RADU THEODORU

PRELUDIUL

ROMAN

Editura Eminescu

RADU THEODORU

PRELUDIUL

Biografie de război III

ROMAN

Cartea întîi

INOCENȚA PIERDUTĂ

1

Constatarea că duce un mort în uniforma lui de locotenent aviator, spontană atunci cînd aterizaseră pe Popești-Leordeni, întorși victorioși din cel de-al doilea război mondial, fără ca nimeni să-i aștepte, o aterizare banală și anonimă, ca și cînd s-ar fi întors dintr-un zbor de agrement, senzația de părăsire de sine și gol, de inutil și ridicol, de dezagregare interioară și dezgust ating în seara asta un diapazon înalt.

Îl irită recuzita vestimentară a perechilor care glisează sub cascada de lumină sticloasă a candelabrelor, zeci de lacrimi de cristal care o reverberează sau o transformă în așchii scînteietoare, aureolînd coafurile, căzînd pufoasă pe umerii goi, indiscretă și cu umbre insinuante în decolteurile adînci. O lumină tranșantă, fără echivocul cvasiconcupiscent, senzual, cum de obicei este lumina sindrofiilor. Se miră că doamna Fulea, inteligentă cum este, n-a remarcat acest dar al lămpilor ei de cristal : de a risipi orice incertitudine a expresiilor, a gesturilor, orice încercare de disimulare în spatele măștilor compuse savant, ori poate că femeia mignonă, cu figură de țigancă, îmbrăcată într-o fustă lungă de catifea verde, parcă pusă pe *vertugadin*, mereu cu țigaretul lung de aur între degetele fine, dominînd muzica ciudată, apoplectică și zbîrnîitoare cu glasul ei dogit și gutural, tocmai asta vrea. Să distingă fiecare pereche, să-i descopere minusurile măștilor, să găsească adevărul expresiilor, să nu lase nimic în confuzia unei lumini incerte, disimulatoare și complice. Locotenentul Vornicu poartă ținuta simplă, de stradă, cu pantof negru din piele în loc de pantof de lac și în locul dinerului elegant de seară, cu plastron alb, obișnuit la aviația dinaintea războiului, tunica grifer de uniformă cu tresele pe manșetă,

furajeră, la piept doar „cucul" și crucea emailată a ordinului „Virtutea Aeronautică" cu spade, cămașă albă, călcată impecabil de Augusta. Mefisto, Bebe și el sînt în uniforme, el pentru că nu are haine civile, garderoba fiindu-i redusă la ținuta de campanie și cea de stradă, nici vorbă de smoching fantezi cum poartă cîțiva tineri care smucesc niște fețe cu coame sălbatice, îmbrăcate în rochii de seară din mătăsuri în culori pastelate, acolo unde hîrîie patefonul, încercînd să domine orchestra discretă condusă de unul din cei mai populari violoniști țigani ai Bucureștiului, desigur în frac impecabil și cu garoafă albă la butonieră. De altfel Augusta i-a spus aseară cînd s-a întors de la aerodrom plictisit de lîncezeala care domina la pistă, nu se mai zboară, serviciul se execută într-o doară, s-au dat concedii nelimitate, Șurub și-a cerut trecerea în rezervă, Mizantropul la fel, Augusta i-a spus că mătușă-sa, doamna Fulea (accentuase straniu „doamna"), îl roagă în mod expres să vină în uniformă. „Auzi, măi, sună cam a ordin, nu s-a dezobișnuit de impertinența asta a castei, madam x născută general y sau madam z colonel dublu ve ; dar are să se dezobișnuiască", el tocmai se spăla în baia plină de capoatele domnișoarei Fifi și de pisicile cu funde ale aceleiași domnișoare și i s-a părut stranie amenințarea surdă din glasul Augustei. Augusta s-a mutat la el în mod demonstrativ în noiembrie 1945, cînd tatăl ei s-a întors de la vie și a obligat-o să se mărite cu domnul Stamate Chiriac, antreprenor milionar, dacă nu miliardar, dispus să-i construiască o clinică și s-o țină la Paris, unde să studieze medicina, sau și mai sigur în America, pentru că acolo nu a ajuns războiul și viața este organizată temeinic ; oricum Europa este la pămînt că pînă și Londra a fost făcută praf de „Faurile" nemților, ce să mai vorbim de Parisul ocupat pînă mai ieri de nemți, astăzi sfîșiat de lupta pentru putere. Augusta îl imita pe domnul Stamate Chiriac cu o seriozitate perfectă, folosea probabil cuvintele lui, avea o putere uluitoare să se transforme în altcineva și el s-a gîndit aseară, cînd Anibal, motanul negru cu ochi verzi, îl supraveghea ironic, cocoțat pe rufele murdare depozitate în coșul domnișoarei Fifi, că, mai bine decît să facă medicina, Augusta ar fi făcut arta dramatică. Ieri, un locotenent comandor, pe care îl știuseră dosit tot timpul războiului într-un birou, apăruse nou numit la Flotilă și-i făcuse observație în trecere, pe ton superior, pen-

tru portul neregulamentar al cojocelului de zbor, la care el îi întorsese spatele, făcîndu-se că nu aude. Abia s-a stăpînit, începuse să-i tremure mîinile, o revoltă cumplită i s-a înfipt în gît, parcă locotenent comandorul l-ar fi pălmuit în faţa trupei... Mizantropul auzise, ieşise de la escadrilă în uşa barăcii, asta era tot ce oferea ţara, după război, glorioasei Flotile 1 de vînătoare, trei hangare, un comandament din cărămidă în stil românesc şi cîteva barăci din lemn, tip *Wehrmacht,* pentru magazii, dormitoare de trupă şi birourile escadrilelor. Pe aerodromul de bază Pipera staţionau unităţi de aviaţie sovietice, conform clauzelor Armistiţiului. Încerca să se spele de senzaţia de greaţă şi inutil, cînd a intrat Augusta, roşie de frig, frig era şi în odaia unde ţineau un reşou în priză, reşou blestemat care se ardea mereu sau, cînd nu se ardea el, ardea siguranţa : „băi, Herodoate, se-mplineşte profeţia mea, au să te-ncalece ăi de la arpacaş, care-au numărat izmenele, gata măi, noi *am fost,* asta e şi-un praz verde. Demisia şi să ne apucăm de ceva serios, măi, cum ar fi tăiatul frunzei la cîini", spusese Mizantropul şi el simţise cum îi plesneşte fierea, trecuse vînăt la hangare, voise să se urce într-o carlingă, să se abandoneze acolo în carlinga familiară şi intimă noilor lui lecturi, tomurilor de istorie stranie descoperite în biblioteca lui Mefisto ; hangarul escadrilei era încuiat cu lacătul şi santinela nu avea cheia, bătea vîntul de toamnă, muced, plafonul era jos, negru siniliu, pe aerodrom păştea o turmă de oi şi lui i-a venit să plîngă...

... — Ştiu tot ! Te-a harponat Augusta, infidelule ! Îţi mai aduci aminte de noi ?

Dana, blonda magnifică de la conacul doamnei Fulea, într-o rochie lungă de mătase verde, decoltată mult, cu umerii de sidef, rotunzi, parcă fosforescenţi sub lumina policandrelor, buzele senzuale abia fardate, ca un abur, braţele goale, goală pe sub rochie pentru că i se vede sînul voind parcă să se elibereze de mătasea care-l mulează, îl priveşte cu ochii ei cenuşii, o ţine de mînă pe Marga, fata dromader, cu ochelari, fibroasă, cea care a început „ostilităţile" atunci cînd în permisia aceea stranie, acolo, pe malul însorit al Fizeşului... Cele două fete trec pe lîngă el lăsînd în urmă o trenă aromitoare de „*Coty*" şi senzualitate provocatoare. Se duc în „camera galbenă", unde un căpitan de aviaţie american, în uniformă, înnebuneşte pianul şi perechile de dansatori care-au părăsit patefonul pen-

tru orgia sonoră declanşată de american. Augusta, nervoasă, trece mereu de la un grup dominat de un tip saturnian la uşa holului, de acolo îi face un semn incert, se întoarce la grup şi ia familiar de braţ un tînăr cu părul roşu, pistruiat şi o moletă în negru, cu păr acaju, evident fraţi, rămînînd acolo, însă cu ochii pe uşa holului. Sentimentul de înstrăinare totală care-l stăpîneşte din clipa ultimei misiuni de luptă cînd a văzut coloanele de prizonieri scurgîndu-se tragic pe drumurile Slovaciei, cînd a văzut craterele bombelor pline de apă, tancurile hîite într-o rînă, cu turelele smulse, tunurile cu ţevile înfipte în pămînt, toate semnele victoriei şi ale dezastrului, pustiul acela care umpluse universul lui interior, sentimentul de înstrăinare, nemernic peste care s-a înstăpînit un alt sentiment nemernic, acela al inutilităţii, sînt aici, dilatate de sincopele muzicii provocate de american, duse la disperare de romanţele sfîşietoare cîntate de taraful care nu abandonează lupta, văzîndu-şi cu obstinaţie de meserie. Suferă de o indiferenţă totală, în dezacord cu febrilitatea Augustei. Poate ripostă la statutul de indiferenţă la care este supusă categoria lui socială. Solda a ajuns o batjocură. Numai la cîteva luni după discursurile fulminante în care luptătorii fuseseră preamăriţi, invocîndu-se mereu recunoştinţa veşnică a patriei. Probabil că era vorba atunci de o recunoştinţă sentimentală. Elevată şi eterică, categorie prea subtilă în raport cu nevoile lui imediate, începînd cu pingelele şi terminînd cu lemnele pentru foc. Niciodată n-a fost silit să-şi pună asemenea probleme.

— Mă bucur că eşti aici, spune doamna Fulea, îi ia braţul şi-l conduce spre o canapea comodă, în colţul de lîngă geam.

El inventariază draperiile din mătase tutunie cu festoane, avînd cusăturile plesnite ici-colo, scrinul *rocaille*, aurit vag, cu poleiala sărită, cu scoica însemn al genului ţinută de două sirene numai bust, ca şi înfrigurarea stăpînită a doamnei Fulea.

— Aduci ceva familiar, de acasă, de la noi, şi văz că eşti în afară. Augusta ?

— Aşteaptă pe cineva.

— Aghiotantul lui Ciucă ? !

— Nu cunosc.

— Tipul sumbru care, după ce-a demolat principiul tradiţiei, a trecut acum la voi. La armată. Pe Sara o cunoşti?

— Nu.
— Pe Gigi ?
— Nu.
— Străin ?
— Da !
— Îmi pare rău că Mary...
— Niciodată n-a fost vorba de așa ceva, stimată doamnă.
— Inconveniente... sociale ?
— Nu-mi recunosc nici o inferioritate.
— Știu... În numele prieteniei noastre, haida-de, fără ironii nemărturisite, în numele vecinătății, nu mă ocoli. Pe mine... George se prăbușește. Mary ? Are viața ei. Mai tîrziu ai să înțelegi. Ți-o aduc pe Sara. E lucidă și delicioasă și văduvă... Consideră-te aici ca acasă. Sau acordă-mi prietenia pe care i-o acorzi lui Costin. Pa... Te înțeleg exact. Ai căzut din glorie în ce n-ai gîndit. Ori te duci la fund, ori... Alege singur... Sara ! Sara ! Vino să-ți prezint un aviator botos, infatuat și taciturn. Iubitul Augustei...
— Sara Delavrancea.
— Aiurea, Delavrancea, spune doamna Fulea și pleacă.
— Bercovici, rîde Sara, dar nu poți scrie la ziar semnînd așa. Singur ?
— Cu Augusta.
— O fanatizează Andi... Specie periculoasă...
— Andi acela sau Augusta ?
— Andi acela este fratele meu vitreg. Amîndoi. Dansăm ?
— Tango sau Conga ?
— Sînt o văduvă care țin la aparențe... Tango.
— Numai la aparențe ?
— Frivol ?
— Curios !

Sara îi vine pînă la umăr, are forme împlinite, emană o feminitate necenzurată, poartă rochie neagră de taft lucios închisă la gît, fără nici o podoabă și cînd îi cuprinde talia își ridică ochii și-i zîmbește cu dantură perfectă, albă și umedă. Îi place figura cîrnă, îi plac ochii de un căprui catifelat, buzele senzuale și alunița din colțul ochiului stîng care-i dă uń aer hazliu și poznaș.

— Am scăpat să mă facă săpun ca să mă ghilotineze Augusta. Vrei s-o faci geloasă ?
— Dansezi excelent.

— Am scăpat de coşmar.

— Semeni cu cineva, ştiu, nu-ţi place că semeni ; dar semeni, ce să-ţi fac... Semeni ! Exact. Am găsit. Mama are un tablou vechi. Un bătrîn care citeşte dintr-o carte sacră, sau interzisă... Alături fiica lui. Probabil că i-au surprins zbirii. Amîndoi se întorc speriaţi spre privitor...

— Sînt eu, cea din tabloul vechi de patru sute de ani ?

— Da... De unde cunoşti tabloul ?

— Am auzit...

— Mai departe ?

— Tanti Zoe, aşa-i zic doamnei Fulea, m-a scăpat de zbiri. Pe mine şi pe Gigi. Andi a fugit la ruşi. Acum s-a întors. Hary, fostul meu soţ, era medic. A dispărut pur şi simplu. Trăim. Asta este tot. Tu ?

— Trăiesc ! Dar asta nu înseamnă nimic.

— Sara, te cheamă Andi, spune Augusta... A venit Şerbu...

— Aviatorule, îmi datorezi dansul pînă la capăt... Geloasă, Augusta ?

— Vorbeşti ca o mic-burgheză, Sara, spune Augusta şi el, brusc, n-o mai recunoaşte.

După cum nu recunoaşte nimic din ceea ce-l înconjoară sau, mai exact, tot ce-l înconjoară i se pare străin, o lume stranie, îndepărtată, trăind o altă viaţă, fără nici o legătură cu viaţa lui, o lume astronomic îndepărtată într-un spaţiu nebulos şi într-un timp incert ; iată că este pace, ei s-au întors la vetre, la viaţa cea de toate zilele, s-au întors fizic, pentru că...

— Te-a siderat, Sara ? întreabă Augusta şi se lipeşte tandru de el, o simte felină cu fiecare unduire a corpului, îşi culcă obrazul pe umărul lui, părul de abanos tuns scurt îi mîngîie bărbia, Augusta îl strînge posesiv, îşi ridică ochii verzi şi-i zîmbeşte crispat : Îţi sfîşii beregata în somn... Haide ! Dă-l dracului de tango. A venit Şerbu.

— O spui de parcă ar fi venit Mesia.

— Mesia lui astăzi... Nu te mai închide în tine şi-n amintiri şi-n lumea ta cu avioane.

— Sper că nu te-am asasinat cu amintirile mele.

— Eşti discret şi pudic măcar pe acest teren.

— Ai vrea să fiu pudic în...

Augusta îi acoperă gura cu palma.

— Îţi strigi amintirile în somn, dragule.

— N-o știam... Trebuia să mi-o spui... Să mă trezești... Regret, Augusta, și, te rog, nu-mi mai spune „dragule". Îmi face impresia că sînt olog, ceva vrednic de milă, probabil asemănător mumiei pe care-ai îngrijit-o la spital...

— Mîndria asta a ta mă doare și mă jignește permanent... Ca și refuzul tău de a ieși în lume.

— Iarăși ?

— Tac... Uită-te la mine... Spune-mi că sînt cea mai frumoasă și cea mai iubită și cea mai fericită femeie de pe pămînt.

— O știi doar.

Augusta îl sărută hoțește pe colțul gurii.

Dumnezeule, ce fericire să dansezi ! Să te simți tînăr, viguros, să ții în brațe o femeie pe care-o iubești, pe care tu ai inițiat-o în lungi nopți pătimașe, acolo în cercul acela de lumină complice al veiozei, cînd întregul univers se destrăma în neființă, cînd nu-ți mai rămîne decît senzația că exiști prin simțuri, cînd tot ce-a fost, spaimele acelea mereu stăpînite și urletul motoarelor și disparițiile celor din jur și exploziile în aer, bucățile acelea de tablă calcinată rotindu-se într-o jerbă de foc și parașutele, și flăcările de la gura flak-urilor, și cețurile groase, noroaiele, școala aceea cu zidurile smulse de un obuz acolo, în pustă, Dumnezeule, raap, raap, el sub casca germană și cuțitul nemernic, pumnalul de parașutist raclînd osul tînărului aceluia în uniformă, o mie de mii de amintiri, el însuși într-o mie de mii de ipostaze, are dreptate Augusta, îmi sap mormîntul singur, mă îngrop și-mi trag deasupra lespedea grea, uriașă, zdrobitoare a vieții ăleia care a murit, uite că nimeni nici n-o mai bagă în seamă, pentru că nimeni n-a trăit-o ca mine — altă nebunie, mă sufoc, am nevoie de cineva, Radu Vornicu știe exact că are nevoie de cineva solidar cu el în amintire. O strînge pe Augusta și Augusta geme ușor, o strînge din disperare și din singurătatea lui cumplită, are retina plină de un vălmășag de imagini haotice, mereu avioane și numai avioane, are timpanul percutat de țiuitul căștilor : — dreapta sus !... — văzut !... — ia-mi-l din coadă !... — Victor !... Și tangoul vechi cît lumea îl dansaseră și ei la banchetul de după bacalaureat, înfloriseră trandafirii... Revine. Absurd. Va trebui să lupt cu morții, își spune. Brusc se vrea la Prislop. În fînaț, deasupra cerul infinit, munții și Ruja cu subsuorile mirosind a busuioc. Cu palmele mirosind a lapte. Cu

buzele mirosind a dragoste. Părul Augustei păstrează din vară aromă de soare... Cascada de lumină sticloasă a candelabrelor... — Radu motorul, băiatule, și așează-ți roțile pe pămînt ferm. Altfel ajungi la balamuc.

— De ce rîzi ? întreabă Augusta.

— Mă bucur că ești lîngă mine, diavole.

...„Ai căzut din glorie în ce n-ai gîndit. Ori te duci la fund, ori... Alege singur", glasul defeminizat, aspru, tăios, rotocolul de fum albăstrui, țigaretul lung din aur, degetele fine, cu unghiile aproape violet, carlinga, cerul, rafalele, disperarea. Nu știe dacă a fost sau nu glorie ceea ce au trăit ei și nu-l interesează și nu glorie a căutat el în zborul de luptă, se regăsea acolo în deplinătatea identității lui, era punctul de plecare în spațiile legii morale prin care se definea, era modalitatea lui specifică de a interpreta viața și a-i conferi semnificații, de fapt zborul de luptă îi desena exact conturul interior, îl exprima cursiv, fără retorică, era proiecția lui în ideal și în acțiune în același timp, nu se putea concepe în afara acestui spațiu : aerodrom — carlingă — cer, pe urmă totul s-a rupt brusc și Augusta i-a deschis un alt univers, sau încearcă să-i deschidă alt univers, sau poate lui i se pare, dar doamna Fulea are dreptate, trebuie să fie foarte atent unde pune piciorul și este absolut ridicol să-l asculte pe cel numit Andrei Ciucă, pentru că așa vrea Augusta, agățată acum de buzele băiețelului ăstuia inocent, efeminat, care recită ceva, un marș proletar, post-adolescentul se uită la el și roșește, se fîstîcește și Sara rîde, îi ia brațul și-i șoptește :

— Îmi datorezi tangoul pînă la capăt, aviatorule.

... — Ai figură de legionar, teme-te, îi spune tipul scrofulos, uscat și lihnit, rînjește cu dinți galbeni și se repede la chelnerul în alb, care duce platoul cu gustări... înfulecă. O cheamă pe Sara cu glas de cotoi jigărit, arătînd platoul.

— Un imbecil, spune Sara.

— Care face carieră, spune Gigi Bercovici... Domnule, ești uriaș, ești monumental, dacă nu eram un ovrei persecutat, mă făceam aviator. Băi, Andrei, schimb-o mă, chestia asta pe care-o tot cînți nu ține la tanti Zoe. Știe, măi. To-

tul. Şi eu ştiu. Şi Sara ştie... M-am săturat de tîmpeniile ăstuia care-a uitat de unde-a plecat. Asta este !... Era să-l plesneşti pe Gheorghiade, nu-i bine, nu te mai uita după el, domnule locotenent, dă-l în mă-sa, un provocator nenorocit, lacheul lui Andi şi iubitul lui Şerbu. Ce aiureală!... Haide domnule, Sara, lasă-ne domnule în pace zece minute, ăla de colo, chelbosu, şi celălalt, da, ăla cu gura pungă şi mustăcioara aia ca o perie de privată, da domnule, ăia doi cu Andi sînt nişte şarlatani, acum fac pe nebunii. Asta nu e nimic. Am să te duc la poetese. Cercul Sarei... Parcă nu ştiu unde bate caiafa de Sara.

— Gură de petece, rîde Sara...

— Te rog, vezi de ale dumitale... Domnule locotenent, înţelegi, pasiunea mea este aviaţia. Nu te uita la soră-mea, niciodată n-a înţeles chestia asta uriaşă. Domnule, am mormane de *„Signal"* şi de *„Adler"*, am tot ce-a editat Charles W. Cain în materie. Babacu a vrut să mă trimită la Paris să fac inginerie, construcţii de avioane, dacă mă duceam Auschwitz-ul mă mînca, nu mai găseam noi o tanti Zoe şi eu de maquisard nu sînt bun... De ce n-au automatizat tîmpiţii ăia de nemţi pornirea şi flapsurile la Messerschmitt şi de ce dracului n-au fabricat ei în mare serie Messerschmitt-ul 262, cel dintîi avion de luptă cu reacţie, domnule, cu un desen aerodinamic fabulos, colosal, apropo, ce zici domnule locotenent de turbinele *Jumo 004* ? Dacă eram eu ministru la *Luft-ministerium*... Băi, Andi ! Ştii măi că şase *He 262* au decolat de la Obermmergau, în martie 1945 sub comanda generalului Gollob şi a lui Nowotny şi au doborît într-o singură misiune 14 *„Fortress"* ?

— Ţi-a spus-o domnul ofiţer ? Regretă ?

Tipul îl priveşte frigid cu ochi opaci, cenuşii, duşmănoşi.

— Ce ? întreabă locotenentul aviator Radu Nanu Vornicu şi brusc, fără să-şi dea seama prin ce proces interior, trece de la starea de incertitudine şi neparticipare la realitatea stranie care-l înconjoară. Atunci abia îl vede pe Mefisto lîngă un ofiţer rus, este în grupul lui Mefisto un alt ofiţer, britanic, deci nu numai el cu Bebe sînt în uni-

formă, căpitanul american de la pian stă cu picioarele pe „berjera" doamnei Fulea și se joacă cu foxterierul Pîrț în traistă, este un zumzet difuz de glasuri, se aude foarte vag cîntecul viorilor, nu se mai dansează și lumina sticloasă a candelabrelor taie fumul gros de țigară, scoțînd ostentativ în prim plan contururile și volumele mobilierului.

— Dictatura militaro-fascistă... Probabil atuncea domnul ofițer nu statea de vorbă cu niște... democrați, draga Gigi.

— Bravo Andi și apropie-te să te auzim mai bine.

— Ești puțintel obraznic și puțintel prost crescut și s-ar putea ca la insinuările dumitale...

— Să răspundeți cu palmele, abia șoptește Andrei Ciucă și i se albesc buzele.

— Nu înainte de a-mi pune mănușile... Ce este Augusta ?

— Excelent, spune Gigi Bercovici... Domnule locotenent, sînt al dumitale, pe viață. Tîmpitul merita o lecție.

— Inadmisibil, spune Augusta.

— Ce este inadmisibil, draga mea ?

— Modul tău de a răspunde într-o discuție.

— Asta nu este discuție. Este ultragiu. Al doilea în seara asta. La al treilea fac uz de armă.

O spune clar, limpede, Ciucă se întoarce cu spatele, are urechile roșii, căpitanul american a tăbărît din nou pe pian, vorbele lui sînt acoperite de o trîmbă sonoră. Augusta îi înfige unghiile în palmă și Mefisto îi face semnul ostășesc al adunării în pas alergător.

— Domnule locotenent ești magnific, domnule, spune Gigi Bercovici, își scoate ochelarii cu lentile groase, se ridică pe vîrfuri și se pleacă spre Vornicu, cercetîndu-l ca pe un exponat muzeal. Părul sîrmos îi stă vîlvoi și-n ochii albaștri i se citește o mirare totală... Magnific, domnule... Chiar ai pistol la dumneata ?

— Un Browning, nu un pistol. Mă scuzi o clipă, sînt chemat de general... Ce este Augusta ? Ce este don' Gigi aici ?

— Îți explic pe urmă. Zi-mi Gigi, fără să cer reciprocitate !

— Ești imposibil. Ești îngrozitor ! Ești cumplit ! șuieră Augusta, el are certitudinea că Augusta șuieră, îl ține de mînă, îi frămîntă mîna și-i spune că războiul n-a fost decît

o etapă ; dar că lumea nu s-a oprit la cel de al doilea război mondial, că de fapt şi primul şi al doilea război n-au ţinut decît opt ani, care se raportează la zeci de ani de pace şi că el, cap pătrat de militar, nu vrea să înţeleagă faptul că ea, Augusta, tocmai asta face, sau asta vrea să facă, să-l pregătească pentru aceşti ani lungi de pace şi uite că el, aruncat în plină societate politică, unde se desenează viitorul, el ameninţă că trage cu arma, adică la provocarea directă a lui Ciucă, la cea mai elementară mişcare de şah, el rămîne descoperit, el îşi dezvăluie faţă de martori concepţia lui feudalo-militaristă despre onoare...

— Dumnezeule, trebuie să mă ocup serios de tine, spune Augusta.

Locotenentul Vornicu are senzaţia vertijului. Scapă sensul pledoariei făcută de Augusta. Nu aude decît cuvintele. Cuvinte pur şi simplu. Cuvinte plutind într-un fel de autonomie stranie şi ilogică : „concepţia feudalo-militaristă despre onoare"... Clar. Războiul l-a cretinizat. Nu înţelege nimic.

— Mă duc să repar, spune Augusta, cînd ajung la cîţiva paşi de grupul strîns în jurul lui Mefisto.

— O singură vorbă şi...

— Şi ? întreabă Augusta glacial.

— Te sugrum.

— Apetitul tău criminal justifică totul.

— Stai cu Gigi şi Sara, stai unde vrei, acolo n-ai ce căuta dacă vrei să fie bine.

— Nu sînt sclava ta, nici ordonanţa ta, fii atent băiete, sînt liberă, absolut liberă, stăpînă pe conştiinţa, pe sufletul, pe concepţia şi pe trupul meu... Lasă ţîfnele ofiţereşti şi du-te la ordin, asta este condiţia ta ; fără să-mi dai mie ordine. Salut.

— Ordonaţi, domnule general, spune, lipeşte discret călcîiele, îl vede pe Mefisto că o urmăreşte pe Augusta cu privirea, o urmăreşte şi el, Augusta se duce drept spre grupul lui Ciucă, apoi, brusc, face un viraj scurt de 90° şi aterizează lîngă doamna Fulea, căreia domnul Stamate Chiriac, antreprenorul milionar, ori miliardar, sosit probabil acum, îi oferă trei trandafiri roşii.

— Vorbim despre bombardamentele de la Ploieşti, locotenente... Generalul Florescu face prezentările în engleză, el nu înţelege decît vag, lipeşte din nou călcîiele, chestiunea în discuţie îl irită, de fapt vine pe un fond

exploziv, ca şi cînd întreaga sindrofie a doamnei Fulea a fost regizată ca să-l ultragieze permanent. Acum, domnii ăştia îşi dispută monopolul asupra distrugerii zonei petroliere. Ca şi cînd acolo ar fi fost vorba de un concurs de bombardament în poligon. Ca şi cînd acolo n-ar fi ars de vii sute şi sute de oameni. Ca şi cînd în urma lor n-ar fi rămas numai ruine fumegînde. Hotărît. În seara asta n-are nici un strop de umor.

Mefisto îl trece printr-o privire dură :

— Te aşteaptă Augusta, locotenente... Uite-o, îmi face semn să te eliberez.

— Domnule general... Domnule colonel... Domnule maior.

Ce rost a avut ? De ce l-a chemat Mefisto ?

— Chiriac mi-a cerut mîna a mia oară, spune Augusta.

— Este perseverent ! Mulţumesc...

— Am făcut-o pentru amîndoi... Andi te-a jignit brutal. Asta nu înseamnă că trebuia să ripostezi aşa !

— Dar cum ?

— Am să mă gîndesc. Haidem la Gigi. E nebun după tine. Şi-a bătut îngrozitor joc de Andi.

— Ciudată lume.

— Obişnuieşte-te şi crede în mine.

— Locotenente !... Locotenente !... Dacă ţi-au mai rămas cîteva gloanţe în Browning, trage-le în Chiriac. Aştept să-ţi admir măiestria.

Glasul doamnei Fulea domină haosul sonor. Iată că şi doamna Fulea îl cheamă cu un gest nu mai puţin imperativ decît al generalului. Are oroare să facă pe mondenul, i se pare că se transformă în altceva decît este în esenţă, se simte minimalizat şi ridicol, asta îi creează o stare de furie difuză, fără obiect exact, ba da, uite că nu se poate stăpîni şi-l urmăreşte cu privirea pe scrofulosul numit Gheorghiade care-i interceptează privirea şi se eclipsează în grupul dominat de Ciucă. Doamna Fulea stă tolănită pe canapeaua de lîngă geam, bate ritmul sincopat al sunetelor emise de american cu vîrful ascuţit al pantofului din şevro vişiniu, îşi ţine piciorul stîng pe mătasea şofranie a tapiseriei şi domnul Chiriac, într-un costum elegant gri-oţeliu, cu dungi subţiri, albe, aproape invizibile, cămaşă albă, scrobită şi o lavalieră aproape bleu, bogată, în nodul căreia tronează o perlă în montură de platină, stă în capătul celălalt al canapelei, puţintel rigid şi

cînd vine el cu Augusta, se ridică ceremonios şi salută puţintel prea afectat, ca şi cînd ar fi prezentat omagii unei excelenţe.

— Un consiliu tehnic, locotenente, spune doamna Fulea... Am reţinut. Vă cunoaşteţi de atunci, de la Costin. Teme-te. Chiriac nu renunţă. Oferă.

— Nimic în afară de sentimentele mele cele mai profunde, stimată doamnă. Iar domnului locotenent, stima pentru bravură, gelozia şi invidia mea.

Domnul Stamate Chiriac şi-a cumpărat o avionetă, de fapt un avion : „nu ştiu marca, domnule locotenent, are şase locuri confortabile, *prinţul* mi l-a recomandat, a avut chiar bunăvoinţa să mi-l încerce, am zburat cu *prinţul* peste Bucureşti, a fost o încîntare şi dacă nu vă deranjează în una din zile v-aş lua cu domnişoara Augusta la Giuleşti să-l vedeţi cu ochi de specialist şi să-mi recomandaţi o modalitate de întreţinere. Mecanicul avionului nu-mi place. Ştie să piloteze şi asta mă handicapează". Stamate Chiriac este corectitudinea întruchipată, are un amestec de glacialitate şi jovialitate care-i dă prestanţă, şi cînd solda lui abia îi ajunge să-şi plătească popota, chiria şi tramvaiul, Chiriac şi-a permis să cumpere nu o avionetă, ci un avion cu şase locuri. Şah la Augusta, care-l ia ostentativ de braţ.

— Mi-ar plăcea să zburăm peste Bucureşti cu avionul domnului Chiriac, spune Augusta.

— Bravo ! Bravo ! Bravo !

Doamna Fulea aplaudă. Spune că ar fi o modalitate cu totul inedită să iasă din monotonia şi nebunia asta de după război. Mai zburase cu *prinţul* (locotenentul ştie că este vorba de Bîzu Cantacuzino, care într-o vreme, după moartea căpitanului Toma Lucian, îi fusese comandant de Grup pe frontul din Ungaria). Dar că asta se întîmplase de mult. „Fără nazuri locotenente, spune doamna Fulea. În prima duminică ne plimbăm pe sus."

— Şi eu ! Şi eu ! Tanti Zoe, vă rog, puneţi o vorbă bună pentru mine, se roagă hazliu Gigi Bercovici. Am auzit totul. Am spionat totul cu neruşinare. De altfel domnul Stamate Chiriac nu are să-mi reproşeze nimic în materie de afaceri.

Vornicu are senzaţia acută că stă agăţat în suspantele paraşutei, undeva deasupra acestei lumi necunoscute, că aterizarea întîrzie din motive iraţionale şi că de fapt tră-

ieşte o disoluţie a eului, perceptibilă logic. Se construise în lumea aerodromului. Esenţială era această lume. Războiul dăduse acestei lumi măreţie şi unicitate, izolînd-o într-un univers eroic, care potenţase cotidianul la valoarea unor comandamente morale ţinînd de istorie. Trăise acolo ani de zile, în iminenţa jertfei de sine. Se pregătise interior pentru această jertfă. Fără nici un discurs retoric. Ştia cu siguranţa intuiţiei că generaţia lor este chemată să asigure prin jertfă continuitatea României. Că, îmbrăcînd uniforma, implicit şi-a asumat răspunderea slujirii. Martiriul slujirii. Ca Secicar. Ca sublocotenentul George Basarab Brîncoveanu. Ca Vasile Claru, Popişteanu, Popescu Ciocănel, Şerbănescu şi toţi ceilalţi. Ţara nu fusese pentru el nici metaforă, nici retorică electorală. Era în el şi se conţinea în ea, la fiecare misiune. Ştia cu luciditate că face parte din familia lui Şonţu, Valter Mărăcineanu, Dragalina şi Eremia Grigorescu. Că destinul lui de soldat există în eternitatea neamului. Era demnitatea lui secretă. Mîndria lui sacră şi bărbătească. Apoi au aterizat victorioşi după cel de al doilea război mondial, şi-au luat paraşutele la spinare, s-au urcat în tramvaiul 21, redevenind anonimi şi poate incomozi. Erau prea plini de glorie şi Ţara le datora prea mult ca laşii să-i poată suporta, ca bravii făuritori de hîrţoage dosiţi prin ministere şi birourile aviaţiei să nu-i transforme în scheme, rapoarte de sinteză şi tabele explicative. Ceea ce nu înţelege în nici un chip este ura asta viscerală a unor indivizi necunoscuţi, manifestată violent aici şi aiurea. Cine este scrofulosul al cărui nume nu l-a uitat : Gheorghiade ? De ce l-a făcut „legionar" şi de ce, din senin, acel Andi a căutat să-l provoace ? Ce are el atît de manifest iritant pentru tipi obscuri din tramvai sau de pe stradă ?

— Radule ! Gigi !... Veniţi mă ! Doamnelor, scuzaţi-i o clipă ! Am mai găsit un maniac al aviaţiei, bă ! Pardon, Sara, asta nu este pentru tine, spune locotenentul Bebe Marghiloman...

Bebe poartă mica ţinută a călăreţilor din garda regală, cu pinteni cromaţi fără rozetă fixaţi pe tocul pantofilor, eghileţi şi cămaşă crem. Îl ia de braţ şi-l întreabă dacă

n-ar vrea cumva să-l detaşeze la escadrila regală, sau aşa ceva, caută un pilot pe lîngă cel oficial al regelui, comandorul Udriscki, să se gîndească bine, statele lui de serviciu ca pilot sînt cunoscute, apoi Mefisto îl cheamă pe Bebe şi el rămîne cu Gigi, care-l conduce într-o odaie, mai curînd un holişor luminat de o aplică din bronz, o sirenă ţinînd în mîini piciorul abajurului din porţelan alb.

— Domnule locotenent, am o mie de lucruri să-ţi spun, aici e linişte şi te rog dă-mi cuvîntul de onoare că n-ai să-ţi baţi joc de mine.

— Nu înţeleg nimic, spune Vornicu, căruia propunerea lui Bebe i se pare surprinzătoare şi care, de fapt, nu înţelege de ce şi-ar bate joc de acest simpatic şi rău de gură Gigi Bercovici, vădit îndrăgostit de aviaţie şi cunoscător al ei... Nu înţeleg şi te rog să mă lămureşti. Întîi, de ce-ai căşunat pe mine?... Doi ! Ce-a vrut să zică acel Andi, după cîte-am înţeles fratele tău vitreg ?... Trei ! Cine-i Gheorghiade ăsta, văr intim cu sora ta ?... Măi, don' Gigi, putem discuta numai într-un statut al sincerităţii. Gata ! Am terminat cu manierele de salon. Ce vrei ?

— Doamne Dumnezeule, păi tocmai asta vreau, de o mie de ani vreau asta şi nimeni nu mă înţelege. Să mă lase, domnule, să fiu sincer... Atît...

Îşi scoate ochelarii cu sticla groasă, îi şterge atent cu batista şi atunci Vornicu constată că Gigi Bercovici este foarte miop şi că mîinile îi tremură uşor.

2

Pe la începutul lui aprilie 1946, Augusta Pretorian îşi dăduse o parte din examene, le luase cu brio şi în seara aceea de marţi participase la o şedinţă comună a studenţilor de la Universitate, Politehnică şi Medicină, membrii ai Frontului Democrat Universitar. Fuseseră cîteva provocări, se strigase „trădare", ea luase cuvîntul din partea

medicinistelor, era o atmosferă încordată, plină de electricitate... Ieşită din aula îmbîcsită de fum de tutun în aerul blînd, mirosind amărui a mugure crud, a fost înhăţată de păr de un găligan într-un loden ponosit, care a făcut-o curviştină şi căzătură, apoi s-a produs o busculadă şi l-a văzut pe un student, mereu prezent prin toate comitetele, luat în pumni. Se striga „trădători" şi „vînzători de ţară". Cînd şi-a revenit, Augusta Pretorian şi-a vîrît degetele în ochii atacatorului. În aceeaşi clipă o mînă fermă a smuls-o din loc, un braţ a parat lovitura gălăganului în loden şi un bărbat l-a anihilat pe atacator. Augusta Pretorian a văzut masa de tineri utecişti de la „Malaxa" intrînd buluc peste „peneţiştii" care organizaseră bătălia şi bărbatul acela a apucat-o iarăşi de mînă şi, vîslind cu coatele, a scos-o în bulevard către Sfîntul Elefterie (adunarea se ţinuse la Facultatea de Drept).

— A închis la Taica-Lazăr, spune Augusta aranjîndu-şi jacheta şi părul... Iar a rămas fără haină...

Şi-a dat seama că e absurdă, a rîs şi i-a întins mîna bărbatului aceluia îmbrăcat într-un flanel gros din lînă surie.

— Mulţumesc.

— Mi-a plăcut cum ai vorbit... Sînt la Poli. De fapt, muncă politică.

— Se mai bat ?

— Nu le merge. Cred că i-au cotonogit ai noştri... Încotro ?

— La Taica-Lazăr ! Am nevoie de un sacou.

— Îmi dai voie să te conduc ?

— De ce nu ?

Augusta ricanează interior. Medicinistelor le ieşiseră vorbe în tîrg şi nu numai lor, fetele erau în majoritate de-o sărăcie lucie, erau acolo şi văduve de război foarte tinere, refugiate, un amalgam nu prea conformist şi nedus la biserică. Pe urmă, eliberarea asta de spaimele războiului crease o foame crîncenă de viaţă. Ea voia să-i cumpere un sacou lui Radu, pînă cînd amărîta de soldă nu se devaloriza de azi pe mîine, ca să-l poată duce la întruniri, la cercul lor comunist, pentru că, fără s-o ştie el însuşi, Radu avea toate datele interioare care să-l lege de comunişti. Bulevardul se umbreşte uşor, de undeva vine o boare umedă mirosind a salcie, poate de pe cheiul Dîmboviţei, şi Augusta are senzaţia stranie a unei dedublări.

Aude pocnetul sec al armelor, vede intestinele soldatului pulsînd în scîrnă. Radu o brutalizează acolo pe taluzul cheiului, îi simte cataramele centurii intrîndu-i în carne, vede crenguța aceea retezată de gloanțe rotindu-se disperată în aerul mirosind a sînge și brusc simte nevoia să vomite. O face la rădăcina unui pom din fața statuii lui Kogălniceanu. Bărbatul acela o ține de frunte cu un firesc absolut. Vede un domn elegant, înalt, oprindu-se și aude vag :

— Dacă ești cu adevărat un bărbat, n-ar trebui să-i dai de băut, tinere.

Desigur, scena este penibilă.

— Te-a lovit imbecilul ăla sau poate ești însărcinată ? !

— Nici una, nici alta... Haide. Aici ne despărțim. Sînt așteptată.

— Virgil Belcotă mă cheamă.

— Augusta Pretorian...

— Parcă spuneai de o haină.

— Altă dată... Acum nu mai am nici un chef.

— Capricioasă ?

— Salut...

— Am să te caut.

— Mulțumesc pentru gest !

Nu este prima dată cînd un bărbat încearcă s-o conducă, să-i stea în preajmă, să-și ofere serviciile, unele pline de ridicol, cum pline de ridicol sînt biletele stupide sau hazlii pe care le primește de la colegi în sălile de curs, sau insistențele grobiene ale asistentului de la „Cardiologie", sau manevrele onctuoase ale lui S. O. Grindeanu, unul din ideologii „grupului Ciucă", cum îl numește Grigore Cenușă. Este conștientă de puterea ei de seducție, a și stîrnit replicile dure ale Anei, mentora lui Cenușă, un fel de gelozie generală la colegele ei de an, mai ales cînd a făcut prostia să vină la spital cu „Topolino". Absurd. Dorina i-a spus atunci „nobila noastră comunistă motorizată" și în clipa asta, cînd Bulevardul Maria se umple de femei care fac trotuarul, se vrea acasă, cu toate că detestă menajul, viața conjugală și tot ce ține de servituțile biologice și sociale ale femeii. Probabil asta este una din cauzele principale care au aruncat-o atît de pătimaș în politică. Emanciparea femeii, sclava de veacuri a masculului suficient, înzestrat de natură cu o biologie iresponsabilă, tronînd au-

toritar în patul conjugal și în toate treburile publice. De fapt, emanciparea ei. Libertatea ei. Eliberarea Augustei de condiția de rudă săracă, umilită și pusă la coada meselor unde microcefalele ei verișoare și mătuși și nepoate și toată pletora de sex abia drapat în fuste o umilesc și unde propriul ei tată a crescut-o ca s-o traficheze. Aude pașii aceia, la început șovăitori, apoi repezi, apoi vede cu coada ochiului silueta tipului care-o ajunge din spate și glasul parcă mereu același, și vorbele cretine, care i se preling pe trup vîscoase și mizere :

— Psst, păpușico, te fac o pînză ?

Cine dracului a pus-o să treacă pe bulevard, apoi alt glas cretin „las-o-n mă-sa de ștoarfă", se zgribulește, își simte obrajii arzînd și-i dă dreptate lui Radu care i-a spus că nu este tocmai timpul cel mai potrivit ca o femeie tînără să vină tîrziu de la tot felul de întruniri, el a subliniat „unde se macină vorbe" și ea a făcut caz de libertate și de egalitate. Radu a ridicat din umeri. Acum putea s-o aștepte, nu este de serviciu pe Flotilă și mortăciunile lui din fișe decedate de o mie de ani, n-ar fi suferit nimic dacă rămîneau netulburate în seara asta superbă. Are chef să se plimbe. Întîi are să treacă pe la doamna Grigorescu să-i facă injecția. Asta este secretul ei profesional. Are douăsprezece paciente din „burghezie". Desigur, era comod să fie madam Chiriac cu limuzină la scară și avion personal, Chiriac zice că vrea să ridice un mastodont în locul blocului „Cartea Românească", dărîmat de bombardament. Coteşte pe Calea Victoriei, oricum trebuie să treacă pe la madam Gavrilescu și își aduce aminte cum Lizica Glodeanu i-a spus să nu-și facă nici o problemă dacă nu se ajunge cu banii. Era cea mai elegantă studentă din facultate. Se știa că este întreținuta unui industriaș, sau angrosist. Avea un apartament cochet în Cotroceni, despre care colegele ei, lihnite de foame, cu pantofii scîlciați, vorbeau ca despre un palat din „o mie și una de nopți", sediu al unor sindrofii emancipate. A fost o dată la Lizica, într-o după-amiază, un apartament de două camere, stupid mobilat fără gust, Lizica era nepieptănată, răvășită. Plînsese probabil și un tip grețos, care transpira abundent și făcea clăbuci la colțul gurii cînd vorbea, aproape și-a dat jos pantalonii cerînd cu glas ascuțit „injecția mea, că altfel te dau pe mîna poliției, tîrfă".

Ajunsă în Piaţa Palatului, Augusta trece prin dreptul bibliotecii, traversează scuarul din faţa Ateneului, are senzaţia acută că este urmărită şi cînd ajunge lîngă frizeria de la „Athénée Palace" se opreşte brusc în lumina vitrinei şi se întoarce la fel de brusc.

— Tot eu sînt, spune politehnicianul... Iartă-mă !

3

— Băiatule ! Fişa mea de stare civilă este completată. Fac un amor nebun pentru amantul meu care este şi titularul fişei respective. Dacă vrei o aventură la Capitală, caut-o în altă parte. Pentru că tot m-ai condus pînă aici şi mi-ai stricat programul, du-mă în faţa porţii. Şi zi-mi Augusta.

— Ai fi fost bună de căpitan, nu de caporal, Augusta!

— De ce ?

— Realizezi surprinderea, ataci feroce, te aperi prin manevră şi cred că titularului aceluia nu-i este prea confortabil rolul pe care şi l-a asumat. Sînt curios să cunosc bărbatul care te stăpîneşte.

— Morbiditatea voastră. Stăpînirea. Biata voastră iluzie ridicolă. Nu vezi că pluteşti în plină confuzie ?... Pe de-o parte mi-ai ţinut un curs pe tema egalităţii universale... Pe de alta, micul şi meschinul tiran biologic din tine se bucură că specimenul care pledează pentru aceleaşi teze, dar poartă fustă, şi-a găsit stăpînul drapat în nădragi, simbolul superiorităţii absolute.

Virgil Belcotă rîde destins. Cunoaşte vag acest cartier seniorial în care l-a adus întîmplarea. Îi plăcuse patetismul cu care medicinista înfierase acţiunile provocatoare ale organizaţiilor reacţionare. Fata avea idei. Spusese că singura modalitate de a reconstitui o lume viabilă după ororile războiului este anularea tuturor privilegiilor sociale, de clasă şi, în locul acestora, instalarea valorii. Desigur, ideologic era confuză, nu determinase politic valoarea, nu-i dăduse conţinut de clasă, se vedea că nu are formaţie marxistă ; dar avea din plin patetism revoluţionar, putea transmite fluidul credibilităţii şi în plus era pur şi

simplu fascinantă. „Unde-ai văzut tu ororile războiului, panglicaro ?", a întrebat un glas din asistență. Fata nu s-a descumpănit. Cu toate că se rîdea ostentativ și cineva strigase : „Din otomobilul lui don' general și din patul lui don' locotenent". A închis o clipă ochii, căzînd într-o absență totală... Apoi, foarte încet, dar foarte limpede : „Sînt caporalul-sanitar Pretorian V. Augusta, decorat cu Virtutea Militară clasa a treia pentru lunile de vacanță petrecute pe frontul antihitlerist", după care coborîse în sală, într-un ropot de aplauze amestecate cu fluierături și huiduieli. La toate organizațiile Uniunii Tineretului Comunist se știa că adunarea Frontului Democrat Universitar va fi atacată și ca de atîtea alte ori se apelase la tineretul muncitor de la „Malaxa", de fapt la Grigore Cenușă, care organizase „acoperirea" adunării studențești. Bănuise că medicinista va fi una din țintele „peneților" și nu s-a înșelat. Cînd medicinista a spus „Sînt caporalul-sanitar Pretorian V. Augusta..." (reținuse numele cu o claritate absolută) au năvălit în el toate amintirile sergentului t. r. Virgil Belcotă și un fluid spontan de simpatie camaraderească a încorporat-o pe zvăpăiată. Venise la București pentru un curs politic, de fapt i se încredințaseră conducerea organizației de tineret de la Politehnică și o rubrică la „Scînteia tineretului". „Sarcină de partid", îi spusese taică-su, secretar organizatoric la județeana de partid, se mutaseră de la Reșița la Timișoara, Maria era în anul doi, nu vorbiseră niciodată de viitorul lor sentimental, acesta se subînțelegea, ea voia să facă agronomia, visa un sat aproape utopic și uite-l acum pe el, conducînd acasă, nu într-o mahala mizeră, ci într-un cartier aristocrat, pe o medicinistă revoluționară, căsătorită, care, lovitură de teatru, ar putea fi nevasta unui servitor umil ; sau, mai exact, fiica unei servitoare, văduvă de război ; dar de ce se strigase în aulă „otomobilul generalului" și „patul locotenentului" ?... Mister !... Virgil Belcotă prin care seara de aprilie trece ca o nebunie dulce-amăruie, cîte s-au schimbat în viața lui după ce s-a întors de pe front, ce lacom este de fiecare clipă a bătăliei revoluționare în care se întîlnește cu el însuși, cu clasa lui și idealurile ei, se simte lîngă femeia asta încă necunoscută liber de convenientele uzuale.

— În definitiv cine ești tu, Pretorian V. Augusta, o întreabă aproape șoptit, de ce șoptit și complice nu-și dă

seama, poate pentru că nu-i place Bucureștiul, poate pentru că se simte străin aici, cu toate că Grigore i-a spus că revoluționarul de profesie nu există într-un anume loc, într-un anume perimetru geografic, ci numai și numai în interiorul clasei sale și al revoluției ; poate pentru că femeia brună de alături cheamă șoapta și complicitatea, dincolo de francheța care nu este decît o mască pudică, o armă cu ajutorul căreia se apără de propria ei putere de fascinație... Își stăpînește gestul de a-i cuprinde umărul și bine face. Femeia se răsucește brusc spre el.

— Pleacă imediat ! Ce gest al meu ți-a arătat că sînt impudică ? Taci !... Fără rețete sentimentaloide... Mulțumesc pentru ce-ai făcut și rămîi în principii. Salut.

Femeia se răsucește pe călcîie. Îi aude tocurile bătînd trotuarul, îndesat și ritmic. Își dă seama că a rămas caraghios în colțul de la „Bufet". Din clădirea iluminată răzbat vag sonoritățile acelea confuze care plutesc în preajma marilor restaurante. Virgil Belcotă simte profund singurătatea lui în acest oraș tentacular, în pofida faptului că trăiește revoluția. Cu toată singurătatea și împotriva modului brutal în care Pretorian V. Augusta s-a rupt de el (ar fi fost minunat să se plimbe cu ea pe sub arborii abia înfrunziți), mod care i-ar recomanda s-o lase naibii, Virgil Belcotă o urmărește de la distanță, întrebîndu-se cine este în definitiv studenta, ce caută în Frontul Democrat Universitar, a venit de la Tineretul Progresist, de la socialiști, și unde locuiește, în aceste vile somptuoase, undeva la un subsol, ce-a căutat pe front și cine este bărbatul care-o stăpînește, evident o stăpînește împotriva falsei ei credințe că este liberă și de ce a explodat ca o grenadă întrebarea care se adresa, simplu, fondului ei intim ? Cînd face colțul, vede umbra aruncată pe caldarîm de salcia pletoasă, umbră proiectată de lampadar și distinge conturul insolit al vilei în stil românesc, înconjurată de mesteceni albi, filigranați, cu coaja amintindu-i fîșiile de pansament, gardul din fier, închipuind lănci ; nu știe de ce ar vrea ca femeia să intre umilă acolo, satisfăcîndu-i ideea că aparține celor umili, altfel de ce-ar fi cerut atît de patetic abolirea privilegiilor de clasă, dar nu, iată că scoate o cheie din poșetă, descuie cu un gest ferm poarta masivă, el se grăbește și ajunge în pata de umbră a salciei revărsată peste trotuar și de acolo vede pergola, aleea, copertina din

lemn, ușa care se deschide și aude un glas de bărbat care spune :

— Săru'mîna domnișoară, domnul locotenent este la domnul general... Glasul este tăiat de pocnetul ușii și abia atunci Virgil Belcotă vede turismul negru, lucios, parcat puțin mai sus, în fața porții garajului... „Clar. O provocatoare. Cînd am întrebat-o cine este s-a speriat. A crezut că bănuiesc ceva. De asta m-a și expediat..." Era să zică ceva vulgar, se stăpînește dintr-o pudoare mai veche și pleacă, gîndindu-se la perfidia acestor exploatatori, acestei clase cupide, lăfăită încă în palatele astea care în loc să-l umilească, uite, îi trezesc, dimpotrivă, un sentiment ciudat de zădărnicie. „Ia să vedem noi de aproape modul de viață sibarit", își spune, știe că pantalonii lui nu sînt tocmai la modă, nici pulovărul croșetat de maică-sa ; dar cu toate astea nu resimte nici un fel de ură împotriva „posedanților", nici un fel de ură împotriva cartierului aristocratic, dimpotrivă. Își spune, plimbîndu-se agale pe trotuarul care mărginește strada îngustă, pavată cu piatră de rîu, printre care distinge smocuri proaspete de iarbă, își spune că tocmai aici i se definește lui foarte limpede unul din sensurile revoluției. În mutațiile „de clasă" care se vor petrece în acest cartier într-un viitor apropiat, mutații de clasă care vor împrospăta zidurile din jur, le vor da un alt caracter social, el, Virgil Belcotă, fiind unul din cei, o, nu drăguțule, nu unul din cei care-i vor schimba pe rezidenții de astăzi, asta ar fi prea mărunt pentru un revoluționar, prea meschin, nu acesta este sensul profund al revoluției, cum spunea Maria, nu înlocuirea „posedanților", nu asta, ci esența, revoluția nu prin negare, zicea Maria, revoluția prin afirmarea plenară a tuturor valorilor și energiilor poporului. De ce se întoarce mereu la Maria, acum ? Este o slăbiciune, o cheamă în ajutor, la dracu, nu este un adolescentin, străzile astea miros amețitor a plante necunoscute, asta-i bună, iată-l iarăși aici, poate nici nu s-a mișcat de aici, se deschide o fereastră la foișorul în stil românesc, nici nu se putea altfel își spune cu strîngere de inimă. Pretorian V. Augusta nu locuiește în subsolul mizer al slugilor, este evident, se aprinde o veioză și cadrul gol al geamului aceluia deschis se umple treptat de ceva dens și necunoscut, plin de o intimitate

atît de evidentă, încît Virgil Belcotă se retrage pripit, ca şi cînd ar fi fost surprins privind o cameră conjugală pe gaura cheii.

4

— Revin asupra unei opinii mai vechi în legătură cu relaţia dintre tradiţie, mitologie, să zicem, şi adevărul istoric conţinut sau, dacă vreţi, reflectat de tradiţie, legendă, mit, spune Profesorul. Atunci am făcut exces de critică a izvoarelor... Astăzi, mi se impune o reevaluare a concepţiei.

— Nu ţi se pare că te duci prea departe în istorie, acum cînd rolul tău ar fi mai aproape, dragă George ? întreabă Mefisto.

— Ce înseamnă pentru tine istoria ?... Pentru mine o curgere ! Poţi gîndi Dunărea numai între Giurgiu şi Oltenita ? Fără bănia Severinului şi Beograd, fără Budapesta şi Bratislava, fără Viena şi ruinele castelului Weitenegg, fără ţinutul Wachau, fără Nibelungengau şi fără Pădurea Neagră ? Evident, nu ! Instituţiile sociale se definesc în timpul istoriei. Comunităţile umane se diferenţiază şi devin specifice, deci naţionale, în timpul istoriei. Factorii economici acţionează în social în timpul istoriei. De fapt, Costine, o ştii la fel de bine ca şi mine : istoria egal permanenţă. Prevăd o exacerbare a tezelor ostile acestui concept referitor la români. Datoria mea este să reanalizez izvoarele. Să găsesc concordanţa între legendă şi izvorul documentar cel mai autentic şi necontroversabil. Sînt în materie... Ar fi o trădare laşă să n-o fac... Domnule locotenent să nu uiţi asta : succesiunea în timp nu este de fapt decît desăvîrşirea dialectică a permanenţei. S-ar putea ca în acest proces unul din termenii antagonici să-şi schimbe calitatea. Asta nu înseamnă că-şi anulează substanţa. Expunerea dumitale la ultimul seminar a fost de natură să mă asigure asupra calităţilor generaţiei dumitale... Asta este, *mon général.* Tezele mele asupra tradiţiei istorice referitoare la întemeierea Ţărilor Româneşti nu contrazic

cu nimic studiul tău mastodont asupra cauzelor economice, sociale, politice şi militare care au condus la amputarea României contemporane prin dictatul de la Viena, la ororile din Transilvania de Nord, la toate dramele contemporane. Dimpotrivă. Unde nu dă Dumnezeu ca fiecare etapă a succesiunii să găsească un fanatic al adevărului ca tine şi un cercetător de robusteţea, perspicacitatea şi tenacitatea studentului meu, domnul locotenent Vornicu... Omagiile mele, stimată doamnă...

Pendula din biroul lui Mefisto bate orele nouă. Doamna în negru intră precedată de setteriţa Diana. Aceeaşi frumuseţe stranie, calmă şi senină, nobilă, iluminată de ochii căprui, mari, catifelaţi şi calzi, acelaşi glas limpede şi sonor de alt, acelaşi aer de femeie coborîtă dintr-un alt veac. Radu Vornicu notează aerul ceremonios pe care „Doamna în negru" îl impune. Profesorul se ridică din jilţul de Hurezi şi se înclină adînc. Mefisto are gesturi de sublocotenent şi el simte aceeaşi stînjeneală de la început, aceeaşi asprime în a-şi controla fiecare mişcare şi a o pune de acord cu economia demnă a mişcărilor acestei femei neobişnuite.

— Într-o clipă plecăm, draga mea... Ne duci tu, George, ori scot „B.M.W."-ul meu.

— Vă stau la dispoziţie cu plăcere.

— Salutări Augustei, domnule locotenent, spune Doamna în negru. Să mergem, domnilor.

Poartă aceeaşi mantiletă uşoară, prinsă în aceeaşi fibulă, aşa cum a văzut-o intrînd atunci, tot „aici", ceea ce, într-un fel cu totul şcolăresc şi modest, exemplifică teoria Profesorului referitoare la caracterul succesiv al permanenţei. Este „Doamna în negru" o permanenţă a lui Mefisto ?

— Am trei documente copiate din arhivele genoveze, care atestă populaţia berladnicilor, negustori şi navigatori la gurile Dunării ; unii dintre ei şi piraţi de larg, între Cafa şi Trapezunt. Vi le ţin la dispoziţie, domnule locotenent, pentru următorul seminar la cursul meu, spune Profesorul, oprindu-se în „sala armelor", sub arcada brîncovenească.

— Probabil că neguţătorii navigau în lungul ţărmului ; iar piraţii pîndeau din larg corăbiile care ieşeau din port. Nu puteau face navigaţie de larg, n-aveau instrumente, domnule profesor. Sau, mai exact, nu puteau intercepta

drumul corăbiilor în larg. N-aveau cum. Matematic nu se putea.

— Citește documentele și stăm de vorbă... Chestiunea este esențială pentru istoria prestatală a sudului Moldovei. Oricum, bîrladnicii sau berladnicii erau prezenți între vărsarea Siretului în Dunăre și vărsarea fluviului în mare și de aici pînă la Cetatea Albă. Nu rețindacă actul acela de comerț uzează de numele bizantin Maurocastron, varianta Asprocastron, sau de numele genovez. Mă găsești acasă, unde am și documentele. Telefonul îl are domnul general...

Radu Vornicu s-a obișnuit să facă într-un fel oficiul de gazdă, cu toate că situația lui în casa Florescu este cel puțin paradoxală. Îi conduce pe cei trei pînă în stradă, deschizînd portiera din spate a automobilului. Profesorul și generalul urcă în față. Doamna în negru se așază pe canapeaua din spate. Cînd se întoarce este surprins, a cîta oară, de Augusta, ascunsă în spatele unui stîlp al pergolei. Îl atacă din flanc, îi imobilizează brațele și-i șoptește la ureche :

— Ghici, cine-i, Herodoate ? !... Pfui ! Iar miroși a incunabul și-a șoarece de bibliotecă... Hai să ne plimbăm ! Am avut o aventură cumplită și cît pe ce să mă îndrăgostesc de un tip grozav de la Poli... Nu mustăci... Puteai să mă aștepți tu, nu să mă salveze un cavaler proletar necunoscut... Mi-e o foame de mor. Întîi ne plimbăm. Am văzut-o pe Elena. Femeia asta îmi creează o stare febrilă și nu suport. Îmi place cum arăți în cizme. Ți-e frig ? Dacă nu, înainte marș... În mod sigur Elena a primit un mesaj de la fostul ei soț, de la Londra. Ceva urgent, altfel nu venea la ora asta. Am tras cu urechea. Ei și ? Ce dacă am tras ? Profesorul este o figură stranie.

— Neamul lui a contribuit la Unire... La Independență! La Unirea cea mare !

— Așa judeci tu. Alții judecă altfel.

— Nu mă interesează nici o altă judecată în afara adevărului.

— Ai de lucru ?

— Mi-a dat Mefisto destul.

— Te exploatează.

— Mă exploatez. Am de unde.

— Haide acasă. Tocesc și eu. Tocesc și, oricît aș toci, tot nu înțeleg încăpățînarea asta feroce de a rămîne atemporal ? !

— Am fost destulă vreme temporal. Mi-ajunge pentru un deceniu de acum încolo.

— Ești îngrozitor. Toată lumea caută un drum. Un ideal. O situație.

— Iarăși ?

— Iarăși.

— Drumul l-am găsit de mult. Idealul la fel. Altă situație decît cea de locotenent aviator, student în anul trei la Istorie principal și Filozofie secundar nu mă interesează.

— Nici matrimoniul ?

— Matrimoniul cu o fiară bîntuită de furii politice ? Trebuie să fiu nebun.

— Te somez să intri în legalitate.

— Nu mai răspund la somație. Te-am rugat de un an să mă scoți din situația asta penibilă de amant al nepoatei generalului.

— Vrei să ne despărțim ?

— Vreau să-ți regăsești bunul simț.

— Aha ! Iar asuzi conformism. Prin toți porii. Te și vezi posesor de Augusta, legal, cu acte în regulă, în papuci de casă, pijama și bonețică de noapte. Băiete, lumea aia a murit de mult. Sau este pe cale să moară de mult. Asta nu înțelegi tu, cu toate că ești băiat deștept. Gata... Trăim în tumult. Te chem în tumult și tu îmi propui să-ți fac o ceată de copii și să bucătărisesc pentru binele și propășirea familiei. Regret.

— Aiurea. Îți propun să ne întoarcem la noi.

— Pe vremuri erai mai romantic.

— Ziceai că romantismul o să mă coste. M-ai vindecat și de romantism !

— Nu te interesează ce mi s-a întîmplat ?

— Tot ce ține de tine mă interesează la superlativ.

— Mai ales anatomia.

— Toate femeile au... anatomie. În privința asta nu ești o excepție !

— Pfui. Vulgarule ! Cazonule !... Cu alte cuvinte ?

— Irosim vremea în banalități. E o seară splendidă în care se tace și se iubește.

— Vrei să *ne* tăcem și să *ne* iubim ?

— Da !

— Dumnezeule, așa, fără să mă întrebi „Cine ești tu Pretorian V. Augusta cu adevărat ?“

— Fără !

— Fără să mă întrebi ce probleme „fundamentale“ mă frămîntă !

— Fără !

— Fără...

— Fără toate astea și fără abisurile pe care ți le inventezi zilnic, ca apoi o săptămînă întreagă să-ți trăiești absurd propriile invenții... Hai acasă !

— Monstruos !

...Augusta doarme cu capul pe cursul făcut ferfeniță. S-ar putea să doarmă. S-ar putea să se prefacă. Odaia din foișor s-a umplut treptat de o liniște profundă, neverosimilă aici în București. Nu s-a obișnuit încă să asculte liniștea din casa lui Mefisto. Liniștea plină mereu de sugestii, ca și cînd teritoriul generalului ar forma o verigă dintr-un alt teritoriu vast, nu al „Gestelor valahe“ așa cum i s-a părut atunci cînd Augusta l-a adus aici la început, nu al „Gestelor“ pure, altceva, ceva ce ține de interpretarea lor, poate de acea permanență prin succesiune, cum a spus Profesorul... Biroul este tras în fața geamului dinspre grădină. Ciudat, dar odaia din foișor i se pare că-i aparține dintotdeauna. Are ceva comun cu atelierul lui Belcotă din munții Prislopului. Același aer de intimitate, aceeași izolare căutînd înălțimea. Nișa adîncă este ocupată de un divan comod. Pe perete o scoarță oltenească de Bistrița. Deasupra ei icoane vechi pictate pe sticlă și lemn. Restul pereților, doar rafturi din stejar lustruit, pline de cărțile lui și cărțile lui Mefisto, numai istorie, un singur raft cu romanele lui Tolstoi și toată literatura de aviație apărută înainte de război și imediat după război, apoi raftul Augustei, medicină, plafoniera din coarne de cerb, o panoplie cu arme de vînătoare și spadina lui, un dulap în perete, alături baia, scoarță oltenească pe jos, la picioarele divanului o blană de oaie, altă blană de oaie sub birou, perdele de borangic cu draperii țesute la război, o caricatură a lui Scripcaru, din volumul acestuia „Aviația rîde“, cîteva fotografii făcute în zbor de căpitanul Nelu Galea, o fotografie a Augustei între trandafiri, liniștea, fișele și sub fișe caietul pe care Augusta a scris în derîdere, cu litere strîmbe și pocite de analfabet, fiecare literă cu altă culoare : PANSEURILE LU HERODOT.

Se deconectează de la amintirea imediată, vibrantă, ameţitoare a întîlnirii cu Augusta, cu toate că-i poartă pe buze gustul respiraţiei şi al sînilor, al coapselor neliniştite şi ferme, al părului aromind amărui a primăvară şi a soare. Se supune de luni de zile nu unei autoeducaţii complexe, în ideea construcţiei de sine, ci unui adevărat autodresaj, de o duritate draconică, sub imperiul unui comandament la fel de draconic : „nici un minut irosit !" A reuşit să se extragă din vorbăria inutilă a aerodromului, atunci cînd nu se zbura, de altfel fundalul cvasicotidian, aflîndu-se o mie de motive să nu se zboare : lipsa de benzină, lipsa de piese de schimb, uzura înaintată a motoarelor şi a celulelor care făcuseră întregul război, fiind suprasolicitate, condiţii meteo nefavorabile etc., etc. Vorbărie tristă, reamintind la nesfîrşit lupte aeriene, întîmplări neverosimile, salvări miraculoase, morţi incredibile, accidente, evocîndu-i pe cei căzuţi, vorbărie prelungită în zilele de soldă la cîrciumă, vorbărie care de fapt nu era vorbărie, era necesitatea disperată de a prelungi un statut care-i justifica într-o epocă avidă de alte direcţii. Citea şi fişa de obicei în carlinga lui „4 alb". Se obişnuiseră cu toţii să-l găsească acolo numai atunci cînd era solicitat la program. În iarna lui '45, Mefisto le oferise camera din foişor : „Nu numai pentru că vă văd vineţi de frig şi pentru că aţi început să mirosiţi a ceapă prăjită şi a lampă cu petrol, dar pentru că am mare nevoie de tine, locotenente... Nu mă interesează toanele Augustei. Poate să vină şi ea, sau poate să nu vină. Fata asta are să ne dea dureri de cap amîndurora. Ţie mai mari decît mie. Nu eu sînt vinovatul. Puteai să te abţii şi să i-o laşi lui Chiriac. Afaceristul ăla şi-o merita pe deplin"... La facultate frecventa doar cîteva cursuri şi era prezent la unele seminare. Examenele le pregătea singur sau împreună cu Traian Urzea, oltean de la Balş, confidentul politic al Augustei.

Are nevoie de cîteva minute să-şi poată reveni. Să-şi adune atenţia risipită. Moleşită. Aproape anulată. De ce i-a ascuns Mefisto, Profesorului, faptul că a întrerupt brusc, încă din vară, lucrul la „Cel de al doilea război mondial, documente şi sinteze", tocmai cînd lucrarea se conturase, afirmîndu-şi nu numai originalitatea, datorată documentelor unice din arhiva personală a lui Mefisto, dar mai ales caracterul care se constituia într-un act de acuzare la adresa corupţiei, incompetenţei, venalităţii şi la-

şitătii ? Ce demon l-a împins pe Mefisto să sară din anii 1932—1945 cu un secol şi mai bine în urmă, înainte de revoluţia lui Tudor Vladimirescu, să-l remorcheze şi pe el şi amîndoi să fişeze date esenţiale despre Eterie ; despre războiul ruso-turc din 1828—1829 ; cu referire specială la panduri ; organizare, grade, comenzi, armament, apoi epoca de după Tratatul de la Adrianopole, cu reînfiinţarea armatelor permanente ?

Mefisto l-a scos dintr-un ritm, dintr-o atmosferă care-i devenise familiară, dintr-un univers care începuse să-i fie familiar ca să-l arunce într-o epocă aproape necunoscută şi aici să-l conducă despotic, încredinţîndu-i o muncă aparent stupidă, aceea de a întocmi punctajele şi sintezele corespondenţei oficiale, ale depeşelor adresate marelui duce Constantin şi înaltelor autorităţi ţariste de către Nesselrode, contele Pohlen, generalii Joltuhin, Kiseleff, Duhamel, oameni care au fost mîna forte a ţarilor în Principate. Iar s-au adunat zeci de fişe despre armament şi preţuri de cost ; iar s-au alcătuit tabele comparative între caracteristicile acestui armament şi ale celui francez, britanic şi german ; iarăşi liste nesfîrşite cu produsele scoase din Principate, procese, abuzuri administrative, costul întreţinerii trupelor de ocupaţie şi se pare că Augusta are pînă la urmă dreptate. Viaţa este acolo, afară, dincolo de hîrţoagele lor. Care este cantitatea de adevăr viu al unui ceas de aerodrom, aerodrom mutilat de esenţa lui, aerodrom de ţară mică pusă să plătească crîncen greşelile guvernanţilor, al unui ceas trăit de Augusta în lumea ei, al unui ceas de studiu, al unui ceas de intimitate ; ce au comun aceste adevăruri şi unde se situează locotenentul care este faţă de toate aceste porţii de adevăr relativ ?

Deschide caietul studenţesc, cu coperţi vag albăstrii. Ce înseamnă de fapt acest caiet şi ce-l îndeamnă ca în fiecare seară, cu exactitate militară, să se regăsească în faţa paginii goale, pe care nu anticipează data doar dintr-o superstiţie de aerodrom ? ! Poate spune că selectează aici esenţialul din suma cotidianului ? Că descifrează profilul şi tendinţele acestui început de epocă postbelică ? Că se poate regăsi pe sine în plenitudine ? Încercase într-un timp să aplice în notele lui zilnice metoda hegeliană : teză — antiteză — sinteză. Renunţase. I se potrivea mai bine propria lui metodă : relatarea faptului în sine, atunci cînd acesta avea tangenţă cu socialul. Integrarea lui în atmosfera zilei, rea-

lizată prin suma informațiilor din ziarele de toate nuanțele politice, suma comentariilor de pe aerodrom, ale Augustei și cercului ei, ale lui Traian Urzea, un adevărat jurnal de actualități, ale lui Mefisto, atunci cînd Mefisto se hotăra să vorbească. Pe urmă lua întîmplarea sau faptul acela, dacă avea rezonanță, și-i căuta similitudini în sintezele lui care operau de la fanarioți încoace, cu toate că marea pasiune rămăsese Evul de mijloc românesc și legătura lui dialectică, evident de succesiune și continuitate, cu epoca Burebista-Decebal, legătură materializată în instituția ostășească, în gîndirea tactică și strategică, determinată de sfera politicului. Treaba asta îi lua pe puțin două ore în fiecare seară. Departe de a fi o muncă de rutină, era plină de surprize, ținea de romanul polițist, faptul se dovedea întotdeauna ca un ghem de contradicții sociale, politice, economice, uneori sugerat sau dictat de o putere străină, măsluit, cumpărat, tîrguit, influențat, corelat la alte fapte contemporane și similare de aiurea, avea în spate o conspirație, o femeie, un interes și, de obicei, se împlinea în dauna interesului național dacă nu găsea în teritoriul „puterii" o conducere fermă, devotată interesului istoric. Sesizase vag intenția lui Mefisto, atunci cînd abandonase istoria la zi pentru istoria secolului trecut și într-un fel anticipa concluziile.

„12 noiembrie 1945... Armata este, paradoxal, forța care exprimă naționalul la valorile lui cele mai ridicate și în același timp teritoriul spiritual asupra căruia s-au exercitat dintotdeauna influențele și tendințele de înstrăinare. Poate pentru că, fiind elementul cel mai organizat, cu cel mai pronunțat caracter guvernamental, obedient la ordin prin statut, influențele străine s-au exercitat prin presiune asupra guvernămîntului mai mult sau mai puțin autohton, aservit, impus peste voința obștească". Deci : influență străină — guvernămînt — armată. Prin armată : ascultare, supunere, influență în mase... De reluat și văzut prin comparație :

— armata romană și cucerirea Daciei

— regimentele grănicerești ale imperiului bicefal ;

— alianțele politice, militare și statutul interdependent al armatei ;

— armata celui de al II-lea Reich și armata română, influențe, zona influenței politicului ;

— filtrul decantor al poporului ;

— rolul absorbant al timpului.

...Iată un program, își spune Radu Vornicu. Măcar tot atîta de demn pe cît este o bună școală a patrulei cu un „ține-te după mine" de la firul ierbii în tropopauză. Aiurea... Cine mai are răbdare să urce pînă-n tropopauză ? Și cu ce ?

— Rolul absorbant al timpului, îi șoptește Augusta la ureche... Formidabiloid... Este goală, arămie, i se așază pe genunchi, desigur s-a prefăcut că doarme împielițata, este fierbinte, îl privește hoțește printre genele negre, lucioase, îl mușcă de colțul buzelor și-i spune :

— Niciodată n-am să pot fi maiestuoasă ca Elena... Taci... Văd că te apelpisești tot cînd apare cu aerul ei de regină detronată și fatidică... Măcar Sara bine că nu te violează în public. Mă iubești ?... Să nu miști în front că-ți sfîșii beregata. Gata. Am încheiat capitolul amor. Văd că ai luat în serios chestia asta cu panseurile. Hai să stăm de vorbă despre panseuri. M-am cretinizat investigînd superba mizerie umană. Uite, îmi pun capotul dacă ții neapărat și consideri că sînt prea indecentă pentru panseuri, cu toate că așa, goală, mă simt mai liberă de prejudecăți.

— Augusta !

— Da, Augusta, aici lîngă tine, să-ți cruțe loviturile și umilințele, prostănacule ! Crezi că nu văd cît valorează o soldă ? Crezi că nu știu cine ești tu cel adevărat și cine papițoii ăștia pe tălpi de sfoară împletită, feciori de bani gata sau cei care visează să cucerească cantinele, cu bucătărese cu tot ?

— Atunci ?

Augusta, diavol cu o mie de înfățișări. O simte tandră și adevărată. Capacitatea uluitoare de metamorfoză a Augustei. Aceea de a-și schimba condiția după stările ei interioare ; poate după capriciile și vicleniile ei. Acum se face fetiță deșteaptă, impudoarea ei devine pudoare sfielnică, șiretenia se cheamă cochetărie feciorelnică.

— Atunci jură-mi că mîine ești numai al meu ! Îmi juri ? Desigur, după ce te întorci de la Flotilă. Te aștept la „ceas"... Numai al meu. Fără comentarii. Fără să amenințî pe nimeni. La școală am învățat cu toții și istorie contemporană. Da ?... Îmi juri ?

Trupul arămiu se destinde lent. Augusta îl domină. Sau mai exact îi place lui să se lase dominat. Să-i dea ei certitudinea că vicleniа și trupul fierbinte îl stăpînesc fără

replică. S-o lase să-şi oficieze magia care-l încîntă, care-i gîdilă orgoliul pînă acolo unde stă de veghe celălalt. Bărbatul din carlingă. Ştie că există o limită a jocului acestuia dement. Limită de care amîndoi se apropie vertiginos. Ca într-o cădere în abis. O cădere în care ei amîndoi lasă în urmă tot ce ţine de aluviuni. O cădere care-i purifică pînă la inconştienţă. Cînd o ridică în braţe, trăsăturile Augustei sînt iluminate de un extaz carnal sălbatic, a cărui chemare venită parcă din abisul timpului Radu Vornicu o simte pînă la pierderea de sine.

5

— Istoria nu poate fi haotică şi iraţională decît aparent. Înţelegerea ei depinde de posibilitatea obiectivizării. De posibilitatea abstragerii din noianul accidentalului. Istoria este obiectivă. Altfel nu se pot explica succesiunile fundamentale din secolul trecut : revoluţia lui Tudor Vladimirescu, revoluţia de la 1848, Unirea Principatelor, Independenţa, succesiuni a căror legitate internă a condus aproape apoteotic la realizarea marii Uniri prin actul de voinţă al românilor transilvăneni, la Alba-Iulia, acolo unde conştiinţa naţională păstra vie imaginea unui Mihai Viteazul care anticipase cu cîteva veacuri raţiunea de a fi a unui popor.

— Ofiţerul are dreptate, măi Ciucă. Atît că nu este înarmat ideologic. N-are poziţie clară, de clasă. N-a citit o boabă de materialism dialectic şi istoric. De-aia nu este organizat.

— Atunci cum poate să aibă dreptate ?

Ciucă spune că legile istoriei sînt incompatibile cu ştiinţa istorică burgheză, că sînt pline de imponderabile, întinzînd oamenilor un lanţ nesfîrşit de curse. În acele curse a căzut domnul ofiţer. Consideră „marea unire" (aici Ciucă are un surîs ironic) din punct de vedere strict naţionalist.

— Adică în ce fel ? întreabă jos Grigore Cenuşă, şi Radu Vornicu îl vede albind brusc. Tînărului i se zbat pleoapele. Ochii îi fug lateral. Femeia scundă de lîngă el

îi pune mîna peste mîinile încrucişate pe genunchiul stîng ridicat şi proptit în marginea mesei.

— În felul că nu ia în consideraţie totalitatea problemei, spune alt tip căruia Vornicu nu i-a reţinut numele, dar pe care l-a văzut la sindrofia doamnei Fulea. Istoria secolelor no'şpe şi doizeci este alta decît cea a naţionalismelor mărunte şi provinciale.

— Explică-te Răşinarule, uite, asta o aflu abia acum, am lipsuri, mă, asta n-am mai studiat-o la închisoare şi văd tulbure, mă, văd ca prin pîclă, mă, spune acelaşi Grigore Cenuşă, privindu-l nu pe acel Răşinaru gîtuit brusc de o furie inexplicabilă, ci privindu-l în lumini pe el, o privire lamă de spadă ; nu rece ; neliniştită şi întrebătoare şi dominatoare, care impune stăpînire de sine ; o privire cu o vagă viclenie ţărănească, viclenie disimulatoare şi temporizatoare. Se face o linişte înstăpînită brusc şi gîfîită, în care se aude de dincolo un glas ascuţit de femeie care spune :

— Ana este aleasa noastră şi niciodată nu vom găsi cuvinte şi fapte prin care s-o preamărim pentru suferinţele şi jertfa şi geniul ei... Numai Ana poate fi lozinca pe care s-o lansaţi la toate adunările, mitingurile şi manifestaţiile noastre.

Femeia scundă de lîngă Grigore Cenuşă ascultă, toţi ascultă ; dar lui i se pare că femeia ascultă altfel, concentrat, într-o perfectă impasibilitate concentrată. Şi uite că privirea băiatului ăstuia, probabil de aceeaşi vîrstă cu el, l-a avertizat într-un mod neaşteptat şi el nu s-a repezit în acest Răşinaru, care a spus cu o superioritate dispreţuitoare : „naţionalismelor mărunte şi provinciale". Tipii ăştia îl supun la o gimnastică a minţii surprinzătoare. Îi impun asociaţii neobişnuite. Dar mai ales îi impun să-şi analizeze răspunsurile. Totul contrar reflexelor lui de pilot de vînătoare, conjugate mereu pe o situaţie care evoluează rapid la vedere, într-un spaţiu clar, antrenate să răspundă aproape simultan stimulilor exteriori, reflexe conectate la raţiunea lui tactică şi ea antrenată să intuiască situaţia mai mult decît s-o analizeze şi să-i răspundă cu soluţii aproape sincron cu procesul de intuire. Iată o altă direcţie fecundă de cercetare. Are să lase naibilor filozofia, mai ales plicticosul curs de istoria sistemelor filozofice, pentru psihologie... Este cert, tînărul de lîngă el îi trezeşte o simpatie incipientă, neliniştindu-l în acelaşi timp.

— Pierdeți vremea să lămuriți un instrument al dictaturii. La ce bun ? Cui servește ? Revoluția trebuie să înainteze. Intelectualoizii noștri și-au găsit sămînță de vorbă. N-am vreme, tovarăși. Sînt așteptat la studenți. Tovarășa Pretorian. Gata ?... Am plecat ! Sarcina dumitale, tovarășa Pretorian, nu este să ni-l vîri pe gît pe ofițer. O să ne ocupăm și de viața dumitale particulară. Acum sîntem la o întîlnire tovărășească. Este singura dumitale scuză că l-ai adus la tovarășa Sara...

Tipul își înfășoară gîtul slab cu un fular roșu. A apărut de dincolo, de unde s-a auzit glasul acela de femeie, Augusta stă lividă în ușa deschisă, Vornicu îi caută privirea, Augusta și-o ferește și spune alb :

— Șerbu, ori ești beat, ori te-ai cretinizat.

— Cred că ești beat, spune foarte încet, dar foarte clar Grigore Cenușă, fără să schițeze un gest, la care insul tresare, stă o clipă locului, parcă mirat la auzul glasului aceluia aproape șoptit, ridică din umeri și iese.

— Așa sînt unii dintre noi, continuă Grigore Cenușă, zîmbind. Fanatici.

— Mă amuză, spune locotenentul Radu Vornicu... Interesant. Instructiv. Nu continuați, domnilor ?

Accentuează „domnilor", își reprimă sadic dorința sălbatică de a se lua după famelic și brusc îi explodează în urechi cuvîntul care-l înveselise pe parcursul tiradei aceleia neobișnuite : „intelectualoizi"... Caută febril în memorie, nu se înșală, de curînd, de foarte curînd Augusta spusese ceva asemănător... Exact... Formidabiloid... O privește pe Augusta din nou și Augusta vine lîngă el.

— Ar trebui să te stăpînești și să te duci, totuși, acolo, la studenți, spune femeia care îl asistă ciudat pe Grigore Cenușă... Cu sarcina asta nu ne putem juca...

— Așteaptă-mă la „Drept" spune Augusta. Te rog.

Vornicu găsește resursele de stăpînire de sine care să-l treacă peste momentul penibil. Se ridică. O conduce pe Augusta pînă la ușa vestibulului și foarte ceremonios, exagerat de ceremonios, cum aici se poartă o frustețe exagerată, îi sărută mîna.

— Iartă-mă, șoptește Augusta... Nu asta am dorit.

Se aud pași precipitați, ușa dinspre palier este smulsă parcă din țîțîni și intră val-vîrtej Gigi Bercovici.

— Ura, aviația !... Iertare ! Am întîrziat la „bestia exploatatoare de Chiriac", cum ar spune Șerbu. I-am făcut

proiectul pentru reamenajarea băii. Mă — uluitor — bagă cîteva milioane în baia aia. Dom'le, are un cap care face miliarde. E uluitor. Mi-a adus toate revistele pe care i le-am cerut. Din Franţa ! Din Anglia ! Din Statele Unite ! Mă plăteşte regal ! Trăiască Chiriac ! Apropo, Augusta. Mi-a zis Şerbu să nu te prindă la studenţi, că te face varză, acolo, în plină şedinţă... Ce staţi, mă, ca la înmormîntare ?... Sara !... Crăp de foame !... Veniţi fetelor să vă arăt ce rochii se poartă în lumea largă... Augusta, pleci ?... N-o lăsa !... Fanaticul ăsta.

— Trebuie, spune Augusta şi se strecoară pe uşa întredeschisă, dintr-odată umilă. Micşorată. Străină. Radu Vornicu are senzaţia unei rupturi. Nu şi-o poate explica. Nu ştie ce s-a frînt în el. Atitudinea dintr-odată obedientă a Augustei îl jigneşte profund. Se află aici de aproape un ceas, ceas care s-a transformat într-un calvar interior. Nimic limpede. Totul este atît de nou, atît de fascinant nou, încît se luptă să se excludă din subiect. Să se abstragă. Să devină un „obiect înregistrator dotat cu inteligenţa sintezei", cum a spus Profesorul la un curs. Desigur, are latitudinea să se ridice şi să plece. Într-un fel ar fi o dezertare. Cu atît mai mult cu cît cei doi nu şi-au dus explicaţiile pînă la capăt. N-a înţeles de ce actul Unirii poate fi comentat ironic şi este un act naţionalist, care sînt acele „mari probleme" neluate în consideraţie de acest act de autodeterminare şi ce înseamnă „naţionalisme mărunte şi provinciale". Deci aici, şi nu numai aici, aceste teze circulă. Sînt acreditate. Tind să anuleze o tendinţă fundamentală a dezvoltării istorice şi, anulînd-o (în vorbe), implicit să anuleze pe toţi cei care, într-un fel sau altul, au participat la realizarea acelei tendinţe fundamentale. Ce ştie Profesorul despre aceşti teoreticieni noi ai istoriei românilor ? Care este raportul lor cu teoria materialist istorică cu care el n-ar fi la curent după Grigore Cenuşă şi cu strategia politică a comuniştilor, pentru că, evident, Augusta l-a adus aici nu ca să-l expună insultelor, ci ca să-l apropie de mediul care-a fascinat-o. Că Augusta este înregimentată aici, nu simpatizantă teoretic, a dovedit-o obedienţa cu care s-a strecurat pe uşă, după ce famelicul l-a insultat direct şi după ce femeia asta ştearsă în aparenţă i-a atras atenţia să nu se joace cu „sarcina" de a se duce la studenţi. Din nou aerodromul îşi arată limitele. Din nou lumea este cu totul alta dincolo de lizierele aerodromului. Dincolo de

perimetrul carlingelor, indiferent că ei, cei care le-au mai rămas credincioşi, apucă din cînd în cînd să vadă lumea din tropopauză.

— Eşti tare, ofiţerule, îi spune Grigore Cenuşă... Eşti tare, dar problema este mai complexă. Poate ne mai vedem.

Băiatul îi şi place, dar îl şi enervează. Îşi aduce aminte de noaptea de-acasă, cu Alexandru Belcotă pe care s-a dus el să-l anunţe, cum i se umplea gura de vorbe chinuite, de adevăruri simple care se demonetizau din clipa cînd le rostea ; îşi aduce aminte cu o claritate absolută de intervenţia de la B. cu patrula, cînd l-a găsit în mulţimea fremătătoare pe Matei Pava, cînd Pill Bassmann mătura feţele muncitorilor cu fascicolul lanternei şi numea ostatecii care trebuiau împuşcaţi, el era travestit în şvăboaică, se împleticea în poale, tot universul acela mirosea a spaimă, apoi a tras în subofiţerul care-şi încheia centura din mers şi a simţit cum trece roata căruţei, raful de fier al roţii peste trupul moale, căzut pe blănile late ale podului şi Pill Bassmann... Băiatul ăsta — spune mereu „ieste", îl scoate în relief pe acel i aparţinînd probabil satelor din Cîmpia Română şi asta-l enervează şi-l calmează în acelaşi timp, îi spune lui Gigi Bercovici să explice mai clar ce este cu baia lui Chiriac şi de ce costă atîtea milioane şi dacă Chiriac a angajat sau nu cei două sute de zilieri daţi afară de la „Malaxa", că acolo chiar nu mai „ieste" de lucru pentru zilieri, abia „ieste" de lucru pentru muncitorii vechi, cu familii şi economatul...

— Baia este un pretext, Grigore.

— Cum adică, pretext ?

— M-am exprimat eu greşit. Apartamentul ăla, ca şi celelalte patruzeci, sînt pretexte să ia fonduri de la stat şi să-şi dezvolte fabricile : aia de cărămidă, aia de ciment şi aia de materiale sanitare. Altfel unde să-i fi angajat pe cei două sute ? ! Nu-i mai trimite alţii, că nu mai poate să-i plătească.

— Nici pe şantiere ?

— Nici... A făcut tot ce-a putut. Băi, Răşinarule... De ce taci, că-ţi plăteşte leafă de ministru şi nici nu treci pe la birou ? !

Este o pauză penibilă, Gigi rîde şi spune că se duce la bucătărie să mănînce. Răşinaru pretextează o treabă urgentă. Andrei Ciucă are o întrunire şi Grigore Cenuşă se ridică brusc de pe scaun, cu o mişcare ruptă, zice „noroc ăl bun" şi pleacă urmat de femeia tăcută, înainte ca

cineva să-i poată spune bună-ziua. Probabil că Sara ascultase la uşă.

— Vino, îi spune. Augusta a telefonat să n-o mai aştepţi. Să te duci direct acasă. Are treabă la organizaţie.

Radu Vornicu o urmează contrariat pe cîteva uliţe întortocheate şi pătrunde într-o clădire cu cîteva camere vaste. Sara ţine să-l aşeze pe sofa în semiîntuneric, să tragă cele două draperii pînă în dreptul lui, apoi să ucidă lumina mierie a după-amiezii lăsînd storurile care fac un zgomot sec de şipci răscoapte la soare. Semiîntunericul sau clar-obscurul este penetrat de o şuviţă de lumină strecurată printre două lamele ale storului.

Apoi se face linişte. În odaia de dincolo de alcov, fără nici un mobilier în afara unei alte sofale şi a unor perne enorme, cu pereţii încărcaţi de tablouri, le distinge doar ramele, apare Sara, într-o fustă lungă, cu un văl care-i cade de pe cap pînă la mijloc, goală sub văl, purtînd o tipsie de pe care se ridică un sul subţire de fum albăstrui care umple încăperea de arome stranii, amintind tămîia. Sara ocoleşte odaia cu paşi rari, parcă rituali. În clipa cînd a văzut-o goală sub văl, cînd i-a văzut sînii cărnoşi şi obraznici s-a simţit cretin, dintr-odată încordat şi nelalocul lui. Îl irită dispariţia lui Gigi. Îl irită telefonul, sau presupusul telefon al Augustei. Apoi îşi spune că pînă acum a făcut faţă numai unor surprinderi din aer şi că, aflîndu-se atît de confortabil instalat pe sofaua moale, adîncă şi primitoare, nu i se poate întîmpla nimic rău, orice altă surprindere sau agresiune neputînd fi decît plăcută, aşa cum este plăcută, ţinînd de dans, mişcarea Sarei în acompaniamentul uşor de chitară. Sara a tămîiat odaia, depunînd tava pe un suport care înfăţişează o sirenă sculptată în lemn. Vine lîngă el. I se aşază la picioare, într-o atitudine molatecă, uşor castă, uşor de odaliscă. În odaie intră cîteva femei goale. Cea din capul procesiunii, pentru că este o procesiune (femeile poartă pantofi cu toc înalt), ciupeşte coardele unei chitare. Se aşază vădit după un plan regizoral, unele pe canapea, altele folosind pernele, în atitudini studiate, dar toate cu spatele spre alcov. Este un fel de melopee, pe care femeile acelea foarte tandre unele cu altele

o murmură, apoi melodia este dominată de glasul unei blonde cu forme pline, culcată studiat pe covor, care, evident, recită un poem. Radu Vornicu se întreabă foarte calm, surprinzător de calm, dacă Augusta participă şi ea la un asemenea spectacol, în calitate de vestală, şi cine sînt cei la picioarele cărora Sara se aşază aşa, pudică, sub voalul transparent, ascultînd poemul straniu recitat de blonda abandonată pe covor, poem de o senzualitate agresivă şi explozivă, cu toate că nu are nimic indecent şi aţîţător în el ; după cum, femeile acelea goale, şase la număr, nu au în goliciunea lor nimic indecent şi aţîţător. Apoi nudul cu chitară produce un fond muzical şi celelalte nuduri reiau poemul tulburător, din care el n-a reţinut decît metafore saturate de senzualitate şi, dacă se poate spune, îl interpretează într-o suită de gesturi pudice, de-o infinită pudoare şi de mîngîieri feciorelnice, care transmit un fior de nebunie voluptuoasă. Sara se prelinge pe el. Are senzaţia că-l înlănţuie cu o mie de braţe fierbinţi, îi simte aroma de smirnă a cărnii şi un alt miros frust şi aţîţător, femeia se desprinde brusc, trece în mijlocul cercului făcut de nuduri şi foarte lent, nespus de lent dă drumul voalului să-i alunece pe umeri, pe şolduri, apoi voalul atrage după sine în cădere fusta lungă, colorată viu şi Radu Vornicu poate admira în voie trupul femeii aproape de vîrsta de aur, apărat de celelalte nuduri cu gesturi imprevizibile.

6

— Nişte chestii sofisticate, spune Gigi Bercovici... Dacă ar şti Cenuşă ! Dar mai ales ea... Oricum Sara a făcut pentru tine amor mare. Îţi dai seama. Ea însă e genială. Ţi-a plăcut poemul ?

— Ai asistat ?

— Aiurea ! Mă sfîşiau. Nu te poţi juca cu ele.

— Poemul cui ?

— Al ei !
— Aha... Ciudat !
— Ce este ciudat, Radule ?
— Totul, măi. Dar absolut totul. Dacă ştiam...

Gigi Bercovici îi ghiceşte gîndul. I-l duce pînă la capăt. „Dacă ştiai, te cruţai... Aia care-au murit, milioane pe tot pămîntul, dacă ştiau... Nu asta este esenţialul... Dar şi asta intră în libertatea fiecăruia dintre noi. Ce fac ele ţine de artă"... „Poate !..." „Accepţi ?" „Încerc să înţeleg, Gigi !... Încerc să înţeleg... Dumnezeule, sînt atîtea lucruri pe care nu le înţeleg... A fost atît de simplu, de pur, de limpede, de generos, de crud, de bărbătesc cerul ăla de război. Atît de lipsit de memorie"... „Sara te-a omagiat ca pe un eliberator... Asta trebuie s-o reţii. Dăruindu-ţi toată încrederea..." „Nu este nevoie să insişti..." „Îţi mulţumesc pentru Sara... Te-ai mai gîndit ?"... „La ce ?" „La dreptul fiecărui popor de a avea o patrie..." „Făcînd din asta crezul pentru al meu, cum aş putea refuza altuia ceea ce ţin de sacru şi inalienabil pentru noi ?"... Toamnă la Şosea, dulce-amăruie cu cerul înserării palid, cu frunzele abia aurite şi sentimentul acut al înstrăinării, disperarea asta dulce-amăruie, baletul ciudat al trupurilor acelora necunoscute, bîntuite de cine ştie ce spaime şi neputinţe, aromele stranii iradiate de Sara şi dintr-odată gîndul la Augusta care cenzurează şi anulează concepţia de carlingă, aventura în spaţiul aventurii, femeia — o escală între o aterizare şi o decolare —, minunta lui libertate interioară care i-ar fi dat aterizare liberă, acolo între cele şapte nuduri, numărul sacru 7 ; uite că la asta nu s-a gîndit şi s-ar fi pus cu plăcere în slujba reconvertirii lor. Dumnezeule, uite că devin grobian, soldăţoi, şi nu apreciez ceea ce ţinea acolo de ezoterism şi transcendent.

— Te gîndeşti la Sara în raport de Augusta ?
— Şi la asta... De fapt mă gîndeam la toate şapte.
— Cam lacom şi cam multe, chiar pentru un locotenent aviator ca tine, Radule.
— De fapt nu eşti tu, măi Gigi... De cîteva săptămîni nu eşti tu !
— Se vede ?
— O văd eu. O simt eu. La tine mi-a plăcut sinceritatea. Ori pur şi simplu ai mimat-o ? Zi-mi ? Ce ai ?
— Vorbeşte încet.
— De ce ?

— Să nu-mi sperii gîndurile...

— Zi-mi ! Ce se ascunde în spatele pasiunii pentru aviaţie ? Te-am testat pe avionul lui Chiriac. Nu poţi să pilotezi.

— Verdict definitiv ?

— Numai dacă vrei să te sinucizi. N-ai reflexe. Alea pe care le ai sînt dezordonate. N-ai atenţie distributivă. Eşti mai emotiv decît vrei să arăţi şi miopia îţi joacă feste crude. Este o concluzie dură. Răspunde însă adevărului despre tine gîndit în sfera pilotajului... Rămîi la construcţii de avioane. Acolo matematica pe care-o ştii şi fizica şi aerodinamica te pot face celebru. Pe tine şi avioanele tale. Dacă vom reuşi vreodată să mai construim avioane... Spune-mi, Gigi, ce este cabala asta ?... Ce altceva voiai sau vrei de la mine ? Doar să-ţi testez aptitudinile pentru pilotaj ? Ce este acolo la voi ? Cine este Andi şi ce vrea ? Cine este Răşinaru şi ce vrea ? Cine sînt de fapt toţi tipii ăia de la voi şi ce caută Augusta acolo ? Şi de ce m-ai întrebat dacă fiecare popor are dreptul la o patrie ? Şi cum rămîne cu afirmaţia iezuitului ăluia care zicea că unirea tuturor românilor ar fi un act... împotriva cui ?... Zi-mi, Gigi. Zi-mi, Gigi, că începe să mi se urce temperatura la ulei, băiatule.

— Ai terminat ?

— Deocamdată.

— Tu m-ai testat exact pentru pilotaj. Aştept de două luni verdictul tău. Este mai mult decît voiam să-mi mărturisesc singur. Am văzut că observi atunci cînd nu citeşti indicaţiile aparatelor de bord. „Altitudinea, Gigi ?“ Îţi dădeam altitudinea pe care-o bănuiam. N-o puteam citi pe altimetru. Tăceai. Ştiam că ştii. Dă-mi voie să te testez acum eu pentru viaţa din patria concretă, care, vai mie, nu are nimic comun cu abstracţiunea ta ideală. Primul tău viciu. Şi fundamental. Confuzia între două categorii nici măcar cu sfere tangente — concretul şi abstractul. Apoi impulsivitatea. Apoi francheţea. Apoi încăpăţînarea de a spune mereu totul pe şleau. Apoi mîndria de a sta mereu drept, înmănuşat, bărbierit zilnic, cu mînecile şi gulerul cămăşilor scrobite. cu manichiura făcută, mirosind salubru, văxuit, inflexibil, dur, fără menajamente, stăpîn autocrat pe porţia ta de adevăr.

Un stol de vrăbii se ridică gălăgios din alee. Zboară în arini şi-n fagi, ciripind.

— Patria aia concretă nu mă primeşte decît jegos şi umil ?

— N-ai înţeles nimic !

— Amîndoi ocolim esenţialul. Este nedemn... Continuăm ?

— N-a venit încă vremea.

Gigi Bercovici se opreşte. Înserarea se-nfioară în frunzişul poleit de amurg. Îşi şterge ochelarii cu batista. I se vede urma roşie lăsată în şaua nasului. Părul lui vîlvoi are ceva din sîngeriul tragic al asfinţitului.

— Să-ţi aminteşti întotdeauna că revoluţia franceză a dus zilnic la eşafod bărbaţi care şi-au păstrat pînă în ultima clipă jaboul şi gulerul de dantelă, cu toată demnitatea nobleţii lor vechi.

— N-a venit vremea pentru nici una din întrebările mele ?

— Pentru toate, în afară de una singură.

— Ascult.

La Şosea se lasă întunericul cald, mătăsos, fluid, al începutului de toamnă bucureşteană. Gigi Bercovici îi ia braţul şi spune :

— A fost odată un rabi înţelept la Buhuşi... Şi acest rabi înţelept, întrebat de un ovreu sărac...

7

— Orice judecare a situaţiei nu se poate face decît în prezenţa majorităţii factorilor determinanţi. Aştept de o lună să ajungi aici, spune Mefisto instalat la biroul lui masiv. Setteriţa Diana îl aprobă, dînd din coadă... Vara asta am scăpat de un război civil. Acum totul nu mai depinde decît de abilitatea comuniştilor în a schimba raportul de forţe în guvern. Apropo... Am făcut să se anuleze manevra lui Bebe... Voiai să te muţi la Palat ?

— Nici gînd, domnule general.

— Eşti eliptic.

— Sînt frustrat de mine însumi.
— Augusta ?
— Ce este cu Augusta ? M-ai strigat unchiule ?

Vornicu își spune că Augusta a venit cu mult înainte, că după prostul ei obicei ascultă la uși și că arată răvășită și neîngrijită. Anecdota cu rabinul înțelept de la Buhuși nu a lămurit cu nimic raporturile lui cu Gigi, nici n-a clarificat cu nimic personajele întîlnite în după-amiaza asta. Starea de neliniște și contrarietate s-a atenuat simțitor cînd Mefisto l-a chemat la el și cînd s-au pus de acord asupra titlului lucrării : „Istoria Armatei române de la domnii regulamentari pînă la primul război mondial". Titlul nu corespunde ariei de cercetare, care de fapt se oprește cu mult înainte de primul război mondial, la evenimentele politice și diplomatice care au încheiat de fapt războiul de independență, frustrînd România de drepturile ei prin tratatul de pace de la Berlin... Mefisto și-a asumat cercetarea pe toată perioada 1821—1860, lui revenindu-i perioada 1860—1880, după ce o bună parte din lucru o făcuseră în comun.

— Nu te-am strigat, dar cum ai urechea sensibilă este bine că ți-ai auzit numele.
— Trebuia să nu-l aud ?
— Asta ți-o spune Radu.
— Puteai să mă aștepți, domnule...

Augusta are un ton înalt, îl măsoară reprobativ și se așază în jilț. Spre surprinderea lui, scoate un pachet de țigări și Mefisto, galant, se ridică de la birou și-i aprinde țigara cu bricheta. N-a văzut-o niciodată pe Augusta fumînd. Nu are, sau poate are o idee preconceputâ în sensul ăsta, o femeie mirosind a tutun probabil că-și pierde ceva din feminitate ; în general n-a cunoscut intim mirosul femeilor care fumează ; dar nu asta este esențial și trebuie să facă un efort ca să aducă lucrurile acolo unde fuseseră întrerupte de sosirea neașteptată a Augustei.

Generalul Costin Florescu se judecă a fi principalul vinovat al stării de incertitudine în care se găsește și trăiește aviatorul. A intervenit deliberat în cîteva momente cheie ale existenței și profesiunii locotenentului, dintr-o rațiune complexă, dublată de un sentiment care i-a dominat rațiunea, un sentiment cvasipatern, cu o geneză absconsă și o progresie neașteptată. Are 47 de ani. Floreștii din ramura descendenței masculine sfîrșesc cu el. Știe care va

fi viitorul casei Florescu. „Colaborarea" la care recurg comuniștii este o etapă. O mișcare tactică. Un intermezzo așezat între structurile statale existente și cele preconizate de ei în viitor. A avut o întîlnire cu specialistul militar al comuniștilor, fost ofițer de carieră, artilerist, care, printre altele, l-a întrebat foarte franc de ce nu și-a dat adeziunea la acest partid, atitudinea lui de stînga, încă de pe vremea marilor procese anticomuniste fiind cunoscută. „Ar semăna a oportunism lamentabil", a răspuns. „Ar fi o confirmare publică". Atît a spus specialistul militar, pe care-l cunoscuse atunci cînd se pregăteau insurecția și arestarea mareșalului Antonescu. „Blazonul meu nu are drept arme secera și ciocanul". „Nu sînteți singurul cu blazon în istoria revoluțiilor". Discuția și-a schimbat cursul pe obiectivul principal : evitarea unui război civil. Specialistul militar cerea o mai largă deschidere către ofițerii politici, la care el i-a replicat că foarte mulți dintre aceștia sînt slab pregătiți, se pun în dificultate atunci cînd se dezbat teme de doctrină militară, mulți din ei sînt lipsiți de tact, ceea ce contrariază corpul de comandă ; dar că acest corp de comandă nu va ordona niciodată ca recruții de astăzi să deschidă foc asupra foștilor subalterni de ieri, cu care au făcut războiul de la A la Z ; soldați și gradați care constituie de fapt armata română a celui de al doilea război mondial. „Dar palatul ?", a întrebat specialistul militar... „Cine nu are sensul istoriei se autoexclude de la istorie", a răspuns el ; dar specialistul nu avea nevoie de aforisme, ci de certitudini. Desigur, se punea în discuție și subtext destinul dinastiei de Hohenzollern și al instituției monarhice în România postbelică, dar asta nu putea fi decît un preludiu diplomatic la discuția de fond. Florești au fost pentru Alexandru Ioan Cuza din motive unioniste ; dinastici mai apoi din motive de disciplină militară, el a fost unul din opozanții cei mai duri la domnia lui Carol al II-lea ; dar problema monarhiei nu și-o pune decît astăzi. În ce măsură este ea compatibilă cu prezentul, în ce măsură un Hohenzollern poate rezolva antagonismele sociale acute, ireconciliabile ; în ce măsură poate garanta viitorul României, astea sînt lucruri care cer o confruntare dramatică cu realitățile obiective, nu cu cele sentimentale. „În ce mod și cum se va dezvolta destinul acestor doi tineri, funcție de tot ce viitorul face să clocotească în retortele lui și de ce și i-a asociat propriului său destin și în

ce mod propriul lui destin se va realiza şi de ce-a ţinut cu atîta perseverenţă ca aviatorul să fie într-un fel al lui şi prin Augusta, ceea ce ar fi motivat mai credibil intenţia lui de a-l desemna ca moştenitor, găsindu-l cu totul demn pentru asta, sînt întrebări din afara sferei obiectivului, întrebări încă neviciate de viitor, existînd doar în sine". Virtualităţi. Posibilităţi. Elena a primit confirmarea divorţului. Elena este încă una din marile enigme nedezlegate ale vieţii lui.

— Mă bucur că, în sfîrşit, vă am pe amîndoi aici, spune şi din obişnuinţă desenează în aer, cu coada pipei, un fel de semn care îi materializează plăcerea de a deschide o discuţie fermă şi la obiect.

Vornicu a învăţat să decripteze semnele făcute de Mefisto cu coada pipei. Îmbrăcat în halatul lui somptuos, culoarea roşiorilor, cu arcul sprîncenelor frînt într-o perpetuă mirare ironică, Mefisto are un mod ciudat de a sări din vîrsta şi gradul lui într-un teren neutru şi egalizator.

— Bucuria unei explicaţii este reciprocă, spune rece Augusta. Tu n-o resimţi ?...

— Resimt efectele plecării tale obediente de acolo, în contradicţie cu aerul suveran de aici.

— Oho !... Domnul locotenent s-a emancipat... Ori prezenţa generalului îl face belicos ?

— Prezenţa generalului îi impune opinia responsabilă.

— Eu am o opinie... iresponsabilă ?

— Exclude-te. Nu tot ce se întîmplă pe acest pămînt poartă numele tău.

— Ooo !...

Augusta îl trece printr-o privire tăioasă şi scurtă. Apoi fumează cu capul dat pe spate, scărpinînd-o pe Diana cu vîrful ascuţit al pantofului.

— Nu mă interesează ce v-a amorsat, spune Mefisto. Mă interesează, dacă nu sînt indiscret şi dacă mă acceptaţi ca prieten, fără nici o pretenţie de suzeranitate, deci, mă interesează care sînt temele voastre fundamentale de viaţă şi dacă în cadrul acestora vă pot fi cumva de folos.

— Deocamdată divergente, spune Vornicu.

Augusta pare preocupată de modul studiat în care fumează. A fost la şedinţa organizată de Şerbu, o şedinţă condusă abil ca să-l izoleze pe Vasilescu, asistentul de la clinica medicală, un tip frust care spusese cîteva lucruri neconfortabile dar cu priză la auditori. Era evident că setea

de putere juca renghiuri celor care neglijau sau ignorau realitatea, contînd pe o anumită conjunctură... Asta i-o şoptise la ureche politehnicianul care se aşezase cu dezinvoltură lîngă ea. O iritase brusc dezinvoltura aceluia. O iritase şi mai mult faptul că Radu n-o aşteptase. Telefonase la Sara. Sara avea glasul voalat şi parcă fredona : „A plecat acasă cu Gigi..." „De mult ?" „Nu-mi mai aduc aminte..." „A plecat cu toţi ceilalţi ?" „Nu reţin exact. Parcă nu. A studiat cu Gigi nişte planuri de avioane"... Glasul evaziv al Sarei a ulcerat-o adînc. N-a acceptat ca politehnicianul s-o conducă. A venit valvîrtej acasă. Şi-a însăilat mental un punctaj menit să-l facă surcele pe craidonul cu figură impenetrabilă, pentru că, oricum, acolo la Sara s-a întîmplat ceva... „Păzeşte-ţi-l bine", i-a spus Sara după sindrofia aceea nenorocită. „Am de gînd să văd dacă te încearcă gelozia, acel stupid sentiment mic-burghez". Tocmai cînd strînsese cele mai zdrobitoare argumente să-i demonstreze ce ?... Nu ştie exact, dar simte nevoia să-l zgîrie pînă la sînge, să ţipe şi să plîngă. Dacă n-o face, plesneşte. Şi tocmai acum Mefisto (pînă aici şi-a pierdut personalitatea, lăsîndu-se dominată de motanul ăsta afurisit care-şi bate joc de ea, încît i-a adoptat şi modul de a vorbi, poreclele, clişeele lui de aerodrom, i-a spus politehnicianului „trage motorul în plin şi decolează băiete, pînă nu mi se urcă temperatura la ulei", îngrozitor), tocmai acum Mefisto o întreabă didactic şi grav care sînt temelelor fundamentale de viaţă. Ridicol. De o mie de ori ridicol.

— Di-ver-gen-te, silabiseşte şi se luptă din răsputeri să nu plîngă.

— Asta nu spune nimic, fetiţo. Şi după cum ciripeşti toată ziua, nu s-ar părea. Şi nici după libertatea totală pe care ţi-o lasă.

— Mie ? Este cineva în drept să-mi acorde sau să nu-mi acorde libertatea ? Este cineva proprietarul absolut al libertăţii ? Sînt eu cumva prin statut sclava cuiva ? Costi, fii atent ! Libertatea stă în mine însămi. Asta vreau să se ştie foarte limpede şi de către toată lumea.

— Nici o şansă pe acest teren, domnule general... Libertatea este, în adevăr, tema fundamentală a Augustei, înţelegînd prin libertate...

— Ce înţeleg eu prin libertate ?

— Capriciul de a fi unicat !... Augusta şi-a depăşit condiţia şi depăşindu-şi-o s-a rătăcit într-un hăţiş de con-

tradiţii. Eu am răbdare să se limpezească. Nimic dramatic. Nimic ireparabil. Fundamentalul stă în altă parte.

Augusta îşi scoate pantofii. Se face ghem în jilţul de Hurezi. Îşi sprijină bărbia în palmă, afişînd ostentativ un aer plin de mirare şi admiraţie. Nu se poate da în spectacol în faţa lui Mefisto, ei niciodată n-au avut martori la nimic din ce le aparţine, de luat în unghii îl va lua acolo sus, la ei, şi acum este curioasă să asculte ce va spune el, pentru că mereu se refuză oricărei discuţii de principiu. Stă cu nasul vîrît în hîrţoage. Cînd şi-l scoate din hîrţoage pleacă la Flotilă şi ea trăieşte atunci un coşmar stupid, pentru că îl vede mereu înfăşurat în tifon ca o mumie, îl aude gemînd, reia mereu în o mie de ipostaze zilele şi nopţile ei crîncene de veghe, nu medicinista a fost de veghe acolo, amanta viitoare şi femeia viitoare au fost, ea o ştia, amanta şi femeia au suferit şi s-au mortificat, ele l-au căutat pe front şi ele, transferînd medicinistei oroarea spitalului de front, au stat de veghe aproape de aerodromurile de campanie, ca nu cumva el să aibă nevoie de cele trei ipostaze ale Augustei şi Augusta să lipsească tocmai atunci ; dar el ignoră asta ; el nu ştie asta, el crede că iubind-o în pauzele dintre hîrţoage şi aerodrom Augusta este fericită, că Augusta se mulţumeşte cu puţinele lor minute de intimitate care preced somnul, cînd ea îşi face cuib lîngă trupul căruia îi ştie toate cicatricele, stupidul, cum nu înţelege Doamne cîtă adoraţie are ea pentru cicatricele acelea, semne ale neînduplecatei lui bărbăţii, dobîndite acolo, în înaltul care-o înspăimîntă, la aceeaşi vîrstă la care mulţi din oratorii de azi nu dobîndiseră decît cicatricele rămase de pe urma bolilor infantile. Cum ?... Este o noapte păgînă de toamnă şi după ce l-ar zgîria şi l-ar bate cu pumnii în piept, el ar lua-o în braţe, haiducul ei şi i-ar usca lacrimile cu buzele şi ea... Augusta îşi simte sîngele zvîcnindu-i în obraji. El tocmai spune ceva de statutul de cobeligeranţă, nu se putea altfel, oamenii ăştia nu au sensul sau intuiţia prezentului şi, pentru că o spune cu atîta gravitate şi se uită la ea ca la o mobilă, îi trage şmechereşte cu ochiul, îi scoate limba, se strîmbă şi cînd n-o vede Mefisto îşi pune corniţe şi-i arată lui urechi de măgar, dar Mefisto o vede, că de-aia e general şi o trimite marş-marş la Anghelina, care se aude strigînd de jos că a venit Alexandru ; dar că ea nu poate să-l primească, fiindcă abia acum îşi îmbracă jacheta nouă de jocheu.

— O să-ţi scoată peri albi, diavoliţa, spune Mefisto, cînd Augusta iese rîzînd în hohote. Să revenim la statutul tău de... cobeligerant.

— Nul, domnule general.

— Să presupunem.

— Asta mă jigneşte profund.

— N-ai nici un motiv.

— Maurul şi-a făcut datoria. Maurul poate să moară ?

— Maurul trebuie să se obişnuiască cu gîndul că a intrat în istorie şi că de acolo, oricum, este greu să redevină concret.

— O aberaţie.

— Ai dreptate. O aberaţie şi o fatalitate. Ai devenit „fost combatant". Categorie stimabilă, redescoperită la sărbători naţionale şi-n discursuri lacrimogene. Toţi am trecut de la calitatea eroică la calitatea de foşti eroi...

— Fără să vă ameninţe nimeni că vă aruncă la groapa de gunoi a istoriei.

— Pe voi vă ameninţă ?

— Pe noi toţi în uniformă, domnule general.

— Şi cine, mă rog frumos ?

— Comuniştii !

— Chiar aşa ? Toţi comuniştii în cor şi în plen ?

— Nu ştiu dacă în cor şi în plen, dar cîţiva din ei violent. Înseamnă că există o mentalitate. O concepţie. Un program.

Generalul Costin Florescu ascultă cu atenţie sinteza făcută de aviatorul închis ermetic ca într-o carlingă, în felia lui de adevăr. Ciudat şi de necrezut, locotenentul pare cu desăvîrşire lipsit de harul perspectivei, har dovedit de atîtea ori la bordul avionului.

Şi mai ciudat cu cît zborul în sine înseamnă un imens panoramic geografic îmbogăţit de istorie în cazul locotenentului. Să nu-şi dea seama tînărul ăsta atît de lucid că revoluţia îşi va construi înainte de toate instrumentul ei de forţă şi că procesul de înnoire în armată are caracter legic ? Ireversibil ?...

Băiatul s-a aprins. Spune că dacă pînă astăzi bîjbîia, considerînd istoria ca pe o vocaţie complementară zborului, de astăzi o consideră ca pe teritoriul sacru al conştiinţei lui de ofiţer.

Generalul se detaşează. Cu cît tînărul face mai mult apel la istorie, cu atît optica lui devine mai îngustă. Mai

limitativă. Mai exclusivistă. Cu atît mai mult vede „istoria" la zi numai prin prisma întîmplărilor mărunte de aerodrom, întîmplărilor în sine, cărora nu le descifrează semnificaţiile. „Închipuiţi-vă, fostul nostru sergent motociclist, astăzi căpitan în serviciul de educaţie politică, un salt ierarhic pe care nu mi-l pot explica şi nici nu-l pot accepta — deosebirea valoric-profesională dintre mine şi el este astronomică —, iertaţi-mi lipsa de modestie, deci proaspătul căpitan care-a sărit dintr-odată peste însuşi înţelesul noţiunii de profesionalizare m-a observat pentru portul *flegmatic* al mănuşilor...

— Şi ?

— L-am ignorat, întorcîndu-i spatele.

— Cu martori ?

— Da.

Generalul Costin Florescu urmăreşte raţionamentul ofiţerului, perfect cinstit, îmbibat de o demnitate ireductibilă, perfect ancorat în statutul armatei, în raţiunea ei de a fi, perfect emanat de relaţia popor-istorie-armată şi tot atît de perfect anacronic, viciat de idealismul şi imobilismul lui idealist.

Aviatorul operează cu categorii ideale, aplicate unei lumi imobile, categorii cărora le hărăzeşte darul imuabilităţii. Ştie că specialistul militar al comuniştilor caută asiduu ofiţerii care vor încadra viitoarea armată populară, că acel sergent care-a sărit ierarhia uzuală este promovat în virtutea legii obiective care guvernează procesul incipient de transformare a armatei în instrumentul de forţă al comuniştilor şi că, paradoxal (doar aparent paradoxal), Vornicu se scoate singur din acea „istorie" vie, dinamică, din premisele care anticipează şi poate configurează viitorul. Augusta şi căpitanul acela improvizat sînt în vreme. Chiar dacă lui Vornicu i se pare catastrofal să fie observat pentru portul „flegmatic" al mănuşilor. Chiar dacă Vornicu a fost cel care, acolo în văzduh, a făcut istorie, scriind-o cu sînge.

Îl doare faptul că locotenentul aviator nu este perspicace. Se întreabă dacă nu cumva o prea mare perspicacitate nu l-ar face oportunist. Ştie că suma de valori la care Vornicu s-a raportat cînd şi-a construit biografia, pe care le-a sanctificat cu dăruirea şi inocenţa vîrstei, atacate violent şi din toate părţile au trezit în el sentimentul loialităţii. Obsedat de a se apăra aici, pe acest

teren al valorilor ideale, Vornicu nu mai vede viaţa. Şi-a anulat singur perspectiva pe care profesia i-o oferă cu generozitate.

Atunci ?

8

Totul este o imensă absurditate. Totul este de un imens ridicol. Trăieşte o culme a ridicolului derizoriu. Trăieşte o culme a batjocurii şi a înjosirii. Ordonă sec : „La dreapta, v-aliniaţi !“ şi nu-şi poate desprinde privirea de la picioarele goale ale soldaţilor, de la gambele înfăşurate regulamentar în moletiere, nu mai vede escadrila decît de la centuri în jos, sînt în front şi cîţiva soldaţi încălţaţi cu bocancii de-acasă, maronii sau roşii, bucureştenii, majoritatea soldaţilor sînt însă desculţi şi frontul tălpilor goale care freamătă mărunt spre a se alinia îl halucinează. Abia la un an de la întoarcerea ei glorioasă din cel de al doilea război mondial, Armata română, perfect regulamentară de la capelă la moletieră, se prezintă la raportul de dimineaţă desculţă. Ce minte imbecilă face economie la bocancii statului sau unde dracului sînt bocancii statului, locotenentul Vornicu aude un glas răţoindu-se undeva la escadrila a 3-a ; „lipeşte călcîiele, soldat“ şi se gîndeşte oripilîndu-se cum se pot lipi regulamentar nişte călcîie goale şi cum...“ „Pssst ! Atenţiune ! Don'ent !...“ „Raportul !...“ Glasul bravului Stănică vine parcă din altă lume. Îl smulge din starea de idioţenie în care căzuse. Nu-şi poate dezlipi privirile de pe labele ostaşilor. Al treilea din flancul drept zvîcneşte neregulamentar din degetul mare, un deget butucănos pe care se urcă o vaca domnului, roşie. „Pentru onor, înaintee prezentaţi arm' ! !“

— Măi, fă tu cum crezi să ieşim bine, îi spune căpitanul... Vine în inspecţie Pipiţu...

— S-a săturat de avioane şi acum îl interesează instrucţia de infanterie ?

Căpitanul ridică din umeri. Solda nu le ajunge nici zece zile din lună. Dacă don' Costache nu i-ar fi dat

pielea bietei Nanci, iapa neagră cu stea albă în frunte, să-şi facă o pereche de bilghere, ar fi obligat să poarte cizme de zbor, ori să vină la instrucţie în pantofi, ori... Se uită la picioarele recruţilor, aflaţi în perioada de aclimatizare. Niciodată n-a făcut nici un rabat de la exigenţa maximă, n-a îngăduit nici o imixtiune în modalitatea lui severă de a rupe habitudinile civile şi-a integra seriile de recruţi în asprimea vieţii militare ; dar întotdeauna a pus un semn de egalitate între condiţia lui de comandant şi a lor de executanţi. Ger de crăpau pietrele, el în talie, ei în talie ; torid, ei în soare, el în soare, deplasări în pas alergător sub zăduf, el alături, stabilind ritmul, indiferent de cîţi cădeau în front şi erau duşi la infirmerie. Justifica necesităţile interioare şi exigenţele armatei, ale statutului militar, ale finalităţilor acestui statut, integrîndu-i pe recruţi atmosferei eroice, apelînd la tot ceea ce i-ar fi putut emoţiona. Procesul de instruire, dur, era acela care le fixa noua mentalitate, făcîndu-i soldaţi. Găsise într-un timp răgazul să schiţeze punctajul a două studii paralele : „Psihologia zborului" şi, de necrezut pentru un pilot de vînătoare, „Integrarea recruţilor în aviaţia de vînătoare", spunîndu-şi că este o crimă faţă de cei care desăvîrşesc în succesiune (teoria Profesorului) să nu li se transmită sinteze ale experienţei de război, care să-i scutească de a repeta, tragic, experienţa tragică a generaţiilor care i-au precedat. Îşi formulase o teorie a sistemului de recrutare pentru aviaţie, în care preconiza repartizarea tinerilor cu licee teoretice şi industriale care ar fi dorit să devină piloţi şi tehnicieni, instruirea lor după un program concentrat şi bivalent : militară şi de specialitate ; un examen sever de selecţie care să trimită după şase luni în şcolile militare de ofiţeri naviganţi şi tehnici pe cei care răspundeau cel mai bine necesităţilor armei. Se ştia posesorul lucid al unei experienţe de prima mînă. Era normal să sintetizeze această experienţă şi s-o transmită. Era normal ca statul să-i asigure toate condiţiile pentru a-şi fructifica intenţiile, el, statul, fiind primul beneficiar al acestora. Era normal ca el să-şi poată desfăşura netulburat energia în slujba succesiunii care asigură cursul istoriei. Se simte chemat să formeze luptători. Soldaţi de aviaţie, parţial. Dar luptători în aer, cu toată pasiunea. „Băi, Herodoate, eşti iremediabil arierat mintal", şi-a început predica Mizan-

tropul, cînd s-au strîns ei la escadrilă să-şi comemoreze morţii, cu toate că nimeni n-o mai făcea în afară de familii şi lor li se aprobaseră trecerile în rezervă cu o rapiditate care i-a ulcerat adînc pe toţi. Venise toamna de Bărăgan cu vînturi nebune de nord-est, mîneca de vînt scîrţîia şi pocnea pe hangarul numărul 1, semănînd tot mai mult cu un stindard dacic gata să se plece, spulberul de ploaie şiroia sonor pe geamul barăcii şi treceau prin ei disperări zăcute şi sila de ei înşişi, pentru că nu mai rămăseseră decît propriile lor umbre, umbre mizere, bîntuind disperate toamna aerodromului ca nişte spectre. Se răzbunau cumplit nonşalanţa şi zeflemeaua cu care luaseră viaţa, se răzbuna inconştienţa cu care se dăruiseră idealului, neţinînd pentru ei nici măcar una din notele de plată făcute destinului, se răzbuna impudoarea cu care provocaseră moartea, mîndria cu care-şi stăpîniseră spaimele. Se răzbunau farsele şi renghiurile jucate sorţii, superbul lor zbor se răzbuna atunci cînd atingeau ei constelaţiile cu aripile şi cînd se-ntorceau din misiuni poleiţi cu pulbere de stele... „Eşti iremediabil arierat", spusese Mizantropul, demonstrîndu-i cam care îi va fi viitorul în vecinătatea fostului sergent-motociclist, astăzi căpitan care „auzi bă, ascultă la uşi mă, ia deschide uşa Herodoate", n-a deschis el uşa, a deschis-o Şurub şi el a auzit doar nişte paşi şi cum se surpă din interior aviaţia românească de vînătoare, pentru că ei toţi sînt prizonierii propriei lor condiţii militare şi dacă mîine sergentul va fi făcut general după aceeaşi logică în care a fost făcut căpitan şi le va ordona să se aşeze faţă-n faţă pe două rînduri şi să se împuşte unii pe alţii de la doi paşi, ei vor executa toate mişcările absolut regulamentare şi vor ţinti absolut regulamentar şi vor apăsa pe trăgaci, rupînd regulamentar piedica întîia, menţinîndu-şi respiraţia şi slobozind focul cu conştiinţa împăcată a executării perfecte a ordinului. „Asta este, măi arieratule, că noi ăştia din «Albatros» nu acceptăm să gîndim măcar la o asemenea finalitate. Şi că acolo unde ne-om duce poate să ne comande oricine, ultimul om de pe pămîntul ăsta, mă doare-n dos... Am să stau în hainele mele civile, un nimeni printre alţi nimeni ; dar nu aici măi ! Nu aici unde am însemnat istorie şi unde am stat aproape de zei". „Rămîn, le-a spus la sfîrşit... Cineva trebuie să-şi asume şi riscul de a rămîne"... S-a dus atunci prin ploaie la han-

gar, a vrut să se urce în carlinga lui „4 alb", dar hangarul era încuiat cu cheia, cheia se afla la ofițerul de serviciu, nu se mai făceau plinurile, cîteva avioane decolaseră de pe Giulești și aterizaseră la Istanbul, deci nu se mai făceau plinurile și el n-a avut unde să zacă în propria lui disperare, „4 alb" stînd sub cheie, cu toate că împreună făcuseră o bună parte din război și de fapt „4 alb" îi era cel mai fidel confident. Pe urmă primise o scrisoare de la Radu Belcotă, din Prislop, unde se găsea în „concediu nelimitat", probabil statului convenindu-i să le plătească acolo, în concedii, solda derizorie, decît să-i știe prin unități... „Este o solitudine reconfortantă și, dacă vrei să-ți pregătești licența în liniște, ai la dispoziție odaia dinspre soare. În rest, ești liber, în afara zilelor de coasă, cînd Moșul nu iartă pe nimeni. Scrie-mi să vin la gară..." Nu s-a gîndit pînă acum la Prislop... Labele negre de praf ale soldaților, gambele strînse în moletiere îl fac să se gîndească. Goarna sună prelung la Poarta numărul 1... Vede santinela ridicînd bariera zebrată și mașina generalului demarînd spre locul unde este aliniată garda. Nu l-a mai văzut pe general de dinainte de bătălia pentru Oćovo... Minte. Dinainte de recunoașterea îndepărtată, cînd generalul a fost destul de circumspect și cînd celălalt general, sovieticul, l-a strîns de umeri, i-a spus *haraşo istribitili*, cerîndu-i imposibilul, pentru că Mefisto l-a hărăzit atunci imposibilului și urmărind cum iese generalul din mașină, înalt și atletic, cu cizmele franțuzești lustruite, reface cu o emoție care-l sugrumă zborul acela cumplit, zborul în care s-a desăvîrșit, cunoscîndu-se.

— Don'ent, niște mînuiri de armă, ceva !... Să-i încălzim, că nu-mi place mie cum „bate" ăștia arma, parc-ar fi lihniți... De pe loc, de pe loc, să nu-și zgîrie tălpișoarele, că acasă la mă-sa umblau numa în pantofiori *Louiz quinze* și-n puf.

— Repaus ! ordonă... Stați jos !...

Plutonierul își face cruce peste gură. Semn că ar avea multe de spus, dar ierarhia și disciplina îi ferecă buzele.

— Ne halește don'general, mormăie și locotenentul știe că Stănică se dă de ceasul morții că nu-i trece lui comanda, să i se audă glasul bubuind pe tot aerodromul, comenzi urmate de răpăitul sacadat al mînuirilor de armă. într-o aliniere și succesiune perfecte, pentru că Stănică are nevoie de notație bună pentru avansare, asta există,

dar un „bravo" spus de general echivalează cu confirmarea acelei notaţii de către cea mai înaltă autoritate a aviaţiei, îşi aduce aminte de instrucţia făcută de Stănică, acolo, în Cehoslovacia, cu bucătarii şi soldaţii de la administraţie, cînd l-a chemat Stăpînul să plece la Comandament, atunci nu ştia şi fetele acelea care aruncau flori pe motocicletă, Şurub le făcea bezele, era o lumină cruda de primăvară, o lumină cu gust amărui de lujer, acolo pe lîngă general este şi căpitanul ecepist, care-i dusese atunci cu motocicleta, cînd i s-a explicat lui sensul acelei recunoaşteri, generalul cu tot alaiul se duce la bucătărie să guste ciorba, probabil că s-a ţinut şi carnea de ieri pentru gustul ciorbei de astăzi şi alaiul care altădată i s-ar fi părut firesc şi normal, dintr-o dată i se pare burlesc. O mulţime de galoane strălucitoare, elegantele uniforme gris-fer, cizme văcsuite, eghileţii galbeni ai stat-majoriştilor, alaiul la distanţă respectuoasă, comandantul Flotilei abia numit de cîteva zile, întors din prizonierat, un comandant înspăimîntat şi aproape halucinat, cu reflexe dezordonate, copleşit se pare de propriile lui amintiri, care-i este perfect indiferent, şi sala aceea de clasă în care generalul care dispare în spatele hangarelor se abţinuse de la discurs, îl îmbrăţişase şi spusese „aprob măsurile luate", iar el înlemnit în poziţia de drepţi se simţise copleşit de emoţie pentru că înţelesese amplitudinea şi unicatul misiunii, alegerea lui pentru a o executa îl umpluse de trufie, apoi se urcase în avion şi trăise într-un vertij de vieţi simultane una din cele mai copleşitoare aventuri de război, din care, aproape incredibil, nu mai reţine pe retină decît o succesiune de imagini, trei vînători de munte lîngă o puşcă-mitralieră la cumpăna apelor, autoşenileta cu crucea neagră pe blindaj, nori, tentacule enorme biciuind carlinga, linia ferată, lucioasă — Vratky-Žilina, pică, Olomouc, Domul, biserica gotică Mauritzius, vagonul-platformă cu tunul Rheinmetall cu patru cercuri albe înconjurînd ţeava verzuie, telemetristul care sare de pe vagonul-platformă, carcasele tancurilor lucii de apă, moto-mitralierele pe străzi, parcul şi... ştia că are să ajungă aici, batista albă fluturînd ca o chemare în parcul cel mare plin de arbori imenşi, abia înverziţi, batista, mai jos, presează manşa, simte vibraţia manşei, mai jos, o fată, tînărul, batista, două batiste, moto-mitralierele, se leagănă pe aripi : — *Achtung ! Achtung !... Sie haben ein*

Jagdflugzeug im Rücken !... Achtung ! Achtung !... este mereu sclavul judecăţii unui fapt, sclavul emoţiei, s-a refuzat mereu judecăţii de valoare : de ce ?... — Psst ! Don'locotenent ! Vine !... andante molto mosso, puişor ! Cu-cu !... nu prea ai cultură muzicală, puişor, ce dracu, generalul nu ştia de afacerile cu mosoarele, cu papiotele, cu zahărul, alaiul vine drept spre el, comandantul Flotilei are culoare verzuie, de înecat şi cineva din alai, aflat în urma generalului, îi face semne disperate. Soldaţii au văzut. Au văzut şi au înţeles. Ordinul îi electrocutează. Aliniere impecabilă. Mînuire de armă impecabilă. Nu pentru asta a făcut războiul. Labele negre se înţepenesc în iarba sfîrlogită.

— Pentru onor, spre dreapta, prezentaaaţi arm' !

Generalul ocolise avioanele ca pe nişte capcane. Altădată, atunci mai ales, toate inspecţiile şi toate ceremoniile se făceau în faţa avioanelor. Avioanele şi ei, ei şi avioanele, adică aviaţie. Adică totul...

— Motor !... Dreapta sus !... Ard !... Patria !... Tălpile enorme, ţintuite, tip Wehrmacht, atîrnîndu-i deasupra capului, acolo, în ceţurile de pe malul Vahului. Fundul ţuguiat al santinelei germane care-şi face necesităţile în post... Căpitanul de infanterie cu ostaşii lui la „Cina cea de taină", acolo la Budapesta în apartamentul domnului colonel Vitez Scharkany, unde trăsese el cu pistolul-mitralieră...

— Domnule general, trupa escadrilei doi vînătoare se găseşte la programul de instrucţie... Am onoarea să mă prezint, locotenent aviator (subliniază aviator) Radu Vornicu.

Generalul, fostul lui destin de război şi încă, într-un fel, destin, încearcă să privească pe deasupra lui. Sau prin el. Sau dincolo de el. Îi dejoacă manevra. Îl ţintuieşte în privire. „Patriaaa, domnilor !..." Frontul impecabil al labelor soldăţeşti. Generalul nu-i întinde mîna. A înţeles... „Motor !... Dreapta sus !... Ard !" Cei arşi nu-l mai pot privi în ochi pe generalul care-i trimisese la moarte, executînd ordinele sacre ale patriei. Generalul a ocolit linia avioanelor aliniate pentru revistă, cu servanţii şi maiştrii în faţa elicelor. Avioanele care l-au făcut credibil pe general. Avioanele care i-au dat sens şi finalitate. Generalul nu-i întinde mîna. Pacea a căzut ca o fatalitate între general şi locotenent. Patria nu mai clamează prin gene-

rali, cerînd îndeplinirea datoriei pînă la sacrificiul suprem. Generalul are privirea voalată. Distrată. Un car de grade între locotenent și general... Generalul își trece privirea voalată, distrată, peste frontul recruților desculți ai escadrilei 2 vînătoare.

— Pe umăăăr, arm' !

Raaap-raap-rap !

Generalul face un viraj scurt peste umăr, se repede spre frontul recruților, soldatul Mihalcea V. Ion se albește, îi iese spuză de sudoare pe buza de sus, generalul îi smucește cartușiera puțintel șleampătă, îi aruncă peste umăr.

— Mai multă atenție la ținuta recruților, locotenent ! și se răsucește pe călcîie, fără să aștepte ca el să-i prezinte onorul, de altfel el nici nu dă comanda în ciuda gesturilor disperate ale aceluiași stat-majorist pe care-l aude spunînd : „ar merita zece zile de arest îngîmfatul și ce dacă are Virtutea în grad de cavaler, nu este singurul", dimpotrivă, ordonă sonor : „pe loc repaus", apoi la fel de sonor : „Mihalcea, du-te la infirmerie să te panseze la picior... Altă dată să nu mai bați călcîiele desculț. Nu ți-am cerut-o !"... Cineva din alai ridică mîinile strînse ghem în semn de felicitare... Nu știe cine. Generalul mărește pasul. Peste aerodrom plutește leneș mătasea morților, unduind argintiu în văzduhul pur și sus de tot, la zenit, trec cîteva avioane de vînătoare sovietice, zburînd spre Pipera.

9

— Ochi, deget, cap, arma la încărcat !

— Ce este săgeata maximă, soldat Lămîie ?

— Să trăiți don'ent, sînt soldatul Lămîie C. Constantin, grupa întîia, escadrila doua, Flotila unu vînătoare... Săgeata maximă este atunci cînd arunc eu, soldatul Lămîie C. Constantin, cu piatra și o cotește în sus...

— Lămîie ?

— Ordonați, don'ent.

— Treci la tablă, desemnează-mi gura ţevii, orizontala, punctul de impact, traiectoria şi săgeata maximă. — Cîte clase ai, Lămîie ?

— Două, don'ent, că m-a luat tătuţa, m-a urcat pe măgăreaţă, m-a dus la stînă şi dus am fost pînă-n ziua de astăzi dacă nu mă lua de recrute şi zicea don'sergent Profir că s-a zis cu oili mele, că le ia la colhoz... Poate-mi explicaţi şi nouă, cum adică, de, să-mi ia oile la colhoz ? Auzi, frăţie, drăcia dracului !

Soldatul Lămîie C. Constantin primise o telegramă, evident, măsluită. El îi dăduse drumul acasă pe trei zile şi Lămîie C. Constantin întîrziase şase ore, în schimb venise cu un sac de mălai, îl dosise în dormitor, îl pîndise după ce-şi făcuse pedeapsa pentru întîrziere şi luînd-o pe departe, cu vremurile grele, cu lipsa de alimente, oftînd şi scărpinîndu-se sub capelă, îi oferise sacul cu mălai. El acceptase, îl trimisese după sac să-l ducă la biroul escadrilei, căpitanul Nelu Galea era în concediu, cînd Lămîie plecase după sac, dăduse adunarea escadrilei, apoi îi ordonase lui Lămîie să se prezinte cu sacul la front. Lămîie şi sacul lui de mălai vărsat la raţia trupei intrase în anecdotica escadrilei, fără ca asta să-i legitimeze existenţa, să-i înnobileze profesia şi să i-o justifice sau să-i explicite procesul de regăsire în realităţile meschine ale aerodromului. Soldatul Lămîie C. Constantin era isteţ, un cioban isteţ de prin bălţile Ialomiţei şi descurcăreţ, la „cursuri" prindea repede şi din zbor (iniţiase un fel de şcoală generală de escadrilă pentru soldaţii analfabeţi şi semianalfabeţi : scris şi citit, aritmetică, geografia şi istoria României). Lămîie înţelesese exact cum stă chestia cu săgeata maximă şi voia neapărat nu să rămînă servant de avion ; voia să facă şcoala de motorişti şi acum, făcînd pe naivul, voia să ştie ce este cu colhozul şi oile lui. Pe sergentul Profir, adus de la infanterie, dacă nu chiar din Divizia „Tudor Vladimirescu", îl suspectează de o activitate dublă. Aparent este sfîrlează, un oltean rapid în mişcări şi limpede la minte, care se pare dă o atenţie deosebită tuturor ordinelor, caporalii i-au raportat că Profir este aghiotantul căpitanului de la E.C.P. şi că ţine nişte „şcoli" cu escadrila după program, cînd pleacă domnii ofiţeri şi personalul. Îşi aduce aminte cu luciditate de ceea ce Augusta numise „provocare" la Andrei Ciucă şi mai tîrziu la tipul acela famelic, şi brusc îşi pierde tot

entuziasmul pentru inițierea soldatului Lămîie în tainele balisticii... Să fi fost chestiunea cu sacul o provocare sau doar unul din blestematele obiceiuri ale locului ? Și de ce provocare ?

— Ce-au oile tale cu traiectoria și săgeata maximă, Lămîie ?...

— Ehe, he, au don'ent, au, cum să n-aibă, rîde viclean Lămîie...

— Gata poveștile... Treci la tablă... Sergent Profir... Toată escadrila să-mi zbîrnîie la balistică. După teorie, dezmorțește-i cu mînuiri de armă.

Sergentul îl privește cu ochi galbeni, de motan. Strigă „atențiune, drepți !", dar îl privește cu ochi galbeni de motan și lui i se pare că acel fapt de neînțeles și de nesuportat, într-un fel abscons și nenorocit, este din nou prezent, fără să poată fi definit, nu există nici o expresie directă a faptului nedefinit că el începe să se simtă străin de propria lui profesie. Este evident că Andi Ciucă ca și Rășinaru, poate și famelicul acționează într-un plan al ideilor, după cum ecepistul lor și sergentul Profir și poate încă mulți alții, poate cei care rămîn mereu după program, acționează și ei în alt plan subaltern al acelorași idei, idei pe care le ventilează conspirativ și el nu înțelege de ce conspirativ, pentru că nu mai este cazul, ca atunci cînd sergentul acela, Chirilă, i-a strecurat lui în traista cu mere un manifest să vadă cum reacționează la manifest. Deci încă de atunci, de prin iunie sau iulie 1944 — Doamne, nici măcar n-a trecut de atunci un an și jumătate, lui i s-a părut c-a trecut o viață, încă de atunci, sau poate dintotdeauna, a existat o altă lume dincolo de cea reală, numai pentru el reală, sau poate că el n-a reușit să înțeleagă nimic din lecțiile lui Mefisto ; dar acolo era vorba de relația României cu Germania lui Hitler și nici măcar o dată n-a fost vorba de ochii galbeni ai unui sergent care-și spionează locotenentul, chestiunea asta fiind de nesuportat, viciind profund relația lui cu escadrila, punînd sub semnul întrebării întregul lui univers profesional, căruia i-a conferit un caracter sacral de cînd a îmbrăcat uniforma. Să fi intuit ceilalți din „Albatros" cu atîta vreme înainte clipa asta, cînd locotenentul Vornicu își abandonează datoria de a-și instrui soldații și se întoarce la biroul escadrilei cu sentimentul acut al frustrării ? Cu sentimentul că este un fel de marionetă într-o piesă cu sute

și mii de personaje, marionetă care-și joacă rolul în virtutea inerției, în virtutea unei mișcări declanșate cîndva și acum nu se mai poate opri, comparația cu marioneta este o tîmpenie, de fapt simte cu o durere acută, sălbatică, ruptura. Acum, în clipa cînd intră la escadrilă, acolo unde-a intrat totdeauna firesc ca în propria lui casă, acolo unde ei toți se adunau firesc, indiferent unde era dispersată în spațiul european acea escadrilă care-i reprezenta pe fiecare în parte și pe toți împreună, construindu-le unitatea și însumîndu-le voința, deci, în clipa cînd deschide ușa biroului și vede fotografiile celor căzuți lipite pe cartonul albastru avînd la mijloc o fotografie mare a Statuii aviatorilor, Icarul acela cu una din aripi frînte într-o mișcare tragică de resemnare, are intuiția că nimic nu-l mai legitimează și că nimic nu-l împiedică să-și lipească fotografia lîngă cei căzuți, să-și dezbrace uniforma și să treacă în anonimat și-n civil, acolo de unde ochii goi de amintiri ai generalului-comandant i-ar fi perfect indiferenți. De fapt, din clipa cînd generalul n-a găsit altceva să-i spună decît să-l observe pentru cartușiera șleampătă a soldatului Mihalcea, căruia îi sîngerau călcîiele, din clipa aceea a simțit golul. Senzația este cu atît mai acută cu cît pe masa majorului escadrilei, aflat nu se știe unde, sînt etalate două sticle cu țuică, pîine de la trupă, slănină, o ceapă și pe scaunul majorului se lăfăie adjutantul Bihordea, mutat curînd la escadrilă dintr-o altă unitate de vînătoare. Bihordea sare în picioare, evident exagerează semnele exterioare de respect, pocnește călcîiele, se aferează, „poftiți, don'ent, la o gustărică, tocmai îl așteptam pe nea' Costică, a zis că se duce să vă caute", insul are obraz de copil bătrîn, spîn, cu riduri adînci, ochi verzi, spălăciți adunați la rădăcina nasului, unghiile mici, roase și niște mîini fleșcăite ; au făcut o parte din campanie împreună, atunci era bîntuit de chemări religioase, slujindu-i preotului militar de cîntăreț și tîrcovnic, cînta pe nas cu glas de tenor, cu ochii dați peste cap, îl găsise odată cu carnea trupei în raniță, o ducea unei crîșmărițe care vindea fripturile la prețuri pipărate și văzîndu-l acum și aici îl inundă o repulsie aproape fizică. Nu numai pentru mizeria furtului din hrana trupei ; pentru cealaltă mizerie, incomparabil mai josnică, cînd Stăpînul alertat de faptul că rămînea mereu în urma formației, cînd se întorceau din misiune și cînd ei erau gata să aterizeze, Bihordea umplea aviofoa-

nele cu strigăte : „Sînt atacat !... Angajez lupta !...“ Sau : „Avion de recunoaştere inamic !... Iau înălţime ! Atac !“... Sau alte asemenea peripeţii singulare ; omul conta ca un pilot bun şi un luptător temerar ; apoi Stăpînul l-a chemat la un raport confidenţial şi i-a ordonat ca la proxima misiune, cînd Bihordea rămîne în urmă, să ia înălţime cu celula şi să vadă ce face şi cum de se întîmplă ca toate avioanele inamice pe care nu le-au întîlnit ei să le întîlnească Bihordea. Bihordea îi rîde cu dinţi de viplă, ca şi cînd şi-ar fi revăzut după multă vreme un comandant iubit, atunci executase ordinul Stăpînului, cerul era plin cu nori cumulus de timp frumos, el virase în urcare deasupra plafonului, urmărise avionul lui Bihordea după sclipirile soarelui care se făcea ţăndări în cabina aceluia şi cînd Bihordea începuse să lanseze apelul lui „Atac la sol o coloană inamică“ şi „Am incendiat capul coloanei“, apoi sacadat „Întoarceţi-vă ! Întoarceţi-vă pe 145°“, a picat printre doi nori, s-a plasat în coada lui Bihordea care trăgea muniţia statului într-o creastă golaşă de deal şi cu o totală lipsă de umor a spus : „Am sosit ! Indică inamicul !“, la care Bihordea a explodat. „Nu sînt acolo ! La sud de N...“. „La sud de N. cca 5 minute !“ „Sînt în spatele tău !... Te am în colimator !... Indică inamicul“... La care Bihordea a picat brusc, a pus burta la pămînt şi el l-a încadrat cu coechipierul şi l-au adus acasă, pentru că Bihordea se rătăcise, poate din surprindere, sau poate nu se rătăcise zburînd direct spre interiorul liniilor inamice şi Stăpînul îl mutase disciplinar, arătîndu-i o scîrbă imensă ; dar nu făcuse publică mizeria lui Bihordea şi acum Bihordea reapăruse aici, era pace, Stăpînul mutat la Subsecretariatul de Stat al Aerului, reapăruse cu două sticle de ţuică, pîine de la trupă, astăzi e zi de pîine, cum naiba, că de săptămîni se dă numai mămăligă ; slănină, ceapă : un adevărat banchet pentru băieţii deştepţi. Ceva vîscos şi greţos i se imprimă în pori, un fel de zoaie, Bihordea rîde cu dinţi de viplă, stă drepţi, exagerat şi ochii putrezi, de un verde putred, mici şi opaci emană o lingăveală dugoasă cînd raportează cu respect că a executat ordinul domnului locotenent ; dar a fost repartizat temporar să lucreze la „mobilizare“, are scrisul frumos şi astea sînt de acasă, aşa că dacă domnul locotenent îi face cinstea...

— Sînt la instrucţie ! Ia vezi, n-a fost pe birou caietul cu programul zilnic ?

Lăsase caietul cu programul de instrucție în care avea și fișele întocmite pentru o „Psihologie a zborului" pe birou, pretext binevenit să se sustragă acestei agape improvizate, pe care ar fi putut-o reteza cu un singur ordin, ar fi fost perfect în litera regulamentului ; nu știe de ce n-o face și atunci țîrîie telefonul de campanie, Bihordea ridică receptorul, spune un „ordonați" și-i întinde receptorul, arătîndu-i la manșetă gradele celui care-l cheamă.

— Vezi, Radule, că vor să te pună șeful serviciului „Îmbrăcăminte"... Mă auzi ?

— Vă aud perfect, domnule căpitan ; dar nu vă înțeleg... Ce să caut eu acolo ?

— Asta mă întreb și eu !... O mașinație, ceva !... Ia-ți măsurile de rigoare !

— Mulțumesc... Am onoarea să vă salut.

Este limpede. A intrat în limită de viteză. Se mașinează ceva. Băieții s-au așezat bine în scaune și acum își fac jocurile. Îl trimit să numere și să păzească izmenele Flotilei... Cine ? Bihordea caută sîrguincios caietul cu programul de instrucție. De undeva se aude gornistul sunînd adunarea sergenților de zi. Simte brusc nevoia să facă o baie fierbinte.

10

Stupefiantă este incapacitatea lui să determine acte esențiale sau să se determine. Știe că nu s-a adaptat încă ritmului și conținutului vieții cotidiene în timp de pace. Că s-a refuzat, pe de-o parte, aventurii pe care o încearcă cei din „Albatros" dorind să-și reconstruiască viața, luînd-o din nou de la a ; iar pe de altă parte, nu acceptă nici rutina aerodromului, evitînd inteligent tot ceea ce ar tulbura-o. Săptămînile se scurg într-o lentoare ucigătoare. Augusta s-a claustrat la Anghelina : „Mă secătuiești, i-a spus, am de pregătit examenele, lîngă tine nu vreau decît amor, am devenit o nerușinată și te rog dezarmează-l pe cel mai asiduu curtezan proletar, aiurea, tipul este redutabil, are o gîndire cu totul liberă, nici măcar nu-mi

face curte, este probabil intrigat că nu ne-a văzut niciodată împreună, cu toate că știe de existența ta, diseară l-am invitat la noi, sper să nu-l masacrezi", Radu Vornicu ascultă crivățul vuind în streșini, tînga mestecenilor și a teilor, este o înserare cenușie, în tonuri groase, murdare, plafonul este jos, compact, o carapace rece care-l apasă, ascultă gazele fîsîind în șemineul de teracotă, cu cahlele reprezentînd cocoșul de Hurezi într-un desen albastru de sineală, dur, în odaia din foișor este o căldură tihnită, domestică, Augusta a pulverizat pe soba fierbinte puțin „Dior" și el știe că foarte curînd va veni clipa opțiunii și a judecății de valoare, cînd el va trebui să se delimiteze, să se precizeze și ca atare să acționeze.

Stă în jilțul adînc, urmărind fulgii de zăpadă vînzoliți de crivăț. După război a stat cîteva zile acasă, s-a întors acasă cîteva zile cu o foame lihnită de echilibru și copilărie. Asta a fost în iunie. Mama avea același păr negru, luciu și mătăsos adunat în coc, fără un fir alb, o strînsese lîngă el ca și cînd ar fi vroit s-o ocrotească de spaimele ei, nu și-au spus nimic, la masă el venise în uniformă, cu toate decorațiile, atunci mama a plîns tăcut, don' Costache a mustăcit și l-a întrebat ce fac bunicii din deal și dacă a văzut-o pe bunica din vale, vrăbiile țupăiau pe treptele terasei așteptînd fărîmiturile de la masă, Sanda se măritase cu Marian, camaradul lui de la picaj, băiatul celor mai săraci oameni din sat. Anca era încă sub ocrotirea mamei și don' Costache eliberase una din camerele mari unde mutase biroul și instituise un fel de comitet de conducere la care participa nea' Ion fierarul, pentru că nea' Fluieraș murise de tifos exantematic, nu se știe cum adus de niște soldați cazați acolo, nici soldații aceia nu se știe cărei armate aparținuseră.

Piccola, iepșoara lui roșcată, îmbătrînise. Ronțăia fînul cînd a intrat în grajd, l-a simțit, a nechezat ușor, a întors capul, el a scărpinat-o între urechi, a adulmecat lacom mirosul de grajd, iute și pătrunzător, înțelegînd acolo, lîngă iepșoara lacomă, grăsună și bătrînă că este imposibil să-și regăsească adolescența. A dat o raită călare în lunca Bîrzavei, a revăzut nucul care-i legănase visele, dar Iconia și Eva se măritaseră, feciorii parte pieriseră pe front, parte se însuraseră și satul picotea la umbră, fără înfiorarea aceea tandră și familială cu care-l primea odinioară. Se gheboșase straniu, drumul prăfos era plin de baligi și de

gîşte, începuse să bată Coşava, vînd uscat şi seara mama l-a întrebat dacă este adevărat că el s-a însurat la Bucureşti fără măcar să-i anunţe. Dacă a făcut-o fără asentimentul lor, pe care, măcar aşa, din bun simţ, trebuia să-l fi cerut... Don' Costache părea absent, el le-a explicat foarte scurt ce este cu Augusta şi cum l-a îngrijit la spital. Mama a spus : „Dumnezeu să le mai înţeleagă pe fetele de astăzi ; dar puteai s-o aduci aici, s-o vedem, domnul căpitan Ceauşu zice că este o mîndreţe de fată", apoi conu Costache a întors-o pe departe, cum că ar fi bine să facă o vizită...

— Familiei Fulea la conac, a spus el.

— Şi familiei Fulea, colonelul mi-a spus că este rudă cu generalul, socrul tău...

— Generalul nu este socrul meu, ţi-am explicat.

— Atunci, probabil, viitorul tău socru.

— Nu mai agasa băiatul, a spus mama, ţi-a explicat exact cine este generalul şi adu-l aici dacă zici că într-un fel a fost în destinul tău, cu toate că eu te-am ocrotit cu toată fiinţa mea şi sînt geloasă pe Augusta şi ea dacă... Ea, oricum, trebuia să vină aici s-o vedem.

— Aşa că ar fi bine să treci pe la Alexandru Belcotă, ştii tu, cel de la Reşiţa. A ajuns om mare. Va ajunge şi mai mare. Este la Timişoara. Îi va face plăcere... Ei caută...

— Termină cu oportunismul, a spus mama... Ce să caute băiatul acolo ? Ásta pe care l-ai ocrotit şi ţi-ai pus pielea în saramură pentru el a mai venit să-ţi dea măcar bună ziua de cînd a ajuns mare ?... Auzi ? Mare ? Boala lui taică-tu, dintotdeauna. Mare. Grandoarea administrativă ! Mare ! În ce constă mărimea asta ? În inteligenţă ? În caracter ?... Mare ! Lasă băiatul în pace... Fă cum crezi tu că este mai bine ; dar adu-mi-o pe Augusta aici, pentru că nu se cuvine să venim noi la Bucureşti, decît aşa, pentru bunici... Tu ce zici Costache ? N-am mai fost de mult la Bucureşti, dinainte de război.

Între două trenuri a dat o raită prin Timişoara. N-a întîlnit pe nimeni din cei cunoscuţi... Apoi a văzut munţii Prislopului, negri, noaptea, prin fereastra vagonului poştal rechiziţionat pentru curierii militari, erau masivi, imobili, măreţi în imobilitatea lor, aveau ceva de început de lume şi de sfîrşit de lume, noaptea era mătăsoasă, spuzită de stele şi munţii Prislopului stăteau imobili şi calmi şi măreţi sub constelaţii, a avut o clipă dorinţa sălbatică să

coboare la Mehadia, s-a stăpînit și cînd a vrut să se rupă de tristețea regăsirii cu ai lui și cu munții Prislopului s-a urcat un plutonier de jandarmi cu o patrulă, trenul pornise din stație și sublocotenentul care zicea că este șeful trenului și se agitase toată vremea, aducînd aici în vagonul rechiziționat ofițerii și soldații înghesuiți în vagoanele cu geamurile sparte și bătute în scînduri, a sărit din mers înainte ca jandarmul să-și termine întrebarea. Jandarmul căuta un fals ofițer care făcea speculă pe picior mare, folosind vagoanele rezervate pentru armată.

Pe la sfîrșitul lui iunie luase tramvaiul 21 și pe platforma dinapoi, mai liberă și deschisă, îl recunoscuse pe falsul sublocotenent, tot în ținută de campanie, avînd între picioare un sac. Venise lîngă el, își scosese pistolul fără să atragă atenția și-i șoptise : „Coboară. Dacă încerci să fugi, trag." Falsul se albise, coborîse tîrîndu-și sacul, îl înghesuise într-un gang și acela recunoscuse că și-a cusut tresa pe tunica de soldat, că face negustorie ca să poată urma cursurile, i-a arătat un carnet de student la medicină și cu toate că imbecilul profana uniforma, el nu l-a predat comenduirii, să fie judecat, i-a rupt pur și simplu galoanele și i-a spus că, dacă-l mai prinde, îl împușcă ; amenințare stupidă, falsul fost sublocotenent și probabil falsul student și-a dat cuvîntul de onoare că nu mai uzurpă uniforma, în sac erau pungi de zahăr și cutii de conserve militare și el și-a dat seama de atunci de această paralizie a determinării și hotărîrii lui, altădată implacabile, acționînd cu forța destinului ; de boala asta cretină a nonacțiunii, venită brusc după ani de zile de acțiune fermă și fulgerătoare, ca și de apariția unui fel de o a doua conștiință de sine, asupra căreia nu are nici un fel de control direct, foarte evazivă, un fel de dublură care înlocuiește viața lui adevărată, în epic, printr-o trăire mediată, interpusă, un fel de viciu, o perversitate de fapt, o lașitate, o viață în vorbe, care încearcă să se substituie superbei lui vieți din carlingă, mereu tensionată, mereu în impact cu viteza, înălțimea, acțiunea, o dublură gelatinoasă și temporizantă, un fel de strat vătos, absorbant al impulsurilor exterioare la care nu mai vrea sau, ceea ce ar fi tragic, nu mai poate să răspundă cu acte ferme de decizie. Asta se vede mai ales din bîjbîiala și nehotărîrea lui în materie de opțiune istorică. Ar fi fals să se suspecteze că dublura de conștiință este o dublură istorică. Istorică în

sensul că ar fi putut lărgi orizontul lui la orizontul istoriei şi că el ar fi evoluat într-atîta încît să se integreze istoriei şi să fie într-un fel exponentul unui punct de vedere din teritoriul istoriei. Aiurea. În discuţia cu Mefisto se lansase gongoric : „istoria, teritoriu sacru al conştiinţei lui de ofiţer român". Sau „tema mea fundamentală de viaţă"... Abia bîjbîie în cîteva cursuri şi s-a şi rătăcit într-un noian de date uscate, de multe ori nesemnificative, pe teritorii limitate în sine şi la sine, fără nici o deschidere în afara documentaristicii de arhivă, a datelor seci, exprimînd cantităţi într-o selecţie arbitrară. Ceea ce l-a fascinat la metoda lui Mefisto a fost organizarea datelor spre a învia o epocă pe una din trăsăturile ei, nu ştie dacă esenţială, dar oricum, indiferent că Mefisto voia să reliefeze un proces moral sau unul justiţiar, învia epoca, mai corect o reînvia chiar pe crimele săvîrşite de guvernanţi asupra poporului român, prin corupţie, venalitate, incapacitate, laşitate ; asta de fapt însemnau oameni, cabarete, trafic de devize, amante scumpe, luxură, orgii, el avea capacitatea să „vadă", să vizualizeze, să concretizeze pînă acolo unde conştiinţa aceea dublă se transforma într-un ecran de cinematograf pe care imaginaţia lui saturată de documentele-imagini îi rula un caleidoscop halucinant de imagini, într-un carusel de nestăpînit. Fusese la Profesor, austeritate monahală, interiorul vibrînd într-o tonalitate gravă, sentimentul că acolo se recrea maiestuos ceva ce ţinea de esenţial, nu reţinuse nici un amănunt fizic ori decorativ, se cufundase cu un sentiment aproape religios în atmosfera aceea de sacerdoţiu intelectual şi studiase documentele genoveze în traducerea exactă a Profesorului. El transcria fiecare cuvînt şi din blestematele de cuvinte curgeau într-un şir neîntrerupt imagini de epocă : bărcile semi-puntate ale berladnicilor, din molid, spintecînd Dunărea, plescăitul vîslelor, trestiile foşnind, omul de veghe la prova înfofolit într-o dolamă din păr de capră, chior, bărbos, mirosind surprinzător a zăr şi a fum, zăr pentru că îşi fiersese dolama în zăr, avea la îndemînă o gheară de pisică legată pe parîmă din fire de in, se cultiva atunci inul (?) şi Cafa, cîte donjoane să fi avut Cafa, debarcaderul trebuia să fie ferit de vînturile de nord-est şi berladnicii desigur urcau spre Cafa navigînd noaptea, în vederea coastei, ziua probabil se odihneau trăgînd nava lor uşoară pe uscat, deci nava avea chila dreaptă şi dacă foloseau velele, atunci trebuie să fi folosit şi derivoare mobile.

Noaptea se orientau perfect după stele — simțeau mirosul înnebunitor al stepelor înflorite și cînd vedeau focurile nomazilor — el vedea real porțiunea uleioasă de mare care separa nava de linia întunecată a coastei, simțea mirosul înnebunitor de pelin, vedea siajul de aur al lunii. Dar cum vorbeau berladnicii ? Iată, asta n-o știe Profesorul. Și cum numeau părțile componente ale navei lor ? Dumnezeule, asta nu poate fi știință, obsesia asta a faptului în mișcare nu este istorie și el s-a săturat pînă-n gît să adune mormane de date și să tocească pentru examene, pentru că, orice i s-ar întîmpla, nu va mucezi niciodată la o catedră, fie și universitară, și mai puțin ca oricînd va prinde mucegai prin biblioteci. Don' Costache fusese destul de circumspect cînd aflase că la anul își va da licența în istorie, îl întrebase dacă nu poate să facă silvicultura, aviație a făcut, istoria, mă rog, așa din fantezie ; dar silvicultura, mai ales la Domeniile Reșița, ești rege. Și pe el nefericitul îl interesează epocile cu ceea ce au fascinant și pitoresc, cu tîrgurile și porturile, cu lumea colorată a bazarelor, cu breslașii și soldații, cu iarmaroacele și poveștile lor, cu șirul chervanelor străbătînd lumile în facere, cu anecdotele picante și faptele galante, cu atelierele florentine ale orfăurarilor și ale pictorilor ; dar mai ales îl fascinează lumea Orientului Apropiat, suprasaturată de culoare, arome și aventură. Aventură în toate sensurile... Este cel din urmă ticălos de pe pămînt. Trădează aviația pentru istorie și istoria pentru imaginația lui deșucheată, o trădează pe Augusta pentru că, recunoaște cu ipocrizie vrednică de infern, n-a stăruit s-o ducă în fața ofițerului stării civile și nu i-a pus dur și cavalerește alternativa : ori, ori. Ceva s-a întîmplat cu locotenentul Radu Nanu Vornicu, își spune privind cum se zbat în viscol crengile negre ale teilor și cum fuioarele de ninsoare purtate de vînt dansează nebune în întunericul geros de dincolo de geamul care a început să înghețe. S-a întîmplat ceva în afara superbei lui încrederi în miturile pe care și le crease spre sfîrșitul adolescenței, dincolo de mitologia romantică a aerodromului, dincolo de ecumenismul zburătorilor, dincolo de caracterul sacerdotal al zborului în sine ; dar mai ales dincolo de biografia lui de război care tinde tot mai mult să rămînă o etapă de viață perfect delimitată, perfect omogenă, perfect distinctă, conferind locotenentului aviator Radu Vornicu de atunci o cu totul altă personalitate decît

aceea a locotenentului aviator de astăzi. Brusc, ascultînd viscolul scuturînd obloanele și frecîndu-se de saceac, își reamintește cu claritatea halucinației mărturisirea tragică a căpitanului Șerbănescu. Uite că ei i-au pomenit pe morți, dar nu s-au învrednicit să se ducă la Ghencea militar și să aprindă o lumînare la căpătîiul lui Șerbănescu, acel bărbat care întrunea Pilotul, Cavalerul și Ofițerul, plătind mereu cu sine puritatea acestei sfinte treimi.

— „Totdeauna există un mîine, domnule căpitan, îi spusese el cînd se întorsese din misiunea aceea ciudată, înainte de 23 August, cînd recunoscuse bateriile grele germane din zona Ploiești și «Mustang»-urile voiseră să-l dea gata și acolo la Tecuci, Felicia..." Prospecțiunile lui în psihologia zborului. Voise să lucreze asupra factorilor care determină spaima. Probabil să-i fi fost foarte frică atunci cînd luptau unu contra zece sau contra douăzeci din moment ce se interesase cu atîta insistență de factorii care determină spaima. Prea mulți băieți carbonizați în avioanele lor, ajunse grămezi torsionate și calcinate de oțel. Și nea' Leibu cu fleicile și munții de mititei ardeiați și vinul care le umplea gura cu parfum de flori neștiute, spălîndu-le gustul de hoit și de carne arsă.

— „Nu pentru mine, răspunsese căpitanul Șerbănescu... M-am stors, m-am uscat, am dat tot ce-am putut și de o mie de ori mai mult decît atîta. Fac războiul de la început. Am crezut și cred că mă justific numai în măsura în care păstrez idealul României. Asta este vocația mea. Asta este rațiunea mea de a fi. Asta este onoarea mea de ofițer. Pentru mine asta a fost și este țara. Nu accept nici un compromis. Nu accept nici o altă idee. Nu suport ciuntirea silnică a țării. Asta este legea mea morală. Fără legea asta sînt un mizerabil. Un troglodit. Un imbecil. Nu mai pot altfel. Și nu mai vreau. Biografia mea de război ține atîta vreme cît va rezista frontul. Viața ta, dacă scapi de glonț, abia începe. A mea, paradoxal, s-a sfîrșit aici, indiferent de destinul biologic al hoitului. Aici am dat totul"...

Cum poate să-și condamne postum căpitanul, cum poate să-i știrbească unicitatea dură, oțelul acela inflexibil din care s-a construit și să intre în dialog cu el peste moartea care-i separă net, cu toate că este un fel meschin de a reduce totul la moartea biologică a căpitanului, atîta vreme cît el se perpetuează în conștiința lor, supraviețuindu-și în fapte, probabil va intra în istoria aviației române de vînătoare și atunci va beneficia de nemurire, el nu-i va

putea imputa nemuritorului că atunci, în zilele acelea de august arzînde, el, căpitanul, nu a putut să-şi supravieţuiască, nu a vrut să supravieţuiască propriei lui biografii de război, să-şi lărgească sfera acestei biografii, încorporîndu-i următoarea etapă de istorie şi după ?... Pill Bassmann nu se agăţase nebuneşte de conjunctură, nerecunoscînd dincolo de lucrativul acesteia nimic din ceea ce de fapt era viaţa largă, imensă, valurile uriaşe ale acestui ocean de viaţă care-i luau cu asalt insula lui de principii ţesute pe conjunctura unei idei imperfecte obiectiv, sfidînd din insuficienţă realităţile istoriei însăşi ?... Şi dacă el a intuit atunci acel ce limitativ şi nu s-a blindat fanatic în conjunctura aceea, depăşindu-se, poate astăzi să agonizeze într-un timp defunct, rămas istorie, fără ca asta să nu-i aducă moartea spirituală ? Pînă şi pasiunea devoratoare pentru istorie vine tot din tirania absolută a biografiei lui de război, care a reuşit să-i deturneze tot ceea ce aviaţia de vînătoare a rafinat îndelung în el, sincronizîndu-l perfect la impulsul clipei, făcîndu-l să anticipeze viitorul imediat şi pe cel îndepărtat, care în carlingă înseamnă 7 kilometri de spaţiu geografic şi istoric, parcurs într-un minut de timp astronomic.

Atunci cînd băieţii îi măsurau lăţimea frunţii cu K.D.,[1] spre a-i demonstra că o are îngustă şi tipică de arierat, mîrîia şi, bucuros de experienţele lui suplimentare faţă de rutina aerodromului, îi zeflemisea interior. Iată că ei au înţeles cu mult înainte capcana mortală a biografiilor de război şi, printr-un gest eroic, s-au smuls rutinei, profesiei, propriilor lor biografii, plonjînd în necunoscut. Adică în nou. Adică în viaţă, aşa cum îi spune Augusta, conştientă în mod straniu şi inexplicabil de faptul că el este în pragul unei absenţe de la viaţă, atît de absent încît a acceptat să primească serviciul „Îmbrăcăminte", devenind ţinta propriei lui ironii acide.

— Nu primesc, domnule general, i-a spus lui Mefisto, cînd a fost chemat la comandantul acela care-i era indiferent şi căruia îi păstra un respect strict regulamentar. Este sub demnitatea mea de pilot de vînătoare.

— Flotilele voastre au şi un asemenea serviciu ?

— Au ! Dar condus de un ofiţer de administraţie... Sau de un nezburător. Sau de un fost zburător !

— Vrei să rămîi în armată, se pare.

— În aviaţia militară, domnule general.

— Hm ! Mă rog ! Un viitor comandant trebuie să fi trecut prin toate funcţiile care prin însumare fac unitatea din subordine. Fatal şi „Îmbrăcămintea". Asta te exclude de la zbor ?

— Nu !

— Atunci ?

Desigur, îi spusese lui Mefisto cu gîndul să-l scape de belea. Mefisto derobase, dîndu-i de înţeles să primească. Acum era stăpîn pe nişte magazii pline cu efecte, în care bocancii noi nouţi trebuiau expediaţi la Comisia aliată de armistiţiu în tranşe lunare. Bocancii vechi fuseseră daţi trupei şi prin podeaua roasă apăreau la intervale dese nişte şoricei simpatici ca-n desenele lui Walt Disney, şoricei care populau mai ales biroul acelui serviciu mirosind a naftalină şi a registre de evidenţă, cu partizi de „Intrare" şi „Ieşire" scrise caligrafic, cu un plutonier de administraţie care scria litere ronde, perfect desenate, făcînd bucle artistice tuturor literelor care se pretau la această coafură bizară şi desigur cu un furier, un băiat înalt, simpatic şi deschis, un bucureştean isteţ, care exagera tot ce ţinea de militărie şi avea tot felul de iniţiative „politice", începînd cu pavoazarea. Adică fotomontaje cu tăieturi din ziare şi reviste, neutre, cu articole despre muncitori, economate, foamete, manifestaţii, fotomontaje cu care caporalul Băloiu umpluse biroul, atelierul de cizmărie şi croitorie, un perete mai liber al magaziilor. Prin ianuarie zburase la ordin cu un „Fleet" pus pe schiuri să ducă saci cu pîine şi conserve pasagerilor unui tren înzăpezit în Cîmpia Română. A fost un zbor palpitant sub cerul bîntuit de crivăţ, într-un peisaj halucinant de moarte albă, care-i evoca dramatic zborurile lor de război la apărarea Capitalei şi mai apoi... — Destul ! strigă şi Augusta intră precipitat, întrebîndu-l cu cine se ceartă. Se uită la el cu ochi curios, rece, de medic. Îi spune că a telefonat doamna Fulea : vrea să iasă cu Chiriac la „Cina", după spectacol. Le-a cumpărat bilete la operă, sau la teatru, n-a reţinut. A sunat curtezanul ei proletar, se duce ea să deschidă, ori să-l roage pe unchiu Petre să deschidă ? Speră că Radu va fi absolut urban şi *fair-play*. Augusta îi pune palma pe frunte. „N-ai febră, cred însă că te-a epuizat toceala şi, uite, ai un început de conjunctivită."

— Se pare că te-ai îndrăgostit de cavalerul tău proletar, îi spune.

Augusta îl privește insistent printre genele ei negre, lungi și mătăsoase ca și cînd nu l-ar fi văzut de multă vreme, rîde și o aude tocăind repede și mărunt pe scările din lemn.

11

Bărbații formează o subspecie cu reacții previzibile, cu inteligență mediocră și singura lor calitate este puterea de muncă și tenacitatea, își spune Augusta, surprinsă neplăcut de efuziunea celor doi în clipa cînd s-au recunoscut. Îi vine să se zgîrie pe ochi. Îl manevrase abil pe politehnicianul care-i era simpatic — pregătind cu minuție această întîlnire, care trebuia să-l dezvăluie pe Radu. Inerția și conformismul lui o intrigau ; după cum o intrigau pînă la furie telefoanele Sarei și mai recent vizitele lui Gigi, pe care-l suspectează de a fi mesagerul Sarei. Sara avusese o clipă de sinceritate pe la începutul iernii, și cam tot de atunci dumnealui intrase într-un fel de taciturnism sibilin și eliptic. Nu știe cît credit să dea fatalității care-i dejoacă planurile. Deci nu politehnicianul este tulburătorul de ape ! O să-l găsesc eu, onorabile ! Te scot eu din muțenie, afurisitule ! Nici chestia cu retragerea ei monahală la Anghelina n-a avut efect, mîrtanul ăsta e uns cu toate unsorile și dincolo de pasiunea lui toridă, probabil are teritorii vaste, infestate cu secrete, ei arătîndu-i doar masca tandră de Matamores îndrăgostit. Încearcă să fie lucidă, Floarea șterge paharele grele de cristal, Anghelina pregătește gustările, bunătăți aduse de Vasile de la vie, gazul foșnește în soba uriașă cu plită și ea își descoperă cu spaimă secretă un fel de pasiune culinar-domestică absolut respingătoare pentru o revoluționară-medic, pentru că asta de fapt dorește să fie, o revoluționară.

— Uff, Anghelina, lasă-mă pe mine... Repede, repede tanti Floare, floricică...

— N-o că lasă-i domnișoriță dragă, că-s bărbați și au de-ale lor, din război, că încă și Petre o stat cu domnișorii.

că domnişoru' nost l-o ţinut ac'lea să ciocnească un ştamplu, ca între luptători...

— „Ea deschide gura cu înţelepciune, şi învăţături plăcute îi sînt pe limbă.

Ea veghează asupra celor ce se petrec în casa ei, şi nu mănîncă pînea lenevirii.

Fiii ei se scoală şi o numesc fericită ;

Bărbatul ei se scoală şi-i aduce laude zicînd"...

— Încetează, Anastasia, spune Anghelina... Te aude Alexandru.

— De ce să încetez, drăguţa mea ? Doar nu recit mondenităţi răsuflate sau obscenităţi disimulate, ca-n iubitul tău Marcel Prévost. Ascultaţi ce îndemnuri către soţi dă apostolul Petru :

— „Asemenea şi voi, femeilor, supuneţi-vă bărbaţilor voştri, aşa încît, chiar dacă sînt unii care nu se pleacă Cuvîntului, să fie cîştigaţi, fără propovăduire, prin purtarea femeilor lor"... Tu, Augusta, faci asta ? Ori doar te nerușinezi în apostazie ?

— Fac, Anastasia ! Fac ! Aproape mai mult decît mă nerușinez... Dă-mi te rog gogoşarii să-i tai eu. Să fac un trandafir roşu din felii subţiri, subţirele de gogoşar.

— Ah, dacă ai vrea tu Augusta să înhămăm la sanie şi să tragem un galop la şosea. Auzi ? A venit Chiriac al tău, un şarmant şmechero, cu o sanie înhămată cu doi vineţi rotaţi superbi, nu l-a găsit pe Alexandru, plecase la moşie şi ne-a luat pe noi două la şosea... Am plîns... Nu era nimeni, doar zurgălăii vineţilor rotaţi se auzeau şi mi s-a părut că plînge şi Chiriac.

— Nefericitul venise pentru voi. Merge atît de departe cu adoraţia, încît, ca să te vadă, îl suportă dumnezeieşte pe crai... Ascultă-mă pe mine. E crai, am fler, n-are nici o credinţă...

— Uf, Anastasia. Nu-l poţi suferi.

— Da, da, da, spune Anghelina cu un şal enorm de Caşmir mascîndu-i cocoaşa şi bate din palme... Nu-l poţi suferi că nu stă seara să-i citeşti tu din Biblie.

— Parcă să-i citeşti tu din Marcel Prévost stă, spune Anastasia cu dispreţ... E un cazon. Ascultă-mă pe mine. Singura lui dragoste, avioanele. Aşa a zis şi Mara.

— A fost aici ?

— Vine aproape în fiecare zi, spune Anghelina... Vine, plînge, îţi mai aduce cîte-un ursuleţ, sau o păpuşă, îşi aduce aminte cum te răsfăţa şi pleacă plîngînd.

— Vasile şi Mara îl voiau pe Chiriac, spune Anastasia.

— Să se mărite ei cu Chiriac. Şi nu-mi stricaţi seara ! Vă rog !

Ce să nu-i strice seara, că i-au stricat-o. Nu poate scăpa nici de cel mai mărunt amestec familial. Vasile este stupid ca orice bărbat care se crede posesorul absolut al unei idei mari. Tehnicizarea viticulturii. Dar Mara? Dacă le-ar spune tata şi mama, asta ar presupune un raport de subordonare tradiţională, ceva de o vetusteţe insuportabilă, ceva de patriarhat rural... Cartaboşul, toba, lebărul miros excelent. Mara este neîntrecută. Cine-o fi ajutat-o?... Lena lui Ghionoaie ? Îi este dor de casa lor din podgorii. Un dor nemernic, burghez, se autopersiflează.

— Să te ajut domnişoruţă dragă...

Floarea apucă platourile de argint cu mîinile ei mari, dar frumoase şi ştiutoare. Cum o fi stînd în pat cu unchiu Petre, poate pe partea unde unchiu Petre are mîna validă. Ea se simte îmbujorată ca o servitorică. Fuge repede la baie, îşi trece peria prin ciuf, face figură de femeie fatală, îşi scoate limba şi fuge s-o ajungă pe Floarea. Pînă la urmă tot o să se mute cu Radu în apartamentul lor, pentru că Vasile şi Mara s-au hotărît definitiv. Îi vor cununa religios la monastire, în munte şi se mută la vie, unde Chiriac a adus un complex de vinificare de la Marmorosch Blanc, sau nu se ştie de unde şi Vasile zice că declară via, vie model. Anastasia nici nu ştie cîtă dreptate are apostolul Petru. Radu nu se pleacă Cuvîntului prin propovăduirea ei ; dar cine ştie dacă nu providenţa i l-a scos în cale pe politehnician, n-a reţinut bine unde au luptat ei împreună pe front, acela are harul să convertească, ea probabil nu-l are, sau mai curînd Radu n-o vede decît ca pe Augusta aceea de la conacul Fulea, pe care a înlănţuit-o sub apă cu un gest pe care nici acum nu i-l iartă, cu toate că gestul de-atunci a răscolit-o şi i-l caută sau i-l provoacă în intimitate, atunci cînd ea se sperie de el şi de ea însăşi şi de nebunia care-i duce în uitare, fără ca asta să-i ucidă dorinţa de a-l scoate din morbiditatea lui, amintirile şi să-l aducă în astăzi, pregătindu-l lucid pe mîine... Ce dracu vine Chiriac aici, în lipsa lor ? Profită de situaţia echivocă în care se găsesc ?... Urcă scările repede, ia unul din pla-

touri şi îşi aduce aminte că mătuşă-sa i-a invitat la un spectacol şi de acolo la „Cina". N-a mai dansat de un veac. Radu nu poate fi decît un dansator excelent. Abia aşteaptă să danseze la „Cina". Floarea deschide uşa şi ea îl aude pe politehnician spunînd :

— Noi sîntem justiţiari în social, domnule locotenent... De Georg Hauser vă mai aduceţi aminte, l-am întîlnit la Timişoara, la social-democraţi şi căpitanul, vă mai aduceţi aminte, a murit chiar a doua zi după ce-aţi plecat. Un snop de mitralieră...

— De ce nu vă spuneţi pe nume dacă aţi luptat împreună ? se miră ea, aşază platoul pe măsuţa rotundă, ia platoul de la Floarea şi-l cocoaţă pe hîrţoagele de pe birou, iar pocalele grele, din cristal, le aşază pe jos, unde pune şi carafa cu vin sîngeriu, specialitatea lui Vasile.

— Aşa e uşor să faci revoluţie, spune politehnicianul rîzînd şi ea are brusc o stare de ameţeală, ar fi desigur absurd să ia preparatele Marei şi să le ducă la cantină, nimeni nu s-ar sătura cu ele ; apoi o încearcă un fel de umilinţă cretină pentru că este cald, plăcut şi oricum, dincolo de sărăcia lor lucie, numai ea ştie la ce ajunge solda şi ce cîştigă cu injecţiile, dincolo de asta, oricum, viaţa lor aici este o viaţă princiară în raport cu viaţa colegilor ei de la căminele cîte vor fi fiind, mulţi din băieţi spală vasele prin ospătării mizere, pentru o farfurie cu mîncare şi fetele...

— Mă întorc numaidecît, spune, îşi constată laşitatea, iese şi se închide în baie.

— Chiar, spune Radu Vornicu, de ce nu ne-am spune pe nume ?

— Cum ordonaţi, rîde fostul sergent t.r., tunar anticar...

— Măi Virgile, teribil luptător Georg Hauser... Dacă mă gîndesc bine, am scăpat neciuruit datorită lui. Şi fraţii morţi acolo în pivniţa-cazemată... Kurt acela care agoniza...

— O să aibă probabil neplăceri.

— Pentru că a fost la nemţi ?

— Da !

— S-a răscumpărat cu vîrf şi îndesat. Mi-a spus mie că el l-a împuşcat pe Hans. Mi-aduc aminte perfect. Atunci, cînd n-ai vrut tu să muţi morţii decît din ordin.

— Şi tu mi-ai dat ordin cu o plăcere diabolică.

— Aiurea ! Ca să mă înving.

Radu Vornicu are senzaţia stranie că volubilitatea asta bruscă nu-i aparţine. Nu se recunoaşte. El ferecat pînă-n catarămile de la centură în răceala uşor dispreţuitoare faţă de terieni, dintr-odată propunîndu-i acestui băiat o intimitate necenzurată. Cretin !... Cînd ai stat cu el în beciul-cavou, cînd Otto cel Negru era gata să te facă şvaiţer, cînd femeile alea i-au atacat pe szalazişti cu hîrleţele şi tîrnăcoapele şi băiatul ăsta a vîrît proiectilul de tun exact acolo unde i-a ordonat căpitanul... Ah, căpitanul ! Îl orînduise printre nemuritori. Pînă şi căpitanul ! Ce-au făcut luptătorii căpitanului, cei din beciul-cavou, cei din beciurile şi din apartamentele străzii „Bethlen Gábor", cei foarte puţini rămaşi dintr-un batalion pentru „Cina cea de taină", fără căpitanul-regizor, care le organiza minutele de viaţă după un scenariu minuţios, abia acum îşi dă seama, atunci ignorase scopul scenariului care-l fascinase, scop menit să-i smulgă pe ei toţi de sub fatalitatea morţii care-şi trimisese vestitorii duhnind a carne umană macerată şi a sînge închegat pe străzile Budapestei desfundate de obuze, pe străzile roase de gangrena acelui supliciu sălbatic, străzi care vor purta în veci de veci moartea lor gemînd în asfalturile şi tencuielile viitorului, mărturie valahă a unei dezrobiri prin jertfă, mărturie valahă ca o tragică chemare spre raţiune.

— Afurisită, diavoliţa de Augusta, spune politehnicianul... Are o capacitate uluitoare să capteze atenţia. Vorbeşte excelent. M-a cucerit de cum am auzit-o, acolo. De atunci mi-a dat mereu peste nas şi astăzi m-a adus aici să mă lămurească despre lupta de clasă.

— Şi te-a lămurit ?

— Aiurea ! Abia că m-a ameţit. Spune-mi şi mie cine stă în palatul ăsta şi din ce os se trage, că ai mei sînt sectari şi de pe acum îi fac atmosferă...

— Parcă mi-am dat autobiografia, spune Augusta intrînd — Radu Vornicu mustăceşte, iarăşi ascultă la uşă diavoliţa — vorbiţi tare de parcă sînteţi surzi... Anghelinei îi este rău (minte), am să lipsesc... Mă bucur că-mi datoraţi revederea. Salut, băiete. Şi să-mi spui dacă am greşit că n-am înscris în autobiografie şi cartaboşul. Am să-mi fac autocritica.

— Cu limba asta şi cu palatul ăsta nu rezistă, spune Virgil Belcotă după ce Augusta dispare ca suflată de viscol,

lăsînd în urma ei o dîră de incertitudine şi nelinişte aţîţătoare, aproape fosforescentă.

— Palatul nu este decît o culă oltenească ridicată în Bucureşti de ultimul descendent al boierilor Floreşti, una din săbiile credincioase ale lui Mihai Viteazul. Deci istorie. Augusta este nepoata dintr-o ramură scăpătată a acestui ultim descendent, generalul Florescu. Ca să fii liniştit şi în cunoştinţă de cauză.

— Acum sînt, spune Virgil Belcotă.

De fapt este în cunoştinţă de cauză de prin decembrie, cînd a avut în mîini un fel de dosar al Augustei, cu toate că cineva din biroul de partid al Universităţii îi atrăsese atenţia că acum şi în cazul Augustei Pretorian (ori nu-şi schimbase numele ori nu se căsătorise legal) este nevoie de o înţelegere nuanţată, de o lărgire a viziunii, intelectualii nu se formează peste noapte (el o ştia din experienţă, îi trebuiseră patru ani să devină un fel de inginer, deci un specialist în perspectivă, cu orizont de cultură penibil de limitat, aproape că-l invidiază pe aviator pentru interiorul ăsta tihnit, pentru femeia lui ; dar mai ales pentru timpul care-l are la dispoziţie să studieze ceea ce-i face plăcere) şi generalul Florescu contează printre primele personalităţi progresiste care au lucrat pentru întoarcerea armelor. Aviatorul n-a spus nimic despre asta ; a vorbit de meritele istorice ale Floreştilor din vremea lui Mihai Viteazul, ca şi cînd ar mai asculta cineva asemenea poveşti. A rămas evident apolitic. Nu ştie să selecteze esenţialul. Nici măcar esenţialul în ceea ce-l priveşte, acum, cînd orice minte limpede îşi dă seama că trebuie să-ţi găseşti atu-uri ca să rezişti. Uite-l pe el activist al partidului în mediul studenţesc, venit pe urmele unei femei în această casă de mare boier şi general pe deasupra, unde, colac peste pupăză, întîlneşte un fost camarad de luptă, chiar dacă prietenia lor de luptă n-a ţinut decît 48 de ore, însemnînd de fapt cît o viaţă obişnuită. Aviatorul are un mod ciudat de a trece sub tăcere episodul care l-a legat de taică-su, atunci cînd l-a căutat la Reşiţa să-l prevină şi a fost solidar cu bătrînul Vornicu cînd acesta l-a ascuns ; o ştie cu lux de amănunte de la bătrînul Vornicu, care nu este chiar atît de discret şi merge cu stînga şi face destul caz cînd trebuie de activitatea lui democratică. Grigore i-a atras atenţia asupra ofiţerilor tineri care au dat buzna prin facultăţi, el zicea „poate să scape de propria lor bio-

grafie", crede că Grigore exagerează, cum o face cîteodată și atunci nu mai poate fi oprit, pentru că l-a întîlnit la Poli în Timișoara pe fostul lui comandant de baterie ; omul făcuse tot războiul, pierduse în Tatra brațul stîng și avea o capacitate notabilă de a asimila materia, fiind remarcat de toți profesorii, cu toate că, se zicea, neputînd trăi din pensia de invalid, se angajase salahor la binale.

Nu face nici un complex față de ceea ce vede, față de vila-culă și odaia asta din foișor al cărei confort îl bănuise cînd o urmărise pe Augusta și ar fi vrut s-o vadă intrînd aici umilă, nu stăpînă, dintr-o dorință secretă de ocrotire ; pentru că tovarășul Alexandru Belcotă, tatăl lui, pretindea să i se spună tovarăș în public și acasă, demonstrase o uluitoare capacitate de a-și sofistica situația și condiția de al doilea secretar județean. Ocupase parterul unei vile al cărei proprietar fusese un ierarhic al Grupului etnic german care fugise cu trupele naziste, împreună cu toți ai lui ; lăsînd-o pe mama să vadă de gospodăria de la Reșița, pînă cînd va pune pe tocător „fiara burghezo-moșierească", cum îi plăcea să spună, asta nu va dura mult și se va întoarce la munca lui de la uzină. Lui îi găsise o garsonieră tot pe bulevardul C. Diaconovici Loga, nefiind principial să locuiască împreună. Partidul cu partidul, utece-ul cu utece-ul, spusese, cu toate că și el era membru de partid ; dar taică-su devenise irascibil, plin de secrete și-i dăduse o cameră din apartament unui activist bondoc, Ardelean, despre care se spunea că ieșise dintr-o groapă comună cu un glonț horthyst în abdomen, fusese salvat de un medic de țară și era o veche legătură a tatălui ; așa că se obișnuise întrucîtva cu interioarele acestea, atît că al tovarășului Alexandru Belcotă era mult mai spațios și mult mai somptuos ; dovadă că cel din Grupul etnic fusese mult mai bogat decît ultimul dintre boierii Florești, cu toate că acesta este general și progresist pe deasupra. Încearcă să-și persifleze situația, dintr-o nevoie de echilibru. În ilegalitate, raționea lui, ușor tehnicistă și ușor matematică, nu fusese îngrădită de obligații și ședințe de rutină. Dacă episodul budapestan al aviatorului ar fi durat, de atunci l-ar fi atras pe orbita activității, fiind deschis problematicii sociale.

— Adică în ce fel, măi băiatule ?... Uite, bea tu un vin curat, făcut de Vasile, podgorean de viță veche și explică-mi foarte limpede cum poate fi abordată Unirea, adică unitatea socială, politică, economică, spirituală a unui popor, din unghiul acela limitativ al luptei de clasă și care este sistemul de valori pe care-l aduci tu în discuție. Atunci, Otto cel Negru și domnul colonel Vitèz și Kurt nu ne-au lăsat să adîncim discuția. Îți mai aduci aminte de preot ?

— Îmi aduc !

— Ce-o mai fi făcînd preotul ?

— Nu știu.

— Să nu-mi propui valori ideale. Utopice. Să-mi spui cum rolul vostru justițiar în social, vezi ? am reținut exact încă de acolo, din beciul-cavou și m-am gîndit la asta, ți-o mărturisesc, cum rolul vostru justițiar va stîrpi delațiunea și meschinăria, cupiditatea, invidia, setea de parvenire, josniciile de toate felurile și hoția, măi băiete, sergentule, să-mi fac cruce peste gură, poate nu mai ești sergent...

— Nu mai sînt sergent, spune calm Virgil Belcotă. M-am întors locotenent.

— Bravo băiatule... Te felicit sincer și zău că te invidiez. Se pare că numai noi, ăștia de profesie, sîntem sortiți să rămînem buni în grad.

Un răbufnet de vînt scutură cercevelele. Fereastra face o pată opacă dincolo de perdelele subțiri din borangic care se unduiesc ușor în ața de crivăț scăpată prin tocăria geamului. Radu Vornicu apreciază lucid că de fapt nu și-a învins nici una din multele lui captivități, începînd cu cea biologică, de fapt n-a făcut decît să se adapteze acestui lung șir de captivități, căruia bravul sergent t.r., astăzi locotenent, îi adaugă pentru început încă una : lupta de clasă.

— Să auzim, spune, și cu toate că soba de teracotă cu cahlele albe ușor îngălbenite și cu cocoșul de Hurezi în albastru siniliu, redus la cea mai simplă și grăitoare expresie plastică, revarsă o căldură tihnită, încearcă o senzație neplăcută de frig, ca și cînd viscolul de afară ar avea puterea miraculoasă să penetreze pereții culei prin milioanele lor de pori invizibili, să transforme adăpostul solid într-o iluzie și să năvălească peste ei cu toate gerurile răsăritului. Se înfioară și bea lacom rubiniul din paharul de cristal, cu senzația că-și bea propriul lui sînge.

— Să începem cu împroprietărirea ţăranilor şi democratizarea aparatului de stat, ca efect imediat al luptei de clasă, spune Virgil Belcotă şi, nu se ştie prin ce capriciu al procesului imaginativ, lui Radu Vornicu i se proiectează pe retină chipul de *Jupiter tonans* al stat-majoristului din alaiul generalului, stat-major pliscos şi înfiretat care se repezise în picaj la el, acolo în Cehoslovacia, cînd cu afacerea aceea murdară, cu mosoraşele şi papiotele ; era acelaşi deci, în alaiul generalului, care atunci îl îmbrăţişase şi acum se uitase la el ca prin sticlă, se făcuse că nu vede picioarele goale ale recruţilor scoşi la instrucţie, ca şi cînd aviaţia atît mai însemna după miile ei de misiuni de război, recruţi desculţi şi ei, piloţii acestei aviaţii, atîţia cîţi mai rămăseseră, nu mai însemnau nimic în afara rutinei cazone şi a ierarhiei sacrosancte.

— ...pentru că de aici, de fapt, şi începem...

Aude fulgii foşnind în învolburarea lor albă şi spăimoasă, aude vîntul frecîndu-se de pereţi, subţiindu-se să pătrundă în casă prin porozităţile zidurilor şi atunci are viziunea limpede că întreaga cuirasă care-l adăpostise, din interiorul confortabil al căreia ţîşnise în lumina solară la bordul maşinii lui de zburat este ciuruită de vreme, ruginită, că vîntul o hărţuie bezmetic şi că ea zăngăne jalnic, sortită cancerului nemilos al ruginii, doar i-o spusese foarte limpede Mefisto ; dar pe el nu-l interesase atunci, pentru că el se simţea aparţinînd comunităţii istorice, una în destin, solidară cu toate părţile ei componente în virtutea unei finalităţi naţionale şi uite că acum sergentul-locotenent se desolidarizează de comunitatea istorică pentru al cărei viitor luptaseră împreună, se particularizează, se aşază cu ostentaţie pe un anumit teritoriu, un teritoriu de clasă, fatalmente limitat şi limitativ, teritoriu de clasă din interiorul căruia revendică justiţie, din interiorul căruia devine justiţiar şi la judecata căruia, fără nici un menajament, cheamă orînduirea burgheză. Implicit îl cheamă la judecată pe locotenentul aviator Radu Nanu Vornicu, pentru că, acum şi aici, sergentul-locotenent vorbeşte foarte clar de asanarea armatei burghezo-moşiereşti din punctul de vedere al luptei de clasă şi este foarte clar că, judecat din teritoriul de clasă al politehnicianului, el este un produs tipic al armatei burghezo-moşiereşti, instrumentul repre-

siv al guvernanților burghezo-moșierești. Își constată un fel de sadism lacom de autoflagelare, o perversitate de fapt, cînd spune :

— Te ascult cu religiozitate, revoluționarule !

12

Pe la prînz încetase foșnetul ușor al ninsorilor căzute peste oraș de săptămîni, troienind străzile, înghesuind perspectiva între zidurile încenușite, făcînd și mai urîte ruinele rămase de pe urma bombardamentelor și scîndurile hîite, vulgare, bătute în aripa stîngă a Palatului. Aerodromul hiberna în mizeria ciorbelor lungi, circula o singură mașină în care intrau obligatoriu șefii de servicii administrative, majorii de escadrilă și cine se plictisea în oraș. „Lăsați, don'ent, că mă duc eu", zicea în fiecare dimineață plutonierul lui de administrație, un tip mic, uscat, cu un craniu uriaș și pleșuv, prevăzut cu un nas coroiat, pe care el îl bănuia că se coroiase din pricina obiceiului de a amișuna toate cotloanele magaziilor și atelierelor pendinte de autoritatea acestuia. „Vezi-ți de treabă", zicea și ajutorul administrativ al Flotilei, pe care-l avusese într-un timp instructor de zbor, tip ciufut și imprevizibil, prevăzut cu un soi de umor negru declanșat în zilele de zbor din toamna trecută cînd îi ceruse niște situații interminabile cu întregul conținut al averii Flotilei existent în magazii, el habar n-avea de unde să înceapă, plutonierul îl consola zicînd că e as în materie și don'ent să se răcorească puțin în zbor, zbura tot la escadrila lui Nelu Galea, acesta îi făcea foaia de misiune, el chiulea de la registrele mirosind a naftalină, șoriceii auzeau cînd trăgea scaunul, se așezau pe poponețe, mustăceau, se obișnuiseră, apoi o tuleau pe sub rafturi pînă închidea ușa și se strecura la pistă, unde-l pîndea ajutorul administrativ. Se amuzau, în general unul din băieți îi ceda locul, el urca în avion, decola și nu treceau zece minute pînă auzea în căști glasul gîjîit al ajutorului administrativ umplîndu-l de complimente și amenințîndu-l cu pedepse grele, dacă pînă la prînz situația nu-i va fi prezentată așa cum se ordonase. Prin decembrie se făcuse o inspecție

de intendenți, i se ceruseră registrele din anii precedenți, habar n-avea de arhiva Flotilei, nu i le dăduse nimeni în primire, intendenții stătuseră între izmene cîteva zile, ceruseră soldați să-i ajute la inventare, mîrîiseră cînd el trebuise, din ordin, să identifice trenurile de călători înzăpezite în Cîmpia Română, să aterizeze hazardat între nămeți și să predea alimentele, făcuseră un proces-verbal prin care se consemna absența lui, din ordin, plecaseră și nea Petre îi „raportase" — sergentul invalid păstra cu strictețe ceremonialul militar în casă — că fusese căutat de două ori de domnul locotenent-comandor de la Flotilă, care i-a dat ordin să nu-l slăbească pînă nu-i telefonează acasă. Nea Petre se prezenta la telefon : „sergent veteran Petre Chirilă", așa că locotenent-comandorul îi ordonase, lucru care-l încînta pe nea Petre, singurul lui univers fiind universul militar. Probabil este nevoie să semneze cine știe ce situație. Ieșise să-și facă turul de pas gimnastic cu Augusta, se bătuseră cu zăpadă, poartă în el senzația stranie, răscolitoare, de o voluptate nebună, care l-a scurt-circuitat cînd a prins-o în brațe după ce ea l-a frecat pe obraz cu zăpada pufoasă și grea, i-a rămas zăpadă în sprîncene și pe buze, cu gust fad ; se făcea însă bulgări minunați, rotunzi, era înaltă pînă peste genunchi, oamenii abia-și croiseră poteci pe cîte un singur trotuar în această zăpadă de sfîrșit de lume. Nu circulau tramvaiele, nici autobuzele, era o nebunie albă, parcă veselă și fără griji, o nebunie adolescentină și pură : o prinsese în brațe, Augusta purta bocanci de schi, un pulovăr alb cu gît, pantalon pană, pe cap un fes nostim, voise să-i vîre zăpadă sub pulovăr și atunci ea îi pusese piedică hoțește, golănește, împingîndu-l cu forță, căzuseră amîndoi în zăpada pufoasă, adînc, o sărutase lacom și parcă acolo, în zăpadă, ar fi cunoscut-o întîia oară, parcă acolo i-ar fi descoperit feminitatea fierbinte ; cînd a ridicat-o și s-au scuturat cu un fel de stînjeneală, ca și cînd ar fi făcut dragoste acolo, în stradă, a văzut cum cade o perdea la fereastra uneia din casele acelea senioriale și s-au întors acasă de mînă, ca doi liceeni îndrăgostiți, Augusta spunîndu-i șoptit : — Nu te mai minți ! Nu mă iubești !

Se întîmplă ceva cu Augusta.

Augusta se claustrează monahal la Anghelina. Augusta se mută la Anghelina, ducîndu-și hainele, cursurile, seringile și stetoscopul. Augusta revine noaptea, hoțește, ca o

adulterină în patul amantului. Revine cu hainele, cursurile, seringile şi primul ei act „social", nu-i spune „conjugal", este să-i facă o vizită medicală riguroasă. Reflexe, plămîni, limbă, puls, ficat, stare generală, mormăie ceva în legătură cu nesimţirea lui biologică, îşi înscrie cotele într-o fişă de observaţie şi spune că n-are nici o şansă să-i dovedească capacitatea ei profesională, faptul că de pe acum este o diagnosticiană redutabilă şi că, pînă la urmă, are să se specializeze în ginecologie, spre a scăpa, pe de-o parte, de contactul direct cu mizeria fizică a masculilor şi, pe de alta, să vină în ajutorul semenelor sale, ultragiate fizic de aceiaşi masculi inconştienţi. Augusta profită de stabilitatea lui. De felul lui de a fi egal cu el însuşi. Se joacă, fără să-şi dea seama că jocul prelungit dincolo de capriciu devine enervant şi obositor. Că nu se mulează deloc pe situaţia lor şi mai ales pe ceea ce se întîmplă dincolo de ei... Umblase cu Virgil Belcotă prin zăpadă, tăiaseră nămeţii pînă la lacuri, ori pînă la Universitate, atunci fusese şi Augusta cu ei. Augusta vorbise la o întrunire chiar în aula Universităţii ; a fost un şoc, o revelaţie, era altă Augusta, cu o logică implacabilă. Creionase în cîteva cuvinte atmosfera zilei, cu îmbogăţiţii de război care traficau cele mai sacre sentimente, cu penuria cvasigenerală, cu manevrele politice ale posedanţilor care accelerează ritmul inflaţiei spre a arunca responsabilităţile în guvernul democratic pe seama imixtiunii comuniştilor. Augusta sintetiza idei, le patetiza ; fusese fluierată şi ovaţionată şi atunci şi-a dat el seama de acest caracter antitetic al Augustei, de capacitatea ei de a fascina şi a respinge, ca şi de realitatea lui Virgil Belcotă care-i propunea un punct de vedere nou şi, într-un anumit sens, fascinant. Simţea cum rugineşte într-o rutină cazonă fără nici o deschidere spre viitor în afara unei avansări incerte, la vechime, cînd armata este vizibil teritoriul unor transformări masive de substanţă în care foştii soldaţi şi gradaţi sînt ridicaţi la rangul de ofiţeri, comuniştii folosind politica şi apartenenţa de clasă drept criterii de selecţie.

Deci, vineri pe la prînz încetase foşnetul uşor al ninsorilor căzute peste oraş şi prin vitroul albastru al casei scărilor intră o lumină crudă, glacială, care cade net pe vîrfurile lăncilor de cavalerie, făcîndu-le tăioase şi reci

şi nemiloase, descoperind calitatea ucigaşă a oţelului, neînduplecarea lui, istoria uciderilor în luptă cînd vîrfurile acestea au fost purtate în galop de roşiori. Este aici şi lancea sergentului veteran cu care a împuns între umeri trăgătorul unei mitraliere germane la Robăneşti, lumina care trezeşte culorile şterse ale fanioanelor roşu-albastre şi dă viaţă arcadelor brîncoveneşti sprijinite pe stîlpi de piatră cu caneluri adînci şi în torsadă, avînd capitelurile ajurate cu frunze de viţă migălite din daltă, camera de arme cu armurile ei masive pe care lumina crudă şi geroasă le ocoleşte, lăsîndu-le într-o penumbră greoaie şi sumbră, atingînd doar panopliile, tecile fastuoase ale săbiilor orientale, scuturile cu smalţuri albastre şi verzi licărind fabulos ca într-un basm oriental, atmosferă ciudată şi austeră dominată de Mihai Viteazul din vitroul albastru, Mihai Viteazul prin care lama rece de spadă a luminii trece tăios, dîndu-i o măreţie hieratică ; astea toate şi interiorul unic al biroului unde stau ei trei ţin de planul imediat al conştiinţei lui, acela care răspunde percepţiei directe, brute, care înregistrează fidel interiorul : draperiile grele de catifea vişinie sugrumate la mijloc, galeriile placate cu folie de aramă bătută în motive zoomorfe, rafturile cu cărţi, canapeaua acoperită cu blană de urs, policandrul din lemn pirogravat, mulţimea de arme albe, portretul lui Mefisto în pelerina albă a cavalerilor ordinului „Mihai Viteazul“ ; toate astea comentate în spaţiu şi timp de un al doilea plan de conştiinţă ivit nu se ştie cînd, plan care fabulează povestea fiecărui obiect căutîndu-i meşterii şi locul de origină, aventurile ajungerii prin timp pe aceşti pereţi şi în acest interior, ateliere monastireşti, ori din Alep, bazare orientale şi caravane sub cerul torturat de vînt al Anatoliei, se cenzurează cu asprime pentru că Profesorul spune :

— Abia acum vom avea întreaga perspectivă a corupţiei instaurate de Carol şi camarilă. Corupţie instaurată să-i acopere corupţia. Anarhie dirijată, ca prin intermediul ei să-şi consolideze tronul. Fii atent, domnule locotenent : corupţie plus anarhie, formulă a stăpînirilor nelegitime, neconstituţionale, constituind crime grave săvîrşite la adresa naţiunii.

Dacă Mefisto nu intră în dialog cu Profesorul, mărginindu-se să pufăie din pipă şi să scoată nori albaştri de fum plăcut mirositor, ar fi o necuviinţă să intervină într-un teritoriu care face obiectul meditaţiei Profesorului. O dată

pe săptămînă, vinerea după-amiaza, Profesorul îi face o vizită lui Mefisto şi fiecare seară de vineri este de fapt un monolog al Profesorului a cărui crisalidă de istorie este penetrată de cotidian şi atunci Profesorul însumează cotidianul pe direcţiile care i se par notabile, operează aici o selecţie şi o reducţie la esenţial, după care încearcă să deschidă breşe în necunoscutul viitorului :

— Etapa următoare a corupţiei este gîtuirea socialului. Anihilarea lui. Reducerea lui de la diversitate şi pluralitate la masă de manevră, menită să suporte piedestalul statuii ridicat de autocratul devenit peste noapte dictator, folosind ca ultim argument diversiunea naţionalistă. Cu asta, dictatorul şi-a terminat şi statuia. Urmează s-o ridice în vîrful piedestalului. Mai are o etapă de parcurs. Inventarea unui inamic extern, prin care să abată atenţia masei de manevră de la propria ei condiţie ancilară... Iată o temă de cercetare, domnule locotenent. Drumul de la corupţie la dictatură în perioada anilor 1930—1944 în Europa. Corupţia implică imoralitatea. A corupătorului şi a întregului clan. Clan regal în cazul României. De la ruletă la cea mai josnică prostituţie. Corupţia şi imoralitatea cheamă minciuna. Şi minciuna, fastul care s-o mascheze. Fastul imperial, aparenţele sanctificate, drapate în purpură, care să fascineze şi să consoleze masa de manevră, pauperizată şi terorizată de zbiri. Amintiţi-vă : soldaţii mîncau linte cu viermi, dar aveau mănuşi albe, eghileţi şi nu ştiu cîte ţinute de paradă ; dar nu aveau gloanţe decît pe-o lună, în plin război mondial. Tu mi-ai spus-o, Costine.

Mefisto pufăie tacticos, învăluindu-se în nori de fum, ca o zeitate fabuloasă.

— Dictatura cheamă impostura. Un rege impostor, susţinut de o camarilă de impostori, care avea totuşi în impostura lui grandomană respectul pentru ştiinţă, artă şi învăţămînt. Făcea către aceste manifestări ale perenului gesturi largi de deschidere, măgulindu-se prin măgulire şi ofrande. Încerca să-şi supravieţuiască, patronîndu-le.

— Şi viitorul ? întreabă Mefisto.

— Se va face simţit rolul ponderator al istoriei ca întreg. Vor interveni indiscutabil bunul simţ al poporului, uriaşa lui forţă de a absorbi şi restitui totul fasonat conform necesităţilor lui interioare. Revoluţiile ajung să integreze spiritul de autoconservare al naţiunii, aceasta din urmă fiind perenă.

Profesorul face apel la Hegel : „ți-l recomand cu imperiozitate, domnule student !“ Vornicu știe că Profesorul se confesează ! Nu lor direct ! Sau cu adresă lor ! Are senzația că ei sînt numai niște intermediari între Profesor și Timp. Timpul absolut al poporului lor, gigant modelator de istorie pe care el nu-l poate concepe, nu-l poate sesiza în întregul lui desen uriaș de tendințe și deveniri, simțindu-se prea mult legat de concreteța timpului său istoric. Totul cade într-o semiumbră prevestind amurgul în care scapătă soarele ghețos, un imens soare de gheață roșie, sîngerie, sprijinit pe crengile negre, descărnate ale arborilor de la șosea, tăiat de vălul murdar, cenușiu al fumegărilor citadine, din care pică în arbori, croncănind asurzitor, stoluri negre de ciori, chemînd alte ninsori și alte geruri. În această semiumbră care-l cufundă lent într-o mare de zăpezi fumegînd cenușiu, spălîndu-l cu o tristețe bolnavă și fără nume, în care el recunoaște, abstract, abstracțiunea constituită de Profesor, abstracțiune de o demnitate gravă, obișnuită să converseze cu veacurile, avînd exercițiul științei, al metodizării investigațiilor, sentimentul că aparține istoriei. Recunoaște tot în abstract prestigiul în cultură al Profesorului care transcende accidentalul ; dar care, printr-un proces straniu de dematerializare, se resoarbe într-o idee, o idee forță, o idee motrice, vorbind despre sine din interiorul istoriei însăși, cu un glas oracular al acesteia, pe cînd lui, locotenentului aviator Radu Vornicu, luciul stins al armelor albe atins de agonia luminii îi sugerează cu perversitate o infinită succesiune a concretului într-o mie de mii de fețe reale, înăbușitor de reale, reale pînă la sufocare și explozie, curgînd în flux continuu, într-o cascadă plină de reverberații din însuși glasul abstract și mineralizat al Profesorului.

13

— Spune-mi repede dacă vii diseară la noi ? Ce te mai întreb ca un jidan tîmpit ! ? Nu plec de aici fără tine !

— Și Augusta ?

— Augusta are astă-seară „o acțiune de răspundere“.

— De unde ştii ?

— Ştiu !

— Şi acţiunea aia de răspundere ţine mult ?

— Oricum mai mult decît stai tu la noi. Poţi s-o şi aştepţi. Te conduc eu.

— Îmi vine greu fără Augusta.

— Geloasă ?

— Nu are de ce !

— Puţin tot are, ţie îţi place puţin Sara ; dar numai puţin.

Augusta irumpe violent în odaie, o auzise urcînd scările în fugă, îi priveşte scurt, intens, îşi aruncă paltonul cu blană de vulpe pe divan şi se lipeşte de soba încinsă, cu cahlele avînd desenat cu sineală cocoşul de Hurezi.

— Salut băieţi ! Tot în crailîc, Gigi ? Ce face Sara ? N-am mai văzut-o de mult... Mă ocoliţi ? !... Brr, ce frig !

— Cine te ocoleşte ? Tu ne ocoleşti, Augusta !... Tocmai zicea Sara să veniţi diseară la noi. A pregătit ea ceva ce-ţi plăcea ţie printr-a şaptea. Zicea Sara că ştie ea că eşti geloasă şi n-ai să vii, eu i-am spus că e proastă, de ce să fii tu geloasă ? !

Augusta rîde fals. Vornicu îi interceptează privirea tăioasă şi interogativă. Fără nici un motiv aparent s-a adunat între ei un fel de materie explozivă, o stare ciudată de tensiune, lipsită de explicaţie. Stare de tensiune cu izbucniri rare şi violente la Augusta. Fuseseră la operă, se cîntase „Aida", Chiriac rezervase o lojă, el îmbrăcase singura ţinută bună pe care-o avea, Chiriac fusese domn, venise cu nebuna de doamna Fulea cu sania, o sanie-landou, uriaşă, femeile ocupaseră banca din spate, ei doi strapontina, muscalul purta căciulă căzăcească, era vîrît în şubă, caii vineţi-rotaţi aveau gîtare cu clopoţei, fulguia uşor şi se vedeau fulgii plutind leneş prin lumina gălbuie a becurilor. Bucureştiul era fastuos văzut din sanie şi foaierul prost încălzit şi prost luminat era plin pînă la saţiu de dame tinere, cu coafuri montante, cu rochii lungi, se purtau lamé-urile şi catifelele grele, somptuoase, erau pline de bijuterii, doamna Fulea întîlnise protipendada, domni uscaţi, monoclaţi, pergamentoşi, un Sturdza şi un Giuvara şi alţii ale căror nume fanariote nu le reţinuse, în haine impecabile, tăiate înainte de război de cei mai mari croitori de la Londra şi Paris, încercănaţi, obosiţi, plastronaţi, aerieni şi distanţi cu distincţie ; care-i întinseseră mîini uscate şi vlăguite,

fără să transmită altceva decît o rece și seniorială distanță ; unii nici măcar nu se osteniseră să întindă mîna ; în schimb o examinaseră minuțios, cu ochi seci, ori lăcrimoși pe Augusta, care-i șoptise : „Urmașii ăștia ai simigiilor și plăcintarilor din Fanar, mă despoaie, scîrbele ! Le vine lor vremea, mai curînd decît cred". Răbufnise o ură zăcută în glasul Augustei, care se lăsa sărutată pe obrazul roșu de ger de doamnele acelor domni, purtînd cu distincție bijuterii grele, pandantive masive, cercei din aur cu piciorușe, așa cum purtau Doamnele Țărilor Românești mesaluri bătute în diamante. Despre unele Augusta îi șoptise la ureche că sînt false, că venerabilul care stătea smochinit în redingota albastru-ultramarin, ori neagră, ori în smokingul cu reverele din mătase și în pantalonii reiați tocase averile moștenite, ale lui și ale cucoanei, în tripourile de pe Coasta de Azur. Augusta era, surprinzător, un fișier burdușit de date pe care le transforma în proiectile, în capete de acuzare : „ăștia au supt vlaga țării, izbucnise ; ăștia v-au trimis pe voi la moarte să se îngrașe ei, porcii... și tu, tu nu înțelegi nimic, te claustrezi între hîrțoage și joci rol de Matamores jignit. Mi-e silă..." Parcă-l pălmuise. Se stăpînise, pentru că domnul Chiriac îi înconjurase cu o ceată gălăgioasă de femei tinere, fardate violent, cu unghiile sîngerii, purtînd rochii cu corsajele despicate îndrăznеț prin care se vedeau sînii lăsați liberi, pe umeri cu mantilete și cape din blănuri scumpe, vulpi albe și astrahanuri, pîntece de jderi și hermelină ; gălăgioase, mirosind a parfumuri și creme, însoțite de bărbați masivi, bine hrăniți, cu părul frizat și strălucitor, dat cu briantină, unii purtînd lavaliere sălbatice, grupul îl izolase pe Chiriac. Una din femeile acelea pline de bijuterii îl bătuse ușor peste obraz cu un evantai, spunîndu-i: „mare canalie ești Chiri, crezi că-mi scapi?". Augusta pălise și doamna Fulea, cu țigaretaul ei de aur în colțul gurii, într-o bluză andaluză din mătase verde, transparentă, prin care i se vedea o urmă de sutien lăsîndu-i sînii ascuțiți să-i infirme vîrsta, strigase tare, ca la manej : „hei, locotenente, scapă-mă de senili..." Se făcuse brusc o tăcere în rumoarea foaier-ului. „Îmi vine rău", spusese Augusta. „N-am vrut-o eu." „Știu! După tine, tinerețe înseamnă aerodrom, pat și hîrțoage." Se stăpînise iarăși. Își făcuse loc prin înghesuială, Chiriac spărsese și el blocada parveniților acelora, puteau de la o poștă a îmbogățiți de război, îi oferise brațul doamnei Fulea care-i spusese că dacă este un pi-

lot adevărat, uite, mîine de dimineaţă ar avea chef de un zbor pînă la monastire la Cotmeana, craiul de Chiriac şi-a pus avionul pe schiuri şi de formalităţi de zbor să nu se sinchisească. Augusta stătuse îmbufnată tot spectacolul. Din cînd în cînd scotea un carneţel din poşetă, nota ceva cu un creion subţirel, un confident, apoi închidea poşeta cu un zgomot sec, fără să-i pese de figurile intrigate care se întorceau spre loja lor din lojile vecine. Posibil ca Augusta să aibă dreptate, meditase Vornicu, uniforma îl distingea net, simţise privirile repezi ale femeilor acelora măsurîndu-l ; auzise şi el, auzise şi Augusta cînd una din ele, înaltă, cu o coamă sălbatică de păr blond, oxigenat, îl întrebase pe Chiriac cine este aviatorul, acela derobase şi el încerca să se elimine din sine spre a primi muzica aşa cum o primea în ultimile clase de liceu, cînd se întîlneau la operă cu colegele lor de la „Carmen Sylva" şi totul era de o puritate transparentă în care spectacolul se resorbea conţinîndu-se într-un univers de nelinişti triste şi duioase, de închipuiri melancolice şi inexprimabile. Ceea ce-l îngrijora era incapacitatea lui de a se sincroniza cu o situaţie prezentă şi imediată. În prezentul imediat era deschis tuturor semnelor care veneau spre el din universul acela uşor fastuos şi atemporal : sunetele vibrante ale uverturii, tăcerea foşnitoare a lojilor saturată de odori ameţitoare : parfumuri şi cosmeticale, trupuri neliniştite de femei care căutau poza şi avantajul, semiumbra complice confidenţei, mirosul de tabac bun emanat de hainele bărbaţilor, draperiile uzate şi sărăcăcioase ale cortinei, orga de lumini în culori stinse, bagheta dirijorului sclipind melodic atunci cînd trecea prin lama sticloasă a unui sput fixat prea sus, în care jucau trîmbe de praf ; stătea în spatele Augustei, îi vedea gîtul pur desenat cald în acea opacitate densă. Ştia că o iubeşte cu disperare şi prezenţa ei aici, aparent indiferentă, crease între el şi ea un spaţiu plin de nelinişti, ar fi vrut să-i cuprindă umerii, atunci a făcut o mişcare tandră spre ea şi ochii lui au întîlnit ochii femeii blonde, care stăpînea măreţ loja imediat vecină, ochi subliniaţi cu dermatograful, mari şi imobili. Augusta l-a simţit, s-a întors uşor, i-a luat obrazul şi i-a şoptit : „dacă mai cochetezi cu blonda, te desfigurez". De fapt devenise indiferent încă de cînd Augusta îl făcuse „Matamores jignit". Într-un fel o dispreţuise atunci, cu o scîrbă plină de durere atroce. Ea spusese „urmaşii simigiilor şi plăcintarilor din Fanar". Propoziţia

făcuse explozie în el, o explozie de imagini de care fusese lacom şi mai era lacom încă şi atunci cînd ea îl amenințase că-l desfigurează. Din respect pentru Augusta, evita privirea blondei, care-l sfredelea fără nici o jenă. Dacă n-ar fi fost Augusta, dacă altă femeie l-ar fi amenințat, s-ar fi ridicat pur şi simplu, ar fi trecut în loja blondei, trimiţîndu-l la plimbare pe gigolo-ul care se maimuţărea privind printr-un binoclu de spectacol, pe care, din ce în ce mai des, îl întorcea insistent spre Augusta.

Avusese revelaţia întregii butaforii şi a anacronicului pretext muzical atunci cînd îşi rulase pentru el filmul „simigiilor şi plăcintarilor" ajunşi domni şi beizadele în Principate, se vedea, nu se ştie de ce, îmbrăcat în costumaţia pseudo-egipţiană a celor de pe scenă, alergînd cu un hanger în dinţi după tipul cu binoclu care era un fel de dregător cu giubea, ca să nu rîdă a tuşit scurt şi l-a înţeles exact pe Tudor Vladimirescu, apoi pe Virgil Belcotă cel cu „lupta de clasă", care de fapt, dacă se aduc în discuţie marile răscoale ale ţărănimii din toate secolele şi din cele trei Ţări Româneşti, numai răscoala cumplită a lui Horea tot ar confirma teoria. Să fie chiar atît de cretin şi să rămînă la înţelesuri înguste... ? Fără nici o legătură s-a gîndit la întrevederea lui cu locotenent-comandorul, care era livid. Îl luase la Flotilă şi-i spusese că cineva îi vrea capul (capul lui de locotenent) ; s-a făcut o constatare cu lipsuri monstruoase, tot ce-a pierdut Flotila în război şi n-a fost operat în registre, sau o fi fost operat ; dar nu se mai găsesc registrele : „pînă şi două «Emil»-uri, măi ne-au pus în cîrcă, pentru că sînt solidar cu tine, auzi, două avioane, este de neconceput, adică noi doi am delapidat valori în sumă de treizeci de milioane de lei la cursul din 1938, plutonul de execuţie ne aşteaptă, ce dracu facem Vornicule, fi-ţi-ar zborul al dracului, că ţi-am ordonat să stai la registre şi să-mi scoţi din pămînt din iarbă verde «Emil»-urile alea, unde ai dus «Emil»-urile, sceleratule ?"... „— Mă agasează tipul cu binoclu", îi şoptise Augusta. „M-aş duce să i-l fac guler". „Du-te", scrîşnise Augusta. „Nu sînt troteza lui, porcul". „Şi Blonda ?" „Du-te, mă calcă pe nervi, măslinarul." Trecuse în loja vecină, se plecase peste umărul tipului, îi luase binoclul, apăsîndu-i umărul fără nici un echivoc şi-i şoptise : „dacă vrei să nu ţi-l sparg în creştet, foloseşte-l numai pentru scenă", la care femeia blondă spusese destul de tare „mulţumesc, domnule, era de nesupor-

tat". Augusta îi ţinuse mîna pînă cînd căzuse cortina şi ei ieşiseră în ninsoarea leneşă de afară, înghesuindu-se între blănurile somptuoase ale cucoanelor. Muscalul troienit tocmai scotea traistele cu grăunţe de pe capul cailor...

... — La ce oră ? îl întreabă Augusta pe Gigi.

— Ca să profităm, pe la şase.

— La şase nu pot, că avem o acţiune de răspundere.

Clişeul lui Gigi, repetat identic de Augusta. Probabil un termen tehnic, cum ar fi profundor. Ori palonier.

— Dar la şapte am să fiu. Nu e nevoie să vii după mine, Radu... Pe urmă ne plimbăm prin zăpadă. Sînt obosită. Plimbarea o să mă învioreze.

Augusta stă lipită de sobă, într-un fel de abandon pînditor. Altădată s-ar fi dus să fiarbă o ţuică, ori l-ar fi rugat pe unchiu Petre s-o facă, acum stă acolo, nemişcată, cu umerii căzuţi, obosită, nepieptănată şi el îi vede degetele fine pătate gălbui de tutun şi rochia din lînă verde miroase a fum de tutun prost, are obrazul fanat, ochii roşii, parcă ar fi plîns şi sprîncenele ei negre, groase de fanariotă sînt neîngrijite, cum, pentru prima oară constată cu neplăcere, Augusta este neîngrijită şi parcă şleampătă. A ghicit totul, ca întotdeauna :

— Mă duc să mă schimb la Anghelina... Am avut o zi grea... Şi la noi nu se poartă oja, scumpul meu ! Consolează-te...

Îi văzuse privirea, se uită la mîinile ei pătate de cerneală, se desprinde de lîngă sobă şi cotrobăie cu lehamite prin dulap.

— Te ceartă dacă întîrzii, spune Gigi Bercovici, cocoţat în vîrful divanului. Cînd eşti gata, merg cu tine.

— De unde ştii tu că plec acum ? Augusta se întoarce brusc, ţinîndu-şi bocancii de schi în mînă.

— De la Andi, de unde dracului să ştiu ?

Din nou Augusta îl fixează interogativ, ca şi cînd l-ar suspecta de minciună şi aranjamente cu Gigi, ca şi cînd ei doi ar pune la cale cine ştie ce escapade. Aşa cum de fapt el l-a surprins pe Chiriac la manevră, sau poate i s-a părut, cum i se pare şi Augustei. Femeia blondă s-a întîmplat să vină cu gigolo-ul acela pomădat şi la „Cina", de fapt era acolo cînd ajunseseră ei, la o masă vecină cu masa rezervată de Chiriac ca şi loja, Augusta o văzuse şi manevrase astfel încît să-l aşeze cu spatele la femeia, în ade-

văr statuară şi misterioasă ; iar la primul dans îi spusese: „menajează-mi orgoliul cel puţin, dacă n-ai reuşit să-ţi depăşeşti condiţia de peşte", la care el o condusese la masă, stătuse încă exact zece minute şi pretextase că mîine are de dus corespondenţă la Braşov, cu avionul, aşa că nu poate zbura cu doamna Fulea şi trebuie să se retragă. Doamna Fulea spusese cu glasul ei răguşit : „Nu înainte de a mă dansa, locotenente. Mor să mă dansezi, ce vrei, uniforma, pasiunea mea, pa Augusta şi nu fă botic". Doamna Fulea dansa excelent, era subţirică şi numai nerv, se mlădia cu o ştiinţă adîncă, femeiască, i-a spus că Augusta este de-o gelozie turbată, se vede, transpiră prin toţi porii gelozia, o prostie. „Ascultă locotenente, îi spusese, lipindu-se prelung de el, haida-de, nu te îmbăţoşa, nu atentez la pudoarea ta, asta aşa se dansează băiete, plăcerea este să te cufunzi în ritm, în sugestiile dansului, partenerul poate să fie doar pretext de vis ! Plăcerea stă în schimbare ! (îl rotise abil lipindu-i piciorul de pulpă, niciodată nu o privise ca pe o femeie şi ea era cu adevărat o femeie cu puţin înainte de crepuscul). Zi-mi sincer, ce viitor îţi vezi ? Cu Augusta ? Cu totul ? N-ai căzut încă din înălţimi ?..." — „Vreţi să-mi smulgeţi confidenţe, fără anestezic, stimată doamnă ?" „Păi ce dracului fac eu, locotenente, nu încerc să te anesteziez, dar tu, naiba să te ia, răspunzi numai la pintenul Augustei... Paţachina aia blondă, de unde-o fi apărut, te-ar deflora aici în public, dacă mai are ce deflora în tine, cutră bătrînă ce eşti. Să te gîndeşti serios şi să vii să discutăm serios, dacă n-ar fi cazul să zburăm". Doamna Fulea rîsese tinereşte, îi arătase dinţii albi, de fiară obişnuită să devore şi-i spusese că Augusta prea dansează ca o scîndură, se miră, pentru că ea, doamna Fulea, o simte, Augusta este exact ea la douăzeci şi doi de ani, Dumnezeule, cunoaşte ea, ştie ea ce toridă este Augusta şi de ce şi-a pierdut el aerul acela agresiv şi nonşalant şi concupiscent de altădată, parcă nu i-au povestit Dana şi Mara cine este el... Rîsese, îşi lăsase capul pe-un umăr, era vie, de o frumuseţe ţigănească uşor vulgară şi provocatoare şi-i spusese că tineri ca el nu fac doi bani dacă n-au trecut prin şcoala unei muieri adevărate.

Au urmat trei zile de coşmar, cu atît mai cumplite cu cît el nu avea pur şi simplu unde să plece. La Flotilă n-avea unde, îl făcea de rîs pe Mefisto, a încercat la domnişoara Fifi, închiriase camera, a încercat şi-n Pantelimon, în strada

Cişmelei, la doamna Zoe Mărăcineanu, fosta gazdă a Feliciei, a găsit-o într-un capot gros, roşu, cu flori mari, albe, ghicind de dragoste, l-a pupat atingîndu-l cu aburul de mustaţă. A făcut o explozie de bucurie cu lacrimi : „ah, craiule, şi acum oftează Felicia după tine, sărmănica. S-a luat cu un avocat din Ploieşti, casă mare şi băiatul rănit, fără un picior, l-a lăsat nevastă-sa, o de-aia cît a fost el pe front, o cafeluţă cu năut, o dulceţică ? Ce-ţi face nevestica, v-am văzut la braţoletă, guruiaţi ca doi porumbei, nu m-ai văzut că n-aveai ochi decît pentru ea, pe Lipscani, prin octombrie cînd m-am dus să-mi cumpăr trei metri de crepdeşin... Dumnezeule, ce mică e lumea ! A fugit de-acasă ?“ Nu, venise s-o vadă, aşa, din simpatie“, „pe gerul şi în viscolul ăsta ?“, femeia intuise, dar el nu voia să se mute aici, pe strada Cişmelei, înfrînt, ar fi fost un chin ; Augusta îl arsese cu fierul roşu şi abia atunci şi-a dat seama că, de fapt, în ordinea materială a lucrurilor, situaţia lui este zero. Solda abia le ajunge pentru mărunţişuri. Mama i-a trimis pînă acum trei pachete cu gîşte tăiate, afumături, biata mama a intuit şi Mara, mama Augustei a intuit şi Mefisto a intuit pentru că îi consideră ai casei şi Petre a venit cu o sanie plină de la gară, o sanie de la cavalerie, aducînd : „ce agoniseşte caporalul veteran Ciocîrlie V. Constantin“, care lucrează lotul „Mihai Viteazul“, îl lucrează în parte şi fusese ordonanţa generalului, cînd el, sergentul, fusese încheietor de pluton. Augusta îi spusese „peşte“, atunci toate lucrurile astea luaseră proporţii dramatice, se simţea plin de zoaie, un netrebnic şi după ce Augusta iese să se îmbrace şi să-şi încalţe bocancii, pentru acea „acţiune de răspundere“, îl întreabă pe Gigi :

— Îmi trebuie o cameră mobilată, ori goală, cum o fi, ieftină, pe punga mea, în cîteva zile. Poţi ?

Gigi Bercovici îşi roade unghiile, cufundat în sine, ca şi cînd nu l-ar fi auzit.

— Cînd ? întreabă într-un tîrziu, fără să-l privească.

— Acum !

— Am să-ţi spun ceva... Te rog, Radu, linişteşte-te, da, ştiu, îţi promit că n-o să fie Andi, nici canalia de Răşinaru, nici Cenuşă, dar te rog calmează-te, văd eu că ceva nu merge, n-am nici o vină că nu merge, asta e treaba voastră, ea exagerează, este eminentă în tot ce întreprinde, dar dictatorială, o priveşte, aşa că te rog să fii calm şi lu-

cid diseară cînd o să stăm de vorbă ca între bărbaţi, liniştit şi calm şi lucid. Te rog, dacă crezi în prietenia mea.

Gigi Bercovici este grav, aproape îi dau lacrimile, părul sîrmos pune o pată de culoare stranie sub icoana de lemn cu Fecioara şi Pruncul. Se face o linişte grea. Vornicu o simte grea. Apăsătoare. Plină de umilinţă. Dumnezeule, cum a putut să accepte echivocul unei situaţii subalterne, cum a coborît atît de jos, cum a ajuns cerşetor nici măcar la poarta amantei lui ?... Şi dacă legalizam dragostea, îi vine greaţă, ce schimba asta din situaţia lui de milog la masa altora ? Şi de ce, după atîta amar de război, în care ei au făcut ţara asta aşa cum este, nu-şi poate întreţine femeia, măcar la limita acceptabilului, a neînjosirii şi Chiriac cu sania lui şi lojile şi „Cina", asta a tulburat-o pe Augusta, comparaţia asta, o revoltă cumplită îl gîtuie, idiotul ăla de Virgil Belcotă îi face lui procese istorice, dobitocul, nu vede nimic dincolo de doctrina aceea rigidă, lupta de clasă, rîde dintr-odată stupid, acru, rău. Gigi Bercovici se minunează şi spune :

— Doamne fereşte, Radu, te rog să fii lucid.

Se aud bocancii Augustei urcînd şovăitor scările de lemn ale foişorului, care-i este perfect străin şi perfect indiferent, cu toate că-şi stăpîneşte greu lacrimile.

— Mergem, Gigi, spune Augusta, care poartă pantalonii aceia pană, prin care-i simţise pulpa nervoasă şi vie şi fibroasă cînd îi pusese piedică şi-l răsturnase în zăpadă, căzînd înlănţuiţi într-un adînc pufos fără sfîrşit ; o scurtă cvasicazonă, batic pe cap şi după ce trage adînc dintr-o ţigară, o aruncă neglijent în tăviţa cromată din faţa sobei.

— Ne întîlnim la Sara, spune Augusta din uşă, ştie că îi caută privirea, că stăruie să i-o găsească ; pe Vornicu îl încearcă un fel de lehamite, evită şi atunci Augusta se răsuceşte pe călcîie ca la instrucţie şi iese urmată de Gigi, aruncînd peste umăr :

— Nu este nevoie să te deranjezi... Mă conduce Gigi.

Stabiliseră tacit un ritual tandru, cel care era acasă îl conducea pînă la colţul parcului pe cel care pleca şi rămînea acolo pînă cînd celălalt se pierdea spre staţia autobuzului. Era o prelungire duioasă a puţinului timp în care stăteau împreună. Se aşază la masa de lucru, chemîndu-şi luciditatea la apel. Ştie că bîjbîie pe marginea golului. Nu-i spune abis, din pudoare. Dintr-o mîndrie feroce. Dintr-o foarte limpede cunoaştere de sine. „N-am trecut

teafăr prin toate rafalele războiului, ca să mă ciuruie o fetişcană, chiar dacă se numeşte Augusta... Şi nimeni altcineva, oricum s-ar numi. Şi nimic altceva în afară de un plumb adevărat, tras de un bun ochitor de la trei paşi".

Desparte hotărît cărţile lui Mefisto de cărţile lui. Fiecare gest închide o direcţie şi deschide alta. Cîtva timp se lasă furat de energia lucidă a gesturilor care acţionează în mod straniu asupra conştiinţei lui, determinînd-o. Scoţînd-o din letargie. Pînă acum se abandonase, complăcîndu-se în a-i lăsa pe alţii să-i organizeze viaţa. Aventurile amoroase de război, pasagere, uşoare, la nivelul epidermelor, romanţioase de multe ori, nu-i dăduseră timp şi răgaz să cunoască o femeie. Cunoscuse femei şi asta nu-i spune nimic. Ce nebunie a luxului acolo la operă şi la „Cina"... Augusta are dreptate. Toată pletora de îmbogăţiţi a Fanarului, ah, Profesorul, cîtă adîncă dreptate are Profesorul — la Augusta este o raţiune-reflex, trăise între urmaşii tîrzii ai plăcintarilor şi simigiilor, le suportase ţîfnele, obrăzniciile, dispreţul, îi ura din interiorul acestei convieţuiri care probabil îi demonstrase nulitatea acelora ; dar Profesorul ? Ce cutremurătoare lecţie a adevărului... Deschide caietul cu coperţi roşii pe care a scris cu tuş negru : „Sinteze". Citeşte : „Corupţie plus anarhia, formula stăpînirii nelegitime, urmată de gîtuirea socialului, plus teroare, drumul sigur al dictaturii. Fastul, cuvertură şi diversiune".

Deschide o paranteză, scrie : *Fanarioţii, de urmărit toată epoca pînă astăzi, cînd probabil vor fi scoşi din istorie ultimii descendenţi şi posedanţi, bravo lui Belcotă, de văzut mai larg lupta de clasă,* închide caietul, gîndindu-se la nedreptatea ucigătoare care l-a trimis pe front să moară pentru patrie, în vreme ce Chiriac agonisise miliarde, prin mijlocirea cărora, ajutat de politică, se va cocoţa într-un scaun ministerial din care, eventual, îl va trimite din nou pe vreun front oarecare, în numele aceloraşi sacre idealuri.

A fost acolo la restaurant ceva de „Titanic", o nebunie a orchestrei şi a perechilor dezlănţuite, pînă şi brusca nebunie a lucidei doamne Fulea, o lume care are presentimentul sfîrşitului, care-l presimte pe Cenuşă, pe Belcotă, pe Augusta, profile submestre ale unui aisberg uriaş care le taie calea şi aceia în saloanele fastuoase ale navei lor care nu va ajunge nicăieri. Să fie ăsta adevărul ? De ce s-a defiminizat Augusta ? Ce are „lupta de clasă" şi re-

voluţia pe care o clamează cu pieptenele, rujul şi atributele milenare ale feminităţii ?... Poate înţelege el aiurea, aşa cum nu înţelege absolut nimic din procesul de la Flotilă, cu cele treizeci de milioane la cursul din '38 pe care i le aruncă în spate intendenţii. Mîine este chemat la Subsecretariatul Aerului, nu i-a spus o vorbă lui Mefisto, începe să nu mai înţeleagă nimic, probabil războiul l-a scos cu totul din ordinea cotidianului şi el a rămas suspendat într-un spaţiu incert, deasupra acelui gol plin de pîcle impenetrabile şi iraţionale, care-i dau senzaţia vertijului şi a inadaptabilităţii.

— Don'ent ! Don'ent !... Poftiţi la domnul general, dacă binevoiţi şi nu lucraţi !... Nea Petre calcă uşor cu tîrlicii din pîslă cazonă, este robust, echilibrat, un fel de duh al acestei case, un întreg sistem de legătură între toţi membrii familiei, între aceştia şi exterior, între Mefisto şi locul lui de baştină. Face o inspecţie rapidă, depistează chiştocul aruncat de Augusta, îl vîră într-o pungă măturîndu-l pe o lopăţică şi-i spune precipitat că se întîmplă, slavă Domnului, cel mai important lucru, pentru că domnul general i-a ordonat să-şi pregătească marea ţinută, cu sabie, cu dolman, pintenii, ledunca, pentru mîine seară şi el n-a văzut marea ţinută de la aviaţie, că şi domnul general a ordonat să-i fie pregătită marea ţinută şi pelerina, sabia ; dar nu sabia de paradă ; sabia adevărată, cu care a tăiat pe inamic în 1916 ; a ordonat să preia sania care vine de la regimentul de gardă călare şi mîine la orele 17,30 să fie gata.

— Este şi doamna, spune confidenţial nea Petre...

14

— N-am să uit niciodată ultima mea aterizare de război. Da ! Am mai putut să fac un tonou în urcare, am mai avut tăria să fac un tonou în urcare, lent, infinit de lent, ca şi cînd m-aş fi scurs tot în tonoul acela. Am venit puţin glisat. I-am rupt trenul. L-am lăsat să mă fure pe ultimii metri şi i-am rupt trenul. Băieţii mi-au luat pistolul. Centura. Apoi decoraţiile — mi le pusesem pe toate —

apoi mi-au luat butonii mei de aur, știi ăia în elice tripală de „G"-heu, pe urmă au urmat interogatoriile și ceilalți băieți ai lor știau că fusesem condamnat la moarte de Gestapo, știau chiar mai mult decît trebuie să știe un serviciu de informații, și-au cerut scuze pentru chestia cu decorațiile și, după, mi-au dat drumul... A scăpat și Ella. Este în Bavaria de Sud. S-a dezintoxicat. Cred că s-a căsătorit cu cel care a salvat-o de secure. Un maior din infanterie care are acolo o fermă... rezervist, cu un picior pierdut pe undeva prin Europa. Am mai zburat... La americani. Apoi am renunțat... N-o pot face la ei. Au transformat totul în ruine. Cel puțin n-o pot face acum... Sînt în trecere. Mă duc acolo să zbor. Și să cîștig bani. Sînt falit. Acolo sînt plătit fabulos. Vino cu mine. Înființăm o școală de vînătoare. Poți să fii directorul. Ori comandantul. N-am nici o veleitate. Ce ți se oferă aici ? Pe urmă înființăm o escadrilă de aviație agricolă în America de Sud. Domnul se ocupă de asta. Depunem banii, contractul este pe doi ani, îți dai seama, unui pilot îi trebuie totuși trei ani să ajungă pe un avion de luptă și să poată lupta... America de Sud este un continent *„kolossal"*. Este singurul continent care n-a participat la război în mod direct. Zburăm și cîștigăm... Apoi ne regăsim. Pe noi. Oriunde în lume. Ce te ține aici ? ...O dragoste ? Te așteaptă cele mai frumoase femei ale tropicelor !... Patria ?... Care patrie ? Aceea care ne lasă muritori de foame ? Care ne arată cu degetul ? Care, de-a valma, ne internează să ne „denazifice" ? La voi nu ?... Sînteți în urmă, dar vine și asta ! Fatalmente vine și asta... Mie mi-au eliberat chiar și o adeverință... Ești surprins ? Te mai poate surprinde ceva ?... Absurd !... Pe noi nu ne mai poate surprinde nici moartea.

— Cînd pleci ?

— Mîine.

Locotenentul aviator Radu Nanu Vornicu constată cu un orgoliu stăpînit că a fost suficient să se gîndească la recucerirea independenței lui în afara fortăreței Mefisto, ca să iasă din starea de somnolență dilematică și să redevină el însuși. Mai ales că mîine l-au chemat intendenții să-l chestioneze asupra lipsei celor 32 de milioane la cursul leului din 1938. Și că, oricum, între el și Augusta s-au limpezit lucruri care pînă acum cîteva zile erau incerte și nebuloase. Walter Hintze a slăbit, are cearcăne,

un fel de hotărîre disperată îi împietreşte trăsăturile, cicatricile din obraz îi dau un aer de mîndrie bărbătească, sălbatică şi orgolioasă. Iată că Walter Hintze, excelent pilot de vînătoare al Luftwaffei, care şi-a riscat capul în complotul militarilor împotriva lui Hitler, care i-a dat prin Ella acel celebru „Curs de Navigaţie" conţinînd o bună parte din secretele militare ale celui de al III-lea Reich, îşi caută, dacă nu o nouă identitate, nu în sens administrativ, de stare civilă, ci în sensul cel mai acut al cuvîntului, măcar un nou statut de zburător, într-un univers al zburătorilor, dincolo de orice teritoriu limitativ şi într-un fel conjunctural, cum ar fi patriile. Oare patria nu este ea însăşi o conjunctură a umanităţii ? Atunci cînd el l-a acuzat pe Pill Bassman de conjunctural, de apartenenţă oarbă la o conjunctură limitată şi limitativă, sau pe bravul şi purul căpitan Alex. Şerbănescu, sau pe unul din marii prizonieri ai conjuncturii, pe mareşalul Antonescu ; atunci nu şi-a dat seama că el însuşi este prizonierul unui concept ignorînd umanitatea în numele unei manifestări specifice a acesteia ; dar limitată şi limitativă ?

Este un plan fecund de conştiinţă care absoarbe lacom momentul plin pînă la saţiu de o emoţie stăpînită şi grea, bărbătească, dramatică, pe care nici el nici Walter n-o exprimă, nici măcar nu s-au îmbrăţişat cînd l-a recunoscut în semiîntunericul sufrageriei, unde o lampă cu picior făcea să curgă o lumină tandră şi moale, stabilind o punte fluidă între el cel sosit şi ei cei care-l aşteptau ca pe un prieten şi un frate. Presimte, se află în prezenţa unui mister care naşte istorie, mister în care oamenii se caută cu disperare şi îşi pun întrebări limită şi uite că Gigi Bercovici îi încredinţează locotenentului Vornicu adevărata identitate şi adevăratul lui statut uman ; Gigi se destăinuie aşa cum i s-au destăinuit Ella şi Walter şi sergentul comunist Chirilă în plină dominaţie a Germaniei naziste şi tot atunci Mefisto i-a încredinţat secrete ucigătoare. Îi vin în minte : lupta de clasă a lui Virgil Belcotă, ura neagră şi inexplicabilă a lui Ciucă, stupiditatea adjutantului aceluia, Bihordea, care-i pregăteşte tot felul de ambuscade cretine şi după ce el i le zvîrle în toval,

acela rîde cretin şi-i zice „ehe, don' ent, ce oameni sîntem noi, ce om sînteţi dumneavoastră, dar nu vreţi să-nţelegeţi că drumul... înţelegeţi... drumul ăsta se-nfundă... Asta e, că se-nfundă..." Şi pe urmă Augusta... Ei, cei de-aici nu i-au cerut cuvîntul de onoare, nu l-au rugat nici măcar în treacăt să fie discret ; adică ei nici nu s-au gîndit că el le-ar trăda încrederea absolută cu care-l cheamă să iasă din teritoriul ancestral şi să intre într-o secţiune a umanităţii moderne, care se numeşte aviaţie, această dimensiune fabuloasă a omului modern, căruia, de fapt, el i-a dăruit viaţa, şi reprezentanţii patriei îl lasă muritor de foame şi-l cheamă să-l judece pentru izmene şi cearceafuri şi pingele şi veselă şi două avioane Me 109 E (Emil) dispărute fraudulos din nişte scripte pe care nici măcar nu le-a văzut vreodată...

— Poate cea mai „kolossală" aventură existenţială, Radu, spune Walter şi el îşi aduce aminte că Walter Hintze este doctor în filozofie, fără ca doctoratul să-i ştirbească ceva din calităţile de pilot şi acum, iată-l cum din perspectiva experienţei de pilot de război şi a doctoratului în filozofie îi propune o aventură existenţială undeva departe, departe, ascultă cu plăcere franceza graseiată vorbită fluent de Walter şi îşi aminteşte cînd au ieşit ei la americani în cerul acela de mai de un albastru pur şi Walter recitase în aviofoane, cu o cadenţă largă, schimbînd un singur cuvînt din poezia lui Baudelaire :

„Le Pilote est semblable au prince des nuées
Qui haute la tempête et se rit de l'archer ;
Exilé sur le sol au milieu des huées,
Ses ailes de géant l'empêchent de marcher..."

Recită strofa. Walter îl priveşte în lumini. Privirea lui albastră este nostalgică şi tristă.

— Ca să nu ne mai împiedicăm în aripi, şopteşte Walter.

— Şi să ţi le porţi pe tot cerul Terrei, spune Gigi care a înţeles şi care, în mod cu totul ciudat, acum este timid, îşi roade unghiile şi o roagă pe Sara să pună radioul puţin mai tare.

— Am nevoie de noaptea asta !

— Chiar dacă ai şti că mîine eşti un paria ?

— Chiar dacă aş şti că mîine sînt pus la zid. Ai mei au îngropat aici cîteva care cu oase. Trebuie să-i consult... Nu te speria... E vorba de altceva.

— Radu are dreptate, spune Sara în germană. Este mai bine să trecem dincolo. Ce facem cu Augusta ?

— Este blocată... Chestia aia se va întinde pînă după miezul nopţii.

— M-aş fi bucurat să te muţi aici, spune Sara ; dar înţeleg, nu se poate, ai confirma o bănuială falsă a Augustei. Ea n-a înţeles esenţialul. Am vorbit cu cineva, o prietenă, are aici în centru, pe Maria Rosetti, tocmai ce-ţi trebuie ţie, semimobilat, dar cu tot confortul.

Figura cîrnă a Sarei nu mai are aerul hazliu şi poznaş pe care de obicei i-l dă aluniţa din colţul ochiului stîng. Şi-a abandonat atitudinea molatică, insinuant pudică şi insinuant voluptuoasă, saturată de senzualitate cenzurată şi rafinată. Oricît ar încerca să refacă atitudinile ei de atunci, cînd a ascultat poemul la picioarele lui într-o atitudine simbol, cînd trupul ei plin şi sînii cărnoşi răspîndeau aţîţător şi ameţitor arome de smirnă şi femeie; oricît cheamă ceasul acela de voluptate sublimată, nu-l poate reînvia în Sara de acum, blînd tandră, hotărîtă şi firească. Să fi fost ceasul acela un ceas pentru femeile-întrebare, deschis lui prin Sara ; sau totul a fost montat să-l testeze pe el şi să-l aducă, dacă ar fi cedat, tot aici, tot la această întîlnire, dublînd abil în simţuri ceea ce Gigi a construit în spirit ? Probabil şi una şi alta. Ştie, din clipa cînd l-a recunoscut pe Walter, că sistemul lui interior de alarmă s-a declanşat şi că, fără să-şi mai menajeze iluziile, trebuie să fie lucid. Avusese inocenţa să mai creadă că nu toate gesturile semenilor ascund o intenţie. Că măcar unele din ele, cele mai intime şi fireşti, sînt legate de inefabil şi sinceritate... Este obositor şi trist şi pînă la urmă dezgustător să stai mereu la pîndă şi să interpretezi gesturile. Să descifrezi ceea ce le generează sau, tot atît de grav, unde vor să conducă. Hotărît, aviaţia nu este tocmai cea mai reuşită şcoală pentru a te descurca pedestru. Are nevoie de o clipă tampon. O clipă de sinteză. O clipă în

care, ca de atîtea alte ori, să se rupă din cotidian, din mărunțiș, să se extrapoleze lui, să se fixeze undeva mai jos de Steaua Polară, în glaciala serenitate a spațiului galactic, care să-i dea perspectivă în spațiu și în timp, să-l spele cu palida lumină astrală și să-l purifice pentru această întîlnire cu sine, la un moment care ar putea fi de răscruce. Un moment în care destinul lui ar putea întîlni visele nebune din adolescență, cînd pilota avioane biplane peste arhipelagurile mirifice ale Pacificului, cînd, desprins din condiția lui de licean la primele aventuri sexuale, exista aproape simultan în Amazonia, Polinezia și Hawai, în savana africană și în tainicile păduri ale Madagascarului, era rînd pe rînd corsar în arhipelagurile egeene, navigator în mările sudului și explorator în teritoriile fascinante ale incașilor.

— Povestește-ne, îi spune lui Walter, vede ușa care dă în camera Sarei mascată cu o draperie și un fotoliu, are senzația stranie că acolo mai este cineva, cineva pe care Gigi și Sara îl adăpostesc. Sara se așază foarte aproape de el și în clipa cînd îi ia brațul, are loc detenta. Este un proiectil care țîșnește din odaia banală, sfîșie toate învelișurile Terrei și se proiectează în spațiu, largînd balastul gelatinos și mucilaginos, gelatina aceea duhnindă, în care a căzut după război, redevenind el însuși acolo printre constelații, drapat în lungi falduri de materie albastră-argintie, fluidă și cu gust de eternitate. Își regăsește facultatea de a fi polivalent. De a exista simultan în cîteva straturi de conștiință.

Walter vorbește aproape în șoaptă, străin de el însuși și Vornicu se resoarbe ciudat în conștiința lui Walter, adică într-un fel de pustiu rece, dominat de o rațiune rece și utilitară, care construiește o arhitectură gotică din argumente perfect dimensionate, urmîndu-se unele pe altele aliniate riguros, într-o formație militară impecabilă. Walter oscilează între două planuri : un plan al ideilor și un plan al imaginilor, folosindu-le abil, dar frigid, să se justifice. Argumentele se clădesc în jurul locotenentului rămas în scaun, un fel de iglu de gheață, neținînd cont că Radu Vornicu și-a terminat zborul prin spații și că fixat pe Steaua Polară are revelația întregului, ceea ce se întîmplă acolo, în odaia aceea minusculă, redimensionîndu-se prin

resorbție în spațiul planetar, pînă aproape la dispariție. Locotenentul tot mai congelat în iglou-ul argumentelor lui Walter simte puternic vibrația fierbinte și senzuală emanată de Sara, care-i sugerează grădini din portocali într-un tărîm roșietic, mari pustiuri arzînde bîntuite de vînturi tragice, în care lumina incendiază orizonturile, trupe de fedaini călări pe cai și cămile, fete-fecioare răpite și duse în haremurile de sub corturi, oaze și palmieri, apoi descifrează sensurile reale din povestirea abruptă, monocordă, a lui Walter. Germania — o ruină fumegîndă. Un imens cimitir. Nu mai sînt bărbați germani și nu vor fi încă mulți ani de aici încolo. Walter nu are vocație de constructor. Părinții lui s-au întors din Elveția unde reușiseră să se refugieze, el îi avertizase că Gestapoul a declanșat *Sippenverhaftung* asupra familiei și colonelul invalid Peter Hintze, care-și pierduse mîna în prima zi a invaziei Franței, a reușit să treacă granița în Elveția ; sora lui, Gertrude, arzînd de vie la Hamburg împreună cu cei doi copii în unul din bombardamentele care au distrus orașul. Și el și-a plătit cu vîrf și îndesat datoriile de fiu al Germaniei ; fără să-și plătească nici una din datoriile către sine însuși.

— Nu eu am tîrît Germania în război. Cel mult, mi-am riscat viața ca s-o salvez. Mă apropii de 30... Nu-mi mai pot irosi o zi. Patria mi-a devorat cel mai frumos deceniu din viață. Pe care niciodată, orice s-ar întîmpla, Germania va renaște, este interesul tuturora să renască, Germania, patria, nu mi-l va putea restitui.

Este comod în spațiul glacial al Stelei Polare, cu toate că și el se simte frustrat, nu de un deceniu, ca Walter ; dar de 8 ani, ori de 6 ani în mod sigur, senzație pe care n-a încercat-o niciodată pînă în ziua cînd generalul, fostul lui comandant de Corp Aerian, l-a privit ca prin sticlă, nevăzînd picioarele goale ale recruților, în schimb smucind cartușiera soldatului Mihalcea V. Ion. Împotriva a tot ce i se întîmplase în ultima vreme, uite că trebuie să opună peisajului aceluia cu livezi de portocali prin care Sara trece învăluită într-un văl diafan și transparent, peisajul aspru al Prislopului și pe Ruja în cotrînță și

opreg şi susurul nebun al izvoarelor şi foşnetul vîntului în cetini şi-n nucul copilăriei şi dulcea aromă a florilor de fîn, şi gustul amărui al buzelor Uţei ; atunci cînd se iubeau ei în fînaţuri legănătoare, cînta pitpalacul şi se auzeau uguind turturelele şi lunca Bîrzavei plină de lumina crudă a dimineţilor ; ori de cea verde-albăstruie, moale şi leneşă a amiazului şi ce-ar zice conu' Costache şi mai ales Mama şi toţi ai lor care ieşeau la 10 Mai în uniforme cu panaşe ; ori căzuseră prin războaie, multele războaie ale patriei şi cum s-ar justifica faţă de moro-vlahii de la-nceput, care-l slujiseră pe Mihai Viteazul şi se lăsaseră ciumpăviţi de fier, ca să-şi găsească o brazdă şi un loc de pomenire în moşia ţării ; pe urmă vede licărind fastuos sub aripi apele verzi ale Pacificului şi el este acolo, la manşă, este adevărat că răsar din ape insule de ametist, ori marile aeroporturi ale lumii, dar niciodată n-are să-i pătrundă în cabină aromele grele de toamnă în Valea Mureşului, de podgorie brumată şi de măr muşcat lacom. Şi aici, în Steaua Polară, oricît ar vedea Terra răsucindu-se în jurul axei polilor în circuitul ei diurn, oferindu-i toate aerodroamele lumii, ştie cu exactitate că avionul nu este decît una din dimensiunile lui, unul din mijloacele prin care se tălmăceşte pe sine într-un gest universal, dar că limba lui cea de toate zilele este aici, unde-l aşteaptă o mie de treburi şi o imensă curiozitate de sine în raport de viitor şi cum dracului poate să-l lase singur pe comandor în ghearele intendenţilor şi să le dea acelora satisfacţia propriei lor poltronerii, confirmîndu-le verdictul prin fugă, dezonorîndu-se pe el şi pe ai lui ? Gîndul devine sîcîitor şi îl obligă să plonjeze brutal din refugiul lui stelar, unde se simte bine şi confortabil, dar într-o izolare atît de inumană, încît prelungind jocul ar intra în nefiinţă, măreţie pentru care, şi-o mărturiseşte sincer, nu este pregătit.

— Pe urmă, generalul mi-a ordonat ca mîine seară să fiu la mare ţinută. Sania vine la 17,30 cu sergentul veteran. Este un ordin, Walter, la dracu, eu sînt încă ofiţer activ, nimeni nu m-a absolvit de jurămînt, asta m-ar dezonora pe mine şi pe toţi ai mei, viii şi morţii, o dezertare, Walter, nu se poate.

O spune românește. Sara traduce.

— La asta nu m-am gîndit, spune Walter...

— Îţi urez succes, Walter... Oricum, scrie-mi... Sînt sigur că te vei regăsi.

Este tîrziu, aude vîntul zgîlţîind obloanele, Sara îşi îmbracă paltonul, Walter se ridică, este slab, încercănat şi parcă hotărîrea disperată care i-a pietrificat trăsăturile şi i-a învineţit cicatricile i-a mineralizat obrazul luminat vag de un surîs funebru.

— Păcat, spune... Amîndoi ? !... Oricum. Sînt undeva pe Terra, la manşă, cu un loc „côt à côt", păstrat pentru tine.

Îşi strîng mîinile. Îi face lui Walter semnul ştiut dinaintea decolării. Sara îl conduce în strada peste care trece viscolul purtînd trîmbe mari de zăpadă.

— Mulţumesc, îi şopteşte. Îl cuprinde cu stînga. Îi astupă gura cu palma dreaptă, catifelată, mirosind a esenţă de brad... În zece minute poţi să ajungi la Universitate. Augusta are să se bucure. Ce-i spun prietenei mele ?... Îi eliberează gura, nu înainte ca el să-i sărute palma.

— Poimîine seară mă mut.

— Totul va fi moderat... Radu !...

— E frig. Întoarce-te... Walter este un om !

— Mulţumesc.

Viscolul îi ridică pulpanele mantalei. Poartă cizmele îmblănite de zbor, trîmbele de zăpadă trec peste el chicotind bezmetic, Sara este încă sub copertina blocului, care în lumina gălbuie a becului din stradă i se pare ros de lepră, şi, brusc, simte o mare uşurare. Aerul este rece, respiraţia i se face fuior, viscolul îi înfige ace subţiri de gheaţă în pupile, tinichelele zăngăne undeva în întunericul iernii ăsteia care nu se mai sfîrşeşte şi locotenentului i se pare că vine la aterizare din noapte şi din furtună, acul altimetrului s-a oprit de mult la zero, fără ca nici un semn al pistei, ori al pămîntului să-i indice că aterizarea este iminentă şi posibilă, el plonjînd mereu în golul negru bîntuit de viscol, cu senzaţia disperată a limitei de viteză şi a prăbuşirii de după.

15

„Patria nu este o circumstanţă, o criză, un deşert al valorilor, un lanţ al efemerului, n-o poţi gîndi din teritoriul unor neîmpliniri, unor neplăceri, unor orizonturi meschine, absolvindu-te de sensul legităţii istorice, nu este un continuu furnizor de confort şi bunuri, a te identifica ei înseamnă a-i trăi dramele. A fi sărac cînd ea este săracă, a sîngera cînd sîngeră ea ; sigur, te poţi absolvi de această identitate sincronică, păgubitoare ; poţi să zbori pe maluri străine, să devii mercenar, asta înseamnă de fapt un soldat în solda unui stat, altul decît patria, să te umpli de bani, să idealizezi situaţia de mercenar transformînd-o prin sofisme într-una de cetăţean al umanităţii ; dar asta este o minciună care nu rezistă la nici un argument ; ar putea fi valabilă pentru un pictor, pentru un muzician ; dar nu pentru un soldat care-i învaţă pe alţii să zboare pentru a impune o patrie, pentru a face jocul de interese al acelei patrii, politica ei, care nu se ştie dacă cumva şi cîndva nu va veni în conflict cu patria adevărată, pentru că aşa cum nu poţi să-ţi negi şi renegi mama, nu poţi să-ţi negi şi renegi mama patrie“. Locotenentul aviator Radu Vornicu îşi agaţă spadina în carabinierele port-sabie şi trece la oglindă să-şi facă inspecţia. Nu credea că întîlnirea cu Walter Hintze, întîlnire de adio, îl va răscoli pînă în straturile dorminde ale subconştientului. Îşi impută starea lîncedă de aseară, faptul că a cerut o noapte de meditaţie, poate a făcut-o dintr-o prudenţă politicoasă, să nu-l jignească pe Walter. Augusta abia îşi face duşul. Aude jetul biciuindu-i trupul. Altădată ar fi năvălit peste ea. Augusta dedica duşului un adevărat ritual, îşi ţinea trupul zvelt cambrat într-un fel sportiv şi provocator, prelungea ceremonialul de seară pînă cînd el îşi pierdea răbdarea şi o smulgea din cada de faianţă roz-flamingo, înfofolind-o în cearceaful spongios, uriaş, şi purtînd-o pe braţe lacom de prada care-i înlănţuia gîtul cu braţele şocolatii, emanînd aroma săpunului şi a apei. Dumnezeule, cînd a fost asta ? Este ora 16.55, Mefisto a dat adunarea în hol la 17.25, Augusta abia a intrat sub duş, şi-a pregătit rochia din lînă aproape mov şi paltonul ei negru dintr-o stofă cvasi-militară, cizmuliţele şi toate lenjurile acelea

străvezii, de o infinită tandreţe conjugală rămasă în afara acestei camere de vis, plină de tihnă şi dragoste, pe care el a părăsit-o în conştiinţă încă de acum cîteva zile, din clipa cînd s-au întors de la „Cina" mofluzi, reci şi străini. De ieri, ori poate de mai înainte cula este străbătută de zgomote misterioase, uşile se deschid şi se închid mai des decît oricînd, toată lumea este afectată şi nea Petre a întinerit subit, lărgind cu braţul valid pîrtia de zăpadă de sub pergolă, curăţind nu se ştie a cîta oară trotuarul, lustruindu-i bilgherele cu toate că el protestase, spunîndu-i că la aviaţie nu se poartă cizme decît la instrucţie: „e zăpadă, nu se poate în pantofi, sania nu este avion", replicase sergentul invalid şi lui încă nu-i este foarte clară intenţia lui Mefisto şi nici foarte clar rostul ţinutei de ceremonie şi al saniei.

„...Sau foarte bine poţi lăsa patria în manualele de şcoală şi tu să te îmbogăţeşti rapid, atunci cînd vremurile sînt tulburi, să te umpli de aur, să te desolidarizezi de destinul ei, s-o foloseşti ca pe o moşie, ca pe o industrie, ca pe o mină, să te simţi perfect confortabil în patria umilită, sau ciopîrţită, sau săracă. Nu sînt invidios, ar fi cretin să-l invidiez pe Chiriac, n-am nici un talent de Chiriac, n-am nici o disponibilitate de Chiriac"... îşi spune inspectîndu-se în oglindă, „pentru că, deocamdată, singurul meu talent este de locotenent aviator..." Lucrul este simplu, fără nici o retorică, indiferent de noianul de sugestii izvorît din realitatea concretă a acestei situaţii absolut mizere şi injositoare, cu atît mai mult cu cît azi dimineaţă la orele 08.30 a fost prezent la Subsecretariatul de Stat al Aerului, conform ordinului şi după ce a fost lăsat să aştepte într-un hol cu furieri, a fost introdus într-un birou confortabil, unde „Andante molto mosso, puişor", căpitanul aţist, cel cu mosoraşele de pe front, cu zahărul, rubicond, maior acum, rîşnea vesel cafea boabe, tot biroul mirosea a cafea rîşnită şi fredona aria lui Figaro ; de unde dracului avea maiorul cafea boabe şi el a înţeles atunci, fulgerător, de ce-a venit atît de intempestiv numirea lui la „Îmbrăcăminte" şi că abia acum şi aici se rezolvă conturile acelea mîrşave, deschise de banda de ticăloşi în uniformă, care au făcut aur din sîngele zburătorilor şi din mizeria populaţiei lovită de război şi că ticăloşii aceia nu şi-au jucat încă ultima carte, pe care vor s-o joace acum şi el trebuie să fie aici, ca şi această carte a trecutu-

lui apropiat să fie jucată ; după cum se joacă aproape în paralel cartea lui cu Augusta, care ţine atît de trecutul apropiat, cît şi de prezentul imediat şi de viitorul imediat, deschizînd o perspectivă, indiferent că va fi goală de femeia pe care a iubit-o sălbatic şi disperat, care a însemnat citadelă şi certitudine, lumină şi căldură umană, confesiune şi forţă, echilibru şi tandreţe, după doi ani între viaţă şi moarte ; doi ani în care a trecut direct din adolescenţă în maturitate, fără să ştie prea mult că a fost tînăr şi că în viaţa bărbaţilor tinereţea ţine de sublim.

— Ajută-mă, te rog, spune Augusta sec... Asta este cînd stai la uşa altora... Vrei nu vrei bea Grigore aghiasmă... Mîine plec de-aici, orice s-ar întîmpla.

Îi încheie sutienul, piesă de lenjerie introdusă de curînd în inventar, probabil ţinînd de respectabilitatea ocupaţiilor ei politice. Se stăpîneşte greu să nu-i sărute umărul rotund şi gîtul arcuit nobil, puful acela mătăsos de pe ceafă, are senzaţia ameţitoare că va ceda, că o va răsuci brutal, că o va răsturna pe divan şi o va iubi sălbatec şi neostoit ; Augusta are gesturi exacte, nimic nu trenează nici o înfiorare secretă la atingerea lui ; doar un calcul rece şi precis al gesturilor armonioase care-i aruncă pe trup lenjeria, rochia, care-i drapează picioarele lungi, feline, neastîmpărate, cu genunchi rotunzi, nobili ; gesturi scurte lipsite de echivoc şi cochetărie, aproape milităreşti. Unde este Augusta nopţilor de convalescenţă, care făcea din fiecare gest o nesfîrşit de feminină şi tandră mărturisire de sine, acolo sub pata de lumină a veiozei în care oficia propria ei trecere în dragoste, luxurie a gestului prin care se mărturisea, prin care se cunoştea şi recunoştea la limita care desparte fecioara de femeie ? Cu cîtă diabolică forţă a expulzat Augusta din viaţa ei ceremonia gestului nupţial, privîndu-se de ea însăşi, pentru că este absurd să admită că Augusta este ea însăşi exclusiv la întrunirile acelea de la care vine fanată, încercănată, sleită, mirosind a tutun, degajînd un fel de lehamite încrîncenată, aproape de ură, care-o face dură şi ţeapănă ; care-o doboară în somn încă înainte de a lăsa capul pe pernă, atunci absenţa feminităţii ei din odaia tandră creează un gol, o singurătate şi un pustiu rece, un fel de ostilitate fără obiect precis, care-l umple de lehamite şi-i strică seara.

Îşi îmbracă mantaua. Îşi încinge centura la care este prinsă spadina. Mantaua gri-fer îl îmbracă solemn. Drago-

nul din fir de aur al spadinei cade bine pe acest fond sobru. Surprinde privirea ironică a Augustei.

— Operetă, spune Augusta... Alţii mor de foame şi vouă vă arde de operetă.

— Daţi-le de mîncare. Noi v-am dat libertatea. Folosiţi-o...

Acest „noi" şi „voi" intervenise dur de după 8 noiembrie, ziua onomastică a regelui, cînd avusese loc busculada din Piaţa Palatului. În ziua de 8 noiembrie era la Braşov, să primească un avion ieşit din revizie şi cînd se întorsese acasă o găsise pe Augusta răvăşită, bătută, plînsă, uscată, plină de duşmănie. Îşi vărsase fierea, îl făcuse „tagmă de criminali", „satir odios", „vampir", se calmase tîrziu şi-i spusese că nu se mai poate aşa, ea în rîndurile luptătorilor pentru democraţie, el în rîndul dulăilor de pază ai monarhiei şi absolutismului retrograd...

— Iar dacă nu-ţi convine uniforma armatei, nu te obligă nimeni...

— Este ultima obligaţie pe care mi-o recunosc. Această scenă ridicolă de cununie.

— Ce cununie ? A cui cununie ?

— Nu te panica, crai vetust... În nici un caz a noastră !

— Har Domnului ! Răsuflu uşurat.

— Chiar ?

Se privesc dur. Deci asta era. Bănuise vag... Oricum Augusta nu are dreptul să minimalizeze.

— Absurd să stăruim. Tu-mi dispreţuieşti profesia. Eu nu-ţi înţeleg fanatismele. Scurt. Limpede. Clar... Mergem. Măcar acum să fim alături de ei. S-au găsit atît de tîrziu.

— Fără lacrimogenie.

— Fără mojicie, scumpa mea pseudo-proletară.

Augusta îşi înfăşoară capul cu un mohair lung, mov, şi gestul simplu este plin de feminitate. O iubeşte disperat. Are acum un chip enigmatic, bîntuit de tristeţe, aproape tragic.

— Augusta !

— Să mergem, Radu. Nu mai suport !

Ea i-a auzit spaimele şi singurătatea ; după cum el i-a auzit spaimele şi dragostea. Atunci ?... Augusta coboară scările în fugă. Îi aude glasul fremătător, izbucnit ca un ţipăt :

— Doamne, Elena, cît poţi fi de frumoasă !... Costi, Dumnezeule, parcă eşti Mihai Viteazul !

Coboară împins de un entuziasm necunoscut, de o curiozitate dincolo de banal, ca şi cînd în propria lui viaţă ar trebui să se întîmple un eveniment cu urmări incalculabile. Mai sînt două minute pînă la ora 17.25.

Vitroul cu mult albastru joacă rol principal în ceremonia luminii care leagă odaia de arme cu memoria lui afectivă. Rămîne o clipă descumpănit înainte de a-şi scoate cascheta şi a săruta mîna Doamnei în negru. Casa scărilor cu arcadele ei brîncoveneşti, cu trîmbele de lumină rece, astrală căzînd net şi implacabil pe vîrful lăncilor de cavalerie, trezind culorile şterse ale fanioanelor roş-albastre, poleind scuturile şi săbiile, se concentrează venind parcă din veacuri vechi pe tabloul vivant, de epocă, alcătuit de Mefisto şi Doamna în negru. Radu Vornicu realizează în fracţiuni de secundă splendoarea întregului şi valoarea simbolică a amănuntelor. Îşi stăpîneşte greu emoţia şi încîntarea, conştient că Mefisto oficiază pe altarul Floreştilor, în sensul istoriei lor, că astăzi şi acum generalul care a contribuit esenţial la uriaşa pregătire a Insurecţiei, dovedindu-se vizionar, se rupe de prezentul imediat pentru a-şi sluji tradiţia şi a urca în tradiţie, ieşind din timp cu forţa pe care i-o dau veacurile de slujire.

Generalul Costin Florescu poartă ţinuta de mare gală a Regimentului 4 roşiori, cu pelerina de cavaler al ordinului „Mihai Viteazul“ şi sabie. Tunica model vechi, bleumarin, în stofa căreia lumina aprinde reflexe moi şi tandre, cu brandenburguri negre, nasturi-rozete, petliţe acoladate brodate cu frunzele de stejar ale gradului, paspoalate cu fir aurit, încins cu brîul cavaleriei şi ţine-căciulă din şnur aurit, leduncă, căciulă de oposum, fumuriu-argintie cu egretă albă şi merişor din fir de aur, eghileţi, dolmanul bleumarin tivit cu astrahan la poale şi mîneci, pe tăietură şi la gît, cizme de lac cu rozetă, pelerina albă, mătăsoasă şi fluidă ; un general coborît dintr-un tablou în ulei, pictat de un pictor generos cum ar fi Tattarăscu, general al unei epoci uşor baroce, opulente, cu saloane iluminate de mari candelabre în cristal veneţian, cu mobile ample în stil renascentist-maur şi hurezan, oferind braţul unei

femei neverosimil de frumoasă și majestuoasă, drapată într-o pelerină verde pal, culoarea fecundității, cu capișon îmblănit, purtînd fustă largă pe deasupra cizmelor moi de șevro cu toc înalt, o tocă florentină tivită cu astrahan, perechea plutind în ireal și fantastic. Cînd sărută mîna Doamnei în negru, vede stînga lui Mefisto sprijinită pe garda sabiei și pe inelar, stema sigilară a Floreștilor gravată pe inelul de aur dreptunghiular. Retina fotografiază fidel bordura perlată, scutul caracteristic evului mediu românesc, tăiat, avînd în cartierul inferior acvila-corb a Țării Românești în picioare, pe cîmp albastru reprezentat heraldic de linii paralele, în cartierul superior, dragonul sprijinit pe copacul simbolic, și ca ornament exterior, coroana cu nouă globuri ; Mefisto îi ținuse cîndva un curs de heraldică pornind de la această stemă sigilară, nu purta niciodată inelul, iată acum îl poartă și sub arcadele brîncovenești, izbindu-se clinchetitor și argintiu de armuri și arme, se aud zurgălăii cailor de la sănii.

— Să mergem, spune Mefisto.

Augusta îi ia brațul și i-l strînge puternic. „Două lumi" își spune locotenentul aviator Radu Vornicu, realizînd de undeva din exterior filmul cortegiului ciudat alcătuit de cele două perechi care se îndreaptă spre sănii pe sub pergolă : una fastuoasă, generalul de cavalerie este numai culoare, strălucire și clinchet de pinteni, una în monotonia monocromă modernă, un fel de paupertate vestimentară închinată utilității, fără nici o fantezie care să umple ochiul cu generozitate și imaginație.

Sergentul veteran în mare ținută, cu sabie, ajută perechii să urce în sania landou, largă, lăcuită, purtînd pe portiere herbul Floreștilor. O a doua sanie, mai puțin somptuoasă, mai lejeră, este străjuită de un cavalerist în ținută de serviciu, îmbrăcat cu șubă ostășească pînă la călcîie. Soldatul îi acoperă cu un pled imens, albastru, căptușit cu blănuri de vulpe. Miroase a harnașament și a cai, a păturі și a iarnă străveche.

— Ca-n basme, șoptește Augusta, lui i se pare că femeia și-a pierdut rigiditatea, interceptează un flux aproape magnetic emanat de trupul ei, vrea să-i cuprindă talia și brusc îl plesnește peste obraz cuvîntul acela nenorocit „pește". Se zgribulește. Se lasă purtat la trapul clinchetitor al cailor mari, roibi, în sania care-și fîșîie

tălpicile pe crusta de gheaţă a zăpezii, sub înserarea rubinie care pătează cu sînge zăpezile, egreta de la căciula generalului, albul imaculat al pelerinei de cavaler al ordinului „Mihai Viteazul", gîndindu-se că acum este momentul cel mai potrivit ca ei doi să-şi lămurească situaţia aproape imposibilă în care s-au pus, din complexul lui de inferioritate şi din „intransigenţă revoluţionară", cum îi plăcea să numească ea atitudinea echivocă şi mereu la extreme ; dar niciodată limpede şi lămuritoare, atitudine pe care o adoptase însuşindu-şi-o din exterior, plină de constrîngeri care nu i se potriveau caracterologic, ea se străduia deliberat să aparţină, să se integreze, pe cînd Virgil Belcotă spre pildă „era", „aparţinea" organic, vorbea dinlăuntrul clasei sale, era credibil şi convingător tocmai pentru că aparţinea clasei şi îşi exprima clasa, pe cînd la Augusta era o opţiune logică, deliberată, poate şi sentimentală ; nu ştie cum era la Răşinaru, la Andi ; oricum Augusta nu mai era Augusta şi el vede a doua oară Bucureştiul din sanie în această iarnă, se pare clarificatoare şi într-un sens definitivă.

Cenuşiu şi anost, hibrid arhitectonic şi înghesuit meschin, fără nici o aspiraţie de metropolă, cu toate că ar fi beneficiat de colinele dulci şi întinsurile Cîmpiei Române, Bucureştiul moare ciudat sub lumina crepusculară cernută cenuşiu peste cenuşiul igrasios al tencuielilor, împrumutînd înserării un aer morbid, îmbîcsit de ger umed. O delăsare dezagregantă, vîrîtă pînă şi-n mărunţaiele mecanice ale celor cîteva autocamioane dogite ale salubrităţii în care nişte ţigani roşi de mizerie încearcă să încarce zăpada care troieneşte Calea Victoriei, se tîrăşte peste vitrinele chioare, odată cu vîntul umed venit cine ştie de unde. Săniile trec prin faţa palatului, convoi straniu după care puţinii bucureşteni zgribuliţi întorc capul cu mirare posacă, surprinzînd santinelele. Vornicu aude tălpile pîslarilor bătînd puternic în podiumul gheretelor şi vede fulgerarea armelor prezentate pentru onor. Încearcă să descifreze chipul Augustei. Probabil că Augusta aşteaptă. Îl aşteaptă pe el. Poate este foarte obosită şi foarte hărţuită... Şi el este obosit şi hărţuit, cu viitorul nesigur. Ei doi de mult n-au găsit limbajul care să le topească neliniştile în apa aceea comună, care sedimentează şi cerne. Sub fularul enorm de mohair nu-i vede decît profilul şi buzele senzuale, pline, cărnoase,

care-i tremură imperceptibil şi aburul cristalizat, o boare de cristale fine sub nările răscroite şi parcă pe genele lungi, negre şi în sprîncenele groase, de fanariotă. Îşi taxează tăcerea drept laşitate. Laşitate inaptitudinea de a vorbi şi stînjeneala în faţa intimităţii, care nu are nevoie de vorbe spre a fi înţeleasă, cum nici dragostea nu are nevoie de discurs. O disperare neagră îl sfîşie. Îşi simte vorbele murind înainte de a se naşte. Războiul l-a mutilat. Zborul l-a mutilat. Acolo a fost nevoie numai de gest. Cuvintele, reduse pînă la aptitudinea verbului de a stăpîni universul... ! Atac !... Pic !... Ard !... Parcă ar fi uitat cuvintele. Parcă s-ar fi golit de cuvinte. Îşi dă seama, cînd sania trece prin faţa palatului poştelor, sumbru, de spaima lui de cuvinte. De faptul că nu le stăpîneşte. De faptul că trăieşte în afara lor într-o lume a imaginii cinematografiate de la înălţime şi din viteză. Altă mutilare. Altă absenţă. Încearcă să forţeze cuvintele şi bestiile ostile se încăpăţînează să rămînă seci şi reci şi parcă vlăguite, scoase la raport de un tambur major care le înjură şi le aliniază după înălţime... Pînă şi sunetul cuvintelor lui nu-i aparţine.

— Avem nevoie de o limpezire, spune şi parcă îşi smulge măselele fără anestezie.

— Te-ai limpezit la Sara, ce să te mai limpezeşti cu mine.

— Nu fii stupidă.

— Altceva mai inteligent îmi poţi oferi ?

— Să ne cununăm odată cu ei. Să ne mutăm aiurea, pe un teren neutru. Mai ştiu atîta matematică încît să îndop capul odraslelor avute şi cretine, ca să completez solda. Observi că sînt urban. Avem nevoie de un cămin, nu de o cameră de...

— Nu te sfii !

— Avem nevoie de noi înşine, fără interpuşi.

— Eşti în plină narcoză, băiatule.

— Fără ton matern şi doctoral... Ţine-l pentru şedinţe. Dacă nu încerci să te umanizezi, este inutil.

Mereu ies din el numai cuvinte scrîşnite şi mizere, pline de trotil şi de orgoliu şi la dracu o dată cu toată sporovăiala asta şi cu mîzga asta cleioasă în care-l păpuşeşte : „Augusta, fetiţo, îi spune, dintr-odată liber de el însuşi, Augusta, tu nu eşti singura femeie şi eu nu sînt singurul bărbat de pe această planetă. ştiu, vrei să

zici «din fericire» ; spune-o cu toate că n-o gîndeşti şi ce afurisit de diavol ţi-a intrat ţie fetiţă de ciocolată în piele, taci caporale, vorbeşte locotenentul, cum de nu-ţi este ţie ruşine de tine, de ai tăi, dacă de mine şi de amintirile noastre nu-ţi este şi dacă nu m-ai iubit, la ce bun comedia şi dacă m-ai iubit, iarăşi la ce bun comedia şi ce stă între noi Augusta şi dacă ceva sau cineva stă între noi, îţi dai seama că eşti ridicolă să mă acuzi pe mine şi de o mie de ori ridicolă s-o mitraliezi pe Sara ; deci dacă ceva s-a ivit între noi atît de imperativ şi de puternic, atunci să-l numim pe acel cineva indiferent de natura lui şi să vedem ce este de făcut."

— O adevărată predică. Las-o pentru biserică.

— Vrei să discutăm ? Da sau nu ?

— Nu este locul, nici timpul. Îmi place să ascult foşnetele zăpezii. Îmi aduc aminte de copilărie.

— Eşti laşă !... Ascultă zăpada !... Am tăcut !

— Oricum, are un ton mai plăcut decît glasul tău obişnuit să latre ordine.

— Am greşit atunci cînd n-am pus la timp centura pe fundul tău... Augusta rîde destinsă. Rîde copilăreşte. Îi ia braţul şi se vîră în el, căutînd parcă adăpost. Apoi glasul ei îl înspăimîntă brusc. Disperarea Augustei şi hotărîrea Augustei, ceva ce ţine de inuman, ceva care-i dă senzaţia unui frig cosmic.

— Eşti un monstru al forţei, Radu, iubitule ! Puterea ta orgolioasă, fără nici o clipă de slăbiciune, fără nici o clipă de îndoială, mă îngrozeşte. Te-am iubit cu disperare rănit, cînd aveai nevoie de mine fără să mi-o spui, închis în singurătatea şi în orgoliul tău ca într-o fortăreaţă ; atunci te-am auzit noapte de noapte, cînd halucinai şi te credeai singur, pentru că şi halucinaţia ţi-o dominai, atunci te-am auzit umanizîndu-te, atunci ai chemat-o gemînd pe mama ta şi am avut orgoliul să te umanizez eu, pe mine să mă chemi, pe urmă... Dumnezeule, pe urmă n-a mai fost decît pofta de război, căutarea crîncenă de tine, acum tot asta faci, te cauţi numai pe tine, sec, dur, cu o ambiţie ucigătoare, fără nici un alt interes pentru lumea din jur. Mi-e frică... Ai să mă zdrobeşti. Nu-ţi pot rezista. N-am nervi să-ţi rezist. Şi sclavă nu vreau şi nu pot să-ţi fiu. Mă înţelegi !

— Încerc !

— Vezi ! Tu nu poţi suporta o inteligenţă care nu te aprobă. Mai ales una de femeie. Nici altă libertate în afara propriei tale libertăţi. Libertatea mea spirituală te irită şi te inhibă. N-ai venit cu nimic în calea zbaterii mele. A căutărilor mele.

— Dar tu ?

— A te înţelege, înseamnă după tine, a mă supune !

— Vrei să mă supun eu, înţelegînd ce nu este de înţeles ?

— Ce anume nu este de înţeles ?

— Saltul tău în ceea ce nu-ţi aparţine.

— Politica ?

— Da !

— Sînt marxistă din clasa a şaptea... Este idealul meu de viaţă...

— Pe care nu-l sacrifici unui soldăţoi, dulău şi...

— Taci !... Singura ta înţelegere pentru Augusta este cînd o stăpîneşti, sau ţi se pare că o stăpîneşti cu virilitatea ta atîta vreme refulată, cu lăcomia ta nesăţioasă... Fii atent băiete (ah, cît îl irită acest „băiete" studenţesc, care-l vîră la grămadă şi-n anonimat) atunci, chiar atunci, în clipa cînd te crezi stăpînul absolut, plin de orgoliul posesiei totale ; auzi tu, chiar atunci nu există decît Augusta, partenera şi egala ta, niciodată victima sau sclava... Taci... Refuz umilinţa pînă şi în actul pe care stupiditatea voastră masculină, obtuzitatea voastră, l-a desemnat imbecil cu verbul „a poseda"... Îţi sînt egală pentru că nu mă las în voia dorinţei tale, decît atunci cînd dorinţa mea vrea să o întîlnească pe a ta. Nici măcar în somn nu-ţi aparţin. Mai curînd îmi aparţii tu mie, atunci cînd îţi strigi spaimele şi te bîntuie coşmarele.

— Atunci ?

— Repet !... Tăria şi orgoliul tău sînt inumane.

— S-au născut dintr-un exerciţiu inuman : războiul.

— Nu este vina mea, Radu !

— Nici a mea, Augusta !

— Atunci ?

— Concluzia !

— Nu pot fi soţia ta, în viziunea ta vetustă şi în situaţia de astăzi.

— Deci ne despărţim !

— N-am spus asta.

— Te întorci la ai tăi ?

— Ai mei pleacă la vie. Am amenajat casa de la vie. Se retrag... În Cotroceni este loc pentru noi amîndoi.

— Aşa nu are rost, Augusta.

— O cununie ar schimba ceva ?

— Dimpotrivă. Ar strica totul.

— Rămîi la... ei ?

— Nici gînd.

— Cînd pleci ?

— În clipa cînd pleci tu.

— Unde ?

— Ce importanţă mai are, Augusta ? !

— Adevărat...

— Sper ca marea ta pasiune (voise să spună „pentru care sacrifici totul", dar i se păruse melodramatic), politica, nu te va dezamăgi aşa cum te-am dezamăgit eu. Că va fi mai puţin dură, nemiloasă, inumană decît sînt eu.

— Sper ca zborul pentru care mă uiţi să nu te dezamăgească cum te-am dezamăgit eu. Şi acum să ascultăm zăpada, Radu.

Augusta îşi culcă tîmpla pe umărul lui. Îi vede lacrimile. Vornicu nu înţelege nimic. O lamă rece, nemiloasă îi rîcîie pieptul. Are senzaţia crîncenă a înecului. Lumina crepusculară se transformă într-o pîclă densă în care se resorb contururile oraşului. Îşi ordonă să fie lucid. Iată că viaţa este şi altceva decît un zbor ale cărui coordonate stau mereu în puterea logicii tale. A reflexelor tale. A forţei tale de a stăpîni maşină şi imprevizibil, furtună şi noapte, inamic şi spaţiu torturat de toate întrebările necunoscutului. Carlinga l-a însingurat. Să fi devenit un monstru ? Îi este imposibil s-o înţeleagă pe Augusta. Raţiunea ei i se pare labirintică. Imprevizibilă. Nu imprevizibilă, imprevizibilul ţine de profesia lui, îl poate organiza, îi poate răspunde instantaneu ; mai corect Augusta nu are o raţiune care implică oricum logica, Augusta este ilogică, alogică, ceva ce ţine de neînţeles şi de inacceptabil.

Sania se smuceşte brusc. Intră sub un portal oval, tălpicile freacă piatra, potcoavele cailor ţăcăne lunecînd pe piatră şi atunci locotenentul Radu Vornicu recunoaşte arhitectura zveltă a bisericii Mihai Vodă, curtea vastă, troienită şi sania din care Mefisto a coborît şi o ajută pe Doamna în negru să coboare.

Preotul este el însuşi coborît dintr-un Liturghier, ori dintr-o frescă de stareţ ctitor şi chivernisitor de chinovie, vechi cît vremea, adunînd în barba patriarhală şi-n plete tot albul licăritor al zăpezilor cîte vor fi căzut peste Ţările Româneşti prin vreme. Ard mari lumînări din ceară parfumată, aruncînd umbra preotului rădăcinos pe iconostas, umbrindu-i fruntea de fildeş cu pete tremurătoare de lumină gălbuie care se prelinge în barba bătrînului, dîndu-i o fosforescenţă moale, o luminiscenţă blîndă şi parcă tămăduitoare. Umăr în umăr Mefisto şi Doamna în negru (el cu Augusta stau în spatele perechii nupţiale), Mefisto resorbindu-se firesc nu numai în atmosfera de aurite penumbre tremurătoare ; (sergentul invalid este în stînga Augustei şi el făcînd parte organică din acest tablou vivant de epocă fără nici o sforţare, cu un aer la fel de firesc ca al lui Mefisto, ca şi cînd aceşti doi călăreţi ar fi descălecat atunci dintr-o oştire voievodală ca să ducă în faţa altarului prea frumoasa aleasă a unuia din ei), Mefisto confundîndu-se cu însăşi structura simbolică a bisericii Mihai Vodă ; în memoria ei unică şi ireductibilă, statornicită într-un prezent absolut în care se conjugă trecutul, prezentul şi viitorul într-o formulă inefabilă a veşniciei ; a acelei veşnicii care ţine de memoria intimă a istoriei. Locotenentul Vornicu ştie, cu exactitatea percepţiei nemijlocite sensibilizată de o mie de amănunte conţinînd sugestii, că nu participă la un spectacol, ci la celebrarea uneia din cheile vieţii omeneşti, aşezată cîndva, aici, sub semnul ortodoxiei, sub acest semn al interferenţei credinţei cu statalul şi drama lui istorică.

Citania arhaică a preotului arhaic cheamă asupra bărbatului şi a femeii pentru care oficiază nu numai bunăvoinţa Proniei ; dar mai ales înţeleapta experienţă umană a speciei şi a poporului de aici, trecut prin vămile timpului la bordul acestei nave plutind în atemporal, năzuind să atingă mîntuirea prin înţelepciune şi detaşare. Vornicu se lasă sedus de vraja care curge lin din pereţii afumaţi, vrajă fără nimic mistic în ea, ştie că nu are vocaţie mistică, vrajă care însumează un anume tip de cunoaştere, el a recunoscut încă din curte tipul bisericii din grupa inspirată de arhitectura sîrbească şi atonică, trilobată, cu turla pe naos, cu tehnica bizantină de construcţie în rînduri alternante de cărămidă şi încă de la intrare a auzit răgetele cămilelor şi bufnetul clopotului trîntit din clopotniţa bi-

sericii Radu Vodă, şi l-a văzut pe Sinan paşa, bătrîn, ştirbit la Călugăreni după căzătura în Neajlov, stînd posac în şa şi privind pe sub pleoapele solzoase transformarea Bucureştilor în capitală de paşalîc, memoria lui filmică derulează prodigios secvenţe suculente de o prezenţă stranie, pentru că simte mirosul marilor mulţimi scoase în eveniment, mai curînd construind evenimentul, el nu abstractizează nimic, el „vede" revoluţia lui Tudor Vladimirescu ; ori oştirile turceşti urcînd alături Dealul Spirii spre Cazarma pompierilor, el „vede", Tîrgul dinlăuntru, Palatul domnesc cu vistieria apelor ; adică memoria lui populează vraja solemnă şi tainică a bisericii, obligînd-o să-şi descopere dacă nu sensurile, măcar structurile epice şi de aceea simte cum se întrepătrunde cu formula aceea inefabilă, duioasă şi în acelaşi timp virilă a veşniciei, formulă în care generalul şi sergentul de cavalerie se conţin firesc, el însuşi, aviatorul, avînd dreptul să se conţină prin fapta lui de arme care-l înscrie cu drepturi inalienabile, nu atît la cobeligeranţă, care este o conjunctură, chiar dacă istorică, ci la tradiţie, care nu mai este o conjunctură, ci o componentă a permanenţei, a perenităţii.

Şi atunci ce vrea de fapt Augusta ? Şi ce nu înţelege Augusta ? Şi de ce nu se cufundă Augusta în solemnitatea acestei fragile şi serene întîlniri cu veşnicia care-i transcende ? !

— Narcoză ! Narcoză ! Abulie mistică ! îi şopteşte Augusta la ureche, enervată brusc nu de psalmodierea liturgică a bătrînului căruia îi tremură mîinile şi căruia îi detectează scleroza irisului şi starea avansată de sclerozare a întregului sistem de vase sangvine, ieşite proeminent pe sub pielea pergamentoasă, probabil că nici nu vede ceea ce citeşte, recită dintr-o memorie cvasidefunctă ; asta-l priveşte, este meseria lui să trăiască din psalmi, botezuri, cununii şi înmormîntări ; din pomeni şi pomeniri ; dar nu poate suferi figura concentrată a amantului ei ; disponibilitatea asta spre introspecţie, comuniunea pe care-o simte aproape material ; obscurantism mistic, plus exploatare la sînge, plus forţa brutală care retează orice aspiraţie spre libertate a maselor. Ce ironie a destinului să nu aparţină clasei de care este legată prin toate disponibilităţile şi facultăţile ei. Pluteşte într-o înstrăinare totală. Cu fiecare secundă care trece i se pare imposibil să se mai supună acestui ritual vetust. Mirosul de ceară şi tămîie îi face rău.

Statul în picioare îi face rău. Aproape că-i vine să vomite. Presimte în vălul fierbinte de sînge care-i năvăleşte în obraz că se află în iminenţa momentului cheie. Nu poate fi revoluţionară numai de circumstanţă. Îşi spune că trăirea revoluţiei este un sacerdoţiu, mult mai sacru decît cel ritual, săvîrşit de preot. Un ritual de gesturi, de rugăciuni inventate de estropiaţi ai vieţii fugiţi prin mînăstiri ; prea comozi să lupte cu viaţa, ascunşi de ea în rase, trăgînd între ei şi ea cortina comodă a renunţării, drogîndu-se cu ideea unei false înţelegeri a perfecţiunii ; pe cînd revoluţia ? Este mai lacomă decît oricînd de revoluţie.

— Vino ! îi şopteşte lui Radu, înfigîndu-i unghiile în podul palmei... Vino cu mine iubitule, este singura ta şansă să ieşi din cavou... Am chef de dragoste. Haide. Ia-mă. Du-mă oriunde. Şi rămîi cu Augusta. Ţi-o jur... Radu... Mori. Mori lent, mori iremediabil, mori Radu ! Haide ! Acum ! Acum ! Acum sau niciodată... Sîntem atît de tineri. Sîntem atît de liberi. Ne putem construi în lumină. În soare ! În aer ! Radu, iubitule, vino ! Vreau ! Dă-mi buzele. Sărută-mă. Să fugim ! Oriunde ! Unde vrei tu !

În cugetul ei ţipă sfîşietor : „cretinule, jocurile sînt aproape făcute ; dacă nu mă urmezi ai să rămîi şi acum pe dinafară, se vor sluji de tine toţi şi vei rămîne mereu la marginea vieţii şi te iubesc prea mult, cretin încăpăţînat, să nu te ocrotesc, pentru că asta este vocaţia mea, să te ocrotesc şi să primesc pentru tine loviturile nedrepte, pentru că toţi onaniştii ăştia care au regăsit femeia se-nghesuie în vorbe şi tu, ibovnicul meu, tu... O îneacă un plîns inuman. Şalul de mohair îi cade pe umeri. Trupul arzînd se detaşează parcă din straiele banale, strălucind gol în flăcăruile tremurate ale lumînărilor. Vornicu are revelaţia bruscă a impudorii ei. Îi vede ochii sclipind rău, o scînteiere dură, poruncitoare şi glasul şuierat îi gîdilă urechea ca un sărut lubric :

— Mergi sau nu !? Acum ori niciodată !?

Atunci locotenentul este dintr-odată sătul de jocul ei şi de ultimatumul ei şi de orgoliul şi capriciul ei, se gîndeşte la general, imobilismul care-l trecuse în acel prezent total se rupe, o urăşte pe Augusta, se pleacă spre ea, din-

tr-odată conştient de clipă, conştient pînă la spasm că Augusta încearcă să-i impună un ritm care nu este al lui şi că în clipa asta, cînd generalul se regăseşte, nu este loială şi că, de fapt, egoismul ei ucide ceea ce este unic şi nerepetabil şi sacru în această regăsire a generalului, că el este legat prin sînge de general şi Augusta nu pricepe sensul camaraderiei lor, poate vinovat este el că nu i-a povestit zborul din cotul Tisei, la Divizia 4 şi nici zborul cu Büker-ul şi nici recunoaşterea îndepărtată şi nimic din ceea ce este el de fapt. Augusta rămîne agăţată de buzele lui şi el şopteşte stins, dar ferm, cu o fermitate dură, implacabilă :

— Decolarea liberă, Augusta !

Augusta se face albă. Fruntea i se broboneşte de sudoare. Deschide buzele, îşi duce mîinile la obraz ca şi cînd ar fi pălmuit-o, îl priveşte cu o intensitate cumplită, aproape de demenţă, se răsuceşte pe tocuri şi sub bolta largă se aud paşii ei, la început rari, apoi pripiţi, în fugă, paşii răsunînd ca într-un cavou imens, bătîndu-i în creier piroane de foc, aude uşa trîntită cu putere, Augusta deci şi-a revenit, Mefisto nemişcat, drapat în dolman şi pelerina care vătuieşte lumina, Doamna în negru nemişcată, sergentul nemişcat, el însuşi nemişcat, ţinîndu-şi spadina regulamentar şi din bolta afumată a bisericii Mihai Vodă timpul curgînd lent peste ei, într-o apă densă, albăstrui fosforescentă, mirosind a tămîie şi a moarte. Apoi vraja împietririi în vreme se rupe şi fără să se fi vorbit cu sergentul invalid, absolut ca la o schimbare solemnă a gărzilor, amîndoi fac stînga împrejur, păşesc solemn pînă în dreptul arcadelor, se întorc faţă în faţă, îşi trag lamele săbiilor, a sergentului sabie cruntă, oţelie, latră, sabie soldăţească de luptă, care simţise carnea inamicului în două din războaiele care făcuseră România, spadina lui doar simbol ; o fulgerare de oţel, cele două lame se ating formînd un fel de ogivă, ceva nespus de aspru, de implacabil i se scurge în trup ; apoi Mefisto trece pe sub acea ogivă din oţel fluid, ducînd-o la braţ pe Doamna în negru, îl priveşte scurt, ostăşeşte pe sub sprîncenele lui rupte aproape în unghi drept şi spune foarte limpede :

— Mulţumesc băieţi !

Apoi este o noapte cu un văl de ceaţă uşoară agăţat de acoperişuri, sînt stele verzi licărind pe cerul foarte îndepărtat, este oraşul mohorît căzut în semisomnul lui hiber-

nal şi este singurătatea disperată care-i încleştează gîtul, nu singurătatea serenă din carlinga avionului de vînătoare în care descifrase el gustul eternităţii, în care oficia conştient de măreţia lui ; o altfel de singurătate, urîtă şi meschină, lipsindu-l de o parte din el însuşi, o singurătate în care simte cum se pierde pe sine dacă nu-şi dă ordin să reziste şi dacă nu este în stare să-şi execute acest ordin cumplit ; ordinul de a-şi rezista sieşi.

Apoi ţăcănitul potcoavelor pe dalele de sub bolta intrării.

Apoi fîşîitul tălpicilor pe crusta de zăpadă îngheţată, zurgălăii de la gîtarele cailor clinchetind argintiu şi locul gol de lîngă el, locul pustiu de lîngă el şi glasul ei şi genele ei pline de promoroacă şi gustul amărui al buzelor ei şi braţele ei înconjurîndu-i gîtul şi imensa lui ruşine de slăbiciunea asta pe care, acolo sus, alături de zei, nu şi-o descoperise niciodată.

Cartea a doua
CAPTIVITATE ÎNVINSĂ

1

— După ce-ţi instalezi trupa, vino să dormi la mine, spune Radu Belcotă. Am auzit c-ai avut necazuri cu intendenţii ? ! Sper să-i fi pus cu botul pe labe. Vino !... Astă-seară o să fie pace. Ţinem o operativă... Mai bine-ţi dai demisia şi vii aici să-i înveţi carte pe ăştia micii... O pauză de viaţă... Să te regăseşti... Pe Pătru îl mai cunoşti ?... El te-a recunoscut de cum te-ai dat jos din camion... Ascultă-l pe şeful de post... E în interesul tău... Urcă fără grijă... S-au topit zăpezile pînă sus, sub poalele Sglivărului. Să-ţi las calul ?

— Iau eu un cal de la post, don'ent Belcotă, spune munteanul acela neras, supt, cu dolama peticită, încălţat în opinci enorme, din anvelopă, cu gurguile ca prova corăbiilor, căruia Vornicu îi caută identitatea şi nu i-o găseşte, după cum nu regăseşte identitatea Prislopului concediilor lui de războinic. „Augusta", îşi spune cu o sleială amară, neputînd să izoleze golul sumbru, chinuitor care-l dublează cu încăpăţînare, gol în care se construieşte un al doilea Vornicu, stupid, dezarmat şi lamentabil.

— Cum adică, astă-seară o să fie pace ? Pe aici, prin Prislop, n-a ajuns încă pacea ?

— De ! spune Pătru acela cu dolama peticită, neras, Belcotă rîde acru, încalecă, este îmbrăcat în cioareci, pulovăr de zbor, cojoacă ţărănească, încălţat cu cizme nemţeşti de zbor şi pe cap poartă clăbăţ negru din blană de oaie.

— Oricum, ţine-ţi trupa în mînă, spune Belcotă.

Este un martie cald. Se aud pîraiele curgînd din munte. Se aude Topla şuvoind. Se aude Ramna. Aude vîntul călduţ frecîndu-se de munţi, trecînd prin cetini, undeva clon-

căne a lene nişte găini, este o amiază incertă, cu cerul albastru-alburiu şi munţii stau încremeniţi de jur-împrejur într-o linişte măreaţă, îndepărtată, solemnă, dincolo de înţelegerea lui, un decor aspru, străin ! Cum să-şi dea demisia ca să vină aici ? O ipoteză... Dacă nu, chiar o şansă.

— Să trăiţi don'ent, sînt plutonierul-major Amăriuţii Ştefan, şeful postului de jandarmi Prislop. Am primit ordin să mă prezint la dumneavoastră, în vederea asigurării liniştii publice. Ordonaţi !... Zdup ! La picior !

Mic, vînos, negru, pîrlit parcă de vînturile muntelui, cu faţa colţuroasă brăzdată de cicatrice, cu un ochi — dreptul — uşor saşiu, plutonierul de jandarmi ţăcăne din pinteni sincron cu un sergent-instructor, cu mutră de buldog care hămăie şi el un „să trăiţi" şi-l priveşte cumva ironic, o ironie tîmpă şi stupidă care-l enervează brusc şi fără motiv, cu toate că dulăul plutonierului, un cîine lup alsacian, are o figură inteligentă şi simpatică.

— Te aştept, spune Belcotă. Calul scund de munte pleacă la pas mărunt. Cei de faţă zic „să trăiţi don'ent" ; Belcotă a trecut în rezervă de cîteva luni şi în afară de scrisoarea aceea din iarnă, prin care-l invita la Prislop, n-a mai ştiut nimic de el.

— Sergent-instructor, întoarce-te la post şi stai la telefon... Transcrii orice mesaj venit pentru comandantul gărzii, îl transcrii, ai înţeles, îl semnezi şi mi-l trimiţi la şcoală.

Vornicu urmăreşte cu un fel de satisfacţie sleită expresia de împotrivire a sergentului-instructor antipatic, omul bate din pinteni, zice „am înţeles" şi pe Vornicu îl torturează demonul milităriei, latră scurt un „la loc comanda" şi-l întreabă pe sergentul-instructor dacă la jandarmi se face altă militărie decît în armata română şi dacă tot la jandarmi nu se mai repetă ordinul ?! Jandarmii să noteze că atîta vreme cît trupa de sub ordinele locotenentului aviator Vornicu se află în comuna Prislop, pentru a asigura paza localului de vot şi buna desfăşurare a votării şi a alegerilor, tot ce se leagă de această operaţie intră sub autoritatea locotenentului aviator Vornicu.

— Repetă ordinul şi... executarea !

Sergentul-instructor se face vînăt. Repetă, salută țeapăn și pleacă la post.

— Parcă fuserăți în gîndul meu, don'ent, spune plutonierul-major... Ordonați ! Permiteți ca plutonierul de rezervă Pătru C. Dragalina să vă aștepte afară cît vă informez despre situație, cu toate că luptarăți cu el prin bălțile alea, îmi povesti, c-am fost informați că vine aviația și vă rog să mă scuzați, dar era mai bine de la vînătorii de munte, că, știți, aicea e munte și muntele...

— N-am venit să fac ascensiuni... Dă-te-ncoace, Petre!... Ia vino măi sergentule ! Măi băiatule ! Ai scăpat și tu de plumb ! Ia vino aici, să trăiești, de ce naiba n-ai spus mai de la-nceput !

Vornicu își curăță retina de imaginea hainelor trențăroase ale țăranului, caută febril în memorie obrazul sergentului și înfățișarea marțială, suplă a războinicului de-atunci, din cîmpia Banatului, din bălțile de la B. cînd a vrut el să treacă liniile, să-i vadă pe-ai lui și a renunțat să se mai ducă acasă, ca să rămînă cu sergentul, cu ostașii, cu noaptea aceea nebună de la B. cînd Pill Bassmann... Îl îmbrățișează pe fostul sergent, pe plutonierul în rezervă Pătru C. Dragalina, care miroase a pănură, a oaie și a fum, se descătușează, are un moment de revenire, ieșind din lingoarea mucedă agățată de el de cînd Augusta a plecat din biserică trîntind ușa și n-a mai văzut-o, ca și cînd n-ar fi fost niciodată.

— Am scăpat pînă azi, spune foarte clar Pătru C. Dragalina și dac-oi scăpa și de mîine încolo, zic c-am avut noroc, don'ent. Mă bucur că mă cinstiți... Și că nu m-ați uitat.

— Ia să facem noi o operativă, spune... Ce se-ntîmplă aici ?... Plutonier Stan !... Vezi să nu intre nimeni la cancelarie... S-au așternut paiele pentru trupă ?... La ora 13 adunarea în curtea școlii, plantează santinelele și pregătirea pentru masă... Hai șefule de post... Hai Petre...

— Păi eu !

— Tu, ce ?

Omul rîde dintr-odată cu dantură albă, tînără, viguroasă. E înalt, vînjos, trup de infanterist care-a trecut prin foc, cu față pătrată de țăran și de sergent, sprîncene negre, bărbătești, nasul ușor coroiat deasupra mustăților, are ceva limpede în priviri, altceva decît pîcla aceea țărănească, trasă pe retină să ascundă adîncul...

— Păi eu, cum se zice, sînt de la comuniști și să nu vă bage de vină, don'ent, că dumneavoastră sînteți cu paza !...

— Ce vorbești, Petre ?... Haide mă înăuntru și-om vedea...

Piața din răscrucea satului are ceva din simetria posacă a așezărilor fostului imperiu chezaro-crăiesc. O simetrie și o rigoare cvasi-militară, primăria închide o latură, poșta o altă latură, cazarma grănicerească o a treia, a patra fiind dominată de biserică. Școala este mai sus, cu deschidere spre văile coborînde din munte, văi semănate cu zecile de cătune și așezări izolate, cetățuile Prislopului, bine cunoscute, acolo unde se țin neamurile : Tăurești, Belcotești, Guguleștii, Barbă Neagră... S-o fi măritat Ruja ? Unde-o fi Ruja ?... Cînd Pătru a zis că e de la comuniști, s-a gîndit la Augusta. Ce nămoluri o bate acum Augusta, erau pline jurnalele de campania electorală, el nu i-a mai dat nici un telefon, n-a mai căutat-o și i-a spus Sara că Augusta este ceva la un sector din București și că a fost de două ori la ei cu Grigore Cenușă și cu un medicinist pe care-l cheamă Sava, se pare că se va căsători cu medicinistul Sava, pentru că, se zice, pe Chiriac l-a batjocorit în așa hal la tanti, adică la doamna Fulea, încît bietul om a vrut să se sinucidă și Sava acela este medic la „Filantropia", un băiat tăcut și așezat, nu scoate o vorbă și o divinizează. „Ești gelos ?", l-a întrebat Sara (venea la el aproape zilnic, acolo unde-l mutase la o doamnă bătrînă, pe care n-o vedea decît atunci cînd îi plătea chiria. Stătea pe Armenească, mai sus de biserică). „Ești gelos ? Încă ? O iubești încă ?... Aștept să-ți treacă și, așteptînd, te vindec !"... Mefisto i-a spus (duminicile era invitatul lui Mefisto și al doamnei Elena) brutal și sec că Augusta s-a căsătorit cu un medic, la nici trei săptămîni după întîmplarea de la biserica Mihai Vodă, cînd i-a dat el „decolare liberă". În clipa aceea s-a făcut golul pe care-l poartă încrîncenat și în fiecare dimineață are senzația că cineva îl ia la palme în public, sau că fiecare zi începe printr-o neputință ; neputința lui de a mai acționa tocmai acolo unde ar fi fost esențial și hotărîtor să poată face ceva pentru viața lui, care devenise searbădă și parcă pustie.

— Aici este luptă de clasă pe viață și pe moarte, don'ent, că eu v-am văzut cu dragoste pentru năcăjiți, că

de aia nu v-aţi dus acasă, ca să-i scăpaţi pe ostateci cînd v-aţi îmbrăcat în svăboaică şi aţi intrat între esesişti ; că împuternicit la noi este tovarăşul Matei Pava... tocmai dînsul, că-i secretar la plasă şi împuternicit aici, vine şi dînsul la alegeri, de aia ziceam eu că nu-i bine chiar aşa oficial să mă poftiţi în localul de vot.

— Deocamdată e şcoala unde-mi cazez trupa... Vezi să nu mă roadă dulăul, jandarmule.

— Zdup !... Drepţi ! Dă laba lui don'ent !

Domnul Zdup are o labă puternică, cu ceva omenesc în ea. Cancelaria directorului. Portretele regelui şi reginei-mame, pereţii coşcoviţi de o umezeală veche, un birou, cîteva scaune, geamul cu perdeluţe de bumbac dincolo de care se vede livada descărnată şi coasta abruptă a muntelui... Ce idee la Belcotă. Să lase aerodromul pentru şcoala asta igrasioasă din inima muntelui, aici deasupra Mehadiei, la hotarul care desparte Banatul de Oltenia... Un fel de dezertare. Un fel de călugărie, care ar gîdila orgoliul fără margini al Augustei... Ce-a făcut-o să se mărite atît de repede ? Ce-a însemnat el pentru Augusta, dacă... Îşi dă seama de tăcerea care-l înconjoară brusc. Doi soldaţi aduc un pat de trupă de la postul de jandarmi.

— Nu aici ! Haide Lămîie, du-l mă acolo unde dormiţi voi şi pune-l lîngă catedră...

— Aoleo, muică, s-a zis cu noi, rîde caporalul Lămîie... Bă ! Patul lu'don'ent, ia pas alergător.

Jandarmul aşteaptă să se descopere locotenentul. Îşi scoate apoi cascheta răpănoasă şi îşi ia carabina de la umăr, conform codului de politeţe militară.

Locotenentul Vornicu îşi spune că trebuie să depăşească impasul, să umple cu ceva golul care-l izolează şi să revină la el însuşi. Că este un monument al ridicolului să joace rol de damă abandonată şi că este imposibil ca Augusta să găsească în ea tăria de a înfrunta un „mîine" incert ; iar el să nu găsească decît această stranie stare de indiferenţă laşă, care primeşte palme cînd probabil Augusta îi face ceaiul soţului ei şi acesta poate veni după ea în baie, cînd Augusta se dedă duşului ei matinal, o smulge de sub duş şi aşa udă... Desigur are loc o substituire, pentru că el este cel care-o smulge de sub duş şi aşa goală şi cu trupul brobonit de stropi... îi vine să urle şi se-ntreabă unde este

superba lui logică de carlingă şi superba lui stăpînire de sine şi superbul lui echilibru inflexibil şi voinţa lui şi mîndria lui...

— ...pentru că se organizează milităreşte, au branduri şi tunuri anti-car don'ent şi e bine că dormiţi cu trupa că don'profesor Simu Belcotă e fugit în munte cu legionarii lui şi aici, eu zic că e stare de război, care nu scrie despre ea în ziare, că Pătru C. Dragalina o cunoaşte şi o simte pe pielea lui, dacă fu progresist, aşa că ordonaţi să vă raporteze chiar el, dacă eu făcui deschiderea oficială...

Vornicu simte material lipsa de distanţă dintre el şi Pătru C. Dragalina, lipsa de distanţă dintre el şi plutonierul acesta necunoscut pînă acum, un fel de camaraderie bărbătească, ostăşească, n-a înţeles ce vrea plutonierul cu brandurile, ce branduri şi dintr-odată face saltul acela miraculos în prezentul de-atunci, de la Prislop, de la priveghi şi de-atunci de la halta „Ciorani", din cîmpia bănăţeană, cînd sergentul s-a vîrît în rădăcina ierburilor şi căpitanul acela de călăraşi i-a strigat : — trage aviatorule cu ce te pricepi, dar trage cu ceva, că ne calcă ăştia pe bătătură — ăştia erau tancurile şi mai tîrziu în gura podului a apărut subofiţerul horthyst cu mustaţa lungă, bălaie, à la Arpad şi din pumnul călăraşului aceluia ieşea capul luciu al grenadei defensive, un prezent mereu viu şi fascinant pe care Augusta nu l-a înţeles, sau mai exact Augusta n-a înţeles lupta lui să-şi scoată din ţesuturi acel prezent şi să-l facă trecut.

— Fata aia, mîndreţea aia de fată de-acolo, de la priveghi, te-a aşteptat, sergentule ?

— Ba !... Nu m-o aşteptat, don'ent şi-o cheamă Voica !

Pătru C. Dragalina i se uită în lumini. Are o privire dură, semeaţă şi tragică... Jandarmul înţepeneşte solemn. A înţeles Pătru ăsta flendurit ceva privind în luminile locotenentului ? L-au trădat ochii pe locotenent ? Ei, şi ? Îl încearcă aceeaşi nesfială plăcută.

— Şi Ruja ? Aia din Broschini... Văruica prietenului meu ?

— Măritat, don'ent.

— Timpul, sergentule.

— Vremea, don'ent.

De afară se aude fluierul plutonierului Stan, ajutorul lui, tropotul bocancilor şi un glas dogit care strigă : „pregătirea pentru adunare !"...

2

— Asta n-am învățat noi, sau n-am sezisat noi, tridimensionalitatea. A anulat-o viteza. Ce-ți face Augusta ?

— A murit !

— Ești nebun ! Cum să moară ?

— Bine. S-a măritat.

— Cum mă, s-a măritat ? Și tu ?

— Ca tine.

— Să găsești o asemenea femeie și s-o scapi... Ce-ai mă băiatule, chiar atît să te fi viciat războiul ?

— Poate ! Să punem punct !

— Un motiv în plus să vii la Prislop. Ți-ai luat diploma ?

— În vară.

— Vino să le predai istorie. Mai întîi scris și citit. Merită.

— Tu asta faci ?

— Asta și încă o mie de lucruri. Cel mai important fiind faptul că mă redescopăr.

— Bei ?

— Nici gînd... Pictez. Și sînt cu oamenii...

— Te-ascult !

— Asta nu se explică. Asta se trăiește. Ca la manșă... Ce consemn ai ?

— Să asigur paza localului de vot. Știu !... Mi s-a făcut o punere în temă. M-au trimis aici că sînt mînă de fier și am escadrila instruită fără rabat la demagogie. Bande de teroriști și etcetera... Povești !

— Nu chiar...

— Asta ai vrut să-mi spui ?

— Și asta.

— Lasă-mă un ceas. Două. O noapte. Să mă adun.

— Augusta ?

— Într-un fel... Să mă adun în Prislop. Pătru ăsta...

— Mi-a povestit nebunia ta din bălți. M-am gîndit de multe ori la tine. Nu poți trăi decît așa ? Mereu între viață și moarte ? Nu-ți mai ajunge ? Nu te-ai mai săturat ?

— De ce să mă satur, băiatule ?

— De ăla care-ai fost ! Nu poți rămîne mereu în tine care-ai fost fără să te plagiezi. Fără să te demonetizezi.

— Poate !

— Zi ! Mergi cu mine ? Consemnele şi ordinele îţi permit ?

— Unde să merg ?

— La popa Barbă-Neagră.

— Nu vreau să las soldaţii peste noapte... Ce face Ruja ?

— Copii. Ce poate face iarna, o munteancă tînără ?... Plodeşte... Rămîi aici un ceas. Am treabă jos în atelier... Adună-te... Dăm pe la popa... Te duc eu la şcoală... Mi-e dor de zbor... Să decolez singur, să urc, să tot urc, să fie nişte cumuluşi, deasupra soarele, lumina, nemărginirea... Ai mai zburat ?

— Din cînd în cînd... Haide ! Şterge-o la atelierul ăla. Ce faci acolo ?

— Sculptez în lemn. O tehnică pentru gravură...

— Ce ai sub pînza aia ?

— Tablouri.

— Te-ai regăsit ?

— Într-un fel.

— Mă bucur pentru tine.

— Ai mutră de cioclu... Nu te prinde... Mira mea a murit, dar asta i s-a întîmplat celuilalt... Sublocotenentului... Te fluier... Ce-ai făcut cu Pătru ?

— S-a întors din drum.

— Şi ăsta e ca tine.

— L-am simţit de atunci... Parcă mi-am redescoperit un prieten de-o viaţă. Şi n-au fost decît două zile, tăiate de-o noapte...

Radu Vornicu constată că vorbeşte pereţilor. Îl aude pe Belcotă coborînd treptele foişorului. Uite că n-a văzut soba asta de cărămidă, vatra asta şi nici n-a auzit jărăgaiul căzînd roşu sub bucăţile de lemn învăluite în flăcări molcome, cu toate că odaia este aşa cum a pomenit-o. Belcotă poate pribegi oriunde în lumea dinafara lui ; ori în lumea dinăuntrul lui, cu certitudinea că oricînd are unde să aterizeze, să realimenteze şi să tenteze din nou o decolare spre indiferent ce punct cardinal, ştiind că aici, la Prislop, îl aşteaptă casele, casa mare şi casa mică, fortăreaţa asta cu ziduri-saivan şi poarta din lemn încrustat de cine ştie ce moş-strămoş, coama domoală şi livezile coborînde spre Bela Reca, hora munţilor din cerul Prislopului : uite Sglivărul şi Muntele Mic, uite Cernevîrful, uite miţa de oaie, uite şevaletul, ocheţii din crivăţ şi geamlîcul, icoanele afu-

mate, oalele și ulcioarele de lut ars, unele smălțuite, altele nu, bîtele ciobănești ghintuite, înnegrite și lustruite de mîinile ciobanilor, hangerele și pistoalele turcești, blănile de rîs, universul lui primordial, fără care Belcotă n-ar fi Belcotă ; dar el ? Pacea care emană de-aici și sensul echilibrului pe balanța timpului, compensîndu-l mereu pe astăzi din perspectiva Belcoteștilor, veche cît lumea satului ăstuia, sînt ale lui Belcotă, prin descendență și drepturi imemoriale. Șansa lui Belcotă. Don' Costache este slujbaș la stat și-a cărat casa în spinare ca melcul, după nevoile slujbei și el n-are rădăcini, voise, absurd, să-și invente rădăcini, nu la Mefisto, n-avea nici un drept, se simțea al culei ; dar numai prin opțiune spirituală, prin afinitate, cumva cu Augusta, undeva unde să creeze ei însăși un univers stabil, simțea nevoia asta a unui cămin stabil într-un petec de pămînt stabil, prea pribegise prin jumătate de Europă și șansa asta a fost ratată, ajungînd din nou la cameră mobilată și la pereții lăzii de campanie, ca și cînd destinul lui ar fi improvizația și migrația din cameră de rechiziție în cameră de închiriat, după cum statul are sau nu are nevoie de el.

Se întinde pe mița de oaie din fața șevaletului. Nu vrea să vadă cum s-a regăsit Belcotă în pînzele lui. El s-a scos din carlingă și s-a aruncat fără parașută în coșul de lenjuri al Augustei. Și-a făcut praf splendoarea aridă a singurătății lui interioare, cu toate că un timp, la sfîrșitul capitolului Augusta, a fost lacom de acel timp arid și solitar, în care să poată gîndi lumea fără sarcasmele și insinuările și pedanteriile Augustei. Pînă atunci n-a avut nici un fel de imagine despre sine proiectată în viitor, ca și cînd ar fi rămas agățat de filozofia lor de aerodrom : „Bă, Herodoate, viitorul și eternitatea noastră stau agățate în butonul trenului de aterizare, bă ! Ai pus roțile pe iarbă, ești... Nu le-ai pus, nu mai ești... Simplu !" Își poate mărturisi că a avut și vocația fericirii și vocația echilibrului : avionul. Unde este nonșalanța ironică și spumoasă a „Albatrosului", cvartetul lor care-l ridica mereu la puterea a patra ? Prin care, poate, supraviețuise. Sfidase moartea ! Plictisul ! Rutina !... Să nu fi bănuit niciodată clipa asta a absenței ?... Toate atributele măreției lui să fi fost exterioare ?... Focul îi dogorește spatele. Trage pînza de borangic așezată peste vraful de tablouri. Belcotă s-a eliberat de Mira, pictînd-o la infinit. Contopindu-se cu ea

într-o proiecție a amintirii, probabil o amintire carnală, sfîșietoare, tiranică, de care s-a desprins, s-a îndepărtat căutîndu-i sensuri acolo în pînzele lui... Îl izbește un fel de portret, ceva oricum tiranic, un muntean, ce vorbești dom'le, Pătru C. Dragalina, niște linii viguroase, ceva de rocă, desprins dintr-un fundal straniu, munți și cer, ca și cînd Pătru C. Dragalina ar fi fost sculptat în basorelief ; dar nu are nimic din împietrirea basoreliefului, dimpotrivă ; este în cămașă, o cămașă de in, parcă peticită, omul îi spune ceva, este evident că spune... La dracu ! O femeie tînără, cu poalele sumese, la apă, grație și forță, o mînă albă viguroasă, brațul gol pînă la cot, un braț îmbrățișînd neantul, un braț plin de senzualitate, voluptuos, făgăduind delicii rustice, se-nfioară..., niște țapinari, simte mișcarea, efortul ritmic al acelora și inerția butucului și zăduful verii într-o tăietură de codru, verde pînă la saț iu ; joagărul, singur, văzut parcă de sus, cu jgheabul, cu roata, cu trunchiurile descojite impudic ; o femeie într-un scaun, sub un brad, o femeie tînără, nu frumoasă ; o pajiște ; clară, unduioasă, abia o sugestie, pîlpîind într-un asfințit dulce ; iarăși Pătru C. Dragalina sprijinit în coasă, pierdut în fînațul care-i ajunge la brîu, trudit și slobod și picurînd durere, nu sudoare ; o rugă, cai, căruțe, călăreți, femei purtîndu-și copiii în leagăn, pe spate ; taraba unui vînzător de marame, abia sugerată, și o munteancă voinică încercînd o maramă galbenă, într-un ciob de oglindă care-i reflectă chipul, parcă ar fi Ruja ; pe urmă sentimentul a ceva dincolo de tabloul care rămîne o sugestie, o trimitere ; ce dracu a vrut să zică Belcotă cu „tridimensionalitatea" aia, nu se referea la pictură, este evident... Muntence călări, trei fete goale într-un pîrîu, pline, cu rotunjimi viguroase, simte apa aceea rece și străvezie pictată de Belcotă, simte proporțiile perfecte, simetriile, lipsa de monotonie a punerii în pagină, redescoperă cu o bucurie detașată un alt Belcotă decît cel din uniformă, cel din „Albatros", cel de la manșă sau de pe aerodrom, ceva se deschide larg spre Belcotă și în același timp se închide, o afirmație care conține în ea argumentele negației, Belcotă are nevoie de pînză, cartoane și culori să se redimensioneze ; istorie nu se poate face decît în arhive și biblioteci, nu are altă vocație în afară de zbor și bibliotecile sînt legate de asfaltul capitalei, nu de peisajul seren al munților. În lupta de a se elibera prin istorie, devine sclavul fișelor, al camerelor de

închiriat, prin care trec femei pasagere... Walter probabil că a organizat şcoala aceea de pilotaj şi acum predă aerodinamică, motoare, meteorologie, desigur nu filosofia, obiectul doctoratului ; este şi în asta o ironie a sorţii... Îl aude urcînd pe Belcotă, paşi grei, ciudat, Belcotă are foarte puţine peisaje şi acelea puţine panoramate de undeva de sus, văi abrupte, cascade, munţi însoriţi ; în rest muntence, munteni şi copii...

— Te-ai hotărît ? întreabă cineva din uşă, un glas străin, parcă înspăimîntat şi cînd se răsuceşte pe miţa caldă, mirosind uşor a argăseală, vede un bărbat scund, înfofolit într-un cojoc, încins cu centură, care ţine de curea un pistol-mitralieră Deimmler-Puch...

— Scuzaţi, spune omul... Credeam că este Radu...

— Tot Radu, tot locotenent, tot aviator, dar Vornicu. Intraţi. Cu ce ocazie, înarmat ? !

Chiar, îşi spune Vornicu. „Ce caută ăsta cu pistol-mitralieră" şi cînd omul închide uşa, eliberîndu-şi trăsăturile în semiumbră, îl recunoaşte pe vărul ori fratele lui Belcotă, profesorul. Cel care-l enervase la priveghi cu Zamolxis şi sforăielile acelea care i se păruseră patriotarde, false şi într-un fel umilitoare.

— Aaa ! Domnul locotenent Vornicu ! Mă recunoaşteţi ?

— Ţi-am spus că n-ai ce căuta aici, arhanghele ! Nu mă obliga să-ţi rup drăcia aia în scăfîrlie...

Profesorul rîde sleit. Se aşază pe laviţă, îşi aşază pistolul-mitralieră pe genunchi şi, gîfîind, îşi desface şireturile de la bocanci, îşi scoate bocancii grei, cu pielea pătată de umezeală, obielele ude, ciorapii din lînă ţărănească, întinde totul pe marginea vetrei şi tot acolo îşi alinie tălpile goale, gălbui, cu unghiile de la degete netăiate. În foişor se răspîndeşte mirosul neplăcut de lînă udă şi piele unsă cu grăsime de porc.

— Imbecilul ăsta are gardă personală, spune Belcotă... Dealtfel îl poţi aresta pentru port ilegal de armă pe teritoriul centrului de vot.

— Ştiam că sînteţi aici, domnule locotenent !... Mi-a făcut plăcere să vă revăd... I-am spus de mult lui Radu că nu-i cer decît un zbor de o oră, ca destinul lui şi, desigur, implicit al meu, să se schimbe radical... N-a acceptat... Preferă să pască oile. Îl priveşte.

Omul are un fel de bonomie familiară, nimic agresiv, dimpotrivă, un fel de delăsare şi acum, evident, căldura focului îi face plăcere, se destinde şi Vornicu vede cum se abureşte ţeava pistolului-mitralieră...

— Aveţi un Parabellum, domnule locotenent, spune profesorul Simu Belcotă...

— Fără, retează Vornicu şi brusc, aproape instantaneu, se regăseşte...

De jos nechează un cal. Răspunde altul, de undeva din vale... Altul. Nechezat uşor şi vesel de iapă. Se aud oile. Glasuri bărbăteşti. Glasul mamei. Mamei lui Belcotă.

— Săru' mîna ! Săru' mîna !

— Moşul, spune Radu Belcotă şi coboară.

— Mi-a poruncit să vin ! Am venit ! Aşa e aici, din veac ! spune profesorul, îşi încalţă ciorapii fumegînd, îşi înfăşoară obielele cu ştiinţă veche, de muntean ; apoi grăbit : domnule locotenent, Radu este un cretin ; nu-şi dă seama că tot viitorul îi este blocat, există cineva foarte influent care plăteşte în aur o aterizare la Ankara. Ori la Istanbul. Ori în Italia... Trebuie să ne refacem. Trebuie să ne recîştigăm vieţile... Într-un fel, noi v-am adus aici... Vrem linişte... Neutralitate... Atenţie... Două mii de cocoşei la aterizare. Cinci sute avans... Sîntem informaţi. Aviatori josnici au trădat pe cei care le-au încredinţat libertatea. Au fost arestări în „flagrant delict" chiar la avion... Oricînd, pînă nu este prea tîrziu... Urcă moşul... Secretul vă aparţine.

Capul sferic, fălcile puternice, umerii pătraţi, scund, vînos, parcă a fost asistent la filologie, Vornicu este în afară, se ridică şi-l ajută pe Belcotă să-l aşeze pe moşul Belcotă, căruia profesorul îi sărută mîna, descoperindu-se şi atunci i se vede părul mătăsos, auriu, scăpîndu-i în plete de sub căciulă. Bercovici, Sara, Walter, poate Chiriac, madam Fulea oricum, profesorul Belcotă. De ce ? La Gigi este clar. Chiriac ? Să-şi pună miliardele la adăpost ? Madam Fulea ? Ce poate spera în occident, la vîrsta ei ? Profesorul ? Probabil să fugă... Elegant, comod, fără riscurile excursiei pedestre... Ce nebunie. Unde ? Alţi paşi. Alţi Belcoteşti. Pe unii îi cunoaşte. Pe alţii, nu. Dau ziua bună. Stau în picioare. Poartă opinci din anvelopă. Unii, bocanci. Dolame. Îşi ţin căciulile în mînă. Miroase greu a aba umedă. Vornicu ştie povestea moşului. A lui Belcotă ăl bătrîn. Bunicul. Trebuie să aibă spre nouăzeci.

Fusese popă. Pentru o pricină, Radu zice că făcea contrabandă cu porci din Ţara Românească, îi trecea peste munţi, prin codrii, ţinuse ascuns un lotru care-l prădase pe vlădica, la zilele lui o avusese drăguţă pe nevasta obrîşcierului — colonelul regimentului grăniceresc — o vieneză îndrăgostită de glasul lui de tenor, fusese răspopit. Vornicu se gîndeşte la spiţa Belcoteştilor coborîţi la Reşiţa, cum spusese Alexandru Belcotă ; tatăl lui Virgil Belcotă, artileristul a.c. de la Budapesta, fostul student de la priveghi, atunci în permisia cînd a cunoscut-o pe Augusta la conacul Fulea, era acolo în *chaise-longue*, în sarafanul verde debutonat, arămie, se cenzurează şi de afară se aude un corn chemînd parcă trist şi înfiorat.

— Pră ţine te cunosc, îi zice moşul, eşti ofiţîr, stai lîngă mine.

Moşul poartă mustaţă albă, patriarhală, pletele retezate pe ceafă şi lumina dulce a focului îi joacă în irisul sclerozat, verde-gălbui... Cum intră oare moş Belcotă în factorii de sinteză ai Profesorului, prietenul lui Mefisto şi-n fişele lui Mefisto : nicăieri nu l-a găsit acolo pe moş Belcotă şi nici pe Belcoteşti, cu toate spiţele lor...

— Tu, ofiţîrule, rămîi aici, te-ai răsofiţărît, o pleci la oraş, înapoi ?

— Rămîn, moşule.

— Bine... Atunci cu Ion, ai fînaţele de sub Ilişava. Vezi să le greblaţi şi să treceţi o dată cu oile, să le balige. Gligore !... Dă-i zor cu sălaşul, cu stîna aia din Topla, să aduceţi oile din vale la devălmăşie.

— Mi-ar mai lipsi nişte şindrilă de fag, moşule.

— Multă ?

— O jumătate de car.

— Care-i mă la rînd ?... Tăceţi ?

— Noi, moşule ! Ai din Broschin.

— S-aduceţi şindrila. Vă tocmiţi cu Goanţă.

— Unde să tăiem fagul ?

— La Bimbi. Să n-aud că vă lăsaţi muierile să se sfădească : care fierbe, care cu copiii, că vă mînc-a buba ai neagră... Şi-acu voi, înşcolaţilor. Profesăre ! Ofiţîrule !... Cum s-aşază mă lumea ? Să ştie ăştia. Şi io să ştiu, că ăia mint prin gazete şi vor să ne sparie.

— Lumea ?... Apocalipsul, moşule, spune Simu Belcotă şi Vornicu se simte excelent uitat de cei de faţă, uitat cu un fel de amiciţie veche, familială ; aşa cum se simte tot-

deauna la Belcotă, la Prislop ; un străin nu foarte străin, unul de-al lor pentru anii cînd ei, cei de aici, coboară la cazărmi să fie ostaşi.

— Aşa s-aşază lumea ! Apocalipsul ! Dacă nu vreţi să puneţi mîna pe săcuri, să spălăm toate ruşinile. Alea din veac. Dar mai ales de-acum. Să le spălăm în sînge, că altfel ne răpun, moşule.

— Cine, profesăre ?

— Comuniştii, taică-bătrîn.

— Aţi vărsat destul sînge, spune Radu Belcotă.

— Nu de principii avem nevoie. De acţiune avem. Peste două zile sînt alegerile. Cu muieri cu tot sîntem ca la trei sute de voturi...

— Aud ? tresare moşul Belcotă.

— Ai împărţit lucrul taică-bătrîn, ai rînduit muncile din primăvară, oile, turmele, rîndul la ciobănie ; numa votarea n-ai rînduit-o şi ce s-alege de toate ale Belcoteştilor dacă ies comuniştii şi ne iau averile să le împartă şi să le risipească, că de doi ani vă trîmbiţez cuvîntul adevărului şi parcă sînteţi surzi.

— Aud ?

— Săru-mîna, auzi dumneata foarte bine ; da' te faci că n-auzi... Votarea.

— Care votare, profesăre ?...

Un murmur greu între Belcoteşti.

— Or mai fost votări.

— Muntele o rămas.

— Şi noi cu el.

— Nu ne-or răpus împărăţiile.

— Nici ai turcească.

— Nici ai nemţască.

— S-or scurs la vale.

— Le-or luat topiturile.

— Ploile.

— Care votare, profesăre ? întreabă moşul... Haide că-s bătrîn şi mi-i somn şi-n noaptea asta dorm aici, la ofiţîr, la Gheorghiţa...

— O mie nouă sute patruzeci şi cinci de ani de istorie pastorală îngropaţi în absenteismul ăsta politic de care te fac responsabil în faţa istoriei pe tine, locotenent Belcotă. Şi voi o să-l ucideţi cu pietre, pentru că el, singurul om

de arme din neam, vă învață să puneți armele la pămînt... Vă vindeți libertatea !... Comunism ? Absurd. Miorița este incompatibilă cu Capitalul. N-ați înțeles nimic. O să muriți de vii și nici măcar n-o să știți că sînteți morți și că vi se scurg ochii pe urma oilor și-a primăverilor.

— Pistoale. Asasinate. Oameni agățați în cîrlige la abator. Pogromuri.

— O ripostă.

— Haida că-i amînat, spune unul voinic, negru și păros... Ne prinde noaptea.

— Și de priceput, Doamne feri-ne.

— O vorbă ca lumea n-am auzit de la voi.

Moșul picotește. O roșeață ușoară i-a urcat în obraz.

— Cin' să ajungă în munte ?

— Nici măcar vremea, Sîmule !

— Ni-s mai vechi ca vremea, mă !

— Haideți... că-i amînat...

— Tot chemași obștea Sîmule. Uite. Veni obștea... Stați mă. Stați. Scoate răchia, Gligore. Așa. Stați mă. Vă lasă ofițîrul. Stați.

— Stați, dacă vă zice, șoptește moșu și Vornicu îl simte pîndind de sub pleoapele solzoase, lucid, trăgînd între clipă și el perdeaua vătoasă a răgazului.

Ceva impalpabil, ceva care nu poate fi definit, o lume pe care a cunoscut-o la suprafață, poate numai pitorească, poate îmbibată de erotismul romanțios și rural al permisiilor de război, Ruja ; un popas ; o trecere, și-acum... Ce-a vrut să spună Simu Belcotă că știa ? Ce să știe ? Cine i-a spus că va veni în Prislop trupă de aviație și că trupa asta va fi comandată de el ? ! O rețea ? De unde-a știut Pătru C. Dragalina ?... Cum să fie aici Matei Pava ? Ce să fie ? O funcție la primărie ? Ce se-ntîmplă totuși ? Este limpede că partidele politice se-nfruntă. El are o părere ușor caragialescă despre asta ; i se pare neserios și ridicol, un ridicol tragic ca oamenii să-și dispute ideile cu ajutorul poliției, al închisorilor ; mă rog, se recurge la armată ca să asigure liniștea, dar ce este cu turmele, chestiunea, oricît ar vrea să-i fie indiferentă, îl sensibilizează. Nu turmele. Are o idee vagă despre turme. Raportul Belcoteștilor cu turmele. Cam asta spunea Augusta ; „raporturile noastre în societate, cu mijloacele de producție, raporturile dintre acestea și proprietate". De aici, din Prislop, argu-

mentele Augustei au o simplitate elementară ; pe care acolo, sub aceeaşi plapumă, n-o aveau. Dimpotrivă. Stupid. Care din ăştia o fi bărbatul Rujii ?... Cu care plodeşte ea, iarna, la foc, mirosind a lapte de oaie şi a busuioc ?

Uiaga de răchie, sticlă groasă, albă, răchia galbenă-miere, e trecută moşului. Moşul o ridică. O priveşte în zare. Trage o duşcă gîlgîită. Şterge gura sticlei cu palma şi i-o trece lui. Răchie bătrînă, prăfriptă.

— Prinţipuri şi prinţipuri, spune cea' Belcotă, ăl ras în cap, al doilea în clan după moş.

Sticla trece din mînă în mînă.

— Merem la votare cu domnu' Maniu ; o nu merem, că domnu' doctor Pătru Groza de l-am cunoscut noi la Coştei, la rugă, cînd cu Frontu Plugarilor s-o dat pră mîna la comunişti şi ăia vor să împartă muntele la cioclendări, o zîs văru Sîmu, spune Gligor, cel cu ţuica.

— Tu ofiţîrule ce zîci ?

— Ceva tot îi musai să se schimbe, spune alb Radu Belcotă.

Se face brusc o tăcere groasă, îmbibată de mirosul iute al căputelor ţărăneşti din pănură.

— Să nu se şchimbe nimica, spune domol moşul... Să nu vă prinz la votare că vă măsor şalele cu bota lu harambaşa Vasîle... Acas' cu voi. *Laufşrit,* marş ! Să nu aud de voi pînă s-adună turmele...

Moşul dă comanda veche, grănicerească, cu glas subţire, cotcodăcit...

Oamenii ies cuviincios, dînd bună ziua gazdei, sărutînd dreapta moşului. Radu Belcotă lasă uşa deschisă. Intră în valuri aerul umed, albastru, aerul de martie al muntelui. Jărăgaiul se prăbuşeşte într-un foşnet dulce de flăcărui repezi şi roşii.

— Direptăţile voastre nu se-mpacă cu direptăţile noastre, că nu purced de la acelaşi gînd, spune moşul... Şi să nu vă tăiaţi, că vă omor cu boata... Şi ori aici, sub lege ; ori la oraş, afară de lege. Şi mie să nu-mi bolînziţi pră nima cu politica. Vine primăvara şi avem treabă. Audziţi, înşcolaţilor ?

Cei doi sărută mîna moşului... Lui Radu Vornicu pistolul-mitralieră purtat de profesor i se pare ridicol, stupid şi anacronic.

3

Caii se opresc la Paltini, ca la comandă. Peste soarele învîlvorat, roşu-sîngeriu se ridică un nimbo-cumulus uriaş care închide orizontul şi începe să mănînce munţii. Trece un spulber de vînt, atingîndu-i cu aripa de gheaţă.

— O să viscolească, spune Radu Belcotă... Să ne grăbim.

Locotenentul Vornicu are senzaţia penibilă a golului. A vidului social. Nici unul din argumentele din care-şi sudase cuirasa nu rezistă. N-a reţinut nici un amănunt din cele o mie de amănunte date de Belcotă ; o mie de amănunte legate de joagărele din munte ale lui Bloch şi Ilie Jura ; de nu se ştie ce economat înfiinţat de Pătru C. Dragalina şi comunişti să combată foametea şi specula, de relaţiile încordate dintre ţapinari şi Ilie Jura, de nu se ştie ce comisii şi para-comisii, un fel de tulburare a apelor, un fel de război civil dus cu mijloace paşnice cum spusese Belcotă, un fel de împărţire a satului după criteriile posesiunii, ale averilor, se gîndeşte la Virgil Belcotă, la acel „să-ncepem cu împroprietărirea ţăranilor şi democratizarea aparatului de stat, ca efect al luptei de clasă", cînd Augusta l-a adus pe Virgil Belcotă la culă, să-l înfăţişeze celui de drept şi cel de drept era atunci interesat de cu totul altceva.

Calul înalt, jandarmeresc se pare că ştie drumeagul ăsta de codru care coboară la casele popii Barbă Neagră, ţine aproape de şargul lui Belcotă, se lasă înţelept pe crupă cînd dă de pămînt moale, vîntul şuşuie puternic în molizi şi din senin se prăvale un roi de fulgi mari, apoşi, într-un turbion rece, gata să-i zboare cascheta. Ţup... O veveriţă sare din drum pe-o creangă de molid şi de-acolo printr-un salt acrobatic deasupra. Se dă „sub vînt" şi se tupilă la înfurcătura crengii cu trunchiul. Îl surprinde viteza cu care s-a răspîndit în munte ştirea sosirii trupei. Îl surprinde întîlnirea obştii Belcotă la foişor, venirea profesorului înarmat, ca şi cînd aici, a purta un pistol-mitralieră ţine de o anume cochetărie bărbătească, simte, bănuieşte, că Belcotă n-a spus tot şi că plecarea asta pripită la popa Barbă Neagră are un tîlc. Poate Belcoteştii s-au făcut doar că pleacă. Poate ceea ce aveau ei de pus la cale abia acum se pune şi acel ceva nu ţine neapărat numai de calendarul obştii, de

saivan, de oi, de şindrilă. Viscol nebun. Viscol de „babe" deşuchiate. Iele de munte, neîmpăcate. Petecul de codru este aproape negru, cu aerul dens, gros, vînzolit, miroase a cetini şi a humus umed. Închide ochii o clipă. Transmigrează. Picior pe stînga, glisat, redresare, filat, trage manşa în burtă, trei butuci răsturnaţi, crengi, puiet de molid, grămada de cărbuni fumegînd, o poiană, taie contactul, bufnitură. „6 roşu" mutilat, palele elicii îndoite, vîntul curgînd năvalnic de pe versanţii Carpaţilor Albi. Foşnind şi gemînd în cetini. „Aici Mesteacănul !... Aici Mesteacănul ! Şoimule, răspunde dacă mă auzi !"... Nemsova ! Căpitanul X !... Cînd au trecut toate astea ?... Îl bîntuie o curiozitate chinuită, năpraznică, nesăţioasă de tot ce-l înconjoară dincolo de viscol, dincolo de fereala oamenilor, dincolo de zidurile tainice ale caselor, dincolo de măşti, după cum are senzaţia că vidul, golul social din jur îl va absorbi la cel dintîi pas al calului jandarmeresc ; cu toate că, acum şi aici, reprezintă forţa şi Statul.

— Absurd !

— Ce e absurd, Radule ? întreabă Belcotă.

— Totul.

— Ţi se pare ! Strînge dîrlogii... Vezi că aici s-a surpat malul... Ţine după mine.

— Victor ! răspunde într-un laringofon imaginar. S-ar vrea în carlingă şi în zbor.

4

Sălaşul vechi al Belcoteştilor, ridicat din bîrne, este tupilat sub o streaşină de granit, aproape de culmea Ilişovei. În spatele lui îşi foşnesc coroanele cîţiva pini roşii, cu trunchiurile contorsionate. De unul din pini este legat un cal de oaste, înalt, înşeuat, cu jambiere de piele. În sălaş e aproape întuneric.

— De cîte ori sînt obligat să vă văd, îmi vine să vă ucid, domnule căpitan.

Fostul asistent universitar Simu Belcotă se frînge spre silueta vagă a căpitanului de jandarmi Victor Ceauşu.

— Admit că am executat cîţiva din dumneavoastră şi că, probabil, dacă nu se lichida totul la rebeliune, aş mai fi executat şi alţi cîţiva. Admit că nu v-am tratat cu mănuşi cînd v-am luat interogatoriul...

— Tratat cu mănuşi !... Mai ţineţi minte figura cu atîrnatul de picioare ?...

— Eu eram obligat să aflu şi dumneata, profesore, voiai cu orice preţ ca eu să nu aflu. Limpede. Nu pentru a comenta cu dumneata metodele de interogatoriu ale jandarmeriei am venit aici.

— Amintirile care ne leagă sînt penibile, domnule căpitan.

— Să le adăugăm altele, mai fericite... Vă ascult... Ce fac Belcoteştii ?

— Nu se poate vorbi de întreaga obşte... Îi am cu mine...

— Pe cei din Camăna. Ştiu. Insuficient. Belcoteştii sînt contraponderea celorlalţi. Obştea este stimată.

— De o mie nouă sute...

— Nu mă interesează nici un fel de subtilitate sentimentală şi nici un fel de arhaism chiar dacă ţine de filozofia rustică. Odinioară v-am luat un interogatoriu, sau poate mai multe, fără să vă menajez. Astăzi doresc să vă previn că situaţia se va repeta. Că interogatoriile vă vor fi luate de vechii dumneavoastră opozanţi, comuniştii, care deţin posturi cheie în jandarmerie şi siguranţa statului.

Căpitanul Victor Ceauşu îl priveşte din întuneric, cu ochii lui oţelii, reci şi tăioşi. Profesorul este unul din pioni.

— Am fost reabilitat.

— Nu de comunişti... Aţi participat activ la... Să zicem, razii ale poliţiei legionare. Aţi fost trimis într-un batalion disciplinar, apoi detaşat într-o formaţie de poliţie SS ca translator... Să nu ne ascundem după deget. Domnule Simu Belcotă, ai la legiune un dosar care mai aşteaptă numai cîteva file ca să poată da naştere unui proces spectaculos.

— Cînd ?

— Imediat după alegerile pe care comuniştii le consideră cîştigate. Împreună cu dumneata, Armaşu Mădăla şi încă zece legionari cu cazier în satele plasei. Uite, ai lista lor, aici.

Căpitanul se caută într-unul din buzunarele tunicii. Simu Belcotă întinde mîna. Victor Ceauşu rîde sec.

— După cîte ştiu, ai o memorie straşnică, domnule profesor. Lista se poate numai citi. Se aude ţăcănitul unei baterii. O fîşie de lumină strecurată printre degetele ofiţerului se opreşte pe listă. Citind numele, Simu Belcotă asudă abundent. La începutul convorbirii căpitanul i-a spus dumneavoastră, pe urmă dumneata cu un fel de dispreţ abia disimulat. Căpitanul, informat perfect, l-a convocat prin Gheorghe, viaţa lui şi a camarazilor de aici, de la Timişoara, este din nou în mîinile acestui om rece, calculat, măcar dacă ar accepta aviatorul, Vasiliade ar da aurul, poate nu tot ; o oră de zbor şi tot coşmarul ăsta ar înceta. Înţelege, presimte că jandarmul n-a venit aici numai să-l prevină. Fără aviator nu mai găseşte nici un punct de sprijin în univers... Probabil a fost prea brutal. Prea zorit. De o lipsă de tact monstruoasă.

— Te rog citeşte lista încă o dată, domnule profesor.

Era de aşteptat. Căpitanul îl tutuieşte protector.

— Am memorat-o, domnule căpitan.

Victor Ceauşu aşază lista pe lentila bateriei, scoate bricheta şi-i dă foc. În clipa cînd izbucneşte flacăra, stinge lanterna. Lista arde în întuneric, cu o mică flacără roşiatică.

— Profesore, eu nu mă pricep la politică, spune căpitanul. Dar, oricît nu m-aş pricepe, înţeleg că noi toţi, indiferent de antagonismele din trecut, trebuie să strîngem rîndurile. Nu teoretic. În noaptea asta. Mîine. Mîine noapte. Nu este vorba de consultaţii politice. Pentru asta, după alegeri, îl aveţi pe avocatul Ionaşcu de la Teregova...

— Peneţistul ?

— El.

— Sfatul dumneavoastră ?

Este un moment de linişte. Apoi un fel de rîs sec al căpitanului :

— Ordinul meu, profesore... Ordinul meu. În două zile şi două nopţi vă organizaţi o nouă trecere în ilegalitate... Dacă nu intervine nimic dinafară, gazde pentru la iarnă. Aveţi rude multe. Legionari mărunţi, poate necunoscuţi. Descurcaţi-vă.

— Greu.

— Lupta cere sacrificii.

— Vom fi singuri ?

Victor Ceauşu se pleacă spre Simu Belcotă. Îi apucă încheietura. Profesorul se-nfioară. Mîna căpitanului e rece. Mînă de cadavru.

— Nu !

— O organizaţie ?

— Deocamdată atît. Nu vei fi singur, profesore. Totul depinde de cum stăpînim alegerile.

— Stăpînim ?

— Exact. Stăpînim. Şi acum, amănunte. Poate nesemnificative. Le las la aprecierea dumitale. Aţi ratat, acest „aţi" implică toate partidele şi toţi fruntaşii, aţi ratat momentul cînd să împiedicaţi organizarea aşa-ziselor celule de partid în satele de munte. Mă rog. Vă priveşte. Interesant este că cei care le conduc de la plasă duc o muncă de la om la om. Sînt slab înzestraţi cu mijloace auto. De la gară, trec muntele pe jos... Foarte rar, călări. Aşa vor veni şi la alegeri... Ce spuneţi ?... Fără să aştepte răspuns : Bloch cel mic şi plutonierul acela, rezervistul, Pătru C. Dragalina... Şi alţii. Doi. Sau trei. Din celula de partid...

Victor Ceauşu se apleacă. Ridică ceva greu înfăşurat în foaie de cort.

— Aveţi aici patru pistoale-mitralieră şi cîteva încărcătoare... Rîde dezvăluindu-şi dantura albă... Nu e nevoie de nici o formă. Le fac cadou. Desigur, prietenii dumitale mai au... Haide, profesore. Am să te caut după alegeri. Sper, la lumina zilei... Era să uit ! Cu cine merge aviatorul, fratele dumitale ?...

— Cu el însuşi.

— Păcat... Dar celălalt ?

Simu Belcotă are un spasm interior. De unde ştie jandarmul ? Şi cum ? Vreunul din ai lui ? L-a văzut prin binoclu ? Pipăie înfrigurat fierul rece al armelor.

— Neutru. Opac politic...

— Oricum, trebuie menajat... Uitasem. Din clipa asta intraţi cu toţii sub ordinele colonelului Vărzaru... Exact. Socrul meu. Toate ordinele lui se execută milimetric. Nici o şovăire. Nici o întîrziere.

— Dumnezeule, şopteşte Simu Belcotă dintr-odată eliberat de povara singurătăţii. A iniţiativei. Colonelul Vărzaru. Prefectul. Fostul prefect. Comandantul brigăzii. Spaima Banatului. Mîna de fier a lui Antonescu... Poate îţi datorez viaţa, domnule căpitan, spune şi este emoţionat într-un fel ciudat. Panică şi linişte şi o spaimă oarbă şi speranţa nebună că totuşi aviatorul va marşa. — Din clipa asta, te rog să contezi pe recunoştinţa mea.

— Recunoştinţa e o floare rară, domnule profesor. Pe ceea ce contez este tăria dumitale de caracter şi ingeniozitatea. Aruncă dilemele peste bord. Restul vine de la sine.

Căpitanul se ridică. Iese în uşa sălaşului. Peste valea Bela Recii trec fuioare de zăpadă viscolită. Căpitanul se zgribuleşte în mantaua cazoană, blănită. Se-ntoarce scurt spre profesor. Îl apucă de umăr.

— Nu trebuia să vii cu nimeni, domnule Simu Belcotă. N-aveam de gînd să te asasinez. Nu servea nimănui... Cînd ai să-ţi mai iei măsuri de siguranţă, aşază-ţi oamenii în aşa fel încît să nu fie văzuţi. În asemenea cazuri îţi recomand locurile cele mai puţin acoperite.

Arată cu degetul o tufă de curpen, sub care se vede o siluetă neagră.

— În general, negrul ca şi albul, sînt culori trădătoare, profesore.

Căpitanul ocoleşte sălaşul în afara vederii celui ascuns în tufa de curpen. Îşi dezleagă calul. Încalecă. Profesorul Simu Belcotă îi ţine scara. Îşi strînge mîinile.

— Şi ultimul ordin, şopteşte căpitanul. Mîine noapte intraţi în dispozitiv, la locul indicat prin omul de legătură.

— Cine ?

— Brigadierul silvic Goanţă !

— Goanţă ? se miră profesorul.

— El !

— Am înţeles. Totul.

— Mă bucur.

Ofiţerul de jandarmi dă pinteni. Trece pe sub pinii vînzoliţi, în albia pîrîului. Dispare în boscheţii biciuiţi de trîmbele de zăpadă. Simu Belcotă ascultă ţăcănitul potcoavelor în prundiş. Pe urmă se face linişte.

5

— Domnilor fruntaşi, vă rog ! Să discutăm organizat, domnilor ! Vă rog, sîntem aşteptaţi de domnul colonel ! Să hotărîm un punct de vedere comun !

— Liniște ! Liniște ! cîrîie secretarul primăriei, domn' Paraschiv, cocoșatul, sugrumat de emoție, cu ochii pironiți pe prim-pretor. Sida Guga trece pe lîngă el cu o oală mare de răchie nouă, acum adusă de la cazan. Guguleștii au păstrat comina în putini lipite cu pămînt. O fierb pentru alegeri. Ciupagul Sidei îi plesnește pe sîni. E durdulie. Miroase a comină. Domn' Paraschiv o ciupește de șold. Fata îl izbește cu cotul peste gură. Domn' Paraschiv o înjură în gînd, cum îl înjură scîrnav pe prim-pretorul Ionașcu, îmbrăcat într-un costum elegant de călărie, cu veston gri dintr-o stofă moale din lînă, tăiat la spate pînă sub gaică, cu buzunare aplicate, încheiat militărește la un singur rînd de nasturi, cu reverele răsfrînte, lăsînd să i se vadă cămașa de mătase albă și cravata pe care sînt brodate potcoave, cravașe și ași de treflă. Cravata prim-pretorului îl înnebunește pe secretarul primăriei. Ionașcu poartă pantalon de călărie din același material cu vestonul, bazonat cu piele de căprioară și niște cizme roșii de șevro, cu tocuri semiînalte. Porcul, nici nu i-a întins mîna eminenței sale, care lucrează din umbră să triumfe cauza „echipei de șoc".

— Domnilor fruntași !...

În odaia scundă, cu tavanul din grinzi, se face liniște. Gazda, brigadierul Dionisie Goanță, cu părul roșu vîlvoi, slab după trei luni de arest preventiv, afacerea cu lemnul dată în tribunal de Pătru C. Dragalina, își plimbă ochii de gînsac speriat peste oaspeți. Se scarpină în urechile pline de smocuri de păr roșcat. Părintele Barbă Neagră a întins un ziar vechi pe masă, a scos o carte groasă, legată în pînză neagră, împănată cu semne de hîrtie. Consultă două fotografii din ziar, urmărindu-le trăsăturile cu unghia degetului mic. Citește din carte. Dă din cap nemulțumit. Mormăie în bărboiul uriaș. „Ce dracu face ?" se întreabă iritat prim-pretorul. Profesorul Simu Belcotă stă retras sub icoane. Întîlnirea de acum un ceas cu ofițerul de jandarmi îi pune probleme. „Camarazii" pe care-i ține în munte de aproape șase luni sînt optimiști. Prim-pretorul i se pare șters. Neesențial. Și în orice caz nu tipul de mînă forte necesar astăzi. Tipul de politician pe care ei l-au eliminat fără nici o remușcare. „Pionul" l-a văzut pe colonelul Vărzaru coborînd din mașina Diviziei la moara lui Pavel Lala. Situația este echivocă. Apolitismul armatei de-a dreptul periculos. Numai dacă ar vrea aviatorul să zboare...

— Domnilor fruntaşi !... Au venit şi alegerile. Pînă acum am tot vorbit, am tot luat contact cu forţele comuniştilor în grănicerime... Adică ne-am jucat de-a politica...

— Se cuvine să nu ne mai jucăm...

Domn'Paraschiv deschide o rubrică nouă : „Vorbitori" în care notează : „întrerupe Gheorghe Guga".

— Din noaptea asta trecem la ofensivă, domnilor.

— Ieri a fost Pătru cu comisia economică la noi la moară. (Pavel Lala, notează domn' Paraschiv). Or scris cucuruzu. Uiumu. Legea nouă a cucuruzului zîce că în dzece zîle toţi morarii îi musai să predeie uiumu.

— Manevre, mormăie popa Barbă-Neagră. Sub 3 hectare, invalizii, văduvele şi orfanii de război sînt scutiţi de contribuţie... Domnule prim-pretor !... Ai auzit de Lavater?

— Lavater ? să miră prim-pretorul.

— Johann Kaspar Lavater.

— Nu !... Dar nu văd ce are domnul Lavater cu noul regim al porumbului ?

— Are !... Comuniştii au scăzut contribuţiile cu 40%. De ce ?

— Alegerile !

— De aici începe noul regim al porumbului, mormăie popa, răsfoind cartea. Prim-pretorul citeşte titlul imprimat pe copertă : I — Fyziognomia. II — Opus mago-cabbalisticum. Probabil popa a înnebunit.

— Domnilor, reia cu glas gîtuit. V-am dovedit forţa partidului. Iată-l aici pe Goanţă, scos din puşcărie, împotriva voinţei comuniştilor, puşcărie unde, vă asigur, avea şansa să rămînă zece ani cel puţin.

— Mulţam dom'prim-pretor. Costă, da face. Vă mulţam încă o dată.

— Acţiunile de tatonare, aşa le zicem noi în politică, n-au dat rezultate. N-aţi vrut să înţelegeţi că punctul slab al comuniştilor este creat de însăşi situaţia ţării. Încă nu s-au ascuns vitele în munte.

— Îi prea devreme, dom'prim-pretor.

N-or să crape. Vreau să ştiu punctul vostru de vedere. Planul de luptă politică, după alegeri.

Este cald. Gazorniţa arde cu flacără gălbuie. Umbrele oamenilor se ridică tremurătoare pe zidurile spoite, acoperite cu ştergare. Prim-pretorul întîlneşte privirea fixă a popii Barbă-Neagră.

— Dacă nici Lavater nu-mi dă răspunsul, spune popa... Ce ziceți domnule Ionașcu de delegația guvernamentală care s-a dus să lupte pentru România cu cei mai teribili politicieni ai lumii vechi și noi ?... Habar n-aveți voi cîte se leagă de delegația asta. Ori... Ori... Și acu vă ascult de-adevărat.

Împăturește ziarul. Îl pune între filele cărții.

— M-am gîndit noapte de noapte, spune Gheorghe Guga.

— Dacă ai găsit ideile... Auzi, Gugo ?... Ideile.

— Or fi și alea, părinte. Comuniștii nu umblă să prostească lumea, cum umblă dom'prim.

— Domnule Guga !

— De cîte ori au fost alegeri, am auzit : „Oameni buni. Punem cursă la Meegie, să nu vă mai zobiți picioarele. Facem drumurile. Zidim alt pod peste Bela Reca". N-a făcut don'prim. Le făcură ăștia. Noi zîcem : „Trecem cu prăpădu prăstă prostime..." Ăia zîc : „O ajutăm să iasă la lumină".

— Te-au convertit, domnule Guga ?

— Uite ce-i domn'prim. Îmi aduc aminte cînd cu Camera de Comerț. Dumneata erai ministru. O subministru.

— Las-o pe aia, Gheorghe.

— La ce s-o las moș Argintariule ?

— Nu-i vremea ei.

— Ba este. Că atunci noi am vrut să-i sîlim pră capitaliștii din Anglia să ia la fiecare zece vagoane de petrol, două de poame și unul de răchie. Legam muntele de petrol. Dom'prim o vint să mă lege. M-o chemat la București. M-o dus în fața lui Mocsony. M-o suduit. Avea parte grasă și din banca Albina și din petrol. Nu-i păsa de poamele și de răchia noastră. Acu' îi pasă ?

— Situația se îndreaptă imediat ce cade actualul guvern și reluăm relațiile cu Apusul.

— Ni-s sătui de vorbe. Am pregătit alegerile. Le cîștigăm. Puterea-i la noi. Mărg pră listă, da' vreau act scris.

— Domnule Guga... Cînd situația țării...

— Situația e așa. Strîngem datornicii — zîuașii. Pră ăi care-i avem dați în proces. Neamurile noastre cu muncitorii lor. Cu datornicii. Adică, două sfîrtaiuri din munte. Le zîcem : „Vă iertăm toate datoriile. Vă scriți pră lista noastră. Veniți la votare cu tot neamul. Nu însămînțați. Grîul de sămînță vi-l iau comuniștii. Așa că-l măcinați.

Abia ați ieșit din iarnă. Noi punem niște fonduri. Cenzori. Îi dovedim pră ăia de la Bloc.

— Cum să iertăm datoriile ? geme Dionisie Goanță. Acu, dacă m-or scos de la Comunitate, cum să iert datoriile ?... Una sută cincizeci care cu lemne ?... *Bosco gipo mile !*

— Domnilor !... Liniște vă rog !

Popa Barbă-Neagră își mîngîie barba. Gheorghe Guga are incidența frontalului asemănătoare cu aceea lui Napoleon. Unghiul arcadelor — cu mediana Saturn-Jupiter... Ptiu ! Le încurcă. Welling e om deștept, dar din 1785 pînă astăzi... oricum, e o vreme. Totuși Guga începe să aibă idei. Ionașcu a zis : „Luăm ofensiva !" Ciomagul nu mai poate rămîne singurul argument. Sînt toți într-un gol de idei. Chiar și colonelul. Gol de idei sociale. Asta este !..." Dă cu privirea peste profesorul Simu Belcotă care-și ține pistolul-mitralieră pe genunchi. Nu-i poate determina cu exactitate incidența frontalului ; dar simte că profesorul nu mai poate fi decît o unealtă, nu un argument.

— Vere Gheorghe, ți s-a urcat răchia la cap, țipă moș Argintariu (notat imediat de domn'Paraschiv care subliniază la rubrica „Observațiuni" : „ton ridicat"). Facem politică, o facem pră milostivii ? N-am auzît de politica asta cu iertarea datoriilor și-s vechi în partid. Din 1922.

— Sîntem la o răscruce, moșule.

— S-ar putea să aibă dreptate Guga. Le iertăm datoriile. Retragem acțiunile penale. Pe urmă, după alegeri, găsim mijloace să recuperăm. Iată dar o idee. Lavater și incidența napoleoniană a frontalului.

Popa Barbă-Neagră se rezervă pentru întrunirea cu colonelul. Se aude nechezatul unui cal.

— Vă promit, părinte, că toate cheltuielile făcute pînă acum cu propaganda electorală, chiar și pierderile prevăzute de domnul Guga, se vor rambursa după alegeri sub formula care vă convine... Părinte, șoptește prim'pretorul. Renunță, te rog, pentru moment, la domnul Lavater. Te tulbură.

— Vorbe !

— Te-am scos din pușcărie, Goanță, și asta n-a fost vorbă.

— Să trăiți dom'prim ! O sută cincizeci de care ? Lemn a-ntîia ? Unde s-a pomenit ?

— Am să discut în acest sens cu cele mai înalte foruri !

Domn'Paraschiv aude şi notează „cele mai înalte foruri". Are ameţeală. Foruri. Limuzine. Fracuri. Baruri. Femei. Oraşe iluminate. Plimbări în străinătate. Ionaşcu poartă inel masiv, din aur cu piatră neagră, tăiată-n muchii... Foruri. Îi vine să-l sugrume. El stă aici şi liniază zeci de tabele pentru ţărănoiul de primar.

— Vom activiza Camera de Comerţ, în sensul contractelor cu străinătatea. Italia duce lipsă de alimente. Se vor face comenzi masive de taurine tinere. Elveţia vrea porci. Voi aduce un contract pentru Prislop.

— Ne aşteaptă colonelul cu hotărîrea fruntaşilor, spune Barbă-Neagră.

Prim-pretorului îi vine să intre cu cravaşa în idioţii ăştia timoraţi, înguşti, care şi-au pus vitele la adăpost, i-a spus Pavel Lala că şi le-au trecut peste munte, în Ţarcu, fără să îndemne satul să le urmeze pilda. Atmosferă rîncedă. Stă fiecare vîrît în pielea lui. Aerul e greu. Goanţă puţe sinistru a puşcărie. E unsuros. Greţos.

— Da banii ? gîfîie fostul brigadier.

Prim-pretorul face un efort.

— Transformaţi-i în aur. Aur... Numai aur.

— În ce plătesc talienii ?

— În dolari, moş Argintariule.

— Au acoperire în aur ?

— Dumneata mă-ntrebi, părinte ? E cea mai forte valută !

— Pînă la talieni, comuniştii tot suc şi răsuc de roată. Pînă la urmă or s-o răsucă de tot, spune acru Gheorghe Guga. Ionaşcu îşi scoate manşetele albe. Este cazul să pună punct. Cînd a fost la Bucureşti, a dat peste mulţi transilvăneni. Au fost de faţă cîţiva ofiţeri superiori. Şedinţă solemnă, cu atît mai solemnă cu cît compoziţia delegaţiei guvernamentale care pleca la Paris, la Conferinţa de Pace, tulburase (cînd naiba a fost asta) conducerea partidului. Atunci s-a hotărît o dublă acţiune. Una externă, care să demonstreze că delegaţia prezentă la Conferinţă nu este reprezentativă şi să contracareze toate iniţiativele ei, şi a doua acţiune — internă — de mînă forte, care să producă tulburări mari în ţară, împinsă pînă la acţiuni de masă, pentru a susţine linia partidului pe plan extern şi a atrage intervenţia aliaţilor anglo-americani, chiar şi numai prin observatori, la alegeri. Acţiunea externă, de care nu ştiau decît foarte puţini dintre cei pre-

zenți la adunarea solemnă, cei mai apropiați de scaunul prezidențial, se numea — nu se știe de ce — *Pompadour*. A doua, cea internă, fusese botezată *Dreptatea*... Vrea ca acțiunea *Dreptatea* să înceapă într-un cadru înălțător. Aerul greu, mirosind a pănură, obială și cojoc, îl sufocă. Intră vechiul lui adversar, Onescu Grigore-Borzești, fostul șef al poliției legionare, cu o legătură neagră peste ochiul stîng, ținînd de mîner o pușcă-mitralieră cu încărcătorul pus.

— Racheta cu trei stele verzi, Simule.

— Să mergem domnilor, spune prim-pretorul aferat.

Popa Barbă Neagră știe că de la moara lui Pavel Lala a plecat spre cetățuia plopilor Barbă Neagră, colonelul Vărzaru, fostul prefect.

6

— Nu se poate, locotenente, să nu te ocupi de politică. Astăzi, toți ne ocupăm de politică. Politica înseamnă însuși dreptul nostru la existență.

— Domnule comandor...

— Nici un domnule comandor. Te-am prezentat domnului colonel Vărzaru ca pe un erou și dumneata ? !...

— Sînt comandantul gărzii și singura politică pe care am ordin s-o fac este siguranța localului de vot. Cîndva, și de la dumneavoastră am învățat să execut ordinele. Nu eu am instalat actualul guvern. Șeful suprem al oștirii este regele și majestatea sa n-a infirmat sub nici o formă ordinele primite de armată de la guvernul său.

Într-un fel s-a eliberat de obsesia politicii prin absența totală a Augustei. Ordinul de a comanda garda din Prislop l-a primit ca pe o trimitere într-o permisie. În vilegiatură. Și acum ? A înnebunit toată lumea ? Pe locotenent-comandorul Mihai Borlovan l-a avut un timp, cînd acesta era căpitan, comandant de escadrilă. Este de prin părțile locului și toată aviația îi cunoaște mîndria și încăpățînarea. Pentru că rapidul București-Timișoara nu oprește niciodată în halta unde coboară locotenent-comandorul acesta,

cînd era cadet, a sărit din rapid în halta respectivă, fracturîndu-şi ambele picioare. Mai tîrziu, la fiecare concediu, chema conductorul, plătea cu anticipaţie amenda şi oprea trenul în haltă, trăgînd de semnalul de alarmă. Pilot de clasă, după raportul de dimineaţă, făcea în cinci minute portretul unuia din marii piloţi români, fără nici un comentariu. Poartă uniforme cu cizme franţuzeşti, cu burduf, crucea ordinului „Mihai Viteazul" şi „Cucul". Blond, cu ochi albaştri, ceva de dac îşi spune Vornicu, în prînzitorul popii Barbă Neagră este cald şi candelabrul greu de cristal reverberează lumina pîlpîită produsă de generatorul popii, instalat în rîşniţa de la pîrîul din fundul curţii.

— Mai luaţi domnilor, spune coana preoteasă, peste care vremea a uitat să treacă.

Înaltă, bălaie, voinică, gît puternic arcuit uşor, răsărit alb din despicătura adîncă a gulerului. Rochia neagră de jerseu îi strînge pieptul bogat şi-i cade frumos pe şoldurile ovale. Se vede că goştii îi fac plăcere, după cum se vede că-i face plăcere prînzitorul bătrîn din nuc, lucrat în vremuri vechi la Viena, mobilă odihnitoare, fără unghiuri drepte, desenată molatic, confortabilă şi intimă.

— Situaţia este complexă şi noi, ca fiinţe raţionale, trebuie s-o interpretăm. Foarte bine că faci istoria. Mi-a spus Belcotă. De altfel, trecerea ta în rezervă, Belcotă, o socotesc un act, haide, să nu-i zic de dezertare, dar de laşitate este, oricum...

— Opinia dumneavoastră, domnule comandor... Permiteţi-mi să n-o socotesc ca pe un adevăr absolut.

— Socoteşte-o cum vrei, asta nu schimbă opinia grăniceriimii despre tine... Vă-ntreb ? ! Cine sînt stîrpiturile astea din aparatul politic ? Jocul cui îl fac politrucii ăştia ? Ăştia vor să mă înveţe ce înseamnă patrie? Istorie? Aviaţie ? Unde-au stat cînd noi dădeam tribut de sînge ?... Cînd ardeam în aer ?... Cînd ne făceau ciur ?... Unde-au stat, vă întreb ? Am douăsprezece victorii aeriene. Am fost doborît de treisprezece ori. Rănit de cinci ori. Am şapte fracturi. Pentru cine ? Pentru ce ? Pentru comunişti ? Ce vor comuniştii ? Anularea echilibrului social generat de veacuri ? ! Pe cine se sprijină ? Belcotă ! Sîntem urmaşi de grăniceri. Strămoşii mei — Borlovenii şi ai dumitale —

Belcoteştii au luptat împotriva lui Napoleon la Austerlitz. Şi voi şi noi am dat harambaşi care i-au ucis în munţi pe dragonii imperiali, cînd imperiul chezaro-crăiesc a vrut să ne ştirbească libertăţile... Aştia vor să anuleze drepturile grănicerimii. Grănicerimea bănăţeană va zice nu. Armata va zice nu.

— Cred că generalizaţi prea uşor, domnule comandor, spune Belcotă, lui Vornicu i se pare schimbat, interiorizat, nu mai păstrează decît vag aerul lui militar şi dacă n-ar purta cizmele de zbor şi pulovărul, ar părea un civil ca toţi civilii ; ori un muntean ca toţi muntenii.

— Iar voi, ăştia tinerii, vă lăsaţi seduşi prea uşor de aparenta generozitate a ideilor zise „progresiste". Asta pentru că n-am fost fermi pînă la sfîrşit. Trebuia să-l apărăm pe Mareşal. Cu baionetele. Să-l aducem aici, în munte. Să dovedim că nu ne interesează conjunctura !

— Istoria este şi conjunctură, domnule comandor.

— Pentru politică da... Nu pentru naţiune, Vornicu.

— După dumneavoastră, ce trebuie să facă un ofiţer în situaţia mea ?

Locotenent-comandorul Borlovan se înroşeşte brusc. Îl trece sec prin privirea lui albastră.

— Datoria ! Atît !

— Vă mulţumesc.

— Am fost unul din cei care-au protestat la ministru pentru procesul acela cretin care ţi s-a intentat. Asta ca să ştiţi că încă există solidaritate de armă.

— Vă mulţumesc încă o dată.

— Regret un singur lucru, băieţi... Hotărîrea nestrămutată de a duce pînă la capăt un crez. Atît... Coană preoteasă, vă vin goşti...

Preoteasa se ridică sprinten din fotoliul adînc, îmbrăcat în piele moale, gălbuie. Se aude motorul unei maşini puternice. Se aud cai ţăcănindu-şi potcoavele în piatra curţii.

— Aici, vom împinge lucrurile pînă la războiul civil băieţi, spune tăios locotenent-comandorul Borlovan... Este limpede. Comuniştii luptă să pună mîna pe putere. Folosesc nemulţumirile create de război. De foamete... Şi mîine ? Ce mîine oferă ei poporului român ? Irresponsabilitatea gloatei ? Lenea comună ? Etatizarea personalităţii ?... Stupid ! Inacceptabil.

— Poftiţi în prînzitor, se aude glasul cîntat, moale, al preotesei.

— Poftiți, poftiți... Răchie, coană preotească, bubuie popa Barbă Neagră... Și niște nuci... Poftiți, domnule colonel.

Se aud cizme bătute în prag. Glasuri puternice spun „să trăiți, domn' colonel tata nost'". „Să trăiți, don'căpitan..." „Săru'mîna năsică".

Locotenentul Vornicu are din nou senzația însingurării. A neaderenței. A neparticipării. Comandorul se ridică, se ridică și ei, flancîndu-l cu un pas în urmă, Belcotă îi strînge brațul ; de ce l-a adus Belcotă aici și acolo în foișorul cu Belcotești; își dă seama de inerțiile lui, de rutina lui, de incapacitatea depășirii propriului statut ; ca și de violența termenului „politică" rostit atît de pătimaș de locotenent-comandorul Borlovan și de Augusta ; la poli opuși ; însă cu aceeași violență nimicitoare. Urăște cuvîntul. Urăște actul în sine. Pentru faptul că s-a așezat între el și Augusta. Pentru puterea lui de fascinație. Pentru forța lui. Forța care i-a smuls-o pe Augusta. Cum este posibil ca o conjunctură, fie ea și de statutul unei orînduiri sociale, să opereze ca o ghilotină, scăpînd de sub controlul rațiunii, devenind în sine, pentru că, îi este evident, ceea ce se întîmplă aici, are caracterul ireconciliabil al unei fatalități istorice. Nu poate nega că discursul locotenent-comandorului nu l-a alertat. Dialectica aparține istoriei, imobilismul duce la scleroza organismelor sociale, revoluțiile sînt actele chirurgicale prin care se operează aceste organisme sclerozate ; chestiunea este școlărească, puerilă ; nu are nevoie de demonstrații. Totul vine firesc prin apartenență la grup social. „Teoria luptei de clasă". Și asta este firesc ; dar n-a gîndit-o pînă acum. Locotenent-comandorul este dialectician în felul lui, aparține grănicerimii, are în raniță o tradiție de veacuri, ce-ar vrea comuniștii, să aplaude ? Dar el ? El, oștean din oșteni vechi, el ce apartenență are și nu este stupid și arierat să nu aibă altă apartenență decît aerodromul și ordinul ? Ce-a vrut să zică atunci Alexandru Belcotă, „tihnă mic-burgheză" sau cam așa ceva ? El l-a întrebat : „cum mic-burgheză, ca la Balzac" ? Și Alexandru Belcotă, pe care probabil îl urmărea căpitanul Ceaușu, a zis „nu tinere, ca la Lenin"... Pocnește călcîiele și se prezintă colonelului roșcovan, cu fălcile rase pînă la sînge, care-l fixează cu ochi injectați și-i spune „ne-am cunoscut locotenente, la familia Fulea, pe atunci

nu te distinseseşi chiar atît de evident". Vorbele îl şfichiuie. Sărută mîna fostei lui colege, întîlnită şi recunoscută la B. la sindrofia grupului etnic, la Bassmanni, cînd Ella şi-a făcut morfină şi i-a dat *„Cursul de navigaţie"* ; fosta lui colegă care-şi scoate blana de astrahan, ajutată galant de soţul ei, căpitanul de jandarmi Ceauşu. Pe cuier se văd mantalele de piele ude ale celor doi ofiţeri, socrul şi ginerele. Apoi intră un tip în costum de călărie, foarte ceremonios cu preoteasa, aceasta îi spune „domnule primpretor" şi popa Barbă Neagră umple prînzitorul cu statura lui, cu bărboiul, îi spune „bine-ai venit, fiule", este o rumoare de glasuri şi din coridorul larg, cu geamlîc, intră cîţiva munteni, el îl recunoaşte cu un fel de înfiorare pe Stîngu-Tauru, acolo unde a fost la priveghi cu Belcotă, în permisia din vara lui '44. Un flux continuu, o viaţă ; Prislopul, Belcotă, Borlovan. El, Vornicu, un accident, un pasager. Condiţia îl umileşte, cu toate că Maria Ceauşu îl ia afectuos de braţ şi-i spune „măi băiete, mare năzdrăvan mai eşti, mi-a povestit Victor chestia de la B., la noi eşti un fel de erou naţional, povesteşte-mi, sînt moartă de curiozitate"... Vornicu nu-şi poate învinge senzaţia de om atîrnat deasupra golului, de vid social şi brusc se vrea între soldaţi, acolo unde senzaţia asta se estompează pînă la uitare...

— Ne va fi foarte greu, amîndurora, domnule căpitan, vă felicit, ştiu, mai sînt două luni, dar sînteţi pe lista de avansări, îi spune căpitanul de jandarmi. Domnul general Florescu doreşte linişte, adică, după cum se ştie, nici un fel de act silnic... Nu ! Eu am să fiu la legiune. Rămîneţi singur, contaţi pe şeful de post !

— Dacă mai umblă mult controala pră motoţiclu, n-are să mai fie petroleu. Nici sare pentru vite. Nici ţucur. Nici opinci. Nici hamuri. Nici piatră vînătă. Îl cheamă Petrescu pră sublocotenent ; da nu-i sublocotenent de-adevărat, e din ăştia... N-o să avem cu ce stropi livezile. He-he-he... şi eu nu mai am de unde vinde, dacă nu aduc să pun la loc.

Glasul behăit vine de dincolo, din prînzitor. A avut loc o manevră subtilă, dar evidentă a căpitanului de jandarmi, care a spus : „noi sîntem reprezentanţii ordinei, în consecinţă neutri, nu participăm la dezbateri de partid şi popa, te rog să notezi, domnilor, atenţiune, doresc să notaţi ca o comunicare oficială, am fost informat că mîine, duminică, pregătiţi o manifestare politică, răspuns la acţiunea de

ajutorare a țărănimii de către muncitorime. Campania de reparare a uneltelor. Vă avertizez că ne aflăm în perioada dinaintea alegerilor. Jandarmeria va interzice orice manifestare brutală. La nevoie, vom face apel la gărzile militare ale localurilor de vot... Deci, domnule locotenent, să ne retragem... Maria, rămîi ?"... Desigur, Maria n-a rămas în prînzitor, n-a rămas nici Radu Belcotă, nici preoteasa, care i-a invitat în biroul popii, Vornicu nu l-a văzut niciodată, rafturi înțesate cu cărți, prea puține teologice ; mai ales tratate tehnice, enciclopedii, multe în germană, un raft cu volume masive de istorie, fotolii comode, patru, învelite în aceeași piele galbenă, birou masiv, negru, cu stîlpi răsuciți în torsadă și, pe unul din pereți, un ulei, biserica din Prislop, văzută din perspectivă panoramică, de sus, care i-a devenit familiară în atelierul lui Belcotă, perspectivă care încadrează perfect lăcașul între munți, creîndu-i o atmosferă de apartenență nefortuită la peisajul scos din rolul lui secundar, de decor neutru, parcă dinamizat ciudat de intervenția omului care-a ridicat lăcașul de cult, armonizîndu-l cu munții, cu cerul, cu pădurile, tot și toate plutind într-o inefabilă pîclă de seară viorie.

— Ciudat, nu vi se pare, domnule căpitan Vornicu (insistența jandarmului de a anticipa un grad viitor, chiar dacă avansările se vor face ca de obicei la 10 mai, îl irită), ciudat cum de ne-am întîlnit în trei situații esențiale. Una, cînd dumneavoastră l-ați avertizat pe Alexandru Belcotă de iminența arestării lui (căpitanul de jandarmi îl privește rece, ochii verzi au o tenacitate sumbră, în contrast cu zîmbetul afabil care-i scoate în evidență paloarea neobișnuită și fruntea bombată agresiv ; deci știa, dar s-a făcut că nu știe, vizita lui la don' Costache a fost cu un scop, Vornicu intră brusc în alertă), a doua oară la Bassmanni ; atunci, mărturisesc, m-ați indus în eroare...

— Credea că mergi cu ei, Radu, spune fosta lui colegă, în seara asta de o frumusețe stranie, iradiantă, o frumusețe sălbatică, la polul opus Augustei, cu un calm adînc în fiecare gest, așezată lîngă coana preoteasă, replică matură, bălaie, a Mariei, care-i spune cu glasul acela plăcut și leneș :

— Haide la mine, Mărie, la ale noastre, că m-a otrăvit popa meu cu politica. Domnilor, aveți tot ce vă trebuie ?... Perfect. Haide, Mărie !

Vornicu reîntîlneşte cu plăcerea adolescenţei atmosfera pe jumătate rustică, pe jumătate intelectuală cunoscută din Căraş, unde participa cu societatea culturală „Victor Vlad Delamarina" la şezători literare, veneau poeţii şi prozatorii ţărani ; ţărani sadea, ca Paul Tîrbăţiu ; oameni care-şi aveau ziare ţărăneşti, scrise de ţărani, în care stilul plin de regionalisme îmbrăca gîndirea înţeleaptă a oamenilor de pămînt, îi cunoscuse atunci pe cîţiva din scriitorii bănăţeni la prima generaţie de intelectuali : Virgil Birou, C. Miu-Lerca, Grigore Bugarin, îşi aduce aminte de serbările la care cînta corul celebru din Chizătău, de piesele de teatru ale lui Zaharia Bîrsan în care jucau ţăranii aceia, poate altfel decît ţăranii din prînzitor, erau ţărani din cîmpie, poate mai deschişi, dar preoteasa şi popa Barbă Neagră şi Stîngu-Tauru sînt cumva ca aceia ; ori Belcotă, ce dracu are Belcotă, este livid ?...

— A treia oară la domnul general Florescu, spuse căpitanul de jandarmi şi atunci abia am înţeles prezenţa la Bassmanni. Apropo ! Ştiţi că Hans Bassmann a fost împuşcat chiar în noaptea cînd au fost executaţi ostatecii la B. ? !

Este ceva care se rupe, un zăgaz interior, ceva care-l mortificase, căpitanul umblă agil prin amintirile lui, restabileşte nişte circuite fireşti, întrerupte de Augusta ; avusese loc o răsturnare de greutăţi specifice, existase în aceşti doi ani postbelici în care Augusta luptase din răsputeri să-i anuleze cel puţin memoria afectivă, dacă nu biografia, se destinde şi se regăseşte firesc.

— Am ştiut-o încă de la Budapesta, domnule căpitan. L-a împuşcat fostul *Feldwebel* Georg Hauser din Măureni, avansat caporal la Budapesta, exact, sînt confuz, este o chestiune unică, m-am gîndit mult la ea, vă interesează ?

— Enorm !

Locotenentul Vornicu îşi rememorează scena primordială, din beci, cînd *Feldwebel*-ul bătuse în chepeng şi căpitanul îi ordonase *„Ruhe"* şi lui îi mureau fraţii acolo, întîlnirea aceea tragică dintre fraţi, abia aici în fotoliul comod al popii din Prislop realizează întreaga tragedie a celor trei fraţi Hauser, a comunităţii lor germanice sfîşiată de contradicţii, de nebunia Donauland-ului ; povesteşte cum l-au găsit pe Georg Hauser, cedat de Armata Română Wehrmacht-ului, trecut în Waffen S.S. ; cum Hauser a cerut să lupte în Armata Română, cum a îmbrăcat mantaua

caporalului Cernovodeanu, cum l-a salvat pe căpitan, pe urmă pe el, pe Vornicu, apoi cum i-a povestit împuşcarea lui Hans Bassmann, se rupe din realitatea imediată, din prezentul imediat, în şi pentru prezentul lui total, este absurd să nu poţi trăi în prezentul tău total ; ori să renunţi la el pentru un beneficiu imediat, îl vede pe Belcotă, ascultă cu ochii închişi, din prînzitor se aude un glas care rosteşte cuvintele preţios :

— Domnilor fruntaşi, domnul colonel ne propune singurele măsuri încă posibile. Comuniştii n-au respectat şi nu respectă modul de guvernare în comun. Îşi impun punctele de vedere. Vor să smulgă ţărănimea şi, parţial, au făcut-o, de sub influenţa conducătorilor ei fireşti.

— Vor registrele cadastrale.

— Am răchie păntru export... Ce fac cu ea ?

— Or scris scîndura de la joagăre.

Apoi glasul pe care-l recunoaşte, tăios, aspru, al colonelului care-i spusese „că pe atunci nu se distinsese". Adică în ce sens ? Pe front ? Ştia colonelul de chestiunea cu Belcotă ? !

— Sîntem în preajma unor evenimente de-ci-si-ve... Am nevoie de oameni tari. Care să nu-i lase să se organizeze. Chiar dacă pentru asta vom face uz de armă. Nu e întîia dată în istoria grănicerimii. Scurt. Dacă ajung în Prislop cu politica impozitelor, care se aplică proporţional cu averea... Oamenii trebuie să ne ştie lîngă ei. Tot muntele să ne ştie al lui. Ordon !

Căpitanul Victor Ceauşu ridică din umeri, cu un semn de lehamite şi neputinţă.

— Mîine, tot muntele, la biserică. Am dat ordinul ăsta de o săptămînă. Trădătorii să ştie că pe-aici nu se trece. Veniţi cu neamurile. Aduceţi-i din cătune. De pe toate văile.

— Înarmaţi, don' colonel ?

— Numai cu braţele. Prim-pretore. Chestia cu impozitele, cu programul Blocului, mîine. Atît. Duceţi-vă. Şi nu vă mai jucaţi. Sînt aici. Să se ştie... Stîngule, rămîi. Victore !

— Ordin, răspunde căpitanul şi spune repede : îmi pare bine că se confirmă. Georg Hauser a fost anchetat, există un dosar, l-a apărat căpitanul Virgil Belcotă — vă surprinde — este locţiitor politic de batalion la Legiune, excelent, mi-a relatat aidoma, trebuia să fie trimis în

Rusia, la muncă ; mă bucur pentru Georg, eu îl văzusem la B. l-aş fi împuşcat chiar pe locul unde sînt îngropaţi ostatecii asasinaţi de Pill Bassmann. De altfel am făcut cunoscute crimele lui Pill Bassmann şi este căutat prin lagărele de prizonieri... Acum, papa, o clipă... Prudenţă ! Respectarea ordinelor ! Domnilor !

Cizmele de box ale căpitanului scîrţîie plăcut. Pintenii clinchetesc mărunt.

— Te-ntorci la trupă ? îl întreabă Belcotă şi, iarăşi, prietenul lui i se pare schimbat.

— Să ne luăm rămas bun de la gazde.

— De unde-o cunoşti pe soţia căpitanului ?

— Vag ! Din liceu.

Este rumoare şi Vornicu aude trosnetul lemnelor în soba uriaşă din porţelan.

— Să sperăm că aviaţia nu şi-a uitat jurămîntul, spune din uşa prînzitorului colonelul Vărzaru. Nici că este aviaţia regală română. Bună seara, domnilor.

Colonelul se răsuceşte pe călcîie. Afară ninge spulberat. Pe jos s-a aşternut un strat pufos de zăpadă. Vornicu vede caii înşeuaţi, acoperiţi cu tohoarce şi o maşină de comandament, un *„tout-terrain"*, cu capota ninsă avînd ceva la remorcă, nu-şi dă seama ce anume. Prin lumina gălbuie a becului trec vînzolindu-se trîmbe albe de fulgi. Vornicu are senzaţia stranie că ofiţerul de jandarmi l-a supus unui interogatoriu şi unor teste, asta-l irită, constată că primpretorul a rămas şi împreună cu Belcotă conduc grupul de ofiţeri la maşină...

...ora 21.30 în maşina de comandament

— Care e părerea ta, Victore ? Iese Maniu sau...

— Este a cincisprezecea oară cînd îl întrebi, papa...

— Nu iese Maniu, spune sec căpitanul Victor Ceauşu.

— Imposibil. Numai dacă toată lumea se hotărăşte să măsluiască voturile, spune locotenent-comandorul Borlovan.

— De unde ştii ? Sondaje ?

Maria Ceauşu priveşte absentă în noaptea biciuită de trîmbele albe. Ceasornicul fosforescent de la tabloul de bord arată ora 21.30. Fuioarele de zăpadă umedă se lipesc de parbriz, apoi curg rapid spre ştergătoare, unde se aliniază şi se transformă în pîrîiaşe de apă. Farurile puternice

taie noaptea cu lumină albă în care joacă fantast puzderia de fulgi. Roţile spintecă apele Ramnei revărsate în adînciturile drumului. Mariei Ceauşu îi place cînd botul pătrat al maşinii militare se pleacă spre apele spumegînde, cînd aude lichidul dens şi rece fierbînd sub caroserie şi cînd jeturile ţîşnesc prin faţa parbrizului, desenîndu-se cenuşii la lumina strălucitoare a proiectorului fixat lîngă locul şoferului. În maşină miroase bizar a benzină arsă, a haine de piele, a militari şi a frig umed. Frunzele de stejar de pe vizierele celor doi ofiţeri superiori lucesc palid în lumina verzuie, spectrală, reflectată de tabloul de bord... Totuşi, putea face ceva mai bun cu situaţia ei de absolventă *magna cum laudae*. Nu din pricina lui papa şi nu prin meritul lui, mai ales de cînd nu mai este prefect şi toţi adversarii lui sînt într-un fel la putere. Este foarte lucidă. Profesorul i-a propus să rămînă la el în clinică. Se putea specializa în străinătate. Poate la Paris. Papa o vrea aici. Şi Victor. Să fie prea comodă ? Interesant aviatorul-ţăran. Preoteasa i-a spus că pictează... Peste drumul în pantă trece în copci elegante un lup. Se opreşte în marginea pădurii. Are ochi de fosfor. E înalt, ud şi cenuşiu. Maria Ceauşu se cuibăreşte în blana caldă... De ce nu, la Paris ?

— De ce nu iese, Victore ?

Papa are glasul răguşit. A început să bea. În ultimul timp este tensionat. Nervos.

— Conjunctura !

— Dă-o-n mă-sa de conjunctură !

— Delegaţia guvernamentală a făcut, la timpul potrivit, destulă vîlvă la Paris. Occidentul aşteaptă !

— Ce ?

— Infirmarea, dinlăuntru, a stării de lucruri prezentate de delegaţie.

— Dobitoci. Asta e ! Ruşii se consolidează cu fiecare minut pierdut...

Mariei Vărzaru îi plac bărbaţii aceştia aspri. Cazoni. Cu miros de curelărie şi arme. De colonie, tutun şi cazarmă. A crescut între ei... Cum pictează fostul aviator ? Aş vrea să-i pozeze îmbrăcată în *Maja*. Vede clar *„Maja desnuda“* a lui Goya ; de ce naiba n-a văzut-o îmbrăcată ; oricum, rivalizează cu modelul lui Goya, cu amorul lui şi constată sec că raporturile ei cu Victor, singurul bărbat

pe care-l cunoaşte, sînt cu totul reci şi convenţionale. Să nu fi cunoscut dragostea ?

— Au reuşit să trezească masele, spune căpitanul.

— Masele, mîrîie colonelul.

— În fond, au puterea de pe acum.

— Atunci ?

— Aşa cum am stabilit.

Colonelul îşi trage fălcile în piept. Apasă acceleraţia. Maşina atacă serpentinele sub ninsoarea vînzolită.

— Eşti sigur că a venit ordinul de la Interne ?

— Sigur !... „Domnul consilier Avram a lucrat rapid. Jocul a început. Să jucăm", îşi spune căpitanul.

— De ce zîmbeşti, Victore ?

— Ţi se pare.

— Auzi, Maria ? I-au trimis ordin să mă aresteze.

La fiecare viraj farurile taie noaptea în spirale scurte, prin care trec fulgerător vîrfuri de fagi plecate sub vînt, stînci fantastice pe care se zbuciumă arbuşti ireali, goluri în care se prăbuşesc vîrtejurile de zăpadă. Se aude vîntul vuind în copaci.

— Papa arestat ? Absurd ! Şi regele ?... Regele vă lasă după ce s-a folosit de voi ?

— Regele ! rîde uscat Victor Ceauşu. Niciodată n-a fost mai puţin rege decît astăzi... Stop ! Cobor aici.

Maşina stopează într-o curbă. De sub un boschet de mesteceni sfîşiat de vijelie, iese un călăreţ militar, cu gulerul mantalei ridicat. Maria Vărzaru îi vede limpede cureluşa caschetei petrecută pe sub bărbie. Carabina purtată la spate cu ţeava în jos. Duce de dîrlogi un cal înşeuat cu şa înaltă, cazonă. Papa trece farurile pe faza mică. Stinge proiectorul. Comandorul Borlovan este impasibil. Se aude motorul puternic bătînd ritmic. Victor se pleacă peste bancheta din faţă.

— Intervenţia anglo-americană este singura salvare, spune şi ei i se pare mai rece şi mai depărtat ca niciodată.

— Pînă atunci ?

— Riposta armată, papa.

— Lasă asta. Ai aranjat depozitele aşa cum mi le-ai trecut pe hartă ?

— Exact.

— Codul rămîne cel stabilit. Cînd te mai văd ?

— De cîte ori simţi nevoia, papa.

— Fii cu ochii în patru. Şi mai ales ocroteşte-o pe Maria.

— Nici o grijă.

— Pînă după alegeri ne mai întîlnim ?

— Nu !

— Perfect.

Colonelul Vărzaru se întoarce şi-l îmbrăţişează pe căpitanul de jandarmi. Maria Ceauşu se uită la cei doi bărbaţi. Are intuiţia tăioasă că papa este sincer. Emoţionat. Victor — dintr-odată fals. Parcă rîde. Un rîs mut, interior, sarcastic şi rău. Rîsul lui dinaintea „marilor anchete".

— De ce vă îmbrăţişaţi ? întreabă alarmată.

— Rămîn în munte, spune cu voce răguşită papa.

Victor o sărută uşor sub ureche. Viziera rece îi atinge pielea gîtului. Maria Ceauşu se înfioară neplăcut. Urmăreşte neutră cum vijelia îi ridică soţului ei poalele mantalei de piele. Călăreţul salută scurt. Apropie caii de maşina în care intră un spulber de zăpadă apoasă. Victor încalecă. Îşi vîră pulpanele sub genunchi. Este foarte agil, asta-i place, şi niciodată obosit. Se pleacă în şa. O salută cochet. Trece dincolo de lumina farurilor, în întunericul biciuit de furtună, urmat de călăreţul căruia nu i se văd decît fălcile pătrate. Poate misterul în care este învăluit Victor a fascinat-o dintotdeauna.

— Numai de-ar începe, numai de-ar începe, şopteşte papa şi Maria Vărzaru aude zgomotul angrenajelor. Maşina porneşte brusc. Ceasul de bord arată ora 21.35...

...ora 21.30 la casa-cetate a popii Barbă Neagră

— Intră, bărbosule.

Barbă Neagră deschide uşa grea, din stejar. Se strecoară hoţeşte în dormitorul conjugal.

— Parcă mi-ai fi amant, nu soţ. Aşa vii la mine.

Preoteasa stă în faţa oglinzii şi se piaptănă. Cămaşa de noapte cumpărată de la Beograd mai mult o dezbracă. Popa o ridică de subsuori. Îi dezgoleşte sînii. O sărută lacom.

— Nu te mai satură Dumnezeu, zîmbeşte moale femeia.

— Ia-ţi capotul şi vino !

— Mi-e somn.

— Nu-ţi place ?

— Nu ! Se uită la mine de parcă aş fi goală.

Popa rîde bărbăteşte.

— Proasto ! Ai rămas tot frumoasă. Frumoasă şi proastă.

O sărută pe gît.

— Are-n el ceva. Îi musai să ştiu ce ţine-n el.

Iese tot hoţeşte. Intră în cuină fluierînd una veche, de lotrie. A luat-o de la mînăstire într-o noapte cu tunete şi ploaie. După un hram. O văzuse între maici. Îi plăcuse. A venit călare şi a luat-o. Scandalul ajunsese pînă sus. Pe urmă se uitase. O luase dintre maici şi fusese fecioară. Avea 17 ani. O ţinuse în Prislop pînă aproape de 30. Era gelos. O iubea. O iubeşte şi astăzi. Atunci, într-o duminică după Paşti, o scosese la Timişoara. Se uitau ofiţerii după ei pe stradă. Nu-i venea la-ndemînă, în reverendă, bărbos, lîngă femeia îmbrăcată uşor, suplă şi frumoasă. Se dusese la catedrală. O văzuse o înaltă faţă bisericească. Înalta faţă avea năravul să vîndă parohiile. Ţinea evidenţa preoţilor cu neveste tinere şi frumoase. Era o înaltă faţă cu apucături democratice. Umbla pe jos prin oraş. Binecuvînta mamele tinere care-şi plimbau odraslele. Mamele-i sărutau mîna. Înalta faţă, bărbat frumos, tînăr, le mîngîia duhovniceşte pe obraz. Le chema să le împărtăşească... I-a trimis un diacon după slujbă. Nu-l cunoştea şi voia să ştie dacă are unde dormi în oraş...

— Ce faci părinte, visezi ?

Femeia, doar în ciupag şi-n poale, vădană de război din Camăna, are douăzeci de ani. O ţine pe lîngă casă. Oacheşă. Îi zîmbeşte cu buzele rumenite de somn. Cască. Popa îi vîră mîna sub poale. Carnea tînără îi frige degetele.

— Nu mă ispiti, diavole.

— N-ai mai fost la mine de marţi.

— Şi azi e sîmbătă, necurato.

— Dacă nu vii, îmi iau altul.

— Adă răchie şi taci.

— Fără răchie nu mai poţi ?

Popa Barbă Neagră o ciupeşte de sîn. Femeia îl trage după ea în pridvor. Prin lumina gălbuie a becului de la colţul grajdului trec vîrtejuri de zăpadă. Se aude vîntul aulind în streşini. Popa trage lacom în piept aerul rece, mirosind a primăvară. Se simte tînăr. Nespus de tînăr. Îl inundă o bucurie sălbatică. Popii Barbă Neagră stau aici, sub poala munţilor, de-o veşnicie. Au trecut peste ei

imperiile otoman şi habsburgic. Coroana maghiară. Au stat, au luptat, cînd au putut s-au bucurat pînă în rărunchi de belşugul vieţii. Femeia se strînge lîngă el. Popa o ridică în braţe. Coboară cu ea în curte. Rămîne o clipă nemişcat în ninsoare. Fulgii îi năpădesc barba. Pletele. Sprîncenele. Rîde gros. Din ciupagul femeii aburește un iz cald de trup dornic. Trece cu ea în braţe spre grajd. Zăpada moale, pufoasă şi strălucitoare îi fîşîie tinereşte pe tureatca cizmelor...

— ...Nu se gîndesc decît la interesele lor meschine. Argintariu — la export. Goanţă — la lemnul furat de la Comunitate. Ilie Jura — la cîrciuma şi negustoria lui.

— Mi se pare mai potrivit Guga.

— Da, părinte. Parcă e mai lucid... Oricum, după alegeri, avem nevoie de un primar mînă de fier.

— Ce facem cu Stîngu ?

— Stîngu !... Stîngu !... Astuia-i lipseşte o Rosinantă, că pe Sancho Panza îl are.

— Paraschiv ?

— Ai ghicit, doamnă !

Preoteasa, într-un capot de mătase de culoarea frunzelor de muşcată, se leagănă uşor în balansoarul de lîngă soba de porţelan. Rîde gîlgîit. Prim-pretorul se plimbă agitat prin prînzitor, obsedat de turnura periculoasă pe care a luat-o jocul politic în toate satele de sub munte, indiferent cît de departe sînt aceste sate de centrele muncitoreşti. Din vechime, de sub austrieci, de cînd s-au înfiinţat fabricile de la Reşiţa, Nădrag, Ferdinand şi Topleţ, cu minele de rigoare, muntenii săraci au lucrat acolo. Unii s-au stabilit pe lîngă fabrici. Cei mai mulţi au rămas jumătate ţărani, jumătate muncitori, făcînd naveta zilnic. Nu este cazul Prislopului. Prislopul trebuie păstrat ca una din fortăreţele inexpugnabile. Este momentul istoric să ţîşnească din anonimatul lugubru al plasei lui de munte. Procesele ţărăneşti, conversiunea, participarea în consiliul de administraţie al Comunităţii de Avere, acţiunile la Banca sătească l-au făcut bogat... Prim-pretorul se opreşte brusc. Îşi scoate manşetele cu un gest scurt... Bogăţie vană, dacă nu este în stare să-l arunce într-un scaun ministerial. Trambulina este aici. Termenul foarte apropiat.

— Da, doamnă ! Sîntem în preajma unor evenimente excepţionale, vă repet, excepţionale, şi ei nu gîndesc decît

din perspectiva imediată a pungii. Părinte, mîine este ziua cea mare a sfinţiei tale...

— Prislopul este al nostru... Dar dincolo ? La pustă ?

— În ce fel este ziua cea mare a soţului meu ? se miră naiv preoteasa, trăgînd cu coada ochiului la Barbă Neagră. „Toarce ca un mîrtan, diavolul. Iar s-a culcat cu Floarea... Se gîndeşte aproape cu recunoştinţă la Floarea... Ca şi la mîndrele popii, semănate prin toate cătunele. Popa s-a ascuns sub plete şi-n barbă, destins în fotoliul adînc din partea cealaltă a sobei. Îi trage cu ochiul... Atunci, la Timişoara, n-a putut să refuze invitaţia înaltei feţe bisericeşti. Înalta faţă a cinat cu preotul de ţară şi consoarta acestuia, interesîndu-se de treburile parohiale şi duhovniceşti din partea aceea de loc cu oameni tari, repezi la mînie, cu uciderişi nu rareori cu incesturi, o lume pe care-o caracteriza ca nepătrunsă de cuvîntul Domnului, dînd să se înţeleagă foarte pe departe, că nici osîrdia şi harul părintelui nu sînt chiar de toată lauda. A doua zi l-a delegat la o sfinţire de biserică. A treia zi l-a însărcinat cu o misiune delicată şi confidenţială pe lîngă un seminar teologic dintr-un oraş apropiat. A patra zi i-a dat să înţeleagă că, dacă preoteasa continuă să-şi bată joc de el, sfinţia sa va trage cele mai supărătoare consecinţe.

— Ziua cea mare în sensul revelării de la amvon a adevărului istoric al grănicerimii, doamnă. De predica soţului dumneavoastră depinde acţiunea colonelului Vărzaru. Prim-pretorul îşi trage scaunul lîngă preoteasă. Femeia asta este o enigmă. Are, se zice, vocaţia castităţii, cu toate că emană un flux de o senzualitate aproape cinică. Asta-l aţîţă. Barbă Neagră se lasă adînc în fotoliu. Urmăreşte ironic manevra prim-pretorului. Numai să nu-l ia în unghii maica Filofteia. Şi ăsta e armig cunoscut, a îmbrăcat de pe la Budapesta şi Viena destule învăţătoare care ştiau cînta frumos, boala prim-pretorului, goştie cu taragot şi cîntec dulce şi dezmierdat de muiere, stă cu sabia comuniştilor deasupra capului şi îi arde s-o facă pe curtezanul... Ce ştie prim-pretorul, că nu iese nimic din el ? Este o convenţie între americani şi ruşi cu alegerile ? Aşteaptă americanii o mişcare dinlăuntru, ca să intre ? Cum să nu fie neliniştiţi Argintariu şi ceilalţi ; oierii, şi cei cu livezi şi cazane ; că s-au oprit exporturile, aveau contracte pentru porci, pentru taurine, pentru lînă şi brînzeturi, pentru seu, pentru miere, pentru poame, un flux viu cu ţările

din centrul Europei, cu Italia, ba şi cu Grecia, banii nu mucezeau cum au mucezit în vremea războiului, au mucezit şi nu prea, că fluxul acela s-a dirijat spre Germania ; erau codrii Comunităţii, acum după război este o piaţă avidă de material de construcţie, varniţele se măsoară în aur ; ei toţi se sugrumă fără export şi-i omoară comuniştii cu inventarele, cu recensămintele... Are turme... De oi. De tăuraşi. Mai ales de porci. Are ceară de albine. Are miere. Are rachiu. Vrea să construiască o turbină specială pentru debitul variabil de apă, un darac modern, o filatură, poate o mică anexă de tricotat ; dă de lucru la cîteva zeci de familii, face din păcurăriţe dacă nu altceva, măcar specialiste în tricotaje din lînă pură, se caută mai ales în occident ; are un plan de reamenajare a pîrîului, cu un mic stăvilar, a şi ridicat odaia în care să confecţioneze obiecte din coarne de cerb, zac coarnele prin păduri, lustre şi tot aici ceva pentru produse din fructe de pădure. Intră în circuit, dacă-i vorba şi pe piaţa internă, să fie ; dar mai ales să se elibereze de zecile de variante care-i zbîrnîie în minte ; cîştigă oamenii, cîştigă el, îi învaţă meserii pe spezele lui, comuniştii ar trebui să-l decoreze, ce ştie prim-pretorul că se sufocă muntele, dacă nu se revarsă iarăşi în circuitul lui firesc, milenar. Ingineria şi ce poate scoate ingineria din toate resursele vechi ale muntelui, aducîndu-le în astăzi, ingineria, acest demiurg modern, care creează viaţa mecanică opunînd-o canoanelor teologice, este în el însuşi mai mult decît îi place să creadă... Totul porneşte de la curentul electric şi curentul electric se scurge inutil pe Topla şi Camăna şi Bela-Reca şi Ramna, se scaldă raţele în el şi-l spurcă turmele.

Rîde mut în bărboi... A şasea zi, înalta faţă nu s-a arătat şi diaconul, care făcea şi slujba de codoş, l-a trimis la plimbare împreună cu consoarta. A mai venit înalta faţă într-o inspecţie duhovnicească, într-un Buick enorm, negru. Era într-o vară. A ascultat slujba în strana rezervată înaltelor feţe. A binecuvîntat mirenii. S-a uitat lung şi părinteşte la mirene. La masă i-a dat să înţeleagă părintelui că în curînd se va face un loc vacant de protopop, chiar în oraşul de scaun al înaltpreasfinţiei-sale. El s-a uitat la preoteasă. Se făcuse vînătă. S-a uitat la munţii care înalbăstreau pe cerul de vară. În livadă cînta un cuc. Preoteasa i-a făcut semn. S-au întîlnit pe coridor : „Vrei

să fi protă, diavole ?", l-a întrebat şi l-a apucat de barbă. „Tu ce zici, măicuţo Filofteio ?" „Drac, nu protă ! Stai pe-afară !" S-a întors singură. La puţină vreme înalt-preasfinţia-sa a plecat mînios. Cu potcapul tuflit. Cu reverenda hărtănită. „Nu-i bună maica Filofteia pentru treburi politiceşti", rîde în sine popa Barbă Neagră. Îşi ţine maica Filofteia obrazul în palmă, prim-pretorul îşi apropie genunchiul de genunchiul ei, dar nu vede, prostul, cum s-a aricit toată. Acu-i sare-n obraz şi-l ia în unghii. Se ridică din fotoliu.

— Du-te şi te culcă, coană preoteasă. Eşti ostenită.

Prim-pretorul se întoarce contrariat. Preoteasa se duce rîzînd, fîlfîindu-şi poalele capotului.

— Acu să descurcăm lucrurile ca-ntre bărbaţi, domnule prim-pretor... Popa e înalt. Masiv. Negru. Îi ard ochii. Prim-pretorul are brusc un complex de inferioritate.

— Neamul românesc a crescut din munte, domnule prim-pretor. Apropo... Soţia mea e castă. Curios, dar aşa este.

Prim-pretorul se face stacojiu.

— N-am venit aici să atentez la castitatea...

— Coanei preotese, rîde popa... Bizuiţi-vă pe mine, în cazul cînd aveţi idei... Idei sociale, vreau să zic. Dinamice. Eficiente. Care să scoată muntele din sărăcia endemică... Chiar dacă pentru asta va trebui o vreme să punem mîna pe arme. Vă ascult !

Prim-pretorul se aşază la masă. Îşi trage manşetele, nervos. Popa a înnebunit total. Idei sociale ?... Adică ce alte idei sociale pot menţine *statu-quo*-ul şi cu el statutul lor, al tuturora, acum cînd acest statut atîrnă de un fir de aţă ? Cum idei sociale, cînd ei au nevoie de o bază politică, bază asupra căreia comuniştii acţionează cu tot felul de tertipuri politice, pentru a o transforma în rezerva strategică, activă, a alegerilor ? Popa şi ceilalţi sînt limitaţi de statutul lor economic ; îi acordă prioritate ăstuia, în dauna politicului, aşa se şi explică penetraţia organizatorică a comuniştilor în Prislop... Ori tocmai această zonă a politicului este delicată astăzi, pînă la cel mai mortal secret. Ce trebuie şi ce nu trebuie să ştie acest popă de munte, cu mutră de tîlhar ?... În octombrie venise la Teregova inginerul Valentin Brahonsky din Timişoara, în numele organizaţiilor unite legionaro-hitleriste. Îi ceruse să stabilească legătura cu organizaţia hitleristă din Orşova,

care — fusese informat precis — ascundea trei ofițeri superiori hitlerişti din SS scăpați din foc, unul trecut Dunărea din Jugoslavia. Îi adusese un mesaj cu cifrul cunoscut, din partea unuia din şefii partidului, care îi ordona în termeni categorici să înființeze grupuri de şoc paramilitare şi să dea ajutor oricui se va prezenta în numele lui Steanță Dumitru, unul din conducătorii Sumanelor Negre... Ce trebuie şi ce nu trebuie să ştie acest popă cu mutră de tîlhar, posesor absolut al femeii care şi-a lăsat în odaie ceva din straniul ochilor verzi, despre Mişcarea Națională de Rezistență, în care partidul şi şeful lui au investit încredere şi, mai mult decît încredere, fonduri suculente ? ! Ce carte poate juca aici şi cît la sută din apropiata carieră politică poate să-i aducă această carte ?

— V-ascult, repetă popa şi se pleacă spre prim-pretor, ca pentru a-i uşura confesiunea.

Pendula din perete, barocă, de fabricație vieneză, cu cadranul aurit, bate sonor şi muzical jumătatea de oră... Ora 21.30...

...Sălaşul lui Florea Belcotă-ciungul, ora 21.40

— Nici Facerea Lumii n-a fost mai grea, spune învățătorul, sau fostul învățător, sau fostul maior, maiorul în rezervă Ioan Catalina, a fost citat pe Armata 4-a pentru o luptă în încercuire prin Tatra, îl văzuse şi aici într-o permisie, sus la foişor, îl văzuse la Piestany, purta sub cască un bandaj plin de sînge, acum poartă doar cicatricea rănii care-i iese albă pe frunte, de sub căciula țărănească. Cobora cu Belcotă spre sat cînd la Paltinu trăsnit i-a apucat cineva dîrlogii. Omul ieşise dintr-o alunişte vîntuită şi el i-a pus țeava pistolului la mir : „Sînt io, să trăiți... Pătru. Dacă binevoiți... Vrea să vă vadă (i s-a părut că Pătru şoptește un nume, vîntul i l-a înfuiorat în ninsoare)...“ „Ce e măi Radule aici, m-ai scos în lume ?“, l-a întrebat pe Belcotă, Belcotă a rîs acru, „Ziceai că eşti apolitic, ai ținut-o una şi bună cu apolitismul cînd am adus «Cursul», cînd întrezăream dincolo de aerodrom şi eu mă îndoiam că sîntem chiar de tot apolitici, dacă n-am predat «Cursul» şi-atunci ?“ Belcotă n-a răspuns. În schimb l-a adus aici, la sălaş, aproape-n buza satului, simte mirosul satului în nări, l-a adus după un itinerar excelent pus la punct şi o programare la fel de excelentă, încă nu s-a dobitocit să nu înțeleagă sensul deliberat al itinerarului

pe care i l-a propus Belcotă ; dar nu ştie ce vrea Belcotă şi cum naiba s-a putut schimba numai în cîteva luni, căzînd din muţenia lui obişnuită în muţenia asta tîlcuitoare.

— Ce sînt eu, moaştele Sfintei Paraschiva ? îi şopteşte toropit de plăcerea de a sta cufundat în tohoarca mirosind a zăr, răzbit de flăcările mocnite în vatra de bolovani, impresionat ciudat de întîlnirea cu Matei Pava, întîlnire şoc, pe care încă n-a asimilat-o.

— Îţi plătesc dobînzile, răspunde Belcotă. Şi-acum taci !

— Lucrurile se precipită, tovarăşi (locotenentul Vornicu încearcă să asimileze substantivul „tovarăşi". Substantiv neuzual. După cum încearcă să asimileze situaţia tactică în care se află. Belcoteştii s-au adunat în foişorul „ofiţîrului", probabil din raţiuni elementare, foişorul şi casele lui Belcotă fiind cumva într-un loc geometric al clanului. La popa Barbă Neagră este un alt loc geometric, probabil politic. Aici, la sălaşul lui Florea Belcotă, este un alt loc geometric : probabil politic şi tactic în acelaşi timp. Nu are nevoie de nici o explicaţie suplimentară. De nici o teorie a „luptei de clasă". De nici un curs de iniţiere politică. Ceea ce îl miră, o mirare absolut obiectivă, rece, aproape de natură ştiinţifică, dacă poate exista o mirare ştiinţifică este faptul că Augusta, cu cea mai bună intenţie, n-a reuşit decît să-l depărteze de obiectul pasiunii ei sociale şi să nu-l intereseze nici o clipă apropo de obiectul profesiunii ei). Lucrurile se precipită, spune fostul maior şi poate fostul învăţător, noi nu aduceam mîine muncitorii de la Topleţ să repare inventarul agricol, dacă tovarăşul Matei Pava nu ne alerta în legătură cu manifestarea preelectorală pusă la cale de naţional-ţărăniştii lui Maniu, care vor să-şi asigure muntele prin forţa bandelor maniste şi legionare... Eu nu pot rămîne aici, sînt chemat la judeţeană ; dar rămîne tovarăşul secretar Matei Pava şi-l rog să mă scuze domnul locotenent, comandantul gărzii, că l-am invitat aici ; dar mi-am spus, fac un act de onestitate, de prevenire şi de camaraderie... Prietene Bloch, dumneata priveşti lucrurile mai mult ca un socialist utopic decît ca un comunist. Asta pentru că te-ai apropiat de mişcarea muncitorească prin cărţi, nu prin viaţă. Poate că nici nu te-ai apropiat propriu-zis de mişcarea muncitorească, ci numai de gîndirea ei teoretică... De aceea nu accepţi modul cum organizăm noi muntele.

— Refuz violența și mijloacele violente, tovarășe Catalina, spune alb Sergiu Bloch, cocîrjat într-o haină de piele îmblănită... Lagărele de exterminare m-au săturat în veci de veci de violență.

— Revoluția nu se face fără violență și dictatura proletariatului nu este chiar o chestiune de pension.

— Refuz violența. Dacă noi, aici, pe însuși teritoriul violenței ancestrale, în loc de înțelegere, exacerbăm violența...

— La toate tentativele noastre de a organiza munca de partid la sate s-a răspuns cu violență împinsă pînă la asasinat politic. Vrei să încetăm organizarea ? Fără organizare teoria revoluționară rămîne un drapel fără port-drapel. Un steag fără stegar.

— Sînt împotriva înfruntării de mîine.

— Dacă nu ieșim mîine, nu sîmțîm inima muntelui, spune Pătru C. Dragalina.

— Ne facem de miru lumii, spune un muntean chior, neras, în cojoc... De trii săptămîni facem propagandă că vin maistorii să ne ajute.

— La urma urmei, de ce confruntare ? spune foarte încet Matei Pava... Ei își văd de ale lor. Noi de ale noastre, în afara oricărei propagande electorale.

— Este tocmai ceea ce voiam să vă spun, domnilor ! Vornicu accentuează pe „domnilor" și nu știe exact de ce-o face. Instrucțiunile prevăd clar că propaganda electorală va înceta pe întregul teritoriu al țării începînd cu ora zero din ziua alegerilor. Domnule Catalina, asta este o instrucțiune care pentru mine are valoare de ordin și literă de lege.

— Nimeni n-o contestă, domnule locotenent. Noi, care facem parte din blocul partidelor de guvernămînt, vom aplica instrucțiunile cu cea mai mare severitate.

— Atunci ?

— Manifestarea noastră de mîine este una pur economică și nu depășește ora... zero !

— Aparent economică, după cîte-mi dau seama, spune Vornicu ; dar nu eu sînt chemat să apreciez treburile de acest gen.

— Voiam să vă întreb dacă, păstrînd obiectivitatea și sensul misiunii, puteți asigura liniștea și siguranța în centrul de comună Prislop ? ! Nu sînt adeptul violenței. Nu accept violența nimănui. Cu atît mai puțin violența opoziției.

— Nu am nici o altă instrucțiune în afară de a asigura localul de vot, liniștea și imparțialitatea alegerilor.

— Domnule locotenent. Nu uitați că în calitate de locotenent de rezervă am comandat un pluton de vînători de munte, că am făcut toată campania din vest în Divizia Tudor Vladimirescu și că am terminat-o cu gradul de maior, comandant de batalion.

— Ce sens are această rememorare a biografiei dumneavoastră de război, domnule... Catalina ?

Vornicu se abține să-i spună „domnule maior", asta l-ar pune într-o poziție subalternă și, oricît i-ar fi de simpatic „maiorul Catalina" cu biografia lui de război, nu vede de ce i-ar fi mai simpatic decît locotenent-comandorul aviator Mihai Borlovan cu biografia lui de război, pînă acum neajungînd la ideile fundamentale ale fiecăruia din ei decît vag. Locotenent-comandorul spusese „politica înseamnă însuși dreptul nostru la existență". Pe cine includea în acest „dreptul nostru" și pe cine excludea i-a fost clar. Includea pe toată lumea în afară de comuniști, acuzîndu-i de negarea istoriei naționale ; sau de anularea ei. De anularea echilibrului social generat de veacurile de istorie. I-a prevenit de ușurința cu care „voi tinerii vă lăsați seduși de aparenta generozitate a ideilor zise «progresiste»". Îi bîzîie în urechi glasul lătrat al colonelului Vărzaru : „Am nevoie de oameni tari care să nu-i lase să se organizeze chiar dacă pentru asta vom face uz de armă". La ce fel de jurămînt făcuse aluzie colonelul Vărzaru, cînd îi amintise că face parte din Aviația Regală Română ? Și ce rost a avut ancheta rapidă a căpitanului Ceaușu, jandarmul, care i-a recomandat o neutralitate absolută ? Este evident, colonelul Vărzaru nu intră în vederile lui Mefisto, ba dimpotrivă. Locotenent-comandorul Borlovan a spus că Mareșalul trebuia apărat cu baionetele ; dar el, sublocotenentul Radu Nanu Vornicu, atunci cînd Mareșalul a venit pe aerodromul Bacău, pentru zborul acela sinucigaș deasupra frontului din Moldova și știa că Armata pregătește întoarcerea armelor și implicit căderea mareșalului Antonescu, el, sublocotenentul, aflat parcă într-o transă electrică, n-a făcut trei pași înainte din alinierea patrulei și nu i-a raportat tot ce știa pentru că, nedeliberat, dintr-o intuiție stranie, acel Radu Nanu Vornicu a știut atunci că mareșalul Antonescu dusese țara

în pragul catastrofei şi că trebuia să plătească imensa lui greşeală politică.

— Sensul pe care i l-am atribuit în luptă, domnule locotenent. Am făcut războiul în ideea eliberării. Eliberării ţării de fascism. Eliberării Europei de fascism. Eliberării omului de exploatare. Eliberării lui de ruşinea inumană a sărăciei. Eliberării ţăranului de noile forme ale iobăgiei. Eliberării muncitorului de exploatarea patronală. Eliberării intelectualului de exploatarea capitalistului. Eliberării avuţiei naţionale de exploatarea finanţei străine... Un sens care a meritat nu numai riscurile luptei. Dar şi jertfa. Altfel ce sens istoric să dăm războiului ? ! Sau ce sens istoric îi atribuiţi ? Ne întoarcem în jug şi lăsăm să ni se cocoaţe pe cocoaşă toţi profitorii de război ? ! Toată pletora claselor oprimatoare ? Ar fi o aberaţie...

— Sînt ca un ogor d-ăla din luncă, de care noi n-avem parte, arat, grăpat, mustos, care a primit sămînţa şi-acu aşteaptă soarele s-o încolţească, spune fostul sergent Pătru C. Dragalina... Ori ca o mină pusă unde trebuie, care aşteaptă numai amorsa ca să detune...

— Auziţi, tovarăşi ? Organizare. Clasă muncitoare, teorie revoluţionară, aliat firesc — ţărănimea muncitoare... Asta spune tovarăşul Pătru, secretarul celulei noastre de partid, fără să ştie că, vorbind la figurat, rosteşte un adevăr copleşitor... Haideţi că-i amînat, spune dintr-odată ţărăneşte, fostul maior, pe care Vornicu îl ştie din Borlova, neam după mamă cu generalul Dragalina, mort în cel dintîi război mondial pe cînd organiza apărarea Văii Jiului... Îi amînat şi mîine am lucru în pustă, că nici acolo nu-i chiar lesne. Să vină ori să nu vină muncitorii de la Topleţ ?

— Doamne feri-ne, cum să nu vie don'maior, dacă noi de trii săptămîni ducem propagandă că vin maistorii şi se pornesc ăi de prin cătune încă de la cîntatul cocoşilor ?

— Să vină, spune Matei Pava. Este neras, Vornicu îl vede trudit şi abia aşteaptă să stea cu Matei Pava de vorbă, să afle ce-a fost atunci acolo la B. după ce-au aruncat podul în aer, după ce l-au salvat ostaşii şi sergentul de urmărirea S.S.-iştilor pe Matei Pava şi pe cine a executat Pill Bassmann, ce face Maria, ce face doctorul Bassmann ; pe urmă ideile-sens ale fostului maior Catalina sînt prea limpezi, prea directe, ca să-l lase indiferent şi-l sîcîie incert ; dar îl sîcîie, nu faptul că Virgil Belcotă este căpitan,

un salt spectaculos peste ierarhie şi legile ei fireşti ; dar că este la jandarmi, ofiţer politic, asta este semnificativ, după cum este semnificativă poziţia lui Virgil Belcotă faţă de Georg Hauser. Va să zică, dincolo de aerodrom a început un fel de sortare, de triere, de împărţire a oamenilor, după criterii care-i scapă. O anume categorisire a oamenilor, categorisire din care a reţinut printre altele : „speculanţi", „îmbogăţiţi de război", „exploatatori", „moşieri", „fabricanţi", ca să nu alinieze categorii incriminate cu violenţă ca cele ale „fasciştilor şi slugilor lor, legionarii"...

Focul zvîrle spre tavanul rar, din grinzi afumate, două pale roşii-gălbui, lungi şi pîlpîitoare.

— Găzdoii v-au uitat aici în sălbăticie, să vă scoată din vreme şi să vă stoarcă, spune fostul maior. Rostul nostru este să aducem tot poporul în vreme... Să trezim conştiinţele... Să facem din fiecare ins nu un animal de povară, ci o fiinţă raţională.

— Avem de lucru cu Facerea lumii, spune Matei Pava.

— Auziţi, tovarăşe Catalina, spune fostul sergent fostului maior — amîndoi au frămîntat luturile, îşi spune Vornicu, luturile şi gîndurile, s-au delimitat sub traiectorii, acolo şi-au clarificat opţiunile — lumina catifelată a focului îi joacă pe urma albăstrie a rănii din bărbia pătrată, auziţi tovarăşe Catalina ? Noi ăştia de nisăm aici, aşa cred eu, am căutat partidul cu inima. N-aveam încotro ne duce decît la partid, asta am înţeles pră front. Da, gîndesc eu, nu-i destul atît, chiar dacă mîine vin maistorii şi chiar dacă ieşim la alegeri.

— Nu-i destul cu inima ? întreabă cineva din semiobscuritatea sălaşului, pentru că sînt aici ca la două grupe de luptă şi pe Vornicu îl miră doar parţial faptul că asistă la o adunare cvasisecretă ţinută la sălaş ; ascunsă, aproape ilegală ; îşi aduce aminte de istoria cu Alexandru Belcotă, fuga lui precipitată de la Reşiţa, apoi de-acasă, de la conu' Costache... Ce-o fi făcînd acum Alexandru Belcotă şi în ce raporturi este cu jandarmeria, care l-a urmărit ani de zile ? !

— Nu-i, Piţule !

— Ce vrei să zîci, Petre ?

— Vreau să zîc, Brîncuţă, că-i musai noi oamenii din partid din sat să ne întrebăm şi de rosturile lumii, aşa cum le vede partidul nostru. Să ştim încotro şi de ce. Ca

pe front. Să-i putem lămuri pră oameni. Eu unul nu pot fi sătul numai cînd am.

— Ba io da, rîde cineva (semiumbră, dintre semiumbrele cufundate în anonimatul obscur și friguros al sălașului.)

— Vreau să și știu „de ce".

— Are dreptate Pătru... (Alt glas obscur, altă semiumbră, altă conștiință care caută lumina, își notează mental Vornicu.)

— Stăm aici la foc, vorbim de zîua de mîine, de venirea muncitorilor, focul ne luminează mîinile și pieptu-rile, da' deasupra e noapte și-i întuneric pînă-n grinda sălașului, și de-acolo, pînă dincolo de stele... Și-n loc să stăm la givan omenește, la școală ori la primărie, stăm aici, de frica lu' don' prăfesăr Belcotă și a lu' don' colonel Vărzaru și a găzdonilor, că ni-i frică să ieșim noaptea-n voreț și ce-i în întunericul ăla nu știm ? !

Este o clipă de liniște. Se aude viscolul de martie șuierînd în șindrila sălașului. Printre grinzile peretelui trec lame reci și tăioase de aer glacial. Apoi se ridică un fel de vaier lugubru, un sunet care îi împietrește, vaierul se limpezește într-un urlet prelung, oamenii se strîng parcă lîngă foc și cineva șoptește.

— Lupoaica ai bătrînă.

— Asta te neliniștește, tovarășe Pătru ?

— Asta, don' maior Catalina.

— În întunericul ăla stăm noi, ca să facem lumină... Hai Brîncuță ! Adu caii și să mergem.

— Pe cai i-a simțit lupoaica, de aia...

— Vorbe, spune fostul maior... La loc comanda. Prind trenul de la șase... S-o luăm altfel... De la reforma agrară, economate, sindicate, de la democratizarea aparatului de stat, de la program, Petre, că Facerea asta nu din vorbe o vrem, ci din fapte.

— Pășunile de la goluri arendate la a doua mînă, prin Gugulești !

— Fînațurile și poienile și codrii de la Comunitate, în arendă la cine dă mai mult !... Glasurile se precipită.

— Ceea ce este nemaipomenit, uluitor, spune Sergiu Bloch, este că gîndirea partidului pătrunde pînă aici, unde n-a gîndit nimeni în afara tradiției.

Tace brusc, își trosnește degetele lungi, străvezii, tușește, adunîndu-și haina blănită la pieptul îngust. Sergiu

Bloch, fratele lui Erwin Bloch, proprietarul joagărelor şi al magazinului mixt, băiatul care avea obiceiul să urce la Belcotă cînd află că au venit în permisie. Aducea vioara în cutia ei capitonată cu o catifea roşu-cardinal şi cînd sfinţea soarele cînta Ravel şi, la cererea lui Belcotă, „Balada" lui Ciprian Porumbescu. Într-un timp a dispărut, Belcotă i-a spus, atunci la priveghi, că a fost ridicat şi internat.

— Asta este forţa noastră, adică adevărul social pe care-l reprezintă partidul, adevăr social care aici are un ecou mai slab, datorită condiţiilor specifice.

— Nu ştiu cîtă sărăcime este la pustă ; da' aici prea nisăm mulţi şi atunci de ce să fie condiţii specifice, tovarăşe Catalina ?

— Vă trebuie credite pentru inventar şi băncile sînt în mîinile capitaliştilor. Nu se poate fără credite. Capitaliştii le folosesc pentru afaceri. Sabotează reforma agrară, sabotează investiţiile în industrie, în construcţii. De fapt sînt două puteri în luptă : guvernul nostru democrat şi capitaliştii. Pe moşieri i-am pus la pămînt. Pe capitalişti, cînd vom lua puterea pe deplin. Atunci vom face în aşa fel încît puterea financiară să fie a statului. Şi statul să dea credite prin care să se ridice industria şi agricultura. De aici va veni lumina pe care-o vrei tu, Petre.

Ion Dragalina vorbeşte foarte didactic de forţa creditelor. Cum le îndreaptă bancherii spre cocoşei, spre valută străină — dolari şi lire sterline — cum scot aurul şi devizele din ţară, cum vor să creeze haos, neîncredere în guvern, împingînd masele în pragul mizeriei şi al disperării... Vornicu se gîndeşte detaşat la solda lui de mizerie, la tipii întîlniţi atunci la operă în anturajul lui Stamate Chiriac, la soldaţii desculţi şi la armele care, în loc de curele, aveau sfori legate de soldaţi să poată fi ţinute la umăr, la preţul neobişnuit al unei perechi de pingele. Fostul maior este esenţial, dar prea sintetic, să-şi fi pierdut uzul de a vorbi ţăranilor, sau ceea ce ascultă el aici ţine de o succesiune de teme politice dezbătute de comunişti şi uite că el n-a avut măcar curiozitatea elementară să participe la o singură lecţie politică la Flotilă, cu trupa, trupa care-i venea lui la instrucţie şi la avioane.

— Şi Bloch face cum fac bancherii ? întreabă omul cu găvanul scurs.

— Da !... răspunde tîrziu şi slab Sergiu Bloch... Transformă cîştigurile în aur.

— Petre, să-mi faceţi o listă cu problemele economice ale Prislopului, te ajută tovarăşul Sergiu şi poate, dacă vrea, domnul locotenent Belcotă. Relaţiile cu Comunitatea de Avere, cum se dau păşunile în arendă, cîţi muncitori forestieri, joagăre, mori, rîşniţe, darace... Mîine staţi pe lîngă cei de la Topoleţ. La alegeri să vină cu muierile, toţi cu muierile, n-au carte, dar soarele îl cunosc şi voi duceţi muncă de la om la om, bateţi cătunele, bateţi văile, numai din casă-n casă, acolo la ţăpinari, la sezonierii care lucră în pustă, cu grijă şi mai ales nu umblaţi cîte unul şi noaptea păziţi-vă. E bine să nu dormiţi pe-acasă în zilele astea... Rămîne cu voi tovarăşul secretar de plasă, pînă mîine... Hai, Brîncuţă... Caii... Asta este, domnule locotenent Vornicu. Ştiu absolut tot ce s-a întîmplat la B... Vă las cu tovarăşul Matei Pava... Trebuie să ştiţi că a insistat să vă avem aici... Puteţi să-mi spuneţi cît este ceasul foarte exact ?

Locotenentul aviator Radu Vornicu îşi consultă cronometrul „Universal-Génève".

— Este ora 21,39 de minute şi 50 de secunde, domnule Catalina...

...ora 24.00 la casele lui Stîngu-Tauru...

— Strașnic, strașnic ! spune gutural colonelul Vărzaru. Strașnic, domnule Stîngu ! Eşti un om şi jumătate, domnule.

— Să trăiţi dom'coloniel.

— Cîte spui că ai stocate aici ?

— Zece cu toată muniţia. Uitaţi şi cutiile.

— Extraordinar ! Cutiile originale. Şi benzile. Uită-te ce benzi, domnule. Marfă americană. O plăcere.

Colonelul pipăie interiorul cavernei cu antena de lumină a bateriei... Excepţional. Asta este pe afet. De necrezut. Opt mitraliere grele de 13,2 acoperite cu saci stau negre, cu manşoanele îmbibate de vaselină, clădite cu grijă pe un podium de scîndură. Stîngu-Tauru mînuie mitraliera jumelată, bine prinsă în turela ei mobilă. Colonelul Vărzaru descifrează iniţialele bătute pe închizătorul unei arme. Nu reţine nimic. Situaţia lui s-a schimbat radical în 24 de ore. Este un colonel fictiv. De fapt a devenit un colonel fictiv din ziua de 25 mai 1946, cînd a fost pronun-

ţată sentinţa „la moarte“ în procesul Mareşalului. De la 25 mai 1946 încearcă să compenseze în grănicerime ceea ce pierde în armată. La comanda Diviziei a fost instalat unul dintre cei trecuţi pe linie moartă de către mareşalul Antonescu. În locul Diviziei are nevoie de tot muntele grănicerimii bănăţene, de cînd există grănicerime, mereu în opoziţie cu puterea legală, tinzînd spre un fel de autonomie locală în care domnesc tradiţia şi legile nescrise ale muntelui. Nimeni de aici nu trebuie să ştie că a venit ordinul acestui guvern de a fi deferit justiţiei. Criminal ? Pentru ce ? Că războiului de guerilă i-a răspuns cu pedepse drastice ? Este o inepţie. Criminal pentru vina de a fi fost prefect şi de a fi lichidat, în stare de război, orice tendinţă de sabotaj sau de rezistenţă armată ? Ce e aia democraţie ?... Trebuie să manevreze astfel încît să-i implice pe grăniceri şi, implicîndu-i, să şi-i facă solidari. Cît poate rezista în munte, dînd lovituri rapide, manevrînd într-un spaţiu greu accesibil, avînd populaţia de partea lui ? Un an ? Doi ani ? Fără o intervenţie masivă din afară... Gîndul îl înspăimîntă. Dintotdeauna forţele de ordine au fost şi vor fi în slujba guvernelor care le plătesc. În cîţiva ani, trei cel mult, dacă obţin guvernul, comuniştii îşi vor avea propriile lor forţe de ordine. Şi atunci ?

— Mai am ceva dom'coloniel, spune Stîngu-Tauru.

Omul desface cu băgare de seamă un maldăr de saci. Iese la iveală ţeava verde a unui aruncător de mine, cu placa de bază aşezată pe un fund de butoi.

— Muniţie ai ?

— Patru lăzi pline, dom'coloniel. M-a costat totului, tot, aruncătorul şi muniţia, zece chile de răchie.

— Dacă ar fi toţi ca dumneata... Altceva ?

— N-ajunge ?

— Cine a demontat mitralierele ?

— Gîrbin le-o demontat. Acu lucră la nişte afete de stejar. O să stea ca-n avion, dom'coloniel ! În vara lui '43, într-o noapte, era la stînă. Treceau avioane de la Dunăre. A venit unul înaintea zorilor cu foc în coadă. Jos. A tras cîteva paraşute luminoase. S-a-nvîrtit cu focul după el, ronrăind din motoare de vuiau munţii. S-a lăsat în pădurea străveche de brazi, dinspre Boldoveanu. S-a dus acolo cu copiii şi taică-su. Avionul se aşezase pe brazi. Îi răsese. Făcuse pîrtie. Au găsit cîţiva morţi. Au demontat

mitralierele. Cîţiva kilometri de cablu. Maşini fel şi fel. Maşinile le-a dat popii. Armele le-a ţinut.

— Arsenalul de aici are să-ţi aducă un loc de deputat în viitorul guvern, domnule Stîngu. Te felicit. Dă-mi voie să-ţi strîng mîna.

Se întorc în casă. Grota este sub o stîncă uriaşă, care domină curţile. Odaia e zugrăvită bizar de la duşumea pînă sub tavanul din grinzi, cu colonade în cele patru colţuri, isprăvite într-o imitaţie de capiteluri dorice. Între colonade, tavan şi duşumea — cîte un panou tivit cu o dungă de un maroniu cald, acoperit cu motive florale stilizate pe fond azur.

— Acu, dac-aţi văzut, ascult, dom'coloniel... Că n-am priceput mare lucru de la dom'prim şi aici lucrurile nu sînt baş aşa de limpezi.

— Ştiu !

— Atunci ?

Colonelul îşi lasă bărbia în piept. Părul roşcovan, tuns scurt, îi conturează puternic oasele mari ale craniului.

— Nu mă împac cu politica şi mi s-a plîns prim-pretorul că dumneata îţi faci jocul în afara partidelor. Nu înţeleg ce vrei ? !

— Nu merg cu ţărăniştii. Fac echipe de şoc... Bătăi... Nu ştiu ce vor. Asta-i... Tace. Îşi pleacă statura uriaşă spre Vărzaru. Aici nu merge cu boata, dom'coloniel. Merge cu ce am eu. Cu ce vreţi dumneavoastră.

— De acord. Politicienii încurcă lucrurile. După ce le-noadă de nici dracul nu le mai dă de capăt zic : „Poftiţi. Descurcaţi-le voi, militarii, cu armele". Foarte bine. Iarăşi a venit vremea să le descurcăm. Pentru asta grănicerimea trebuie să fie strîns unită.

— Nu se poate.

— De ce ?

— Lucruri vechi... Pînă nu-l văz pe Goanţă gol, nu sînt Stîngu-Tauru. E omul dumneavoastră. Ştiu. Poate vreţi să ziceţi de ce l-am tras în proces cu codrul grăniceresc ? ! Îl duc chiar dacă mă scriu la *bolşovici*, dom'coloniel.

— Mă nenoroceşti. Afacerea este încheiată cu *Muschong*.

— Vi-l las pînă în iulie.

Colonelul Vărzaru transpiră abundent. Stîngu-Tauru are ochii prea albaştri ca să-l ierte pe Goanţă... Princi-

palul este ca joagărele să lucreze pînă-n iulie. Geza este un om de onoare, va converti cheresteaua în devize şi i le va depune în Elveţia. Munţii ăştia ţin pînă la Dunăre. Este o rezervă strategică în grupul lui de ipoteze. Îşi trage portharta pe genunchi. Scoate un plan director. Stîngu face loc pe masă. Miroase a hîrtie închisă în seif.

— Mîine este doar repetiţia generală, pentru alegeri, domnule Stîngu.

Stîngu îşi vîră mîinile în praşchie. Se lasă pe speteaza scaunului. Îl prinde pe colonel în privirea albastră. Dacă era tare, acolo la Divizie, sau în tot Banatul, ca atunci cînd era prefect, colonelul nu se retrăgea în Prislop să conducă nişte ieşiţi din lege cum sînt cătanele profesorului Belcotă şi cine s-o mai aduna mîine. Stîngu se adînceşte în tăcere. Tace. Altfel nu face nimic. Toţi Tăureştii au făcut, tăcînd.

— Deci mîine montăm o cercetare de luptă, domnule Stîngu, şi închidem Prislopul, după cum urmează...

Colonelul Vărzaru îşi simte, brusc, singurătatea pe care şi-o sporeşte cu fiecare dispozitiv ridicol indicat pe hartă...

...ora 24.50 la moara lui Pavel Lala

Clădirea mare şi neagră a morii se înalţă în spulberul alb al zăpezii apoase, mai mult lapoviţă — rece. Un dulău latră răguşit. Ramna vîjîie în scocul deschis. O femeie înaltă, cu un sac în cap, ridică un lămpaş.

— Haide colonielule ! Naşa doarme de mult... Îi frumoasă de parc-ai fi făcut-o cu mine...

— Ai fi vrut, Persido !

— Aşi fi vrut... Să-l mîn şi pe-al meu ?

— Lasă-l mamă pră tata... Facem singuri.

— Bine, Pavile. Eu să vin ?

— Dacă-i de lipsă te chiem !

— Ai adus arme, colonielule ? Că fără arme vă mîncă ăştia !

Colonelul Vărzaru are o clipă de pierdere privind faţa femeii sculptată în lemn gălbui, luminată tremurat de lumina lămpaşului. Totul i se pare neverosimil. A iubit-o pe Persida cînd era locotenent. Stîngu Tauru îşi face jocul cu un individualism şi un egocentrism vecine cu nebunia. Dacă n-ar cunoaşte orgoliul şi mîndria grănicerilor ? ! El însuşi este de un orgoliu şi de o mîndrie vecine cu fanatismul. Absurd... Nu se va oferi zecilor de ani de ocnă,

cînd are în spatele lui Muntele. Ştie de la Victor cu cîtă diabolică înverşunare îl vînează Alexandru Belcotă, mare comunist la judeţeana Timiş ; cu mai multă şi mai feroce înverşunare decît l-a vînat el pe Belcotă ; un agitator destul de retractil care, datorită neîndemînării, a lăsat destule urme ca el să-i găsească pe cei mai imprudenţi şi să poată anihila ceea ce urzea acel Alexandru Belcotă. De fapt ar trebui să alcătuiască un memoriu la Bucureşti în care să dezvăluie toate greşelile conspirative ale tipului.

Pavel Lala se urcă lîngă el în maşina de comandament. L-a avut pe front în grupa de comandă.

— Să trăiţi, don'colonel. Vă mulţam de cinste. Ăla-i anticar ?

O poveste întreagă cu anticarul manevrat în scripte şi dispărut pe traseul Orşova-Caransebeş.

— Muniţie aveţi ?

— Trei lăzi.

Pavel Lala rîde.

— Atunci să trageţi mărşînа lîngă jireada de fîn. Acolo m-am gîndit eu să-i fac o remiză, cînd aţi ordonat că veniţi.

Farurile puternice mătură curtea mare a morii. Moara Persidei. Pe care ar fi luat-o de zestre dacă nu s-ar fi opus colonelul lui de-atunci : „cum băiatule, chiar ţărancă ?"... „şoimană de munte, domnule colonel !..." Persida, care ar fi băgat în cofă un pluton de mironosiţe cu pensioane şi sclifoseli. Bolovanii uzi lucesc. Se topeşte zăpada. Stă şi lapoviţa. Conduce maşina între două girezi de fîn.

— La slugi le-am dat drumul, spune Pavel Lala şi deschide portiera... E bine să stingeţi lumina.

Vărzaru coboară. Miroase a munte ud. Se presimte primăvara.

— Poftiţi domn' colonel în remiză.

Colonelul se obişnuieşte cu întunericul. Pavel Lala dă la o parte un fel de grilaj din lemn împletit cu fîn. Îl trage în întunericul girezii. Înăuntru e cald. Miroase puternic a furaje.

— Asta-i remiza, rîde Pavel Lala. Stă ca la cazarmă. Eu îl ung. Eu îl grijesc. N-am mai pus mîna pe un anticar, de la Budapesta.

— Am adus o mitralieră Z. B., o puşcă-mitralieră şi zece pistoale-mitralieră. Unde le depozitezi ?

— În moară, să trăiți !
— Ai oameni pentru ele ?
— Oameni ? O companie, domn'colonel ! Vedeți mîine !

Înăuntrul girezii cuvintele își pierd sonoritatea. Cad moi, fără rezonanță. Colonelul nu-și mai recunoaște glasul și asta-l înspăimîntă. Pavel Lala desprinde tunul anticar de mașină. O face îndemînatic. „Bună instrucție", constată colonelul, toate erau excelente, se terminase războiul, țara ieșise din el așa cum ieșise, era o foame de construcție, dă-o-n măsa de prefectură, învățase lecția, *„Muschong"*, băile Buziaș, cumpărări de terenuri pe malul Begheiului, acolo unde peste cîțiva ani s-ar vinde la prețuri fabuloase și totul normal, absolut normal și-acum ?

— Acu', dacă ați adus tunul și luați comanda, stă grănicerimea ca un om împotriva bolșovicilor, domn'colonel.

Ramna bubuie în scocul deschis. Vîntul umed piaptănă munții. Dacă Internele au emis ordinul de arestare, înseamnă că Palatul nu mai are decît o putere formală, își spune Vărzaru și rămîne nedumerit, cum adică Palatul să nu mai aibă nici o putere ?

— Noi nisăm stăpîni în sat, c-o venit mai acu-i săptămîna domn'prim-pretor și i-am zgonit pră bolșovici din primărie, de nu mai mișcă unul domn'colonel... Și să fiți bun să-mpingeți la roată, ca să trag anticaru' în remiză...

...ora 01.05 în biroul directorului școlar...

— Nu este tactic, nu este politic, au să afle și au să trîmbițeze peste tot că ofițerii care comandă gărzile sînt ori comuniști, ori simpatizanți, ori au primit ordine drastice să fie partinici ; adică să-i protejeze pe comuniști, spune obosit și leșuit Matei Pava. Lumina gazorniței pîlpîie anemic. Zidurile sînt pline de umbrele incerte ale biroului directorial, amărît, cu o masă, o bibliotecă, portretul reginei mamă și al regelui, plus un iz umed și trist cu toate că soldații au făcut focul în soba de zid și Pătru C. Dragalina, ciucit lîngă sobă, o îndeasă cu vreascuri. Vornicu se regăsește în acel prezent total pe care-l caută din ce în ce mai des, încercînd să elimine discontinuitățile memoriei. De fapt, lentoarea după care anii au aglomerat timpul civil, timpul banal, orar, umplîndu-l cu lest, deci să elimine balastul, banalul și să refacă ceea ce a fost și este esențial, ceea ce ține de fondul principal al experienței lui de viață.

Abia aici, într-un fel deconectat de la experiența la care l-a supus Belcotă (s-au despărțit la sălașul lui Florea Belcotă, pictorul urcînd spre foișor, spre a-l lăsa singur cu Matei Pava), abia aici se poate organiza pe sistemul care i-a devenit o a doua natură : faptul brut, relatat mental, înlocuind pe moment relatarea în caiet, integrarea acestuia în contextul mai larg accesibil lui din informațiile cotidianului, racordarea la spațiul istoric. Desigur, este pedant, îl dezumanizează într-un fel, trage între el și percepția directă și reacția directă un fel de cortină temporalizatoare, îl izolează, dar, în același timp, îl implică mental, rațional, scutindu-l de ridicolul fanatismelor de toate genurile și al reacțiilor la nivelul viscerelor. Desigur, și-a adus caietele și simplul fapt că Belcotă l-a pus în contact cu realitatea Prislopului constituie un dat esențial, care altfel i-ar fi scăpat poate pentru totdeauna. Ca și atunci la B., în noaptea aceea sumbră și definitorie, cînd a înțeles pînă la fund ce înseamnă de fapt fascismul, nu teoriile lui Mefisto cu nucleul pur germanic al unei Europe lucrînd pentru o Germanie atotputernică, cu *Generalost*-planul, cu *clering*-ul *doktorului* Clodius și cu ce-a mai fost atunci la întîlnirea pe care el a trecut-o între evenimentele esențiale ale vieții lui ; ci masa aceea de oameni adunată între baionete spre a i se impune cu baioneta o hotărîre ostilă intereselor ei, cînd Pill Bassmann a ales ostatecii pe care i-a executat, confundînd tragic mizera lui parcelă de conjunctură cu istoria... În ce relație se găsesc actualele parcele conjuncturale cu istoria, se întreabă, amintindu-și-l, sau mai exact aducîndu-l aici pe Matei Pava de atunci, cu lădița lui de ceferist, din lemn, cînd venea seara acasă prin coada bălții, spre grădinile lui Seiss, șeful grupului etnic din B. Cînd nea Matei îl lua la întrebări despre Kant. Dacă a citit „Critica rațiunii pure". Dacă a citit Vasile Conta. Voltaire. Nea Matei n-avea partener și dacă ar începe iar să-l chestioneze, n-ar avea nici acum. Se mișcaseră lejer, amîndoi, pe teritoriul revoluției franceze, apoi nea Matei scăpa în terenul lui favorit, statul post-revoluționar, un fel de perfecțiune morală care ar asana printr-un miracol toate tarele milenare ale umanității. Brusc își aduce aminte cînd a fost el în permisie la B, și căpitanul Ceaușu a spus că sabotajul de la fabrică este legat de Matei Pava, pe atunci Matei Pava era un proscris, probabil prins și trimis la

temniță de același căpitan ; apoi l-a întîlnit ascuns în mulțimea aceea temătoare și totuși dîrză, care trebuia să sîngere și să primească moartea, apoi fugind spre cărămidărie urmărit de motocicletele cu ataș ale S.S.-iștilor și atunci sergentul care îndoapă soba cu lemne a ochit lung, motocicleta aceea a intrat într-un salcîm, ce noapte, și iată-i iarăși pe ei trei, într-un fel actorii principali ai nopții de la B. dacă se scad ostatecii și Pill și Maria și Inge... Mobilul spiritual care-l determină pe Matei Pava să fie inconfundabil Matei Pava trebuie că ține de o structură asemănătoare cu vocația lui militară, cu corectivul „de clasă"; acum o știe fără nici un echivoc.

— Sînt suveran pe acest teritoriu și dacă eu nu-mi pot reproșa nimic, puțin îmi pasă de ce mi-ar reproșa alții, măi nea Matei. Ce face Maria ?

— Agronomia.

— Ei drăcie !

— Are gînduri... post-revoluționare... Mai ții minte ?

— Țin... Drum lung. Și mata ?

— Revoluție. Ce pot face altceva ? ! Tu ?

— Aviație... Ce pot face altceva ?

— Este o soluție. Un răspuns. Armata de mîine, populară, are nevoie de cadre ca tine.

— La asta nu m-am gîndit cu tot dinadinsul.

— Dacă-l asculți pe tovarășul Pătru, noi așa-i zicem, înseamnă că ceea ce ai auzit la sălaș își adîncește sensurile. Într-un fel mă explică pe mine. Noaptea de la B. Moartea celor doisprezece... Uluitor cum trece timpul, Radu... Mi-ar fi plăcut, știi, atunci, ca Maria să fie cu tine... Nu știu de ce, de cînd erai tu elev și veneai la Bassmanni...

— Maria... Brava mea prietenă Maria... Cîte-au trecut peste noi, nea' Matei.

Matei Pava este foarte detașat de el însuși, așa cum el însuși se simte detașat de sine însuși, timpul acela mirific al amurgului în bălți și al rățoilor țîșnind din păpurișuri și al melancoliei ierburilor de pe *Kalvarienberg* și al Mariei aceleia iubindu-l și urîndu-l pe Pill, este un timp secund, un timp al incertitudinilor ; esențial aici nu este Maria ; este Matei Pava, a cărui reîntîlnire încearcă s-o asimileze, pentru că este conștient pînă la luciditatea maximă ; războiul n-a rezolvat decît parțial problemele pentru care s-au ucis ei cu atîta sîrguință și risipă gigantică de tehnică militară, s-au născut alte probleme, problemele

Augustei, ale lui Virgil Belcotă, ale colonelului Vărzaru şi locotenent-comandorului Borlovan, ale lui Ion Catalina şi Matei Pava şi popa Barbă Neagră ; oameni pe care-i cunoscuse la nedei şi rugi şi-n duminici de permisie şi de concedii, petrecăreţi şi mari cîntăreţi, cu voci pline şi vesele şi-acum ?

— Tovarăşul Sergiu zîcea la sălaş şi pe la şedinţe zîce : fără violenţă, că prin lagăre n-a văzut decît violenţă şi n-a trăit decît sub violenţă care i-a omorît cugetul şi noi nisăm sătui de violenţă şi dacă sîntem sătui am avut nişte oi de la mama asta de-al doilea de-o găsîi cînd m-am întors din război şi-dacă-mi permiteţi don' locotenent — avea tata, fie iertat, o colibă de casă pe Topla şi atunci or puşcat ei oile, l-or zobit pră tata în pragul căşii, cu săcurea, or pus foc, de-am găsit cîteva oase cu carnea arsă şi-o vatră de cenuşă, să-mi încerce ei tăria şi să mă sparie că mi-s la comunişti şi să mă întorc din drum. M-or vînat cu puşca-mitralieră. Mi-or lipit ţădulă pră geam, cu suduituri şi ameninţări. Am stat şi m-am gîndit nopţile... (glasul fostului sergent vine după nişte alte legi ale acusticii, parcă trecute printr-un filtru care-l depersonalizează, saturîndu-l nu cu fiorul disperării cum este firesc, va să zică sergentului de-atunci nu i-au ajuns războiul şi rănile şi sutele de ceasuri de supliciu interior şi suferinţele şi disperările, a înţeles că nici împărăţiţa aceea, Voica, nu l-a aşteptat, deci nu cu fiorul disperării este plin glasul omului ciucit în gura sobei, ci cu altceva, o mirare inumană, o resemnare inumană faţă de sine, o detaşare inumană)... — Umblăm noi muntele. Din sălaş în sălaş. Din stînă în stînă. Din cătun în cătun. La unii găsim poarta deschisă. Alţii ne-o încuie în nas. Alţii ascultă, tac şi se uită la noi cu nişte ochi vechi de o mie de ani. Mai toţi nu zic nici da, nici ba. Umblăm noi muntele pră urma turmelor şi-a lui Iovan Iorgovan şi-a Mioriţei şi-a cailor lu' Sîntoader şi-a moronilor şi-a descîntecelor, umblăm care va să zîcă pe urmele bătute din veaci în sufletul prislopenilor, umblăm şi cîteodată stăm şi ne cuprinde o amărăciune sleită, că venim în munte cu adevărul, cu credinţa de-au avut-o ţăranii din veac : pămîntele, păşunile, livezile ; da muntele s-aşază' naintea noastră cu sufletul lui închis, de piatră, şi atunci ne-am întoarce la vetrele noastre, alea pe care nu fierbe nici un şol cu lapte, că din slugărit am plecat la război şi de la război nu-i drept să ne mai întoarcem slugi,

că noi am pus sîngele pentru pămînte. Şi ce-au avut cu tata dacă pră mine nu m-or găsît ? Şi cu ce gînd stau înaintea mea, afară de asta ?

Fostul sergent, ori plutonier — reţine că s-a întors plutonier — scoate din buzunarul căputului o hîrtie, de fapt o filă dintr-un caiet dictando. O despătură cu grijă.

„Bestie trădătoare ! Vînzător de ţară, de neam şi de credinţă ! Dacă nu încetezi agitaţia comunistă şi dacă te prezinţi la alegeri cu trădătorii de teapa ta, te judecăm, te executăm şi hoitul ţi-l spînzurăm în piaţa satului spre cutremurarea cea de obşte."

Locotenentul citeşte la lumina pîlpîitoare a gazorniţei.

— Şi-atunci care este adevărul cu violenţa şi ce să fac eu, luptător vechi, care-am ajuns plutonier din soldat, pentru fapte de arme şi acolo în gropile cîte voi fi săpat în război n-am visat decît să ies la lumină, adică la adevăr, adică la dreptate, să nu mai fie satul al unora, să fie al obştii, atunci eu, don' locotenent, ce ordonaţi : să mă las puşcat de ăştia fugiţii din lege ori să mă apăr şi asta nu se face decît cu plumbu. La foc, răspund cu foc. Ori cum altcum ? Ca Iisus ? Să-mi duc singur crucea pră Golgota ? Ori să fac o poteră cu demobilizaţii şi să vedem ; cunosc arhanghelii ăştia mai bine muntele ca noi grănicerii ăi vechi ? Că pistoale-mitralieră avem şi noi... M-aţi întrebat, cînd aţi coborît din cămion, dacă n-a ajuns pacea şi-n Prislop ? ! N-a ajuns !... Că războiul nu l-a ucis nici pră tata, nici pră mine. Da pacea asta da. De o mie de ori... Şi atunci ce ordonaţi ?...

Este o despicătură de salcîm care arde troznind, zvîrlind scîntei şi aromind.

Orice gest, orice cuvînt i se par sacrilegii. De unde ştia Augusta ?

— N-am înţeles exact ce este mîine, spune jos, sec, uscat, pentru că nu există nici un echivoc, nici un dubiu, sergentul este în el, există în el, un alter ego, un dublu, putea foarte bine să fie el, sergentul ; aventura lui este istorică, adică locală, adică aici şi el aparţine neaşteptat de intim structurilor locale ale sergentului, de ce n-a gîndit „structuri sociale", poate dintr-un refuz al abuzivului, cuvîntul ăsta — „social" se repetă pînă la saţiu. Cu ce drept locotenent-comandorul Borlovan l-a exlus din „dreptul nostru la existenţă" pe fostul luptător Pătru C. Dra-

galina, care a făcut istorie, așa cum a făcut istorie națională tot neamul lui pînă la strămoșii din civilizația teraselor ? Cu ce drept și în numele cărei legi apelează la uzul armelor colonelul Vărzaru, uz împotriva lui Matei Pava și a lui Pătru C. Dragalina ?! Fostul învățător-maior își mărturisise obsesia : „eliberarea". Eliberarea din zecile de captivități, din lanțul de captivități care încătușează omul (obsesia lui Catalina tot socială ; exploatare, sărăcie ; ca și cînd numai astea ar forma zalele lanțului : prostia, meschinăria, trădarea, josnicia, minciuna, fățărnicia, cele o mie de zale ale fanatismului de orice gen și specie, intriga, setea de parvenire, de bogăție... da iubitule și asta, erotismul tău nestăpînit — parcă astea toate pe specii și subspecii n-ar forma neagra închisoare a omului). ...Aici găsise sensul istoric și, dacă se poate spune, uman, al războiului. În eliberare. La asta nu s-a gîndit. Sau n-a gîndit pînă acum războiul și sub specie socială. Sergentul i-a stors în suflet o amărăciune bolnavă, o osteneală crudă, necruțătoare, o mare, dureroasă conștiință a neparticipării, a izolării lui pe aerodrom, între avioane care uită din ce în ce mai des să zboare, într-o rutină obosită, nici măcar hrănindu-se din gloria foarte recentă, uitată deliberat chiar de acești vestitori ai unei lumi noi, cum este Catalina și Matei Pava, și se-ntreabă cum ar face față Pătru C. Dragalina în rol de E. C. P., cum este fostul lor sergent motociclist, amețit de situație, terorizat de situație, cu o ură organică împotriva a tot ce nu este subaltern ; în loc de idei manevrînd lozinci și citate cărora le conferă caracter imuabil și sacrosanct, mereu timorat de întrebarea mută din ochii lor, ochii piloților : dar tu, stimabile, cam ce-ai făcut pe front ; dacă erai atît de antifascist de ce n-ai cerut să lupți la infanterie, în prima linie ; noi nu strigăm atît de sonor ca tine, în schimb am fost în foc din cea dintîi clipă și etcetera ; Pătru are statut și istorie, Matei Pava are ; Catalina are ; are și Borlovan, are și Vărzaru și-atunci ?

— Am hotărît la partid ca centrele muncitorești să acorde ajutor gratuit țărănimii. Adică echipe de muncitori se deplasează la sate și repară gratuit inventarul agricol. Am dat întîietate satelor din șes. Acum a venit rîndul Prislopului. Reacțiunea este informată. Mîine, cînd urmează să vină muncitorii, a organizat o nuntă, naș Vărzaru, prilej să se adune și să intervină brutal.

— De unde știi că vor interveni brutal, nea Pava ?

Matei Pava îl privește mirat, ca pe o ființă redusă mintal. Aproape compătimitor.

— Pe ce lume trăiești Radu, acolo la București ?... Auzi, Petre ? Haide s-o luăm de la-nceput, din noaptea aceea de la B. și dinaintea ei.

— E tîrziu, tovarășe secretar, și don'locotenent o fi obosit. Să mergem.

— Unde ? întreabă Matei Pava și lui Vornicu întrebarea i se pare tragică.

7

— Și a venit antichristul, fraților, a venit din fundul negru al iadului, unde-l zăvorîseră binecredincioșii și de Domnul temătorii. Adevăr zic vouă, fraților creștini, că nimic nu-i mai de spaimă decît antichristul, decît hulitorul celor sfinte, carele întru deșertăciunea lumească se desfată și pe Dumnezeu tatăl îl huleşte !...

Călugărul sur, mătăhălos, îmbrăcat într-o rantie de cînepă vopsită negru, cu urzeala spălată de ploi și ieșită la soare, își fîlfîie mînecile largi, amenință cu cîrja un antichrist ipotetic, arătîndu-și brațele puternice, păroase. Stă suit pe parapetul podului, cu comănacul umezit și bocancii plini de nămol. Se pare că antichristul este un autocamion verde, ciocănit, cam într-o rînă, cu tabla cabinei peticită, cu masca motorului turtită, fără un pneu la roata dinafară, tras în fața oficiului poștal, nu departe de școală. Viforniţa de azi-noapte s-a spulberat, lăsînd cerul albastru, spălat, ca și munții, albaștri-sinilii, cu pete mari de zăpadă spre creste, soarele este cald, strălucitor, se aud pîraiele umflate năboind spre Ramna, piața este plină, bărbați în căpute și dolame, muieri trăgînd caii înșeuați cu șei de lemn, căruțe, un fel de vînzoleală pe loc, într-un vaier surd de mulțime care nu prea știe ce vrea sau ce caută.

Radu Vornicu s-a culcat tîrziu în clasa în care dormeau soldații pe strat de paie, după ce-a dublat santinelele și s-a asigurat că jandarmii patrulează piața. Ar fi fost stupid

ca un iresponsabil să arunce o grenadă pe geam, cu gînd să-i ucidă pe cei doi, pe Matei Pava şi Pătru C. Dragalina pe care i-a culcat în locul santinelelor şi fostul luptător care era Pătru, care pusese problema cardinală a atitudinii faţă de violenţă, a adormit pe loc, după ce şi-a scos opincile, aliniindu-le pe coridor lîngă bocancii soldaţilor. Matei Pava n-a vrut să se culce în pat, s-a culcat lîngă Pătru şi Vornicu a adormit greu, aşa cum adormea greu sau nu dormea deloc după dispariţia Augustei. Şi-a dat seama cu luciditatea tăioasă a raţiunii de noapte că se află într-o iminentă limită de viteză a stării lui de indiferentism social, cum a numit Augusta modalitatea lui de a se împărţi între istorie, aerodrom şi cula lui Mefisto. (Augusta fusese mai drastică, zisese şi „patul pseudoconjugal") ; desigur, Augusta i-ar fi umplut de imprecaţii pe toţi cei care se opuneau comuniştilor, i-ar fi ţinut un curs de politologie, s-ar fi certat, l-ar fi aruncat în muţenie, frondă şi neparticipare. Matei Pava şi Pătru au plecat de cum s-a luminat. Adică din clipa în care camionul hodorogit frînase scîrţîitor în faţa oficiului poştal şi cam tot atunci începuseră să coboare oamenii din cătune, el auzind potcoavele cailor ţăcănind pietrele drumului şi glasul plutonierului care dăduse deşteptarea şoptit.

A organizat detaşamentul pentru serviciul de gardă, cu o grupă de intervenţie şi o patrulă comandată de caporalul Lămîie, patrulă care încrucişează patrula jandarmilor. Sub lumina diafană a soarelui, amintirile nopţii i se par confuze şi, fără să-şi mărturisească gîndul, o caută în mulţime pe Ruja. Atunci, cînd se săturase, voise să se întoarcă aici, s-o ia pe Ruja şi să se uite undeva pe-o clină. Să fie prea tîrziu şi pentru asta ? Şcoala are un fel de pridvor, el stă în pridvor, se soreşte, aude ţistuitul viu al vrăbiilor şi un glas inconfundabil, glas militar :

— Nu ştiu dacă-i legal ce vreţi voi ! Meseriaşii din sat au să facă întîmpinare. Atunci ?

— Io mi-s covaciu Sîngerete... Să plece don' sergent-instructor ! Plătesc calfe. Cărbuni ! Plătesc dare !... Aştia-mi iau pita de la gură.

Îl vede pe Sîngerete acela. Mic, ras în cap, cu nasul mîncat de sifilis, cu un ochi căscat, urduros, cu porii îmbibaţi de praf negru, avînd alţi şase bărbaţi pe lîngă el, îl vede pe sergentul-instructor antipatic, mulţimea tăcută evident adunată în jurul camionului şi în dudul din faţa

oficiului poştal doi porumbei albi, sclipitori de albi, alintîndu-se cu mişcări tandre şi unduioase, el răsfirîndu-i penele cu ciocul, ea lipindu-şi capul de gîtul lui.

— Nu pot lua nici o măsură pînă nu vine şeful de post... Dumneata, Sîngerete, eşti în drept să protestezi. Dumnealor nu sînt înscrişi în registrul Camerei de muncă şi comerţ. Nu plătesc impozite.

— Nici bani nu le luăm, spune cineva.

— Aşa că eu zic : sînt ilegali. Asta-i !

— Cam cum vine ilegali ? Cam ca pe vremea lui Antonescu, jandarmule ?... Vornicu iese din toropeala plăcută. Glasul îl irită brusc.

— Bă, tu eşti marinarul ăla de apă dulce, care-o luă pe cocoaşă ? Ia vezi... Ăştia nu uită...

Va să zică nu o istorie nouă. Continuarea uneia mai vechi. Porumbeii fîlfîie scurt din aripi, sărind pe altă cracă. În faţa şcolii descalecă Belcotă. Plutonierul îl vede şi strigă puternic : „Atenţiune !" Belcotă, în aceleaşi cizme de zbor, cu acelaşi pulovăr, descoperit, îl îmbrăţişează : „Continuaţi", spune cu tonul lui de civil iremediabil... „Unde este domnul locotenent ?"...

— Aici.

— Ţi-a trimis mama ceva de-ale gurii... Ouă ! Nişte caş ! Brînză ! Pîine de casă... Şi cîta clisă, spune ţărăneşte... Şi-o uiagă de răchie...

— Zi-i săru-mîna...

— Bine că ajunseraţi, tovarăşe Calelungă, spune Matei Pava.

Alt glas.

— Ce-i, bă, Petre ? Îţi veniră pretenii ?

— Venit !

— Uite-l şi pe domn'primar. El hotărăşte... Primarul te buşi marinarule, spune sergentul-major, aşa că... am onoarea.

Un soldat aduce un scaun pentru Belcotă. Cei vechi îl cunosc de la Flotilă, cînd era activ : Vornicu delimitează spaţiul acţiunii. Şcoala şi postul de jandarmi, adică forţa. Piaţa mare a comunei, adică scena publică. Muntele, adică decorul. Şi, probabil, rezerva scenei publice. Întîlnirea cu Matei Pava ţine încă de superficial : „Cum ai dormit azinoapte ?", întreabă Belcotă şi fără să aştepte răspuns îi spune că Ruja o să coboare pe la amiaz să-l vadă... „Am luat totdeauna numai senzaţionalul din presă, fără să de-

pistăm convulsia socială, Radule... Eroare fundamentală. Nu putem exista fecund, decît în relaţia cu socialul". „Ai trecut la comunişti ?... „Adică ce-nţelegi tu prin a trece la comunişti ?" „Ceea ce se înţelege prin asta !..." „Nu, măi băiatule. N-am trecut în sensul ăla al tău, puţintel meschin şi limitativ... Mă interesează fenomenul. Este pe cît de pasionant, pe atît de... să-i zic... expresiv." Radu Belcotă îi explică nu prea clar cum frămîntările din sat, mai ales datorate fostului luptător Pătru C. Dragalina, au schimbat profund fizionomiile şi expresivitatea fizionomiilor tradiţionale. Cum pe aceste fizionomii, îndeobşte împietrite într-un anume fel de a disimula, au apărut expresii noi şi esenţiale. Adică „esenţializarea fizionomiilor, a expresivităţii acestora", fenomen care conduce la arhetipuri. „Nu l-ai văzut, mă, pe Pătru ? Ce dîrzenie, ce fanatism, dar logic, uită-te în ochii lui, ce profunzime, ce adîncime cvasimaterială ca şi cînd ai sonda în nişte straturi formate din gînduri, din întrebări, straturi aşternute unele peste altele, nu imobile, nu de consistenţa geologiei, active, în corelaţie cu gesturile, cu vorba, cu fapta ; vezi asta scapă desenului, asta scapă culorii, expresia ; dacă ajung la expresie, la a determina social, istoric, am făcut un mare pas înainte"... „Ce are asta cu comunismul, băiatule" îl întreabă pe pictor, gîndindu-se la Augusta. Belcotă i-a deschis o perspectivă pe care o ignorase. Să fi fost atît de superficial încît să nu fi înregistrat decît manifestările marginale, ticurile procesului prin care, poate, Augusta s-a esenţializat în sensul celor gîndite de Belcotă? „Dacă ai răbdare", spune Belcotă şi Radu Vornicu recunoaşte greu în insul mobil, reflexiv, neliniştit, purtînd cizmele de zbor, poate dintr-o anume solidaritate cu profesia la care a renunţat, hotărît îl recunoaşte greu pe fostul ofiţer aviator, pilotul calm dar agresiv, indiferent la intrigile, partidele, simpatiile şi antipatiile vieţii de Flotilă... Ceva a schimbat raporturile lui Belcotă cu lumea. Cum s-a readaptat vieţii izolate din creierul munţilor ? „Dacă ai răbdare, stăm la soare, tăcem, privim şi, privind, încercăm să înţelegem... Promite-mi că nu-ţi sări din cizme, decît la limită... Herodoate, taci ?" „Tac, te ascult şi nu-nţeleg"... „De asta am coborît. Să înţelegi...". „Cum vine chestia cu săritul din cizme ?" Radu Belcotă rîde. Figura lui de bărbat aspru, părul ondulat uşor, dantura perfectă, totul se destinde şi se umple de o lumină caldă, frăţească... „Adică să

înregistrezi cît mai tîrziu ultragiul la principiul intangibilității suverane, la rolul justițiar al plutonului pe care-l comanzi"... „Neutralitate ?... „Neutralitate, Herodoate, pînă în clipa cînd a rămîne neutru înseamnă a te trăda"... „Mă, aici se-ntîmplă ce nu mi-am imaginat că se poate întîmpla"... „Aiurea ! Dacă ai rămas numai între avioane ?... Povestește-mi cum ai scăpat-o pe Augusta, mizerabile"...

Din Cruci coboară Stîngu-Tauru. Se leagănă în șaua înaltă din lemn, acoperită cu țol albastru de lînă. După Stîngu-Tauru vine o căruță plină de scule, mînată de o slugă.

— Îl torpilez, spune cel pe care Vornicu l-a reținut a fi marinarul Calelungă, tip voinic, cu un fel de caschetă răpănoasă, o scurtă din pînză groasă, cu guler de păr negru năpădit peste gulerul tricoului de marinar.

— Potolește-te, spune Matei Pava.

— Asta a asmuțit satul pe noi... Atunci...

De la Ramna vine un bărbat cărunt, încins cu șorț de piele peste un cojoc răpănos. Aduce o găleată cu apă.

— Zîmbește-i Calelungă, dacă-ți zice tovarășul secretar.

— Pescajul și hubloul mamii lui de fascist... Cu ăsta, ca-n Baltica. O rafală și amîndouă mașinile la drum.

— Fă ce ți s-a propus, spune dur omul cu șorț de piele.

Marinarul ocolește autocamionul hîrbuit. Vornicu plantează în spațiul incert al pieții sătești un amplasament ipotetic de forță : autocamionul și cei din jur, cu Matei Pava și Pătru. Așa a fost și atunci, în noaptea aceea la B. cînd era mulțimea, Matei Pava absorbit în mulțime și de jur-împrejur cordonul de SS-iști și în lumina lanternelor, Pill. Unde să fie Pill ?...

— La noi vii, primarule ?

Stîngu-Tauru, înalt, în șaua înaltă, ceva de baladă, de Iovan-Iorgovan.

— Spuse Pătru că aduce maistori. Acu-ncepe munca și n-am ce-mi lipsește.

— Noi sîntem maistorii ! Ne mai cunoști ?

— Mai ales pră tine !

Radu Vornicu vede și simte mulțimea. Din deal. Din vale. De pe uliță. Mulțimea pînă atunci pierită pe lîngă

garduri. Prin căruțe. Pe lîngă cai. Mulțimea nu se apropie. Ascultă. Au ieșit mai în față copiii. Și muierile. Soarele își joacă luminile peste munți.

— Pace ?

— Pace, rîde Stîngu... Conziliu ăsta de inițiativă m-o bolunzit de cap. Că vin maistorii să ne ajute. Că maistorii așa. Că maistorii pră dincolo. Trage, Săbine, carul mai colea. Voi ăia, ce stați ? Trap după hîrburile voastre.

Vornicu aude rumoarea. Belcotă primește soarele cu ochii închiși. Zîmbește. I-a spus că n-a înțeles o iotă din Augusta... Probabil a tratat-o cum i-a tratat pe ei în formație și-n luptă. Aerul se umple de glasul mărunt și repede al muierilor. Un glas gros, de bărbat.

— Du-te, Oaro, după coasele alea.

— Oaro ! Oaro ! Spune-i la a mea să-mi aducă coasa... Și săpile.

Stîngu-Tauru, chinezu satului, pleacă undeva devale. Doi muncitori instalează o forjă pe rotile. Sus în camion, o fată zveltă, cu părul în bucle blonde care-i scapă de sub tulpanul roșu, întinde celor de la forjă cîteva unelte.

— Gata transmisia, tovarășe Vîlcean ?

— Gata, răspunde cineva culcat sub autocamion.

— Mia nu-mi pasă, strigă cel cu ochiul holbat, Sîngerete, Vornicu îl știe, îi știe și covăcia unde leagă roțile, potcovește caii și nituie cercurile de butie plesnite... Mia să-mi spuneți de ce ați venit să-mi luați pita de la gură ?

Muncitorul cărunt, cu șorț de piele, aprinde focul la forjă. Vornicu simte mirosul iute al cocsului. Vede muierile, vede bărbații, vede camionul, oamenii se îndesesc, este o larmă stăpînită, joasă, mai mult un zumzet. Este curios cum el, care nu se acceptă nici pe sine într-un dialog despre Augusta, l-a acceptat atît de firesc pe Belcotă. Adică ce n-a înțeles el din Augusta ? Mania ei politică ? Obsesia ei politică ? Faptul că a adus politica pînă și în pat, anulînd astfel orice tentație a intimității ? Înlocuind tandrețea prin ironie acidă, ca și cînd el ar fi trebuit s-o urmeze orbește peste tot, pe la toate ședințele de la care venea mirosind a fum de tutun și a sudoare, ca și cînd lumea „nouă" pe care urma s-o plămădească avea drept leagăn ședințele acelea interminabile, el o necăjea și-i spunea că este mai aproape de religie decît de marxismul de care face atîta paradă ; pentru că acolo zice „și la în-

ceput a fost cuvîntul" şi ei, comuniştii, fac sabat din cuvînt, dacă nu le ajung zile-ntregi de cuvîntări şi paracuvîntări...

— Mia să-mi spuneţi...

— Ia mai taci, Sîngerete ! se aude un glas domol. Tragi şapte piei de pe un om, să-i lipeşti o trupiţă.

— Nu se găseşte fier, strigă Sîngerete.

Domnişoara Baby, telefonista, îşi scoate zulufii pe fereastra oficiului poştal. Rîde tare, să fie auzită şi spune :

— Vai, domnule Paraschiv, cîtă lume...

Domnişoara Baby, mereu domnişoară de cînd vine în Prislop, poartă rochia mov, este cam trecută, pudrată din belşug şi se pleacă peste pervaz să audă ce-i şopteşte dom' Paraschiv, cel de la priveghi, care-i spusese dramatic că asta e soarta intelectualului la sat, motiv de folclor. Vornicu constată că muncitorii au ridicat osia maşinii pe chituci de stejar, că în camion este montat un polizor, pus în mişcare printr-o curea de transmisie trecută pe tamburul fără cauciuc al unei roţi şi că marinarul cere „motor"... Se aud nişte scrîşnete, nişte pocnete, pe toba de eşapament iese un damf albăstrui, puturos, nişte angrenaje scrîşnesc obidit şi polizorul începe să scoată scîntei la atingerea cu fierul. Este un vaier acolo, nu se mai aude nimic, liniştea arhaică se umple de scrîşnete, vede cum Sîngerete, covaciul, se repede la forjă, încearcă s-o răstoarne, se reped să-l ajute cei din jur, apoi Sîngerete este expulzat de-acolo, îi sîngeră colţul gurii şi strigă :

— Pita mamii voastre de bolşovici, că numa voi i-aţi adus pră ăştia... Auzi mă, Petre ?

— Care are trupiţe de lipit !... Ori cormane ?...

Cineva împinge o semănătoare „Stopper". Hîrb ruginit, fără o rotilă.

... Bing. Bing. Bang. Bing. Bang... Clopotele bisericii. Rar. Parcă trase pe dungă. Marinarul încetează să plimbe gura sapelor şi a săcurilor pe polizor.

— Duminică, spune Radu Vornicu.

— Şi duminică, şopteşte Belcotă, privind cerul azuriu, plin de lumină.

— Drumuuuu măăă !... Drumu !

— Hu, hu, huuuu.

Pocnete de pistoale. Din vale vin la galop trei căruţe pline cu feciori. Urcă zuruindu-şi rafurile pe drumul de piatră. Caii sînt gătiţi cu panglici. Trec în goană peste pod.

O iau pe uliţa bisericii. Muntenii sar din drum să le facă loc.

— Bing ! Bing ! Bang ! Bing ! Bang !

Clopotele. Pocnetele de pistol se pierd sub poala livezilor.

— Peţitori la Iconia lui moş Argintariu, spune Radu Belcotă.

Porumbeii zboară şi se aşază pe hornul hîrbuit al primăriei.

— Nu-mi plac mie muntenii. Muntenii şi clopotele, spune marinarul sprijinit cu spinarea de gardul şcolii... Clopotele astea ! A fost un semnal.

— Exagerezi, spune Matei Pava.

— O fi. Ascultaţi un matroz de cursă lungă. Aici vii cu mitraliera. Amîndouă maşinile la drum. Revoluţie ca-n flota din Baltica. Asta-i linia.

— Vezi să n-o mai spui şi la alţii. Scoate-ţi-o din cap şi urmează linia partidului, tovarăşe Calelungă.

— Petreee ! Petre... Tovarăşe Pătru... Venii cu obştea. Bună zîua la toată lumea. Hai tată să te cunoşti cu tovarăşii... Norocu ăl bun, tovarăşi. Mi-s Ion Sglivăr. Ăsta-i tata. Ăia din urmă — fraţii. Cumnatele. Verii. Văruicile... Floare, Ană, Dobriţo ! Treceţi aici.

Din tinda şcolii se vede un moş, mic, crăcănat, vîrît în obiele pînă la genunchi.

— Ce tip ! şopteşte Belcotă, pictorul, scoţîndu-şi blocul de desen din porthartă.

Moşul are nasul vînăt, lung şi încovoiat pe stînga. Mustaţa, perie. În vîrful nasului un neg plin de păr. Pe cap — clăbăţ din blană de lup...

— Cînd luaţi, mă, lunca şi păşunile şi fîneţele ? întreabă moşul.

— Cui să le dea, mă, nătîntocule ?

— Mă, nima-n lume.

— Moşule, ai ceva unelte de tocmit ? întreabă foarte tare Matei Pava.

— Ba ! Am venit de politică. Mă, ăla, care eşti, că dacă rămîneam acolo nu-ţi mai vedeam botul de enot ! Ştii, mă, ce-i cînele enot ? Nu ştii că eşti prost. Am luptat în gărzile roşii. Că ne-a luat pră ăi de-am vrut. Eram prinzioner în lagăr, pră Kama. Pră urmă am fost la Moscova,

la şcoală. Stăteam în odaie cu un chinez. L-am văzt pră Lenin. Dacă faci colhoz, să mă pui preşedinte, Petre.

— Uite, mă, de ce ne tocmesc ăştia grăpile.

— Şi coasele.

— Daţi-le prăstă bot la bolşovici.

— Vă fură minţile cu o lipitură de coasă.

— Care strigi mă ? Buricu lu' mumă-ta !

— Aşa era şi-n Rusia, rîde moşul cu nasul vînăt. Acolo îi zîcea... *„predatel belogvardeeţ“* [1]. Îl prindeau şi-l puneau la zîd. Atît.

— Pră mumă-ta de beţîc.

— Ce-i Petre? Faceţi propagandă electorală, mă? Acu?

— Nu-i legal !

— Am să anunţ comisia politică judeţeană.

— Domnule, da' sapa mea n-o faci ? Fii bun, că vine vremea copăitului la cucuruz şi mă scrîie domn'părintele pră ţîdulă.

— Ia-ntrebaţi, mă, la ce-or venit ?

— Numa aşa, că ne iubesc ei ?

— Asta-i după plan !

— Vă scrie pe ăştia care v-aţi tocmit sculele.

— La colhoz cu voi. Şî ginărar, moş Sglivăr, beţîcul.

— Nu vă zîceam eu... hinchineşte moşul... Aşa era şi-n Rusia.

— Bing ! Bing ! Bang ! Bang ! Bang !

Clopotele. Tulburător.

— Şi a venit antichristul, fraţilor, a venit din fundul negru al iadului, unde-l zăvorîseră bine-credincioşii şi de Domnul temătorii. Adevăr zic vouă, fraţilor creştini, antichristul iată-l printre voi sălăşluieşte întru tulburarea minţilor...

— Bing ! Bang ! Bing ! Bang !

— Uraaa !

Cîteva pocnete de pistol.

— Aştia au armament pentru un regiment, spune Vornicu şi se ridică să privească în direcţia în care s-au întors cei din jurul autocamionului hîrbuit.

[1] trădător albgardist.

Dinspre Globurău urcă o căruţă împodobită cu drapele tricolore. În căruţă sînt cîţiva trompetişti. Doi taragotişti. Unul cu toba mare. Încep un marş grăniceresc. Drapelele fîlfîie. În jurul căruţei — feciori. În spate — oameni.

Mişcare la cei din jurul camionului.

— Lăsaţi drumul slobod, spune Matei Pava.

— Bing ! Bang ! Bing ! Bang !

— Că hulitorul celor sfinte...

— Bing ! Bang !

Călugărul sur, mătăhălos, îşi fîlfîie rantia suit pe marginea podului. Nu se aude decît bubuitul tobei.

— Uraaaa !

Mulţimea se răsuceşte spre Cruci. De acolo coboară o coloană de bărbaţi în dolame, ducînd trei drapele tricolore.

— Uraaa !

De pe uliţa bisericii vine a treia coloană. Vornicu îi recunoaşte pe fraţii Guga, codrenii. Sînt îmbrăcaţi în uniforme verzi, de pădurari. Au carabinele în bandulieră. În ţevi, ramuri de răchită, cu mîţişori. Coloana asta cîntă „Deşteaptă-te, române".

— Stănică, ordonă Vornicu... Să-mi aducă vestonul, centura cu pistolul şi dă adunarea.

Se aude glasul de stentor al plutonierului strigînd „atenţiune, comanda la mine !"

Coloana codrenilor vine în cadenţă. Sub dolame se văd capetele boatelor ciobăneşti.

— Uraaa ! strigă coloana din Cruci.

— Uraaa ! răspund Guguleştii.

— Trăiască majestatea-sa, se strigă.

Vacarm. Taragotiştii şi dobaşu acoperă „Deşteaptă-te, române".

— Bing ! Bang !

Este o clipă de tăcere. Apoi un glas puternic :

— Jos cu rejele !

Trompetiştii sună „onorul la general". Vaiere :

— Îl suduie pră maiestate !

— Care-ai suduit pră maiestate ?

— Bolşovicii, tu-le crucea...

— Tovarăşi ! Tovarăşi ! Nu răspundeţi la provocări. Trageţi-vă, oameni buni, în spatele autocamionului. Mai spre şcoală.

Matei Pava strigă de lîngă polizor, urcat pe o găleată răsturnată cu fundul în sus. Radu Vornicu îi intercepteză privirea. Coloanele au închis gurile pieţii.

— Nu da, mă, n-auzi ?

— La ce dai, mă ?

— Hei, coloanele, strigă Matei Pava. Vă rugăm nu stricaţi rîndul.

— Ce mă, voi vă bateţi joc de zîua Domnului ?

— Aştia-s de la *Ohrana,* strigă moş Sglivăr...

Se ridică pe vîrful opincilor enorme din anvelopă. Dă ordine cu glas piţigăiat :

— Muieri... Ăi din Ohaba... Cătunele... *Laufşrit !... Laufşrit !*[1]*... Halt ! Forvărţ frunt !*[2] Moşul dă comenzile vechii armate austro-ungare, stîlcite de grăniceri. Muierile — înalte, spătoase — se strîng în preajma moşului. Îşi ţin negeacurile (nişte baltage cu cozi de corn) în cumpănire.

— Moşule !... Hei, moşule ! strigă Matei Pava.

— Are să curgă sînge, spune foarte calm Radu Belcotă, trăgînd linii rapide pe foaia de bloc din care, extrem de viu, şiret şi viclean, surîde moş Sglivăr, privindu-i pieziş.

— Nu cred, îi răspunde, îşi încinge centura cu pistolul, aude comenzile plutonierului Stănică, vede locul gol din piaţă, un fel de ţară a nimănui, între oamenii strînşi în jurul camionului, căruţele adunate spre primărie, pline cu tot felul de hîrburi de fier şi capetele celor trei coloane care se apropie într-o mişcare de încercuire egală, sincronizată perfect. Îşi dă seama că acolo, la coloane, regizorii sînt în altă parte, pe cînd aici, la camionul-atelier, regizorii sînt deopotrivă actori şi că surpriza poate veni de la coloane, care au spatele liber, deci legătură cu livezile şi rîpele din poala munţilor, acolo unde probabil domină profesorul Simu Belcotă. Spectacolul i se pare pueril. Înscenarea ridicolă. Desigur, un glonţ este un glonţ, indiferent că-l trage un ochitor de elită, ca alpinul german cu puşcamitralieră care l-a lovit deasupra gării aceleia Bilniče (un

[1] Laufşrit — pas alergător.

[2] în germană, corect : Vorwärts Front — înainte, la front !

peron pustiu, o linie dublată în gară şi trei alpini) ; sau că-l trage un codrean, ori un fecior beat ; ar fi culmea ridicolului ; oricum, el ştie cît respect poartă grănicerimea oştirii, îl vede pe plutonierul-major de jandarmi ieşind din post cu cîinele lup la picior şi-i spune lui Radu Belcotă : „dacă vine Ruja, trimite-o unde fac instrucţie". Plutonierul Stănică se prezintă la ordin. Îi ordonă să scoată trupa, afară de santinelă, toată trupa, exact în centrul pieţii, să-i prezinte raportul şi să execute un program redus de instrucţie cu plutonul...

— Zbîrnîie, don'ent ! Am înţeles !...

— L-ai făcut fericit pe-o lună, spune Belcotă... Toate muierile cu ochii pe el... Crezi că ţine ?

— Sînt convins !

Plutonul în gri-bleu iese în uliţă cîntînd răzbit, ostăşeşte...Locotenentul Vornicu urmăreşte mişcarea grupurilor cu un fel de lehamite leşuită... De ce ? O primă reacţie. Taragotiştii, trompetiştii şi dobaşu încetează marşul grăniceresc. Unul din trompeţi sună „atenţiune". Coloanele tac aproape sincron, de parcă semnalul trompetei le-ar fi luat glasul. În tăcerea aceea se aude cadenţa plutonului şi glasul de stentor al plutonierului care dă încetarea. Plutonul execută pas de defilare, apoi unul din exerciţiile compuse iubite de plutonier : „la stînga, cu arma la picior, pe loooc, stăi !" Reacţia este imediată şi unanimă. Bărbaţii îşi fac loc printre muieri. Cei din coloane strică formaţia, alcătuind un fel de semicerc. Mişcarea plutonului este impecabilă şi întîia dată avînd atîţia spectatori şi spectatoare. Exerciţiul complex, subliniat de răpăitul mînuirilor de armă se execută într-o tăcere mormîntală. Stănică a înţeles exact ce trebuia înţeles.

— La asta nu m-am gîndit, spune Belcotă... Şi nici colonelul nu s-a gîndit... Radu Vornicu iese în uliţă, doar în tunică, şi-a pus mănuşile de zbor, aude uguitul porumbeilor, apoi cineva strigă „atenţiune" şi Stănică ordonă al doilea exerciţiu complex, prezentarea armei spre stînga, din poziţia pe loc repaus, cu arma la picior. Majoritatea celor de faţă au fost soldaţi. Stănică prezintă raportul în manieră impecabilă, cu glas care, i se pare, face ecou... În piaţă, linişte. Ceremonialul auster îi face plăcere... Ştie că acum este momentul psihologic. Stănică ordonă pe loc repaus. Vornicu intuieşte, că din clipa asta, situaţia trebuie să i se supună.

— Cine este cu auto-atelierul ? întreabă rece.

— Noi, domnule ofiţer, răspunse omul cu păr cărunt şi şorţ de piele... Matei Pava a înţeles la rîndu-i.

— Se vede că n-ai făcut armata. Sînt locotenentul aviator Radu Vornicu, comandantul gărzii Prislop. Am nevoie de piaţă pentru instrucţie. Aveţi două alternative : eliberaţi piaţa şi vă vedeţi de treabă în altă parte sau rămîneţi pe loc ; nu mai lucraţi şi sătenii se retrag pînă la terminarea instrucţiei.

— Venim tocmai de la Topleţ, încearcă omul.

— Nu mai discut.

— Uraa ! se strigă de la cei care blochează ieşirile... Trăiască armata română.

Vornicu se întoarce spre Gugulești. Îi cunoaşte vag.

— Încotro ?

Oamenii se foiesc în dolame.

— Cine mai trage cu arma pe teritoriul de care răspund are de-a face cu mine. Eliberaţi gura uliţelor. Cine vă dă voie să mă blocaţi aici ? Care sînteţi sergenţi ? Cum, Prislopul n-a dat nici un sergent ?

Oamenii îşi fac loc cu coatele. Se aliniază impecabil.

— Băieţi, vreau liniște... Plutonierul-major de jandarmi... La mine !

— Ordonaţi, don'ent.

— Mi-ar plăcea ca autoatelierul ăsta să dispară în curtea postului... Executarea !

„Sergenţii" rîd satisfăcuţi.

— Unde ţi-ai pierdut degetele ?

— La Tătarca, don'ent.

Este unul care se tot frămîntă în opinci, rîde, poartă barbă, semn de doliu, are nu clăbăţ brumăriu, căput gros din pănură vineţie.

— Nu mă mai cunoaşteţi, don'ent ?... Sînt...

— Mă, Ochişorule !... Trap, Ochişorule, mă băiatule...

Spontan, îl ia în braţe pe Ochişor.

— Ce vă dzsăi io mă, bîlbîie Ochişor, cercetaşul lor neobosit, de acolo de la B. şi Vornicu se întreabă cum este posibil ca Pătru C. Dragalina să fie acolo, la autoatelierul hîrbuit, cu Matei Pava şi Ochişor aici, cu coloanele ?!

Dintr-odată toţi bărbaţii din faţa lui, foştii sergenţi şi caporali şi soldaţi, toţi oamenii aceia trecuţi prin foc, înlemnesc. Se aude un pocnet. Un fîlfîit care trece peste piaţă, el ştie că este un proiectil de brandt, îl şi vede la

săgeata maximă strălucind o clipă în bătaia soarelui, apoi proiectilul face explozie verde-gălbuie în morţăria veche, dincolo de Ramna.

— Nu-i bine don'ent, spune Ochişor şi se repede îndîrjit spre cei coborîţi din Cruci, strigînd : „o la bisearică, o acasă că-i musai loc pentru don'locotenent care luptă cu noi şi nu se duse în conced !... Loc, n-auzi ? Ia pas alergător !"

Cei doi trompetişti sună sincron ruperea rîndurilor. Norişorul exploziei se ridică spre turla bisericii. Îl vede pe dascăl trăgînd funia clopotului mare :

— Bing ! Bang ! Bing ! Bang !

8

Locotenentul aviator Radu Vornicu are, dureros, sentimentul izolării, senzaţie care a devenit obsesivă. A refuzat invitaţia lui Belcotă, pretextînd situaţia încordată din Prislop. Matei Pava a plecat după-masă, cu muncitorii de la Topleţ, mulţumindu-i pentru intervenţie. L-a iritat acel marinar care-i tot dădea cu flota din Baltica şi mitralierele, care a spus acolo, în curtea postului, unde erau la adăpost şi unde au mai putut să repare real nişte unelte hîrbuite, că „ofiţerașul se înţelege foarte bine cu albgardiştii". Plutonierul de jandarmi i-a raportat că Pătru C. Dragalina l-a înfruntat pe marinar şi i-a spus că n-a înţeles nimic din rosturile muntelui. Rămîne la ideea că atît nea Pava, cît şi colonelul Vărzaru au întreprins doar cercetări de luptă şi că lucrurile s-ar fi terminat rău dacă nu intervenea, scoţînd soldaţii la instrucţie şi făcînd apel la disciplina grănicerească ; dar că proiectilul acela de brandt a fost un avertisment dur şi nu înţelege de ce avertisment şi cui îi era adresat ? Comuniştilor ? Gărzii militare ? Absurd. Cum să se dea avertisment gărzii militare ? De cine ? Îşi impune imparţialitate şi constată că nu este deloc imparţial şi obiectiv.

Este preceasul de seară, cu umbre albăstrii peste munţi, cu Cernevîrful arzînd într-un sîngeriu violent, şcoala miroase a efecte militare, a paie, Stănică, vedeta zilei, face

inspecția armamentului și, ceea ce-l intrigă, ceea ce-l macerează și sfîrtecă, este imposibilitatea lui de a se decide între Pătru C. Dragalina și Ochișor, cu atît mai mult cu cît, după ce Ochișor a eliberat gurile uliţelor, căruța cu instrumentiști ducîndu-se la moș Argintariu și coloanele risipindu-se — unii au plecat la biserică, alții au stat să asiste la instrucție — Ochișor, cercetașul zvîrlugă, omul care i-a protejat marșul spre B. și l-a acoperit acolo, pe uliţele satului stăpînite de S.S.-iști, a venit la el ținînd-o pe Ruja de mînă. Ruja avea în brațe o fătuță îmbrăcată în bondiță, legată cu cîrpă, încălțată cu niște opinci liliput, fătuța purta cotrință, avea buzele roșii, era bosumflată și lui i s-au tăiat picioarele, s-a simțit mizerabil în fața lui Ochișor care i se uita în ochi cu devotament deplin și povestea cu gura mare cum s-au strecurat ei în bălți și „Wutan" ăla, cîinele nemților, era să-l apuce de nădragi. A scos straița, Ruja a întins ștergura în șireghea căruții, pe fîn, a cocoțat-o pe aia mică și bosumflată în căruță și l-a îmbiat cu ouă, cîrnați, brînză, slănină, totul cu mămăligă rece. Ruja îi zicea pe nume. Tot frumoasă. Îmbietoare... „Mai vii la Ruja, ori o zăuiți acolo între cocoanele cu părul tuns și unghiile roșii ?... Zî-mi, că te muşc și te zgrabăl... Audzi, Radule, ce sîmți tu cînd zbori acolo sus ca pasărea ?... Și la ce te ghindești tu și nu sîmți tu cum urcă vara-n flori și-n fîn și-n cer și ce fel de voinic ești tu că te lași biruit ?..." N-a avut curajul să se rupă, să vină aici, s-o ia pe Ruja, să se lege de veșnicie ; a luat-o Ochișor, firesc, Ochișor ține doliu după o soră moartă de oftică, Ruja se foiește în ciupag și-n poale și-n cojoc ; aia mică se mozolește cu ou și-n el s-a întors nebună vara veche, vara de la priveghi, cînd n-a vrut să-l lase singur pe Belcotă, după moartea Mirei... Nu-și poate spăla de pe retină chipul Rujei, cum stătea ea ridicată într-un cot și cum a închis ochii și s-a lăsat biruită, bondarul care le zumzăia la ureche, izvorul gîlgîind, aroma fînaţului și vara și munții... Ce este cu Pătru C. Dragalina și cu Ochișor ?... Politică ?! Mereu politica. Moș Aflat cu amintirile lui, marinarul cu mitraliera, cum vine asta cu mitraliera ? Pe cine să pună mitraliera ? Pe sergenții care-au ieșit în fața „frontului" ; care luaseră războiul de la A și l-au dus pînă la Z ?! Nu poate disimula, nu-și poate ascunde adevărul, lucrurile sînt limpezi, ciocnirea ar fi avut loc, poate sîngeroasă, el și trupa formează numai un accident, nici mă-

car notabil : astăzi, mîine, poimîine ; într-o viață de veacuri și-atunci ? Cum de-au ajuns lucrurile aici ?

— Don'ent, permiteți !... Văd că aveți cunoștințe !... Stau eu cu trupa, este păcat...

Umbra masivă a plutonierului umple pervazul ușii. Aerul este rece, miroase a reavăn, se aud clar un muget prelung de vită însetată și somația santinelei : — Stăi ! Cine-i ?... — Om bun ! se răspunde... — Om bun, stai pe loc !... — Caporal de schimb, la postul numărul unu !

— Pe dumneavoastră vă caută ! spune plutonierul și se duce la postul numărul unu. Adică la intrarea în școală, unde după masă s-a întins sîrmă ghimpată, formînd un fel de strungă... Ochii Rujei. Opaci. Și zîmbetul ei cînd l-a văzut fără verigheță :

— Audzi tu, Radule, o nu te-ai însurat ?

Și mîndria lui Ochișor că nevastă-sa îi zice pe nume ofițerului cu care el, Ochișor, acolo în pustă...

— Noi sîntem, don'locotenent... Patrula...

Cum poate să zică nu, în piață mai stau bărbați care-și țin caii legați la duzi, ori la gardul postului de jandarmi, recunoaște glasul lui Pătru C. Dragalina și alături, în penumbrele violet acum, pe Ochișor, care ține căpestrele cailor, doi, înșeuați cu șei de lemn. Vede jarul de la țigările celor care fumează, siluetele negre, aude un glas : „Scăpași ușor mă a lu' Nică, preceasna lu' mîni-ta de bolșovic" și Ochișor : „Vorba, Ambrozie, că fusăși sanitar și noi am venit să-l luăm în goștie pră don' locotenent... Dacă-i bolșovic, e pră viața lui, nu pră viața ta"... „Asta este, că-i pră viața noastră și vedzi să nu te lase cu c... gol, mă a lu' Ochișor... O poate n-ai vădzut brandu ?"... În piață se aude un murmur, își îmbracă cojocelul de zbor și iese în curte...

Cerul senin, constelații palide și îndepărtate, munții, aer tăios, dens, cu miros de cetină și rășină. Caii bat pietrele potecii. Este o altfel de singurătate, o singurătate cosmică, o singurătate plină de măreție și-n singurătatea asta este gelos pe Ochișor, o gelozie cretină, care-l face posac și idiot. Poteca este de fapt un drumeag care urcă pe lîngă un pîrîu învolburat, mărginit de arini, îi latră răgușit cîte-un cîine, se văd stogurile de fîn conoidale, miroase a staul de oi, a lînă, a fum, vede fumul alburiu, subțire ieșind prin șindrila caselor, Pătru C. Dragalina calcă rar, cumpănit și-i spune să-i ierte sărăcia ; el a îndrăznit

pentru că atunci au dormit în aceeaşi colibă, l-a văzut ostaş ca şi ei cu toate că era de la aviaţie, te sui în avion, curat ca lacrima în avion, nu ca la infanterie lipit de lut şi plin de păduchi, aşa c-a îndrăznit, pentru că nu este de acord cu unii tovarăşi care cred că muntele e ca la ei la sindicat, la Topleţ, să-i ai pe toţi în mînă cînd vrei. Casa nu are gard, apa o trec pe punte, un arin culcat peste pîrîu. Ochişor o trece călare, casă prizărită, la margine, sub un piept de coastă, vine de-a dura un dulău flocos, şolocatele sînt închise peste ferestrele mici, un tîrnaţ lipit cu pămînt şi un glas de femeie bătrînă, parcă înspăimîntat :

— Petre, tu eşti ?

— Io, mamă ! cu don'locotenent !

— O ţucu-i inima !... Pofteşte domn-locotinent... Pofteşte... Leagă, mă fecior, caii la un măr...

— Io sînt maică, Ochişor, săru-mîna !

— Mădălină, n-auzi ?...

Este o cuină cu o sobă din zid, cu plită, soba trece prin perete şi dincolo, lumina focului răzbate prin ochiul plitei, joacă pe pereţii albi, cuina e lipită cu pămînt, stropit proaspăt, se disting un blidar, o masă rotundă, joasă, cu trei picioare, nişte scăunaşe tot rotunde, cioplite din bardă, o laviţă şi atît. Mică, plinuţă, în ciupag de cînepă, opinci, ochi de viezure, încinsă cu brăciră tricoloră din lînă, femeia zîmbeşte cu zîmbet bun, speriat şi îşi bate palmele grăsuţe...

— Doamne, Dumnezeule, că poftiţi vă rugăm şi Petre ar fi bine să încuni că... Tace, ca şi cînd ar fi spus o necuviinţă. De dincolo vine o femeie tînără, cu obrazul umbrit de cîrpa galbenă legată cochet cu un nod la ceafă, tot în ciupag alb, care zice că Simina doarme şi-i roagă pe goşti să treacă în odaia mare, că şi acolo e cald. N-a aprins lampa, să nu vadă „ăia" şi să puşte ca alaltăsară. Dincolo este un dulap galben, cu o oglindă, pe un perete, opus celui cu icoana şi candela, litografia cunoscută a împăratului Franz-Ioseph („Franţ-Ioşca") în grănicerime, mustăcios, cu barbete uriaşe, în oglinda dulapului — fotografii, două paturi, laviţe, o masă, pămînt pe jos, paturile acoperite cu pocroviţe, lumina tremurată a gazorniţei şi sărăcia. La piciorul unui pat un pistol-mitralieră Deimler-Puch, cu încărcătorul pus. Este o clipă de stînjeneală, el se aşază pe laviţă, ia pistolul-mitralieră, se uită la el, uns, curat, i-l dă lui Pătru şi spune sec :

— N-aş fi crezut în ruptul capului.

Pătru C. Dragalina scoate fotografiile de la oglindă. În dreptul patului de la fereastra închisă cu oblonul este un paner împletit din răchită, agățat cu funia de lînă în grindă. Leagănul în care doarme o fătucă, leită cu a Rujei. Pătru așază fotografiile pe fața de masă. Aduce lampa. Femeile au trecut în cuină.

— Tata, fie iertat, spune Pătru.

Un caporal în uniforma infanteriei austro-ungare, mustăți răsucite, tuns zero.

— Feciorul lu'mama... Don' sublocotenent Boboc A. Niculae, învățător la noi, făcea la vînătorii de munte. Căzut în Caucaz.

Învățătorul țeapăn pe scaun, cu mîinile pe genunchi, între copii. Se văd marginile rogojinii pe care sînt pozați stînd turcește, cei din rîndul întîi. În stînga și în dreapta învățătorului, premianții, purtînd pe cap cununile de flori, îmbrăcați românește. Învățătorul-sublocotenent în ținută de campanie, tot țeapăn, cu basca de vînător de munte trasă pe-o sprînceană.

— Soarta, domn'ofițîr, spune mama mortului, din cuină... Vădană de tînără, vădană de bătrînă că l-or ucis pră Nică, asta cu bărbatul ucis de lotromani, Pătru fără nime, numa cu noi două, muieri străine și cu fătuța mortului... Soarta !...

Femeia nu se plînge. Constată. Cu o detașare rece, aproape impersonală.

— Taci, mamă, spune cealaltă femeie. Tînăra... Nu-mi bănui de nimic.

— V-am rugat să mă cinstiți aici la noi, ca să vedeți cine-i sergentul ăla cu patrula.

— Și Ochișor, don'locotenent.

— Adică cine sîntem noi, ostașii. De-adevărat.

— Eu unde-am crescut, Petre ?

— Ne-a spus don'ent Belcotă... Da nu-i tot una, v-am înțeles de ce-ați scos plutonul și-am înțeles cum ați vorbit cu noi de la mașînă, sărăcimea, cu ăștia de veni Ochișor cu ei, tot luptători... da găzdoni.

— Mă Petre, spune moale Ochișor. Io n-am nimica, mă, cu tine, că te respect ; da ăia ce caută ei, mă, în munte ?

Pătru, fostul sergent, își scoate căputul peticit, are o frumusețe virilă posacă, ochii căzuți în fundul capului, caută sub pernă, acolo unde-a pus pistolul-mitralieră și scoate un dosar cu coperți albastre, îngălbenite la colțuri,

Ochişor îi face loc pe laviţă şi Pătru îşi aşază mîna lată, muncită, cu unghiile tăiate rotund, în carne, şi-o aşază pe dosar, trage lampa dintre ei, se pleacă peste masă şi-i spune ostenit :

— La şcoală am pus io problema violenţei, aşa cum o văz io d-aici, din coliba asta de casă, care nu-i a mea, că pe a mea aia veche au ars-o. Vă rog permiteţi să pun problema pămîntelor, don'ent, că sînteţi luptător, aţi dormit cu noi în paie, tot cu ostaşii dormiţi şi-acu, am eu o credinţă că, dacă nu ne-aţi lăsat atunci, eraţi în drept să ne lăsaţi, nu ne lăsaţi nici acu...

— Adică esplică, mă Petre... Cum să nu ne lase don' locotenent ? Care pămînte mă, că erau să te mai puşte odată pentru pămîntele alea de le scoase Piţu din registru cadastral... Don'locotenent, Pătru ăsta e mort de mult, că l-a scris Stîngu-Tauru în registru stării civile, la rubrica „decedaţi". O lăsat loc gol pentru data decesului. I-a plătit şi molidva...

— Tacă-ţi gura, Ochişorule, se aude glasul dojenitor al mamei.

— Vezi să nu te iau în unghii, spune muierea tînără... Că şi tu eşti cu taica. Te-am văzut astăzi cum te înfoiai şi cîntai „Deşteaptă-te, române"...

Vornicu intră în pierdere de viteză. I se pare că nu înţelege nimic, este firesc ca locotenentul aviator Radu Vornicu să nu înţeleagă nimic ; după cum tot atît de firesc este să înţeleagă totul.

— S-o luăm mai ostăşeşte, băieţi... Petre... Cu „problema" violenţei nu m-ai lămurit. Voi n-aveţi aici nici un fel de autoritate ? Ce este mă cu pistoalele-mitralieră, cu brandt-urile, cu ghioagele, cu coloanele, n-auzi Ochişorule ? Ce este asta mă ?

— Este, don'locotenent, spune Ochişor... Este că Pătru, don'plutonier de infanterie Pătru C. Dragalina, s-o întors de pră front cu rivoluţia, fiindcă s-o făcut bolşovic... O făcut sindicat la joagăr, aşa-i Petre, o făcut economat...

— Şi leagănu pentru ăi mici, spune femeia tînără, Mădălina.

— Şi că lasă stînjenarii pruncuţii la leagăn la doamna lu' dom'maior Catalina. Istina... Acu s-o apucat de pămînte. De vite... Prislopenii l-or răbdat cu sindicatu, că-i strînge pră Bimbi ăl mare, pră domnul Bloch. Pră Ilie Jura... Bine le face. Da cu pămîntele ?... Petre...

Ochişor îşi clatină capul cu mîhnire sinceră.

— Cu pămîntele, cu marvele, cu oile... Atunci l-o scris Stîngu-Tauru, chinezu, la rubrica „Decedaţi".

Vornicu ştie foarte bine istoria proprietăţii în general ; dar mai ales în particular, dintr-un studiu mai vechi al lui Mefisto, studiu scris nici măcar de pe o poziţie obiectivă, ştiinţifică. Mefisto făcuse în studiul acela (525 de pagini dactilografiate) un rechizitoriu de pe poziţia pălmaşului, exact la polul opus opticii clasei sale. Este de fapt un rechizitoriu nu atît al proprietăţii, cît al mijloacelor prin care proprietatea funciară s-a întemeiat în dauna obştilor, relaţiile feudal-pălmaş, în toate trei Ţările Româneşti ; mai substanţial în Transilvania, capitol prin care Mefisto explică răscoalele ţărăneşti pentru a le analiza apoi sub raport militar : tactică, strategie, armament, recrutare, bătălie. Mefisto are acolo cîteva idei cu totul originale şi concluzii iconoclaste la adresa artei şi ştiinţei militare oficiale, sclerozate, în comparaţie cu inovarea acestora de către oştile ţărăneşti ale Evului de Mijloc ; dar mai ales de către oastea revoluţionară transilvană de la 1848. Mefisto pune în valoare procedeele de luptă novatoare ale moţilor lui Avram Iancu şi el, Radu Vornicu, a găsit o explicaţie istorică acestor procedee, translîndu-le în epoca războaielor daco-romane şi acum, brusc, se conectează la această arie foarte largă de probleme, cu atît mai mult cu cît mama (a luat obiceiul să le spună mamă, sau maică, mamelor din Prislop, de cînd a venit la Belcotă în primul an de şcoală militară), mama de aici cu atît mai vîrtos simbolică, cu cît nu este mama luptătorului întors de pe front, ci a celui căzut, lucrul i se pare că ţine de tragedia antică, deci cu atît mai mult cu cît aria devine istorică, cînd mama întreabă unde este „lopariu" şi dacă Mădălina a agăţat sacul cu brînză în „sărcineri", cuvinte care-l trimit la epoca pastorală daco-romană, păstrate aici nealterat... Se obligă să nu dezerteze din timpul real, din acest timp concret şi din această sărăcie cuviincioasă şi curată, nu vrea să generalizeze, nu vrea încă să vadă „spatele" frontului, al războiului, experienţa lui crucială, cu toate că, ştie exact, imaginea lui a fost unilaterală, aviaţia nu este tocmai arma majorităţii ; iar experienţa lui infanteristică a fost mai mult decît insuficientă. Se întîmplă o trecere în acelaşi timp absolut pe care l-a intuit la Belcoteşti, cînd a venit moş Belcotă cu şefii obştei, o lume, Pătru îi propune

altă lume, la fel de vie. De concretă. Așa să se fi sfătuit cei vechi, din istorii ? Ai lui Horea ? Ai lui Avram Iancu ?

— Am scos noi o statistică, spune Pătru. Am scos-o din registrul cadastral funciar, cum îi zice don'Paraschiv, lucrare tocmită de anjinirii nemțești, înainte de ăl dintîi război. Și din registru cu inventaru animalelor...

— Și ce faci Petre cu asta ? întreabă Ochișor.

— Ce să facem ? Vedem, mă !

— Ce ?

— Adevărul, Ochișorule ! Audzîți, don'locotenent, sînt în Prislop (ostașul de atunci, lipit la pămînt, care a deschis foc asupra patrulei ungurești și mai apoi acolo la B., dibaci și ager răsfoiește dosarul, aduce gazornița mai aproape și citește fluent) sînt : 850 proprietari de pămînt și livezi ; 172 proprietari de cai ; 130 proprietari de boi ; 680 proprietari de oi...

— Sîntem, mă, din moși-strămoși.

— Patru cîrciumari, doi proprietari de joagăre, 28 de meseriași și una mie patru sute nouăzeci și unu de proletari agricoli. Audzi Ochișorule ?... Numai familia Tăureștilor, Bloch și Ilie Jura cîștigă, cîștig curat, cît cîștigă ăi una mie patru sute nouăzeci și unu de proletari agricoli în douăzeci de ani... Asta-i statistica, adică adevărul, don'locotenent. Eu sînt din ăștia una mie patru sute nouăzeci și unu de proletari agricoli.

— Și eu dintre care sînt, mă Petre ?

Pătru C. Dragalina îi face semn să aștepte. Răsfoiește dosarul grav, liniștit, pătruns de o încredințare profundă că ceea ce face răspunde unui adevăr imuabil. Radu Vornicu se întreabă în ce raport stă adevărul lui Pătru, desigur unul parțial, cu adevărul total al țărănimii și acest adevăr total în ce raport se află cu adevărul țării, al istoriei ; dacă este foarte exact și foarte obiectiv, atunci adevărul total al țărănimii se conjugă mai bine de nouăsprezece secole cu adevărul esențial al țării, feudalismul nefiind numai un raport de proprietate a pămîntului, ci mai ales ceea ce a generat acest raport pe toată scara activităților umane. Pătru urmărește cu arătătorul dreptei (ce formidabilă viață are arătătorul butucănos, ce știință, ce reflexe, de la apăsatul pe trăgaci pînă la urmărirea listei care, este limpede, exprimă raportul fiecărui țăran al comunei cu pămîntul și bunurile lui) șirul de nume, așezate pe două coloane.

Deasupra fiecărei coloane există un titlu, pe care Vornicu îl vede răsturnat, scris cu litere strîmbe, de tipar: ŢĂRANI; CHIABURI. Degetul urmăreşte coloana întîi. Ajunge la poziţia 102.

— Tu eşti cam pe la coadă, Ochişorule.

— Cum mă la coadă, cînd am fost primu cercetaş?

— Cam la coadă că n-ai cine ştie ce. Nici pămînte, nici fîneţe, nici turme... Vădit, Ochişor este jignit că se află la coada coloanei.

— Păntru noi ne-ajunge şi-mi rămîne destul să vînd.

— Am să vă arăt harta, don'locotenent, să-nţelegeţi de ce zîc că aşa nu-i direptate pră pămînt şi sînt io cu revoluţia şi vrem noi să fie altfel şi de ce mi-a plătit Stîngu-Tauru molifda... Harta, un fel de plan director, colorat cu galben, negru, roşu, violet, are o legendă, o scară, lui i se pare aproximativă şi pe dreapta o coloană de numere, fiecărui număr corespunzîndu-i un nume. Pătru îi explică pe care din găzdonii satului îi reprezintă fiecare culoare. Ochişor se vîră în hartă, lacom.

— Cum mă, toată lunca este... Mă, Petre... Cum, toată lunca?

— Toată lunca, Ochişorule... A lor... Va să zîcă, semplu. Se vede. Lunca a lor: popa Barbă Neagră, Ilie Jura, Gonţeştii, Guguleştii şi cam atît. Mai departe. Care va să zîcă, pră harta veche, pămîntele îs trecute în iugăre mari. Adică 1600 de stînjeni pătraţi iugărul. Aşa le-au măsurat anjinirii dinainte de primul război. Nemţii. Ăştia or plătit care pră unde, şi-n foile de posesie le-or trecut în iugăre mici.

— Cum în iugăre mici, Petre; dacă-s iugăre mari, măsurate de anginiri?

— Semplu. L-or plătit. Pră notarăş. Pră fişcal.

— Averi în iugăre mari, după care plătesc impozit în iugăre mici, se miră Ochişor. Radu Vornicu înţelege totul. În adevăr, vorba lui Pătru, „semplu".

Cu acelaşi calm, Pătru C. Dragalina răsfoieşte dosarul sub privirea împîclită a lui Ochişor. Gazorniţa îşi fîlfîie lumina speriată de foşnetul foilor din dosar. Mereu jocul aparenţelor, dincolo de care prea arar a pătruns. Vornicu se simte umilit de calmul cu care Pătru C. Dragalina se plimbă stăpîn pe sine în lumea iugărelor mari şi a iugărelor mici, adică în lumea reală, nu ireală, în lumea relaţiilor cu pămîntul, lume asupra căreia el stăruie în nopţi

întregi de studiu, reface din memorie reglementarea urbarială a anului 1780 în Banatul domeniu al coroanei, deci alt regim decît Transilvania ; cînd coroana habsburgică stabilise sesia țărănească la 34 de iugăre mari (abia acum află că de fapt erau iugăre mari, adică 1 600 stînjeni iugărul) din care, ține minte cu precizie (de aici a pornit emanciparea țărănimii bănățene, bogăția ei), 24 iugăre arător, 6 iugăre fînaț, 3 iugăre păşunat şi 1 iugăr pentru casă şi grădină. Asta la şes. Pentru această sesie, țăranul era îndatorat să facă robotă 104 zile pe an dacă pămîntul era de calitatea întîi ; dar tot atît de bine își putea plăti robota în bani, ajungînd să lucreze între 30 şi 45 de zile pe an. Mefisto legase această stare înfloritoare a țărănimii bănățene şi de epoca lui Iancu de Hunedoara, care, avînd nevoie de cavalerie şi infanterie înzăoate, costisitoare, acordase bănățenilor privilegii în schimbul serviciului militar. Tot Mefisto inserase un capitol cu titlul „Dreptul fundamental asupra pămîntului", capitol care se justifica pornind de la trei întrebări : 1. Cui aparține pămîntul, istoriceşte ? Argumente ! 2. Cui aparține pămîntul, juridic ? Argumente ! 3. Cui aparține pămîntul, moral ? Argumente ! Revede cu o claritate deplină pagina de gardă, apoi titlurile scrise cu cerneală violet şi subliniate cu tuş. Face un viraj strîns şi rememorează sistemul de impunere bethlenian, care sublinia încă de atunci că temelia producției şi a fiscalității este țăranul, stăpînul fiind neproductiv şi, la vremea respectivă, neimpozabil.

Are intuiția unui moment cheie. Se stăpîneşte. Își stăpîneşte dorința de a se mişca. De a țîşni de pe scaun. De a-l lua la întrebări pe fostul sergent. Întîi trebuie să înțeleagă unde se află. Întîi trebuie să se integreze acestei case, apoi să se extrapoleze ei, să vadă Prislopul întreg de pe Cernevîrf, apoi să vadă Banatul întreg, apoi țara întreagă, apoi Europa ; cum dracu' n-au înțeles unii chestia asta esențială a sesiei iobăgeşti care a stat la baza emancipării țărănimii bănățene ? ceva îi scăpase şi lui Mefisto ; poate tocmai Pătru C. Dragalina îi scăpase ; dar nu-i scăpase esențialul, adică tendința monarhiei iluministe şi absolutiste în acelaşi timp, „totul pentru popor, nimic prin popor", de a transforma țăranul în subiect politic, în factor social-economic de bază...

— „Copie după foaia de posesie", citeşte foarte limpede Pătru C. Dragalina, în care Vornicu se vede proiectat

brusc, ca într-un alter-ego, mult mai exact, mult mai înrădăcinat în realitate, în istoricitatea însăşi, un alter-ego pînă acum potenţial, refulat de chemarea stridentă şi mereu imperativă a Augustei. „Numărul casei : 104".

— Ilie Jura, spune Ochişor... Mai mult şopteşte... Ce-nţelege Ochişor ?

— „Numărul topografic 6. Numele : Jura N. Ilie. Arabil : 10 iugăre, 25 stînjeni pătraţi. Bonitatea solului..."

— Ce-i aia bonitate, Petre ?

— A-ntîia ; a doua ; a treia, aia-i bonitate. Pămîntele se împart în cinci clase : de la unul la cinci. Să poată pune impozite, după ce produc. Semplu... Bonitatea solului : 3.

— Cum 3, Petre ? Eşti nărod ? În luncă ?

— Aşa scrie în foaia de posesie, Ochişorule ! Ilie Jura plăteşte după 10 iugăre mici şi după clasa pămîntului cum o ai tu, la deal. Asta am vrut să vă raportez, don' locotenent, adică să pun problema pămîntelor şi io nu mă pot lăsa de problema asta Ochişorule, că mă puşcă o nu mă puşcă, io nu mă las.

— *Bosco gipo mile,* se aude de dincolo glasul mamei, desigur, femeile ascultaseră totul, retragerea lor la bucătărie fusese un act de politeţe, fetiţa din leagăn se smîrcăie, femeia tînără intră în odaie, o şuşuie; „cu mama, cu mama". Vornicu îi vede mîna frumoasă, albă, voinică şi se gîndeşte la aventura sesiei iobăgeşti, de după reglementarea urbarială a anului 1780, aici, în Banat ; ca şi la aventura dramatică a raportului ţăran-feudal în Transilvania, unde nobilimea a făcut tot ce i-a stat în putinţă să împiedice ruperea ţăranului de stăpînul lui absolut călcînd în picioare *„Prohibita generalia"* şi născînd, firesc, răscoalele ţărăneşti şi revoluţia de la 1848. Aventură a sesiei, ajunsă acum aşa cum o povesteşte Pătru C. Dragalina, după foile de posesie ; aventură a îmbogăţirii unora, în dauna altora ; a pierderii egalităţii prin beţie şi lene, prin moarte prematură şi prin însurători chibzuite, prin hărnicie şi spirit creator, prin înşelăciune şi abuz ; prin moştenire, danie, tranzacţii, secetă sau belşug, ciumă, războaie, incendii, dumnezeule, un imens roman epico-juridico-moral, intuit în liniile lui directoare de Mefisto cel desolidarizat de destinul clasei căreia îi aparţine. Dar Pătru ?

— Io nu cred că războiul în care ne-am luptat şi-am murit cu sutele de mii să fi fost făcut ca să apărăm noi foile astea de posesie mincinoase, domn' locotenent.

— Care noi, Petre ?

Este o clipă de linişte.

— Noi, ţăranii, domn' locotenent Vornicu.

— Mie să nu-mi ia nima libertatea, că nu mă bag slugă la nima. Mă cheamă statul la oaste, mă duc. Lupt cum am luptat. Acolo mi-s sergentul Birău V. Nicolae ; aici mi-s Ochişor, împărat de plai, că nici turcii, nici Maria Terezia care m-o scris în „grunbuc", nu m-or robit. Stau slobod între oi şi-n fînaţuri, auz io cum se coace vremea-n plaiuri, stau cu fruntea-n cer şi mi-s împărat de plai, don' locotenent şi mă Petre, aici să te gîndeşti tu şi ăia de vin cu mărşînile de pe la Topleţ, că slugi nu ne băgăm şi-acu, dacă ne-o băgat don' plutoner Pătru C. Dragalina în teoria despre pămînte, să mergem don' locotenent că ne aşteaptă Ruja şi Ochişor ăl bătrîn, tata, care o fost la maiestate, cu conversiunea.

— Cum să mergi Ochişorule ! se miră mama, aşa, fără să-l omenim pră domn ofiţîr, şi-mi pare rău de al meu, că acum aveaţi cu cine vă sfătui, că era bun şi cuminte.

Stă în uşă, îi caută privirea şi-l întreabă cu glas puţin şi temător dacă nu se poate ca acuma, după război, să se ducă la maiestate şi să-l roage s-o lase slobodă, să-l caute pe sublocotenentul Boboc A. Nicolae, să-i aducă oasele aici şi să-l îngroape în morţăria veche, după datină, că pră ţîdulă scrie c-o murit pentru „Ţară, rege şi credinţă".

— Ţi-am zîs mamă că nu se poate şi, chiar dacă s-ar putea, unde-l găseşti între mii de oase cîte-or fi prin gropile comune ?

Mădălina aduce blide de lemn în care abureşte laptele, linguri de lemn, fundul cu mămăligă şi alt fund cu felii groase de caş.

Vornicu se ridică. Sărută mîna femeii bătrîne, a cărei singurătate cumplită îl pătrunde rece şi necruţător. „Noi, ţăranii", spusese Petre. El nu este ţăran decît prin amintire, mai curînd oier ca Ochişor, împărat de plai ; nu-şi poate explica metamorfoza, probabil profesia, oştirea ; dar este de-aici, este de-al lor, îl sfîşie durerea mamei, îl sfîşie incertitudinile lui Ochişor, îl sfîşie întrebările chinuitoare ale lui Pătru şi-i spune mamei :

— Pregăteşte niscai ţoale, ceva ce ţi-a rămas drag de la băiat, vorbeşte cu părintele şi-l îngropăm ostăşeşte miercuri, înainte de a pleca din Prislop... Petre ! Ochişorule !

— Ordonaţi !

— Să vină văduvele. Fă-mi o listă, Petre. De cei căzuţi şi îngropaţi departe. Nu se cade să-i uităm atît de repede... Dumneata, mamă, n-ai unde-l găsi. Fii împăcată că n-a murit în inima dumitale.

Mama plînge icnit. Laptele este gros, miroase a oaie şi lingura de lemn are în ea ceva tandru şi obosit şi vechi. Vornicu ştie că nimic nu-l va clinti din ceea ce şi-a propus, ca şi cînd toate obligaţiile morale faţă de cei morţi pe cîmpurile de luptă i-ar reveni printr-o hotărîre ce i se impune din el însuşi. Nu are nici o clipă sentimentul irealităţii... Nici cînd Pătru iese cu pistolul-mitralieră sub braţ, după ce-a stins lampa, nici cînd Ochişor îl conduce sub stele, pe o potecă abruptă, calul icnind greu sub povara călăreţului, nici cînd Ruja în ciupag înflorat aduce pe masă găina rumenită în cuptor, răchia, caşul, odaia este mare, cu tavan din podină şi grinzi, focul arde vesel în soba borţoasă din cărămidă, barbetele lui Franz Joseph, mustăţile fioroase sînt la locul cuvenit în cromolitografia înrămată, probabil distribuită grănicerimii înainte de izbucnirea războiului cu Serbia şi păstrată ca un obiect străin, împăratul priveşte cu ochi albaştri, foarte liberali (fotografia este făcută după perioada absolutistă), liberalism care nu l-a împiedicat să-l gonească pe contele Czernin, din funcţia de cancelar, pentru că a îndrăznit să apere drepturile românilor din Transilvania, nu mult înainte de prăbuşirea Imperiului austro-ungar, ceea ce demonstrează că împăratul nu avea sensul istoriei, confundînd forţa cu legitatea internă a dezvoltării.

Vornicu se lasă pătruns de atmosfera tihnită, familială din casa lui Ochişor, pe care Ruja l-a certat de cum şi-a arătat mustăţile la poartă.

— Acu se vine, mă ?... Du caii la grajd şi vezi că la noapte fată oile alea patru. Spală-te ! Radu, uite ici cîrceagul cu apă, ştergura, tată, n-auzi ? au, au, că şi tata ăsta şi-o dat pletele cu unt dacă-i vin goşti ge la Bucureşti... Niculae, scoace tu, cîta moare, haide Radu, mîndru-ţi şade aşa, aviator şi cum nu te-ai însurat tu, asta nu înţăleg io, cînd ai acolo...

— Cocoane fărbuite, cu unghiile roşii, spune şi se simte la largul lui pentru că Ruja îl pedepseşte, îi arată din plin ce nevastă este ea, curată, plină, cu ţîţele jucîndu-i sub ciupag, ce casă are ea şi cum duce casa asta a ei şi că n-a luat un nepricopsit, dacă el, cu care s-a iubit din dragoste, a uitat-o şi nici acum nu s-a însurat ; a luat un sergent, ostaş adevărat, grănicer. Lîngă împărat şi puţin mai jos este un tablou mare, sergentul Birău. V. Niculae, cu toate decoraţiile, trei, recunoaşte „Virtutea Militară", „Bărbăţie şi Credinţă", încins, cu capela pe-o sprînceană, ţinînd-o pe Ruja de mînă şi Ruja gătită ca o împărătiţă, cu conci şi ceapză şi cu salbă din bani de aur, cu poale şi opreg lucrat în flori, încondeiată, dată cu rumenele...

— Becherule, tu, îi şopteşte Ruja cu o complicitate într-un fel sportivă şi veselă, se vede că-i place să fie ceea ce este, apoi intră Birău Vasile, tatăl lui Ochişor, Ochişor ăl bătrîn, în cioareci şi cojocel peste cămaşa albă, cu mustăţi mari, albe, plete albe retezate pe umeri în adevăr date cu unt, ochi senini, albaştri, obrazul trandafiriu, sănătos, ca şi dantura albă, tînără, care se interesează de cum îi merge lu' „maiestate" pentru că, el, Birău T. Vasîle s-o mîniat o dată şi s-o dus la „maiestate", la care Ruja îi spune să mai aştepte cu maiestatea, pînă vine Niculae cu zeama de varză :

— Am o moareee... Ia staţi ! Stai tată ! Biata soacrămea o murit acumu-i anu !... Ai văzt-o pră aia mică, pră Iconia ?

Adică dacă lui Ochişor i-am făcut aşa o fată, dar ţie?... Vornicu înţelege. Îi vine s-o ia în braţe şi s-o sărute pe obrajii îmbujoraţi. Înţelege şi Ruja, rîde şi-l ameninţă :

— Lotrule, tu !

Lampa de porţelan prinsă-n grindă cu trei lanţuge de alamă galbenă, paturile mari, pline cu perne şi pocoviţe, masa, scaunele, laviţele din lemn de nuc, covorul din lînă, siniliu, cu flori roşii, umbrele de pe pereţi, se aude un răsuflet de vînt frecînd streaşina, Ruja îşi pleacă urechea şi spune :

— Haţeganul ! E vreme să stai lîngă foc...

Îl priveşte printre gene şi-i dă ghes lui Niculae să spună ce-i cu iugărele alea mari, care în foaia de posesie sînt trecute în iugăre mici şi cu bonitatea, cu clasele de pămînte, c-a avut ea val cu Voica lui Scordilă, care nu l-a aşteptat pe Pătru, drăguţul ei, c-o înşeluit-o Scordilă cu martori mincinoşi precum că Pătru o murit pră front şi

Voica o spus că-i musai să se facă ceva pentru vădanele de război, pentru demobilizații fără nimica, că și-n munte sînt pămînte dosite și fînețe și codrii Comunității, ba și pămîntele statului...

— Audzi tu, Radule, că Nicolae ăsta al meu (subliniază al meu și-l privește în lumini) umblă cu Pavil Lala, moraru, taci mă să-i spun lu' Radu că ne știm de cînd nu m-ai giucat tu la horă — umblă cu Pavil Lala care-i finu lu' colonielu și se ține măreț că-i îngroapă pră bolșovici și se face stăpîn în munte și-i zîc că nu-i bine să umble ; numa să-și vadă de ale lui că la oraș viața-i scumpă și răzbim bine dacă ne ducem cu brînză, cu lînă, cu meare... O tu ce zîci, că ești înșcolat și vi'nt de la București ?

— Cînd s-o sculat Horea, împăratul o zîs că le dă direpturi. Știm se direpturi le-o dat. Cînd s-or sculat ai noștri în lotrie, iar așa. Știreangu. Plumbu, Pîrjolu. Asta le-o dat împăratul. Și erau grăniceri.

Lumina lămpii de gaz cu abajur din porțelan cade moale în pletele bătrînului, așezat solemn în fața lui Vornicu care își dă seama că, de fapt, războiul a fost pentru el o scoatere din circuitul general al vieții, o expulzare din social într-un alt timp și într-un alt spațiu decît cel concret al țării și că el a confundat, regretabil dar firesc, experiența lui de război și războiul cu circuitul general al vieții ; greșeala începînd de acolo de unde a substituit acesteia experiența de război căreia i-a conferit atributele absolutului. Augusta a știut ; dar n-a știut să-l alerteze.

— La noi cum o fost cu sesiile vechi, grănicerești, o cu alea din pustă ? Nu le-or luat bancherii ? Și nu m-or ales pră mine și pră moș Argintariu să mă duc cu converziunea ? Nu m-am luptat io cu Mocsonyi, care o zîs că mă pușcă dacă mă duc la maiestate ?

În aventura sesiilor iobăgești a uitat rolul băncilor. Al bancherilor. De ce are reticența asta obtuză și nu spune „rolul capitaliștilor", cum ziceau Matei Pava și Virgil Belcotă, acum locțiitor politic la Legiunea de jandarmi ; deci o forță activă, într-o desfășurare strategică ofensivă, comuniștii, idei, interese, manifestații, lupte politice și el osificat în uniformă, atemporal, conștient de extrateritorialitatea lui, de plutirea deasupra lucrurilor, pentru că idealurile lui sînt vetuste, prăfuite parțial, parțial înguste, limitate și limitative. Simte brusc mirosul de busuioc care iese dintre țîțele Rujei, acolo unde țin femeile locului busuiocul... Moșul povestește calm, de fapt face istoria

sesiei țărănești, spunînd cum a intrat el la „reje", peste Mocsonyi-Stîrcea cu un sac de plînjeri, bineînțeles referindu-se la Carol al II-lea.

— Rejele bea cafeao. Fuma ca șerpele și scuipa mucurile pră jos. Prîn zece uși am intrat. Uși păzite de ofițîri cu zale de arjint. Nu io i-am zîs să cetească Buletinu justiției ? Să vadă cîte mii și mii de evacuări sîlite, cu jandarmii, fac bancherii pră sate ? Și cu ce m-am ales domn' ofițîr ! Cu judecăți. Rejele-i la București. Noi nisăm la Prislop. Pătru a lu' Nică are direpț, da guvernu umblă să-i împece pră demobilizați, pră urmă pupă mîna majestății și ăia închep pră mîna bancherilor. Cu ce lucră pămîntele ? Cu unghia ? Nu-ți treabă cal ? Căruță ? Plug ? Grapă ? Sămînță ? Dacă ai loc pră luncă ? Aici n-ai lipsă de cîte și cîte ? Cu ce bani ? Cine lucră pămîntele vădanelor ? Cu ce ? Ne-or luat caii la război. Plugăritul are datina lui. Oieritul pe-a lui. Pomăritul pe-a lui. Asta-i cu plugarul. Așa că Niculae s-o asculți pră Ruja, că-i muiere cuminte, n-ai ce te băga tu cu Pavil Lala, care ne fură la uium. Și mă rog frumos să-i dați orden, domn' ofițîr, că are oi, are meri, are pruni, nu-i vreme de hăndrălit dacă vrei să ai cu ce-o mărita pră aia mică... Răchia asta-i făcută ge mine, acu-s șapte ani și abia aștept primăvara să urc la stînă...

— Place-ți la noi ? se alintă Ruja... Dacă-ți place, dormi cu Ochișor ăla de-mi povesti cam ce-ați făcut voi acolo la năcăjiții ăia din pustă, cînd te-ai îmbrăcat tu în nemțoanie și ai pușcat gin căruță unde se tolvăia una, de zîcea că-i greoanie și...

Ruja ascultă, ridicînd degetul la buze...

— Fată Albișoara ! Hai tată ! Hai Niculae !... Radule, stai aici, o vini cu noi să vedzi cum fată oaia mea, a mai blînduță oaie gin munte că-i cunosc glasul dintr-o mie ?

În staul este cald, miroase a fîn, oile aduse aici să fete behăie ușor, ochii le sînt aurii fosforescenți și Ruja vine repede cu o vadră de apă caldă, Albișoara gîfîie căzută în paie și Niculae se apleacă deasupra ei, în vreme ce bătrînul ridică lămpașul și poruncește aspru :

— Încet, mă, că-i suflet și oaia.

...Aceeași noapte spre orele 23.10 pe șoseaua Prislop-Mehadia.

Mercedesul taie întunericul cu lumina farurilor. Consilierul ministerial Avram se uită cu coada ochiului la profilul sumbru al căpitanului de jandarmi care șofează degajat. Căpitanul este omul indicat de informațiile cabinetului. De altfel, cabinetul are rețeaua lui în jandarmerie.

— Care este situația legionarilor din regiune ? întreabă.

— Bună !

— Ce vreți să ziceți, domnule căpitan ?

— Se reorganizează. Adică fac ceea ce este nevoie ca, prins un fir, să se deznoade tot ghemul... Deocamdată îi menajez.

Căpitanul apasă pe *îi.*

— De ce ?

— Citesc presa de partid.

— Și ?

— Mai ales citesc printre rînduri.

— De ce încetiniți ?

— N-o doriți ?

— Sînteți bun psiholog.

— Meseria...

— Îmi pare nespus de bine că ne-am cunoscut.

— Onoarea este pentru mine.

Mașina stopează lin sub un dud. Victor Ceaușu își întoarce fața prelungă, osoasă, perfect rasă și palidă spre consilier.

— Vă ascult.

Consilierul are un moment de ezitare. Jandarmul pare mult mai bine informat decît lasă să se bănuiască.

— Profesorul, un profesoraș de nu știu ce, la o facultate...

— Simu Belcotă, zîmbește Victor Ceaușu.

— Parcă !... Informațiile noastre vorbesc de o rețea.

— Da !... Profesorul a făcut joncțiunea, e ipoteza mea și vă rămîn îndatorat dacă o veți comunica domnului ministru, cu tabăra Bătuta din Valea Mureșului.

Consilierul scoate un bloc-notes cu scoarțe din piele gălbuie. Un stilou mai butucănos decît cele obișnuite, cu o peniță ciudată. „Marfă nouă", își spune Victor Ceaușu... Consilierul scrie fără ca stiloul să lase o urmă vizibilă.

— Vă ascult cu cea mai mare atenție, domnule căpitan.

— În regiunea de munte, poate în zona Retezat, Țarcu, Godeanu, a fost parașutat, sau au fost parașutați...

— Data ?

— Noaptea de 20 spre 21 februarie.

— Ați comunicat ierarhic ?

Victor Ceaușu se uită în gol. Se pleacă spre consilier cu o mișcare scurtă. Consilierul are o clipă de panică. Nu este întîia oară cînd vede asemenea ochi pironindu-l pe sub o vizieră lăcuită. Dacă fascistul îl împușcă pur și simplu ? Căpitanul sesizează instantaneu panica pasagerului.

— Sînt printre puținii cu care puteți înnopta singur și în siguranță, domnule Avram. N-am comunicat ierarhic... Încă.

— Sînt de părere nici să n-o faceți. Interesele statului poate o cer astfel.

— Atunci, tac.

— Dimpotrivă. Vorbiți.

— Printre cei parașutați, am informații precise, este și Bălteanu...

Consilierul își scoate ochelarii. Îi tremură mîna...

— Dar bine... spune și se bîlbîie.

— Știu precis cu cine a luat legătura aici... Dar mai ales știu tot ce-a făcut la București.

Consilierul are senzația că stă lîngă diavolul însuși. Dacă acest căpitan de jandarmi nu are haruri de vrăjitor, înseamnă că ceea ce se face cu atîta grijă „sus" este doar o mică farsă pentru îmbrobodit copiii. Toate atu-urile trec în mîna jandarmului.

— Cîștigați o sută de mii în aur la afacerea Goanță-Bloch, spune calm Victor Ceaușu. Foarte bine ! Cunosc genul de tranzacție ! Întindeți-mi o punte solidă spre cabinet. Am zis „cabinet", nu ministru. Miniștrii sînt perisabili. Recunoașteți că în vest nu aveți un om mai bine informat. Lucrați prin mine și vă garantez pe cuvîntul meu de ofițer că veți reuși. Nu știu dacă în altă parte da, însă aici, sigur.

Consilierul își dă seama că stă pe marginea abisului. Afacerea Goanță-Bloch, eliberarea lui Goanță din temniță după procesul intentat de organele comuniste ale puterii locale este doar una din mișcări. Ce mai știe diavolul de căpitan ? Sau mai exact ce știe dincolo de ce nu știe el însuși ? „Mercedes"-ul demarează elegant.

— Atunci ?... întreabă consilierul.

— Atunci stabilim un dublu flux de informaţii, unele cu caracter preventiv, vă asigur că acestea sînt informaţii de primă mînă, eu asigurînd omul de legătură... Dumneavoastră comunicaţi ordinea obiectivelor în funcţie de valoarea lor.

Maşina traversează Mehadia.

— Rămînem să cinăm la Herculane ?

— La ce oră am rapidul ?

— La 01 şi 10 minute.

— Mai bine nu ! Rămîn în gară.

— Perfect !... Parola ?

— „Trimiteţi foarte urgent dosarul x, y"... spune consilierul şi se întreabă dacă Simonis de la interne ştie de paraşutarea lui Bălteanu.

Căpitanul Ceauşu îl lasă pe consilier în spatele gării Băile Herculane. Demarează spre Băi, făcînd mental sinteza operativă : Ofensiva comuniştilor pentru posturi cheie în toate organele Ministerului de Interne. Contramăsurile unora dintre aceşti comunişti. Faptul că nu va mai rezista şi că Alexandru Belcotă a început să-i adune capetele de acuzare printr-un anume Ardelean, care şi-a adus din zona Huedin un frate, Ardelean Ştefan, deocamdată la Legiunea de jandarmi, fără un rost exact, frate a cărui figură a văzut-o într-o fotografie ataşată unui document informativ din vremea ocupaţiei Transilvaniei de Nord (notează mental ca imediat după alegeri să plece la Huedin), împingerea în munte a lui Papa şi a comandorului Borlovan, pentru a asigura ferm întreaga zonă geografică dintre Dunăre şi Hunedoara ; asta în programul minimal ; în programul maximal... singura lui şansă de a supravieţui este de a descoperi nodul gordian al fiecărei biografii politice cheie de care, într-un fel sau altul, depinde. Posibila răsturnare a regimului corupt, stupid, în care a reprezentat STATUL şi STATUL l-a acoperit cu autoritatea lui sacră ; indiferent împotriva cărei grupări politice i-a îndreptat tăişul baionetei şi glonţul, fără ca niciodată să-i conteste măsurile ; oricît de drastice, el reprezentînd LEGEA ; adeseori oarbă, adeseori pustiitoare, dar lege ; deci într-un fel hărăzindu-i imunitate inatacabilă ; deci posibila răsturnare îi pune probleme pe ascuţiş de cuţit. Este dispus să-şi transfere experienţa la comunişti ? Nu este convins. Intuieşte cu luciditate că vor să-l folosească drept nadă şi în acelaşi timp să-i construiască

dosarul. Este ginerele fostului prefect, criminal de război, el însuşi mîna forte a „burghezo-moşierimii", o prostie, mîna forte a unui stat născut conform unor legi istorice şi-atunci ?... Consilierul Avram, jurist vechi, este una din chei. Dar numai o cheie de rezervă, la una din uşile de rezervă.

În lumina farurilor apar balustradele podului de peste Cerna.

9

— Don'ent ! Don'ent !... Raportez, să mă scuzaţi ! Focurile !

Vornicu sare de sub pătura cazonă, înfăşată cu un cearceaf aspru, de in.

— Sînt caporalul Lămîie, don'ent ! Focurile !

Tocmai îl ajuta pe Ochişor să scoată mielul. Îi ieşise boticul negru, copitele din faţă, îşi spărsese singur „apa", oaia Albişoara gemea uman, îl privea uman, cu o disperare duioasă şi Ruja era toată numai nuri şi bucurie, alintînd oaia şi spunîndu-i că nu poate fi pe lume ceva mai frumos decît să trăieşti la munte, cu cine ţi-i drag ; ei îi este drag Ochişor ; „da pră tine, lotromane, în rai te purtam", îi şoptise Ruja, şi aievea şi-n vis, după cum şi aievea, acolo la Ruja şi-n vis, aici sub pătura cazonă, intuise cum îi plesneşte pe la încheieturi cuirasa militară, cuirasa de pilot de război, aceea care îi strivise sensibilitatea şi duioşia şi tandreţea, silindu-le la un regim auster, dacă nu chiar la extirpare, ca sentimente nedemne de un războinic şi din cochetărie virilă la început, din obişnuinţă cu timpul, devenise rigid la tot ce ţinea de firescul celorlalţi, poate de aceea Augusta... Azi-noapte, cînd l-a adus Ochişor la şcoală, a găsit pătura înfăşată, perna cazonă schimbată cu o pernă moale, un preş pus la piciorul patului şi patul mutat, aşezat vizibil într-un unghi mort de tragere faţă de fereastră şi plutonierul Stănică îi raportase că aseară un fost luptător, plutonier ridicat din trupă, povestise ostaşilor cum l-a cunoscut pe domn'locotenent Vornicu

şi ce s-a întîmplat în Banat, într-un sat cu bălţi şi ce curaj a avut don'locotenent, adică toată povestea de la B. Adusese perna şi cearceaful, mai povestise despre terorişti şi ostaşii mutaseră patul, asta-l emoţionase şi stăruise ca niciodată asupra stării ciudate în care se afla. În carlingă nu poţi stărui asupra stărilor tale interioare, fie ele şi ciudate. Trebuia să se debaraseze de el însuşi ca să întîlnească oamenii ?... Îşi trage cizmele de zbor, caporalul îi aşază pe umeri cojocelul şi iese în pridvorul şcolii. Este un întuneric dens, umed, este o pîclă subţire, alburie, plutind pe deasupra acoperişurilor, o pîclă mirosind a şindrilă umedă şi de jurîmprejur, suspendate între pămînt şi cer, focurile.

— Şapte, don'ent, şopteşte caporalul Lămîie.

Şapte focuri înalte, ţîşnite spre stele în văpăi roşietice, arzînd sălbatic pe crestele care încing Prislopul, totul într-o tăcere de moarte, anulînd prezentul imediat în folosul prezentului total, acel prezent care însumează istoria, istoria grănicerimii bănăţene şi probabil istoria şi aventura posesiunii sesiilor. Un avertisment ? Cui ?... Un semnal de alarmă ? Pentru cine ?... Ascultă atent... Se aude zgomot de paşi. Paşi de oameni mulţi amestecaţi cu ţăcănit de potcoave, o curgere încă îndepărtată, molcomă, densă, un fel de şopot stins, un vaier crescînd şi descrescînd, turlele bisericii lucesc umed şi focurile ard în vîlvătăi, singure sub stele, dînd preceasului de ziuă un ce fantastic, ceva de legendă.

— Focuri, Lămîie... Ca la munte...

Mai sînt 15 minute pînă la deşteptare. Îi ordonă caporalul să-i aducă ligheanul aici şi să-i ţină bateria electrică. Se bărbiereşte nemilos. Fluierul sergentului de zi care dă deşteptarea îl găseşte echipat şi cu patul făcut exemplar. Oricît încearcă să se drapeze în gestica militară, aceasta nu-l mai poate izola de Prislop, aşa cum l-a înţeles acum, în aceste două zile... Îl încearcă o durere cruntă. O disperare amară. Cum a putut-o pierde pe Augusta ?... Nici o clipă nu s-a gîndit că Augusta a participat „real" la o bătălie politică, aşa cum el a participat la cel mai cumplit război al istoriei şi că din bătălia Augustei el n-a avut decît ecoul acelei bătălii, după cum Augusta n-a avut decît ecoul luptelor lui şi amîndoi, aducînd acasă numai amintirile şi cicatricele, n-au reuşit să ajungă la înţelegerea de ei înşişi.

Îl încearcă o bucurie rea la gîndul că celălalt, nici măcar rival, soţul, este de fapt beneficiarul unei învinse. Dacă nu se simţea învinsă, Augusta nu se mărita... Asistă la programul de dimineaţă, soldaţii se spală la fîntînă, controlează armamentul, muniţia şi la ora 07 are instalate posturile de santinelă, fixate grupa de intervenţie, patrula şi amplasamentul puştii-mitralieră. Metodologia asta a unei eventuale lupte în încercuire îl scîrbeşte. Cine să fie atacatorul, aici ? Absurd. La 07.10 se prezintă preşedintele comisiei de votare, un maior de justiţie militară. Vine cu o căruţă. Este însoţit de doi civili, care aduc urna.

— Unde umbli, dom'le locotenent ? Te-am căutat aseară la telefon !

Îl interpelează în faţa celor cu urna, lui i se urcă brusc temperatura la ulei şi-i spune tăios că, dacă are ceva de obiectat, s-o facă între patru ochi, domnul maior fiind preşedintele comisiei de votare, el, locotenentul aviator Vornicu, fiind co-man-dan-tul pazei localului de vot. Maiorul uscăţiv, acru şi, se pare, nu tocmai în apele lui, intră în şcoală. Vornicu îi arată clasa destinată votării, cele zece cabine încropite din scîndură negeluită, podiumul cu scaune şi bănci pentru delegaţii partidelor politice, maiorul de justiţie militară, care probabil a văzut ostaşi numai în calitate de inculpaţi, vrea un plan al apărării localului de vot şi un raport scris asupra acelui plan, conţinînd şi eventualele evenimente petrecute în răstimpul de cînd garda militară a ocupat localul de vot pînă astăzi la ora 07.00. De afară răzbate o rumoare grea. Vornicu vede pe fereastră că în răstimp de cîteva minute piaţa s-a umplut cu cei care pînă atunci înţesaseră uliţele pînă departe. Prin mulţimea din ce în ce mai densă încearcă să răzbată trei căruţe...

— Delegaţii, spune maiorul... Ordonă să li se facă loc...

Maiorul îl irită. De la gest la ton.

— Doriţi să-mi exercit atribuţiile, ori doriţi să vă întocmesc documentele cerute, îl întreabă cu acelaşi ton sec, într-o poziţie impecabilă, bineînţeles purtînd cojocelul de zbor cu fermoarul descheiat şi lăsînd să i se vadă o parte din baretele decoraţiilor şi crucea emailată a ordinului „Virtutea Aeronautică".

— Cred că ai fost informat, domnule locotenent, că aici, în Prislop, este o situaţie specială şi că...

— Tocmai din acest motiv am fost repartizat la Prislop cu o gardă de tăria unui pluton.

— Atunci ?

— Lăsaţi-mă să-mi exercit atribuţiile.

Un glas gros, care se aude foarte clar :

— Ce mă, leoarfă, venişi la votare ?

Locotenentul îl vede pe Matei Pava precedat de Pătru C. Dragalina încercînd să ajungă la santinela din gura strungii.

— Se pare că este nevoie de mine, domnule maior.

Maiorul ridică din umeri. Vornicu salută şi iese. Trece prin coridorul îngust, mirosind a igrasie. Pîcla de dinaintea zorilor s-a transformat într-o ceaţă umedă.

— Mă a lui Nică, ia să-ţi pregăteşti pelea, că acu-i vine rîndu.

— Fără cioclendări nu puteai, Petre ?

— Ia zi mă, cum stăm cu alejerile ?

— Iasă domnu Maniu şi dracu-i al tău, muma care te-o făcut ge bolşovic !

Este unul înalt, în dolamă, care se propteşte în faţa celor doi. Vornicu ajunge la santinelă. Peste vîrfurile munţilor, acolo unde-au ars focurile, trec nori lăţoşi, cenuşii. Dimineaţa este cenuşie, umedă, lăţoasă. Augusta va fi fiind şi ea delegată ? Unde ? Cine-o ocroteşte de unul înalt, în dolamă, dacă va fiind delegată ? Ce nebună ! Din nori curg scame de pîclă. Scamele se agaţă de crengile negre ale teilor de lîngă biserică. Tot Prislopul este îngropat în clădăraia miţoasă a norilor.

— Vasile Ambrozie, io zîc să-ţi vezi de treabă. Tovarăşu' e delegat în comizie.

— Audzîţi, grănişeri ! Cioclendăru e delegat, mă. De-le-gat !

— Mai ai, mă, delegatule, nişte petice să-ţi coşi pră coate ?

— S-arate delegaţia, strigă cineva din grup.

— Mie mi-o arată, nu ţie, spune foarte limpede Vornicu... Grăniceri, faceţi loc căruţelor cu delegaţi...

— Loc mă, n-auzi, spune şeful de post care vîsleşte greu printre oameni... Ce-i Ambrozie ? Ţi se făcu să ţi-o trag pe noadă ?... Loc, n-auzi ? Mişcă !

— Mă, dom' plotoner, spune cel numit Vasile Ambrozie. M-ai ţînut la post. N-am spus cum o fost. Dacă vrei, spun acum. Spun şi după alejeri, te zvîrlu în fundu

Dobrogii, să mă ţii minte... Plutonierul-major îl înjură discret de preceasnă. Matei Pava îşi face loc pînă la strunga păzită de santinelă.

— Să trăiţi don' locotenent, am adus delegatul partidului comunist, raportează Amăriuţii, jandarmul, şi-i face semn că vrea să-i comunice ceva.

— Legitimaţia şi delegaţia, vă rog !

Cercetează legitimaţia şi delegaţia lui Matei Pava. Le reţine şi intră în şcoală, împreună cu nea Matei, care-i spune că, în mod sigur ex-prefectul, colonelul Vărzaru, va acţiona cu mînă forte. Cei care-au umplut piaţa sînt tot una cu cei din coloane, cei de duminică. Nea Matei îi ia mîinile şi i le strînge. Intră în sala de vot.

— Aţi văzut focurile, don'ent ? Asta-i semnalul lotromanilor. Îl preluă Simu Belcotă cu ai lui. Sînt gata de intervenţie. Ce ordonaţi ?

— Să fie ordine în piaţă şi la nevoie să poţi avea libertate de manevră prin spatele postului şi al şcolii.

Desigur, este absurd. Este ridicol. „Libertate de manevră" în satul permisiilor lui. De zece ori absurd. Plutonierul-major pleacă cu cîinele lup la picior. Vornicu iese la capătul strungii. Este ora 07 şi 45 de minute. Oamenii sînt adunaţi roate, roate. La pod. În gurile uliţelor. Poartă dolame de cioarec. Albe. Vineţii. Cu glugile lăsate pe spate. Tivite cu suitaşuri negre la buzunare, poale şi mîneci. Pe revere. Căciuli zdravene de miel negru. Ori brumăriu. Toate dolamele astea sînt ridicate la spate. „Au venit cu boatele de la stînă", îşi spune. De ce ? Desigur, are despre alegeri imagini strict caragealeşti. Ori din Bacalbaşa... Nu ştie, n-a văzut, n-a participat la alegeri. Îi vede pe codreni în uniformele lor de pădureni. Îi vede pe Tăureşti. Stau în mijlocul drumului, proptiţi în boate înalte cît statul, nemişcaţi şi-n jurul lor loc gol. Tot drumul spre Globurău plin de bărbaţi. Abia atunci vede muierile. Atunci o vede pe Ruja lîngă Ochişor şi Ochişor mai în margine făcîndu-şi de lucru la şaua de lemn, fără să ridice nasul spre unul în dolamă care-i spune ceva la care Ochişor nu reacţionează şi cel în dolamă se enervează vădit şi-atunci se-ntoarce Ruja spre străin şi n-aude ce zice Ruja ; dar este limpede, îl ocărăşte.

— Vă poftеşte domn' maior în sală... Vă ţin locul... Ordonaţi să le percheziţionez pe astea ochioasele ?

Stănică lustruit, bărbierit la sînge, cu cascheta pe-o sprînceană, spătos, arătos, e pus pe fapte mari. Calitatea

lui de instructor de infanterie al Flotilei 1 Vînătoare a căpătat la Prislop cea mai strălucită confirmare.

— Stănică ! Sfînt să-mi fii că...

— Măiculiță ce ghioge ! oftează Stănică, proțăpindu-se în gura strungii.

— Domnilor delegați. Verificăm toate delegațiile. Conform dispozițiilor, la ora opt începem votarea. Rog pentru ultima oară pe toți cei prezenți să predea armamentul personal. Peste unsprezece minute este ora opt...

— Trebuia să începem la șapte, domnule președinte, spune unul din delegați.

— Greșiți ! La ora opt, domnilor... Domnule locotenent, dacă este cazul, vă rog preluați armamentul personal... Domnilor, sper că...

Maiorul face un gest indecis cu mîna. „Cum este afară?" îl întreabă încercînd să pară calm. „Deocamdată, liniște". „Stai te rog aici pînă dăm drumul. Numai pe grupe de cîte zece. Citește-le ordinea de votare". Maiorul se ridică pe vîrfuri :

— Rog delegații partidelor politice să constate integritatea urnei. Peste cinci minute declar deschiderea votării.

„Ce depinde de acest vot", se întreabă. Desigur, în unități s-a făcut o propagandă electorală guvernamentală, s-au explicat pe larg tezele Blocului partidelor democratice, la toate informările politice s-a făcut caz deosebit de faptul că armata, marea mută de pînă acum, lipsită de drepturi politice, chemată doar să execute ordinele guvernelor aflate la putere, a fost eliberată de această servitute rușinoasă. De fapt o eliberare unilaterală. Nimănui nu i-ar fi trecut prin cap că unitățile militare ar fi putut deveni teritoriul disputat de partidele politice. Asta ar mai fi lipsit. Abia de aici, din Prislop, îi este foarte evident că forțele politice antebelice au pierdut dintr-o singură mișcare de șah orice posibilitate nu numai de a utiliza armata, de a se sprijini pe armată, dar și orice influență în armată, armata fiind încă de la întoarcerea armelor un teritoriu spiritual lucrat sistematic într-o direcție unică, progresistă, direcție organizată și sistematizată prin aparatul politic. Și că, indiferent de calitatea profesională a acestui aparat, ideile sînt cele care-i suplinesc minusurile acolo unde ele există și aceste idei fuzionează cu necesitatea organică de echilibru a societății

românești de după război. Un echilibru înnoitor, un echilibru dinamic, un echilibru care se asigură prin eliberarea claselor oprimate este ideea generoasă a tuturor revoluțiilor ; de data asta avînd o experiență îndelungată, concretizată într-o construcție statală unică în lume : Uniunea Sovietică, factorul politic preponderent nu numai în Europa, dar și în lume, dovadă evidentă fiind felul cum s-au desfășurat, compoziția și concluziile diverselor consfătuiri politico-militare ale Aliaților, aflate de el în sintezele lui Mefisto. Constată rece, obiectiv, starea lui de dubiu, acuzată violent de Augusta, ca și cînd a te smulge dintr-un univers interior la alcătuirea căruia au conlucrat o mie de mii de imponderabile plus istoria și a te replanta în alt univers, cvasinecunoscut, ar fi o treabă pe cît de obligatorie, pe atît de lăudabilă. Certitudinile lui cu ușor iz sacral au trosnit zdravăn la prima confruntare reală cu istoria vie. Știe intuitiv că a participat la această istorie înnoitoare, fără să se poată obiectiviza însă, fără să se poată defini în raport de evenimente, fără să-și poată stabili un statut moral, pentru că, îi este dureros de limpede, opțiunea lui nu i se impune cu implacabilul deciziei definitive.

— Rog pentru ultima oară să fie depus armamentul personal, spune maiorul...

Vornicu are tentația indiferenței militare. A rămînerii lui în sfera atribuțiilor ordonate, expulzînd într-o zonă strict particulară tablourile lui Belcotă, tablouri care spun ceva, fără ca el să înțeleagă foarte exact ceea ce spun ; analiza mai mult decît grăitoare a „pămîntelor" făcută de Pătru, amenințarea marinarului adresată coloanelor acelora de munteni învrăjbiți, gata să-i ia în ghioage pe muncitorii de la Topleț, înverșunarea Augustei, a lui Ciucă, a lui Rășinaru, problema „Unirii", tentația indiferenței este un fel de a fi laș, asta o descoperă în clipa cînd maiorul de justiție militară întreabă :

— Cine dintre domnii delegați are de făcut vreo obiecție referitor la organizarea locală a alegerilor ?

Hotărăște să participe. Își impune să redacteze o sinteză a noii lui experiențe „Prislop". Își propune să înțeleagă. Să-și forțeze inerțiile. Să se sincronizeze cu realitatea. Atemporalitatea i se pare stupidă.

— Eu !

— Numele și partidul politic ?

— Guga M. Gheorghe. Partidul Național-Țărănesc.

— Fracţiunea ?

— Nici o fracţiune. Maniu.

— Ascult.

— Nu-i dreaptă ordinea de votare afişată în centrul de votare Prislop, stimaţi delegaţi.

— De ce, vă rog ? se enervează maiorul.

Maiorul îi este antipatic, cu toate că un alt maior de justiţie militară, procuror în procesul intentat lui de afaceriştii de pe front, s-a transformat în apărător, punînd sub acuzare acuzarea, pe cei care-au organizat procesul, el nu poate jura că acolo n-a fost mîna lui Mefisto şi maiorul acela procuror şi-a bătut joc de administratori, întrebîndu-i dacă locotenentul (a cărui scurtă biografie de război a făcut-o pitoresc şi volubil) a vîndut avioanele lipsă din gestiune întregi sau pe părţi, era un maior de justiţie militară plin de umor şi i s-a spus, după proces, că-l avusese în apărare şi pe bărbatul Metei, căpitan-intendent în Subsecretariatul de Stat al Aerului. Meta fiind sora lui domn' Costache, clanul militar al Vornicilor sensibilizîndu-se de această ofensă şi reacţionînd dur, cu tot armamentul. Devine atent. Discuţia preliminară, de rutină, se traduce rapid în termeni militari, care-l fac să ciulească urechea :

— În ordinea de votare sînt trecute mai întîi comunele îndepărtate, cătunele, apoi, la urmă, centrul de comună Prislop.

— Inteligent ! constată maiorul şi Vornicu îl aprobă... Votează şi pleacă acasă. Descongestionează centrul.

— Oamenii au drum lung de făcut. Poate să-nceapă ploaia. E foarte just să voteze mai întîi cei mai îndepărtaţi de centrul de vot.

— Domnul ?

— Tovarăşul Matei Pava, Partidul Comunist Român.

Vornicu reface mental harta Prislopului. Cătunele risipite pe văi. Proletarii agricoli. Cei peste o mie de proletari agricoli, înşiraţi de Pătru în „teoria despre pămînte", cum spusese Ochişor. Aici, în inima comunei, ceilalţi. Cei cu iugărele mari, trecute în iugăre mici. Posedanţii. Deci o bătălie oratorică pentru întîietate la vot. De ce ?

— Rog să se consemneze în procesul-verbal contestaţia mea, spune Gheorghe Guga... Prislopenii stau de azi-noapte în faţa şcolii. Gîndesc că n-o să-i lase pră ăia din cătune să le treacă înainte. Să nu iasă tulburări.

Maiorul are o clipă de ezitare, pe care i-o transmite printr-o privire scurtă și interogativă. Apoi :

— Nu i-a chemat nimeni de la miezul nopții.

— Ușile cabinelor de vot n-au cîrlige regulamentare pe dinăuntru, spune un bărbat obez, cu ochelari, îmbrăcat într-un palton albăstriu, cu guler din blană.

Delegații rîd.

— Domnul ?

— Ilie Purcariu de la țărăniști. Să se consemneze.

— Domnilor delegați, dacă nu mai sînt obiecții, declar deschisă ziua de vot în centrul de votare Prislop... Domnule locotenent, procedați în consecință.

Vornicu iese și se izbește de tăcerea neguroasă a mulțimii, ca și cînd mulțimea aceea ar distila în adîncuri întrebări și înțelesuri aparținîndu-i numai ei. Încearcă un sentiment stînjenitor. „Deschide radiatoarele și adu comenzile la mijloc", își spune. Grupurile izolate pînă acum zece minute au fuzionat într-o masă compactă. Este întîia oară cînd se adresează unor oameni care nu poartă uniforma, știind însă că majoritatea zdrobitoare a purtat-o, faptul a fost verificat duminică și asta-i alungă stînjeneala.

— Cetățeni ! (era să le spună „grăniceri"). Vă rog, împărțiți-vă pe grupe de zece oameni. Pregătiți-vă cărțile de alegător și...

— Ce zîce ? Ce zîce ?

— Da' care n-are, ăla stă cu degetul în c... ?

Locotenentul înregistrează obrăznicia, o raportează la ordinea de vot disputată, își spune că face probabil parte din pregătirea psihologică a alegerilor și trece să-și epuizeze instrucțiunile :

— Vă rog, respectați ordinea... Prezentați cărțile de alegător la mine. Intrați în cabine. Votați...

— Cu ochiu !

„Radiatoarele", se sfătuiește... L-a intrigat procedeul simbolurilor, care reprezentau partidele politice, a întrebat de ce și i s-a răspuns că, existînd la țară un imens număr de analfabeți, era necesar acest semn pictural... Ochiul este semnul național-țărăniștilor, provocarea este evidentă, se face din nou că nu aude și continuă patern :

— După votare ieșiți pe poarta numărul 2 și vă duceți acasă în liniște.

— Dacă om mere cîntînd, îi bai ?

— O suduind ?

Sare peste întrerupere. Scoate din apărătoarea de piele a mănuşii lista cu ordinea la vot.

— Se prezintă la vot... satul Obiţa... Dacă vreţi să mîncaţi mîncare caldă diseară, lăsaţi mai întîi femeile.

— Să le-mbete ăia cu apă rece ?

— Muierile mărg la vot cu noi !

— N-or votat pînă astăzi.

Femeia. O altă Mare mută eliberată, îşi spune. Cu ce consecinţe ?

— Is boloşovici în căbine.

— Le-nvaţă să pună ştampla pră soare.

„Soarele" — semnul Blocului Partidelor Democratice.

— La ce să voteze Obiţa-naintea noastră ?

Mulţimea se clatină. O simte cum, brusc, i se sprijină de piept. Metaforă ? Aiurea. N-a simţit niciodată răsufletul mulţimii pe obraz. Încearcă să recunoască oamenii. Nu recunoaşte pe nimeni. Mulţime, masă de fizionomii identice, parcă reprezentînd o serie, un arhetip în serie, neguros, crispat într-un calm aparent, un calm dirijat, totul într-o carapace care să apere de ce ? Într-un fel nedesluşit, nelimpede, este dornic să descopere ceea ce tăinuie mulţimea. Se precizează !

— Cetăţeni ! Sînt aici ca să fac siguranţa localului de vot. Să execut dispoziţiile în legătură cu votarea. Ştiţi ce înseamnă ordinul pentru un militar... Nu-mi faceţi greutăţi...

Cineva imită orăcăitul unei broaşte. Îl vede. Namila care-l barase pe Matei Pava. Omul este aproape. Îl ajunge din doi paşi. Spune rîzînd :

— Haide ! Mai orăcăie o dată ! Ca porcul nu ştii să faci ?

Oamenii rîd.

— Ştiu, domn' locotenent, spune Ambrozie şi începe să guiţe ca înjunghiat.

— Guiţă nene mai încolo şi lasă-i pe votanţi !

Aşteptase şi se mirase că „pregătirea psihologică" rămîne la atît. Glasul bubuitor, pe ăsta-l aşteptase uşor crispat şi uşor indecis.

— Mă prislopeeeeni, măăă !... Buie ăi din Obiţa şi din Ohaba şi de pră văăăi, măăă !

Glasul pe care-l aşteptase, ca o finalizare a ceea ce descifrează foarte limpede, „teoria despre pămînte", se

prelinge în mulțimea care de asemenea îl așteptase, poate ca pe un semnal dintr-un cod stabilit riguros. Grănicerește.

— *Visacoz,* răcnește cineva comanda deprinsă în acele regimente grănicerești ale monarhiei vulturului bicefal, care le organizase și le dăduse privilegii minime cu intenția de a le trece pe orbita deznaționalizării, se refuză evadării și înregistrează executarea acelei comenzi, pentru că mulțimea îi întoarce spatele, lui și localului de vot. Deasupra căciulilor răsare o pădure de bîte ciobănești. Vede foarte clar cum Din Cruci și din gura ulițelor o altă mulțime împinge spre școală.

— Da noi ăștia ge pră vale, cînd votăm, domn' ofițîr ? întreabă un bărbat uscat, înalt, cocoțat pe nu se știe ce... Șî noi nisăm departe și-avem cale pînă acas' ! ?

Cînd îi ordonă lui Stănică să ia pas alergător și să-i raporteze maiorului situația, se aude taragotul. Dă la loc comanda.

Taragotul cîntă un „de doi" îndrăcit. Taragotistul stă în picioare, pe șițul dinainte. Ridică gura neagră a taragotului spre cer. Vioriștii trag arcușul pe coarde. În fața căruței cu muzicanții călărește stegarul. Are cal alb. Șa din lemn acoperită cu pocroviță albastră. Dolamă albă, cu gluga pe umeri. La căciulă poartă un panaș din pene de păun și trei panglici : roșie, galbenă, albastră. Căpăstrul și frîiele sînt împodobite cu panglici și ciucuri de lînă. Ține la scăriță prăjina scurtă a steagului de nuntă, alcătuit din eșarfe multicolore, din praschia de piele roșie îi iese patul unui pistol și în tot coboară direct din legendele locului.

— Lăsați să treacă nunta, grăniceri ! strigă stegarul.

— Uiuiuuu ! chiuie givării călări pe lîngă căruțele cu nuntași. Scot pistoalele. Trag în aer.

— Să-l cunoașteți pră naș ! strigă cu glas cîntat stegarul. Cunoașteți-l ! Loc, mă, n-audzîți ?

Locotenentul își spune că nimeni nu este naiv în piața asta și el cel mai puțin naiv dintre toți, regia fiind într-un fel aproape copilărească. Pe după colțul dispensarului și al postului de jandarmi se scurge la pas un șir de căruțe, escortat de călărești purtînd pene de păun la căciulile trîntite voinicește pe ceafă. În căruța următoare celei cu muzica vede cascheta cu frunze de stejar pe vizieră și-l recunoaște pe colonelul Vărzaru.

— Uraaaa !

— Trăiască domn' colonel Vărzaru, tata grănicerilor !

— Uraaa !

Dintr-o căruţă se trage o rafală pe pistol-mitralieră.

— O să iasă ca la Plevna, don' ent, îi şopteşte Stănică.

— Fugi şi dublează posturile, ordonă.

— Ce se-ntîmplă aici, domnule locotenent ? întreabă maiorul de justiţie militară şi abia atunci îi observă cicatricea vînătă, probabil o operaţie, care-i brăzdează falca dreaptă... Cine îndrăzneşte să tragă focuri ?

— O nuntă, domnule maior !

— Nuntă ? Într-o marţi ? La dracu, locotenente !

— Începem votarea aia, o merem acas', domn' locotenent ? Iaca, nisăm zece-n cap, aşa cum aţi ordonat.

— O grupă de luptă, rînjeşte Vasile Ambrozie, cel cu legitimaţia, orăcăitul şi guiţatul.

Vornicu are în faţă zece bărbaţi tăcuţi, care nu se uită la nuntă, ţinîndu-şi cărţile de alegător în mînă. Îl vede pe colonelul Vărzaru ridicîndu-se în picioare. Cînd acesta ridică mîna înmănuşată, ramătul pieţii se retează... Faza a doua a pregătirii psihologice, îşi spune ascultînd glasul puternic al colonelului.

— Grăniceri !... Mergeţi la alegeri în linişte. Făceţi-vă datoria de cetăţeni. Noi mergem cu nunta la biserică. După sfînta slujbă ne-om face datoria de cetăţeni şi ostaşi.

— Uraaa !

Iarăşi pocnete de pistol. Cîteva rafale de pistol-mitralieră. Fumul alb al împuşcăturilor se ridică în gogoloaie dense.

— Să mergem la votare cum a ordonat domn' colonel, tata nost !

— Loc la nuntă, strigă stegarul.

— Loc la nuntă, n-auziţi ?

Caii nechează. Givării şi-i joacă pe loc. Peste piaţă trece o pală de pîclă. Vornicu constată dispariţia maiorului de justiţie militară, liniştea sumbră închegată după trecerea nunţii, încearcă să descifreze sensul celor spuse de fostul prefect şi sensul prezenţei lui la Prislop, nu are nici un element care să-i permită vreo supoziţie în legătură cu intenţiile colonelului Vărzaru, cu toate că atît Pătru, Matei Pava cît şi plutonierul de jandarmi i-au sugerat iminenţa unei agresiuni asupra localului de vot. O tîmpenie. Ce rezolvă o agresiune la Prislop, unde sînt înscrişi

pe liste 3 400 de votanți, față de destinul imediat și viitor al României ?

— Ia ridicați dolamele ! Ce dracu duceți pe dedesubt, îi întreabă în glumă pe cei zece votanți, auzind acum, foarte clar, clocotul mulțimii izbucnit brusc, ca și strigătele de protest venite din gura uliților. Îi percheziționează sumar pe votanți, mirîndu-se de disciplina subită instaurată în piață. Sătenii se organizează singuri pe grupe de cîte zece oameni. Vede cum femeile se strecoară printre rînduri, ieșind din mulțime. Valurile de munteni care-l înghesuiseră se rînduiesc după o comandă nerostită. Numai în cîteva minute are în față o companie de bărbați tăcuți, așezată cu plutoanele în linie și grupele prin flanc cîte unul. Trei amănunte care nu pot scăpa ochiului unui soldat. Apariția colonelului, dispariția femeilor, dispozitivul companiei.

— La ce scoateți metralera aia, don' ofițîr ? întreabă moș Argintariu, îl cunoaște, moșul stă calm în capul unei grupe de votare și-i arată soldații care instalează o pușcămitralieră în fereastra de la capătul coridorului.

— Rămîi aici, îi ordonă plutonierului... Urcă scările dintr-un salt, stăpînindu-și greu furia. Maiorul de justiție și-a pierdut capul. Cînd intră în sala de vot, primii votanți ies din cabine, cu buletinele împăturite.

— Aici nu-i ștampilă, tu-i muntele mîni-sa de votare ! strigă cineva dintr-o cabină.

— Să se consemneze ! Să se consemneze, spune pițigăiat delegatul obez, cu guler din blană la paltonul albăstriu.

Vornicu se izbește de atmosfera încordată a sălii de vot. Îl vede pe domn' Paraschiv, secretarul comisiei, consemnînd grav probabil presupusa lipsă a ștampilei. Controlase cu maiorul ștampilele. Erau toate la locul lor, legate cu sfoară.

— Și aici lipsește !

— Să se consemneze !

— Se sabotează votul poporului !

— Domnilor !

Maiorul încearcă să restabilească liniștea. Vornicu îl vede trecîndu-și mîna prin părul scurt, încărunțit. Vasile Ambrozie, cel cu orăcăitul, stă în fața urnei. Ține buletinul cu două degete.

— Să fie tot așa, domn' maior !

— Vorba, domnule !... Ce este locotenente ?...

— Aţi ordonat să scoată puşca-mitralieră ?

— Mă tragi la răspundere ?

— Orice ordin se dă trupei, se dă prin mine şi numai dacă eu validez ordinul... Maiorul este dintr-odată alb, îi tremură buzele şi-l trage spre fereastră, vorbindu-i şoptit :

— Eşti nebun, domnule ? Au tăiat firele telefonice... (Arată cu fruntea spre sala de clasă vecină, unde este instalat telefonul de campanie legat la circuitul local.) Ştii cine-i colonelul ? Maiorul zîmbeşte chinuit, joacă teatru, ca şi cînd i-ar comunica lucruri mondene. Trage cu ochiul la membrii comisiei. Vasile Ambrozie se opreşte în pragul sălii.

— Haida, mă oameni !

— Taci, domnule şi evacuează sala, îşi iese maiorul din zîmbetul fals.

— Boletinul meu îi votat pră „soare", soarele mamii lor şi cine...

Maiorul se face vînăt... „Mişcarea a patra", îşi spune Vornicu. „Cu telefonul, a cincea." Colonelul Vărzaru s-a precizat cu o uluitoare simplitate. Aproape copilărească. Colonelul Vărzaru, fostul prefect al locului, vrea aici un teritoriu independent. Ceva asemănător „republicii de la Ploieşti" a lui Candiano Popescu, bravul avocat care şi-a ispăşit păcatele republicane, luptînd eroic la Griviţa 1 şi devenind regalist înfocat după războiul Independenţei. Chestiunea ar fi de-a dreptul amuzantă, dacă n-ar fi la mijloc şi armele. Maiorul este panicat. Aici trebuia adus un maior de infanterie.

— Să se consemneze, strigă mai multe glasuri.

— Falsuri !

— Siluirea conştiinţei, strigă un bărbat în haină de piele.

— Linişte domnilor !... Votantul e beat !... Altfel nu se explică !...

Apoi, şoptit, agitat, frămîntat, la urechea lui : — Colonelul, criminal de război. Are mandat de arestare ! A vrut să mă degradeze şi să mă împuşte pentru că n-am executat ordinul de a trimite în faţa plutonului un ofiţer rezervist. Ia măsuri. Eşti comandantul pazei.

— Măsurile şi răspunderile ce-mi asum, domnule maior. Rămîneţi preşedinte, milităria lăsaţi-o pe seama mea. Am onoarea să vă salut.

Vornicu cheamă curierul, un recrut, îi ordonă să se scoată pușca-mitralieră, actul a fost nesăbuit, semănînd cu o provocare, vrea să se întoarcă la postul lui și atunci iese din cabină un muntean tînăr, care agită buletinul de vot și urlă :

— Am vrut cu „ochiu"... Da era votat pră „soare" !

— Locotenent ! Arestează-l imediat !... Îți ordon să-l arestezi imediat !...

— Samavolnicie, se strigă de pe podiumul delegaților.

O parte din delegați se ridică în picioare. Vociferează. „Curat Caragiale" își spune, compunîndu-și figura marțială de rigoare cînd ordonă santinelei :

— Ia-l !

Munteanul sprinten se ferește de santinelă. Planul colonelului este pus la punct minuțios și se aplică, în adevăr, ostășește. Știe că este nevoie de el afară. În fața mulțimii. Cuprinde dintr-o privire scena comică, santinela stînjenită de arma „Manlicher" străveche, fugărind provocatorul, domn' Paraschiv scriind zorit, roșu de importanță, cu freza pomădată strălucind gras, prislopeanul Gheorghe Guga așezîndu-se între soldat și provocator. Aude limpede strigătul venit de afară :

— Prislopeeni ! Bolșovicii fură votarea !

— Destul ! spune Matei Pava, nu-l mai recunoaște și-l vede urcîndu-se pe bancă... Domnilor, manevrele astea au mers cîndva și...

Nu-l mai ascultă. Iese, coboară scările și dă peste același Vasile Ambrozie care își agită mîinile sub nasul plutonierului, strigînd din fundul bojocilor :

— Grăniceri !... Bolșovicii batjocoresc voia poporului !

Stănică îl apucă de mîneca dolamei. Ambrozie se smucește. Plutonierul rămîne cu dolama, omul fuge și nu prea. Se lasă prins. Atunci izbucnește larma.

— L-or ucis pră Ambrozie !

— Bolșovicii l-or ucis !

— Chemați-l pră don' colonel, tata nost !

Nu poate spune că programul colonelului nu a fost susținut în ritm alert și că Pătru C. Dragalina a fost departe de adevăr. Unde este Pătru C. Dragalina ?

— Cine batjocorește, mă, voia poporului !

— Care popor, mă ?

— Ambrozie e poporu ?

— Oi fi tu, Goanță, poporu ?

— Guguleştii, mă ? !

Clopotele. Rar. În dungă. Clopotele. Vornicu se zgribuleşte-n el. Ce spaime vestesc clopotele ? De ce clopotele ? În vremuri vechi, clopotele şi muntele, urgiile şi călcările de vatră şi năvălirile, astea erau clopotele în dungă prin vechimi şi-acum ? Augusta ar fi fost în stare să le dea apartenenţă de clasă. Şi el ? Din Cruci împinge spre piaţă o coloană masivă, în frunte îl distinge pe Pătru, omul este împins implacabil de trîmba aceea de bărbaţi şi muieri umăr în umăr, îi prinde privirea, privirea ca şi gestul scurt al fostului luptător îl alarmează, urmăreşte direcţia mîinii şi vede o maramă albă ridicată într-un arin din luncă, dincolo de dispensar, spre poala muntelui. Clopotele îl răscolesc dureros. Cîndva, dangătul lor vestea primejdia năvălirilor străine. Despre ce năvălire poate fi vorba aici şi acum ? De ce se tem clopotele ? Şi ce n-a intuit el sau ce dat esenţial îi scapă, dat în posesia căruia se află mulţimea neguroasă din faţa lui ? Oamenii îi ocolesc privirea. Cineva spune :

— Don' locotenent, asta-i treaba noastră !

— Nu-i bine să fie armata...

— Noi ni-s cu maiestatea, da' fără armată !

Clopotele ! Bing ! Bing ! Bing ! Trase în dungă. Unde-i adevărul ? Ziua coclită, plină de pîcle, umedă, îl bîntuie însingurîndu-l, mucezindu-l, este aici, a înţeles reformele şi planurile de viitor, le-a înţeles logic, poate şi sentimental ; toată mulţimea din Prislop este chemată să valideze aceste planuri şi dintr-odată clopotele şi masa compactă de bărbaţi care vrea să se precizeze fără armată ; momentul este în afara oricărei experienţe de viaţă, este atît de nou şi de tulburător, atît de ieşit din tipare, atît de neprevăzut în regulamentele de luptă ale aviaţiei de vînătoare, încît nu poate face apel la nici un îndreptar în afara situaţiei în sine, în afara ordinelor primite, în afara intuiţiei, tactului şi a celeilalte experienţe, istorice, adică a prezentului total cum numeşte existenţa lui în istoria largă a poporului român, silindu-se s-o actualizeze ca şi cînd ar fi sincronă cu propria lui existenţă cotidiană.

Colonelul Vărzaru îşi scoate mantaua de piele. Pavel Lala i-o aşază în căruţă. Poartă ţinuta de campanie, cu toate decoraţiile, îşi încinge centura cu pistolul şi ştie că

hotărîrea de astăzi îi marchează definitiv tot restul vieţii. În cazul lui nu pot exista jumătăţi de măsură. A cîntărit toate alternativele. Nu se dă singur pe mîna aşa-zisei „justiţii populare", după socoteala lui un fel de maşini de plătit poliţe politice. A fost fără milă cu toţi cei care-au sabotat războiul, atît în est, cît şi în vest ; i-a exterminat pe legionari ; i-a exterminat pe comunişti, pe S.S.-iştii rămaşi în spatele frontului, pe diversionişti, grănicerimea este un teritoriu sacru, unde comuniştii n-au ce căuta cu utopiile lor, satele grănicereşti stau aşa din veac, nu acceptă doctrina, n-o consideră legitimă şi în consecinţă astăzi îi declară război, aruncînd în foc, sau jertfind, tot ce are mai scump : pe Maria. Poate este încă vreme s-o trimită peste graniţă. Poate ţine aici, cîţiva ani, un cap de pod pentru o aero-debarcare. Conflictul dintre americani şi ruşi este inevitabil. Totul depinde de data declanşării lui. Va rezista în munţi pînă la data aceea ?... Cine-o poate şti ? !

— Dă-i drumu, Pavele !... Nu tragi decît la rachetă !

— Am înţeles, să trăiţi !

Pe Maria a trimis-o la Timişoara... Nunta este un pretext să poată aduce armamentul pe care-l împart oamenii lui Pavel Lala. Piaţa este un vacarm. Dacă fiecare centru de votare s-ar transforma într-un Prislop, atunci comuniştii ar rămîne în afara cetăţii... Îşi aminteşte cu o schimă acră momentul cînd a fost scos din prefectură, nu înţelege nici astăzi cum a fost posibil să se lase surprins de mulţime; mai exact să nu cunoască forţa mulţimii căreia nu i-a acordat decît dispreţul, stegarul aduce calul, ţinîndu-i piciorul să încalece. Vărzaru saltă în şa. Pavel Lala biciuie caii, răsucind căruţa în loc. Codrenii lui Goanţă deschid pîrtie. De la Divizie la o mînă de grăniceri. O clipă de panică rece. Cum de a fost posibil ? Vede flamura albă din luncă. Îi tremură fălcile. Profesorul a tăiat firele telefonice. Ce se întîmplă şi cum poate fi atît de uşor corupt de la tradiţie un popor întreg ? Givării îl înconjoară călări. Îşi trag pistoalele-mitralieră de sub dolame. Totuşi, acolo, la şcoală, este armata a cărei uniformă o poartă. Se întîmplă, de fapt, dincolo de Prislop, contraofensiva celor pe care i-a ţinut cu nasul în ţărînă, care au ros mereu la temelia statului cu sabotajele şi grevele şi revendicările şi pe care guvernele antebelice n-au ştiut să-i aducă la ascultare, nu prin represiune, asta a venit prea tîrziu, prin ridicarea lor la sta-

tutul de participant. Aşa cum s-a făcut cu grănicerimea şi Comunitatea de Avere. Mareşalul Antonescu a voit-o ; dar prea tîrziu. N-au voit-o industriaşii. Acum este prea tîrziu şi pentru ei. De fapt industriaşii trebuiau luaţi în baionete. Rîs de lătrat, un rîs negru, disperat. Este foarte lucid, atunci cînd îmboldeşte calul cu pintenii şi calul de munte rămîne ţapăn, pentru că în viaţa lui nu i-a pus pinteni nimeni. Colonelul Vărzaru împinge calul în mijlocul pieţii. Stă în şa drept, spătos, cu cascheta trasă pe frunte. Se ridică în scări. Piaţa amuţeşte. Vornicu, aşezat în capul scărilor, vede şi aude totul, încercînd aceeaşi stupidă senzaţie de suspendare deasupra golului, singurul lui punct de sprijin de care se agaţă cu disperare fiind ordinul şi datoria... Oricum, colonelul Vărzaru îl pune în dificultate, violînd deliberat statu-quo-ul impus de situaţie pentru că, împotriva dispoziţiilor guvernului legal, confirmat de monarh, intervine brutal aţîţînd mulţimea şi ce s-ar alege de statul ăsta sărăcit de război, mutilat de război, dacă toţi coloneii şi locotenenţii ar lua-o razna, aducînd în locul ordinii necesare refacerii, haosul unor confruntări politice contradictorii ? Îşi spune că un ofiţer nu poate fi obedient decît la puterea de stat, altfel tot jocul social se dă peste cap, însăşi noţiunea de stat autoanulîndu-se. Colonelul spune clar, cu o claritate didactică, de instructor la recruţi :

— Grăniceri ! Slobozi am stat ! Slobozi am trăit ! Oşteni slobozi am fost ? Pe graniţă şi în satele grănicereşti ! Libertăţi am avut ?

— Avut, dom'colonel ! Ca vulturii !

— Aşa-i, strigă bărbăteşte prislopenii.

— Regele nostru, regele românilor, să ni le ia ?

— Bolşovicii, dom' colonel !

— Aşa este grăniceri. Voiam să respectăm dispoziţiile guvernului. Dar văd că guvernul nu respectă constituţia. Guvernul vrea să-şi bată joc de voinţa poporului.

— Joos guvernuu !

— Maniu la putere !

— Grăniceri ! Regele ordonă să ne apărăm slobozenia grănicerească. V-o spun asta eu, colonelul Vărzaru, os din osul vostru... Aştia, comuniştii, au dat ordin să mă aresteze. Pentru că nu i-am lăsat să-şi facă de cap. Iată-mă aici. Judecaţi-mă ! Mergeţi cu ei şi-atunci vă luaţi rămas

bun de la libertate ; ori intrăm în trădători şi-i spulberăm de pe faţa pămîntului ? !

— Uraaa ! strigă Goanţă. Trăiască don'colonel, tata nost !

Vornicu înregistrează aproape absent clocotul mulţimii. Nu atît de absent să nu selecteze în acest clocot atît uralele, cît şi strigătele de protest ale celor care împing Din Cruci. Nu este nevoie de nici un alt argument. Colonelul nu are unanimitate decît în piaţă. Este normal ca disputa să se rezolve la urne, sub austera imparţialitate a armatei, indiferent cum aceasta va vota la finele operaţiei. Urmăreşte în aceeaşi stare de absenţă cum un fecior se caţără pe gardul bisericii.

— Chiar dacă ar fi să ne părăsim vetrele, chiar dacă ar fi să ne retragem în munte ca-n vechime...

Dintr-odată piaţa amuţeşte. Vornicu simte cum vorbele colonelului cad de data asta în gol. În golul plin de nelinişti şi incertitudini deasupra căruia stă el agăţat de disciplina militară. Probabil colonelul sesizează şi el golul, pentru că strigă ura ca la asalt, apoi :

— Trăiască libertatea ! Trăiască majestatea-sa regele Mihai I, apărătorul grănicerimii ! Vărzaru se întoarce spre un givăr, care se uită la el cu gura căscată.

— Trage racheta, dobitocule ! Ce mi-ai înlemnit în şa ?

— Uraaa ! strigă codrenii lui Goanţă.

Locotenentul Vornicu se întreabă care va fi următoarea mişcare a colonelului şi ce finalitate vede acesta în agitaţia pe care-o produce, încălcînd legea şi sfidînd autoritatea şi dacă, atunci cînd era prefect, ar fi tolerat la altul ceea ce face el acum şi aici... Îl sensibilizează privirea lui Pătru C. Dragalina, pe care-l simte mult mai aproape decît pe colonelul cuirasat în teze generale, pentru că, este evident, colonelul are altă „teorie despre pămînte", despre foile de posesie mincinoase, despre felul în care s-au făcut mobilizările şi scutirile de mobilizare, despre sutele de mii de bărbaţi căzuţi pe cîmpurile de luptă şi eventual despre necesitatea justiţiară a istoriei, aceea de a uşura destinul orfanilor, al văduvelor, al mutilaţilor şi de a recompensa pe foştii luptători. Locotenentul se străduieşte să cantoneze în abstracţiune, spre a se păstra obiectiv. Pătru C. Dragalina îi indică prin codul de semnale obişnuit prezenţa „inamicului" undeva pe coasta din spatele bisericii.

Plutonierul-major de jandarmi Amăriuții lasă binoclul de la ochi. Înjură de parastas. Ordonă curierului :

— Încuiați grajdu cu lacătu. Baricadați ușa postului cu paturile. Toată lumea să ocupe posturile de alarmă. Fugi mă și ridică santinelele. Să se retragă în post. Te-ntorsăși ?

Își duce din nou binoclul la ochi. Vede prin lentilele aburite de pîclă, șirul de teroriști coborînd din Broschin la adăpostul livezilor. De la etajul întîi al dispensarului cuprinde ce nu cuprinde locotenentul de aviație, curier nu-i poate trimite, colonelul Vărzaru stăpînește piața, colonelul este mînă în mînă cu profesorul Simu Belcotă, pînă ieri legea a fost colonelul, a fost și Simu Belcotă lege într-un timp, înainte de asta l-a vînat din ordinul legiunii, pe urmă l-a păzit și i-a zis „să trăiți" din ordinul legiunii, pe urmă iar l-a vînat din ordinul colonelului Vărzaru, prefectul, acum colonelul se bazează pe profesor și el a repartizat muniția pe oameni și a dat telefon la plasă, neștiind ce să aleagă, căpitanul Ceaușu fiind ginerele colonelului și ordonîndu-i să aplice întocmai ordinele legiunii și ale guvernului. N-a obținut plasa. Firul telefonic este tăiat. A trimis un jandarm călare la Crușovăț să dea alarma direct la prefectura județului. Caută prin binoclu coasta Nigiuginilor. Vede jandarmul urcînd cu calul de dîrlogi.

— Închide fereastra, domnule jandarm, spune doctorul... Am o bolnavă, o bătrînă, primăria n-a dat cota de lemne, afară e frig, zgomot, prea mult zgomot.

— Bine-ar fi, dom'doctor, să-nchidem fereastra și gata !

Jandarmului i se bate ochiul ceacîr. Îl privește acru pe doctorul apatic, ponosit. Plutonierul miroase a manta udă. A carabină. Pîcla intră pe fereastră, rece.

— Da' nu se poate să închidem fereastra, dom'doctor, chiar de-ar fi să moară baba. Nu se poate, că dă viața peste noi. Ne strînge de gît, mama ei de viață ! Avui ordin s-o țin în frîu, da' nu putui s-o țin și uite că puse șaua pe mine și mă călărește la pas spaniol.

Plutonierul îl împunge pe doctor cu arătătorul îngălbenit de nicotină.

— Dumneata nu ești jandarm, de-aia ziseși să-nchid fereastra. Dar eu, care fui jandarm reangajat de la 18 ani, cum s-o-nchid ? Uite-l pe dom'colonel Vărzaru cum o ia pe dreapta, c-ar vrea să-i zic săru-mîna lu' Goanță, după

ce-l scoase din puşcărie şi-acu să-i păzesc osînzile şi afacerile... Uite-l colo pe Pătru C. Dragalina, care-o luă cu ocolire pe stînga. Are după el toată durerea muntelui. Atunci eu ce pot ca să fac ? Să-nchid fereastra ? Aici să-mi răspunzi dom'doctor, că sînteţi om cu carte !... Vedeţi, prin urmare, că nu pot să-nchid fereastra... Vă somez să retrageţi baba din salon... În centrul de votare Prislop au loc operaţiuni militare...

...Pistolul de rachete pocneşte înăbuşit. Racheta suie pînă sub burţile norilor pe o traiectorie fosforescentă. Explozie miniatură... Trei sfere roşii, incandescente se răsfiră sub valurile de pîclă. Locotenentul Vornicu le urmăreşte căderea uşoară din cerul vătos, cădere pe trei arcuri de cerc, desenate subţire cu fum... Racheta : semnal cunoscut, de începere sau încetare a unei acţiuni militare, îl sensibilizează. Îi taie senzaţia suspendării deasupra golului. Îi anulează absenţa. Semnalul lui Pătru i-a indicat locul de unde colonelul primeşte întăriri. Colonelul nu-l poate pune în situaţia de a ridica arma împotriva superiorului, în faţa mulţimii grănicereşti. Ar fi aici ruinarea unui sistem al disciplinei. Al ierarhiei. Colonelul nu poate împinge absurdul pînă la limita lui cea mai periculoasă. Colonelul stă masiv pe calul lui alb, în şaua de lemn, este limpede că ezită, probabil ar vrea să şarjeze intrarea în localul de vot ; dar îl vede acolo pe locotenent şi ştie cît de bine şi ferm sînt instruiţi locotenenţii, mai ales cei care-au făcut războiul. Iarăşi bat adînc, în dungă, clopotele bisericii. Absurd, îşi spune Vornicu. Îşi aduce aminte de misiunea cu Mefisto la Divizia a 4-a. De episoadele infanteristice. De şirul nesfîrşit al zilelor de război în care ei toţi de aici au stat neclintiţi sub acelaşi tricolor. Absurd ! Ce se întîmplă ? Şi de ce ? Şi care este motivul adevărat, motivul adînc, dacă există unul, care-i învrăjbeşte şi-i aşază faţă-n faţă, ce înţelege colonelul care stă călare şi şovăie şi ce nu înţelege locotenentul sau invers ?

— Îţi ordon să deschizi foc de intimidare !... Îţi ordon !... Pe loc ! Locotenentul Vornicu îl simte pe maiorul de justiţie militară, mai exact îl sîcîie felul nemilitar în care ordonă, glasul gîjîit, speriat, obscur, duhnind a spaimă prostească, de la început maiorul ăsta i-a stat pe nervi ; face o jumătate de întoarcere, îl vede pe maior alb, cu bro-

boane de sudoare țîrîindu-i pe obraji, izvorîndu-i la rădăcina nărilor, cunoaște chestia asta meschină și dezgustătoare a fiziologiei și-l întreabă în șoaptă :

— Împotriva cui să deschid foc, domnule maior de justiție ?

Clopotele au încetat să bată. Norii lățoși își saltă poalele peste turla bisericii. Lumina cenușie este străpunsă de o altă lumină, veselă, o spadă strălucitoare de lumină primăvăratică străpungînd clădăraia de nori, tăind cu lama lucie o pîrtie de lumină veselă, optimistă. Abia atunci Vornicu vede că bărbații din fața lui, muntenii, și-au prins la pieptul dolamelor medaliile lor ostășești. Recunoaște „Virtutea Militară" mai ales.

— Împotriva cui să deschid foc ? repetă întrebarea și cu un gest scurt își deschide teaca pistolului.

Maiorul la fel de alb, acum parcă pămîntiu, smulge arma santinelei, o dezasigură și epolează neîndemînatic. Vornicu vede cătarea armei tremurînd. Nu este nevoie să urmărească linia de ochire luată de maior. Știe că acesta îl ochește pe colonel. Izbește arma de jos în sus, în clipa cînd maiorul apasă pe trăgaci. Împușcătura răsună spart, stingheră și cretină.

— Mizerabile ! Trebuia să te execut cu mîna mea !... Locotenente ! Dezarmează-l pe imbecil, ordonă colonelul. Hei ! Grăniceri !... Stînga-mprejur ! La mir !

Vornicu ia arma din mîinile tremurînde ale maiorului de justiție militară.

— Idiotule, îi spune santinelei... Marș la corpul de gardă... Ai trei zile de carceră. Te-ai lăsat dezarmat în post... Intrați înăuntru, dom'le maior. Am un chef nebun să vă arestez. Aici. De față cu toată omenirea asta.

— Ai s-o mi-o plătești, gîfîie maiorul... Ai trecut de partea criminalilor de război, legionarule !

Vornicu își scoate pistolul cu un gest prelung, leneș. Caută privirea chioambă a maiorului.

— Un singur cuvînt și scad din scriptele justiției un maior... Dispăreți, pînă cînd nu schimb pasul la elice. Motor !

— Ai să putrezești la ocnă !

— În ordinea gradelor !

Maiorul se stăpînește. Vornicu bănuiește că omul este în pragul apoplexiei. Îi întoarce spatele, nu fără să-l vadă pe Stănică venind în pas alergător urmat de o patrulă cu

armele în cumpănire, avînd baionetele puse. Ofiţerul constată starea de lehamite care-l sufocă. Votanţii execută o manevră de învăluire a localului de vot, cu precizia unui exerciţiu de luptă excelent regizat. Locul din faţa şcolii rămîne gol. Din deal răsună pocnetul sec al unui tun uşor. Proiectilul sfîrtecă pîcla cu un ţiuit prelung. Trece peste capul coloanei care presează Din Cruci. Explodează galben în buza dealului. Vornicu aude fîlfîitul caracteristic al proiectilului de aruncător. Ceva ca o pară cade din scama norilor într-o grădină din marginea drumului spre Globurău. Explozia ridică un vălătuc de flăcări violet şi clăbuci albi. Dincolo de bulbucii de fum vede două şiruri de bărbaţi înarmaţi venind în pas alergător pe ambele şanţuri ale drumului. „Au înnebunit", îşi spune.

— Domnule colonel ! strigă... Domnule colonel !

Colonelul Vărzaru îşi întoarce calul. Vine la trap bătut, ţeapăn în şa, cu fălcile de buldog căzute.

— Mulţumesc, locotenente. Netotul ăla m-ar fi împuşcat. Ce vrei ?

— Nu mai înţeleg nimic. Ce facem aici ?

Colonelul înţelege exact stupefacţia din ochii aviatorului. Voise să atace localul de vot. Să-i scoată în piaţă pe comunişti şi să-i împuşte. Să conducă votarea şi să trimită urna plină cu manifeste la centrul de plasă. Băiatul ăsta îi strică tot planul care, oricum, are haz. Vornicu interceptează maliţia rece din privirea colonelului Vărzaru.

— Ne apărăm cugetul şi rînduielile din bătrîni, spune colonelul... Atît...

Planul prevedea să intre călare în şcoală. În capul scării stă locotenentul de aviaţie cu mîna dreaptă căzută pe lîngă trup, ţine pistolul cu ţeava plecată spre pămînt, băiatul este nehotărît şi hotărît în acelaşi timp ; iar în şcoala unde el, colonelul, a învăţat în primele două clase primare n-o să intre călare. Nu poate. Ar fi o impietate.

— Domnule colonel !... Localul de vot !

— Nu-ţi fă ţie chip cioplit, rîde Vărzaru, îşi întoarce bălanul şi pleacă la galop spre podul acum stăpînit de legionarii profesorului Simu Belcotă.

— Brandu, mă oameni !

— Ăştia vor să n-ajungem la vot, Petre !

— Nu vor s-ajungem la votare, măăă !

— Trag cu anticaru, Petre !

— Ce-i asta, oameni ? Votare ? O batjocoră !

Din mulţime se ridică un vuiet rău. Vornicu se desprinde de moment, era cît pe ce să-l înhaţe momentul, să-i limiteze raţiunea şi înţelegerea numai la gestul reflex care traduce executarea misiunii, indiferent cît de complexă este misiunea. Pentru o clipă a deturnat intenţia colonelului Vărzaru de a ataca localul de vot. Colonelul n-a ordonat ochitorilor de la tunul anticar şi de la aruncător să lovească şcoala. Îşi dă seama că, depăşind impasul şi dilema, colonelul va trebui să-şi justifice prezenţa faţă de grănicerii partizani şi că singura şansă pe care o are comandantul gărzii aici, la Prislop, este aceea de a temporiza. De fapt, el, Vornicu, se află între Matei Pava şi Vărzaru. La care din ei este adevărul ? Nu adevărul mărunt, celălalt adevăr, al timpului, dacă un asemenea adevăr există ? Spada de lumină veselă, primăvăratică s-a înfundat în cîlţii groşi, cenuşii ai norilor. Aude glasuri iuţi şi aprige de muieri, blesteme şi vede coloana Din Cruci năboind în piaţă.

„Judecarea situaţiei", îşi spune Pătru C. Dragalina, cînd se desprinde din capul coloanei şi se furişează în spatele dispensarului. A văzut grupa înarmată coborînd prin livezi, strecurîndu-se pe malul Ramnei şi dispărînd în dosul grajdului postului de jandarmi. „Judecarea situaţiei" acum cînd colonelul Vărzaru, în loc să atace şcoala, îi atacă pe ăia din vale şi aici la Prislop îi musai să se ştie că demobilizaţii au un cuvînt de spus în problema păşunilor şi a livezilor şi a luncii. Se prelinge în lungul zidului, tupilat, găseşte uşa postului de jandarmi întredeschisă, se strecoară în coridorul mirosind a bradolină şi a murdărie de şoarece, rămînînd nemişcat, lipit de zid.

— Unde-i, mă, muniţia ? Răspunde ! Ţi-ai înghiţit limba, răcane ?

Se aude un bîlbîit. Nişte pumni izbesc înfundat. „Aici e facerea lumii şi ăştia..." Se apropie neauzit de uşa dormitorului trupei. Vede nişte picioare crăcănate, în obiele groase, roşii, nişte opinci de cauciuc de la care vine duhnet greu de încins, un jandarm livid, cu un fir de sînge curgîndu-i din nas peste buze şi bărbie, iar pe unul din paturi alt jandarm, numai în izmene şi cămaşă, sculat atunci din

somn, cu ochii holbați, leoarcă de sudoare, cu mîinile ridicate.

— Ce-i, bă, aici ? se aude de undeva, de la fereastra dispensarului, glasul plutonierului-major... Care te foiești pe la grajduri ?

Pătru țîșnește în dormitorul mirosind a obiele și efecte, îl apucă pe cel în opinci peste brațe, îl smucește pe sus și se lipește cu el de zid, ținîndu-l în față, scut. Alt bărbat, scund, îmbrăcat în haine orășenești, ponosite, iese de undeva de după un dulap. Amenință cu pistolul-mitralieră. Țipă isteric. Dă buzna pe ușă. Trage o rafală în tavan cînd îl vede intrînd pe plutonierul-major Amăriuții, care înjură cumplit.

— Nu mă lăsa camarade Buzilă, strigă prizonierul.

De după arestul postului, un tînăr bărbos și pletos, așezat în genunchi, trage un foc de pistol în plutonier. Glonțul se înfige în tocul de lemn al ușii. Buzilă se repede pe lîngă Amăriuții care îi trîntește o lovitură în ceafă cu patul armei. Omul cade de-a-nboulea. Strigă ajutor. Amăriuții năvălește în dormitor.

— Dați-mi drumul, scrîșnește cel din brațele lui Pătru... Dați-mi drumul pînă nu-i prea tîrziu.

Legionarul e voinic. Se smucește. Îi pune piedică lui Pătru. Amăriuții îl ia în pumni. Legionarul îl mușcă de bărbie. Are ochi negri, scăpărători, cu vinișoare roșii în cornee. Jandarmii îl culcă la pămînt. Apar un lanț, un lacăt, omul este legat cu mîinile pe lîngă trup și priponit de piciorul de fier al patului din care se ridicase cel în izmene. O rafală scurtă zboară în țăndări geamurile postului.

— Culcat, strigă Pătru.

— Of, of, vitejilor ! Ce-am să vă tăbăcesc eu pielea, fire-ați de trei ori afurisiți, rîde legionarul. Are buza ruptă și dinții plini de sînge.

— Dezleagă-l, don'plutonier ! Dezleagă-l, să-l arăt, că altfel „profesărul"...

Amăriuții înțelege. Deschide lacătul. Îi bușește pe jandarmi, îi înjură de pricească, de lucruri sfinte, cum de-au lăsat dobitoacele postul vraiște „uite, mă, don'plotoner Dragalina, ce recruți îmi trimite Legiunea, tu-i vascrisul ei de democrație, bă, vă mănînc ficații", jandarmii se echipează în panică și Pătru se arată în fereastra numai cioburi, adăpostit în spatele prizonierului. De jur-împrejurul pieții patrulează bărbați înarmați. Unul scund, cu o scurtă de

piele, pune în bătaie o pușcă-mitralieră Z.B. Pătru privește lacom luciul mat al încărcătorului. Omul mînuie arma cu pricepere. Poartă legătură neagră peste un ochi. Profesorul Simu Belcotă sare șanțul și se oprește lîngă pușca-mitralieră. Își agață de umăr dolama verde, cusută cu suitașuri. Pînă ce Pătru să facă o nouă judecare a situației, plutonierul-major Amăriuții flancat de cei doi jandarmi iese în fața postului. Se zgreapțănă pe bancă și strigă :

— Domn' profesor Belcotă, te somez, în numele legii, să-ți retragi trupele ! Altfel deschid foc și-l execut pe Tăbîrcea M. Ion, prizonier la postul de jandarmi, că avui de cînd mă știu memorie bună și-l cunoscui și pe ăla de trase în organul public aflat în exercițiul funcțiunii, că dacă-mi cazi în labă don'Mara C. Petrișor, fost elev și fost pocherist, alifie te fac și-ți pun foc la noadă, chiar în bîrlog la tine, la femeia Anișoara Codrean, în strada Curmăturii numărul treisprezece, știi tu de unde !... Retragerea !

— Mă Petre, se aude glasul puternic, bărbătesc, al lui Stîngu-Tauru, Pătru îl vede sprijinit în boata ferecată, înconjurat de Tăurești ; mă Petre, audzi ce zîc eu, dă-l mă lu'domn'profesăr pră nărodu ăsta holbat...

— Vă dau trei minute să evacuați satul, strigă Amăriuții.

— Aici, don'plotoner, se aude un glas gros, izbucnit din mulțime. L-am prins !

Locotenentul Radu Vornicu coboară scările și se repede în mulțimea vînzolită, acolo unde un bărbat înalt, cu clăbăț negru și căput de pănură surie, s-a repezit la colonelul Vărzaru, apucîndu-i scărița.

— Cum îndrăznești, bestie ? răcnește colonelul.

Sclipirea lucie a pistolului. Un „Radom", își spune ofițerul. Se izbește de frontul grănicerilor în clipa cînd colonelul își descarcă pistolul în țeasta aceluia și acela cade fulgerat. Este o stare de abulie, un fel de vertij, o revoltă surdă, asta nu trebuia să se întîmple, se răsucește pe călcîie, din două salturi este în școală, Stănică stă la pușca-mitralieră și-i ordonă foarte limpede și dintr-o dată foarte calm : „serie scurtă de avertizare asupra legionarilor... Atenție, trage pe deasupra". Pușca-mitralieră clănțăne din fereastra școlii. Îi răspunde instantaneu tunul-anticar, care trage în același loc, apoi se aud focurile dogite ale armelor

jandarmereşti. Trei jandarmi călări urcă dealul pe care este amplasat tunul. Givării galopează pe urma colonelului Vărzaru, care l-a văzut pe Simu Belcotă fugind spre cimitir, urmat de cîţiva pistolari.

— Imbecilule ! urlă Vărzaru... Imbecilule !... Imbecilule !

— O brancardă ! ordonă Radu Vornicu.

— O brancardă ! repetă ordinul soldatul de santinelă.

Locotenentul ştie că este clipa unică în care poate stăpîni situaţia. Ordonă patrulei să deschidă drum spre postul de jandarmi. Scoate o grupă de luptă şi o plantează în faţa şcolii.

— Toată lumea să respecte dispoziţiile ! Lăsaţi să treacă brancarda !

— Dacă-l împuşcam, nu-l aveai pe conştiinţă pe bietul om, îi şopteşte la ureche maiorul de justiţie militară.

Soldaţii aduc mortul căruia îi curge sînge negru din frunte. Maiorul îi închide ochiul aburit încă de amintirea vieţii. Omul este chior, chiorît probabil de o schijă ori de o lovitură de baionetă ; poartă pe căput „Virtutea Militară", are degete mari, negre, cu unghii late, după brancardă vine un moş cu nasul vînăt, îl recunoaşte, este moşul care spusese atunci cînd stătea cu Belcotă în pridvorul şcolii, venise Matei Pava cu muncitorii de la Topleţ, spusese că-l văzuse pe Lenin, că luptase în gărzile roşii, voia să fie preşedinte de colhoz şi să-i pună la zid pe cei cu manifestaţia, care cîntaseră „Deşteaptă-te, române"... Moşul este urmat de bărbaţi şi muieri voinice, spătoase !

— Dumnezeu să-l ierte, spune una din muieri.

Norii se rostogolesc peste turla bisericii. Iarăşi bat clopotele. Înspăimîntate. Dogite. Vornicu îl vede pe popa Barbă Neagră. Trage de funii. A deschis obloanele turlei. Trage clopotele singur. Bărboiul răsfirat pe piept. Din munte se prăbuşeşte peste sat un vînt aspru, mirosind a zăpadă. Vornicu aude cînd vîntul se izbeşte în oameni.

— Ar fi bine să te duci la postul de jandarmi, îi spune Radu Belcotă, nu se ştie cînd ieşit din mulţime.

Norii se rostogolesc peste Valea Cernei. Se ridică. Se-nvăluie. Trece prin ei o trîmbă de raze. Soarele scapătă în spatele Cernevîrfului, acolo unde se vede un colţ de cer senin, învăpăiat în zmeuriul dinaintea apusului. Locote-

nentul aviator Radu Vornicu controlează mașinal cărțile de alegător. Lumea din piață s-a rărit. Moșul și-a încărcat mortul, de-a curmezișul, pe un cal. Una din muieri a aprins un muc de lumînare, lipindu-l pe arcul din lemn al șeii. Se simte leșiuit, străin, opac... Oamenii intră în școală grăbiți. Tac. Tac încă de-atunci. Răspîndesc miros de oaie, de stînă, de cai, muierile miros a lapte și a busuioc, tac, prezintă cărțile de alegător, și după ce votează se-mprăștie în munte. Tăcuți. Neguroși. Ferindu-și privirile. Ce va aduce mîine, ori în viitorul mai îndepărtat ziua asta vînzolită, poate tragică ? Are pentru o clipă imaginea acelui Andi cu ochii lui de pește fiert, și-o reamintește pe Augusta, așa cum era în ultima vreme, dezordonată, cu degetele îngălbenite de nicotină, halucinată, ura stătută a tipului aceluia scrofulos cu apucături de Robespierre care-l trimisese la lada de gunoi a istoriei, își amintește tezele justițiare ale lui Virgil Belcotă, apoi noaptea de la sălașul lui Florea Belcotă, aici în Prislop, și vizita la popa Barbă Neagră și „teoria despre pămînte" făcută de fostul luptător, camaradul lui de două zile și-o noapte acolo în bălțile de la B., traversează o stare incertă, stupidă, de lehamite, îl obsedează munteanul împușcat de colonel, gaura făcută de glonț, cu marginile arse, gâvanul gol, apoi vede cum Cernevîrful se ridică lin deasupra munților într-un petec de cer senin plin de lumina dulce, viorie, transparentă, lumina zodiacală izvorîtă de sub orizont, o lumină imaterială, rece, îndepărtată, i se face frig și Radu Belcotă îl întreabă, de undeva din întuneric, dacă s-a gîndit serios să-și dea demisia și să vină aici, la Prislop, să ia viața de la-nceput.

Cartea a treia
PURGATORIUL

1

Adjutantul-major se uită fix în gura lui, la început mirat şi parcă neîncrezător, pe urmă cu un fel de rînjet cretin şi viclean care-i punea în mişcare faţa spînă împreună cu urechile clăpăuge, toată mimica asta supliment la modul disperat cum scandează urlînd lugubru :

— Moarte lor ! Moarte lor ! Moarte lor !

Cizmele noi, tip infanterie, îl strîng, îl strînge gaica vestonului kaki. Uniforma gris-bleu a aviaţiei regale a fost abolită, după abolirea monarhiei, aviaţia populară fiind îmbrăcată într-o uniformă cvasi-sovietică, cvasi-infanteristică, semnele distinctive ale armei rămînînd nişte petliţe bleu-ciel, cusute pe gulerul închis care exclusese portul cravatei (probabil lux decadent al burghezo-moşierimii) şi micile insigne de armă din tinichea : o elice între două aripi, puse la epoleţi şi caschetă. Avuseseră loc evaziuni aeriene spectaculoase, de mult nu se mai zbura cu plinul de benzină, fuseseră arestaţi cîţiva ofiţeri din Flotila care acum se numea Regiment, cavaleri ai ordinului „Mihai Viteazul" şi în paralel, la toate informările politice, se vorbea tot mai insistent despre dictatura proletariatului şi ascuţirea luptei de clasă, cu corolarul lor — sabotajul produs de reacţiune la scară naţională. Nu înţelege de ce este nevoie ca în transformarea ei revoluţionară armata să transpire în tunica incomodă, cînd bluza de vară deschisă la gît ar fi fost o preluare critică a moştenirii, în cazul cînd croitorii (de fapt aceiaşi cu ai vechii armate) ar fi scurtat mînecile, oferind o şi mai bună aerisire a trupului din interior. Încercase luni de zile să rămînă el însuşi, credincios propriului său conţinut : aviaţia militară. Sigur, toate lucrurile erau discutabile, căpitanul Bîzu Cantacuzino îşi redobîndise statutul

de clasă, devenind prinţul Constantin Cantacuzino şi în consecinţă rămăsese în Italia, predînd avionul de pasageri pe care-l pilota copilotului ; avuseseră loc treceri masive în cadrul disponibil, oferindu-se coloneilor veterani ai celor două războaie mondiale care făcuseră şi menţinuseră România, încă departe de anii pensionării, un statut nenorocit — ramura militară a familiei Vornicu fusese lichidată — Tică şi Mişu fuseseră scoşi din armată ; dar ei erau şi ingineri cadastrali şi se părea că acest cadastru avea mult de lucru în legătură cu ţarinele, fostele moşii din care se făcuseră împroprietăririle, terenurile gospodăriilor agricole de stat, aşa că încă din primăvară erau plecaţi „pe teren". Soarele trecut dincolo de blocurile rectangulare, cenuşii, ale Comandamentului Aviaţiei aruncă umbra acestora peste careul care scandează „Moarte lor".

Adjutantul-major rînjeşte strigînd din tot pieptul „Moarte lor", cam tot aşa cum cînta prohodul ori cum da răspunsurile la slujba de campanie, demonstrîndu-şi din plin virtuţile vocii, simultan cu neostoita vigilenţă cu care-l supraveghează dacă strigă sau nu, dacă o face din convingere sau mimează convingerea, dacă nu cumva instigă sau chiar strigă lozinci contrarevoluţionare... Simte sudoarea şiroindu-i pe şira spinării. Este sub demnitatea lui să urle, mai ales că nu i-a văzut niciodată pe cei cărora li se cere moartea în acest miting, unde cîţiva ofiţeri necunoscuţi au citit cuvîntări aidoma prin care se demascau alţi ofiţeri din serviciile de contrainformaţii vinovaţi de a fi vîndut secrete militare imperialiştilor anglo-americani. Nu se ştie de ce este nevoie să li se ceară moartea într-un miting, legile militare sînt fără drept de apel în cazul spionajului şi al trădării ; dacă există probe, chestiunea este de competenţa tribunalului militar, mitingul i se pare însă o metodă, un act psihologic deliberat, cum deliberate au fost şi arestările operate pe aerodrom, un fel de a inocula sentimentul incertitudinii, pe cel al fricii... Aseară discutaseră : Mefisto, Profesorul şi el, planul cărţii mastodont : „Istoria Armatei Române Moderne". O făcuseră pe cărţi, pe secţiuni, pe capitole. Profesorul care fusese scos de la catedră nu manifestase nici o îngrijorare, nici un fel de slăbire a sistemului său logic şi metodologic. Era îmbrăcat într-un costum albastru impecabil, cămaşa bleu avea guler din celuloid de aceeaşi culoare şi la cravată purta înfipt un ac din platină cu

diamantul încastrat într-o montură în filigran, fir de păianjen, pe deasupra vădea un calm profund, vorbindu-le cu acea volubilitate cenzurată și distinsă despre o posibilă viziune a unității structurilor românești dintr-o perspectivă orientală, mai exact din perspectiva documentelor politice și financiare aflate în bibliotecile și arhivele de la Istanbul, revenind asupra noii lui pasiuni — tradiția istorică ca realitate a întemeierii Statelor românești. Vornicu se eliberase de incertitudini, de durerea surdă, mocnită, pricinuită de lipsa Augustei, în culă totul vorbea de Augusta, înserase, casa plutea parcă în atemporal, draperiile grele din catifea vișinie sugrumate la mijloc, galeriile placate cu folie de aramă bătută în motive zoomorfe, rafturile îndopate cu cărți, canapeaua cu picioare labă-de-leu pe care trona sumbru blana de urs, policandrul din lemn pirogravat, armele albe, portretul lui Mefisto drapat în pelerina cavalerilor ordinului „Mihai Viteazul", un univers stabil, cvasiimemorial, Profesorul aparținînd parcă imemoriei și deopotrivă memoriei neamului, Mefisto în halatul lui somptuos, culoarea roșiorilor, ansamblul lovindu-l frontal pe el, venit după ce se suspendase zborul fără nici un motiv și întregul personal navigant fusese strîns să i se prelucreze participarea la acest miting unde, se spusese clar, orice absență va fi socotită act dușmănos...

— Dumneavoastră aveți statut și profil moral de revoluționar : dar nu sînteți revoluționar din conformism mic burghez și din educație ofițerească, îi spusese prin august 1947, după ce se întorsese de la Prislop, Marcu Ion C. Ion — fost cazangiu la Malaxa, actual muncitor politic în aviație cu grad de sublocotenent, cum s-a prezentat la escadrilă... Legați-vă să mă învățați ce este aviația și eu mă leg să duc cu dumneavoastră muncă politică de la om la om.

Marcu Ion C. Ion fusese recrutat pentru școala de ofițeri politici dintr-un regiment de infanterie, făcuse un curs de șase luni și ceea ce-l deosebea de ecepiștii cunoscuți erau sinceritatea lui deplină și respectul pe care-l arăta piloților și avioanelor...

— Dumneavoastră gîndiți just ; dar, din orgoliu, vă exprimați, uneori, injust și cam flegmatic (iarăși flegmatic, băieții ăștia au auzit neologismul și-l folosesc anapoda), îi spusese altă dată, prin toamnă, Marcu Ion C. Ion... Noi

avem nevoie de cadre cu experienţa dumneavoastră şi ca să vă menţineţi este nevoie să vă supravegheaţi.

— Şi dacă nu vreau să mă menţin ? se înfuriase atunci.

— Nu este chiar aşa uşor, acolo, pentru un fost ofiţer. Adică în civilie, am vrut să zic. Autobiografii, dacă aţi luptat pe frontul de est, ce politică au făcut părinţii, bunicii, avere...

— Am luptat acolo unde m-a trimis ţara să lupt. Ce-ai fi vrut, toată armata să-şi pună poalele-n brîu ? !

— Vedeţi ! Aveţi nevoie de muncă de la om la om, a rîs Marcu arătîndu-şi dinţii laţi cariaţi şi gingiile ; era foarte tînăr dar avea o culoare nesănătoasă, de om care lucrează cu acizi, degete lătăreţe, ochi verzi şi niciodată nu purta cascheta cu viziera aşezată simetric, în fiecare dimineaţă, la front, el modificîndu-i unghiul şi Grigore mormăind ceva la adresa „ofiţerismelor", după care se înfiinţa la avioane, bocănind cu nişte cismoace uriaşe, prea rareori lustruite.

Constatase un gen de alunecare în imobilism, în automatism, cu toate că încă se purtau fularele escadrilelor şi Mazilu pictase pe avioane figurile ştiute : Donald, Mickey, bravul Poppey ; iar în sala de conferinţe apăruseră desenate cu cretă colorată, direct pe zid, nuduri superbe, unele pe o plajă exotică cu palmieri, altele fără decor, în plin soare şi în plină admiraţie publică, spre vădita încîntare a comandantului venit de la altă unitate de vînătoare, care adoptase pe loc fularul escadrilei cap de regiment ca şi sala de conferinţe cu nuduri. A doua zi după ce se încetăţenise uniforma nouă, avusese loc un incident memorabil (îşi dă seama că evadează din clipă să evite senzaţia penibilă, aproape de umilinţă şi de disperare, creată la vederea cîtorva dintre comandanţii pe care-i stima, congestionaţi, lac de sudoare, scandînd acel penibil „Moarte lor", cu gurile strîmbe, un fel de smulgere brutală din imaginea obişnuită, figuri dure, strînse în căştile de zbor, văzute din formaţie apropiată, stăpîne pe orizont şi pe cei 6 000 de C.P. ai patrulei sau pe cei 12 000 C.P. ai escadrilei, sau pe cei 33 000 C.P. ai Grupului, plus tunurile şi mitralierele de rigoare, oameni care au doborît inamicul în luptă la mii de metri înălţime, care au fost doborîţi în flăcări, care-au atacat la sol şi au fost atacaţi, bărbaţi în general duri ; acum viciaţi de o spaimă obscură, nenumită, lui

însuşi neclară, cu figuri dramatice mărturisindu-şi perplexitatea prin sudori galbene, înţepeniţi în atitudini nefireşti, siluite sau confecţionate, violentaţi în felul lor normal de a sta în front şi de a-şi exersa atributele gradelor, vederea lor îi produce spaimă la gîndul că şi ei îl văd pe locotenentul Vornicu în aceeaşi poză caricatural-dramatică şi atunci ia pe loc repaus şi îşi încrucişează braţele la piept, afişînd o figură impenetrabilă, ridică privirea în burlanul dogit şi rupt al Comandamentului, deasupra căruia se vede un petec de cer bucureştean, un cumulus de timp frumos, gogoloi pufos şi indiferent, alb-sidefiu şi-n cerul acela diafan parcă se topesc zgomotele oraşului dominate de hurducăitul de feronerii vechi ale tramvaielor). Ce-o face Augusta, se-ntreabă, îl încearcă o durere surdă şi i se pare că ratarea îi pică în coadă şi se ţine scai de el. Există tentaţia stupidă să se consume şi să trăiască în faptul imediat, să dea acestuia semnificaţii pe care nu le are, să se narcotizeze cu micile sau tragicile întîmplări de aerodrom : prin tratatul de pace se acordase României, cu tot statutul ei de principal cobeligerant, dreptul de a avea un număr infim de avioane de luptă ; de fapt se ţineau la linie, cu eforturi supraomeneşti din partea corpului tehnic, maiştri şi ofiţeri, avioane care făcuseră tot războiul, cu celule obosite, cu motoare fără piese de schimb, demult depăşite în construcţia aeronautică mondială (ce dracu de secrete militare putuseră „vinde" cei cărora li se cerea moartea şi Bihordea, cu obrazul lui spîn de copil bătrîn, ca un fund de găină, îl priveşte rînjind şi-i face semne de neînţeles), aviaţia făcuse un fel de depozit pe lîngă Tîrgu Jiu, cîteva I.A.R.-80 şi ei înlocuiau de acolo avioanele accidentate. La un asemenea transport, adjutantul-şef Ioniţă aterizase forţat pe burtă, cabina deschisă rupsese zăvorul şi-i frînsese şira spinării, pentru că lui Ioniţă îi plesniseră chingile putrede, şocul proiectîndu-l în afara carlingii. Asta după ce făcuse tot războiul. Se întorsese Bimbo din prizonierat, din Germania. Bimbo făcut prizonier de horthyşti la Turda, în ziua cînd fusese torturat Secicar şi pe el îl salvaseră Ella şi maiorul Erickmann. Horthyştii îl bătuseră sadic pe Bimbo, îl izbiseră sistematic în fluierul picioarelor cu vîrful bocancilor, se pregăteau să-l spînzure şi atunci l-au salvat doi aviatori germani sosiţi miraculos cu o maşină. Murise locotenentul Văşuţă ars de viu într-un „Fleet", un accident mai mult decît banal. Murise tragic

Mazilu, unul dintre cei „tari", pilot de clasă, la decolare cu un „Nardi", pe aerodrom la Cotroceni, pilot cu războiul făcut. Avioanele nu mai ţineau. Avioanele îmbătrîniseră dincolo de orice calcul tehnic. Asta se ştia, dar ei le căutau cu înfrigurare, lipseau servanţii, lipseau tehnicii, le alimentau singuri ; uneori, cînd porneau motoarele, se trezeau cu şoareci în carlingi, ori chiar în zbor, apăreau pe tabloul de bord, alteori chingile erau defecte, le lipseau catarămile ; ori erau desperecheate, ori nu se ştie de ce lipseau paraşutele şi atunci ei legau chingile cu noduri, o imensă imprudenţă şi în loc de paraşută burduşeau scaunul scobit cu perne, altă imprudenţă, zborul rămînînd mereu şi mereu aspiraţia aceea lacomă spre totalitate, spre regăsire în dimensiunile fireşti. Face o ranversare, ar vrea să scape de privirea cretină a adjutantului, iarăşi perorează nu se ştie ce galonat, totul are conturul puternic al realităţii, oamenii au scăpat de război prin birouri, nu ştiu să facă altceva şi au înţeles că pentru a-şi creşte copiii şi a-şi păstra situaţia, aşa echivocă, aşa precară cum este, trebuie să ceară „moarte lor".

Sara oficiase pentru el. Culori infinit triste de amurg. Le simte pe pleoape. De unde naiba parfum suav de liliac înflorit între blocuri şi-n caldarîmul jegos — Sara într-un sarafan, aşteptau amîndoi ziua şi ceasul şi clipa de-atunci, el se refuzase oricărui gest ; ea îşi cenzurase cu o intuiţie sigură orice avans ; primăvara izbucnise într-un dezmăţ vegetal, dimineţile erau pure, într-un timp bătuse un vînt umed dinspre Cîmpia Română purtînd peste oraş aroma de ţarină şi lanuri abia crude, de salcie şi pămînt dospit — atunci îl încercaseră deznădejdi fără nume, se gîndise la Gigi Bercovici şi la Walter Hintze, la lumea largă şi la aerodroamele acelei lumi, la o singurătate posibilă acolo, desigur fără rînjetul cretin al lui Bihordea şi fără senzaţia asta sufocantă a unei expulzări în afara înţelegerii, senzaţia asta stînjenitoare de siluire pe care-o trăieşte zilnic ; desigur i se umblă prin caietele de programe zilnice, prin cursuri, prin fişe atunci cînd le aduce la aerodrom, iar cînd a coborît din autobuzul rablagit, acolo, la Universitate, la ceas, s-a simţit luat de braţ şi cel care-l luase de braţ era domnul Stamate Chiriac, elegant, pomădat, slăbit şi, se vedea limpede, îl aşteptase.

— Mîncăm împreună, domnule locotenent ?

— Mulţumesc. Am mîncat la popotă.

— O îngheţată ?

— Mulţumesc.

Stamate Chiriac cu fabricile lui (le mai avea oare ?), probabil ca să-l umilească, îi propune Capşa ; în realitate solda acoperea toate nevoile, armata începea să aibă un statut nou, reconfortant. Omul a insistat, au intrat la Capşa, chelnerul servil şi numai zîmbet dovedea că Stamate Chiriac era dintre ai casei. L-a atacat acolo, în penumbră. Augusta. „Cum ai putut, domnule locotenent, să faci o asemenea crimă ?... Mă consolasem. Era a dumitale, un bărbat, te-ai fi descurcat oricum ; dar limbricul ăla, neterminatul, spălăcitul ăla, izmenarul ăla, revoltător domnule ! Neghiobul poartă izmene lungi, i se văd izmenele de sub pantaloni ! ăla, domnule locotenent, mie îmi promiteai gloanţe, dar ăluia ? Dumneata ? ! Să ne-o cedezi pe Augusta aşa, fără luptă, pe ea care... O sfîntă, domnule... Un geniu... O martiră“... Augusta ! Chiriac vulgariza preaslăvind, dar era sincer şi-i dăduseră lacrimile... „Domnule, suflă-i-o ! Te implor ! Redă-i demnitatea. Nu pot adora nevasta unuia cu izmene lungi. Este o crimă. Era idealul meu. Scopul vieţii mele. Chiar dacă ţi-o luam după o sută de ani ! Înţelege-mă !... Suflă-i-o !... După mine a aruncat cu o cratiţă. Îngrozitor. O cratiţă în care-i gătea izmenarului. Ce crezi că-i gătea domnule ?... Lobodă !...“

— Face bine la ficat !

— Blasfemie !... M-ai distrus !... Nu mi-o lua în nume de rău. Sînt foarte lucid. Augusta la dumneata avea ceva dincolo de obişnuit. Era un punct de referinţă. Un ideal. Femeia unei vieţi. Mă înţelegi ?... Dar aşa ? Ce-a devenit Augusta aşa ?

— Exact ceea ce este de fapt. Poate s-a regăsit.

— Minciună !... Blasfemie !... Desfrîu de cuget cazon !... Să bem !

Au băut. S-au plimbat la braţ pe Calea Victoriei, Chiriac imaginînd o mie de planuri pentru a o răpi pe Augusta din patul conjugal, unele ingenioase, altele amuzante ; planuri în care el, Chiriac, ar fi jucat rolul destinului, bărbatul care, iubind-o disperat, i-ar fi redat demnitatea, scoţînd-o din erezie şi zvîrlind-o în braţele amantului dorit. I-a demonstrat că Augusta a făcut-o din orgoliu, din nebunia ei politică (izmenarul este medic şi la fel de fanatic ca Augusta) ; din dorinţa de a-l îndurera şi a-l readuce la ea, chiar cu acest preţ, de a-şi oferi ceea ce

amantul n-a vrut să-i ofere — căsnicia, onorabilitatea. Chiriac a fost psiholog, moralist, prieten, confident. S-au despărţit fără să fi hotărît nimic ; dar prieteni. Chiriac lucrează într-un minister, consilier al ministrului de resort. Parcă finanţe, a spus.

— Ai datoria morală s-o recuperezi. Este victima ta ! (Îşi spuseseră pe nume încă de cînd trecuseră de „Dragomir".) O porţi pe conştiinţă !... Nu replicase. Augusta ?... A invitat-o pe Sara la Herăstrău. Sara îi pregătise cina, ca aproape în fiecare seară. Era un vînticel moale şi pufos. Lacul plin de bărci. Cînd s-a despărţit de Sara, femeia l-a întrebat :

— Încotro ?...

...Seara aromea a liliac. Sara a smirnă. Insistase să vină. „Chestiune de afaceri", spusese la telefon. Purta sarafanul verde, lucios, îl aşezase pe divan în alcov, trăsese perdelele şi lăsase uşa întredeschisă. Auzise clar, sîcîitor, ţîrîitul soneriei. Senzaţie stranie să fii martorul unei seri intime într-o casă de femeie singură. Gigi se mutase undeva prin Dorobanţi. Tipul de dincolo, degajat (auzise scîrţîitul scaunului cînd s-a aşezat) şi familiar, i-a spus Sarei că mereu îi creează o stare lubrică şi că a venit să afle rezultatul. Sara a condus discuţia abil, în aşa fel încît el să înţeleagă foarte exact. Sara nu minţise. Tipul venise pentru chestiuni de afaceri. I-a propus Sarei o căsătorie „politică". Sara urma să-i asigure spatele şi ascensiunea rapidă, mai ales că era vorba să-l mute la ziarul unde ea era şefă de secţie, zisese tipul. El urma să-i asigure partenerei o viaţă liberă de orice prejudecăţi. O căsnicie pe baze de egalitate şi libertate reciprocă.

— Tot îl mai iubeşti pe Defy, l-a întrebat Sara ?

— Nu rîde, a replicat tipul... Chestiunea este mai complicată.

— Fugi după un alibi ?

— Şi după alibi... Dar este altceva. Trebuie ca ideea să aibă conţinut. Să se spargă tiparele astea cretine, tradiţionale.

Începuse să gîfîie, ce senzaţie oribilă să percepi excitarea unui introvertit, Sara a spus „nu mă atinge", tipul a scos un fel de muget, Sara a ţipat „ajutor" şi el l-a plesnit pe scrofulos cu scîrbă, cu senzaţia că a strivit ceva cartilaginos ; tipul a rămas perplex, şi-a şters buzele prelung, şi-a revenit şi i-a spus foarte clar :

— Am să fiu de față cînd au să te execute, bestie albă.

Abia la sfîrșitul lui mai (alcovul era plin de flori), Sara, goală sub vălul diafan, a cîntat pentru el din „Cîntarea cîntărilor".

...Probabil mitingul a luat sfîrșit. Este o vînzoleală neroadă. Cei văzuți și cunoscuți din carlingi, în misiuni de luptă, au aer umil. Încearcă să se strecoare unii pe lîngă alții, fără să se privească în ochi.

— Asta este, spune cineva, nu-l recunoaște, omul vorbește singur, gesticulează, un maior (se aboliseră și denumirile gradelor din vechea aviație, drapelele de luptă ale unităților, cele sfîrtecate de gloanțele a trei războaie, fuseseră ridicate, se spunea, spre a lua calea muzeului militar și cu fiecare asemenea act de rupere a tradiției el însuși se simțea despuiat de ceva care-i aparținea organic, știa că se împuținează, că sărăcește), un maior care vorbește singur, încercînd să se convingă de forța fatalității...

Iese în bulevard. Lumină dulce de amurg bucureștean. Femei exuberante. Îi vine să bea aerul. Să se purifice într-o baie de aer, acolo sus, în cerul duios și nesfîrșit. I se pare că vine dintr-o irealitate bolnavă, ceva vîscos și grețos îi lunecă pe trup, parcă ar avea febră și indigestie. Senzația de greață îi încleștează beregata. Țigănci cu flori. Și brusc, din forfota anonimă, din petele amorfe reprezentînd figuri de trecători, izbucnește o femeie. Vornicu are revelația întregului. A unicității. Bulevardul devine decorul fastuos, fundalul care-o pune în valoare. Își dă seama cu sarcasm că fără voie își ajustează ținuta. Că grăbește pasul. Femeia blondă venind dinspre Dalles (nu știe cînd s-a angajat să traverseze bulevardul) se însuflețește. Se transfigurează. Se luminează. Ceva de extaz. Surprinde lacom trecerea de la expresia de femeie frumoasă, după care bărbații întorc capul la comandă, la starea de extaz. Femeia trece bulevardul ca o nebună. „Ce bărbat poate fi" se-ntreabă Vornicu, ulcerîndu-se adînc de o gelozie stupidă. „Cine este fericitul ?" „Cine este fericitul în lumina asta și-n clipa asta ?..." Femeia se repede în brațele unui ofițer de aviație... La dracu... Wilhelm Taciturnul, cum îl porecliseră ei acolo, la avioane... Senzație de pustiu. De lehamite...

— Să trăiți, don' locotenent, spune Bihordea, cu un familiarism iritant... Permiteți să vă însoțesc două minute... Am un mesaj pentru dumneavoastră...

Adjutantul rîde insinuant. Spune că probabil domnul locotenent este răguşit sau poate îl doare gîtul, nu s-a simţit deloc bine la miting ; dar mitingul are o mare importanţă politică în lupta de clasă şi toţi trădătorii poporului muncitor trebuiesc demascaţi, desfiinţaţi şi stîrpiţi ; ori poate domnul locotenent este de altă părere, cu toate că el îl cunoaşte demult ; ce exigent şi sever a fost don' locotenent în aer şi cum şi-a îndeplinit toate, dar absolut toate misiunile de război !... Ehei, ce teribile şi grozave atacuri la sol, mai ţine minte coloana moto din Cotul Donului ?...

— Treci la subiect !... Am o întîlnire ! Amintirile astea scrie-le, dacă se poate gramatical, şi depune-le unde crezi tu că este mai bine.

— Sînteţi tare, don' locotenent ! Tare şi de aceea vă iubesc eu şi vă admir eu, cu toate că vă purtaţi flegmatic cu mine...

Iarăşi flegmatic. Vornicu se crispează.

— Don' locotenent, de fapt m-a trimis un don' maior de la Comandament, nu-l cunosc prea bine ; dar mi-a ordonat să vă invit la dînsul.

— Cînd ?

— Acum !

— Ce maior ?

— Domnul maior care a încheiat mitingul... Permiteţi să vă conduc !

Bihordea rînjeşte dubios, parcă-şi bate joc de el, Vornicu se gîndeşte la felul cum au fost arestaţi ofiţerii pe aerodrom, prezenţa lui Bihordea în chip de santinelă îl irită şi umileşte, îl priveşte tăios şi adjutantul ridică din umeri în semn de neputinţă. Se răsuceşte pe călcîie. Femeia blondă, superba femeie blondă, a dispărut împreună cu iubitul ei. Tramvaiele trec cu zgomotul de fierărie veche, unele din ele purtînd pe flancurile acoperişului reclamele galbene, arhicunoscute.

— Pe aici, don' locotenent, spune Bihordea, se afează şi Vornicu îşi dă seama că adjutantul cunoaşte perfect coridoarele încîlcite ale Comandamentului, coridoare prin care îl conduce degajat. O uşă pe care Bihordea o deschide. Un fel de antecameră goală, cu un scaun nenorocit lîngă fereastră. Altă uşă. Birou, o lampă de birou cu picior, cu lumina căzînd pe un fotoliu gol, perdele negre, în spatele biroului, în obscuritate — un maior, Bihordea pocneşte

călcîiele, nu spune nimic şi iese. Maiorul pare cufundat în lectura unui dosar. Îi face semn să se aşeze. Cînd el se aşază, maiorul foiletează dosarul, ţinînd între degete una din pagini. Vornicu recunoaşte fulgerător cerneala verde, aşternută cu stiloul Parker, bont, deci scrisul gros al declaraţiei dată după rebeliunea legionară unui colonel de jandarmi.

— Mda, spune maiorul... Luaţi loc, domnule locotenent. O ţigară ?

— Nu fumez... Permiteţi o întrebare ?

— Mda !... În general, aici, numai eu pun întrebări... Dar, mă rog.

— Este un secret unde mă aflu ?

— Pe dracu !... La Comandamentul Aviaţiei... Ce naiba, domnule locotenent ? Parcă nu l-ai fi vizitat pe căpitanul... Enescu ! Pentru mine „Suedeza" nu este un mister, cu toate că, în general, este bine să se uite episodul.

— L-am uitat de mult.

— Am constatat...

— Vă ascult.

Maiorul are mină că a uitat ceva. Redeschide dosarul. Îl răsfoieşte din nou...

— Mda ! Cum te-ai simţit la Prislop, domnule locotenent ? (Închide dosarul.) ...S-ar părea că te-ai simţit excelent.

— Este opinia dumneavoastră.

— Poate...

— Am şi făcut un raport...

Deci asta era. Probabil maiorul de justiţie militară...

Omul rîde. (Nu-i deslueşte trăsăturile decît vag.)

— Nu era nici o pagubă dacă-l lăsai pe maior să-l împuşte pe banditul de Vărzaru. Cred că eşti la curent. S-a retras în munţi cu o bandă de legionari şi terorizează regiunea. Se deschide o altă uşă mascată cu o perdea. Intră un tip bondoc, cu mîini lungi spînzurîndu-i nefiresc, care spune brutal.

— Tovarăşe Anania, ţi-am zis de-o mie de ori că nu-mi place cum anchetezi dumneata. Ce-i aici, „pansion", sau ce ?... Bă, pe noi să nu ne iei cu „opinia", că vezi tu acuşica opinie. Ăsta e cu „sumanele", banditu lu'...

Maiorul numit Anania sare rapid de pe scaun, îl ia de braţ pe noul venit, uşa se închide şi Vornicu încearcă din nou, copleşitor, senzaţia de însingurare, de suspendare

precară deasupra golului, o revoltă neagră şi pentru o clipă un fel de umilinţă laşă şi netrebnică...

...Nu se întîmplă nimic în ordinea exterioară a lucrurilor, ordine asupra căreia locotenentul Vornicu îşi îndreaptă atenţia cu disperare. Maiorul Anania revine. Răsuceşte brusc lampa de birou, luîndu-i lumina stînjenitoare din ochi. Se aşază greoi în scaun. Îşi şterge fruntea de sudoare cu o batistă haşurată de carouri albastre. Vornicu îşi dă seama că ceva se schimbă în modul lui firesc de a lua contact cu realitatea. Intervenţia celui „dur", după impactul paralizant al surprinderii, l-a trezit din incertitudine. Şi-a stăpînit greu reacţia de a-i trînti scaunul în cap. Pe urmă tot orgoliul lui de luptător, de bărbat care s-a dedicat armelor, tot ceea ce a construit în sine pentru a răspunde unui statut moral integru, se revoltă. Îşi stăpîneşte greu insulta care-i stă pe buze. Este evident că celălalt a gafat, că s-a încurcat ordinea celor „invitaţi" aici, se teme pentru „următorul" căruia i se adresa de fapt omul cu mîinile nefireşti de lungi şi, dintr-o dată lucid, revine la reflexul de carlingă, încercînd să stăpînească haosul interior, dereglarea stupidă care i-a inversat reacţiile, lăsîndu-l cîteva minute fără ripostă, atîrnînd flasc în scaun, oferind ţintă liberă, lipsită de manevră. Haos interior în care distinge cu un început de detaşare, de obiectivizare ruşinea de a răbda insulta imediată, insultă care dobîndeşte proporţii cosmice atunci cînd se adresează ofiţerului, ruşinea de a fi ajuns pe acest scaun incriminant prin însăşi condiţia lui, revolta rece, mocnită, totul într-un vuiet interior care-i înfundă urechile. Maiorul termină să-şi usuce gîtul lucios de sudoare şi gestul cu care îşi îndeasă batista sub gulerul descheiat al tunicii îl reechilibrează pe Vornicu, care se destinde în scaun, căutînd reflex, cu talpa cizmei, talpa palonierului.

— Domnule maior, biografia mea de pace şi biografia mea de război nu-mi îngăduie să suport nici un cuvînt care-mi lezează demnitatea. Vă rog să notaţi : cine mi se adresează să mi se adreseze în cadrul prevăzut de regulamente.

Omul îşi închide pleoapele cu un fel de istoveală grea, care-i trezeşte locotenentului o senzaţie acută de ridicol.

— Toate lucrurile sînt interpretabile, domnule locotenent, spune foarte încet maiorul... Şi prezenţa dumitale la B., şi modul cum ai evadat din mîinile Gestapo-ului, şi

activitatea pe care ai depus-o la Prislop în calitate de comandant al gărzii, şi faptul că l-ai salvat pe Vărzaru de plumb, şi faptul că ai refuzat să deschizi foc asupra reacţionarilor şi legionarilor, şi...

Maiorul vorbeşte monoton, buzele lui subţiri, abia atunci Vornicu îi vede buzele subţiri, o despicătură făcută deasupra bărbiei de un brici ascuţit, în contrast cu faţa lătăreaţă, percutată de pori mari şi negri, maiorul frunzăreşte din cînd în cînd dosarul şi, pe măsură ce vorbeşte, tot ce lui Vornicu i s-a părut pur şi eroic în viaţa lui, tot ceea ce a considerat nobil şi devotat, dezinteresat şi ţinînd de ideal, de valoarea intimă, unică a gestului se murdăreşte şi se goleşte de conţinut ; ori se umple de un conţinut grosolan şi interesat, asta la prima vedere ; mai apoi, pe măsură ce maiorul îi dezvoltă biografia şi i-o interpretează, lucrurile se răsucesc cu 180° şi lent, dar tenace, lent şi din aproape în aproape, faptele devin ostile, se încarcă singure de suspiciuni, încep să răspîndească miros greţos de puroi.

— Încetaţi ! Este o interpretare abuzivă. Ca să nu-i spun bolnavă... Ce doriţi de la mine ?

— Este o interpretare posibilă, spune maiorul şi pentru întîia oară îl priveşte în ochi cu ochi cenuşii, reci şi impenetrabili.

2

Cea dintîi reacţie instinctivă, după ce-a ieşit buimăcit şi secătuit din Comandament, a fost să ia primul tramvai care să-l ducă spre şosea, la Mefisto. Se aprinseseră luminile. Vitrinele străluceau albăstrui, lume multă într-o rumoare foşnitoare, femei în rochii uşoare, colorate, fără mîneci, bărbaţi în sacouri subţiri, ori numai în cămăşi, totul în semiumbra complice de sub arborii prăfuiţi ; apoi reacţia conştientă, logică, impunîndu-i un timp tampon, un spaţiu tampon şi necesitatea singurătăţii. Lăcomia singurătăţii. Tot ce alcătuise armătura solidă a conştiinţei fusese supus unui bombardament minuţios cu scopul de a dezagrega ; de a lăsa în cîmp liber această conştiinţă de

sine, unde să poată fi încercuită și lichidată. Fusese obișnuit cu cealaltă luptă, lupta din carlingă, luptă care a contribuit masiv ca oamenii care-l înconjoară să se bucure de noaptea asta dulceagă și iată-l, nici la patru ani de la terminarea războiului sub statutul de cobeligerant, de participant la eliberarea umanității (și-o spune cu ironie amară), iată-l obligat din nou să lupte, de data asta pentru a-și salva biografia căreia, a crezut, i-a conferit demnitatea implicării și a sacrificiului de sine. Încearcă să se elibereze de senzația halucinantă a neverosimilului, a coșmarului, a irealității. Nu este posibil ca oamenii să poată gîndi așa. Nu este posibil ca faptul să poată fi răstălmăcit conform unei idei preconcepute, mutilat, siluit, descompus și recompus după necesități lucrative ; dincolo de existența lui reală, cauzală, istorică. Da, la B. el a condus o patrulă ; s-a travestit, a acționat la pod, a aruncat podul în aer ; dar a avut o convorbire particulară cu Pill Bassmann, fiară hitleristă, după care au fost împușcați 12 ostateci, printre care se aflau și doi comuniști în ilegalitate. Asta după ce a participat la o manifestație a Grupului etnic, în prezența unui ofițer de aviație hitlerist și la petrecerea din casa Bassmannilor, știindu-se că cei doi frați Bassmann au fost cei mai cruzi călăi din S.S. care s-au dedat la atrocități în Banat, avînd ca țintă, mai ales, clasa muncitoare. Da ! A evadat din mîinile Gestapo-ului... Dar cum ? Cu ce preț ? Versiunea locotenentului Vornicu este plauzibilă, dar poate fi numai o versiune... Dacă prețul eliberării a fost o anume colaborare ?... Chestiunea cu „Suedeza" este încă o enigmă. Ceea ce se știe sigur este faptul că „Suedeza" a fost o agentă dublă și că locotenentul Vornicu a avut relații intime cu ea, a dus-o chiar acasă la părinți, s-a afișat în public și, după propriul lui raport (aici maiorul a bătut cu dosul palmei în dosar), „Suedeza" l-a salvat atît la Turda, cît și din mîna Gestapo-ului. Cărui fapt se datorește prezența „Suedezei" exact în locul și în clipa unde și cînd i se lua interogatoriul ?

— Mîrșăvie, a strigat și nu trebuia să strige...

— Poate ! Dacă o luăm sentimental și idealist. Dacă o luăm dialectic și rațional, o posibilitate. O variantă, a spus maiorul.

Pe urmă a fost pauza aceea „psihologică", maiorul a trecut dincolo lăsînd ușa întredeschisă și el, cu gura iască, uscată pînă-n măduvă, golit, stors, l-a auzit spunînd că

Grinevici a scos de la „cavalerii", de la „vitejii" ăia tot. ...Uşa s-a închis exact atunci cînd trebuia să se închidă şi testul psihologic şi, fără nici o introducere, maiorul i-a propus pe cel mai familiar şi bonom ton, ca şi cînd totul ar fi fost discutat în amănuntele cele mai mici, să accepte propunerea boieroaicei Fulea în legătură cu fuga din ţară... Adică el, locotenentul aviator Vornicu, să încurajeze chiar sau să sugereze abil ideea că s-ar putea fugi din ţară cu un avion, doar se zboară aproape zilnic şi în clipa cînd... Este la Regiment adjutantul Bihordea... Să-i comunice lui Bihordea şi atunci se va face un plan amănunţit... Boieroaica joacă un rol de legătură important, are o reţea de cunoştinţe ; el, Vornicu, este ofiţer şi aşa cum a îndeplinit şi alte misiuni... A simţit cum sudoarea îi străbate piepţii tunicii. Cum i se scurge pe şira spinării.

— Nu ! Vă rog să nu vă grăbiţi cu răspunsul, domnule locotenent. Puterea şi timpul lucrează pentru noi... Sînteţi liber !

Da, este liber. Bulevardul, oamenii, vitrinele iluminate, gustul dulceag de arbori prăfuiţi, benzină arsă, asfalt încins, deasupra, vag, cerul pîclos, dens şi sentimentul dur, necruţător al expulzării din sine însuşi, al înstrăinării de el însuşi. Cu toată amărăciunea pricinuită de tratamentul imediat postbelic cînd armata a fost uitată cu un fel de agresivitate prost disimulată, cu toată sărăcia stupidă şi nedemnă conferită deliberat ofiţerilor şi subofiţerilor care realizaseră în fapt războiul, aşa cum fusese el în întregime şi oricum legat de supravieţuirea românilor în propriul lor stat naţional, îşi găsise echilibrul de sine avînd ca punct de referinţă forte propria lui biografie de război. Nici una din zilele prezentului, nici una din zilele viitorului imediat şi nici una din zilele viitorului îndepărtat nu poate exista, însuşi timpul românesc postbelic în totalitatea lui nu poate exista fără actul definitiv rezultat din însumarea sutelor de mii de biografii de război, cu toate consecinţele lor în tot ce ţine de viaţa acestui popor, începînd cu drama individului, a familiei, terminînd cu istoria la zi a poporului în întregul lui şi a statului în perspectiva propriei lui istorii. Conştiinţa participării îl făcuse să nu abandoneze aviaţia militară pentru o profesie prin intermediul căreia să fie mai aproape de realităţile care începuseră să se contureze cu vigoarea inexorabilului, a dinamicii mecanismelor sociale. Biografia lui de război îl

scosese din anonimat şi din confuzie ; din rolul de victimă sau din cel de carne de tun, redusă la nivelul fiziologiei biologice şi sociale. Se implicase conştient. Trecuse războiul prin conştiinţă şi acest flux pe care-l bănuise cu o singură direcţie, de la eveniment la locotenent, se ramificase la infinit, îl trecuse într-o plasă de curenţi care îl adăugau ori îl scădeau încercînd vizibil să-l modifice... Se rupe de fluxul pietonilor, de şuvoiul aparent indiferent, anonim, în care, o clipă, a avut tentaţia să se resoarbă, să se piardă, tentaţie laşă, ca şi cînd aşa ar fi putut scăpa de sine însuşi sau şi-ar fi putut arunca peste bord biografia. Biografia alcătuită deliberat, singura lui operă rezistentă, într-un fel foarte exact mîndria, orgoliul, conştiinţa lui de sine măsurate în valoare absolută şi în raport de epocă. Face colţul la cofetăria „Scala", se rupe de rumoarea mulţimii, o clipă are senzaţia mizeră că este urmărit, că de după storurile lăsate ori din spatele uşilor, ori din spatele gardurilor îl privesc ochi opaci, că goriloidul este acolo şi pretutindeni în întuneric „ce-i aici, *pansion,* bă, pe noi să nu ne iei cu «opinia», că vezi tu acuşica «opinie»..." Cum de-a putut ajunge aici ? Ce s-a întîmplat atît de grav în ordinea firească a lucrurilor, încît să ajungă aici ?... Îşi aude paşii pe caldarîm ! Ciuleşte urechea. Mda. Sînt paşii lui. Exacţi. Energici. Apăsaţi pe talpa cizmei. „Deci să pornim de la paşi", îşi spune. „Paşii n-au intrat în panică". Se destinde. Ezită o clipă în faţa valului negru de întuneric ţesut dens dincolo de poarta de fier a curţii. Ce senzaţie stupidă ! Imbecilizantă... Se cercetează lacom în oglinda veche a liftului. „Comenzile la mijloc, băieţaş... Ieşi din furtună şi, dacă ţii neapărat, primeneşte-ţi izmenuţele"... Aiurea. A trecut vremea cînd argoul de aerodrom avea ecou... Încă din vestiar simte aroma de smirnă a Sarei. Pe sub uşa garsonierei lui se vede o fîşie subţire de lumină. Îşi stăpîneşte impulsul de a năvăli în odaia care reprezintă ce ? Refugiu ? Absurd. Probabil că acolo contează ceea ce este cu adevărat în profesiunea lui. Gradul de perfecţiune profesională. Care începe încet, încet să prindă rugină. Să se plafoneze. Baremurile minime, avioanele obosite pînă la limita inadmisibilului, neîncrederea materializată în rezervoare de benzină semigoale, opriri de la zbor pentru fleacuri : „Cutare a zis la popotă că...", „cutare a fost văzut pe stradă cu cutare, scos în cadrul disponibil"... ca şi cînd cei doi n-ar fi făcut tot războiul plan la plan, o sfîşiere lăuntrică, dure-

roasă — uşa se deschide şi Sara, în capotul somptuos, verde, pe care-l ţine aici, coafată, surîzătoare, cu nasul în vînt îl întreabă de ce nu intră, este însoţit, dacă nu, ce naiba face...

— Haide, te aştept de două ceasuri, am devenit specialistă în navigaţie aeriană !... Ce s-a întîmplat ? De ce-ai întîrziat ?

Este goală pe sub capot, sînii cărnoşi şi obraznici se văd îmbietor, o sărută pe aluniţă, pe colţul buzelor şi-i spune că cel dintîi lucru de făcut este duşul.

— Excelent, spune Sara. Îl facem împreună. Haide să-ţi trag cizmele. Cine naiba a inventat şi cizmele astea?

...Baia în faianţă albă şi neagră, cada mare, somptuoasă, este singurul lux al garsonierei, lux împărţit cu gazda, ca şi oglinzile mari în care acum se reflectă trupul plin al Sarei, care şi-a acoperit părul cu o cască roşie din cauciuc.

— Purifică-te, spune Sara, frecîndu-i spinarea cu buretele. Eşti calm ? Te-ai calmat ? Jură-mi că-mi spui adevărul şi eu jur că-ţi spun adevărul. Jură-mi că în noaptea asta între noi nu va sta decît adevărul. Şi acum predă-te. Eşti domnul şi stăpînul meu, sînt roaba ta preasupusă.

„M-am sculat să deschid iubitului meu
în timp ce de pe mîinile mele picura smirnă...
...Eu sînt a iubitului meu şi iubitul meu este al meu".

Jocul Sarei. Îl şterge, îl unge cu un balsam aromat şi răcoritor, mirosind a mentă şi a brad, îl îmbracă în halatul cusut de ea, albastru, cu guler lat, matlasat şi după această ceremonie îi spune cu glasul ei cîntat, dar ferm şi exact :

— Astă-seară trebuie să vorbim, Radu. Şi să ne iubim. Mult, mult de tot...

...Are senzaţia că odaia s-a umplut pînă la saţiu de structuri dense în care s-a condensat voluptatea organizată savant şi lucid de Sara. Încă de la început Sara a oficiat, conferind întîlnirilor un aer de sacerdoţiu, hărăzindu-şi ei rolul de mare vestală, smulgîndu-i abil iniţiativa, impunîndu-i o modalitate aproape fastuoasă de a se apropia de ea, obligîndu-l la stăpînire pînă-n pragul revoltei. Poseda magia luminii şi a decorului. Veiozele şi aplicele iradiau o lumină verzui-albăstrie, nici crepusculară, nici opacă, de o transparenţă densă, ceva de pădure seculară, mai curînd ţinînd de lumea tropicelor, de imaginaţie sau, cine ştie, de vreo tradiţie lui necunoscută.

Îl instala în alcov, înfăşurat în halat, pikup-ul radioului îngîna melopeea stranii şi, goală sub vălul transparent şi irizat, Sara dansa lent, purtînd la gît un şirag, mereu acelaşi, de mărgele mari din chihlimbar intercalate între zale de argint, inele în fiecare deget şi brăţări de argint pe mîini. Era un dans-implorație, era un dans-voluptate insinuantă pînă la demență, era un dans uşor obscen, niciodată acelaşi. La început s-a simţit stingher şi ridicol, a stat ţeapăn, rigid, neştiind ce să facă ; mai apoi s-a destins, se culca pe sofa, Sara îi aducea o băutură tare, sifonată, într-un pahar de cristal şi el urmărea degajat regăsirea Sarei în acele unduiri prelungi niciodată abrupte, profund melodioase, în care braţele şi coapsele, pulpele prelungi şi umerii participau unduios să exprime starea interioară a femeii care se dansa pe ea şi istoria ei, cu pleoapele fardate întredeschise, el urmărea cenzurîndu-şi dorinţa de a o smulge din transă spasmul buzelor senzuale, fluidul care i se scurgea material şi fosforescent pe coapse, atunci, în clipa aceea Sara lepăda vălul, sînii i se întăreau, pleoapele aveau o tresărire stranie, el intercepta chemarea femeii pregătită pentru dragoste şi-o întîlnea nu într-o nebunie de o clipă, ci într-o lungă şi istovitoare voluptate prin care, spre zori, închideau sleiţi aceste întîlniri rare, fiecare întîlnire nesemănînd cu nicicare alta, fiecare păstrînd gustul unicităţii, ca şi cînd Sara ar fi avut harul să fie mereu ea şi mereu alta. În sfîrşit, după ce-l ştersese cu un prosop muiat în oţet aromat şi se lipise de el sărutîndu-l cast, îi spusese :

— Mi-ar place să-ţi fiu soţie.

Voise să-i răspundă. Sara îi pecetluise buzele şi tot atunci se insinuase torid în el tot şi reîncepuseră totul cu o nebunie fără sfîrşit şi tot atunci îl sechestrase la ea, el telefonase la Regiment invocînd un pretext oarecare, Sara interzisese zilei să pătrundă la ei, ascunsese ceasurile, nebunia luase proporţii şi abia acolo, în închisoarea aceea a voluptăţii, se putuse cunoaşte pînă la fund, după timpul de detenţiune regăsindu-se într-o luciditate tăioasă, dominată de dorinţa sălbatică de a relua, purtînd în el şi în avion tot ce ţinea de amintirea femeii, bîntuit de mirosul ei, de glasul ei scîncit, de senzaţia unghiilor înfipte în umerii lui, de odorile trupului, mirodeniilor, cearşafurilor şi părului ei, o obsesie împinsă pînă în pragul nebuniei şi al panicii...

O sărută cu lăcomie stăpînită la care Sara răspunde, iubește această prezență neobosită, tandră, vie, cu toate că surprinde o anume rigiditate a trupului plin și Sara îi șoptește în ureche.

— Mi-ai promis că vorbim, stăpîne, și el are brusc senzația că se află în iminența unui fapt hotărîtor și atunci o îmbrățișează lacom și iarăși întunericul odăii lui lipsită de știința luminii complice, întuneric opac, aromind a dragoste, întunericul în care se izbăvește și se eliberează, se umple de scîncetul și șoaptele neînțelese ale femeii pe care acum o dorește necruțător și o iubește necruțător și ea participă la această eliberare a lui cu o dăruire lacomă, contopindu-se în el, resorbindu-se în el, eliberîndu-l.

— Lucrurile sînt prea grave acum, spune Sara. Îi astupă gura cu degetele mirosind a smirnă... Nu, stăpîne... Tu n-o iubești pe roaba ta... Roaba ta te consolează cu sunet de țiteră... Nu, stăpîne... Nici pe Augusta n-o mai iubești, dacă ai iubit-o cîndva, ceea ce este discutabil... Nici avioanele nu le mai iubești... În conștiința ta s-a strecurat îndoiala. Îndoiala față de tot și față de toate. Să vorbim de-adevărat, Radu... Ai trecut pe la „ei" ?

3

Chiar să fie un imbecil, se întreabă, ascultîndu-l pe fostul sergent motociclist, care spune enormități în legătură cu faptele de arme ale lui Kojedub și Pokrîșchin, adică el, Vornicu, să nu mai înțeleagă nimic din ceea ce se întîmplă în jur ? Azi-dimineață a condus-o pe Sara pînă la Universitate. Au vorbit pînă-n zori, fără să mai doarmă. Sara a fost lucidă, exactă, înscriindu-se într-o geometrie aproape perfectă. Iată că n-a cunoscut-o pînă în zori pe Sara, după cum n-a cunoscut-o pe Augusta. Poate există în el o incapacitate organică de a comunica, în afară de aceea circumscrisă ordinelor. Adică să primească ordine, pe care să le execute și să emită ordine, care să fie executate ? !

— Vă rog să-mi permiteți, se aude spunînd, se ridică în picioare să-l vadă pe politrucul lui, cazangiul Marcu

Ion C. Ion, făcîndu-i semnul învăţat de la motorişti „tăiat-decompresat", îi zîmbeşte, comandantul care-l ascultă recules pe ecepist, ca şi cînd l-ar asculta pe Sfîntul Ion Gură de Aur, tresare din meditaţia pioasă şi măcăie :

— Stai jos, locotenente... Cine are ceva de spus, după.

— Mă rog, mă rog, spune proaspătul căpitan, pe care-l surprinsese din întîmplare, la capătul Căii Rahova, în uniformă, cărînd în spinare un butoi cumpărat din tîrgul care se ţinea acolo, probabil căpitanul locuia prin împrejurimi. Aveţi vreo nelămurire ?

— Vă propun să renunţaţi la termenii cosmopoliţi, caracteristici limbajului militar din armatele imperialiste.

Acuzat în plină şedinţă politică de „cosmopolitism", omul se face vînăt.

— Care termeni, bîiguie dezorientat.

— Dublă învăluire a flancurilor, rocadă, apoi termeni tehnici de aviaţie : flaps, fletner, boost, over-boost, carlingă.

— Şi ce propui, întreabă jos comandantul proaspăt venit de la bombardament. Se instalase o nouă modă, aceea a schimbărilor frecvente de comandanţi.

— În materie de terminologie militară, să actualizăm termenii folosiţi de colonelul Scheleti după întoarcerea sa de la studii în vremea lui Grigore Alexandru Ghica. După cum se ştie, colonelul Scheleti a studiat la Leningrad.

— În 1850 oraşul nu se numea Leningrad, locotenente.

— Se numea Petersburg, mai corect Saint-Petersburg, dar nu asta este important. Important este...

— Ce propui ?

— În loc de dublă învăluire de flanc — *înconjurarea duşmănescilor aripi.*

— Mda ! Şi la termenii tehnici de aviaţie ?

— Formarea unei comisii compuse din ofiţeri tehnici, piloţi şi ofiţeri politici care să lucreze în spiritul limbii române.

— Mda ! Dacă mai ai idei în materie, fă-mi un raport amănunţit cu propuneri exacte. Şi dacă mai întrerupi, te gratific...

— La vremea aceea, gratificaţia era consemnată ca *nagrajdenia,* domnule colonel. Este bine să ştim istoria militară şi mă ofer să pregătesc un *curs provizornic pentru elementară educaţiune oficerească proletariană.*

— Şi eu mă ofer să-ţi dau timpul necesar alcătuirii cursului. Zece zile de arest ţi-ar ajunge ?

— La aprecierea dumneavoastră.

— Stai jos, spune calm comandantul venit de la bombardament... Continuaţi, domnule căpitan.

Ce rost a avut ? Nu ştie. Îl enervează slugărnicia demagogică a motociclistului, mutra ciupită de vărsat, unghiile lungi, verzui, de mandarin, probabil însemnînd trecerea lui la starea de căpitan. „Am să mă mărit sîmbătă cu Simonis. Este o hotărîre care nu-mi aparţine", i-a spus Sara.

Vornicu are pe retină imaginea Sarei în lumina trandafirie a zorilor, ochii căprui încercănaţi, resemnarea stoică, într-un fel dîrză şi implacabilă, ca şi propria lui incapacitate de a-i veni în întîmpinare cu altceva decît cu gestul care-i mîngîie umerii rotunzi şi tari, spatele arcuit, constatîndu-şi, a cîta oară, imposibilitatea de a participa, ca şi cînd între el şi prezent, între el şi clipă s-ar fi tras implacabil o cortină.

— Eşti idiot, îi şopteşte Nelu, vrei să te ducă legat ?

De ce să-l ducă legat ? Pentru chestia cu *„duşmănescile aripi ?"* Ăştia nu văd că în locul istoriei militare româneşti se învaţă altceva, cu tendinţa stupidă de primat absolut ? Ce legătură de idei cu Ciucă şi Răşinaru, cu misteriosul Simonis, „omul forte" al zilei şi de ce e obligată Sara să-l ia de bărbat ?, ce legătură are asta cu aviaţia, cu dragostea ? Augusta l-a părăsit pentru un bărbat care, dincolo de faptul umoristic că poartă izmene lungi, o fi suferind omul de reumatism, va fi reuşit să stabilească un limbaj comun cu Augusta. Augusta ? Unde ? Cînd ? În ce memorie ? Şi Sara ? ! De ce Simonis ? Constată că el se mişcă în cadrul îngust al inerţiei încă profesionale şi că, dincolo de acest cadru, alţi oameni se motivează într-un cu totul alt lanţ de cauzalitate, lanţ care leagă interese, gînduri şi aspiraţii lui necunoscute... Are cîteva fişe „militare" ale Răscoalei de la 1907 (Mefisto lucrează cadrul social-politic), dintre care i-a reţinut atenţia fişa „Stăneşti". Stăneşti în Vlaşca, legat de una din manevrele strategice vizionare executate de Mihai Viteazul, cînd prin oştile fraţilor Buzeşti a interceptat retragerea Hoardei din Banat, după ce tătarii pustiiseră sudul Olteniei. Compania căpitanului Mareş a fraternizat cu răscu-

laţii, dîndu-şi ofiţerii pe mîna acestora. A fost ucis locotenentul Niţulescu. A fost grav rănit căpitanul Mareş. „Teoria despre pămînte". Prislop. Pătru C. Dragalina. Maiorul de „acolo", ce naiba înseamnă „acolo", nu i-a amintit de ceremonia iniţiată de el, la Prislop, după alegeri. Cînd au venit văduvele de război la chemarea lui Pătru şi a lui Ochişor şi a Rujei, au venit la morţăria veche unde era aliniat plutonul, veniseră demobilizaţii, se aliniaseră şi ei în flancul stîng al plutonului, venise şi popa Barbă Neagră adus de Radu Belcotă, îmbrăcat ţărăneşte şi el în frontul prislopenilor, popa oficiase slujba morţilor, văduvele aşternuseră pe fundul gropniţei cioareci şi brîie, pălării ori căciuli ori cămăşi, lucruri de-ale bărbaţilor căzuţi pînă la Volga şi pînă în Tatra, erau nori de primăvară în cerul Prislopului, ieşise o clipă soarele, venise şi mama vitregă a lui Pătru C. Dragalina cu hainele civile ale învăţătorului Boboc A. Niculae, sublocotenent de rezervă la vînătorii de munte, fotografiat cu elevii premianţi în stînga şi de-a dreapta lui, se auzeau pîraiele şuvoind, popa clănţănea din dinţi, cîntîndu-şi slujba mai mult haiduceşte decît popeşte şi el a-nţeles atunci că de fapt nu-i îngroapă simbolic numai pe oştenii Prislopului, că îngroapă acolo în morţăria veche propria lui biografie de război. A înţeles-o şi Belcotă. Îşi îngropa şi el biografia de război şi, cînd bărbaţii au aruncat pămîntul umed în groapa aceea simbolică, el a ordonat foc, cele trei salve uşurînd sufletele viilor şi sufletele morţilor. Femeile au vrut să-i sărute mîinile şi mama, mama sublocotenentului căzut a spus că abia acum s-a uşurat ea de durere. Abia acum ştie ea că sufletul răposatului şi-a găsit alinul şi că ei, cei morţi, s-au întors aici, în pămîntul lor şi că se pot odihni în pace. Este ridicol să mai fie chestionat pe tema biografiei lui de război. Cum naiba nu i-a trecut prin cap să i-o spună maiorului acela de „acolo" ; cum naiba maiorul n-a pomenit nimic de ceremonia înmormîntării de la Prislop, cînd el, oricum, a risipit gloanţele statului, scăzîndu-le prin procesul-verbal şi raportul care explicau şi motivau atitudinea gărzii militare la Prislop, ca şi necesitatea deschiderii focului, pentru a restabili ordinea în centrul de votare comunal. Îi vine să rîdă. Probabil de aceea este atît de uşor, atît de aerian şi indiferent. Probabil de aceea nu înţelege nimic din tot ce se întîmplă în jur. Cum ar putea-o face cînd la cei 28 de ani nu mai are biografie ; sau, mai corect, şi-a

îngropat biografia şi-i vine să rîdă de gustul lui pentru gestul romanţios, cum dracului să-şi îngroape biografia de război, cînd maiorul bătuse cu palma pe dosarul acela borţos, care putea fi interpretat în *n* combinaţii, funcţie de necesităţile, optica şi gustul celui care poseda dosarul ? Ce-a vrut să spună Sara în legătură cu Simonis ? Aude : „La rînd, drepţi !“ Ordinul îl electrocutează, noul comandant iese şi cînd trece pe lîngă ei îi spune politicos :

— Locotenent Vornicu, te aştept în cabinet... Da ! Chiar acum !

Nu se zboară, o turmă de oi paşte liziera aerodromului şi în cerul albastru-fluid se răsfaţă cîţiva cumuluşi de timp frumos, gogoloaie pufoase, albe şi leneşe.

4

— Tocmai de aceea ai obligaţia să judeci matur... Să arunci peste bord toate teribilismele şi donquijotismele astea ieftine. Să duci mai departe tradiţia de excepţie a armatei române. Cine vrei s-o facă ? Noi ne-am făcut datoria. Aşa cum ne-am făcut-o. V-am dat o Românie Mare, întreagă, o conştiinţă a unităţii, o educaţie ostăşească de mîna întîi şi voi ?... Vorba, locotenente ! Nu sîntem la sindicat. Voi v-aţi opacizat de cum a intrat în ecuaţie un factor nou al problemei : politica. Ce vrea în esenţial politica asta ? Desfiinţarea vechilor structuri de clasă. Excelent. Erau stupide şi anacronice. Străinii ne sugeau vlaga prin o mie de ventuze. Industria — a ţării. Bogăţiile subsolului — ale ţării. Pămîntul — ţăranilor. Ce te deranjează ? Ai mine ? Ai moşii ? Eşti acţionar, rentier, proprietar de tripouri, de cazinouri, de fabrici ? Dacă nu, vezi-ţi de locotenenţie...

— În vecii vecilor, amin, domnule general ! Sînt cel mai vechi locotenent din armatele „cobeligerante...“

— Ai făcut tot ce ţi-a stat în putere să rămîi bun în grad. Crezi că eşti deştept foc dacă-i iei în lance pe ecepişti, aşa, de-a valma ? Tu le ştii pe ale tale, ei pe ale lor. Din fuziunea profesiei, a tehnicii acelei profesii, deci tu, cu politica, deci ei, se va naşte cîndva o altă armată.

Populară ! Cu sau fără tine. Bine ar fi cu tine. Cu voi, cei tineri. Trăsura de unire dintre ce-a fost bun și ce va fi foarte bun.

— Permiteți să raportez !

— Nu-ți permit nimic.

Mefisto a intrat în furtună de cum l-a văzut trecînd pragul culei. Ori intrase în furtună mai înainte, de cînd i-a dat telefon și l-a chemat la ordin. Doamna Elena ascultă cu un zîmbet senin peroraţia generalului, soţul ei, și cînd Mefisto care tropăie enervat prin cabinet n-o vede, își duce degetul la buze, făcîndu-i semn să tacă. Constată, a cîta oară, schimbarea profundă a Doamnei în negru, parcă întinerită din interior, o tinereţe matură și nefestivă, o tinereţe a gestului, a felului de a-și purta fruntea, aerul tragic imprimat în trăsături s-a estompat, trăsăturile eliberate iradiază un fel de încîntare ingenuă, Vornicu îi admiră părul castaniu, mătăsos, tuns scurt, ochii căprui, luminoși, cu privire fermă, graţia cu care-și ţine corpul în fotoliu, graţie transmisă casei, lui Mefisto, Dianei, care-o privește cu adoraţie. Cînd îi trece vîrful pantofului pe spinare setteriţa geme ușor, închide ochii și se abandonează acelei mîngîieri domestice. În cabinet miroase a perdele spălate, a cărţi scuturate de praf, a proaspăt și aerisit. Mefisto este îmbrăcat sportiv, pantalon crem, cămașă în carouri fine cu mînecă scurtă, pantofi de tenis, bărbierit la sînge și, bineînţeles, cu sprîncenele lui sălbatice pare un mistreţ bătrîn scos de hăitași din hăţiș, gata să ia în colţi și să sfîșie.

Lumina albă, seacă, a după-amiezii de vară se oprește în draperiile vișinii filtrînd în interior o pulbere densă, vag luminiscentă, pulbere prin care Vornicu sesizează mișcarea condensată în tușurile, în schiţele și desenele cu cai : cai sărind la obstacole, cai în șarje, cai la menaj, cai liberi în cîmpie, cai la adăpost, cai, mereu cai, așa cum apăreau și dincolo, în apartamentul domnului colonel Vitez Scharkany, unde cîţiva cai purtau semnături celebre : Gericault și Michalowsky, domnul colonel în retragere ucis de pistolarul care a aruncat grenada exact pe gura ambrazurii și ce mai rămăsese din compania căpitanului se adunase la cina aceea de taină... Este aici... Mereu în el, biografia lui de război. În el și-n o mie de mii de dosare. N-a îngropat nimic la Prislop. Și nu are nimic de îngropat. Dimpotrivă. Se pare că Mefisto a adus

comenzile la mijloc şi iese din vrie. ...Nu fără oarecare umor.

— Explică-mi exact ce este cu teoria termenilor folosiţi de colonelul Scheleti, cu *„înconjurarea duşmănescilor aripi"*, cosmopolitismul terminologiei militare şi etcetera. Ai început să faci vîlvă, în loc să-ţi vezi de meserie... Comandantul îţi gustă umorul, dar în particular.

Asta era. Comandantul. Colonelul de la bombardament care l-a poftit în cabinet, drapelul unităţii dispăruse de acolo, de unde-l veghea pe comandant, împrumutîndu-i din măreţia lui austeră şi care i-a spus frigid că ştie tot atît de multă istorie militară cît ştie şi locotenentul, că el, comandantul, a înţeles exact insinuarea apropo de colonelul Scheleti, care a tradus regulamentele ţariste ale epocii, mă rog, istorie militară ; dar el, colonelul, apreciază că adevărul nu se cîştigă cu floreta, floreta rămînînd un amuzament pentru domnişoare. Este gata să accepte în programul Regimentului un *„curs provizornic"*, dar nu de *„elementară educaţiune oficerească proletariană"*, ci de istoricul aviaţiei româneşti, foarte necesar, mai ales cînd vor veni primele cadre ale noii promoţii de ofiţeri, probabil la anul, care, se pare, n-au avut în programa analitică un asemenea curs : „Te ţin curelele, locotenente ?" l-a întrebat colonelul acela, vădit lipsit de umor, serios şi rectiliniu ca un bombardier greu în zbor de luptă, obsedat de cele trei constante sacrosancte: înălţime, viteză, direcţie. „Pe viitor, fără floretă, ori voi, vînătorii, nu puteţi fără asta ?"... „Se pare că sînteţi comandantul a ce-a mai rămas din celebra Flotilă 1 de vînătoare, domnule colonel" i-a replicat. Colonelul s-a dus la fereastră. I-a arătat doar spatele masiv. Într-un tîrziu : „Eşti liber, locotenente... Dacă ai nelămuriri, consultă-mă !... În rest, vreau linişte... Să fiu foarte bine înţeles"... Desigur, comandantul ştia de Mefisto (de unde ?) ; ori poate o notă informativă şi acum, locotenentul la refec... Ca întotdeauna, Mefisto are harul să-l esenţializeze.

— Nimic conspirativ, domnule general... Simt nevoia de echilibru. Atît.

— Explică-te !

Mefisto se aşază foarte tinereşte pe braţul fotoliului în care stă doamna Elena.

— Există o mutaţie a centrului de greutate legic. Consider necesar ca în programul de educaţie militară, cetă-

ţenească şi politică, dacă vreţi, să figureze cu preponderenţă istoria naţională şi istoria aviaţiei române. Am senzaţia unei înstrăinări.

— Mai departe.

— Nu înţeleg sensul care se dă noţiunii de internaţionalism. Băieţii care-l explică nu sînt tocmai stăpîni pe materia pe care-o papagalicesc după nişte conspecte ; dar, după părerea mea, ei îl opun în mod greşit sensului de naţiune şi naţional. Or singura mea competenţă este în interiorul acestor două noţiuni. Dincolo de ele nu sînt competent şi nu vădesc nici o pasiune. Asta este totul, domnule general...

— Absolut totul ?

Vornicu rămîne în suspensie. Se hotărăşte.

— S-ar mai adăuga un fel de anchetă pe seama biografiei mele de război şi ceea ce v-am raportat în legătură cu alegerile. Mai exact, un fel de şantaj.

— Cu ce scop ?

— Atragerea doamnei Fulea într-o evaziune aeriană înscenată.

— Şi ?

— Am refuzat.

— În concluzie : ce ai de gînd să faci ?

— Foarte simplu. Să-mi exercit profesia în limitele demnităţii ei imuabile. Să-mi termin partea ce-mi revine din „Istoria armatei române moderne". Să reiau epoci prin care-am trecut superficial.

— Din ce perspectivă ?

— Contemporană.

— Te sfătuiesc să-ţi ţii opţiunile pentru tine.

— Am înţeles !

— Să nu faci în scris nici un fel de consideraţii.

— Am înţeles !

— Să renunţi la bravada ieftină.

— Am înţeles !

— Ce mai ştii de Augusta ?

— Nimic.

— Perfect !... Altceva ?

— Nimic.

— Eşti în preajma unui naufragiu ?

— Nici gînd.

— Ce faci în după-masa asta ?

— Nimic special.

— Atunci mergi cu noi la Profesor ?

— Cum ordonați.

— Iată, scumpa mea, cum arată pe dinlăuntru un locotenent perfect... Șterge-o la Anghelina, ți-a făcut înghețată și, ascultă băiete, nimic, dar absolut nimic nu este joacă și nimic, dar absolut nimic nu mai poate fi tratat din carlingă și de la zece mii de metri. Radu, tu înțelegi ?

Mefisto este atît de grav, încît îi transmite brusc un sentiment acut de prealarmă. Generalul se ridică, îi prinde umerii cu palmele și-l privește în ochi.

— Viitorul are nevoie de responsabilitatea totală a fiecăruia dintre noi în parte și de a întregului popor în conștiința de sine. Meditează și dacă poți demonstrează-ți cu date faptul că dintotdeauna a existat un mare și eficient laborator, un filtru dens, un decantor-sterilizator, un uriaș recipient de absorbție-temporizare, de aducere la realitatea autohtonă care folosește drept combustibil timpul ; poporul care nu greșește niciodată. Este una din legile imanente ale istoriei... Șterge-o la Anghelina ! Abia așteaptă să te vadă. Plecăm peste o oră.

— Mi-ar fi plăcut să-mi fie fiu, spune Mefisto după ce pleacă locotenentul, greu de recunoscut în ținuta de vară kaki, din doc, purtînd cizmă greoaie, cu tureatca strîmtă.

— Comod acum. Va fi mai incomod să-ți crești propriul fiu, începînd cu scutecele și biberonul.

— Elena !... La vîrsta mea ? O nebunie !

— Laș ?

— Dumnezeule... Dar asta, asta schimbă totul, Elena, draga mea, asta este aproape de necrezut. Îmi închipuiam că stirpea s-a secătuit, că nimic nu se mai poate continua, că a fost destul, cîteva sute de ani și-acum ce viitor pentru un Florescu...

— Viitorul acela asupra căruia i-ai atras atenția, acum cîteva minute, locotenentului. Viitorul care cere responsabilitate totală. Care se filtrează prin acel uriaș recipient amintit cu atîta pasiune și putere de convingere.

— Dar pînă atunci ?

— Sîntem aici.

— Ai judecat totul, Elena ?

— Asta nu se judecă, Costin... Asta se simte și se trăiește.

— Aparținem celor condamnați.

— Nu în omenescul din noi. Nu în noi înșine. Restul este decor. Nu mă interesează.

— Nici în ipostază de paria ?

— Pot oricînd spăla dușumelele. Asta menține silueta.

Generalul își apropie cu un gest tandru capul soției sale. Îi mîngîie părul mătăsos, stăpînindu-și greu impulsul de a-i cădea în genunchi... Este o clipă de tăcere adîncă scursă dintr-un alt timp decît prezentul, tăcere pe care generalul Costin Florescu încearcă s-o asimileze cu toate sugestiile ei. Venite din timp. Anticipînd timpul. Prerogativele, funcția și existența lui în profesie alunecă ușor, dar ireversibil, spre nesemnificativ. Să fie numai o senzație falsă ? Se pun, dintr-o necesitate imediată, premisele unor eșecuri viitoare, pentru că armata se dispensează acum de cadre excelent pregătite, care nici pe departe nu sînt ostile ideilor novatoare, ba dimpotrivă. Frica nu va anula nici gîndirea, nici nevoia de echilibru. Nu intimidarea este elementul dinamic al revoluției, ci convingerea. S-au ivit și carieriști care-și fac drum cu coatele. Tocmai pentru că este lucid în raport de viitorul apropiat, a avut o clipă de lașitate atunci cînd Elena i-a spus, cu cîtă sfîntă simplitate, că, iată, într-un fel atît de uzual, atît de banal, atît de firesc, el cel singur, el cel sortit să încheie un ciclu istoric, el cel urmărit de spectrul tragic al degenerescenței va intra în rîndul oamenilor, sporindu-și seminția, prelungindu-se direct în acel mîine atît de incert pentru clasa lui socială.

Mîngîie duios și tandru părul de mătase al Elenei, constatînd aproape cu spaimă cum austeritatea cabinetului pe care-l hărăzise muncii și datului obiectiv, rece și expresiv prin cantitatea lui de viață și responsabilitate, se dizolvă într-un ce neștiut, ori uitat încă din copilărie, ceva confuz, legat mai mult de simțuri. Miros de lapte, apă și săpun, plînsete pe ton înalt, uși închise și deschise cu zgomot, foială de femei, iarăși miros de scutece, de

levănțică, o privește pe Elena aproape cu spaimă, Dumnezeule cum este posibil ca ea, îi sărută fruntea înaltă, maiestoasă și o întrebă șoptit :

— Adevărat ?

5

— Problema nu se pune așa, sau nu se poate pune așa, sau nu se poate pune numai așa, fenomenul este mai larg așa cum spui *tu* (această tutuială îl enervează, îl face să devină scorțos și distant, lucru pe care Marcu Ion C. Ion îl reperează prompt și mîrîie : „tovarășe Cenușe, nu-i mai zice *tu*, zi-i *dumneavoastră*, *domnule locotenent*, ce să-i faci, ăsta-i năravofițeresc fără lecuire", „Ba nu, o să mă tragi tu de cozondraci, că te-ai trezit peste noapte sublocotenent". „Are dreptate ofițerul. Așa este, scuză-mă, domnule locotenent. Deci... *tu*..." Evident, nici o șansă ca Grigore Cenușă să renunțe la familiarismul ăsta butucănos). Deci *tu*, așa cum mi-ai demonstrat interdependența dintre ofensiva trupelor terestre și misiunile specifice fiecărei categorii de aviație în parte, misiuni care se suprapun pe diversele faze ale ofensivei, trebuie să înțelegi exact tactica și strategia partidului în actuala fază istorică : preluarea puterii și instaurarea dictaturii proletariatului.

Lui Vornicu îi crapă capul. Ieri a intrat de serviciu pe Regiment. După-masă, supraveghease programul cu severitate, Marcu Ion C. Ion, ofițerul lui politic, își ținuse informarea, hangarele se închiseseră, zi de rutină, serviciu de rutină, Bihordea îi devenise un fel de aghiotant plin de zel militar, nici un fel de aluzie, nici un fel de insinuare, ca și cînd între ei n-ar fi existat nimic în afara programului de aerodrom ; însera leneș, însera cu un fel de tristețe ofilită, încercase să treacă prin tristețea acelei înserări dincolo de care-l așteptau alte înserări la fel de triste și de singure, Sara însemnase un alt gol care adîncise golul lăsat de Augusta, scosese garda la inspecția armamentului, cînd l-a văzut pe adjutantul de serviciu fugind și strigînd : „Alarmă ! Alarmă !... Don' ent, l-au împușcat pe căpitanul Baciu... I-au luat avionul... La te-

lefon cu don' general comandant..." La telefon era chiar Leu, comandantul aviației, fostul comandant al Flotilei : — „Vornicu ! Urcă-te în avionul de alarmă... Zboară la Dunăre. Patrulează Dunărea între Giurgiu și Zimnicea. Doboară-l pe nenorocit..." „Ce tip de avion, domnule general ?" „Orice avion care încearcă să treacă Dunărea". — „Am înțeles !"... Servanții și motoriștii au scos avionul Au trecut șapte minute. Zece minute minimum, pînă cînd s-a alarmat comandamentul. Trei minute pînă l-au alarmat pe el. Douăzeci per total. Cinci minute pînă decolează. Zece minute pînă ajunge la Dunăre. Nu are hartă și nu-i trebuie hartă. Treizeci și cinci de minute. Căpitanul Baciu trecuse la aviația sanitară. Oricum, indiferent de tipul de avion, „sanitarul" nu putea avea mai mult de 160 de kilometri pe oră. În 35 de minute, 80 de kilometri. Totul depinde de unde-a decolat. Mecanicii învîrteau la bendix. Se lega în avion. Maistrul Cristea verifica eleroanele și profundorul. A venit Marcu, politrucul, fugind în derivă, cu cascheta în derivă. S-a cățărat neîndemînatic pe plan, călcînd pe aripioarele radiatorului.

— Don' locotenent... Dați-mi cuvîntul...

L-a auzit vag. Dintr-odată a văzut negru. I s-a făcut lehamite. Și scîrbă.

— Te bag în mă-ta de tembel... Marș jos de pe plan. Dacă te prind, te iau în pumni (și-a adus aminte de tot pomelnicul, a vrut să-și desfacă chingile, să-l ia în pumni, moș Cristea și-a vîrît mutra zbîrcită în carlingă, a pus contactele și fără nici o ceremonie i-a închis cupola).

A decolat de pe loc, tăind aerodromul pe diagonală, adică ăla voia să-i ceară cuvîntul de onoare că nu fuge, lumînarea mamii lui de tembel, pe urmă s-a înspăimîntat brusc de spaima celuilalt, de gîndirea lui strîmbă, trenul nu voise să se escamoteze, a încercat de zeci de ori să-l escamoteze, făcea manevra pînă la jumătate, nu se zăvorea, și cu el scos, cu 350 pe vitezometru și radiatoarele deschise, să nu se încălzească glicolul, a stat pe Dunăre pînă aproape de limita de benzină. N-a văzut nici un avion. Avea o poftă sadică, nu să-l silească să aterizeze, nu asta, avea o poftă sadică să-l execute, adică să-l ciuruie lent, în reprize, ca imbecilul să simtă că moare. Căpitanul Baciu, vînător cu mustăcioară de muschetar, pilot de mîna întîi, războiul de la A la Z și-acum ? !... S-a întors după căderea întunericului, printr-o boare transparentă

şi fluidă de lumină zodiacală. Boare care nu păstra nici o amintire din zborurile lor de război. Din tot ce-au fost ei, aici, în zilele acelea toride, de la apărarea Bucureştiului, în august '44, cînd el...

— Vă cer iertare, a spus Marcu Ion C. Ion.

— Un ofiţer îşi cere scuze, nu iertare. Nu sîntem la seminar.

Marcu a rămas la aerodrom. I-a cerut permisiunea să-l însoţească la controlul posturilor de santinelă.

— Mi-e dragă armata, dar sînteţi prea aspru, i-a spus. Noi, politicii, abia acum învăţăm aviaţie.

— Atunci, mai întîi, obişnuiţi-vă să respectaţi. Şi ce-i asta „noi" ? ! Există cumva două categorii de ofiţeri, „noi" şi „voi" ? !

— Vedeţi, o discuţie de principiu nu poate porni pe ton de comandă. Şi nici de la locotenent, care de fapt ar trebui să fie maior, la sublocotenent, care de fapt e mai mult civil.

— Ce-mi propui ?

— Să lăsaţi gradele la hangar.

— Înainte sau după ce-mi fac rondul ?

Marcu a rîs şi l-a bătut neregulamentar pe umăr. Ba l-a şi strîns de umeri cu labele lui mari de cazangiu.

— Am sfeclit-o aseară. Dacă, Doamne iartă-mă... Am garantat pentru dumneavoastră... Deci pentru locotenentul aviator Radu Nanu Vornicu nu garantează nimic din ce locotenentul reprezintă în sine. Libertatea lui, onoarea lui, demnitatea lui, conştiinţa lui, biografia lui, faptele lui de arme, rănile şi suferinţele, idealurile şi visele, împlinirile şi neîmplinirile, el tot este doar un semn de întrebare, o latenţă, care poate fi anulată sau poate fi întrupată nu de statele de serviciu în aviaţie, ci de umoarea, de raţiunea, de antipatia sau de simpatia lui Marcu Ion C. Ion ? ! Cumplit. Aproape se înduioşează la gîndul responsabilităţii strivitoare cu care a fost învestit Marcu Ion C. Ion. A simţit scîrba de el însuşi. Nulitatea lui. Reducţia lui brutală la zero. La nimeni. Ca şi cînd fraza candidă, conţinînd o oarecare îngrijorare depăşită, i-ar fi străpuns fiinţa intimă, acel ce unic în care s-a construit pe sine şi printr-o mişcare banală l-ar fi anulat fără nici un drept de apel. Restul n-a mai contat pînă s-au rezemat de căpiţa adunată nu departe de cimitirul avioanelor, în liziera de nord a aerodromului.

— În fîn nu se fumează, i-a spus lui Marcu şi Marcu a rîs.

— La dumneavoastră viaţa începe cu o grămadă de interdicţii.

— Dacă o lăsam să zburde, eram răposat de mult.

— Uităm gradele la hangar ?

— Le-am uitat. Te-ascult !

Cerul catifelat, somptuos. Vălul argintiu al Căii Lactee, Steaua Polară, lumina de poziţie a Nordului pîlpîind acolo în vîrful oiştii Carului Mic. Vornicu descifrează harta celestă cu un fel de frig interior. Cu înstrăinarea care îl vizitează din ce în ce mai des, ca şi gîndul imbecil al ratării. Toate simţurile lui se deschid nopţii fastuoase cu lăcomia dintotdeauna. Fînul aromeşte ameţitor. Este acolo parfum dulce de obsigă şi ovăscior, de creţuşcă şi floarea fînului, din Cîmpia Română adie un vînticel înmiresmat cu gust de pămînt încins, de lanuri coapte, de porumbişti răscolite cu sapa, cheamă din memorie femeile pe care le-a iubit şi cu care s-a iubit, Augusta răsărită după tufele de măceş cînd s-a întors călare de la conacul Fulea, o veşnicie de atunci, alături de o Augusta străină şi învrăjbită, Sara, niciodată Sara n-a visat cîmpul, n-a tînjit după vînticelul înmiresmat ; doar Ruja : „audzi, Radule ! La ce te gîndeşti tu şi nu simţi tu cum urcă vara-n flori şi-n fîn şi-n cer şi ce fel de voinic eşti tu că te laşi biruit ? Ia zî-mi tu mie ?". Ruja mirosind a busuioc, a lapte şi a izmă, munţii, lumina jucînd în prundişul zăcătorii, atunci era o linişte de început de lume, o pace serenă şi toropitoare în care aveai senzaţia că te resorbi în rădăcinile ierbii. Îl invidiază pe Radu Belcotă. Liniştea Prislopului s-a văzut la alegeri. A constatat cu răceală că nu l-a tulburat nici una din amintirile fugare, trunchiate, adunate în cadre desperechiate de film. Ar fi vrut să nu audă decît ţîrîitul cosaşilor, orăcăitul broaştelor, şoapta vîntului şi să nu vadă decît cerul... Siluetele negre ale avioanelor hîrbuite şi dezafectate, bimotoare de toate tipurile, cu tăblăria smulsă, cupolele sparte, unele fără cauciucuri, emanînd un miros dur de metal vechi, cu aripile întinse zadarnic, rămăşiţe triste, senile, neputincioase ale forţei, desene aerodinamice decrepite, i-au strecurat în suflet un sentiment dureros de neputinţă şi deznădejde. „Prea devreme pentru luxul ratării, amice", şi-a spus... „O ce voinic eşti tu că te laşi biruit ? !... Ia zî-mi tu mie ? !"...

— Degeaba m-ai înjurat. Degeaba ai vrut să mă umfli în pumni. Nu eu sînt de vină. Şi nu noi sîntem de vină. Noi ! Auzi ? Zic noi, comuniştii. Dintre voi au fugit cu avioanele. Alde voi v-aţi speriat de revoluţie. Parcă eu nu te-am văzut ? Şi nu te-am simţit ? Ţîşnea batjocura din tine prin toţi porii, cînd vorbea Conţea. El pe asta o ştie. Pentru asta şi-a riscat viaţa sub legionari. În loc să rîdeţi, de ce nu-l ajutaţi ? De ce nu treceţi peste lipsuri să vedeţi esenţialul ?... Jură tu pe ce ai mai sfînt că de cînd s-a ascuţit lupta de clasă nu te-ai gîndit s-o întinzi ?

— Oho ! În fiecare zi ! Ce lehamite mi-e de tine cu toate tîmpeniile şi insinuările şi urmăririle şi neîncrederea şi cadrul vostru disponibil. Fug ! Ăsta-i efectul, nu cauza, băiete... De ce fug nu te-ntrebi ?

— Zi tu, că văd, eşti de-al lor, trup şi suflet.

— Să nu-ţi trag un glonţ în dinţii ăia de cal.

— Trage ! Că atîta ştiţi să faceţi. Plumbul, ca să rezolvaţi tot.

— Nu-mi ţine predici. Sînt sătul.

— Zi-mi, care sînt cauzele alea care ne lasă fără avioane, că şi aşa avem prea multe ?

— O mie. Începînd cu mulţumirea pentru tot ce-am făcut ca ţara asta să supravieţuiască. Ne daţi afară. Ce e bă, cine v-a uns cu toate adevărurile pămîntului ? Nu putem discuta ? Ce iese din gura ta e sacrosanct ? Să nesocotim tot ce-a cîştigat gîndirea omenească în mii de ani ? Adică cam ce drept mi-am cîştigat eu după trei ani de război ? Să tac, să aplaud, să înghit, să-aştept lovitura care o să mă doboare ? Unde-i demnitatea mea ? Care-i viitorul meu ?

— Mai ai ?

— Băi băieţică, dacă totul începea omeneşte, astăzi n-aveaţi alături bărbaţi mai bărbaţi decît luptătorii. Aţi pus egal între gărzile albe şi noi, fără ca egalul ăsta să se potrivească nici pe departe.

— Ai tu toate informaţiile care să te facă pe tine chiar atît de sigur ? Ai crezut tu că „Barnabé", atunci cînd i-ai dat drumul, că tu i-ai dat drumul la decolare, mai ţii minte, erai ofiţer de serviciu, stăteai pe scara *„Fieseler"*-ului, ăla a venit cu foaia de misiune semnată fals.

— Nu sînt specialist în grafologie.

— Atunci de ce ne ceri nouă să fim specialişti în cinstologie ?

— Ce-i asta ?

Marcu rîde.

— Este. Cinstea oamenilor. Fidelitatea. Nu faţă de regimul nou, pe care unii nu-l înţeleg şi pe care alţii îl urăsc de moarte. Posedanţii din trecut. Ăia care au lăsat un popor întreg în sapă de lemn. Dar faţă de ţară. Noi toţi sîntem ţara asta. Atunci ?

— Atunci, ce ?

— Atunci cum să ai încredere ? Atunci cum să poţi fi sincer şi să vii la voi cu sufletul pe palmă ? Uite, fraţi luptători, eu sînt Marcu Ion C. Ion, cazangiu, vin la voi să vă propun să facem o armată nouă. Unde soldatul, fratele vostru mai mic şi fiul ţării, să fie respectat în tot ce are el omenesc. Unde să nu-şi mai facă de cap majurii, să nu-l mai înjosească şi să-i mute fălcile sergenţii, unde nimeni să nu-i fure de la cazan, unde să nu se fure benzina statului, unde să strălucească virtuţile ostăşeşti şi unde singura credinţă colectivă să fie slujirea poporului şi a patriei... Vornice, Vornice, parcă nu pe tine erau să te împuşte ăia de făceau negoţ pe viaţa voastră...

— O ştiţi şi pe asta ?

— Pe toate, că de-aia îţi umfli penele pe sus tu şi de-aia alţii s-au dus să sape la şanţuri. S-or fi dus şi nevinovaţi. Nu zic. Tăvălugul trece. Cine nu merge cu el, cade sub el. Asta-i şi n-avem timp de conferinţe. Dărîmăm, muncă nu glumă, clădim din zbor, de o mie de ori muncă nu glumă... Stai în cumpănă ca cioara pe cracă. Eşti tobă de aviaţie ! Eşti tobă de carte ! Ce-or vrea şi „ăştia“ să-l mai înveţe pe don' locotenent aviator Radu Nanu Vornicu ? Analfabeţii ăştia ! Parcă ar fi analfabeţii de vină că statul burghezo-moşieresc nu i-a şcolarizat.

— Ce vrei ?

— Să fii om !

— Sînt, fir-ai al dracului de popă răspopit. Sînt ! Că dacă n-aş fi ţi-aş scrie ilustrate de prin lumea largă. Ca „Barnabé“ !

„Barnabé“, tot locotenent, tocise doi ani un manual de engleză, cărase zilnic (asta se dovedise după fuga lui) cîte-o sticlă de benzină de avion în geantă, umpluse un butoi, undeva la o fermă din jurul Bucureştiului, aranjaseră în trei toată escapada, cine dracu să-l fi bănuit pe

plăvanul cu mutră de Fernandel ? şi-n ziua aceea, el era de serviciu, „Barnabé" avea o misiune la Braşov, cu un *„Fieseler"*. Stătuseră de vorbă, îşi pornise avionul, îl oprise, nu-i plăcea cum merge, pusese să i se cureţe bujiile, se dusese calm la Comandament, revenise cu foaia de misiune semnată, decolase de pe loc, fără să mai tragă la start — obicei practicat pe sub mînă — e adevărat, virase imediat după decolare, cam anapoda faţă de drumul Braşovului, el îl urmărise cum taie Bucureştiul peste Văcăreşti — pe urmă tăcerea. L-au căutat în munţi cu o patrulă în formaţie de luptă, largă. Nici o epavă. Pe urmă s-a lămurit totul, cînd radio Ankara a cerut pilot să ridice avionul...

— Atunci, dacă eşti, de ce scoţi untul din mine ? De ce-ţi baţi mă joc de noi, cu *„provizornicul regulament de educaţiune oficerească proletariană ?"* Hai ? De ce nu-ţi iei angajamentul să ne chemi tu mai pe tăcute şi să ne înveţi chiar cum se ţine furculiţa la popotă, că am mîncat ca vai de noi, să ne înveţi ce-i cu aviaţia asta dacă eşti om şi te trage inima la popor ; dar doar îţi umfli bojocii şi strigi şi mă priveşti „flegmatic, ca şarpele..."

— Perie-ţi limba proletarianule. „Dar doar" — „flegmatic", auzi la el... Mai ai ?

— Am ! Că nu în fălcile tale au pisat comisarii. Şi nu tu ţi-ai fript bojocii la cazangerie şi nici nu ţi-au bătut ciocanele să-ţi spargă timpanele ca să aibă Malaxa miliarde.

— Zît ! Cînd e vorba de carne friptă şi ucisă, să taci.

— Tac aici ; dar strig dincolo... Mă auzi ?

— Băi Marcule, te-aud şi nu te scîrnăvi pe noaptea asta, că-i un vis. Te-aud şi te-nţeleg şi nici frică nu mi-e de nimic, nu mai are de ce să-mi fie frică ; dar nici victimă de-a proasta nu vreau să fiu, că nimeni nu-mi dă zilele şi clipele-napoi şi nici profitor nu vreau, că mi-e silă, din coate nu dau că iar mi-e scîrbă, „moarte lor" nu strig că e josnic să ceri moartea unor necunoscuţi, „trăiască" iar nu strig, că sînt sensibil la gîlci şi răcesc mă, de ţara asta mă leg printr-un car de oase şi să-ţi iasă din cap că-i iau ţărîna pe tălpi s-o duc aiurea, n-am făcut-o pînă acum, n-am s-o fac nici de acum încolo ; iar de văzut lumea pe care mi-o propui, am s-o văd şi s-o învăţ singur. Nu pot mă cu dascăli. Chiar dacă au bărbile pînă-n pămînt. Sînt prea ros de război să mai pot cu dascăli. Drag mi-ar fi să

lupt pentru altă lume. Nouă, cum îi zici tu. Fără năravurile scîrboase ale ăleia vechi. Cu libertate pentru om. Scăpată de povara exploatării. În care să nu mai fie suptă biata țară. Că au supt-o destul toți. Știi că sînt tobă de istorie... Recunosc. Nu m-am dezmeticit încă.

— Să nu fie prea tîrziu.

— Depinde față de ce să nu fie prea tîrziu ! Față de ăia cărora le plouă cu stele pe epoleți ? Față de timpul meu interior ? Față de mișcarea diurnă a soarelui ? Față de macrocosmos ?

— Față de social.

— Este o idee.

— Mă bucur că mi-ai găsit și mie o idee. Cam bănuiam eu că mă iei în pumni. Chestia aia cu glonțul tras în dinți, dă-o-n mă-sa. Nu mai ține. Voiam să-ți propun ceva.

— Zi.

— Domnule locotenent, permiteți să raportez.

— Iar o luăm cu gradele ?

— Iar !

— Vă raportez că un tovarăș de-al meu, un tovarăș de frunte, se cam pregătește militărește. Mi-am luat angajamentul să-i găsesc pe cineva pentru aviație.

— De la Școala superioară de război, Marcule.

— Nu vrea ! Vrea om care-a făcut război, nu glumă. Și cinstit.

— Militărie, așa, fără să fi mirosit obiala soldatului ?

— A mirosit destul obiala deținuților politici.

— Cînd ?

— Păi, i-am zis că mîine, după program...

— Fără dictatura asta nu se poate ? îl întreabă pe Grigore Cenușă. În cabinetul larg zumzăie abia auzit un ventilator. Marcu Ion C. Ion stă înfundat într-un fotoliu și își roade unghiile. Sună telefonul. Unul din bateria de telefoane.

— Nu se poate, ofițerule. Nimeni nu-și dă de bună voie fabricile. Nici palatele. Nici obiceiurile... Da, tovarășe Andrei.

Cenușă ascultă atent. Asudă brusc. Îi tremură buzele.

— Asta-i Uniunea Tineretului Comunist din România, auzi, din Ro-mâ-ni-a, nu din lună și să dați drapelele că... Cum care ? ...Ia să veniți voi aici la secretariat să vedem și noi cine nu vrea și de ce nu vrea...

Cenușă lasă receptorul în furcă. Își șterge sudoarea.

— Într-o lună am terminat tactica aviației ? întreabă absent.

— Într-o lună zi de zi ?

— Zi de zi, cîte patru ceasuri. Dar seara. Pe conspecte. Pe esențial. Să văd. Să înțeleg ce este viu, ce se poate îmbunătăți. Mă bucur că ne-am revăzut... Să mă pregătesc pentru mîine seară ?

— Da !

— La ce oră ?

— Mi-e indiferent.

— Îți spune Marcu, mîine ..

Vornicu iese în aleea plină de tei. Apoi în bulevard. Statuia Aviatorilor se proiectează pe cerul transparent, verzui, al înserării. Stă o clipă nehotărît. Să treacă pe la Mefisto ? Urcă spre statuie. Se reazemă de un pom. Privește Icarul acela frînt în zbor, Icarul masiv din bronz, în țîșnirea lui spre înalt frîntă tragic, nu se gîndește la nimic, doar o oboseală nemotivată i se scurge din trup pe caldarîmul fierbinte încă, mirosind ușor a gudron. Nu realizează că pașii aceia rari s-au oprit. Aude vag glasul discret, complice, al milițianului :

— Nu este voie de așteptat aici, domnule locotenent... O anunț eu pe doamna că sînteți dincolo... Trăiți...

6

— Te-ai boit, Vornicu, îi spusese locotenent-comandorul care se dosise de război într-un birou, după conferința pe care-o ținuse în sala de mese, transformată în sală de festivități, cu scenă în regulă, el căutîndu-și un stil, adică o modalitate de a transmite date istorice, care, după o lună de luptă pe idei și informație cu Grigore Cenușă, începuseră să se esențializeze.

— Asta-i viciul istoriografiei burgheze, ofițerule, și tu ai căzut victimă modului ăsta eclectic de a gîndi, i-a spus Grigore Cenușă cînd ajunseseră pe la sfîrșitul cursului de tactica aviației. De fapt nu era nici un curs de tactica avia-

ţiei, erau nişte colocvii libere pe teme de tactici ale armelor întrunite, de strategie contemporană în care Grigore Cenuşă vîra mereu două chestiuni la care se raporta, dîndu-le peste cap tezele, pentru că mai apăruse încă un ofiţer, un căpitan de la vînătorii de munte. Datele la care se referea Grigore Cenuşă erau : bomba atomică şi „V"-urile, adică în ce măsură un focos atomic va putea fi cîndva adaptat unei rachete şi ce rază de acţiune, adică ce autonomie de zbor va putea avea cîndva o rachetă purtătoare de focos atomic ? !

— Asta înseamnă dialectică, zicea Cenuşă şi voi, ofiţerilor, gîndiţi-vă cum va putea acţiona în viitor o armată mică şi un popor mic ca al nostru într-un război atomic purtat, firește, de marile puteri. Auzi Vornice ? Tu precis te tragi din neam de vornici, oameni tari de vînă, auzi, dacă şi aşa te ocupi de istoria armatei române moderne, de ce naiba, la sfîrşitul secolului trecut, sari peste mişcarea socialistă din România, c-a fost una din cele mai puternice din Europa, a avut ziare de tiraj, a avut reprezentanţi recunoscuţi şi-n parlament de Kogălniceanu, purtau cu ei ideile revoluţionare cărora le răspundem noi astăzi... De ce nu aşezi armata în complexul de idei al epocii ?... Să nu zicem noi că eşti pe poziţie de clasă ? Dacă nu duşmănoasă, că tu nu eşti duşman, trăieşti intoxicat de scolastică, de spirit mic burghez, de o anume viziune eclectică, că nu vreţi voi să vedeţi întregul... Asta-i ! Şi să ştii că-ţi dau eu sarcină să ţii tu o conferinţă acolo la aviatori despre ziarele „Drepturile omului" şi „Lumea socialistă" şi despre „Contemporanul" şi să fii larg, să legi mişcarea de idei de la noi cu mişcarea socialistă europeană şi-atunci te lămureşti singur şi-ţi găseşti alte temeiuri, că te văd că bîjbîi şi-mi pare rău şi mi-a zis Marcu ce-ai zis tu, că eşti sătul de dascăli. N-ai decît. Eu n-am avut, uite că-mi găsesc dascăli, tu descurcă-te singur, că pe tine, văz eu, nu faptele, nu revoluţia te interesează, pe tine te interesează cum s-a ajuns aici şi pe ce temei, ca să te convingi pe ocolite, raţional, cu documente şi te superi pe Marcu cînd te face mic-burghez.

— Mă face el şi reacţionar şi mă alintă în toate felurile, tovarăşe Cenuşă... Grigore Cenuşă a rîs, aşa, doar cu buzele, ochii căprui i-au bătut într-o parte scurt, i-a cerut termen pentru conferinţă, el a spus două săptămîni, Cenuşă a zis două zile.

— Ești tobă de carte, uite aici o bibliografie, să-mi dai textul că-l batem noi la mașină...

Omul era autoritar, avea o disponibilitate practic nelimitată pentru recepție, își formase o sistemă de a degaja esențialul și a-l gîndi dinamic, putea să asculte patru ore nemișcat și să ia note ; dar cel mai adesea nu asculta, intra în dispută și obligația pe care și-o luase față de Marcu, de a-l frecventa pe Cenușă, îl azvîrlise într-o cu totul altă lume de idei decît aceea a aerodromului. Reluase „Istoria armatei române moderne" cu ochi critic. Adică încercase să-și descopere viciile : „scolastice, mic burgheze, eclectice" și cum naiba le mai zicea Cenușă, pentru că ele existau, își dădea seama de limitele propriei lui gîndiri, nu în raport cu materialismul istoric și dialectic, în fond și acestea alcătuind un sistem de gîndire, perfectibil, nu o dogmă sacrosanctă, coborîtă pe aerodrom la rang de fetiș, de adevăr ultim, ceva de genul dogmelor a căror călcare conducea la arderea pe rug. Constata o anume tentație spre rutină în clasificare și expunere ; un dezinteres pentru reinterpretare, cu toate că-l fascina posibilitatea de a migra din condiția lui și a se identifica perfect cu Marcu sau Cenușă, adică de a vedea lumea prin ochii lor, prin interesele lor de clasă și individuale. prin calitățile lor specifice. Marcu — un comod, cu o pasiune superficială pentru aviație, dornic să facă pilotaj, căzut rapid în rutina agasantă a unei frazeologii de ședință monocordă. Cenușă — neliniștit existențial, într-o efervescență obositoare, într-un proces cu sine și cu tot ce i se pare inerție, hărțuind cu întrebări, cu dubii, cu reevaluări, căutînd sensuri, voind să descifreze dinamica interioară a faptelor ; copleșit de sentimentul covîrșitor al atotputerniciei stăruinței umane, căreia îi hărăzea harul omnipotenței. Cenușă — fascinant, dar și secătuitor, într-o veșnică mișcare interioară, violent (asistase la scene dure unde cîțiva colaboratori, care nu înțeleseseră nu se știe ce ori nu pavoazaseră nu se știe cum, primiseră o „critică" cu nimic mai prejos decît maniera militară de a rezolva o neexecutare de ordin), îi deschisese treptat un orizont posibil și-l obligase, indirect, să se precizeze față de el însuși.

Scrisese conferința cu fișele pe masă, din galop, Cenușă o ascultase cu luare aminte, insistase ca sfîrșitul să demonstreze continuitatea ideilor revoluționare ale mișcării so-

cialiste, ca o componentă a gîndirii sociale românești și pe urmă tembelul acela de locotenent-comandor, deci maior, care hîrțogărise toată viața, fără să mai vadă avioane decît la cinema și, ca o bombă, la sfîrșitul conferinței, Conțea, scăldînd-o că da, tovarășul locotenent Vornicu (avuseseră loc niște mitinguri prin care se explicaseră schimbările structurale în procesul de formare a armatei populare și se propusese, ca o urmare logică, să se înlocuiască modul de adresare ierarhic cu *tovarășe* în loc de *domnule),* deci Conțea bălmăjise la început și pe urmă se reorganizase din mers, spunînd că tovarășul locotenent Vornicu nu are pregătirea politică să abordeze asemenea teme și deocamdată să studieze atent *„Cursul scurt de istorie"* al P.C.U.S. ; care este singurul îndreptar, singura biblie a proletariatului mondial și că numai de acolo se poate învăța cum să ne ferim de devierea trotkistă, de mrejele socialismului burghez, trădător ; mreje care, se vede clar, l-au prins de picior și pe tovarășul locotenent Vornicu.

Conțea i-a mai dat cuvîntul lui Bihordea care a spus că n-a înțeles nimic, conferința fiind prea „eclectică", lui Marcu Ion C. Ion care i-a combătut pe Bihordea și pe Conțea, dar mai pe departe, spunînd că tovarășul locotenent Vornicu a căutat să înfățișeze izvoarele mișcării socialiste românești, la care Conțea a replicat că nu este principial ca locțiitorul politic să nu fie intransigent față de greșelile politice ale comandantului său, aceasta este un fel de slugărnicie mic-burgheză, de abdicare de la principialitate... Cenușă era plecat cu nu se știe ce sarcină și la escadrilă. Marcu Ion C. Ion i-a spus mahmur : „se încurcă lucrurile", fără să-i explice în ce fel se pot încurca niște lucruri foarte limpezi, ca istoria mișcării socialiste din România anilor 1884—1889, istorie, este adevărat, nouă pentru Vornicu ; dar asta neînsemnînd mai puțin istorie...

...— Ce obicei rural să folosești papucii ăștia ignobili de rafie, spune din baie Valentina. O vede prin ușa întredeschisă a garsonierei. Valentina iese goală de sub duș, cu umerii brumați de picuri, nu-și găsește papucii și se șterge în fața oglinzii cu mișcări felin-sportive, mișcări armonioase, îmbietoare, într-un fel foarte propriu, complice...

— Ştiam, mai, cînd v-aţi întîlnit mîinile deasupra lui, că are să alerge la tine. Mi-a venit să-i trag palme. Era chemarea celuilalt, întins acolo în cosciug, ştii bine că era a lui, că nu pe tine te-a căutat, că n-a înţeles niciodată ce s-a-ntîmplat şi de ce i s-a întîmplat tocmai ei, că nu putea să se resemneze tocmai atunci cînd celălalt, auzi tu, el cel mort, îi revelase adevărul despre tinereţea propriului ei corp, propriului ei suflet.

Predica i-o ţinuse Strategul, venit pe aerodrom cu o clasă de cursanţi ai Academiei militare să vadă formaţii ale aviaţiei de vînătoare în zbor. Era printre puţinii camarazi de promoţie rămaşi sub arme. Şurub şi Mizantropul dispăruseră o vreme, ca să apară sub diferite înfăţişări: de dulgheri, de strungari, de şoferi, să năvălească peste el, să-l cheme la scamatoria cu „o skivivi, o skavava", să-l bruftuie dacă apa din cadă era prea fierbinte ; ori prea rece ; dacă nu avea nimic de mîncare sau atunci cînd li se părea că mîncarea este invers proporţională cu foamea lor : „băieţaş, ai soldă, capul ţi-a devenit perfect pătrat, fruntea ţi se îngustează cu fiecare zi care trece, ai rămas bun în grad, fără mofturi, cizmă zburătoare, miroase a peşte, scoate peştele, nababule ! Bă, cum ai pierdut-o pe Augusta ? Cu cine face fiara aia o cireadă de copii ? Mucles ! De la toamnă sîntem politehnicieni. Te-am ras, aşa că mai pune din soldă şi pentru *sărmanii alumni*". Doamna Vera îşi arăta ochelarii în vestibul şi se tînguia uşor, spunînd că va plăti toată apa care se consumă în Bucureşti, că ea a înţeles să-i ofere o cameră domnului ofiţer, dar nu unui regiment... Predica i-o ţinuse Strategul după întîmplarea de la biserica din Roman, cînd Taciturnul stătea cusut în sacul lui cu formol, ei erau de gardă, lumînarea s-a frînt peste sacul cu formol, sacul a luat foc şi Valentina s-a repezit să-l stingă cu vălul ei de amantă îndoliată, Vornicu s-a repezit în acelaşi timp şi mîinile lor s-au întîlnit deasupra mortului, ea stinsese flăcările, flăcările îi arseseră carnea la încheieturi, pe urmă venise toamna, era singur, pe fereastra garsonierei curgeau broboane grele de apă, scria un fel de cronică după carnetele lui de însemnări din timpul războiului, cuprins de o lăcomie inexplicabilă de a se redescoperi. Soneria. N-avea cine-l căuta. Doamna Vera era la bridge. Ziua ei de bridge. A ezitat. Pe Sara a întîlnit-o la

Gigi, Gigi revenise, se mutase în apartamentul Sarei şi Sara se mutase undeva la Şosea, nu puteau fi decît băieţii, dar ei nu sunau timid şi parcă speriat. Ea. Fulgarinul şiroind. Capişonul şiroind. Baltă la picioare. Un geamantan de piele. Nefardată.

— Am venit, a şoptit cu atîta disperare, încît s-a speriat de ecourile pe care disperarea ei le-a trezit în el.

Femeia blondă de atunci, cînd a ieşit de la mitingul acela unde s-a strigat „moarte lor" şi ei nu se puteau uita unii în ochii altora şi bulevardul era scăldat în lumina dulce a amurgului şi, dinspre Dalles, femeia blondă a izbucnit din masa amorfă a trecătorilor, iluminată şi parcă în extaz, repezindu-se în braţele Taciturnului. Pe urmă Mamaia, poligonul lor de trageri în ţinte terestre şi aeriene, la mansa remorcată deasupra mării. După o zi toridă de plajă, de valuri spălîndu-le trupurile. Seară. Adîncă, de-i venise să plîngă. Stătea pe gardul din pămînt bătut şi aştepta să răsară luna. Abia redescoperise farmecul singurătăţii. A venit Taciturnul. S-a aşezat alături. Miros de nisip încins, de tizic, de alge. Ascultau marea. Pe urmă, Taciturnul, cu care nu schimbase un gînd, cu care nu avea decît relaţiile banale de aerodrom, i-a povestit tot. Ceva din echilibrul lui placid se dereglase. Omul simţea nevoia să se mărturisească. O făcea gîfîit, repezit, ca şi cînd ar fi găsit un prilej unic, nerepetabil, înghesuit între două tăceri uriaşe. S-a înspăimîntat. A simţit, cu o dimensiune dincolo de făptura lui materială, prezenţa definitivului. Spectrul rece, glacial, spectrul albastru-violet al morţii era acolo. Ca de atîtea alte ori. Învăluindu-l pe Taciturn, ca pe atîţia alţii, care, presimţind, îşi lustruiau la infinit cizmele, ori se uitau pe ei cosînd cîte-un nasture, ori se spovedeau în scrisori lungi, ori tăceau ; dar de cele mai multe ori găseau pe cineva căruia să-i transfere spaima de necunoscut şi greutatea biografiei care-i apăsa şi astfel, într-un mod cu totul inexplicabil, să se despartă de ei înşişi, încredinţîndu-se pentru o foarte scurtă supravieţuire memoriei celor din jur.

L-a fascinat şi l-a aruncat în disperare, disperarea şi uşurinţa cu care ei se despărţeau de biografiile lor, de viaţa lor, de spaimele şi lestul lor cotidian, pregătindu-se pentru trecere, ca şi cînd biografia ar fi fost singurul balast care îi

împiedica să decoleze pentru nefiinţă. Taciturnul devenise impudic. Aruncase vălul ipocriziei, îşi mărturisise eşecul într-o căsnicie aranjată de babaci cînd el era pe front — ceva de „Via Mala". Răsărise luna, pervers de leneş. De fastuos. De voluptuos. O lună imensă, însîngerată, funambulescă. O lună presentiment. O lună avertisment. O lună cioclu. Siajul de aur greu, marea însolzită în argint, satul dobrogean sub umbrele prelungi şi tremurătoare ale salcîmilor, cerul imens, senzaţie de disoluţie, de resorbţie în noaptea somptuoasă şi nevoia dureroasă de confesie a Taciturnului. Desigur, Valentina. Femeia blondă. Salvarea Taciturnului de la eşecul conjugal. A doua zi tragere la ţinta terestră. O joacă. Mai mult pentru piloţii tineri. Ţintă aşezată la o sută de metri de coasta golfului Midia. Program de rutină. Taciturnul încercănat, absent.

— Băi Taciturnule, dacă nu te simţi bine, dă-l dracului de zbor, i-a spus ajutîndu-l să-şi lege chingile.

— Prostii !

Decolare. Înălţime. Angajare pe ţintă din viraj. Picaj banal... Picaj abrupt... Ce nebunie gratuită... Picaj... Redresare... Tîrziuu ! a urlat cînd cele aproape patru tone de metal s-au înfundat în aerul rarefiat al zilei toride, izbindu-se surd în nisip ; lovitură, salt, altă lovitură, o aripă tîrîtă pe plajă, salt, apa ţîşnind în jerbe, spumă, avionul crucificat în valurile albastre înspumate, la douăzeci de paşi de ţărm, deasupra — cerul şi pescăruşii... Sirena. Sanitara. A sărit pe scară. A ajuns la avion prin apa pînă-n brîu. Taciturnul smuls din chingi. Proiectat pe-o aripă prin cupola sărită. Cu picioarele spălate de valuri. Gemea încă. Avea spumă de sînge la gură. A vrut să-l ridice în braţe. Oroare. I s-a scurs printre mîini... O masă tumefiată de carne, fără nici un os întreg. Încă gemînd... Felcerul cu mînecile halatului suflecate, halatul plin de sînge, îl coase pe Taciturn în sac. Îl impregnează cu formol. Îi surîde cu dinţi de viplă : — gata, tovarăşe locotenent... conform tradiţiei, îi împart hainele. Lenjeria. Lucrurile de toaletă. Lui îi revin şi papucii de rafie pentru baie...

— Ce obicei rural să foloseşti papucii ăştia ignobili de rafie, spune din baie Valentina. O vede prin uşa întredeschisă a garsonierei cum îşi şterge trupul statuar cu mişcări feline şi coama sălbatică de păr blond îi ajunge pînă la mijlocul suplu, de femeie împlinită.

7

— Mă ai pe conştiinţă şi te ai pe conştiinţă, îi spusese acum cîteva zile doamna Fulea cînd o vizitase cu Valentina în demisolul blocului din spatele Bisericii Albe, într-o garsonieră dublă înţesată pînă la tavan cu mobilă, covoare şi tablouri... Valentina este o şarmantă... Desigur, o cunosc. A fost cea mai curtată soţie de căpitan aviator. Şi cea mai inaccesibilă... Fulea este bine mersi. La beci. Deocamdată nu ştiu unde, dar la beci. La răcoare. Mary a reuşit să scape. Mi-a scris de la Livorno. Nu ştiu ce fac ei la Livorno... Vă rog să luaţi loc. Valentina, ne faci o cafea ?

— Imediat, Ana !

— Dacă n-ai căzut încă în rahat, ai să cazi mai curînd decît te aştepţi, căpitane... (Avansarea avusese loc la 30 decembrie, printr-o ceremonie sobră.) Întreţii relaţii dubioase. Eu, de exemplu. Apoi, şoptit. Valentina se salvează... Salvează-te... Apoi, tare. Ei, cum îţi plac vastele mele apartamente ? Mi-aţi păpat via. Mi-aţi păpat zestrea. Mi-aţi păpat bărbatul. Deocamdată rezist şi rezist bine. În plus, fac cosmetică. A, nu. Învăţ. Sînt ucenică...

Doamna Fulea, mignonă, mai subţire decît în iarna aceea de după război, strînsă în rochia mov de interior, cu unghiile tăiate în carne, date cu o pastă sidefie, părea foarte tînără, naturală şi optimistă. Fuma cu acelaşi ţigaret lung din aur şi îi explica Valentinei ordinea în care-şi aranjase tablourile, mobilierul ; covoarele, care miroseau a naftalină, erau strînse sul, legate şi etichetate, avînd scris cu litere cvasigotice dimensiunile, atelierul şi anul în care fuseseră ţesute. Apăruse un domn îmbrăcat cu un sacou în carouri, cu mustaţă subţire, înalt pe care doamna Fulea îl prezentase „Omul meu de afaceri", tipul se plecase adînc în faţa Valentinei şi după ce o studiase atent i se adresase lui :

— Domnule căpitan, gîtul doamnei este făcut pentru argint chinezesc, jad şi chihlimbar. Fără aur. Aurul vulgarizează în cazul doamnei. Oricînd la dispoziţie.

Îşi scosese portofelul din piele albastră şi-i dăduse cartea de vizită. Apoi apăruse precipitat Stamate Chiriac. Se auzise maşina stopînd lîngă bordură. Prin perdeaua tăiată ici, colo, se vedeau doar roţile şi partea de jos, albăstrie,

a caroseriei. Pe scrinul *rocaille,* aurit vag, cu poleiala sărită, era o fotografie mare a doamnei Fulea, o fotografie din tinereţe, fotograful, un artist, o fotografiase din contrapantă, femeia plutea parcă într-o pajişte cu fîn înflorit care-i ajungea la şold, îşi ţinea capul dat pe spate, părul brun, gros o-nvăluia cu voluptate, se vedea că bătea vîntul şi că vîntul acela îi era parcă amant, îmbrăţişînd-o tîlhăreşte şi că Ana de-atunci se lăsa îmbrăţişată tîlhăreşte de vînt, cu o dăruire hoţească.

— Mă stupefiezi, Radu, spusese Stamate Chiriac... Cum Dumnezeu nu v-am descoperit înaintea lui, doamnă ?

— Descoperirea trebuia să fie reciprocă, domnule, spusese Valentina... Ce mai face Augusta ?

Stamate Chiriac rămăsese siderat. Doamna Fulea rîsese răguşit, cu rîsul ei gros de fumătoare înrăită.

— Ştie totul, spusese...

...Acum se plimbă la braţ cu Augusta şi Valentina prin atelierul vast al Pictorului şi Vornicu are senzaţia stranie că din nou şi pentru a cîta oară a aterizat cu paraşuta într-un cu totul alt univers, un univers străin, undeva la marginea sau, mai corect, dincolo de înţelegerea lui...

... — Îngrozitor iubitule, îi spusese Valentina după ce oficializaseră legătura lor, nu voise să fie nimeni, nici martori măcar, părinţii ei podgoreni de prin preajma Odobeştilor îi făcuseră odinioară nuntă mare, el îl ştia pe căpitanul State, tip frigid, milităros, pilot la „Bopi", bombardament în picaj, de-o gelozie bolnavă, spusese Valentina, o ameninţa cu pistolul, îi interzisese să danseze cu altcineva decît cu el, n-o scotea în lume, pretexta misiuni în oraşe îndepărtate, ca să năvălească noaptea acasă şi cu pistolul în mînă să scotocească prin dulapuri, în pod, în pivniţă, divorţase şi-l întîlnise pe Taciturn, fusese ceva inexplicabil şi acum el o acceptase cu un fel de sfîrşeală, cu o mîndrie rece, era o femeie superbă care-l punea în valoare, punîndu-se în valoare. Împreună formau o pereche care stîrnea gelozii. Valentina nu se ocupa aparent de nimic în afara menajului lor, de lectură şi desen. Adunase din anticariate o sumedenie de istorii de artă, biografii de pictori şi doamna Constanţa Cristea, mama, deci soacra, ţinuse să-l asigure că Valentina nu are de ce să-şi piardă vremea cu vreo slujbă, de vreme ce părinţii ei îi asigură cămara şi un venit lunar echivalent soldei lui. Doamna Constanţa Cristea venise la o lună după ce oficializaseră căsătoria, condu-

cînd un fel de automobil, un „Zigoto" rural, ceva între „Ford" 1924 şi „Chevrollet" 1925, pe jumătate furgonetă, plin cu damigene, gîşte îndopate afumate, miere şi în trei zile găsise un apartament gol, două camere pe hol, baie şi bucătărie pe care-l mobilase cu Valentina, pe el ţinîndu-l la aerodrom. Valentina îi dăduse întîlnire la „ceas", la Universitate şi de acolo îl invitase „acasă". Apartamentul era la parterul unei case cu etaj, un fel de vilă între strada Eminescu şi bulevardul care acum se numea Ana Ipătescu, avînd în faţă trei metri de grădină unde domneau trandafirii agăţători. De cum intrase acolo se simţise şi străin şi, în plus, un fel de anexă, doamna Constanţa Cristea fiind un fel de zeu tutelar, de un pragmatism înfiorător, altoit pe o fiinţă frumoasă, rece şi dictatorială.

— Pe State ţi l-am găsit eu. Pe Radu ţi l-ai găsit singură. Descurcă-te, spusese la cina „familială", îi privise rece, cu ochi albaştri sinilii, era aproape măreaţă, îmbrăcată sobru, se pare că era şi directoarea şcolii din comuna natală şi directoarea unei cooperative, a doua zi se suise la volan şi demarase într-un nor de fum albăstriu... — Îngrozitor iubitule, îi spusese Valentina într-o noapte... Maşinile voastre vă dezumanizează... Ceea ce este îngrozitor, voi nu vă daţi seama de asta. Maşina aceea cumplită, ilogică, vă cheamă în moarte, şi voi numiţi chemarea asta veşnicie.

— Da, dacă judeci totul de la inteligenţa tramvaiului, îi răspunsese, ea se ridicase într-un cot, părul blond, aproape alb îi căzuse pe-un umăr, îl privise lung, el n-a ştiut dacă-l vede pe el, ori pe celălalt, pe mortul din formol care luase foc, la încheieturile ei rotunde purta semnele cafenii ale arsurilor de atunci, carnea de ivoriu, tare, îi palpita, avea o frumuseţe stranie, de star, o frumuseţe accentuată inteligent cu dermatograful, o frumuseţe care se impunea violent, de la prima vedere, îl privise impersonal, apoi, brusc, izbucnise în plîns, îl înlănţuise sălbatic, îl muşcase de buze, de piept şi-i spusese printre sughiţuri : „Nu vreau să te mai duci acolo... Nu vreau... Niciodată..." Apoi adormise brusc sughiţînd a plîns, cu buzele răsfrînte şi cu un abur uşor de roşeaţă colorîndu-i feciorelnic obrajii... Augusta declarase război profesiei lui, condiţiei lui militare, brutal, necruţător, cu ironie acidă. Valentina, iat-o, îi declară război altfel, chemînd în ajutor lacrimile. De ce ?... În ce sens crede Valentina că i-a dezumanizat

zborul ? ! Ce s-a întîmplat cu Valentina pe spaţiul experienţelor ei ? State, Taciturnul, el ? Moartea brutală a Taciturnului ? Doar asta ?...

...Era dirijorul lor preferat. Nu puteau spune cu precizie de ce-l prefera fiecare ; dar numele lui văzut în fugă pe afiş la începutul săptămînii a stăruit între ei zi de zi, cu toate că Valentina nu l-a rostit niciodată ; iar lui îi venise o serie de piloţi tineri şi-l uitase. Începuse zborul de noapte. Vineri decolase la ora 0. Cer pur de catifea grea, ori de brocart, plin de luminiscenţe fascinatorii. Aterizase cu un sentiment acut al veşniciei... Se regăsise. Era lacom de tinerii aceştia, recrutaţi dintre muncitori şi ţărani, meniţi să alcătuiască structura densă a unei armate care-şi desemna ţelurile într-o indisolubilă legătură de destin, cu destinul poporului. Marcu fusese mutat ; ori trecuse din nou în viaţa civilă, era activist ; îl înlocuise unul Magra, tip fioros, la un exerciţiu de apărarea aerodromului tema cerea să se treacă peste rîuleţul care despărţea liziera de şosea, Magra acela vizibil semianalfabet ordonase unui soldat să se ciucească şi i se cocoţase în spate, obligîndu-l să-l treacă peste rîu. El ordonase culcat, chiar cînd escadrila se afla la mijlocul rîuleţului, şi el era în apă pînă la brîu, soldatul cu Magra în cîrcă şovăise, el repetase ordinul şi soldatul se aruncase în apă, Magra amerizînd şi, ca toată lumea, luînd apă la galoşi. Avuseseră o explicaţie dură. Îi spusese lui Magra că ceea ce a făcut, umilind soldatul, transformîndu-l în animal de povară este incalificabil. Individul a ripostat, făcîndu-l reacţionar. A înaintat un raport rămas fără rezultat. De atunci Magra îl pîndea cu o răutate vădită. Stătea la front cu un carnet în care nota tot ce spunea el, vîrînd vîrful creionului în gură şi scoţînd vîrful limbii cînd tipărea literele strîmbe şi chioambe... Deci el plecase la aerodrom şi ea nu se mai trezise ca altădată cînd pleca. Nu-i mai făcuse cafeaua fierbinte, nu-i periase vestonul, ceea ce-l neliniştise şi-l duruse era faptul că nu-i auzise tălpile goale pe parchet, ca altădată, acest altădată însemnînd cîteva luni în urmă. Atunci, cînd el se culca devreme, îi simţea palma fierbinte pe frunte. Respiraţia pe buze. Se schimbase ceva profund în viaţa lui intimă. Îl năpădea o mireasmă stranie de somn, de trup cald de femeie, un ce lubric discret al porilor şi pielii, o voluptate cenzurată a buzelor cărnoase, a umerilor rotunzi şi-a sînului matur, împlinit de femeie, întrevăzut prin despicătura cămăşii de

noapte, fluidă. Odaia fusese şi-n vinerea aceea plină pînă-n tavan de liniştea nopţii. Luna bătea-n ferestre. Se răspîndea pe covor. Existau acolo, în odaia lor, umbre pe care le redescoperea cu fiecare plecare la aerodrom, în afara umbrei foşnitoare, molatice, exalînd mirosul aţîţător al femeii abia trezite şi mai tîrziu, cînd el îşi încheia vestonul, ea, femeia relaxată în somn, transformîndu-se brusc în soţie, speriată, mereu umblînd fără rost să-i aducă lucruri pe care nu le uitase ori de care nu avea nevoie. N-a mai băut cafeaua ca „logofătul Tăutu". Îi era greu să facă ceea ce de cîteva luni făcuse ea. Răsucise comutatorul din hol. Tot ce pînă acum fusese numai al lor, noaptea cu visele tăcute şi fantastice, a rămas în dormitorul unde ea îi spusese la început : „să te mai adun bucăţică cu bucăţică, pijamaua, locul cald săpat în saltea, mirosul de bărbat risipit în aşternut, privirile", au rămas toate în dormitor, în visele ei străine, lîngă trupul ei leneş şi amorf şi indiferent. Lumina impersonală din hol, cuierul, cascheta, cojocul de zbor. Atunci a şovăit. Voia s-o sărute ca-n nopţile de început. Să-i simtă pe buze, multă vreme, pînă cînd zăvorăşte carlinga, gustul somnului şi al grijii... Să-i şoptească c-o ia cu el... A întredeschis uşa dormitorului. Era echipat de zbor, greoi şi incomod pe pămînt. Era pregătit pentru cealaltă existenţă, dîndu-şi seama în noaptea de vineri, ce tîrziu Dumnezeule, ce tîrziu, de existenţa lui dublă, de faptul că în clipa aceea el pleca pentru o altă ipostază a vieţii lui, că era străin aici, după cum fusese străin în lumea Augustei, că peste un ceas va intra în sfera unor relaţii absolut noi şi neinteligibile pentru ea şi că ea rămîne să fie egală cu ceea ce a fost pînă-n clipa asta, pînă acum un an, sau zece, ori pînă mîine-n zori, pînă poimîine şi pînă peste un an ori peste zece. A închis uşa uşor. Ea dormea abandonată, cu palma sub ceafă, cu părul blond platinat încadrîndu-i obrazul îmbujorat, cu gura întredeschisă, acuzînd violent voluptatea.

Vineri noaptea a zburat, sîmbătă a fost liber, sîmbătă seara a fost concertul şi după concert sînt aici, la Pictor, unde se simte el aterizat cu paraşuta, cu atît mai straniu cu cît Valentina îşi continuă viaţa pe care-a avut-o înainte de a-l cunoaşte pe el şi pe care, probabil, o are în afară de el. Există mereu un prag dincolo de care el nu poate trece. De ce ? O incapacitate interioară ? Îi lipseşte ceva din mecanismul simplu şi la îndemîna oricui ? Ce

se putea schimba la Valentina numai în cîteva luni ? Absurd !... Cum a descoperit-o pe Augusta ? Şi de ce-a descoperit-o ? Şi de ce îl pune în situaţia penibilă să-i facă conversaţie doctorului Ciocîltea, tip interiorizat, care şi-a vărsat cafeaua pe pantaloni, care priveşte lumea prin lentilele groase ale ochelarilor, mai mult o caută pe Augusta din priviri, o Augusta necunoscută, străină, tunsă scurt, purtînd şi ea ochelari fumurii, avînd gesturi retezate, cu talia îngroşată, care i-a întins mîna şi nu l-a lăsat să i-o sărute, l-a privit foarte atent prin ochelarii fumurii, o privire interogativă şi i-a spus cu un fel de veselie rece : Nu te-ai schimbat deloc !... Trebuia să-mi imaginez... Apoi brusc, ca şi cînd i-ar fi transmis o banalitate: Şi cum te rabdă ravisanta doamnă blondă ?

Stamate Chiriac îi face semn să se uite la pantalonii doctorului Ciocîltea. Doamna Fulea îi spune Pictorului că singurele tablouri pe care deocamdată le vinde la preţ bun unor „d-ăştia noii" sînt naturile moarte şi-i pare rău că are prea puţine cu fazani şi raţe sălbatice şi arme de vînătoare şi pepeni şi fructe, că ar fi făcut avere... În adevăr, se văd nojiţele albe ale izmenelor atîrnînd vesel pe deasupra ciorapilor boţiţi. „Ce spui de Augusta, formidabil ce s-a schimbat, dar să ştii că este eminentă şi, n-o vezi ? este la al doilea copil... Nevastă-ta a terminat-o. Ca femeie... Nu mai ştiu ce să zic... Mi-a spulberat toate visele. M-a adus pe pămînt mai repede decît credeam. Stupid... N-o înţeleg nici acum. Ştia că-i ofer totul. De ce dracului izmenarul ? Tipul îţi spune ceva ? Groaznic!"

Înregistrase răutatea acră a Augustei. N-au trecut decît trei ani. Absurd. Nu putea îmbătrîni în trei ani. Acum o ascultă pe Valentina, sînt prea departe să audă ce-i spune Valentina, Augustei, dar Augusta îşi scoate ochelarii şi-i aruncă o privire scurtă, o privire dintr-odată vie şi strălucitoare, încărcată de sarcasm, îi face un semn cu mîna, îl cheamă şi Stamate Chiriac îi şopteşte că Augusta s-a trezit. A ieşit din carcasa ei de tovarăşa doctor Ciocîltea. „Du-te, domnule, a prăjit-o doamna ta pe foc scăzut."

— Bine regizat, dragii mei, spune Augusta, dar nu mă interesează. Vă urez să fiţi fericiţi.

Le întoarce spatele.

— De necrezut, şopteşte Valentina, şi-i înfige unghiile în palmă.

— Altă dată consultă-mă și pe mine... Așa !... Din camaraderie. O ia de braț oprind-o în fața ultimelor tablouri ale Pictorului, adică un Lenin adresîndu-se mulțimii de pe botul unei mașini blindate și un Stalin impozant, singur, proiectat gigantic într-un spațiu pe al cărui fundal se vede o hidrocentrală...

— Ți-am pregătit o surpriză, i-a spus Valentina înainte de a se îmbrăca pentru concert.

— Adică ?

— Nici o întrebare. După concert mergem la Pictor. Are o aniversare, ceva.

Cîteva raze ale amurgului trecute prin ochiurile perdelei cădeau pe „marina" lui Știubey. Valentina o găsise la o consignație. Era moda consignațiilor acolo unde foștii posedanți își vindeau mobilele și tablourile, covoarele, bibelourile, argintăria și aurul. Valentina îi povestise că doamna Fulea era o maestră, știa exact ce se caută, ce se vinde, nu vindea prin consignație, vindea direct prin omul ei de afaceri și numai ca să aibă acoperire, rar, prin consignație. Încercase să descifreze sensul vieții lor în doi. Sensul întîmplării care i-o adusese pe Valentina. Mănunchiul acela de raze căzînd pe marina lui Știubey, valuri ușoare, verzi albăstrii, foșnitoare, legănătoare, infinite, ieșind mereu din fundalul vernil al peretelui a rupt rutina punînd în valoare „casa lor"... Ce curios ! A încercat să se situeze în această „casa lor". Acest plural înmulțind într-o infinitate de ipostaze tot ce se găsește între pereții apartamentului de închiriat. Valentina vînzînd toată mobila, la două săptămîni după plecarea maică-si. Îl consemnase iarăși la aerodrom. Rămăsese cu hamalii, cu Șurub și Mizantropul. Îl sîcîise zile-ntregi cu întrebări... „Cum se simte în carlingă ?... Ce-i aceea o carlingă ?... Cît este de mare o carlingă ?... Ce ocupații are în carlingă ?..." După două zile s-au întîlnit din nou la „ceas" la Universitate. Era veselă, exuberantă, într-o rochie înflorată, învoaltă, l-a invitat la cofetărie, la „Scala", și cînd a înserat l-a dus „acasă". Era misterioasă, fericită, alintată.

— Îți place acasă la noi, dragul meu ?... Haide ! Acum destinde-te ! Odihnește-te !... Diseară vin băieții. Cinăm împreună...

A înțeles pe loc rostul mobilei cu linii curbe, mobilă joasă, miniaturală, rostul spațiului cîștigat, culorile tan-

dre, tot ce compensa unghiurile abrupte şi incomoditatea carlingii, austeritatea carlingii, ca şi modul cum îi primise pe cei din „Albatros" sau pe oricare din foştii camarazi, unii veniţi în Bucureşti cu delegaţii de la alte unităţi, alţii în căutare de lucru, biroul de plasare fiind alcătuit din Şurub şi Mizantrop, avea un fel cordial de a deschide uşa, camaraderesc, băieţii veneau stînjeniţi, obosiţi, reticenţi, ea era veselă, îi punea la treabă, le ştia poreclele, totul era firesc, stabilise legătura cu ceea ce fusese el, cu lumea lui, i-o continua discret, inteligent...

— Îţi place acasă la noi, dragul meu ?

Şi el coborînd din spaţiu, aici, spre acest punct minuscul, infim de pe Terra (senzaţia că vedea Planeta rotindu-se ameţitor sub aripile lui şi el un punct fix în spaţiu, continentele, oceanele, istoriile, apoi el spiralînd să-şi găsească propria istorie, apoi aerodromul, vîntul, casa, femeia lui).

— Îţi place acasă, dragul meu ?

Acest microunivers plin de linii odihnitoare, de culori tandre, de simplitate confortabilă, stăpînit de ea cu graţie, îmbibat de aromele suave ale trupului şi părului şi rochiilor ei. Vicleniile ei. Duşul. Duşul fără obiect. „Obiectul" cu halatul de baie violet şi scămos înfăşurat pînă deasupra sînului, cu umerii brumaţi de stropi, încercînd să-şi pună ordine în coafură. El oprea apa. Ea îl privea în oglindă şi-l întreba dac-o preferă cu breton ; ori femeie fatală, cu părul în ochi ; ori pur şi simplu în coamă dată peste cap... Aşa ?... Sau aşa ?... Ori aşa ? Îi ştergea umerii. Îi săruta pe rînd. Ea rîdea gîlgîit. Fugea, tropăind cu tălpile goale. Afară se-nsera.

— Ieşim în civil ?

— Ieşim !

Îşi lega cravata sub privirea ei plină de admiraţie.

— Phii !... Niciodată n-am să înţeleg cum de poţi să faci treaba asta încurcată !... Ajută-mă să-mi închei fermoarul.

Iarăşi viclenia căreia îi cădea victimă, conştient. Vedea gîtul rotund, musculos, cu pielea aburită sub care palpitau venele albăstrii. Îi trecea buzele pînă la rădăcina părului, ea rămînea o clipă nemişcată, şi el aştepta acolo, cu buzele îngropate la rădăcina părului mătăsos, aştepta reîntruparea femeii în voluptate. Rămîneau două locuri goale, undeva într-un rînd de fotolii de orchestră, ori în

vreo lojă de teatru şi-n casa lor, tîrziu, se strecura ceva inefabil, ceva subtil şi răscolitor şi dureros, pentru că ea evada într-un loc şi un timp indecis, plin de umbre şi n-o mai reîntîlnea decît atunci cînd adormeau tîrziu, îmbrăţişaţi, lacomi cu disperare unul de celălalt...

Cînd şi-a întins fişele pe masa de sufragerie l-a privit lung şi-a luat poşeta, mănuşile, l-a sărutat pe frunte şi s-a dus după tîrguieli. A venit cu un camion, aducînd un biroaş stil „Sheraton", cu linii curbe, dulci şi fluide, pe care l-a instalat în dormitor : „Să te văd cînd lucrezi, eu să citesc şi tu să lucrezi, ai să vezi, am să-ţi fac un desen, tu lucrînd la birou, un desen simplu, în creion". A mai adus un şevalet pe care l-a instalat în colţul dintre pat şi fereastră.

— Munca ta mă linişteşte. Te superi dacă pictez ? Este pasiunea mea. Modul meu de a fi eu însămi. El mi-a făcut praf şevaletul. Mi-a rupt mîzgălelile. Atunci am plecat... O, nu ! N-am s-o fac cu ulei. Deocamdată acuarele. Da ?... Sînt atît de fericită !

Vornicu urmărise atent manevra tactică a Valentinei. Aceea de a-i schimba centrul de greutate de pe aerodrom pe acest interior, care, într-un fel, îl fascina ; dar care îi rămînea, dacă nu străin, atunci exterior. Nu investise în el nici muncă, nici imaginaţie, îl preluase pur şi simplu, nu se identificase lui. Valentina, da. Acum, viclean, voia să-l rupă de aerodrom şi să-l aducă aici, să-l lege de birouaşul stil „Sheraton", să-l ţeasă într-o plasă de legături lui familiare, Şurub şi Mizantropul, mai ales Şurub, pentru că Şurub îi ţine predici lungi prin care îi prevede o aterizare forţată urmată de cucuie şi fracturi: „măi, trebuie să fii lucid, deocamdată este nevoie de tine şi de alţii ca tine, formarea unei serii de instructori de zbor durează minimum patru ani. Ca să nu vorbim de instructori de zbor fără vizibilitate. De vînătoare... Pe urmă ? Şutul. Eşti căpitan, n-ai să mai fii nimic şi la 30 de ani o iei mai greu de la capăt, ca la 25 să zicem."

Tăcea. Şurub cînta „aleluia", îl făcea cap de lemn, Valentina desena, venea şi Mizantropul de la lucru, munceau amîndoi pe şantierul condus cîndva de Stamate Chiriac, fuseseră admişi la Politehnică, curs seral şi se înscriseseră amîndoi la o facultate înfiinţată recent, de mecanizarea agriculturii, unde, se pare, încăpuseră cu biografiile lor de război cu tot. Valentina voise să facă o vizită pro-

tocolară familiei general Florescu, o cucerise pe doamna Elena şi se întîlneau săptămînal, fie în oraş, fie la „culă", fie aici, Mefisto era galant, îl felicitase pentru „soţia lui, pe cît de fermecătoare, pe atît de plină de tact şi discreţie", îi spusese ostăşeşte : „ai văzut ce-a ajuns nebuna de Augusta, o apucată, te băga în mormînt, are morbul despotismului şi pe al banalităţii într-o simbioză ciudată". Valentina îşi adusese de la consignaţia o maşină de cusut „Singer", întinsese prin toată casa tipare de hîrtie, apoi cususe o rochie largă, aproape fastuoasă, pentru : „Elena, n-ai văzut ?, i s-a îngroşat talia, are un copil, ce fericită trebuie să fie", rămăsese cu ochii pironiţi în gol şi-i curgeau lacrimi pe obrazul imobil. Poate în sensul acesta îl dezumanizaseră avioanele. Înălţimea. Viteza. Spaţiul la valoarea geografiei fizice. Prea puţină vreme pentru a trece dincolo de aparenţe. De semnificaţia gestului. O morală a gestului. Şi dincolo de el ? Deci Valentina... Copiii ?! Nu s-a gîndit niciodată la copii. Valentina l-a ţesut în propria ei lume, pe care într-un fel o acceptase, ignorîndu-i esenţa... A făcut-o deliberat. Inteligent. Într-un an i-a creeat un univers smulgîndu-l din întîmplător. Fixîndu-l. Este bine ? Este rău ? I-a mutilat libertatea ? I-a îngrădit-o ? Surpriza pe care i-a pregătit-o, ducîndu-l la Pictor, a fost Augusta ! Augusta la care Valentina a ajuns prin doamna Fulea. A vrut să-i spulbere orice urmă de nostalgie. Orice urmă de regret...

...O ţine de braţ, stau amîndoi în faţa tabloului impozant care-l reprezintă pe Stalin, singur, proiectat gigantic într-un spaţiu avînd ca fundal o hidrocentrală, se aude o muzică discretă, ceva ca un oratoriu, ori o cantată, voci puternice de başi întreţăiate de glasul înalt al unui tenor, din cînd în cînd răzbate motivul din „Luntraşii de pe Volga", vine Pictorul, bărbat masiv, cap leonin, pleoape grele, solzoase, îşi priveşte pictura printre gene şi spune nu se ştie cui :

— Măreţ, genial, epocal, restul nu mai înseamnă nimic...

Căpitanul aviator Radu Vornicu are o tresărire, cineva sau ceva sună prealarma, Valentina îi simte tresărirea, îşi freacă obrazul de umărul lui, îi strînge braţul şi-i şopteşte:

— Este o pictură perfect realistă, dragul meu, şi în acelaşi timp o metaforă a geniului uman. A trecut vre-

mea florilor, a ţigăncilor, pictură burgheză, familială. Revoluţia cere teme gigantice pe măsura ei.

Valentina recită parcă o lecţie bine învăţată. O priveşte surprins. De unde naiba, cînd Valentina se învîrte de un an în casa pe care şi-a aranjat-o tihnit, părinţii ei o subvenţionează, trăieşte vesel, face şi primeşte vizite, desenează sălcii plîngătoare şi pisici după un calendar cu fotografii colorate, toate reprezentînd pisici, unele superbe, calendar editat prin 1934 de o societate londoneză pentru protecţia pisicilor.

— Dacă vine Simonis, că pe el îl aşteaptă şi îi place, ministerul i-l plăteşte cu o sumă serioasă. Este o comandă. Pentru nu se ştie ce cabinet. Poate chiar al ministrului.

Abia acum Vornicu îşi dă seama de muzică, de draperiile roşii pe care sînt pictate două tractoare din spatele cărora răsare soarele, o ţărancă în prim plan alăptînd un copil viguros şi aude glasul lui Andrei Ciucă care spune din uşă :

— Norocul ăl bun, tovarăşilor... Ei, cum o duce cu sănătatea maestrul nostru ?

8

Atunci, Sara venise într-o rochie de seară, o cunoscuse pe Valentina, venise şi Gigi Bercovici care-l manevrase în aşa fel încît să treacă foarte vizibil în apropierea unui grup care se rotea abil în jurul lui Andi, simulînd că se roteşte în jurul Pictorului şi că-i admiră tablourile.

— Se-ncurcă, îi şoptise Gigi... Să fugim, pînă nu ne bagă la zdup... Mi s-a dat să înţeleg că sînt agent al sionismului. Sara veghează. Cît ?... Să fugim, Radu ! Ascultă-mă! Cît mai poţi dispune de un avion. Ai văzut ce se-ntîmplă...

Reface scena aceea cu Gigi şi memoria îl slujeşte credincios, oferindu-i o mie de mii de amănunte, de la gesturile rupte făcute de Gigi la părul lui sîrmos ridicat vîlvoi, alarmat, de la cravata albastră cu picăţele albe pînă la sacoul perlat şi cămaşa albă îmbibată de sudoare la guler şi piept, de la lipsa unuia din butoni pînă la gestul imperativ al Sarei care i l-a arătat pe Gigi, apoi privirea

semnificativă a Sarei de la Andi la soțul ei și de la aceștia la Gigi ; Valentina ascultînd ca o școlăriță lecția ținută de Andi, înainte de venirea lui Simonis, reținută de el cuvînt cu cuvînt, ca și cînd cele treizeci și șapte de zile de stat la Jilava i-ar fi spălat creierul de toate rezidurile, oxigenîndu-i-l, dinamizîndu-i toate resursele, întinerindu-l într-un mod neașteptat. Știe foarte vag ungurește, cei doi din sediul de plasă vorbesc ungurește, el stă afară, pe scările de piatră cioplită, se văd munții Prislopului într-o boare albăstruie, cei trei cai înșeuați cu șei de lemn moțăie blegi legați sub teiul vechi, trece un car cu fîn la care sînt înjugate două vaci, țăranul poartă opinci din cauciuc și pălărie de paie, ca în cîmpia bănățeană, este năduf, centrul de plasă pustiu, se aude doar Timișul vuind în pietre și dintr-odată Radu Vornicu simte nevoia să se arunce în Timiș așa îmbrăcat cum este. Să se scalde pînă cînd apa de munte o să-i scoată din pori, nu, nu amintirile astea recente de care este încă foarte lacom, nici măcar mirosul fetid al celulei, mirosul de tinetă și trupuri înghesuite, nici asta măcar, poate oboseala drumului. Poate gustul despărțirii de Valentina. Nu știe. Nu înțelege ce vorbesc cei doi unguri, aude tot mai des repetîndu-se „Prislop", apoi „Ceaușu", oamenii parcă se ceartă, unul din ei spune „Belcotă", probabil cel scund și crăcănat, care s-a-nfipt în el de cum a intrat în sediu : „Cine este la tine ? Ce treabă are la tine cu tovarăș Pava ?" L-a trecut printr-o privire verde, agățată de raniță lui ostășească, de bilgherele pe care și le țintuise singur, de pelerina de ploaie legată sul deasupra raniței. I-a și pipăit raniță. Parcă îi era frică de el și de raniță lui.

— N-am bombe, a glumit.

— Nu ride la tine. Aici nu ridem... Dacă venit de la București, așteptam la umbre. Afară așteptam, ve rog.

Nu se știe cînd și de unde a apărut un milițian înarmat care i-a cerut actele. Cel mic și crăcănat probabil telefonase. Or miliția supraveghea sediul. Nici măcar noua lui identitate nu-l supără. Nici măcar situația lui de paria. Nici insistența cu care miliția a făcut confruntarea originalului cu fotografia din buletin. Nici faptul că i-a ordonat brutal să deschidă raniță, obligîndu-l să-și scoată afară cele cîteva lenjuri, prosoapele, ustensilele de toaletă, ciorapii, pulovărul.

Deschide ușa sediului.

— Dacă vine tovarășul Pava, sînt jos, la Timiș. Mă scald...

— Poate aveți o delegație.

— N-am ! Salut.

Coboară malul priporos. Potecă abruptă. Pereți cenușii de stîncă. Un fir de vînt, răcoros. Miros de piatră încinsă. Și liniștea vuită a rîului șuvoind albăstrui, limpede, umbrele zvîcnite ale păstrăvilor, cascade în miniatură, o stîncă verticală de zeci de metri și la piciorul ei dolia adîncă, cu apa senină, oglindind norii și cerul și coroana unui pui de arin cățărat pe umărul stîncii. Lăstunii săgetînd cerul.

— Rău faci că pleci, i-a spus Mefisto... Aici, mulțimea atenuează asperitățile. Într-un fel te pierzi.

— Nu vreau să pierd și să mă pierd. N-am de ce, domnule general.

— Au să se izbească de tine... Fost ofițer. Ce dracului cauți în creierul munților ? Ți-am spus de Vărzaru. De Borlovan. Rămîi... Cartea noastră are șanse.

— Nu pot rîma în străzile pentru care m-am bătut în cer. Nu mi-o cereți.

— Tocmai de aceea. Rămîi.

— Trebuie să înțelegeți că nu pot. Începînd cu deșteptarea și sfîrșind cu stingerea.

— Vino cu mine la herghelie. Ne întoarcem acasă doar sîmbăta.

— Îmi plac caii. Am crescut cu cai. Mai mult decît caii mă interesează aventura sesiei țărănești. Din Banat. Din Transilvania. Belcotă zice că școala are nevoie de dascăli. Încerc.

— Soția ta ?

— Rămîne. Încearcă scenografie... Să vedem.

— Scrie-mi.

— N-am să stau o veșnicie. Simt nevoia să mă reculeg.

— Descurajat ?

— Mirat, domnule general. Și curios. Atît.

— Îmi pare rău că n-ai să fii la botez.

— Am să vin la botez.

— Ce simți ?

— Nimic deosebit, în afara dorinței de a mă continua. Atît. De a nu abdica. De a nu mă părăsi pe mine însumi. Și de a înțelege !

— Altceva ?

— Cam atît.

— După... tot ?

— Am închis un capitol de viață. Definitiv. Irevocabil. M-am născut a doua oară. Dincolo de purgatoriu.

— Și ?

— Îmi rescriu biografia. Mi-o recompun.

— Pe ce date ?

— Pe ale istoriei.

Mefisto i-a strîns mîna. Doamna Elena îmbrăcată în rochia cusută de Valentina stătea într-un fotoliu de nuiele sub bolta de viță a „casei mici". În timpul celor 37 de zile o parte din lucruri fuseseră scoase din culă și mutate în casa mică, acolo unde stătea nea Petre, sergentul veteran. Sergentul pusese mîna pe una din săbiile de pe peretele „sălii de arme", se repezise la cei care conduceau evacuarea, fusese lovit peste ceafă, bătut pînă la sînge, apoi, brusc, devenise docil și cărase cu Maria, cu doamna Elena, cu Anghelina, și Anastasia, tot ce le fusese lăsat : lenjeria, cîteva tablouri, cîteva covoare, divanele, restul fusese predat cu un fel de inventar și în culă se mutase cineva important, care în trei zile ridicase un gard din plasă de sîrmă între curte și „curtea mică", o echipă de zidari spărgînd o portiță în gardul de zid din fundul „curții mici". Mefisto se mutase în apartamentul doamnei Elena. Aici rămăseseră surorile lui cu nea Petre, care se angajase la o cooperativă a invalizilor.

...Este un cot al potecii care sfîrșește pe o streașină de piatră ieșită deasupra bulboanei. Vornicu își aranjează raniță. Se dezbracă. Rămîne gol sub lumina diafană de august. Streașina de piatră este fierbinte. Sare în bulboană. Apa îl taie cu săbiile ei de gheață lichidă. Îl purifică. Se dă la fund cu ochii deschiși. Vede jocul luminii pe schijele de mică, umbrele tremurătoare care-nvăluie bucățile de rocă, nisipul scînteind moale, șuvoiul se rotește în dolie, bule de aer se desprind de pe fund, aude căderea apei la repezișuri, se ridică pe verticală și cînd sparge vălurelele înspumate se izbește cu fruntea de cerul luminos, de un albastru pur, de aerul fierbinte aromind

a vară, a munte, a fîn, a copilărie și a liniște, ca și cînd el, Vornicu, ar fi venit aici dintr-un alt tărîm unde și-ar fi fost străin sieși și trecînd prin apa de gheață care-i înțepenește mușchii ar fi ieșit într-un alt tărîm în care și-a regăsit urmele. Zvîcnește puternic, se agață de streașină și își face vînt deasupra. Soare. Cer nesfîrșit. Și-n cer o pajură. Și apa șuvoind alături...

...Semne fuseseră. Multe. Și exact ca pe front, băieții începuseră „să cadă" din formațiile rărite de război. Des. Din ce în ce mai des. Și exact ca în misiuni, totul se putea întîmpla oricui. „Căzuseră" de la vînătoare. De la bombardament. De la asalt și observație. „Lupta de clasă", spusese Virgil Belcotă. „Dictatura proletariatului", spusese Grigore Cenușă. De prin 1949 totul începuse să devină rigid. Se schimbase ceva în atitudinea tuturora. Se tăcea foarte mult. Se vorbea foarte mult în ședințe unde se proslăvea, oamenii se ploconeau slăvind, fiecare lucru cît de mărunt se lega de singurul geniu tutelar care plutea deasupra acestei părți de umanitate, orice act de gîndire, orice fapt purcedea de la acel geniu tutelar și sfîrșea cu el. Se pasionase de noua lui ipostază de instructor de zbor pentru vînătoare și comandant de escadrilă cap de regiment. Programe, zbor, cursuri cu piloții tineri ; știa că este o formă de participare la „nou", era aportul lui de specialist la nou, era platoșa lui, cuirasa lui, sub protecția căreia își crea un spațiu tampon, un timp tampon, necesare înțelegerii. Trebuia să descifreze sensurile revoluției. S-o înțeleagă din interior. Slujind. Schema de principiu conținea în sine posibilități mirifice. Practic infinite. Tot ce s-a edificat cu sudoarea și sîngele nesfîrșitului șir de generații să treacă în patrimoniul obștesc. Să devină bun național. Bogățiile subsolului să rămînă ale țării. Să se taie zecile și sutele de tentacule ale capitalului străin, care pompaseră aiurea averi fabuloase... Idei incendiare. Idei capabile să te fanatizeze. Idei care, vizibil, de la zi la zi și de la lună la lună se materializează pe un plan operativ larg, lui nu-i putea scăpa semnificația nici unui amănunt tactic al bătăliei care se purta pentru schimbarea radicală a societății românești. Începuse să vadă în perspectivă. Îl fascinau proiectele de industrializare. Nu proiectele în sine. Seismele în lanț pe care industrializarea le va declanșa, de la conștiință la venitul național. Regîndea istoria la zi pe dimensiunile ei esențiale. Aviația era

un vîrf, un sumum al tehnicii moderne, era absolut plin de răspundere să primeşti soldaţi abia alfabetizaţi şi după doi ani să-i trimiţi la vatră motorişti, aparatişti de bord, electricieni, specialişti radio, după cum era fascinant să-ţi adjudeci o parte din idealurile practice ale revoluţiei, aceea de a învăţa să zboare generaţiile formate în noua societate. Era atît de uşor să cucereşti romanticii aerodromului, deschizîndu-le perspectiva unui romantism activ pe care, înţelegîndu-l, să şi-l facă stindard. Atunci ?

Chiţu Gavriliu şi Dobran doborîseră cîteva din avioanele lui Gerstenberg, apărînd Bucureştiul insurecţional de invazie. Le-a urmărit peripeţiile după ce-au fost trecuţi în cadrul disponibil. Umiliţi la birourile de plasare ale braţelor de muncă, „Ce-ai fost, mă ?!" „Ofiţer de aviaţie..." „Aha..." Angajaţi să se califice la locul de muncă, li se dăduseră în batjocură strunguri străvechi, parcă erau ciumaţi. De ce ? Rează, asul de la Conţeşti, care apărase cu Toma Lucian aerodromul de invazia desantului S.S. — la beci. Alţii, de aceeaşi talie, şoferi, magazioneri, Lazăr Munteanu, aterizat cu *„Henschel"*-ul între linii, sub focul infanteriei horthyste să-şi salveze coechipierul doborît. Decebal Constantinescu, Ghighi Stănculescu, piloţi de bombardament, Andu Păun, somitate în zborul fără vizibilitate, nepotul lui Ioan Păun Pincio, bărbaţi care însemnau experienţă, cinste, profesionalitate la cel mai înalt sens, de ce ? De ce se priva viitorul de generaţia care-i putea crea propriile lui cadre ? La ce devenea opacă această generaţie ? La ideile generoase ale revoluţiei ? Absurd ? Atunci ? Semnele se arătaseră. În locul cazangiului Marcu Ion C. Ion, Magra. Ce se întîmplase ? De unde ura sporită cu care fostul lor sergent motociclist, Conţea, îi urmărea la program ? De ce-i era frică lui Conţea ? Sau ce nu înţelegea Conţea ? Sau cum interpreta Conţea ascuţirea „luptei de clasă" şi „dictatura proletariatului" ?

...În după-amiaza aceea venise Gigi Bercovici. Era neliniştit. Neîndemînatic. (Valentina era în oraş.) Îi spusese abrupt că el, Radu Vornicu, n-a înţeles sensul politic al demersurilor făcute de Gigi Bercovici. „Mă, Radu, domnul Gigi Bercovici ăsta este un tip lamentabil, care nu suportă, mă, nici un fel de dictatură. Nici o idee nu poate acoperi dictatura. E absurd, mă, în epoca bombei atomice

și a aviației reactive. A rachetelor. Asta nu este compatibil cu revoluția tehnică mondială. Înțelegi ? Acolo, la zugravul ăla, ți-am trimis doar un S.O.S. Te-ai gîndit ?" „Nu fug din țară ! Și nici nu pot lipsi aviația de un avion. Cu ce drept ?" „Doamne, ce prostănac ! Dumnezeule, ce prostovan !... Dă-mi cuvîntul de onoare că nu sufli o vorbă..."

„Gigi, nu fii măgar. Am și uitat. Nu înțeleg ce te-a apucat acum, cînd atunci puteai pleca fără nici un risc !" „Ssst !" Gigi i-a astupat gura cu palma. Vornicu avea întîlnire cu Mefisto. La 17,30 se întîlneau cu Profesorul să discute capitolul „Războiul Independenței". Ce naiba îl apucase pe Gigi Bercovici cînd Sara era soția „omului forte", a lui Simonis, pe lîngă soție de om forte se pare că era redactor șef al unei edituri și el însuși, Gigi, era un fel de director tehnic la un institut cu foarte multe inițiale. Cererea lui Gigi, absurdă, îl iritase. Gigi îi spusese numai jumătăți de adevăruri, el se grăbea, Gigi l-a însoțit pînă la Mefisto, Mefisto foarte tînăr, întinerit vizibil a apărut în civil, sportiv, și el era tot în civil, Gigi scai după el, îi cucerise cu un proiect de micro-turbină pentru generatoare de curent electric, proiect pentru apele de munte, Mefisto intrase în amănunte tehnice, voise să știe ce putere instalată, ce dimensiuni, cum poate fi utilizată iarna, ajunseseră la vila Profesorului, sunaseră, le-a deschis un tip bondoc, necunoscut și au fost arestați toți trei în biblioteca Profesorului, în sanctuarul acela unde istoria dobîndea o stranie conștiință de sine, sanctuar cu mobilele vraiște și edițiile rare, superbe, legate în marochin sau în piele de Cordoba, aruncate pe jos.

— Ce este asta ? întrebase Gigi.

— Botul, banditule, venise replica unuia din tipii care răscoleau casa.

Au fost despărțiți. Mefisto a ridicat doar din umeri. Au fost trei zile și trei nopți de anchetă. Totul era condus spre a se defini rolul Profesorului în organizarea unei pretinse acțiuni contrarevoluționare. Calvarul începea pe drumul de la celulă la anchetă. „Bă" era un fel de supliment amical. Apoi Jilava. Fortul. Celula plină. Becul nenorocit, pătat de muște, paturile mizere suprapuse, mirosul de fecale, el a dormit la „șerpărie", adică sub pat,

pe ciment, era murdar, slinos, își spunea că este o neînțelegere, că ceea ce văzuse la Profesor era un neadevăr, o prostie sinistră, se mirase de tăcerea lui Mefisto, de faptul că nu-și mărturisise identitatea ; totul se răsturnase, totul ținea de incredibil, de aici sentimentul că asistă la întîmplările altuia, că nu el este cel care se tîrăște sub patul pe care cineva murmură o rugăciune, că este spectator la un film de groază care încearcă să-l descojească de el însuși. A doua zi, de undeva de sub plafon a coborît nea Ion Cioroiu, promoție cu un an mai veche, observator la bombardament, atletic, neras, jegos care-a făcut ochii mari și i-a spus : „îmi pare bine că ne revedem" (nu se văzuseră decît din carlingă în carlingă, cînd el trecea aproape de formația de bombardament, să le certifice băieților că vînătoarea îi duce și-i aduce de la obiectiv). Nea Ion Cioroiu i-a făcut „aclimatizarea", l-a învățat cum să-și facă „tăbliță" de scris pentru „cercul" de limbă italiană din fundul gamelei uns cu săpun amestecat cu praf de D.D.T., ocupanții fiind cu toții „bandiți", unii acuzați că întocmiseră guverne contrarevoluționare, alții că tăinuiseră foști guvernanți, nea Ion Cioroiu fiind încarcerat fără judecată în urma unui silogism născut dintr-un incendiu izbucnit la magazia unde lucra în calitate de magazioner : „toți foștii ofițeri e bandiți, tu ai fost ofițer, deci tu ai pus foc la magazie..." Silogism cu forță de lege și destin. Destin pentru căpitanul Cioroiu Ion, fiul Mărioarei și al lui Ion Cioroiu din Cazașu-Dobrogea, ea femeie sărmană, el sergent de artilerie în primul război mondial, care întorși în sat după război și refugiu și-au găsit casa scrum, o arseseră turcii, aliații nemților, Ion Cioroiu fiul învățînd pe brînci și intrînd în aviație nu dintr-o pasiune tulburătoare, ci din motive prozaice, nevoia unei pîini. Atunci ?...

...Este un soare fierbinte, generos, care-i pătrunde benefic trupul amorțit în celula fetidă. Se pare că Mefisto și el își datoresc eliberarea rapidă efortului conjugat al doamnei Elena, Valentinei și Sarei, care a finalizat alarma dată de primele două. Niște scuze vagi și un locotenent-major care i-a spus cu ură : „acum ai scăpat ușor, altădată..." Ar trebui să fie plin de resentimente. Mefisto și-a dat demisia. El a fost trecut în rezervă din oficiu. Nici

măcar n-a fost primit în unitate să-şi predea escadrila. S-a prezentat la barieră şi după un ceas l-a văzut venind pe Magra. Rînjea. I-a întors spatele. Imediat după şi mai tîrziu, după ce Valentina i-a scos din pori mirosul de puşcăriaş, cînd a încercat să se fixeze în spaţiul şi în timpul ţării lui, nu şi-a recunoscut nici un resentiment. Doar o tristeţe sfîşietoare. S-a gîndit, acolo, la Profesor. La demnitatea lui străveche, la conştiinţa lui istorică, la conştiinţa participării lui la istorie, totul pus în ecuaţie cu o brută a cărei singură satisfacţie este siluirea şi umilirea celor ce reprezintă ceva, el ştiind, cu intuiţia primitivului, că nu reprezintă nimic. Nu l-a revăzut pe Gigi Bercovici. I-a dat un telefon Sarei. Să-i mulţumească. S-o întrebe de Gigi. Sara a ascultat mulţumirile. I-a spus sec : „Tovarăşe, aţi greşit numărul". Mefisto cunoştea directorul unei mari herghelii din Bărăgan. Aranjase ca, ieşind la pensie, să se ducă acolo în calitate de antrenor pentru caii de rasă... Mefisto n-a făcut nici o obiecţie la mutarea silnică din „culă". Doamna Elena era alta, voioasă şi întinerită. Mefisto i-a explicat sentimentul de uşurare pe care l-a trăit în momentul cînd s-a reîntors şi a constatat „exproprierea" lui rapidă şi fără comentarii... „Trebuiau să facă un punct muzeal, un sediu de instituţie avînd obiect istoria", a spus Mefisto. „A uzurpa un fost posedant pentru a instala un viitor posedant nu este tocmai ceea ce aşteptam de la revoluţie... Dar, mă rog. Nu în toate vilele din Bucureşti se pot instala instituţii... Ce facem ? Mergi cu mine la herghelie ? !" N-avea nici un chef de herghelie. Ruptura brutală de aerodrom îl descumpănise. Pe urmă, brusc, se lăsase inundat de o bucurie intensă. Terminase de scris în două săptămîni partea care-i rămăsese din volum, i-o predase doamnei Elena, între timp îi scrisese lui Belcotă, primise răspunsul acestuia, Valentina plînsese, biroul de plasare „Şurub et Mizantropul" îi găsise un loc de dascăl de istorie la un fel de şcoală de cartier, aflase de păţania căpitanului Nelu Galea, căruia Conţea îi ţinuse loc de destin, se radicalizase, voia să se rupă, să se recîştige, să se încerce pe sine. Plecase. Doar cu raniţa. În raniţă aşezase un virtual baston de mareşal : un

coif de elice de „G"-heu. Pretutindeni se făurea o istorie nouă. Era lacom de ea. De propria lui libertate. N-avea nici o importanță că nu mai era nimeni. Cu atît mai bine. Un nimeni cărînd în spinare bagajul strivitor al unei foste biografii. Excelent. Ori, ori... „Afară din rutină, sibaritule", își spune întinzîndu-se gol sub bătaia fierbinte a soarelui arzînd alb pe cerul alburiu, lacom de această ipostază „civilă" a vechiului războinic Radu Nanu Vornicu, pe care vremea încerca să-l exproprieze de el însuși, nereușind să-l spolieze decît de atributele lui exterioare : uniforma, gesturile militare, felul în care se urca în avionul lui de vînătoare, poziția în care primea raportul ; ei și ? În pușcărie s-a regăsit pe sine cel adevărat, dincolo de gest. Există. Este prezent, se simte vibrînd, își simte energia pulsîndu-i în tot trupul, s-a descoperit lacom de viață și plin de optimism. Stă întins pe lespedea fierbinte de piatră și primește lacom, prin toți porii, semnele pline de viață ale verii. Să fi avut căpitanul Șerbănescu atunci, în zilele de august 1944, revelația viitorului și această revelație să-l fi golit de conținut ? Ei doi, Șerbănescu și Vornicu, pe „cel mai frumos bulevard din sud-estul Europei", în înserarea disperată de august, n-au trecut decît șapte ani de atunci, înfiorător (cînd șapte ani ?), frunzele teilor începuseră să se calcineze : „Dacă ai un ceas de pierdut, dă-i-l comandantului tău, Vornicu, ...nu mai am resurse să pot altfel, m-am stors, m-am uscat, am dat tot ce-am putut și de o mie de ori mai mult decît atîta, nu accept nici o altă idee, nu accept nici un compromis. Nu mai am resurse interioare să mă detașez. Să devin alt Șerbănescu decît cel pozat în *Aripi românești* lîngă Me 109 G6 ; ori lîngă maiorul Harder... Nu mai pot. Și nu mai vreau. Este sub demnitatea mea să vreau..." Acum? Ce-ar fi devenit asul aviației de vînătoare acum ? Un „bă", la o tinetă.

Murmurul Timișului, cerul, pajura, vîntul, aromele de apă și munte, bucuria intensă de a fi. Cu cît este Vornicu mai puțin el însuși decît Șerbănescu ?

— Ai devenit bărbat, Radu, spune un glas didactic de femeie, Vornicu deschise ochii, este o femeie în capul po-

tecii. O femeie tînără, cu ochelari, el își trage cămașa peste sex, recunoscînd-o pe Maria Pava care se dezbracă firesc, rămîne în sutien și chiloți, se culcă lîngă el, îl privește intens, îl sărută pe obraz și-i spune :

— N-am crezut niciodată că atunci o să scăpăm cu viață... S-o luăm de la a... Ce este cu tine aici ? De ce-l cauți pe tata ?

Vară fierbinte

1

Toate sînt în el de o prospețime uluitoare, anulînd legea succesiunii, ori a dominantei psihologice, este în Prislop nu datorită unui accident al vieții lui sociale, este în Prislop după legile locului, ca și cînd s-ar trage din obștea lui și nu știe dacă asta se datorește lui Radu Belcotă, aviatorul-pictor, sau lui Pătru C. Dragalina, fostul luptător, sau lui Matei Pava, secretarul de raion — așa se numește acum plasa ; sau Mariei Pava căreia i-a descoperit vocația stranie și fermecătoare a prieteniei, o camaraderie limpede, luminoasă, fără nici o urmă de ambiguitate. Maria Pava este inginer agronom chiar la B. Toate sînt în el, noaptea de la sălașul lui Florea Belcotă, dinaintea alegerilor, casa popii Barbă Neagră cu vechii fruntași ai satului, cu Vărzaru, fostul prefect, cu locotenent-comandorul Borlovan ; casa lui Pătru, teoria despre pămînte, casa lui Ochișor cu Ruja, cu Albișoara care făta, norii, vîntul, munții, un univers lent care-i aparținuse printr-o moștenire străveche, aceea a cărvănarilor morovlahi. Atunci, după ce fusese la Prislop cu garda militară a localului de vot, Radu Belcotă îl întrebase de ce nu-și dă demisia, de ce nu vine aici să ia viața de la-nceput.

— Am ratat o căsătorie posibilă cu Virgil Belcotă... Știu. Mi-a povestit totul, i-a spus Maria, acolo jos unde se sorea el pe piatră, ascultînd Timișul învolburîndu-se și lăsînd să-l pătrundă liniștea serenă a muntelui... Acum te-a pus naiba să te însori, fără să te gîndești că lîngă Maria ai trăit o aventură de neuitat. Ești un prost. Veneai la B., nu te amăgi, n-ai să rămîi aici, este o etapă, depinde de tine să fie o etapă... Locurile adolescenței. Cine ți le poate smulge din conștiință ? ! Mai făceai o facultate. Una dinamică. Angrenată în social. În revoluție. Agronomia.

Ne ridicam o casă. Făceam copii. Îţi plac ?... Cum te-nţelegi cu Valentina ?... Vezi-ţi de treabă. N-are să ţină la drum. Atunci s-a înspăimîntat de singurătate. E romanţioasă. Nu-mi place. Nici ea, nici Augusta. Naiba să te ia, niciodată nu m-am gîndit la tine ca la un bărbat. Mai ţii minte cînd m-ai smuls de pe bicicletă ? Atunci, noaptea, cînd fugeam disperată să-l avertizez pe Meinwurm ? M-ai strîns în braţe, eram cu moartea în tot trupul şi tu m-ai smuls de pe bicicletă, nu ştiam cine este, ţi-am înfipt unghiile în obraz şi-atunci, în clipa aceea... Neruşinatule !

Toate gesturile ei băieţeşti, energice, vii, calm echilibrat şi un fel surprinzător de a vedea „în spaţiu", de a vedea dincolo de aparenţă, de a descoji intenţiile, posibilităţile, urmările posibile. I-a spus că episodul Prislop este un capriciu care, datorită condiţiilor obiective de aici, ar putea avea consecinţe neplăcute. Desigur, Virgil Belcotă este la securitate, cu toate că cere mereu să treacă în uzină, să-şi facă meseria, nu-l lasă taică-su care este prim-secretar la regiune. Poate din vina lui taică-su şi-au ratat viaţa în doi... S-au sorit pînă spre seară. Maria l-a trimis să păzească poteca. Voia să se scalde goală. L-a pus să-i încheie sutienul. L-a luat de braţ cînd au ajuns în comună şi, seara tîrziu, a venit Matei Pava. Prăfuit. Ostenit. Cu trăsăturile căzute. Fusese prin sate să vadă cum se pregătesc ariile, l-a primit firesc, fără să-şi ascundă reţinerea, pe care i-a explicat-o ca fiind una „obiectivă". Adică, acolo la Prislop, este unul din sediile lui Vărzaru care terorizează raionul, împuşcă activişti, probabil a auzit de Lazăr Cernescu de la Rusca. Şi nu numai Lazăr Cernescu. Este şi Borlovan, fost aviator, care şi-a format altă echipă de terorişti, este Radu Belcotă, tot aviator, ca să nu vorbească de localnici, foşti legionari, foşti manişti, sub influenţa profesorului Simu Belcotă, vărul aviatorului. De ce Prislop şi nu la B. unde-l cunoaşte tot satul ? Unde-a luptat şi toată lumea ştie că i-a salvat pe cei urmăriţi de S.S.-işti... S.S.-iştii pe care i-a împuşcat sînt îngropaţi acolo. Poate preda acolo istoria ; el, Matei Pava, mai curînd l-ar vedea organizînd o cooperativă, un atelier mecanic cooperatist, ceva care să slujească imediat ; dacă cumva n-ar vrea să facă o facultate tehnică, este nevoie pretutindeni de cadre tehnice. În toate sectoarele de activitate.

— Lasă-l să vadă singur, a spus Maria. Mă duc cu el la Prislop. Poimîine mă întorc la B. Ce-i dai de lucru ?

— Ia joagărele. Ori cooperativa. Îi telefonez lui Pătru, a spus Matei Pava... Mă bucur că o iei de jos. Că nu te temi de muncă. Fereşte-te. Şi nu ceda.

— În ce sens ?

— În toate sensurile. Este greu. Şi primejdios.

— În ce sens greu şi primejdios ?

— În toate sensurile.

— Adică social şi politic şi moral, a spus Maria... Fiecare gest are să-ţi fie interpretat. Vino la B.

— După ce mă rup de mine, Maria.

Maria cu ochii albaştri văzuţi prin lentilele ochelarilor, cu părul negru, gros strîns în coc, subţire, cu aluniţa din colţul gurii, cu fruntea bombată şi bărbia bărbătească, acum matură, echilibrată, cu aceeaşi voce tăioasă, didactică, niciodată altfel decît confidentă... Toate sînt în el de la-nceputul începutului. Dangătele grele ale clopotelor, paşii tîrşîiţi ai bătrînilor, bocetul sec al muierilor, sentimentul înfricoşător al acestei înmormîntări făcute unui om viu, înmormîntare la care este părtaş alături de Radu Belcotă. Peste munţi cade lumina crudă dinaintea amiazului. Drumul coboară pieptiş spre morţăria veche. Se aud cucii şi grangurii. Fînaţurile aromesc duios. De cînd se află în Prislop ? De-o veşnicie ! Cerul ? Deasupra. Avioanele ? Într-o ceaţă vagă, îndepărtată. Valentina ?... Bing-bang ! Bing-bang ! Clopotele ! Ieri, ori alaltăieri, l-a chemat Radu Belcotă la sfatul obştii. Ca atunci. Scara turnului scîrţîind. Belcoteştii. În opinci. În cămăşi. Încinşi cu prăşchii de piele, ori cu brăciri din lînă, tricolore... Unii-i zic „Văruicu Radu de-al doilea". Alţii — „don' căpitan".

— Ce ziceţi voi de Sîmu ? a întrebat moş Belcotă, răspopitul.

— Un rătăcit, moşule.

— Ne-am fălit cu el, că era ăl mai învăţat, a spus unul din Topla.

— Ai lui l-or puşcat pră unul de Sub Pogara.

— Guguleştii îs la el.

— Or dat foc la codru grăniceresc.

— Ia tăceţi ! a retezat moşul Belcotă. Vorbeşte Gheorghe.

— Dacă noi ne-am judecat să merem cu Frontul Plugarilor, nu se cade. Ajutăm cu atelajele la cooperativă. Le vindem mere.

— La toamnă să le dai un vagon, a poruncit moşul Belcotă. Două să ţîi pînă la primăvară.

— Şeful de gară ne cere bani grei pentru vagon. Îi dăm să le ducem la Timişoara. O la Bucureşti... Cumpărăm oi.

— Este bine să se rîdice gospodăria mică şi mijlocie, cum zîce Pătru Groza. Aşa că am ţinut sfat cu obştea, ofiţîrule.

— Şi ?

— Zîcem că Sîmu o murit. De azi pînă poimîine îl priveghiem. Tu ce zîci ?

— Aşa de viu ? a întrebat Radu Belcotă.

— Aşa de viu !

De jos a izbucnit un ţipăt de femeie.

— Or adus copîrşeu, a spus moşul Belcotă.

Unde se sfîrşeşte realitatea şi de unde începe irealitatea ? Legenda ? Cine-o poate şti ? Ce să caute la B., în inima cîmpiei bănăţene, cînd aici se-ntoarce la magma originară ? Nu de semnele dintîi a simţit nevoia, pentru a compensa gesturile măsluite, străine, care-l asaltaseră în vremea din urmă ?

— Se roagă obştea de tine, ofiţîrule, să urci în munte, la Goanţă şi să vorbeşti cu Sîmu. Îi mai lasă obştea puntea asta, să intre între oameni. Ştim că de Rusalii este acolo, cu ai lui. Dacă vine, merem la Pătru Groza să-l ierte. O dacă se teme, să se ducă prăstă graniţă. Îl trecem noi Dunărea. Nu-l suferim în munte cu legionarii şi lotrii.

— Mă duc, moşule ! Am să vorbesc.

— Bine. La noapte să stai la priveghi cu ăstălalt ofiţîr, că noi avem treabă. Voi ăştia aduceţi neamurile. Tu, Gheorghe, să-mi scoţi patrafiru şi cărţile bisericeşti. Acu să mă lăsaţi, că mi-s tăbărît...

Au priveghiat cosciugul în care erau aşezate haine orăşeneşti şi o fotografie a lui Simu Belcotă din vremea studenţiei. Radu Belcotă i-a povestit o întîmplare veche a obştii, de prin secolul trecut, cînd un Belcotă din Babindeal a furat obştea şi obştea l-a îngropat, el fiind viu, trăia în Babindeal, stigmatizat, un paria. Pînă la urmă s-a spînzurat...

Bat clopotele. Aerul tremurător, albastru, absoarbe dangătele. Convoiul funebru coboară spre morţăria veche. Radu Vornicu vede sticlind lentilele unui binoclu. I-o şopteşte lui Belcotă, îmbrăcat ţărăneşte. Belcotă ridică din umeri. Radu Vornicu intueşte cu ascuţime, aproape material, că există în cu totul alte raporturi cu timpul. Cu gestul. Cu spaţiul. Dintr-odată toate resorturile lui intime, toate reflexele lui adaptate unui orar exact, unui program organizat pe minute şi secunde, s-au destins, rămînînd fără obiect. Există într-un spaţiu uriaş şi într-un timp necontrolabil prin minut. Toate constrîngerile militare s-au prăbuşit. Toate constrîngerile citadine s-au anihilat. Drumul din culme la cimitirul vechi este un ritual. O ceremonie în afara timpului.

Simu Belcotă reglează binoclul. Este încă uluit. Obştea a hotărît să-l îngroape. A crezut orbeşte în puritatea ei ortodoxă şi-n forţa nealterată a tradiţiei. Iată, obştea face politică. A ieşit din tradiţie în domeniul concret al politicii... Şi Bălteanu face politică. Fără îndoieli. Fără remuşcări. Fără întrebări. Bălteanu este un ins fericit, stăpînit de o singură obsesie. Puterea ! Obsesia asta i-a modelat pînă şi craniul enorm, plin de protuberanţe, imprimîndu-i un aer de forţă primară, crudă şi inconştientă. A aterizat aici, cu paraşuta, cu mîinile lui goriloide, cu picioarele scurte, avînd laba enormă vîrîtă în bocanc alpin, butucănos, cu tenul palid acoperit cu barbă rară, gălbuie, prelinsă din porii secretînd grăsime, ca să-l terorizeze în numele unui partid inexistent, să-l refanatizeze, să-l folosească drept pion într-o strategie vizibil falimentară. Nu vede nici o legătură între Bălteanu şi obştea Belcoteştilor. Bălteanu nu ştie că s-a subordonat maiorului Ceauşu şi că aici, în munţii Banatului, s-a stabilit un statu-quo al cărui director nevăzut este colonelul Vărzaru. S-a vîrît pînă-n gît într-un păienjeniş periculos şi — ceea ce este îngrozitor, începe să-şi dea seama — inutil. Dacă ar accepta formula penitenţei oficiale propusă de obşte, Bălteanu l-ar lichida. Ştie prea multe. Are prea multe legături. L-ar lichida Ceauşu. Să treacă graniţa ? Unde ? Îl lichidează cei de dincolo... Unde-a greşit şi

cum ?... Aude clopotele. Simu Belcotă se ridică în spatele tufelor de sînger. Velicescu îl acoperă din marginea codrului. Codarcea — din capătul livezilor. Urmăreşte mişcarea lentă a convoiului funebru. Are o senzaţie greţoasă de vomă. De leşin. I se pare că sufletul şi-a părăsit trupul cu un şoc aproape material. Îl doare şi-l înspăimîntă desprinderea asta. Un fluid necunoscut îi paralizează încheieturile. I se pare că întregul lui corp se anchilozează. Că devine rigid. Îşi stăpîneşte greu strigătul de ajutor. Absurd. În faţa convoiului, Nicolae Belcotă, cel cu sălaşele Dintre Izvoare, duce crucea nouă, din stejar lustruit. Prin binoclu deslueşte scris cu negru :

SIMU BELCOTĂ
Conf. univ.
Născ. 1917

Nu poate dezlipi binoclul de scrisul cursiv (caligrafiat desigur de aviator, de Radu), de obrazul pămîntiu, cu barba de doliu al lui Nicolae, văr dintîi, de labele mari, negre, încleştate pe cruce. Îl urmează moşul Belcotă, cu patrafirul la gît, căruţa cu coşciugul, apoi Belcoteştii. Imaginea din lentile se tulbură. Convoiul ajunge la înfurcătura Toplei cu Cernişoara. Începe bocetul. Îl aude vag, bocetul se ridică tărăgănat, apoi ascuţit, pletele albe, strălucitoare ale moşului Belcotă se înfioară în vîntul uşor care curge pe Topla, îşi aude numele în bocet, cea Gheorghe cădelniţează, el se smulge din pămîntul care începuse să-l înghită, fuge la vale şi aude glasul subţire, tremurat al moşului psalmodiind ceva în slavonă. Belcoteştii sînt acolo cu toţii, cu nurori şi nepoţi, cu veri şi strănepoţi. Îşi fac cruci largi. Unii poartă prapuri negri. Simu Belcotă aleargă la vale. Îl bîntuie o disperare seacă. A pierdut tot ceea ce alcătuia viaţa lui de pînă acum. Îi rămăsese neamul. Obştea. Se izbeşte de Codarcea care-i taie calea. Vede cosciugul, îşi vede hainele de student, are senzaţia că se află întins acolo, îi vine să urle, caii sforăie, aude rafurile de fier ale roţilor lovind bulumacii de stejar, clănţănitul bucşilor, convoiul trece podul spre morţăria veche, ceva se frînge în el, apoi vomită cu gust de fiere şi venin.

2

Radu Vornicu nu știe acum ce-a așteptat să găsească la Prislop. Alegerea se dovedește absurdă și cu toată absurditatea nu-și poate lua rania și nu se poate întoarce la București. Nu se poate duce la B. Acolo ar găsi-o pe Maria Pava. Nu-i este frică de Maria Pava. Maria vede lucrurile exact cum le vedea el, poate aici stă pericolul ; nici acasă nu se poate duce, conu' Costache și mama s-au mutat la Timișoara, conu' Costache fiind numit director la o gospodărie de stat prin preajma orașului ; nu se poate duce un paria, întîi trebuie să se regăsească, nu se poate duce la tatăl lui să-i ceară o slujbă ori o protecție. Poate s-a pripit plecînd de la București. Nici întreținutul soției lui nu poate fi. Distanța i-a limpezit retina. Cine este Valentina de fapt ?

— Așa că astea sînt problemele din Prislop, don'căpitan Vornicu, și io vi le-am scris aici și, dacă binevoiți, noi zîcem să preluați dumneavoastră funcția de șef de stat major, că don'locotenent Belcotă este responzabil la joagăre și dacă vreți la cooperativă ar fi și mai bine că ne-ați ajuta și noi v-am lua în evidență să fiți candidat de partid, la cooperativă este sarcină de partid. Place-vă la nană Floarea o vă găsîm altă gazdă ? Și-acu zîc să trecem la ordinea de zi, cu toate că-i amînat.

— Nu ne ridicăm decît cu zootehnia, spune Pițu, primarul nou, i-a povestit Pătru cum l-au scos pe Stîngu-Tauru din primărie, Pițu ăsta a fost sergent, vînător de care, are mania sintezelor, ieri l-a rugat să-i facă un plan cu toate pășunile și i-a pus în brațe arhiva veche a primăriei, dosarele pășunilor : „aici stă frontu în Prislop, don'căpitan, în pășuni, binevoiți să descurcați problema pășunilor, că noi am descurcat-o cu pămîntele ; n-am făcut mare lucru că n-avem decît lunca, da' pășunile"...

Nimic din Prislop nu ține de aviația de vînătoare și totul ține în mod surprinzător de Radu Vornicu. Pătru i-a făcut o săptămînă de aclimatizare la joagărele naționalizate, la cooperativă, la primărie, Prislopul văzut din interior este altul, aventura lui singulară din carlingă s-a sfîrșit, singura șansă pe care-o are este să intre în interferență cu lumea din jur. Scrie rapid pe carnețelul de

note : „zootehnie + coşuri de nuiele + fructe de pădure + daracul + brînzeturile + rîşniţele", recitește, închide ochii şi se revede la hartă, pregătindu-şi zborul recunoaşterii din Cehoslovacia... Soarele mare, roşu-gălbui se lasă uşor pe creasta învîlvorată a Cernevîrfului. Sglivărul pluteşte în cerul sîngeriu. Pe văi şerpuieşte pîcla uşoară a preceasului de noapte iar deasupra, în lumina difuză, albastră-verde, se coace vara. Oamenii fumează frunză de nuc. Stau pe la geamurile primăriei. Pe lîngă trepte. Deocamdată trebuie să înţeleagă.

— Dacă tovarăşu Vornicu preia cooperativa să-i fac bilanţu...

— Lasă bilanţu, tovarăşe Bimbi ! Să te socoteşti cu... (Pătru se uită la el întrebător, îi surîde, omul este neras, cu cearcăne) tovarăşu Vornicu şi s-o faceţi să producă. O e de producţe, o nu e de producţe ?

— Dacă-i comerţ, să fie comerţ, spune primarul. Adică să ne zbatem. Ilie Jura încă vinde petroleu pe sub mînă. Sare. Nu-l prinde tovarăşu Amăriuţii, să-l dea în legea sabotajului.

— Să arendeze cumpărătiva nişte terenuri de vînat, spune Mărtin Bălaci, Pătru i-a spus că l-a ţinut la cooperativă, este membru de partid, prietenul lui, vecin ; dar cam individualist... Să zîcem trei kilometri din Topla. De la Zătoniu Turcului pînă la moara lu' Pavil Lala...

— Ce facem mă cu Topla ?

— Asta facem... Mărtin îşi vîră degetul mare printre arătător şi mijlociu.

— Mărtine !

— Populăm păstrăv indigen. Scoatem nişte sute de kile. Le vindem la domnii de la Herculane. Vin la băi cînd clasa muncitoare asudă ? Să vină. Noi le vindem păstrăvi. Salamă de mistreţ. Cu merele şi brînza nu cumpărăm noi mălai.

— Conziliu ! Vă rog să intraţi în primărie !

— Ce s-aude chinezule cu păşunatul ?

— De ce ne ţii mă cu oile la vale ?

— Ce-i mă cu păşunile alea, de zîceai că-s ale obştii din veci ?

— N-auziţi mă ăştia, bolşovicii ? Oile n-au ce mînca, ce vreţi mă de la noi ?

— Şi ce vreţi voi cu aria aia, nu înţeleg io ce vreţi cu aria ?

— Să ne scrieți voi grîu mă, la cote, o ce ?

— Mai e pînă la treer, spune Pătru... Cu pășunile facem situația. E greu, că procesele sînt scrise nemțește. Și măsurătorile. De la Maria Terezia.

— S-o arătat Sfînta Fecioară la schit ! Asta-i !

Aseară Pătru i-a povestit de ce-l schimbă pe Mărtin Bălaci de la cooperativă. Că i-a povestit lui Mădălina, nevastă-sa, cum a fost cu vînzările, astă-iarnă, la Timișoara. Mădălina a luat un porc de la taică-su, pe datorie. Mărtin Bălaci a braconat doi mistreți și două capre sălbatice. Au lucrat pe furiș. Au făcut salam. Zicea : „Să nu știe Pătru, că mă belește. Nu la muncitori vînd io salama. La burjui o vînd. Nu-ndesa atîta carne Livio... (Livia e nevastă-sa, don'căpitan.) Mai pune și său-ăsta. Său de oaie. Ajută la mațu gros. Cu ce-ar vrea Mădălino să ne ridicăm, ăsta al tău, dacă nisăm noi la putere ? Cu ședințe ?“... Aveau marmeladă. A prins-o pe Livia că cerea c-o mie mai mult la kila de marmeladă. I-a dat două palme de-a pus-o cu dosu-n zăpadă. „Să nu-nșeli poporu, că te rod, născătoarea mă-ti de speculantă.“ Stătea suit pe-o ladă și striga : „Cooperativa sătească *Belșugul !* Veniți cocoanelor și cumpărați la preț maximal, de la țăranu muncitor. Dacă ai blană de astragan, stai la rînd, încondeiato ! Maico bătrînă, treci ici, că ți-o degerat dosu. Trei kile la maica bătrînă la preț maximal.“ Pe doamna în haină de blană, care mirosea a parfum, a tras-o în dosul săniei. „Am salamă a-ntîia, cocoană. Poate știi niște domni s-o cumpere“... A vîndut salamul, trei saci, la preț de speculă. Marmelada cooperativei. Salamul lui. De fapt salamul lor. Ăsta-i Martin Bălaci. Tovarășul Mărtin Bălaci. L-a speriat sărăcia. Îl înnebunește banul... Pătru se poartă de parcă i-ar fi frate. „Rău fac că se lipsesc de luptători ca dumneavoastră“, i-a spus cînd a venit la primărie cu Maria. Nu înțelege ce vor cu pășunile.

— Oamenilor, jor pră sufletul copiilor c-am văzut-o pră Sfînta cum clipea... Coboram eu cu niște lemne. Uscătură. Intru la schit să mă închin. Înnoptase, eram singur și...

— Loc ! Loc !

Din Cruci vine la trap des o căruță. La toate leucile ard torțe mari. Căruța trage între oameni. Trei necunoscuți ridică o icoană mare. Lumina fumegîndă a torțelor joacă pe ferecăturile de argint.

— Apocalipsu ! Urgiile iadului pe capetele celor ce vor hrăni pîntecul nesătul al Anticristului.

— Sfînta Fecioară !

— Maica Domnului Preacurată !

— Să ieşim, spune Pătru.

Ies din primărie. Oamenii stau cioatcă. Le taie calea.

— Te speriaşi, Petre ? întreabă Vasile Ambrozie.

Şi-l aminteşte pe Vasile Ambrozie. Cel de la alegeri. Cu guiţatul. Cu diversiunea. Omul îl recunoaşte.

— Auzi-i că venişi la bolşovici, domn'ofiţîr... Te-or lăpădat din armată şi-acu venişi la bolşovici ?

— Rugaţi-vă şi ţineţi climăta vîntului, tună unul din cei trei cu icoana. Că vîntul are să vă usuce holdele. Laptele oilor are să secе. Şi temeţi-vă de mînia Domnului. Aşa cum scrie în Sfintele Cărţi.

— Loc !

Caii focoşi se smucesc în gîtare. Căruţa o ia la vale, duruind. Torţele fumegă negre. Îl aude pe plutonierul-major de miliţie.

— Care mă ţinuşi, tu-ţi... Care furăţi, mă ? Care pusăşi mîna pe uniformă ?

— Uiuiuiuuu !

— Focu, măăă !

— Focu !

Aidoma ca la alegeri. Vornicu îl vede pe Pătru. Alb. Îi aude dinţii clănţănind. Oamenii se îndeasă unii în alţii. Izbucnesc clopotele. Bat rar. În dungă. Pe coastă se ridică flăcări roşii în bulbuci grei de fum. Clopotele bat înnebunite. Acoperişurile parcă ard şi ele, linse de lumina roşie a flăcărilor. De pe uliţa bisericii vine cineva în fugă. Strigă :

— Arde fînu lu' Ion Cătănuţă !

— Ardeee, mă ! În Cucuietu, măă !

Se-ntorc cu toţii spre Cucuietu. Arde şi-acolo. Clopotele umplu înserarea. Iarăşi vine cineva în fugă.

— Arde sălaşu lu' Ion Brîncuţă, măăă !

Feciorul intră între oameni.

— Ăsta-i al doilea responzabil de uliţă, îi şopteşte Pătru.

— Maica Domnului, apără-ne !

— Să nu cadă pră noi urgia cerului.

Clopotele bat toate deodată.

— Arde măăă !

— În Nigiugini arde !

— La Gheoarghe Belcotă, măăă !

Arde și-n Nigiugini. Focul e departe, pe coastă, se vede roșu și înalt. Piața se golește. Muierile fug pe uliță.

— Îl arestez pe ăla cu clopotele. Băgă spaima-n sat...

Amăriuții o ia în pas alergător spre biserică. Cînd ajunge pe pod, clopotele tac. Se-aud trîntindu-se porțile. Se-aud glasurile repezi ale femeilor. Cele trei focuri ard în cei trei umeri ai satului.

— Ăsta-i profesăru, spune Pătru. Ne dă semn că n-o murit. Că l-or îngropat de pomană.

— Acu-i pe viață și pe moarte, Petre, spune Pițu.

— Așa că-i musai să alegeți, spune Pătru și-l privește în ochi și-i spune că, dacă a ales, trece mîine să-l ia cu Amăriuții, că au de vorbit cu popa Barbă Neagră și că, aici, în Prislop, este luptă de clasă așa cum a văzut încă de la alegeri și că el, Pătru, simte el că tovarășul Vornicu s-a întors aici să se limpezească. Așa că-l duce pînă la nana Floarea și ăia au pus foc la cei din conziliu, care nu sînt membri de partid, dar sînt oameni progresiști și democrați și dacă tovarășul Vornicu vrea, descurcă problema cu păsunile, că uite, vine și Bimbi ăl mic, tovarășul Bloch, care știe bine nemțește, a fost în lagăr și-acu lucrează aici, că pră Bimbi ăl mare, Bloch, cu prăvăliile și joagărul, l-or expropriat.

Focurile își trag limbile roșii spre vatra de jăratec. Se aude susurul gingaș al Ramnei. Radu Vornicu se caută în întunericul care cade greu pe crestele negre ale munților.

De fapt pentru asta a venit la Prislop. Pentru aventura sesiilor. Aventura proprietății. Pentru ceea ce i s-a părut fascinant în istoria țărănimii de la condiția obștilor moșnești, la aceea de iobag și din nou la maica proprietate, totul interdependent cu starea Țărilor Românești. Îi este limpede că Moldova și Muntenia și-au atins apogeul economic și politic în epoca cînd puterea centrală a mizat pe alianța cu obștiile țărănești libere și prospere, pe tîrgurile și orașele cu regim autonom, cînd libertatea comerțului și regimul inteligent de protecționism vamal au dus la prosperitatea generală ; că epoca lor de decadență a început o dată cu spolierea țărănimii în favoarea ma-

rilor latifundiari, că procesul emancipării politice a românilor din Transilvania începe o dată cu emanciparea lor economică, adică cu instaurarea sesiilor şi că această aventură istorică a ţărănimii române se reflectă profund în istoria militară a Ţărilor Româneşti, fără oastea ţărănească cu privilegiile ei neputînd exista Rovine, Podul Înalt, Călugăreni şi bătălia lui Iancu pentru Munţii Apuseni. Îşi reproşează că în toate capitolele scrise de el n-a mers cu analiza relaţiilor ţărănime-oştire pînă la ultimele detalii. Că n-a privit raportul ţărănime-oştire din perspectiva rolului hotărîtor avut de ţărănime în istoria militară. Lampa cu petrol aruncă o lumină gălbuie pe fişele şi crochiul munţilor din hotarul Prislopului, desenat de el după un plan întocmit prin 1815 de inginerii militari cadastrali austrieci, care s-au ocupat de grănicerimea bănăţeană.

— Aşa că-i musai să alegeţi, i-a spus Pătru cu intuiţia care l-a surprins încă din ziua cînd i s-a încredinţat să-l treacă printre unităţile germane şi horthyste, în aventura de la B. Adică să aleagă tocmai aici, în chestiunea netă a sesiilor. Oricît l-ar violenta forma lozincardă şi oarecum primitivă în care se pune problema : chiaburi şi ţărani săraci etc., etc., adevărul de fond este aici. În ce mod munţii obştii grănicereşti au trecut din proprietatea obştii în proprietatea Tăureştilor, pentru că asta i-a cerut-o Pătru, şi pe el l-a încîntat faptul că Pătru vrea un argument istoric pe care să-şi întemeieze actele de justiţie socială. „Noi sîntem justiţiari în social !" spusese atunci, în beciul-cazemată budapestan, Virgil Belcotă, este evident că noul guvern îşi aplică ferm principiile de la care emană politica lui şi că este imposibil să fii neutru într-o chestiune vitală care-şi asumă responsabilitatea de a modifica destinul istoric al unui popor întreg, împlinind în fapt dezideratele marilor revoluţii europene din secolul trecut. Este evident că partidul de guvernămînt îşi asumă şi tradiţia revoluţionară a ţării ; pentru el lucrurile sînt mult mai limpezi văzute din Prislop decît de la Bucureşti.

— Cînd vrei situaţia păşunilor ? l-a întrebat pe Pătru.

— Tînjesc oile, don' căpitan... Oamenii murmură. Şi au dreptate.

— Nu-mi mai spune don' căpitan... Hai să lămurim situaţia asta care te încurcă şi pe tine şi pe mine. Am venit aici să mă limpezesc. O bucată de pîine puteam cîştiga oriunde. Dacă pot să dau o mînă de ajutor acolo unde lucru-

rile sînt drepte şi cinstite, o dau bucuros şi din toată inima. Aici, voi conduceţi şi, dacă am acceptat să lucrez la cooperativă, înţeleg exact cine este primarul, cine secretarul de partid. Zi-mi tovarăşul Vornicu, precizaţi-mi ce am de făcut, n-am venit să număr stelele, am venit să muncesc ; cînd s-o întinde careva mai mult decît trebuie vom vedea la faţa locului... Mîine ai o sinteză, adică problema de principiu cu datele cele mai importante. La ce-ţi foloseşte ?

— Să intre satul în averea obştii.

— Cum ?

— Cum au intrat Taurii în averea satului. Cu boata şi mai apoi cu judecata.

Este o linişte absolută, o linişte profundă, o linişte dinainte de Facere, o linişte în care-şi aude gîndurile şi, atunci cînd este prea atent la linişte, aude foarte vag susurul Ramnei. Nana Floarea este în afara vîrstelor, în afara timpului, în afara vieţii, odăiţa scundă, cu tavanul din grinzi este spoită alb, patul larg cu saltea de paie este acoperit cu o pocroviţă din lînă, icoane şi ştergure înflorate pe pereţi, duşumea gălbuie, un lavoar vienez mare, din porţelan, cană tot din porţelan pe care este imprimat chipul cu favoriţi al ultimului Habsburg şi sentimentul că, într-un fel, s-a întors la sine. Are o poftă sălbatică de somn, se simte destins, nu-l încearcă nici un fel de complex de inferioritate avîndu-i de „şefi" pe Piţu ori pe Pătru ; oamenii au simţul măsurii, l-au primit camaradereşte, deschis, şi este evident că Tăureştii au măsluit cele treizeci şi şapte de judecăţi purtate cu obştea, începînd cu octombrie 1806 şi culminînd cu octombrie 1941—octombrie 1943. De ce mereu octombrie ? Să fie sorocul cînd coborau turmele la iernatic şi aveau vreme de judecăţi spre a-şi pregăti păşunatul din primăvară pentru turmele sporite ? Datele se adună sîrguincios pe fişele gălbui sub lumina gălbuie a lămpii cu petrol. Are aici lucrările făcute de Piţu şi Pătru, pe care le-a văzut cînd a comandat garda, planul director colorat cu galben, negru, roşu şi violet, coloanele de nume deasupra cărora este scris cu litere de tipar, cam şchioape : SĂRACI, MIJLOCAŞI, CHIABURI, are un exemplar din studiul lui Mefisto, i l-a dat Mefisto înainte de a pleca la herghelie, studiul de 525 de pagini asupra istoriei proprietăţii, ca şi fişele lui Mefisto în care sînt sintetizate toate legile, obligaţiile şi relaţiile sub care a stat ţărănimea

transilvană în timpul dominației feudale ungurești. Urmărește procesele, cineva, probabil un notar pasionat al administrației românești de după primul război, a tradus cea mai mare parte din documentele grănicerești, există evident o ordine exemplară a acestor documente între 1786 și 1938 ; ar avea nevoie de o monografie a comunei dar și așa, fără monografie, pătrunde cu un fel de jubilațiune care-l destinde într-o lume fascinantă, în centrul căreia stă *pămîntul*. Pămîntele, așa cum le zice Pătru. Răpiri de fete, de turme, crime, incendii, dispariții, căsătorii, lupte între clanuri, călătorii în toată Europa Centrală, transhumanță pînă la Adriatica, totul pe ani, pe luni ; iată, și de data asta, destinul îl slujește exemplar, deschizîndu-i porțile unei lumi pînă astăzi doar bănuite, lume care poate fi cucerită adăugînd biografiei lui de carlingă ce-ul acela care-i lipsește, ce-ul acela a cărui lipsă a descoperit-o Augusta, fără să știe însă cum și prin ce poate fi împlinit.

3

— Un coniac, Victore ?

— După ce lucrăm, papa !

— Ce mă-sa a căutat Montgomery la Moscova ? S-a ramolit mareșalul.

— Turism !

— Să i-o spui lui mutu. Pe urmă nu înțeleg mesajul regal, dragă. Mă-nnebunește mesajul regal la deschiderea parlamentului. Regele vrea pace. Să intre în O.N.U. Auzi : „ ...poziție de activă participare la opera de consolidare a păcii internaționale". Au turbat cu toții, Victore ?

— Conjunctura, papa !

— Nu e vorba de conjunctură, Victore. Se cedează. Toată lumea cedează roșilor. Asta este.

— Cum te simți ?

— Perfect.

Vărzaru își ridică fălcile puternice. Arată de jur împrejur. Lumina intră difuz prin țiglele de sticlă din acoperiș. Se aude vag zgomotul apei din scocul morii. Odaia

mică, scundă, cu pereții din bîrne este așezată în podul morii lui Pavel Lala, la intersecția morii vechi cu zidurile morii noi și ale pătulelor. Se intră printr-un chepeng de la care coboară o scară de frînghie în magazie. Pe unul din pereți este o hartă a Europei, cu un șnur din lînă albastră prins meticulos în ace de gămălie, marcînd linia de demarcație dintre zonele ocupate de sovietici și cele ocupate de occidentali. Pe alt perete — o hartă a Banatului, la scara 1 : 200 000, cu steguleție albastre înfipte în unele localități de pe văile Timișului, Nerei și Cernei. O săgeată albastră, cu laturile marcate viguros, sprijinită pe zona muntoasă, taie Caransebeșul, Lugojul, Timișoara, proptindu-și vîrful în Arad. Sub hartă — un prici îngust cu saltea de paie, cearșaf de in și dună. O poliță cu două aparate de radio. Un Telefunken masiv și un F.G. 16 militar, cu acumulatorii acoperiți de o prelată. Pe ultimul perete — rastelul cu o carabină „Mauser" de vînătoare pentru junglă, avînd luneta în husă de piele și un pistol-mitralieră „Oriția". Între aparatele de radio, sticle de coniac cinci stele, cu gîturile învelite în staniol, vermut și una pîntecoasă Hennesy.

— Măsuri de siguranță ? întreabă Victor Ceaușu.

— Toate.

— Cine știe că te-ai aranjat aici ?

— Pavel și Persida.

— Am văzut o femeie tînără cînd am intrat în moară.

(Victor Ceaușu este în misiune, a investigat zona Domogledului secondat de un locotenent, fost muncitor la Reșița, de acolo s-au travestit în stînjenari, bineînțeles putea să-l prevină pe Simu Belcotă, să cadă într-o ambuscadă și să-l „piardă" pe locotenent, au coborît peste munți în Prislop și aici i-a dat o pistă reală, focurile dinspre Plugova care au ars sălașele celor din diversele comisii ale primăriei, el rezervîndu-și focul de pe Topla.)

— Cred că nevasta lui Pavel Lala !

— Nu cunoști nici o femieie de-aici, papa ?

— Put a zăr, măi, da' n-am ce face. Altfel turbez ! Mi-e dor de o noapte la „Chat Noir". Mimi mai este acolo ?

Vărzaru încremenește în fața hărții Europei.

— Ce viață, Victore !

Își plimbă palma peste Paris. Ceafa i se face stacojie.

— Să revenim, papa.

Vărzaru scoate de sub pernă o mapă roșie de șevro.

— Uite, dragă, planul de reorganizare teoretică și de viitor a diviziei de infanterie... Aici am schița depozitelor din lungul căii ferate Poarta-Caransebeș. Două săptămîni am umblat pe pîrtii de mistreți.

— Oamenii ?

— Marți fac trageri cu armamentul ușor.

— Economie la muniție.

— Trei cartușe. Al treilea în punctul negru.

Vărzaru își toarnă dintr-o sticlă de coniac. Miroase puternic a răchie prăfriptă. Probabil nu mai are de mult coniac.

— Victore !

— Da, papa !

Fostul prefect se pleacă peste masă. Îl privește pe Ceaușu fix, cu ochi bulbucați, opaci, cu corneea plină de vinișoare roșii.

— Mă ! Stau aici ca un spartan ! Ca un Iisus ! Pentru mine viața a rămas undeva, acolo, în trecut. Sau o să fie cîndva, acolo, în viitor. Acum mă ascund, mor cu fiecare zi, organizez, lucrez pe brînci la schemele astea de reorganizare a armatei pe efectivele de mobilizare, adun venin și te-ntreb : — Sînt serioși, Victore ? Uite, mă, aici tabelul de date : 1945, ianuarie, conferința de la Yalta. Ce-au făcut, mă, americanii la Yalta ? Iunie, Charta Națiunilor Unite. August. Bomba. Bomba la Hiroshima. Adică totul mi-am zis... (Rîde gutural.) Noiembrie : Procesul de la Nürnberg... Noi, criminali de război. Era la modă... 1946. Începe războiul din Indo-China. Mîna roșiilor. 1947. Se răscoală Madagascarul. Mîna roșiilor. Iunie. Planul Marschall. Noi nu. Mîna roșiilor. Septembrie. Kominformul. Mîna roșiilor. 1948. Ianuarie : îl ucid pe Gandhi. Mai — un stat nou : Israelul. Mîna americanilor împotriva roșiilor în Orientul Apropiat. Iunie. Tito se rupe de Stalin. 1949, N.A.T.O. Speranță. Forță. Renaște Germania. Pe urmă septembrie. Rușii au bomba. Se reface echilibrul. De ce, mă, pînă atunci au stat ăia și s-au ciorovăit pe os, tu-le anghinarea lor de tembeli, că, uite, s-a născut mă alt stat roșu pe harta lumii, China, și-n 1950 se bat în Coreea și roșii au ieșire la Pacific mă, o să aibă și spre Oceanul Indian prin Indochina, că Franța nu mai ține și-atunci ?... Cum mă 1950 ? Cum adică 1950... Atunci regele ?

Vărzaru pare consternat. Se albește. Bea din sticlă.

— Am aici o scrisoare către Montgomery. Îl fac ca pe un porc. A uitat că şi-a vîrît mîinile pînă la cot în sînge englezesc ? Ce caută mă la Stalin ? De ce le e lor frică ori ce-i vrăjeşte mă pe ei, că atunci cînd eram eu în Cotul Donului...

Vărzaru tace brusc. Îşi şterge obrazul cu dosul palmei. În odaie miroase a ţuică, a armament, a bocanci şi a trup de bărbat.

— Asigură vestul şi fereşte-te de femei, papa. Oriunde, la sălaşe, la stîne, dar nu aici... Securitatea a dibăcit pe cîţiva de-ai tăi, după femei.

— Să asigur vestul, Victore ? Pentru ce ?

Victor Ceauşu ştie că Vărzaru nu este sensibil decît la un singur cuvînt. Îl pronunţă clar, plecîndu-se peste masă :

— Aerodebarcare !

Vărzaru se congestionează. Victor Ceauşu are sentimentul propriei lui ticăloşii.

— De ce să vindem, Cristeo ?

— Toată lumea vinde !... Cumpără !

— Tu ce zîci, Stîngule ?

— N-avem de ce vinde.

— Audzi, Cristeo, ce zîce Stîngu ?

— Aud !

— Atunci ?

— L-or îmbetat bolşovicii cu apă rece. L-or scos din primărie. Nu l-o scos Maniu. Nu l-o scos Brătianu. Nu l-or scos lejionarii. Nu l-o scos Antonescu. L-o scos Pătru. Un nima. Atunci de ce să nu vindem ?

— Banii n-au nici un preţ. Preţu-i în oi. În porci mai ales, spune Stîngu-Tauru şi simte primejdia.

— Noi nu ni-s porcari, Stîngule, spune Tauru ăl bătrîn.

— Da am putea fi.

— Să vindem oile păntru porci ? Odată-n veci ? Mi-ar fi scîrbă. Tu ce zîci, Cristeo ?

— Nu-mi place să vînd oile păntru porci.

Stîngu-Tauru bea răchia din oală. Ianoşel Ion, sluga băgată la bolşovici, i-a adus vorbă de la şedinţă. Chinezu nou, Piţu şi Pătru a lui Nică s-or ortăcit cu ofiţîrii, acu caută foile de posesie la păşuni. Uite că nu s-a gîndit să ardă „grunbucul" şi altele, le-a ţinut la primărie ca la el acasă, erau mai grijite ca acasă şi-acum ? Nu le spune ni-

mic Taurilor, nu-nţelege cum l-au scos din primărie, cum nu s-a gîndit el să ardă totul. Cu primărie cu tot. Taurii beau răchia din oale de pămînt. Se aude Camăna sărind pragurile de stîncă.

— Iconie !

Muierea deschide uşa. Rămîne în prag.

— Gata ?

— Dăloc !

— Haida, că ni-i foame !

— De ce nu-l mai ţîi pră coloniel, Stîngule ?

— Unde mi-s io, nu mai încape alt cocoş, tată !

— Se uita la a ta ?

— Nu-mi place să se uite.

— I-ai zîs ceva ?

— Ba. I-am zîs Iconiei.

Iconia aduce o strachină mare din pămînt, în care fumegă bucăţi din carne de berbec. Pe urmă altă strachină, cu mere murate. Are obrazul învineţit de lovituri. Buza ruptă. Un ochi umflat.

— Altădată să ţîi minte, mîrîie Tauru ăl bătrîn.

O prinde-n privirea cenuşie, stătută. Iconia iese.

— Asta, dacă poate, îţi vîră sîmceaua în inimă, cînd dormi.

Stîngu rîde. Îşi scot sîmcelele. Le-nfig în hartane. Muşcă din carne. Ce nu intră în gură, taie cu sîmcelele. Mestecă încet. Sonor. Beau răchie. Taie pită albă, coaptă azi-dimineaţă, cu coaja rumenă. Tîrziu, rîgîie mulţumiţi. Îşi şterg sîmcelele de poala cămăşilor. Tac. Se uită unii la alţii.

— Vin eu călare pe Camăna-n jos, spune Stîngu.

— Cînd ?

— Ieri.

— Şi ce dacă vii călare ?

— În gura Craculuí Negru văd pră unii cu săcurile.

— În păşunea popii ?

— Acolo.

— Ce făceau cu săcurile ?

— Cocini !

Taurii tac. Beau din oalele de pămînt.

— Am un om la raion !

— Auzi Cristeo ? Are om la răion... Ce-i ăla răion, Stîngule ?

— Un fel de pretură.

— Aha !

— Îmi zîce că popa Barbă Neagră face contract cu statu pentru trei sute de porci.

— Vinde oile ?

— Ba.

— Atunci ?

— Îi dă statu credit.

Se uită unii la alţii. Tauru ăl bătrîn îşi ridică sprîncenele stufoase, albe.

— Te gîndeşti să urc în Ţarcu, Stîngule ?

— Aşa mă gîndesc.

— Auzi, Cristeo, ce se gîndeşte Stîngu ?

— Să mărg şi io, Stîngule ?

— Aşa zîc, să mergi, cea Cristeo !

— Să vină şi Andrei cu Ştefan. Zîci să tocmim saivanele de jos, de lîngă apă ?

— Da !

— Ăla de la pretură ştie cînd aduce porcii ?

— Ştie !

— Altceva ?

— Zîc să mutăm oile din poala muntelui la stînile de sub Pietrile Albe.

Tauru ăl bătrîn îşi îndreaptă spinarea. Se ridică. Atinge grinda cu creştetul. Cu umerii acoperă fereastra.

— Ce-ai zîs Stîngule ?... O eşti bolînd, o... Să nu mă mînii că... Auzi, mă Cristeo, ce zîce bolîndu ăsta ? Cui să lăsăm mă păşunile din poale acu, pînă-n Sînziene ?... Cine schimbă, mă, orînda din veac ?... Ăştia ? Am ajuns să fug cu oile, mă ? Asta-am ajuns ? N-auzi ? Să fug cu oile ?... Că de la Ianăş Bumbăcilă şi de mai nainte mă, de la împăratu Traian...

Tace. Se aşază greoi. Îşi întoarce spre fereastră capul pletos, tăiat în gresie. Macină din măsele. Stîngu iese să aducă răchie.

— Bună seara, sfinte părinte !

— Aşteptăm, don' colonel !

— Ce-aşteptaţi, mă ?

— Ordenu !

Vărzaru strînge mîinile oamenilor în chintuşe. Din vale urcă un şir de care. Codrul de brad stă negru, tainic, sub lumina incertă a amurgului. Înconjoară schitul din trei părţi. Schitul e ridicat în bulumaci vechi de stejar, aco-

perit cu şindrilă. Alături, sub poala brazilor străvechi, tot din trunchiuri de stejar, monastirea. Mai mult o cabană de vînătoare, primitivă, afumată, cu un ochi de geam luminat palid.

— Poftiţi, domnule colonel, invită Ionaşcu, fostul primpretor, din capul scărilor care dau în cerdac.

— Fiţi binevenit în casa Domnului şi binecuvîntarea lui să vă ocrotească, spune un călugăr bărbos, înalt, adus de spate, cu nasul lung, cu plete roşcate scăpate de sub comănac pe umerii cojocelului din blană de vulpe.

— Cunoaşteţi-l pe stareţul Eftimie, domnule colonel.

Vărzaru urcă scările. Stareţul Eftimie poartă numărul 27 în ordinea de bătaie. Adăposteşte o jumătate tonă de mălai ; douăzeci de cutii cu pîine de război, alte douăzeci de lapte condensat, o unitate de foc. Victor a lăsat să se-nţeleagă că sfinţia-sa are un dosar cuprinzător şi că, înainte de a trece la cele sfinte şi de-a părăsi deşertăciunile lumeşti, scria poezie verde şi probabil avea acţiuni suculente la unul din ziarele legionare. Vărzaru îi strînge mîna. Constată că stareţul are palma surprinzător de puternică. Se întreabă cîtă încredere se poate avea în mutra lui de poet surghiunit aici, în inima muntelui.

— Stareţ mai mult cu numele. Sfînta mînăstire n-are decît doi slujitori. Pe mine, nevrednicul, şi pe cuviosul Macarie. Intraţi domnule colonel şi iertaţi sărăcia acestui schit uitat de oameni. Aprinde lumînările, cuvioase Macarie.

Cuviosul merge greu. Îşi împinge genunchii înainte. Îşi smulge penibil trupul cînd îl mută de pe-un picior pe celălalt. „Unde dracu l-am mai văzut pe cuvios ?", se-ntreabă Vărzaru în timp ce strînge mîinile celor prezenţi. În poiană, oamenii se adună parcă pe subunităţi. Sînt mulţi. Poate o companie. Mînăstirea este singuratică şi bine adăpostită. Cercetarea de luptă n-a semnalat nimic în codrii din împrejurimi şi informaţiile venite de pe toate căile de acces în munte, din gările de cale ferată, sînt liniştitoare. Nici o mişcare a miliţiei sau a trupelor de securitate. Vărzaru ştie că ordinele date după abdicarea regelui prevăd pedeapsa cu moartea pentru oricare membru al organizaţiei care ar provoca autorităţile în afara planului general. A izbit crîncen în Valea Nerei, a dispărut cînd s-au concentrat trupe de miliţie ; a izbit aici, executînd cîţiva activişti, cînd a simţit mişcare de trupe a încetat, profeso-

rul Simu Belcotă simulînd o retragere spre Retezat, cîteva incendii la stîne şi acum acalmie în toţi munţii. Rămîne surprins cînd intră în arhondaric, cu trena celor prezenţi după el. De cîţi ani nu mai are trenă ? De-o veşnicie. Cînd era prefect, auzea trena murmurînd admirativ în urma lui. Îi dădea certitudinea forţei. A importanţei. A poziţiei sociale. Arhondaricul este un *Herenzimmer* sobru. Original. Birou masiv din mahon. Patru fotolii comode din piele galbenă, cu spătarele înalte, aşezate în jurul unei mese rotunde de pocher, cu piciorul învelit într-o placă de aramă lucrată în relief, cu ciocanul. Rafturi simple pe unul din pereţi, burduşite cu cărţi legate în piele, unele avînd cotoarele aurite. Pe ceilalţi pereţi — blăni de vînat şi capete naturalizate. Un mistreţ capital. Negru. Doi urşi enormi, cu ochii sticlind şi colţii rînjiţi. Pe jos, lîngă birou, o blană de urs. „Şi eu mă martirizez ca un imbecil în podul morarului..." Toată afacerea asta cu mînăstirea s-a aranjat probabil după rebeliunea legionarilor, pe propriul lui teritoriu, fără ca el să ştie şi probabil cu ştirea şi asentimentul lui Victor. A jandarmeriei. A jandarmeriei care nu o dată l-a dezinformat... : „A se nota pentru organizarea canalelor multiple de informaţii în viitor" îşi spune încercînd un sentiment dureros de îndoială... De fapt cine este, cu adevărat, Victor ? De cîtăva vreme nu i-a spus o vorbă despre Maria. Informaţiile lui atestă că Maria este medic la dispensarul din Prislop, probabil o nouă manevră a lui Victor, din grijă pentru el, cistita îl sîcîie din ce în ce mai dureros, totuşi, pluteşte în necunoscut, Victor i-a tăiat toate legăturile cu exteriorul din motive de siguranţă, se simte prizonierul lui Victor, mîrîie şi-i spune stareţului :

— Părinte, sînteţi un prinţ al bisericii...

În căminul din piatră de munte clădită artistic, ard cîteva despicături de brad. Miroase a răşină. A ceară. Şi, ciudat, într-un fel, a oraş. „Am să-mi mut reşedinţa aici", hotărăşte.

— Domnilor, ne-aşteaptă oamenii, spune.

— Mai avem douăzeci de minute, domnule colonel. Guga verifică prezenţa, spune Ionaşcu, fostul prim-pretor, are fălcile căzute, pungi vinete sub ochi şi, surprinzător, a luat obiceiul să-şi contracte gura într-o schimă penibilă.

— Pînă atunci îngăduiţi să facem onorurile casei cu ceea ce dobîndim singuri prin truda braţelor noastre. Ce spui, cuvioase Macarie ?

Cuviosul ridică degetul arătător. Scoate un mormăit surd. Aprinde lumînări mari, galbene, în sfeşnice de argint cu trei braţe. Vărzaru se aşază cu spatele la cămin.

— Ascult, domnilor, spune... Ascult, dar vă rog delimitaţi-vă de orice influenţă politică. Nu mai accept nici o sugestie politică. Aţi ratat puterea, atunci cînd v-a oferit-o Mareşalul. Aţi ratat puterea atunci cînd v-a oferit-o Suveranul. Aţi ratat puterea la alegeri, pierzînd armata şi sufragiul mulţimii.

— Domnule colonel !

— Fără, domnule Ionaşcu. Vreau date exacte, matematice. Adică ce întreprind comuniştii şi ce anume din ce întreprind nemulţumeşte oamenii. N-am zis gloata. Am zis oamenii. Atît la oraş, cît mai ales la sat. Vă ascult. Fără sfaturi. Date. Fapte. Atît.

Fostul prim-pretor este contrariat de atitudinea tot mai dură, mai puţin maleabilă şi manevrabilă a fostului prefect. De fapt, ei, militarii, cu Antonescu al lor, au pierdut puterea, avînd-o... Partidul naţional-ţărănesc s-a dizolvat, capii lui sînt întemniţaţi, organizaţiile lui paramilitare sînt parţial desfiinţate şi încarcerate, el a încercat un joc subtil, acela de a-i sugera lui Vărzaru că numai o forţă politică poate avea şansa unui sprijin din occident şi că el, Ionaşcu, ar fi primit mandat să reprezinte forţa politică în Vest. Colonelul însă ştie că grănicerimea, atîta cîtă este după reformele făcute la Comunitatea de Avere, nu mai ascultă decît de el, pentru că el, Vărzaru, a ştiut să-i exacerbeze latenţele militare, s-o lege de codru şi de lotrie, lotrie mereu prezentă în conştiinţa satelor de munte, lotrie sinonimă într-un fel cu libertatea absolută, în afara legii, fiindu-şi sieşi lege. Ionaşcu ştie că face acrobaţie pe marginea abisului. Singura certitudine aici, este colonelul.

Stareţul Eftimie ştie că Bălteanu a fost paraşutat, i-a spus-o Simu, coleg de facultate, de altfel Simu i-a sugerat ca loc de refugiu munţii Prislopului după ce s-a călugărit ca să scape de batalioanele disciplinare ale lui Antonescu. Bălteanu, evident, lucrează în afara colonelului Vărzaru şi Simu i-a spus că are cu el o „listă neagră" a „trădătorilor", dar că, se pare, nu lucrează numai pentru guvernul lui Horia Sima. Stareţul îşi mîngîie barba lungă, căruntă, gîndindu-se în ce mod se poate apăra de Bălteanu prin colonel, în acelaşi timp blestemînd clipa cînd, după rebeliune, a acceptat să colaboreze cu căpitanul de

jandarmi Victor Ceaușu. Dacă se pocăia cu adevărat și se îngropa în schimnicie măcar un deceniu, i se deschideau largi porțile ierarhiei eclesiastice pentru că, iată, are aproape gata teza de doctorat, putea să ajungă la București, între slujbașii Patriarhiei, pierzîndu-și biografia pentru totdeauna.

— Ascult, domnilor, spune Vărzaru, trăgîndu-și bărbia în piept, ca să-i poată privi pe sub sprîncene pe cei de față. Cîțiva foști primari, Goanță, Guguleștii, doi avocați din Caransebeș, inginerul acela care nu vorbește cu punct și nici cu virgulă, fostul consilier tehnic al lui Max Auschnit. Vederea inginerului îi aduce aminte lui Vărzaru de întîlnirea lor în noaptea revelionului 1948, în vila de sub Domogled, la Herculane. Se excită într-un mod curios exersîndu-și memoria pentru că, este conștient, uită, uită foarte des unele lucruri în vreme ce pentru cîteva evenimente din ultimii ani are o atracție aproape morbidă, reamintindu-și-le pînă în cele mai mici amănunte. Noaptea abdicării este unul din aceste evenimente, pe care, ciudat, îl uită mereu cînd face sinteza operativă mondială, l-a văzut pe Victor privindu-l lung, acum cîteva zile cînd l-a vizitat, dar Victor nu înțelege că în conștiința lui singura instituție capabilă să refacă România antebelică este numai monarhia.

...Salonul vilei de sub Domogled căptușit cu lambriuri de mahon. Ei toți, cei rămași în viața cea de toate zilele, îmbrăcați în stofe fine, englezești, sacouri tăiate după ultimul jurnal, largi în umeri, cu șlițuri și buzunare aplicate, mirosind a colonii bune, siguri pe ei, siguri că intervenția americană le va restabili participarea la toate afacerile care-i făcuseră multimilionari, folosindu-l pe el ca pe un dulău de pază.

— La Reșița am făcut trei incendii mari trei explozii au oprit producția cîteva zile dar comuniștii vedeți dumneavoastră domnilor ați citit în presă au pus în funcțiune al cincilea cuptor Siemens Martin cu o producție estimativă de 15 000 tone per lună vor să mai pună încă două ca să ajungă la o producție estimativă de 17 000 tone...

Atunci constatase că inginerul vorbește fără punct, fără virgulă și cînd strigase la ei, mai ales inginerul îl enervase, reprezentantul personal al președintelui, al lui Maniu, se jignise :

— Domnule colonel ! Domnule colonel ! Nu putem accepta tonul !

— Tonul ? Maniera ? (le rîsese în nas, venise călare din munţi, era „criminal de război", puţin îi păsa de manieră). Nu puteţi accepta tonul ? Eu pot suporta rolul ridicol, acordat de un partid politic ridicol ? Fără mofturi, domnilor ! Fără susceptibilităţi de demoazelă gravidă ! Caraghiosul ăla de Mihalache s-a lăsat pradă unei înscenări ridicole. I-au pus fracul şi cămeşoiul în geamantan, pe deasupra jobenul, dolarii şi cocoşeii, l-au dus la Tămădău, au înscenat chestia cu avioanele...

— Un general de aviaţie s-a pretat la jocul ăsta, nu Partidul Naţional-Ţărănesc, a protestat reprezentantul.

— Mă p... pe un asemenea partid, fără nici o perspectivă, fără nici o tactică, fără nici o strategie, incapabil să-şi salveze şefii, fără nici o legătură cu poporul, după zeci de ani de guvernămînt.

Erau de faţă delegatul organizaţiei ilegale Partidul Adevărata Democraţie, un fel de juntă militaro-studenţească, colonelul din garda călare Mihai Cornescu-Monoclu, Aurelian Costică Negrescu — organizatorul grupării Corpul Partizanilor Albi, constituit în aprilie, doi funcţionari de la Externe, un fost consilier al Băncii Naţionale, expert în probleme financiare, bărbat decavat la tripourile de pe Riviera atunci, sub lumina difuză a plafonierelor (reţine că lipseau trei lacrimi de cristal din franjurile candelabrului), a desfăşurat el planiglobul şi i-a amuţit pe sibariţi :

— Cian Kai-Şi a pierdut 800 000 de oameni, domnilor ! Bineînţeles, cu întregul echipament furnizat de americani. În 9 iulie comuniştii chinezi au trecut Fluviul Galben pe un front de 150 de kilometri. Ofensiva roşiilor se desfăşoară în ritm rapid. Olandezii debarcă în Java contingente noi. Au s-o piardă. Este vizibil. Indonezia a devenit instabilă. Francezii sînt angajaţi în Indochina. Au s-o piardă. Este vizibil. Uitaţi-vă la hartă. Distanţa dintre Paris şi Saigon în comparaţie cu distanţa dintre China roşie şi Saigon. Să fim serioşi. Americanii trimit instructori în Iran. Asia este un vulcan. Ofensivă roşie de la Fluviul Galben pînă-n Java. Şi voi ? Şi Palatul ?

Îl supăra cistita şi, de cîte ori ieşea, îşi lua pistolul-mitralieră. Ningea. O feerie.

— Doamnelor şi domnilor, regret. Chestiunea este pe viaţă şi pe moarte. Nu mă interesează cîte explozii aţi

făcut la Reşiţa. Nici cîte organizaţii secrete. Are sau nu Palatul încredere în mine ! ? Vrea sau nu Suveranul să conducă la război civil ? Cîţiva dintre dumneavoastră mi-au solicitat, discret, ajutorul. Vreţi să părăsiţi patria. Mă rog... Aveţi depozite în străinătate. Vă priveşte. Noi rămînem !

Pe urmă hîrîiala din aparatul de radio.

— Linişte ! Domnilor, linişte !

— Stingeţi luminile !

Revede totul pînă la amănunt. Focul din şemineu, lumina palidă de la scala radioului, umbrele şterse ale femeilor.

— Mihai întîi prin graţia lui Dumnezeu !...

— Drepţi, a ordonat... Ordinul, domnilor !

— ...şi voinţa naţională rege al României. La toţi de faţă şi viitori, sănătate! În viaţa statului român s-au produs în ultimii ani adînci prefaceri politice, economice şi sociale, care au creat noi raporturi între principalii factori ai vieţii de stat...

— Coniac, a cerut.

Glasul bolmojit al regelui :

— În consecinţă, pe deplin conştient de importanţa actului ce-l fac în interesul poporului, abdic !

Un marş puternic, clocotitor care-i răsună şi acum în timpane. O voce clară :

— Proclamaţia guvernului către popor... Muncitori, ţărani, intelectuali, subofiţeri, ofiţeri, cetăţene şi cetăţeni ai României...

Aparatul care revarsă torente sonore.

— În termen de trei zile armata şi funcţionarii publici vor depune jurămîntul.

— Alegerea Prezidiului Republicii Populare Române !... Parhon, Sadoveanu, Ştefan Voitec, Gheorghe C. Stere, Ion Niculi...

— Ministerul Apărării Naţionale. Numărul 50 410 din 30 decembrie 1947... Către marile unităţi, unităţi şi garnizoane de toate categoriile...

Totul fusese pus la punct pînă în cele mai mici amănunte, cu domnii ăştia stăpînind încă industria şi finanţele, cu generali, cu partide legale, cu servicii de informaţie, cu suveranul capul oştirii, credeau că dacă dau foc la nişte cuptoare... Cretini !

— Mă p... pe toată adunătura de politicieni şi curve în frunte cu abdicatul. Vă urez tuturor un an nou fericit... Şi să nu vă prind în munte, că vă rup picioarele.

Chestiunea monarhiei rămîne în suspensie. Oricum, ultimii doi Hohenzollerni n-au fost la înălţime. Vodă Cuza nu are descendenţi pe linie bărbătească. Dintre vechii domnitori nu se mai află decît rămăşiţe fanariote. Republică ? Şi ăştia ce vor ?...

— Teoretizăm trei sectoare, spune fostul prim-pretor Ionaşcu. Întîi : agricultura. Cele mai multe nemulţumiri legate de cote, de deschiaburire şi în viitorul apropiat de colectivizare. Aici se poate acţiona intens. Industria...

— Nu mă interesează, spune Vărzaru. Să dezbatem situaţia conflictuală din agricultură.

Luna de crai-nou alunecă argintie printre molizii negri. Se aude lătratul unui vulpoi.

— Şi de ce zîci tu, Stîngule, să nu ne băgăm în sat ?

— Lasă-i să se omoare între ei, tată.

— Da colonielul ce zîce ?

— Face instrucţie. Aşteaptă şi zîce că întoarce lumea.

Nechează unul din caii legaţi la marginea poienii.

— Dacă nu-i legi la nară, te zobesc, mă ăla, spune Taurul ăl bătrîn.

— S-o dezlegat, moşule !

— Stîngule ! Cînd naşte drăguţa aia a ta ?

— Cam într-o lună, tată.

— Dacă ajung suta, ăla al tău împlineşte douăzeci. Joc la nuntă.

Trec nişte aburi subţiri, ca o părere. Molizii îşi foşnesc cetinile prin aburi. Deasupra Taurilor ţipă speriat o veveriţă.

— Mă, Cristeo !

Cristea Tauru se ridică din şubă. Stau toţi trei la rădăcina unui molid vechi. Feciorii Stîngului lîngă cai.

— Ce-i ?

— Pră unde zîci tu să trecem Reca ?

— Unde vedem Zănoaga în umăru' stîng.

— Auzi, Stîngule, ce zîce Cristea ?

Răsună tropotul unui cal. Din valea pe care încep să se scurgă ceţurile zorilor iese un călăreţ cu boata curmezişă la oblînc.

— Or trecut culmea, spune călăreţul şi descalecă.

— Într-un ceas îs aici.

— Auziţi mă, ce zîce Stîngu ?

— Auzîm, răspund mai multe glasuri, de pe la rădăcinile molizilor.

— Ianoşelule !

— Poruncă !

— Ce zîci, mă, c-ai fi auzit tu, acolo, la bolşovici ?

Ianoşel Ion îşi leagă calul la conovăţul întins între doi molizi subţiri. Stîngu trage pe nări aerul cu miros de cetină, de răşină, de grozamă şi capul călugărului. E neliniştit. Îl nelinişteşte tăcerea ălora de jos. Din sat. Acu se ocupă de holde. De arie. Mîine, poimîine e gata campania... Vin la rînd livezile. După livezi, turmele. A început să-i cunoască. Vor să răstoarne muntele. Închide ochii şi fluieră ca mierla. Din culmi ţîşneşte o trîmbă de lumină. Stîngu fluieră ca grangurul. Şuieră ca ciocănitoarea. Ciripeşte în zeci de chipuri. Tăureştii ascultă vrăjiţi. Altă trîmbă de lumină sidefie săgetează printre molizi. Taie o pîrtie strălucitoare, diafană, pînă jos în vale unde gîlgîie pîrîul. Stîngu tace. Închide ochii. Aici e împărat.

— Spune Ianoşelule ! porunceşte răguşit Tauru ăl bătrîn.

— Zîcea Pătru a lu' Nică în şădinţă, că acu dacă-i venit domn ofiţîr, ăla de puşcă la alejeri, o strîns el procese vechi, nişte „grunbucuri" de la Maria Tereza şi s-apucă să măsoare păşunile... Asta spunea în şădinţă !... Şi cu aria...

— Taci !... Auzi, Stîngule ?... Cum mă, să măsoare ei păşunile ?

— Aud porcii, spune Stîngu şi se scoală.

În liniştea nefirească a codrului de molid se aude un guiţat îndepărtat. Se scoală cu toţii. Tauru ăl bătrîn ridică mîna.

— Îi plătim azi lu' Barbă Neagră păşunile de ni le luă în Staracinu. La ştălung şi numa cu boata. Auzi mă, Andrei şi Ştefane ?

— Auzim, moşule ? !

— Să nu vă pice cîrpele !... *Laufşrit !*

Tăureştii se leagă peste obraz cu cîrpe negre, pe care le-nnoadă la ceafă. Îşi trag căciulile pe sprîncene. Li se văd numai ochii. Îşi dezleagă caii. Încalecă. Se-mprăştie pe sub molizi...

...Popa Barbă Neagră călăreşte în faţă, cu poalele reverendei prinse în brîu. Porcarii plesnesc din bice. Drumul coboară arcuindu-se după stînci, pe sub cetina codrului. Scroafele guiţă întărîtate. Popa se simte mai puternic decît oricînd. Zece geambaşi au bătut satele... Banii ! Niciodată n-a mînuit banii cu atîta dărnicie. Pustenii nu mai au cu ce ţine porcii... Cotele i-au pus la pămînt. A venit vremea muntelui. Comuniştii i-au ucis concurenţa. Pînă să-şi pună la punct crescătoriile, pînă să refacă efectivele de vite din cîmpie, oho ! Duce trei sute cincizeci de capete. Convenţia româno-elveţiană este pentru patru sute de mii de kilograme : 3,10 franci elveţieni per kilogram. Împuternicitul statului, Ghidirmic, este un geniu. De două ori geniu dacă reuşeşte să-i procure cocoşei. Ori dolari. Să piardă cincizeci de capete. Trei sute a o sută douăzeci media fac treizeci şi şase de mii de kilograme, înmulţit cu 3,10 franci fac 111 600 franci elveţieni. O avere. Ghidirmic i-a umplut casa cu coniacuri franţuzeşti, fine. Cu vinuri înfundate. Măria-sa şperţul. Măria-sa banul !... Totdeauna a avut simţul precis al momentului. Soarele bate de peste creste, porcarii plesnesc din bice, strigă răguşit şi tot codrul este plin de guiţatul care costă franci elveţieni, de guiţatul trandafiriu al şuncilor cu care se vor îndopa turiştii de pe tot globul, în cine ştie cîte *cottage*-uri elveţiene. Se vede în reverendă, bărbos, oferind o şuncă unui turist cu pantaloni scurţi şi ochelari de soare. Rîde gros în bărboi şi cîntă cu glas puternic de bas :

Dragu mi-i şopru cu fîn
Şi neveste de român,
Că-s' nalte şi sprîncenate
Şi pe dragoste plecate.
Cînd te-apuci de sărutat
Nu te mai vezi săturat,
Ca de vin dulce toamna
Şi de somn primăvara...

Boata Taurului ăl bătrîn îi frînge cîntecul. Lovit la mir, din aproape, popa Barbă Neagră se înmoaie în şa. Tăureştii lucrează repede. Boatele miruie porcarii. Ianoşel Ion iese din codru cu păcurarii Tăureştilor. Întorc porcii. Îi bat cu bicele. Îi împung de-a călare cu vîrfurile ascuţite ale boatelor. Popa Barbă Neagră cuprinde gîtul calului cu amîndouă mîinile. Tauru ăl bătrîn îl trage din şa. Îl în-

tinde sub un molid. Îi leagă calul alături. Îi pune căciula sub ceafă. Popa deschide ochii. Tauru îl bătrîn își trage cîrpa de pe obraz. Îngenunche lîngă Barbă Neagră.

— Noi ni-s, sfinția-ta, și-i vîră privirea cenușie în inimă.

Popa oftează. Închide ochii. Tauru ăl bătrîn încalecă. Îi ajunge pe ceilalți la trap bătut. Stîngu călărește prin mijlocul drumului. Fluieră ca privighetoarea.

4

Radu Vornicu știe că Pătru îi face acum introducerea în „problemele țărănimii sărace" și în „problemele satului", înainte de a trece la rezolvarea „problemei pășunilor". În primele zile ar fi vrut să stea de vorbă cu nea Matei Pava, cu toate că i s-a părut rece, parcă ostil sau, dacă nu ostil, rezervat și parcă copleșit. Matei Pava n-a venit încă la Prislop, el la raion nu se duce, nu are nici un motiv ; poate era mai bine să plece cu Maria, acolo, la B. Chestiunea cu cooperativa este pasionantă în măsura în care o fac oamenii pasionantă. Deocamdată nu se prea înghesuie nici la cules fructe de pădure, nici la secția de împletituri, vin cîteva văduve care mai mult cer făină decît muncesc și este foarte limpede că dacă vor să facă ceva trebuie dat de lucru oamenilor la ei acasă. Altfel pierd o jumătate de zi numai cu drumurile. Problemele sînt mai complicate, mai nuanțate decît cele care se pun unei escadrile de vînătoare, chiar cap de regiment. Pătru și Pițu l-au adoptat fără nici o rezervă. Cu Belcotă se întîlnește în fiecare seară. L-a văzut într-o după-amiază trecînd călare pe creastă, înaintea lui călărea o femeie, i s-a părut că este soția maiorului Ceaușu, l-a surprins frumusețea clipei, soarele căzut pe Cernevîrf, lumină mierie, grea, și prin lumina asta, proiectîndu-se pe cer siluetele celor doi călăreți. Belcotă nu i-a spus nimic. El a evitat, de altfel Belcotă l-a invitat o singură dată la atelier, el a pretextat că lucrează la restabilirea adevărului asupra pășunilor, pretextul era de fapt realitate, pentru că aven-

tura păşunilor, ca şi a sesiilor : fînaţe, livezi, pămînt arător, este la fel de pasionantă ca orice alt mister al istoriei.

Plutonierul-major de miliţie, Amăriuţii, vechiul jandarm al satului, bate cu patul carabinei în poarta de stejar a popii Barbă Neagră.

— Nu bătui niciodată cu carabina în porţile astea, don' căpitan. Numa'n porţile ălora ca tine bătui, Petre... „Mă a lu' cutare, treci la post că-ţi veni ordinu"... „Mă a lu' cutare, de ce nu-ţi plăteşti impozitu ?"... „Mă a lu' cutare, ce-avuşi mă cu a lu' cutare de-l tăiaşi cu sîmceaua ?... „Hai la post cutare, să dai declaraţie"... Mă uitam la ăştia şi plesnea rînza-n mine că eram jandarm şi ei stăpînire... Hai, părinte, strigă. Deschide c-adusei legea !...

Radu Vornicu încearcă să se detaşeze de moment. Ar fi absurd să se proiecteze sub Steaua Polară. Absurd şi ridicol. În ceea ce a descîlcit pînă acum din procesele pentru păşuni şi luncă, popii Barbă Neagră figurează printre primii procesomani. De pe la 1729. A întocmit o fişă stranie. Anii proceselor dintre popii Barbă Neagră şi alţi locuitori, mai ales Tăureştii, între popii Barbă Neagră şi obşte, corelaţi la anii marilor evenimente europene, mai exact la lupta dintre Franţa revoluţionară, mai apoi Franţa napoleoniană şi Europa. Anii proceselor corespund cu anii războaielor franco-austriece.

1792, invazia Franţei. Bătălia de la Valmy. Barbă Neagră contra Jurj Belcotă, cneazul Prislopului. Reţine exact puzderia de date şi procese, foarte dese în vremea lui Napoleon. Înseamnă că popii Barbă Neagră, profitînd că prislopenii luptau împotriva lui Napoleon în regimentele grănicereşti ale imperiului chezaro-crăiesc, ori plăteau la preţuri mici părţile cuvenite văduvelor ori, ca în procesul cu Jurj Belcotă, erau acuzaţi că au răpit prin silnicie, cu slujitori înarmaţi, unul din munţii obştei, Staracinu... Să existe în însăşi condiţia istoriei tendinţa spre dreptate imanentă ? Bubuiturile patului de carabină în porţile masive de stejar să fie manifestarea acestei tendinţe ?... Radu Vornicu îşi spune că indiferent de aptitudinile lui justiţiare, sau de lipsa lor, această cercetare şi stabilire a adevărului nu-l poate lăsa indiferent. În consecinţă, iată-l partizan. Partizan al celor deposedaţi în lungul vremii de cei mai abili. De cei care-au ştiut exploata conjunctura. Indiferent că această conjunctură a reprezentat

un întreg ev istoric. Este primul lui examen social. Este prima lui participare deliberată.

Se pornesc cîinii. Cineva a dat drumul cîinilor, care latră furioşi, zgîriind cu unghiile lemnul gros, de stejar tras la rindea, înnegrit de vreme. Se aude un glas de muiere.

— Ho, că nu dau turcii... Stai să leg cîinii... Hai părinte că avem goşti pră inima goală.

Se aud paşi grei. Se trag zăvoarele.

— Să vedem cazemata popii pe dinăuntru, îi şopteşte Pătru.

Se deschide poarta mică. Popa o umple cu anteriul. Cu barba. Are capul bandajat într-un prosop mare de in. Aşa cum stă în portiţă, uriaş, cu barba zbîrlită, pare un harambaşă de lotri.

— Ce-i, dom'le plutonier ? Şi tu eşti Petre ?... Oho ! Ia te uită. Deci nu sînt zvonuri. Domnul aviator ? ! Stăm bine...

— Legea, părinte, spune Pătru.

— Care lege, fiule ?

— Aria ! Cerealele !...

Vornicu îl aude pe Pătru şoptind : „mai curînd cămila prin urechile acului decît bogatul în împărăţia cerurilor".

Popa Barbă Neagră rîde. Îi face cu ochiul lui Vornicu.

— Să dăm cezarului ce-i al cezarului, fiilor... Poftiţi şi omeniţi-mi casa, ca nişte oameni ai legii ce sînteţi... Poftiţi, domnule aviator. Se pare că acolo, la aviaţie, sînteţi comunişti convinşi. Radu Belcotă. Dumneata... Şi cum ziceai Petre ? Vrei tu să-mi ajuţi să găsesc poarta raiului ?

— Cam aşa, părinte !

— Inimă bună, fiule !... Domnul cu tine !

Le face loc. Curtea mare, pietruită, măturată. Un bazin din ciment plin cu bălegar. Din grajduri răzbat mugete domoale. Cocinele sînt pline de porci mari, york şi mangaliţă, la care rînesc patru băieţandri firavi, străini după port.

— O duci bine, sfinţia-ta, spune Pătru.

— Ca ăla care, muncind, are...

— Ai aici ca la treizeci de porci, sfinţia ta.

— Patruzeci şi opt, fiule.

— Mîncă la cucuruz cît un cătun din Topla.

— Mai mult, Petre, că le dau de trei ori pe zi.

— Ăia nu mîncă decît o dată.

— Aşa gîndesc şi eu, fiule... Statu' mă... Contractele... Poftiţi, domnule aviator. Poftiţi... Hai coană preoteasă că avem goşti.

Popa urcă în cerdac. Îi pofteşte într-o cameră de zi, lîngă bucătăria de iarnă. Vornicu îşi aduce aminte de primirea de-atunci, din primăvara aceea, cînd erau aici toate notabilităţile locului, în sufragerie, în biroul comod, venise colonelul Vărzaru, locotenent-comandorul Borlovan, discutaseră despre datoria militară, lucrurile erau pe muche de cuţit, el îşi făcuse în continuare datoria, executase ordinele şi acum, în loc să fie în carlingă, este aici. Amăriuţii mormăie ceva.

— Ziceai ceva de priceasnă, domnule plutonier ? Te deranjează cele sfinte ? Rea şi scîrnavă e gura omului, feţii mei, că n-alege să spurce decît tot ce sufletul preamăreşte şi iubeşte : pre mama, pre Domnul şi pre cele curate şi nevinovate ca sfinţii, Maria Fecioara şi biserica.

Radu Vornicu face un efort să se asimileze situaţiei.

— Te lovişi la cap părinte ori este chestiune de lovire, tentativă de omucidere ?... Popa rîde. Mereu rîde gros, ca şi cînd „comisia" ar fi venit să-l decoreze.

— M-a trîntit Murgu, fir-ar al ciorilor de murg.

— Chiar aşa, în creştet ?

— Chiar...

Popa Barbă Neagră îşi descoperă o luciditate aspră, tăioasă. Ofiţerul a venit aici din două motive. Ori este omul lui Borlovan, rămas în munţi încă din toamna trecută, ori cu adevărat a trecut la comunişti, fiind trimis aici de securitate. Atitudinea lui de la alegeri îl indică pentru ipoteza a doua ; dacă nu cumva manevra de atunci n-a fost o stratagemă abilă, care să-i creeze un statut favorabil. Vărzaru i-a povestit cum l-a scăpat aviatorul de glonţul tras de maiorul de justiţie militară. Se impune să fie abil. Nu ceea ce i-au luat ăştia din lunca este primejdios. Nici legile care urmăresc să dirijeze economia nu sînt deocamdată periculoase. Periculos este felul de a gîndi a lui Pătru C. Dragalina. Periculoasă este credinţa miliţianului că slujeşte „poporul" împotriva exploatatorilor". Periculoasă este prezenţa acestui fost sau actual ofiţer, indiferent de partida pentru care joacă. Însăşi prezenţa lui aici este un semnal de alarmă în plus. Periculos că ei, toţi trei, gîndesc în afara celor ştiute şi obişnuite. În ţeasta ăstora, oricum de *homo sapiens,* s-a produs ceva uluitor,

ceva care i-a scos din vreme. Din misterele atotputernice ale religiei. Din mistica autorității în sine. Pericolul de moarte stă în aceea că Pătru s-a smuls de sub povara milenară a ascultării. „Ăștia gîndesc", își spune, și ar vrea să le măsoare fruntea și unghiul de incidență al frontalelor. Unghiul arcadelor cu... De trei ori afurisit să fie decedatul Johann Kaspar Lavater cu „Fyziognomica" lui cu „Opus mago-cabbalisticum".

— Vă ascult, spune popa, și se lasă pe un scaun din stejar, care geme.

— Am venit să tragi grîu la arie, părinte. Nu-i slobod să treeri altundeva decît la arie, spune Pătru.

— Să luați voi cotele cum vă convine ?

— Da !

— Și altceva ?

— Să-i scrii la sindicat pră moldovenii care-ți lucră, părinte. Că-s fugiți de foamete și-i musai să-i asiguri la sindicat, să faci contract cu ei.

— Altceva ?

— Dacă nu te superi să ne-arăți și nouă contractele cu Asociația.

— Care contracte ? !

— Alea cu porcii... Cu tăurașii.

— De ce, fiule ?

— Să-ți calculăm necesarul, părinte.

— Adică voi îmi calculați necesarul, Petre ?

— Noi, părinte !

— După voia și capul vostru ?

— După normative, părinte.

Radu Vornicu înțelege clipa pînă la fund. Contractele pe seama cărora se fac marile speculații cu porumb. I-a explicat Pătru toată afacerea. Contracte în care sînt trecute efective de vite fictive în contul cărora se speculează porumbul, vitele se predau sub greutatea contractată sau se țin la pășunat, se hrănesc cu frunzare și cu jir ; se-ndeasă zecile de milioane în chimire, se cumpără aur și valori, perioada este mină de aur. Popa Barbă Neagră se lasă pe speteaza scaunului. Pare un pașă, ori un ienicer, așa, cu turbanul de in alb, tivindu-i fruntea smolită. Barbă Neagră nu mai lucrează ca strămoșii lui, prin judecăți. Prin slugile înarmate. Sînt la modă contractele.

— Să știi, Petre, că ți-am slujit molitva doua, așa cum m-a rugat Stîngu-Tauru, spune popa și lui Amăriuții i se

umflă o vînă groasă în tîmplă. Pătru îi apucă mîna încleştată pe ţeava carabinei.

— Şi măcar ţi-a plătit-o bine, sfinţia-ta ?

— Nici în aur n-ar fi plătit-o cum se cuvine, Petre ! Pătru rîde domol.

— Sînt scump, părinte. Aţi văzut domn' căpitan Vornicu, cît e de scump sergentul ăla din pustă ?... Şi-acu să vedem contractele, părinte, să numărăm capetele de vită, porcii şi să ne dai sfinţia-ta declaraţie scrisă despre cerealele şi derivatele de care ai nevoie, ca să facem procesu-verbal.

— Poate aveţi, părinte, vr-un document vechi, vreo sentinţă, vreo foaie de posesie în legătură cu muntele Staracinu, spune Radu Vornicu. Mi-ar fi de mare ajutor o monografie a satului ori a companiei grănicereşti...

Popa Barbă Neagră închide ochii. Afară se aude zuruitul unor rafuri de fier şi acelaşi glas înalt de muiere :

— Hai, părinte, că te aşteaptă oamenii la maslu.

— Aşa fu cazemata popii, tovarăşe Vornicu. Acu să vedem noi ăstălaltă cazemată. Uliţa. Acolo este o cazemată. Popa. Pe Topla, altă cazemată. Moara. Pavil Lala, moraru... Aici ? Aici ?...

Bat uliţa. Pătru, un alt bărbat voinic, frumos, uşor cărunt la tîmple, Ion Cătănuţă, şi don' Paraschiv, cocoşatul de la primărie, care-i dă tîrcoale, afişează un fel de respect protector, îi zice „dom'le căpitan" şi duce în servietă un registru gros în care sînt trecuţi posesorii de atelaje şi maşini agricole.

— Deschide, gazdă ! Mă, naşule Ioane, deschide, n-auzi?

Cîinii latră sălbatic. Din a treia zi a simţit ostilitatea. Cei de atunci, din vîrfurile de atac ale colonelului Vărzaru. Cei din compania de votanţi. Într-o seară a găsit fereastra întredeschisă. Ordinea fişelor era schimbată. Avusese senzaţia că, numai cu o clipă înainte de a intra în odaie, cineva a sărit pe fereastră şi că stă tupilat acolo, între florile babii Floare, după ce-a închis binişor şolocatul. O ostilitate rezervată. Măria n-a mai avut de unde să-i vîndă lapte. Nici brînză. Face foamea. Nu i-o poate spune lui Pătru. Salariul este o mizerie. Bine c-a scutit-o pe Valentina de povara lui. Soarele arde în creştetul cerului. Ce-ar fi făcut la Bucureşti ? Peste sat curge lumina străvezie a amiezii. Ion Cătănuţă bate în poarta înaltă,

cu stîlpii lucrați din vîrful dălții în flori stilizate. Deasupra porții, o grindă groasă de susținere, vopsită albastru, în care sînt sculptați doi cerbi care se bat în coarne. Satul parcă este pustiu. Ion Cătănuță, cu ochii lui verzi, liniștiți, cu mustața groasă, pe oală, bate în poartă. Cineva tușește dincolo. Mă, nașule Ioane, io mi-s !

Omul se foiește în tîrnaț. Tace. Într-un tîrziu :

— Auzi, Vuță ! Zîce că-i el.

— Care el, Ioane ?

— Să-ntreb ?

— Întreabă !

— Care zîci că ești ?

— Io, nașule ! Finu Ion Cătănuță !

— Singur ?

— Ba.

— Auzi, Vuțo, zîce că-i finu Ion Cătănuță !

Pătru rîde ușurel. Îl strînge de mînă.

— Cazematele, don'căpitan, șoptește... Atît că aici nu merge cu grenada...

Don' Paraschiv grav, cu geanta soioasă sub braț, îi spune pentru a nu știu cîta oară că domnul Ion Cătănuță a fost ales în „comandament" și numit responsabilul uliței mari, că n-a reușit să realcătuiască grupa de uliță în vederea secerișului și a treierului ; că este celibatar convins, fiind foarte sceptic față de femei, lucru pe care el, Paraschiv, îl admiră. Radu Vornicu se-ntreabă de ce este nevoie de un „comandament" și de responsabili pentru secerиș, ca și de grupe pe ulițe, probabil că este ceva care ține de organizarea grănicerească.

— Singur ești, finule Ion Cătănuță ?

— Aproape singur, nașule.

— Adică ai umbra cu tine, rîde omul în dosul porții.

Ion Cătănuță se-ntoarce spre ei.

— A ghicit, spune.

— Cu cine givănești, finule ?

— Cu umbra, nașule !

Iar rîde omul.

— Al naibii filozof ! Spinoza, dom'le și nu era mai avangardist. Toma Necredinciosul. De altfel „le sosiete la corompu", cum bine scrie meșterul... Pantagruel. Don' Paraschiv îl privește zdrobitor pe Pătru. Se deschide poarta. Iese-n uliță un bărbat scund, cu nasul aplecat spre stînga, cu ochii vii sub sprîncenele stufoase, roșcat. Are cioarecii

stropiţi cu sînge. Cînd îi vede se-ntoarce scurt pe călcîiele opincilor.

— Unde fugi, naşule ?

— Hm ! Hm !

— Stai o leacă la givan cu noi.

Omul îşi face de lucru la clenţuş.

— Hm ! Hm ! Adică e vreme de givan ?

Miroase a maţe de oaie. A sînge cald.

— Nu se poate să ne ţii în poartă, naşule, spune Ion Cătănuţă.

— Auzi, Vuţo ?

— Ce s-aud ?

Iese o femeie înaltă, spătoasă, bălaie, cu gura roşie, în ciupag, cu mîinile pline de aluat.

— Ia pofteşte, finule ! Tu eşti a lui Nică ? Măi, o comizie ! Că la voi acolo s-a răsturnat caru lu' Sînt Ilie plin cu vreme. Poftiţi. Ioane, tăntălăule, nu-ţi spuse finu că-i cu umbra ?

— Hm ! Hm ! Cu umbra ? Da !

Sub grindă trei oi belite, cu sîngele şiroind în vedre. Ion Cătănuţă le face semn să tacă. Se pare că există dispoziţii care interzic tăierile.

— Poftiţi ! Poftiţi !

Muierea înaltă, bălaie, intră în cuină. Tuciul fierbe deasupra vetrei. De la masă se ridică doi copii. Un băiat. O fată.

— Bună ziuaaa !

Radu Vornicu se simte mai stînjenit decît la popa Barbă Neagră. Are senzaţia că a năvălit brutal într-un teritoriu intangibil.

— Şedeţi la mama, spune femeia bălaie copiilor.

— Are Pătru ceva de la comăndăment, spune Ion Cătănuţă, ridică ochii în grindă şi Vornicu îl vede cum îşi încleştează fălcile, cum se-nchide-n el, cum îi trece greutatea lui Pătru. „Va să zică aşa stă Ion Groza, gospodar aşezat, gura nu i se aude în sat, da' trei oi ştie să beleaască fără aprobare de la primărie. Ce dracu' face cu trei oi, pe căldura asta ? Unde le vinde ?... Ori or fi pentru ăi din munţi ? Pentru Vărzaru !..." Pătru se uită la Ion Groza. La căpitanul care a fost scos din armată. De ce l-or fi scos tovarăşii din armată ? L-a văzut în noaptea aia în incursiune, aprig, şi-a pus viaţa, l-a recomandat şi secre-

tarul de plasă, la alegeri i-a scăpat poate de plumb şi acum ?...

— Ascultăm, zice gazda.

Tac cu toţii. Gazdele se uită la ei. Ion Groza îi fură cu priviri repezi, zvîrlite pe sub sprîncene. Se deschide uşa de la odaia dinspre uliţă. Intră o muiere înaltă, tînără, neagră la păr, cu sprîncene groase, încondeiate. Dă bună ziua. Rămîne-n picioare.

— Soru-mea, spune gazda. E măritată la Globurău.

Femeia rîde şi se alintă.

— O că m-ai zăuitat, auzi Vuţo, m-o zăuitat, nu ţi-am zîs eu de sublocotonent, atunci la negeie, cu văruicu Belcotă, cînd m-o jucat şi m-o ţucat gin zbor... M-ai zăuitat, că n-ai stat decît o zî, la urmă ţi-ai petrecut cu domnii. Natalia-mi zîce, da m-ai zăuitat.

Natalia sprîncenată se aşază lîngă el, îşi aranjază cîrpa şi-i spune că ea nu l-o zăuitat. S-a uitat prin aripile de la şolocat cînd a auzit bătînd în poartă, au trecut cîţiva ani, ea ieşise întîia dată la joc şi el...

Îl priveşte de aproape, fără sfială, are mîini mari, albe, cu unghiile tăiate rotund...

— Am venit să ne sfătuim cu aria, cu atelajul, zice Pătru şi domn'Paraschiv scoate registrul, îl desface pe genunchi, asudă şi adulmecă mirosul de ficat prăjit cu ceapă.

— Auzi, Vuţo ?

— Dumneata cam ce părere ai cu atelajul, cu trasul grîului la arie, că ai cinci iugăre mici de grîu mai în coada luncii.

— Hm ! Asta-i ! Cam ce părere. M-da !

Aici nu este vorba de aventura sesiei, Ion Groza ăsta, care o are cumnată pe Natalia, cînd o fi jucat-o el pe Natalia la nedeie, că n-o fi Natalia fata aia subţirică, pe care a învîrtit-o pe sub mînă de i s-a rupt salba şi el a îngenuncheat acolo, i-a cules galbenii şi fata l-a cuprins pe după gît la un „de doi", şi-o aminteşte, nu este vorba de aventura sesiei, este vorba de o pătrundere brutală în viaţa lui Ion Groza. Îl aude pe Pătru rîzînd.

— De cînd am venit, nu faci decît mormăi. O-ntrebi pe doda Vuţa de parcă n-ai fi bărbat, spune Pătru. Ion Cătănuţă se uită-n grindă. Mai curînd o fură pe Natalia cu coada ochiului. Domnul Paraschiv silabiseşte rar :

— Căruță, două grape, o secerătoare mecanică, plug cu trupiță de fier, doi cai, un mînz, una pereche hamuri cu jug...

— Hm ! Adică la ce m-ați scris voi acolo ? Adică cam ce-i dacă am io eventar agricol ?

— Te-ntreabă, că așa întreabă și la Globurău, spune Natalia. Să știe. Să nu te ascunzi !

— Adică să mă ascund ?

— Adică să tragi grîu la arie, să mai tragi și pentru vădanele alea de război, care n-au atelaje, să-ți ții sămînța pentru toată suprafața...

— Faceți voi socotelile de le făcurăm noi de cînd ne știm, mă a lui Nică ? întreabă Vuța.

— Le fac, că așa le fac și la Globurău, că s-or școlit dodă Vuță, altfel cum să ia ei cotele, spune Natalia.

— Ce vrei, mă a lu' Nică, să ne jupiți mă, după ce ținurăm bătaia pră spatele nost' ? Ce-ai mă cu suprafața, cu iugărele, mă ? Că-s din bătrîni.

Radu Vornicu urmărește atent felul cum îl îneacă leșiuiala. Simțămîntul stupid că trăiește o situație imposibilă. Cazemata asta numită Ion Groza de la numărul de casă 421, care se apără de întrebările brutale ale lui Pătru C. Dragalina, tăcînd, rumegîndu-și gîndurile, răspunzînd cu vorbe fără-nțeles, ori cu altele, care au mai multe înțelesuri, ori o-ntreabă pe Vuța :

— Auzi, Vuțo ? Cîți trăgători zîci tu că avem ? Că, văz, scrie trăgătorii, și-acu, auzi, întreabă cîte grape, sape, pluguri, de parcă Ion Groza ar fi fabrica de la Topleț... Ce-aveți voi, mă, cu averea omului, c-am făcut-o cu muncă și nu-mi prea place să mi-o scriți acolo... Tu de ce i-ai adus, finule Ioane ?

— Așa-i legea, că și la Globurău se gată aria, spune Natalia asta înaltă, frumoasă și sprîncenată.

Femeia îl trece pe Vornicu prin ochii negri, strălucitori. Don' Paraschiv scrie ce declară Ion Groza, lingîndu-se pe buze cu satisfacție cretină. Ion Cătănuță tace. Pare lipit de laviță. Bîzîie o muscă mare, verde.

— Audzi, îl întreabă Natalia, cînd urcăm la văruicu Belcotă, că am o vorbă.

Sglivărul poleit de soare, cu vîrful strălucind în slavă. Grangurii fluieră în luncă. Topla șuvoiește în albia plină de bolovani. Căruța urcă în pasul des al cailor.

— Nu era rîndu' meu, spune căruţaşul. Aveam treabă la sălaş. M-o scris Lungulescu prăstă rînd. Auzi don' major ? ! Ce-i, mă a lui Nică, întoarserăţi voi vremea, să facem noi robotă cu atelajele, mă ?

— Mai facem.

— Tu n-ai ! Faci cu ale ălora de au.

Pătru nu răspunde. Căruţa trece podul din bulumaci.

— Te-ai domnit, Petre, spune căruţaşul. Şezi în şiţ, ca prim-pretoru' şi io te car cu caii mei, cu căruţa mea, cu vremea mea... Cu don'major sînt învăţat. Da tu ? Tu cum ţii mă cu sărăcimea că pe dumnealui nu-l cunosc, văz io că-i domn, da' nu-l cunosc...

— Nu-i acasă Pavil. Ce vreţi ?

— Lasă vorba şi deschide pătulu, ordonă Amăriuţii.

— Cazemata lu'Pavil Lala, tovarăşe Vornicu... Moara, şopteşte Pătru.

— Tu să nu zberi, don'plotoner, că acu apuc săcurea!... În averea mea să nu zberi !

— Bună dimineaţa Petre, spune o femeie tînără, nepieptănată, cu cearcăne adînci, cu o vînătaie sub ochi.

— Dimineaţa bună Iconie. Acasă-i Pavil ?

— Acasă.

Persida Lala, uscată, cu faţa crestată de zbîrcituri, împinge femeia tînără în casă. Trînteşte uşa. Dinspre moară vin agale cîţiva bărbaţi înalţi, cu bicele în mînă. Sînt nişte căruţe pline cu saci trase în şoprul de lîngă Topla.

— Născătoarea mamii lor, ăştia călcară legea cerealelor, Petre...

Lui Vornicu i se pare că plutonierul-major de miliţie, mic, vînos, negru, cu obrazul brăzdat de cicatrici, trăieşte sub tensiune maximă, ca şi cînd toţi cetăţenii din teritoriu s-ar fi legat să încalce legile de o mie de ori pe zi, şi fiecare încălcare s-ar traduce în conştiinţa lui printr-o explozie. Aseară, lucra la fişa numărul 1 intitulată „Averea obştească", popa Barbă Neagră îi adusese o monografie a bisericii ; de fapt o monografie a neamului Barbă Neagră, întocmită de protopopul Grigore Barbă Neagră în anul 1913 (avea o însemnare amănunţită asupra zborurilor lui Aurel Vlaicu la Lugoj, Vîrşeţ, Arad şi Orăştie, cîteva date despre „Zburătoarele" lui Pintea Viteazul şi schiţa unui planor cu care protopopul s-ar fi lansat de pe Staracinu, chestiunea îl incendiase pur şi simplu) ; deci aseară lucra în draci, monografia conţine date esenţiale

asupra satului, de la numărul de familii de baştină, cu numele lor străvechi, avere, loturi de arător, fîneţe, păşuni, livezi ; cu şeptelul, cu numele ofiţerilor daţi de obştea grănicerească, ale stegarilor, bătălii, distincţii, privilegii — o bogăţie de carte tipărită la Vîrşeţ, lista intelectualilor satului la acea vreme, a negustorilor, a oierilor ; cînd a venit fetişcana lui Ion Groza, aducîndu-i un bilet de la mătuşă-sa, Natalia, scris cu creionul pe o foaie cu pătrăţele albastre, probabil din caietul fetişcanei.

„Să baţi în şolocat la uliţă şi să-mi zîci de ce mi-ai rupt tu salba şi-ai avut îndrăzneală să mă ţuci la horă."

N-a avut nici o reţinere. Fetişcana îl privea pe sub sprîncene, citise biletul drăcoaica, îşi ţinea colţul băsmăluţei în dinţi şi se legăna alintată...

— Ce să-i zîc lu' doda ?

— Să nu-i zici nimic.

— Bine.

Nu s-a mişcat din loc. S-a simţit stînjenit. Fata i-a cercetat trusa de bărbierit. I-a răsfoit fişele. Pe urmă s-a dus... Ieşise luna. Pe geamul casei mici intra blînd lumina albăstruie a nopţii. Femeia l-a cuprins pe după gît. Era albă, îmbrăcată în poale şi-n ciupag, miţa de oaie mirosea plăcut a stînă şi nu se ştie cînd Natalia aceea i-a şoptit că ştie ea de ce-a venit el la Prislop, şi dac-o fi, s-o caute la Globurău, că ea de atunci nu l-a uitat, i-a cuprins mijlocul cu braţe vînjoase de munteancă şi nu ştie de ce, din clipa aceea l-a stăpînit o nelinişte surdă şi noaptea şi-a pierdut farmecul, a plecat spre zori, leşiuit, ceva înspăimîntător, încă nedefinit căuta să-i pătrundă în viaţă şi să-l dezechilibreze. Cine este de fapt Natalia ? Nu cumva toată „introducerea în problemele satului" pe care i-o face Pătru este un pretext ca să-l ducă la Ion Groza şi acolo s-o întîlnească pe Natalia şi Natalia să-l şi cheme la ea noaptea şi să se trădeze ; ori să-l tragă de limbă... Ar fi cumplit. Chestia cu popa Barbă Neagră, asta cu moara lui Pavel Lala să nu fie decît mascarea operaţiunii principale : Natalia ?

Îl cercetează curios pe Pătru, Pătru îi susţine privirea şi-i face semn cu capul spre bărbaţii care-şi ţin bicele în dreapta şi care-i înconjoară mahmuri.

— Măcinaţi, spune Pătru.

— Măcinăm, răspunde un muntean bărbos, înalt, cu albeaţă pe-un ochi.

— Macină, că au. Nu umblă să îmbete lumea cu apă rece, ca voi. Hai, că-i amînat. Ce vreţi voi, mă, cu Pavil Lala ?

Persida stă înfiptă în faţa şoprului. Îl priveşte duşmănos pe Pătru. La Radu Vornicu nici nu se uită. Bărbaţii aceia stau lîngă ea şi se uită pe deasupra, undeva în cerul senin.

— Nu ne-ntreba de grîu, că nu-i grîu nou, îi grîu vechi, ne-a rămas şi-l măcinăm de făriná, că facem nuntă, spune unul din munteni.

— Măcinăm că-i al nost' şi nu dăm socoată la nime...

— ...Aştia sînt, Pavele ?

— ...Aştia, don' colonel. Şi ofiţîrul de vă raportai.

Vărzaru priveşte în curte prin ochiul de geam al podului morii. Poartă ghete din pîslă, halat, Victor i-a spus că nu este bine să se mute la schit, oricînd schitul poate fi cercetat prin surprindere, aici la moară este mai sigur, orice mişcare poate fi supravegheată. Cistita îl supără. Are o putină în odaie. E oribil. Să lucrezi la planul „Lovitura de vest" şi să urinezi la putină... I-a intrat mirosul de urină în haine. Îl obsedează. Face tot ce este posibil să nu se abrutizeze. Se bărbiereşte în fiecare zi. Semnarea tratatului de pace cu România a durat exact 13 minute. 10 februarie. Cînd naiba s-a semnat tratatul de pace? În '46 ? În '47 ? Paris. *Quai d'Orsay*. Sala orologiului. Orele 15.03. Stupid. A uitat anul.

— Mda ! Ofiţerul... Sînt în dubiu cu ofiţerul. Să-l verificăm.

— Să vi-l dau pe don' profesăr la telefon ?

Vărzaru zîmbeşte. Morarul s-a speriat. „Ce-ar fi, totuşi ? Un telefon, profesorului. Oamenii şi-ar mai dezmorţi oasele. Ar putea verifica eficienţa sistemului de alarmă... Absurd. Să-şi deconspire mijloacele pentru nimic".

— Nu ! Să vedem ce vor... Du-te !

— Don'colonel !...

— Ce e ?

— Nu mă lăsaţi, don'colonel !

— Du-te, ţi-am spus.

— Să trăiţi !

Pavel Lala pocneşte din călcîiele opincilor. Iese în pod, să coboare prin fînărie. Vărzaru îşi lipeşte fruntea de geamul prăfuit. Absurd. De la puterea de foc a unei divizii

la buletinele de ştiri ale „lumii libere", de la omnipotenţa scaunului de prefect la ascunzătoarea din podul morii lui Pavel Lala. De ce ? Ce este aici cu aviatorul ? Caută un drum spre el, ori a trecut în slujba celorlalţi ?... Traversează podul. Intră în odaia disimulată prin construcţie. Învîrte repede manivela telefonului de campanie.

— Prezent ! spune glasul profesorului. Ordonaţi !

— Coboară o grupă la 24. La semnal, intervii. Dacă nu, escortezi pînă la 32 căruţa cu un cal alb şi unul negru.

— Am înţeles !

Se aude zgomotul sec al receptorului. Vărzaru priveşte harta Europei, fără s-o vadă. Azi-noapte s-a lansat armament uşor, care, oricum, trebuie să ajungă la 32...

...— O vezi ? Asta-i harpia. Mi-a dat să beau zamă de omag, să-mi pierd minţile. Să orbesc. Ca să-şi aducă drăguţu în pat. Ssst ! Să nu ne audă, că bagă sîmceaua în mine. Cucuriguuu !

— Călae !

— Cucuriguu !

— Unde eşti, omule ?

Morarul se ascunde sub scară.

— Se zice că-i adevărat, domn'căpitan. Îi dădu zemuri de buruieni pînă îi slăbiră minţile, spune Amăriuţii.

Apa trece vuind prin scoc. Roţile morii plescăie cu aripile în vîrtejul de spumă. Sub acoperiş, între pereţii de scîndură, pluteşte mirosul de piatră încinsă, de ulei, de apă şi făină proaspătă, ceva din moara lui Pavel Lala îi aduce aminte lui Radu Vornicu de moara de la Jidovini, o moară văzută cu ochii adolescenţei, plină de poezie, o moară bucolică, cu un morar şvab, aşezat, pe jumătate mecanic, pe jumătate ţăran, totdeauna morile de apă i-au trezit nostalgia anilor de vacanţă, la sfîrşit de liceu, un fel de sfîşiere lăuntrică fără obiect, o tristeţe mîngîioasă amestecată cu bucurii tainice, nedefinite. Pătru şi Amăriuţii îl obligă să spargă carcasa nostalgică, poezia morii ca semn al găsirii oamenilor în sfinţenia grîului. Coboară după cei doi scara îngustă de fuştei.

— Ce-i, Petre ? întreabă Pavel Lala.

L-a văzut şi pe Pavel Lala. Acolo, cu Vărzaru, la alegeri.

— Ăsta-i registru de intrare ?

— Ăsta !
— Ai înregistrat tot ce ţi-a venit ?
— Tu ce crezi ?
— Nu cred nimic.
— Nici io, spune Pavel Lala.

Muntenii rîd într-un dinte. Doi feciori, parcă fraţi gemeni, coboară pe urmele plutonierului. Roţile huruie. Toată clădirea morii e plină de vuiet, se cutremură din încheieturi şi lui Vornicu i se pare că, ieşită din uluci, moara o ia pe roţi, la vale... N-a încercat niciodată să treacă dincolo de ceea ce i se oferea de către cei din jur. Există un teritoriu sacru al fiecărui om, în interiorul căruia orice pătrundere, indiferent de scop şi metodă, i s-a părut un sacrilegiu. Poartă în trup, fără nici o remuşcare, oboseala tihnită a întîlnirii de azi-noapte cu Natalia, femeie plină, cărnoasă şi ştiutoare, ca şi insinuarea ei, care acum i se pare perfidă şi ameninţătoare. Dintr-o dată, văzîndu-l pe Pătru răsfoind registrul morarului scris cu creion chimic, acolo pe masa albită de praful subţire de făină, are senzaţia că biografia lui s-a transformat într-un ce solid, care i s-a adăugat atît de vizibil, încît a devenit indecentă. Tot ce i s-a părut normal, demn şi bărbătesc, tăcerea absolută în care a primit şi păstrat propunerile şi confidenţele doamnei Fulea, ale lui Gigi Bercovici, nedumeririle şi revoltele camarazilor lui, tot ceea ce ţine de cea mai sacră şi intimă manifestare a îndoielii şi întrebării i se pare acum materia pentru o nouă anchetă, care, spărgînd apărarea teritoriului inviolabil, îl lasă în faţa anchetatorului golit de sine însuşi, la discreţia unui nou stagiu de încarcerare, capul de acuzare fiind adus nu faptelor, ci gîndurilor.

— Ia să vedem noi cu cît te-ai înregistrat şi cum îţi predai uiumul către stat, după lege ! Zi-i cum te cheamă, unde eşti înregistrat, ce-ai adus la moară şi cum ai treierat tu grîul ăsta, că-i bătut cu îmblăciul, nu-i treierat cu batoza, la arie şi nici copt nu e, că l-ai bătut să-l scapi de obligaţii, mă a lu'Frasinu.

Radu Vornicu simte că Pătru are dreptate în ordinea obiectivă a faptelor. Îşi vîră mîna în sacii cu grîu. Grîu

pe alocuri verde, bob cu pieliţa subţire, s-o pătrunzi cu unghia, recoltă de anul ăsta. Faptul este evident. Dar de unde dreptul de a dispune de munca omului, de grîul din ţarina lui de munte, ţarină seacă, de unde dreptul de a-l sili să facă altceva decît vrea să facă, acolo, pe terenul unde a lu'Frasinu este împărat şi domn, cum spusese Ochişor, cînd au urcat ei în împărăţia unde împărăţea Ruja şi Ochişoru ăl bătrîn şi împărăţeau mioarele şi livezile şi cerul şi coamele înzăpezite ale munţilor ? !

— De asta ai venit, Petre !

— De asta am venit, Pavile !

— Ai vreo delegaţie, ceva ?

— Uite-o !

Pavel Lala silabiseşte delegaţia. Radu Vornicu nu-l mai vede pe miliţian. Păstrează în palmă senzaţia ameţitoare a boabelor de grîu prefirate printre degete.

— M-da ! Va să zîcă, vrei să vezi ce am io în pătule ?

— Şi-acolo, Pavile !

— Cum şi-acolo ?

— Bine, mă. Întîi cercetăm. Pe urmă givănim.

— Cucuriguuu !

— Ia mai taci, mă tată !

Se întoarce Amăriuţii cu praf de făină pe epoleţi.

— Trăsăşi electrică, don'morar ?

— Am tras, don'plotoner.

— Şi major, don'morar ! De cînd trecuşi în civilie, uitaşi gradele... Te luminezi ?

— Ce să facem ? Iarna, noaptea-i lungă pră Topla. Stăm la bec. Mai citim.

— Radio ai ?

— Radio ? Nu s-a văzut încă pră Topla.

— Bine, mă ! Ia înregistrează-i, don' morar. Uite, acu' înregistrează-i. Să vină cineva cu noi la pătule. Facem o evaluare aproximativă, că doar nu sîntem la farmacie.

Vornicu ascultă mirat vorbele pline de blîndeţe ale miliţianului care-l îndeamnă pe Pătru să se grăbească, n-o să sărăcească statul cu cîteva sute de kile în minus dacă vor greşi ei la evaluare. Pavel a luptat pe front, el, plutonierul major Amăriuţii, este sigur că Pavel a înţeles unde-a greşit cînd şi-a scris pămîntul în iugăre mici în loc

de iugăre mari, de fapt a înșelat statul burghezo-moșieresc. Este printre puținii care n-a contestat împroprietărirea din diferența de la iugărele mari la iugărele mici. Își vede de moară. Pătru îl ascultă mirat.

— Hai să trăiești, dă-i zor, macină grîul poporului și cheam-o pe mamă-ta că ne grăbim și-n alte părți, își încheie discursul milițianul.

— Aici sînt, aude glasul rău al femeii, de la piciorul scării.

— Don'morar, în zece minute să-i văd înregistrați. Altfel, îți dresez acte. Poftiți, tovarăși delegați.

Muntenii le fac loc în silă.

— Îți cîntăresc o căruță Pavile și dacă nu-i la gram, e jale, zvîrle Pătru peste umăr.

Cineva înjură încet de născătoare.

— A prins un fir, îi șoptește Pătru lui Vornicu.

Vornicu îl vede pe Amăriuții cum o ia de umăr pe Persida, o împinge spre lumina vie de afară și-l aude spunîndu-i :

— Au, ce muiere fusăși, nano Persidă, în zilele'mneatale !... Trei veri să te iubească omul !

În aceeași clipă Pătru îl împinge brutal în spatele unui trior, așezat la păstru în sala mare a morii.

— Electrica, spune Pătru, și-i face semn să-l urmeze semnul acela binecunoscut, semnul militar pe care l-a mai făcut în cîmpia Banatului, cînd au trecut peste cadavrul subofițerului ungur, să se strecoare prin formațiile subțiri ale trupelor din divizia de poliție S.S. „Prinz Eugen"... Are o clipă de șovăială. Cu ce drept se infiltrează în teritoriul sacru al morarului ? Are tendința să-l urmeze pe milițian la evaluarea făinii și a grîului. Este o măsură legală. Dar aici ?... Pătru se oprește. Îi încrucișează privirea... Întrebătoare... Atunci, la semnul ăsta, l-a urmat pe sergent, într-un fel încredințîndu-i viața. Abia aici, în clipa de ezitare din moara lui Pavel Lala, descoperă adevărul simplu, cutremurător de simplu, că de fapt sergentul Pătru C. Dragalina i-a salvat viața, deschizînd focul asupra gărzii podului exact în clipa în care acest foc putea să-l salveze. Natalia să fie cercetașul acestei noi ipostaze a luptătorului de atunci, a sergentului Pătru C. Dragalina ? Să fie a milițianului ?... Dar dacă este a profesorului Simu Belcotă ? Sau a lui Vărzaru ?... Radu Vornicu se hotărăște pentru Pătru. Îl urmează spre fundul sălii, dincolo de

osiile mari ale roţilor pe sub curelele de transmisie şi coşurile din care se cerne praful dulce de făină.

— Cucuriguuu !... Sst ! Tăceţi ! Dacă vi-s oameni buni, rugaţi-vă la Maica Precista să n-auzîţi cîinii cum urlă la lună, că-i semn de moarte şi cucuvaia dă din clonţ cîtu-i noaptea...

Niculae Lala, morarul, tatăl lui Pavel Lala, înalt, cu trăsături frumoase, neras de multă vreme, le face semn dintr-o uşă scundă, din bîrne. Pătru se prelinge lîngă morar. Vornicu se ţine după el.

— Vi-s de la primărie ? întreabă morarul şi-i priveşte cu ochi negri şi înţelepţi.

— De la primărie !

— Aţi venit să-l legaţi pră Pavil ?

— Ba !

— Rău ! Atunci nu vi-s de la primărie.

— Dacă-i musai, îl legăm.

— Nu pră el să-l legaţi. Pră vrăjitoarea de Persida legaţi-o. Ea-i moroniu în casa asta... Da pră mine mă legaţi ?

— La ce ?... Eşti om bun !

— Da. Mi-s om bun. Om bun şi năcăjit. Om bun. Călae-i om bun. Tare-i bun Călae ! Da ăştia... Persida bagă sîmceaua în mine. Drept în inimă mi-o bagă !

— La ce să ţi-o bage ?

— Are drăguţ, de aia ! În pat la mine-l aduce... Cucuriguuu ! Ăsta-i cocoşu de pră lumea ailaltă. Îi cîntă lu Călae să-l scoale gin morţi, de-a dreapta Tatălui să stea, că numai Tatăl e milostiv şi Preacurata...

— La ce ne-ai chemat ?

— Da tu pră cine-ai căutat ?

— Ne uităm şi noi prin moară !

— Minţeşti... Să-ţi spun io ce-ai căutat ?

— Spune-mi.

— Te jori pră mumă-ta că nu mă spui ?

— Mama-i moartă.

— Cucuriguuu !... Ăsta-i cocoşu de pră ălălalt tărîm... Joară-te !

— Mă jor.

— Pră mumă-ta ?

— Pră sufletu'ei !

Moraru îl trage pe Pătru în jos, pe scări. Lui Vornicu i se pare că a ascultat o convorbire cifrată, venită de un-

deva dintr-o memorie străveche a locurilor. Coboară sub talpa morii. Lumină puțină. Cîteva ațe. Un gang cu pereți de piatră. Deasupra se aud valțurile. Tot gangul este plin de huruitul lor. Ochii i se obișnuiesc cu întunericul. Coboară alte cîteva trepte de lemn. Îi urmează pe cei doi într-o pivniță luminată slab printr-un geam prin care se văd două picioare pintenoage de cal. Într-un colț, cîțiva saci plini. O ladă mare, cu pereții înalți din frasin afumat, galben de vechime, în care curge printr-un jgheab din lemn care coboară din tavan un fir subțire de făină. Firul curge întruna, subțire cît degetul mic. Făina albă a făcut un pisc în mijlocul lăzii. Morarul ia o lopată din lemn cu coada scurtă, netezește piscul și spune încet :

— Pune-ți mîna. E caldă. Așa iese fărina din piatră... Caldă ! Ca sîngele !... Cucuriguuu ! Asară o făcut sarme cu carne de porc. Nu mi-o dat sarme. Nici mămăligă ! Nici pită !... Mămăliga și pita-s de-aici ! O făcut Persida taina asta la moară să-și cumpere salbe și avere. Că-i nesătulă de cînd am luat-o !

Vornicu își trece mîna prin făina moale, afînată și călduță. Întîlnește mîna lui Pătru.

— Secretele teritoriului suveran, inviolabil, își spune și se înfioară.

5

— Măi Virgile, ca să obții, trebuie să înveți ce ceri, cum ceri și cui i-o ceri. Trebuie să te pui în situația celui căruia îi ceri. Nu pot să-i spionez pe ai noștri, să dau de urma lui Simu. Am fost pilot. Nici Vornicu n-o s-o facă. Indiferent de ce credeți despre faptul că a venit aici să se refacă. Pe dinăuntru. Eu l-am chemat aici. Lumea de care-mi vorbeai nu poate începe cu delațiunea. Sau, mai exact, eu nu pot intra în ea prin delațiune sau, și mai exact, nu-i pot cumpăra bunăvoința prin delațiune. Nu mă simt vinovat cu nimic. Față de nimeni. Radule, ai de adăugat ceva ?

— Nimic, spune Radu Vornicu și se uită în flăcările mari care joacă în vatră. Aici sus, la Radu Belcotă, nopțile

sînt reci, cade rouă groasă, cerul este limpede şi sticlos, tăcerea adîncă, un strat dens de tăcere parcă solidificată, în care tăcere stă Prislopul într-o nemişcare solemnă ; dar totul nu este decît un decor uriaş, fără nici o legătură cu piesa care se joacă în spatele cortinei de tăcere. Virgil Belcotă, cel întîlnit la Budapesta în pivniţa-cazemată, apoi la Bucureşti, cînd l-a invitat Augusta la cula lui Mefisto să spulbere echivocul, Virgil Belcotă care i-a ciocănit acum două seri în şolocat, îmbrăcat ţărăneşte, cu barba crescută, purtînd bocanci de paraşutist, stă tolănit pe tohoarca din faţa vetrii, pare ostenit şi nu-i susţine privirea cu fermitatea aceea degajată de odinioară. Cei doi Belcoteşti sînt veri primari se pare, Virgil a venit travestit la Prislop, nici nu se arată ziua şi de fapt nu i-a cerut lui Radu Belcotă să afle unde se ascunde celălalt văr, legionarul fugit în munte, lui nici atît nu i-a cerut, de fapt mai mult i-a prevenit.

— Nu la situaţia mea mă gîndesc, spune Virgil Belcotă (despre care Vornicu ştie că este maior în securitatea statului), o situaţie destul de echivocă. Adică, cineva din zecile de rude, legionar notoriu, fugit în munte şi, probabil, subordonat colonelului Vărzaru, fostul prefect, care, după toate semnele, a organizat bande de terorişti, a asasinat cîţiva activişti, a prădat cîteva cooperative şi oricum este scos în afara legii. Nici la faptul că fosta soţie a unui fost ofiţer de jandarmi, ginerele aceluiaşi Vărzaru, doctoriţa Maria Ceauşu-Vărzaru, a cerut un post şi i s-a atribuit acest post tocmai pe teritoriul în care autorităţile bănuiesc existenţa bandelor teroriste. Mai exact, spatele lor operativ. Dar iată un alt văr al maiorului Virgil Belcotă, fost ofiţer de aviaţie, îşi dă demisia, rămîne în Prislop să picteze, este văzut adeseori umblînd prin munţi cu doi cai, unul din cai purtîndu-i şevaletul, dăsagii cu foaia de cort şi mîncarea...

— De unde ştii tu ce se află în desagii mei ? întreabă Radu Belcotă.

Virgil Belcotă ridică din umeri. Nu-i răspunde.

— Pe celălalt cal călăreşte pictorul. Rătăceşte prin munţi...

— Nu uita că sînt responsabilul joagărelor naţionalizate.

— Numai de un an. Rătăceşte prin munţi, pictează ; iar acum de curînd este însoţit de frumoasa doctoriţă, fiica fostului prefect, fosta soţie a unui fost ofiţer de jandarmi...

— După cîte ştiu, astăzi, ofiţer de securitate.

Virgil Belcotă face o schimă care nu spune nimic.

— În plus, vărul meu, fostul ofiţer, invită la Prislop un alt ofiţer deblocat, căruia i se încredinţează conducerea cooperativei săteşti. Adică instrumentul prin care se aduc mărfuri de toate genurile şi locul unde aceste mărfuri se stochează.

— Mărfuri care pot lesne lua calea munţilor, spune Radu Vornicu.

— Exact.

— Chestiunea este mai mult decît limpede, spune Radu Belcotă.

— Exact.

— Atunci ? întreabă Radu Belcotă.

— Infirmaţi această bănuială, mai mult decît evidentă.

— Cum ? întreabă Radu Belcotă.

— Colaboraţi... Onest. În limita principiilor absurde, feudale, decedate, cărora le sînteţi servitori.

— Ai un limbaj stupid, spune Radu Belcotă.

— Voi doi sînteţi în afara vieţii.

— Nu drumul pe care mi-l arăţi tu mă readuce la viaţă.

— Cunoşti altul ?

— Da !

— Care ?

— Pentru mine, arta. Pictura.

— Pentru mine istoria, spune Radu Vornicu... Chiar dacă începe cu istoria sesiilor ţărăneşti.

— Sau cu „Istoria armatei române moderne", spune Virgil Belcotă. Sînteţi nebuni. Nebuni de legat.

Virgil Belcotă vorbeşte încet, aproape în şoaptă, privind în grămada roşie de jăratic. Într-un timp îl cucerise munca lui de activist în organizaţiile de tineret universitare, dezvăluindu-şi o pasiune organizatorică necunoscută. Se suspectase de talentul şi harul de a descoperi valoarea. Valoarea complexă a unor profesionişti cinstiţi cu profesia lor şi cu ei înşişi. Rigoarea politehnicii timişorene îi structurase gîndirea politică pe eficienţă, pe tehnicitate şi probitate, pe profesionalitate. Voise să se întoarcă la

Reşiţa unde avuseseră loc cîteva sabotaje ingenioase şi spectaculoase. Grigore Cenuşă acceptase, fusese la Reşiţa, dibuise gîndirea tehnică a sabotajului, urmărise această gîndire tehnică din aproape în aproape, descoperind un sistem ingineresc de lucru şi, comparînd sistemul cu cîteva proiecte uzinale, descoperise posesorul sistemului, unul din cei mai valoroşi ingineri. Atunci îi propusese Frenţiu să intre în securitate, el nu voise, singura dorinţă era să reorganizeze turnătoria, un mamut vechi, unde muncitorii lucrau în condiţiile secolului trecut, ceva de ocnaş, apoi avusese loc confruntarea cu taică-su şi primise sarcină de partid să intre în securitate.

După un an ştia exact ce se află în centrul unui triunghi în ale cărui vîrfuri stăteau Alexandru Belcotă, fraţii Ardelean şi maiorul Victor Ceauşu. Nu-şi recunoaşte nici o pasiune de detectiv, nu are nici o înclinaţie pentru această profesie, urăşte metodele brutale de anchetă şi se bazează pe un singur instrument de investigaţie, logica lui matematică, căreia îi oferă tot ce i se poate oferi în materie de fapte şi amănunte. Frenţiu îl repartizase cu Ceauşu în sectorul Prislop. Ştia de la Matei Pava că fostul căpitan Radu Vornicu este aici. Ceruse dosarul acestuia, găsise diferitele informări stupide, majoritatea conţinînd insinuări ori relatări ale unor riposte dure date de Vornicu, „colaborarea" lui cu Profesorul, arestarea, detenţia, ce naiba voia de la Vornicu ? Să-i sară în braţe ? !... De ce l-ar căuta Vornicu pe Vărzaru ? Stupid... Dincolo de cea mai elementară logică. Absurdă şi ipoteza că Maria Ceauşu-Vărzaru l-ar fi sedus pe Radu Belcotă în ideea de a-l racola lui Vărzaru. Radu Belcotă nu are nici o tangenţă, de nici un ordin cu cei fugiţi în munte. Şansa lui este aici. Poate în pictura lui. Poate că şi Vornicu îşi vede şansa în istorie ! Cum ?... Ştie că nu le poate cere să se înroleze direct. La ce bun ?... Amîndoi însă nu-şi dau seama că sar în ochi. Că aici constituie o „problemă". Mai ales pentru Ardelean. Pentru ura lui faţă de tot ce-a aparţinut într-un fel vechiului regim. Pentru zelul cu care identifică situaţii locale cu situaţia revoluţiei ruseşti şi instaurarea sovietelor, apoi cu lupta împotriva gărzilor albe. Cel mai comod ar fi ca băieţii ăştia să înţeleagă şi să se întoarcă naibii la Bucureşti. Ar vorbi cu Grigore să le găsească ceva de lucru, menajîndu-le susceptibilităţile atît cît se poate.

— De ce sîntem nebuni, băiatule ? întreabă Radu Belcotă.

Radu Vornicu asistase mai mult la discuţie decît participase. Avea foarte vie în conştiinţă „descinderea" de la moara lui Pavel Lala, de fapt pătrunderea dincolo de aparenţe, în teritoriul inviolabil, acolo unde descoperiseră conduşi de morarul bătrîn nu numai una din sursele de avuţie, jgheabul secret prin care se dijmuia în plus făina, dar şi relaţiile intime, dramatice, dintre morar şi femeia lui, Persida Lala. Teritoriul inviolabil. De cîte crime ar putea fi el însuşi acuzat, dacă cineva i-ar putea pătrunde propriul lui teritoriu inviolabil ? Ce vrea Virgil Belcotă ? De ce-l întreabă dacă nu i-ar conveni să lucreze la Bucureşti, la Arhivele statului, cînd el nu poate trece de la o profesie la alta, ca şi cînd şi-ar schimba hainele, ori şi-ar primeni lenjeria de corp ; cum naiba nu înţelege băiatul ăsta că aviaţia nu este o profesie, că aviaţia este o credinţă, o ipostază existenţială, neînlocuibilă prin altceva, pentru că nimic, nici o profesie nu poate înlocui o credinţă şi ce să caute el la „arhive" cînd aici simte nu numai că este foarte aproape de el însuşi, că se redescoperă pe el însuşi ; dar simte cum în contact cu ceea ce este simplu şi primordial, existenţa într-un fel nealterată a structurilor satului de munte se întoarce la o ipostază arhaică a neamului de oieri şi cărvănari, care-l limpezeşte înlăturînd aluviunile, îl esenţializează, îl împacă nu numai cu el însuşi ; dar şi cu lumea din jur, îl obiectivizează şi el ştie că acum nu are nevoie de nimic altceva decît de detaşare, de posibilitatea de a se obiectiviza, de a judeca nepărtinitor şi nepătimaş, pentru a putea opta şi acţiona. Este mizer să slugărească la arhive pentru un salariu. Să-şi piardă eventual biografia printre vrafurile de documente, să se uite pe sine printre hîrţoage. Singura lui demnitate este să-şi adauge biografia. Acest adaos fiind cu nimic mai prejos decît ceea ce a construit pînă acum. Altfel s-ar descalifica. Altfel ar deveni un netrebnic. S-ar trăda. Şi-ar trăda biografia de război. Adică totul. Ştie că Prislopul nu este altceva decît teritoriul care-i oferă şansa unică a unei reşcolarizări în esenţial. Propunerea lui Virgil Belcotă este absurdă. Cu atît mai absurdă cu cît şi Valentina şi el au nevoie de un spaţiu tampon. De o ţară a nimănui în care, eventual, să se regăsească. Pe urmă este Pătru C. Dragalina. Nu crede că Pătru îl testează.

Poate că o şi face în felul lui. Există însă altceva. Inexplicabil. Sau explicabil parţial prin ceea ce li s-a întîmplat lor, soldaţilor care erau, acolo în bălţile şi-n noaptea de la B. cînd viaţa lui a stat în credinţa ostăşească a sergentului care, acum, simte nevoia camaradului de atunci, adică a omului care-i poate furniza argumente pentru actele lui, dincolo de cadrul general al administrativului. Simte nevoia lacomă de argumente a lui Pătru C. Dragalina. Argumente, mai ales juridice şi istorice. Poate dintr-o nevoie aprigă de echilibru şi justiţie. Nu-l poate lipsi pe Pătru de ajutorul lui ostăşesc. Pe urmă, alături de Pătru se regăseşte tot atît de uşor ca alături de Belcotă... De Radu Belcotă. Poate şi de Virgil Belcotă, care spune că revoluţie fără jertfe şi fără victime nu se poate.

— Se pare că mai multe, infinit mai multe victime decît jertfe, spune Radu Belcotă. N-am să fiu niciodată de acord cu asta. Şi nici cu alegerea lor din categoria socială care şi-a dat contribuţia ca România de astăzi să supravieţuiască.

— Adică voi, ofiţerimea veche.

— Da ! Noi ! Am un pomelnic întreg.

— De victime ?

— Nu numai de victime.

— De vinovaţi, deci.

— Faţă de ce vinovaţi ?

— Faţă de tot. De legi. De statul democratic. De propria lor conştiinţă.

— Lucrurile sînt puţintel mai nuanţate, spune Radu Vornicu. Cazuri şi cazuri.

— Cazurile nu fac istorie. Eşti doar istoric.

— Prin însumare, da. Cazurile fac şi istorie.

— Nu poţi însuma decît valori de acelaşi fel. Este elementar. Admit. Pot fi şi greşeli. Şi sînt. Poate este o tensiune a preluării şi consolidării puterii. Aceea de a vedea duşmani mai mulţi decît sînt în realitate. Acum, meseria mea este să apăr această fază. A consolidării puterii. Şi o fac, te asigur, cu toată energia.

— În cazul greşelii, cine plăteşte ? Sau, mai curînd, cine restituie ? !

— Nimeni. Asta-i fatalitatea revoluţiei.

— Se face abuz de această fatalitate.

— Revoluția franceză a decapitat două treimi din nobilime și o bună parte din marea burghezie.

— Nu este un argument.

— Și tu ce vrei ?

— Nimic.

— Fii bucuros că nu te-au uitat la Jilava. Se putea întîmpla.

— O spui serios ?

— Foarte.

— Regret.

— Ce ?

— Ar trebui să fii omul legii. Clamai rolul justițiar al comuniștilor în social. Acolo la Budapesta.

— Îl clamez și astăzi. Ți-am mai spus-o. De pe poziție de clasă. Ceea ce a fost just pentru marea moșierime a devenit injust pentru țărănimea iobagă. Dreptul feudal asupra pămîntului era nedrept pentru pălmași. Acum rolurile s-au răsturnat în folosul majorității. De aici și atributul de justiție a majorității. Minoritatea a pierdut la tribunalul istoriei. Asta este totul.

— Nu și în ordinea individuală, concretă a lucrurilor, spune Radu Vornicu și le povestește întîmplarea aceea dramatică, ilogică, inumană, care l-a lovit pe Nelu Galea, care i-a cutremurat pe toți și care le-a pus semne de întrebare atît de cumplite, de răscolitoare, de definitive, încît argumentul cu „fatalitatea" devine ridicol. Fatalitatea socială în cazul concret ține de discernămîntul social, ea nu este o stihie, o forță oarbă, o întruchipare supranaturală a injustiției sau o lege obiectivă... Creată deliberat, impusă administrativ, maculează. Îndepărtează.

— Pe cine, de ce ? întreabă rece Virgil Belcotă, care, oricum, simte un fel de ostilitate vagă față de Vornicu, nu atît pentru siguranța care mai mult pare infatuare, cît pentru șansa de a o avea lîngă el pe Augusta, atunci l-a și urît puțin, o ură meschină, stupidă ; cît mai ales pentru portretul pe care i l-a făcut Maria Pava acum cîteva zile cînd a vizitat-o la B. Maria tocmai terminase treierișul. A somat-o să se precizeze : se mărită cu el sau nu se

mărită şi Maria i-a spus nu, adăugînd că de fapt, fără să facă o pasiune, s-ar mărita cu Vornicu, acesta avînd în el un ce care dacă ar fi pus în valoare de o femeie inteligentă... Probabil a fost poliţa Mariei pentru aventura lui cu Emanuela ; dar orice-ar fi fost l-a ulcerat şi uite-l pe idolul femeilor făcînd acrobaţie pe o frînghie de pe care alţii, mult mai abili decît el, au căzut aşa de adînc ! Virgil Belcotă se înspăimîntă de forţa uriaşă cu care împrejurarea l-a investit, forţă discreţionară de care depind viaţa şi destinul celor asupra cărora i se fixează atenţia. În cazul de faţă, aceşti doi foşti ofiţeri care în stupiditatea lor încearcă, cum spun ei, să se „regăsească" aici, la Prislop. Este destul să întocmească un raport, nu al realităţii, pe care n-o cunoaşte, un raport al plauzibilului, în care să strecoare abil cîteva date exacte, cîteva declaraţii ale unor martori oculari : plimbările lui Radu Belcotă prin munţi, apariţia doctoriţei, chemarea lui Vornicu, vizita acestuia la popa Barbă Neagră, tratatele de istorie scrise în germană, fişele, totul legat de arestarea lui în casa Profesorului ; este destul atît. Virgil Belcotă închide ochii. Îl irită glasul dur al lui Vornicu, dar mai ales îl irită faptul că el trebuie din nou să aleagă între comoditatea şi servilismul înspăimîntat al lui Greavu, al cărui singur scop este să-şi menţină titlul de „sabie necruţătoare a proletariatului" şi adevărul de esenţă al revoluţiei, adevăr cu o mie şi una de nuanţe care se referă la uluitoarea diversitate a oamenilor, concepţiilor, mediilor sociale, gradului de aderenţă la revoluţie, posibilitatea cîştigării prin convingere şi încă o altă sumă de raţiuni începînd cu cea mai elementară, aceea care conferă fiecărui individ dreptul de a fi el însuşi.

Vornicu nu are decît o şansă. Să nu greşească. L-a prevenit. Probabil n-a înţeles nimic, pentru că repetă insistent aceeaşi rugăminte stupidă, aceea de a interveni pentru Galea, atît de uluitor stupidă încît îşi dă seama că tipul este sortit pierzaniei, cu toate că el, Virgil Belcotă, simte cum ranchiuna i se topeşte şi cum acest Vornicu îi trezeşte un sentiment de compătimire, amestecat cu mirare

și simpatie. Începe să fie atent la peroraţia fostului aviator.

Radu Vornicu povesteşte mai mult pentru el. De fapt nici nu povesteşte. Îşi adresează un şir lung de întrebări, privindu-l pe Virgil Belcotă care moţăie pe tohoarcă, acolo lîngă foc, de parcă n-ar fi implicat în tot ceea ce Vornicu consideră că merită un răspuns limpede, ca şi cînd însăşi soarta umanităţii ar atîrna de acest răspuns.

„Deci l-am văzut intrînd în celulă pe Nelu Galea, reia Vornicu, în uniformă, cu epoleţii smulşi, se vedea că erau smulşi, alb, neînţelegînd ce i se întîmplase, pentru că, de fapt, era de neînţeles şi de această neînţelegere, sau înţelegere, depinde acum şi în viitor felul în care se poate sluji un ideal social, sluji conştient, cu angajare deliberată, ceea ce, zic eu, este esenţialul. Un foarte abil adjutant aviator, promovat ofiţer pe criterii care mie nu-mi spun nimic, de fapt un excelent pilot, în care s-a investit încrederea aparatului politic, notez că politrucul unităţii lui mi-a fost şi mie locţiitor politic şi la o şedinţă mi-a spus că n-ar fi nici o pagubă dacă m-ar împuşca, mi-ar agăţa o tinichea americană de piept şi m-ar scădea din controale cu proces-verbal, asta pentru că făcusem o incursiune în domeniul «manevrei strategice» şi-l pomenisem pe «monstrul imperialist Napoleon» ; deci tovarăşul Piţurcă şi cu tovarăşul locţiitor politic şi încă cu doi domni apăruţi instantaneu pe aerodrom au decolat cu un bimotor, au pretextat o pană de motor cu un aterisaj la Tg. Jiu şi în picaj de la 5 000 de metri au trecut graniţa zburînd spre vest. Maiorul Galea era de serviciu din partea aviaţiei pentru apărarea teritoriului. Era martie, aerodroamele dezgheţate şi nămoloase, alarma este dată tîrziu, calculul matematic la hartă demonstra că la decolarea celulei de alarmă transfugul trecuse frontiera de 15 minute, în consecinţă Galea a ordonat să nu se decoleze, cu atît mai mult cu cît exista şi riscul unui capotaj. Executase zeci de interceptări, luptase pînă în ultimul minut al războiului, era «specialist» şi, la anchetă, alţi presupuşi specialişti îi demonstraseră că este un nul, că, datorită elanului piloţilor şi nivelului lor politic, avioanele şi-ar fi

dublat performanţele etc., etc. Neputîndu-se dovedi nici crima de înaltă trădare (după zeci de interogatorii), nici altă crimă cum ar fi neexecutarea de ordin, a fost condamnat la 8 ani închisoare «corecţională» pentru insubordonare... Desigur, mă doare pînă la urlet faptul că un luptător perfect cinstit cade victimă cinstei şi profesionalismului. Nu este singurul. Opt ani, auzi justiţiarule, opt ani, înmulţeşte-i cu zilele unui an, cu orele unei zile, de ce ?... Mă doare mai ales efectul în social al pedepsei nedrepte. Al abuzului care scuză incapacitatea altora. A celor care trebuiau să ştie ce hram poartă Piţurcă şi locţiitorul lui politic... Al celor care trebuiau să dea alarma din vreme... Deci consecinţele. În domeniul luării răspunderii. Al executării serviciului în cadrul asumării răspunderii ? Este o chestiune de structură a noii societăţi... De ce taci ?"

— Ce-ai vrea să zic ?

— Să-ţi exprimi opinia. Tot atît de liber cum ţi-ai exprimat-o atunci, în beciul-cazemată, cînd l-am descoperit pe Hauser care-şi redescoperise patria, pierzîndu-şi fraţii, cînd ne pîndea Otto cel negru cu S.S.-iştii lui, cînd i-au ucis femeile pe szalazyşti, cînd căpitanul acela ne povestise cum l-a îngropat obuzul de viu şi cînd tu afirmai rolul justiţiar în social. Justiţia elimină abuzul. Nu se poate face abuz în numele justiţiei sociale. Nu poţi ridica steagul justiţiar şi nu poţi chema masele sub faldurile lui decît atunci cînd justiţia este absolută. Altfel nu te crede nimeni sau te urmează de frică. Din frică socială. În ce raport etic stă frica socială cu justiţia şi convingerea ?

— Prea multe întrebări pune micul burghez filistin din tine, spune Virgil Belcotă. Nu am venit aici pentru o dezbatere a principiilor. Revoluţia se înfăptuieşte prin dictatura proletariatului. O citiţi în fiecare zi prin gazete... Ştiţi foarte bine ce este o dictatură. Nu am vreme de pierdut. Nu mi-aţi suflat o vorbă de foştii voştri camarazi care s-au lăsat atraşi de organizaţii subversive. Care-au fugit cu avioanele. Care-au organizat evaziuni aeriene. Reale, nu închipuite. De ce nu-i trageţi la răspundere pe ei pentru suspiciunile noastre ? ! Poate exagerate. Dar motivate !... Ce face Augusta ? N-am mai văzut-o de atunci ! Probabil ai antrenat-o şi pe ea în cădere.

— Augusta a murit, spune Radu Belcotă, lăsîndu-i lui Vornicu timp să se replieze. Vărul Virgil este stăpîn pe o felie de adevăr. Ei sînt stăpîni pe altă felie. Puse cap la cap, feliile acestea de adevăr nu duc nicăieri.

— Cum a murit ? Absurd ! Radule, cum a murit, măi ?

— S-a măritat cu un izmenar, spune tot Radu Belcotă. Cred că înţelegi. Cu unul care poartă izmene lungi, legate la glezne cu nojiţe.

— Ce dacă s-a măritat cu unul care... Sînteţi nebuni. O fi reumatic bietul om. Asta înseamnă că a murit ? Trăia dacă ăla purta chilot de sport ?... Mă, cum dracului judecaţi voi lumea ? Din ce lume aţi venit să judecaţi voi lumea pe dos, să-mi puneţi mie o mie de întrebări, cînd acum, înţelegeţi voi, acum singurii care punem întrebări sîntem noi, măi băieţi, vă rog eu să înţelegeţi şi să vă duceţi la Bucureşti, lăsaţi dracului concediul ăsta în munte că nu vă priește.

— Parcă nepotului lui Ion Păun Pincio, lui Andu Păun, pilot de bimotoare i-a priit Bucureştiul şi ce biografie are, gîndeşte-te măi, unul din precursorii mişcării socialiste de la noi i-a fost unchi, l-am întîlnit tot la „pension", vinovat că-l alesese comandantul aviaţiei să-i fie pilot, deci era o somitate în materie, comandantul dăduse secretele aviaţiei pe mîna britanicilor şi Andu...

— Termină. Tot ce-mi spui este absurd.

— Am terminat. Nu fără să ştii că de asta am venit aici. Să mă rup. Să judec lucrurile din perspectiva unor adevăruri elementare. Să văd de aici ce înseamnă nou şi progresist. Să mă detaşez de atmosfera propriei mele profesii, prea încărcată şi prea plină de electricitate. Înţelegi ?

Virgil Belcotă înţelege. Înţelege şi închide ochii ca Radu Vornicu să nu-i citească îndoiala. Îndoială în puterea lui de-a stabili dreptul adevărului, împotriva aparenţelor. Îndoială în puterea lui de a afirma idealurile revoluţiei. Îndoială în puterea lui de a învinge frica socială, frica mizeră, care-l încearcă din ce în ce mai des în vremea din urmă, frică fără nici o sursă exactă, supurînd însă josnic şi fetid prin porii realităţii în care el trăieşte ca într-o placentă obscură.

Radu Belcotă deschide un ochi de fereastră.

Din noaptea neagră, densă, intră în odaie un spulber de vînt mirosind a goluri de munte şi a fîneţe bogate.

Păşunile

1

Luna, abia o felie albastră şi rece, îşi ridică cornul subţire pe deasupra Cernevîrfului. Steaua ciobanului, albă, străluce printre stelele verzui şi licăritoare. Din cer cad valuri răcoroase, străvezii. Munţii se înalţă negri în văzduhul rar al preceasului de ziuă. Radu Vornicu aude foşnind apele tăriilor. Foşnesc în neliniştea şi aşteptarea luminii. Este o clipă de măreţie sihastră, o clipă în grandoarea veşniciei, o apă gheţoasă îi spală cugetul, limpezindu-i-l, este ca o întoarcere într-un templu al neamului, este o clipă sacrală şi benefică. Trec neliniştile firii ca o părere pe sub stele, spălîndu-le de îndoieli, se scutură din înalt peste coamele munţilor, umblînd cu paşi neauziţi, mărunţi, prin fînaţurile adormite în miresmele lor, în mireasma rece de rouă, cufundîndu-se ca într-o taină pe sub cetinile codrilor, cu brazii purtînd aninate de vîrfuri maramele de ceaţă albă, uşoară, unduitoare. Vornicu ştie că se află în clipa care însumează istoria muntelui pînă dincolo de istorie. De două zile a tras linie sub „problema păşunilor". Procesele vechi s-au limpezit. S-au limpezit năvalele cu neamurile şi ciobanii în păşunile obştii. A ţinut un „referat" în faţa „împuterniciţilor", a „responzabililor" de uliţe şi cătune, ceva din mecanismele vechi şi eficiente ale comunităţii săteşti adaptate contemporanei-

tăţii. Oamenii au ascultat într-o tăcere absolută, o tăcere minerală, Pătru C. Dragalina ascultase livid, ca şi cînd rapturile acelea vechi de un secol l-ar fi golit de sînge. A rămas acolo, pe banca de lemn, încremenit şi n-a spus decît tîrziu, după ce-au ieşit ceilalţi : „aţi văzut, don'căpitan, tovarăşe Vornicu, aşa-am ajuns noi slugi la mila ălora, cînd noi şi munţii..." Ieri seară a venit popa Barbă Neagră la primărie. Aflase. A cerut să meargă cu obştea. Pătru a zis da. Tălăngile şi zvoanele de la gîtul berbecilor bat limpede, des, bat bucuros, oamenii taie întunericul cu făclii din aşchii de brad, cu lumina tremurată a lămpaşelor, i-a ţinut primarul pe la saivanele din vale „pînă se află direptu din bătrîni", acum s-a ales adevărul „istoric", adevărul care motivează şi îndreptăţeşte, de fapt tocmai ceea ce-l pasionase, deposedarea obştii, aventura sesiilor, fărîmiţarea averii obşteşti, trecerea silnică a averii obşteşti în proprietatea unora, cumularea păşunilor, a pămînturilor din luncă, i se pare că s-a uşurat de o povară, că s-a spălat într-un izvor cu apă vie care-l împrospătează şi-l curăţă, care-l limpezeşte. Primul lui referat ştiinţific, în afară de cele ţinute la seminarele Profesorului, avînd în asistenţă păcurarii din Prislop, pe comuniştii din Prislop, în sala de clasă unde fuseseră instalate cabinele de votare mirosea a cioarec spălat în zăr, mirosea a trupuri de bărbat încinse, atmosfera era academică prin solemnitatea tăcerii, prin demnitatea cu care „referatul" era înţeles în litera şi în spiritul lui. Vornicu intuise atunci că munca lui de cercetare este eficientă şi că, răspunzînd unui comandament social, nevoii de justiţie, îl obligă să-şi confirme concluziile prin participare. Nu că Pătru îl întrebase dacă vrea să facă el planul de luptă şi dacă vrea să meargă în munte cu obştea ; ori rămîne în sat, nimeni nu-i va lua în nume de rău dacă rămîne, prislopenii îl au la inimă de cînd a manevrat trupa la alegeri să nu fie vărsare de sînge; dar mai ales de cînd a făcut înmormîntarea oştenilor căzuţi pe cîmpurile de luptă, dîndu-le onorul, poate vrea să urce în munte să vadă dreptatea obştii şi să nu-l lase singur, să zică mai tîrziu că a fost o răzbunare „personală" şi nu o acţiune „principială". Desigur, dacă Tăureştii sînt în vorbă cu Vărzaru, atunci s-ar putea ca Vărzaru să iasă din munte şi să-i ia în cătarea mitralierelor. Vornicu s-a gîndit la întîlnirea cu Virgil Belcotă. Nu se poate ca Virgil Belcotă să nu acţioneze în Prislop şi prin secretarul celu-

lei de partid. „Toate astea sînt din mine, tovarăşe căpitan", i-a spus Pătru. „Ce vine de la alţii, trece prin Pătru C. Dragalina ; dumneavoastră să credeţi în Pătru ca într-un frate... Îi lipsă să vă limpeziţi pentru ce-aţi luptat cu arma. Atît"...

Toată valea e plină de behăitul oilor, de glasurile răguşite, aburite de somn ale bărbaţilor, între care se ţes sprintene chemările muierilor şi ale fetelor. Umbre lungi, nefireşti trec prin petele de lumină în care strălucesc o clipă ochii galbeni ai oilor. Se disting măgarii încărcaţi cu tuciuri, cojoace şi săcuri. Dulăii mîrîie pe vreo margine, oile behăie a dor de păşune şi de drum de munte, turmele se-nghesuie în ulucul drumului priporos, umplînd valea cu nelinişti vechi care îşi fac loc în cugetul lui, dimpreună cu o bucurie primitivă, inexplicabilă şi indescifrabilă. Bucuria de a fi în neliniştile turmelor. Unde-o fi Natalia aia pe care a iubit-o în casa mică a cetăţeanului Ion Groza avînd numărul de casă 421, că i-ar şedea bine lîngă el şi el s-ar simţi mai al locului lîngă ea. Se gîndeşte la vizita făcută, cu Valentina, Pictorului, cînd Andrei Ciucă îşi ţinuse dizertaţia despre capacitatea artistului de a surprinde esenţialul prin particular, cînd făcuse consideraţii asupra filozofiei pozitiviste care, limitativ, afirmă că singurul adevăr accesibil artistului este adevărul faptului, combătuse afirmaţia cu un fel de intransigenţă ironică, spunînd că „faptul nu epuizează adevărul", acesta trebuind să fie pus în lumină de artist prin legile generalizării aristice. Numai aşa arta poate reflecta întotdeauna diferitele laturi şi conexiuni ale vieţii sociale prin intermediul raporturilor dintre indivizi... Lui i se păruse că Andi citează din memorie un paragraf dintr-un manual de estetică. Pe urmă îl iritase slugărnicia cu care Andi se prosterna în faţa tabloului hieratic, împietrit, ceva cu aer de supranatural, un fel de gigantism supraomenesc, care, lui, îi produsese o revoltă surdă, pentru că tabloul acela şi comentariul lui Andi îl umileau în demnitatea lui elementară de om. Natalia se întorsese la Globurău şi el începe să creadă că întîlnirea a fost întîmplătoare şi nu pusă la cale de Virgil Belcotă prin Pătru. Ar fi vrut să rămînă pur sub lumina licăritoare a stelelor, ca în adevăr roua să-l fi spălat de toate aluviunile, îşi dă seama că este caraghios şi ascultă lacom noaptea care-l îmbogăţeşte :

— Ţiba, oaie !

— Un' pusăşi muiere tuciu ?

— Păi dacă eşti păcurar, stai lîngă oi şi n-o mai pişca pe aia de ţîţă, că nu crapă.

— Braica, na Braica !

— Mă a lu' Nică !

— Hai mă, că-i zîuă !

— Ce facem, Petre ?

— Zîsăşi că urcă şi don' căpitan ?

— Încălecăm, spune Pătru. Don' căpitan e aici !... Unde-i chinezu ?

— Încălecarea.

Tot drumul este plin de oi. Pînă în Ramna. De-o săptămînă coboară oile Prislopului. Acum s-au strîns toate aici. Vornicu ştie că sînt turmele celor din tabela „Mijlocaşi" (tabela nr. 2) şi „Săraci" (tabela nr. 1), mai sînt oile Belcoteştilor, turmele popii Barbă Neagră, îi simte pe oameni încrîncenaţi, după cum suduie, după cum se mişcă şi după cum aprind mai multe făclii şi lămpaşe decît este nevoie, după cum trec prin peticele de lumină cu boatele de lup la subsuoară şi după cum se strigă între ei.

— Mă, frate Gheoarghe, aici eşti ?

— Aici !

— Tu, Ioane, ţin-te de taică-tu şi n-o lua lela după năravu' tău.

— Ia mai lasă-mă, mamă !

— Tată, tată !

— Ho, mă, că n-am murit încă !

Se strigă între ei, să se ştie toţi unii aproape de alţii. Pătru i-a atras atenţia la felul cum reacţionaseră prislopenii atunci, după şedinţa cu „responzabilii", cînd au afişat ei la primărie planul hotarului cu munţii obştii furaţi din vechi de Tăureşti. Vornicu a lucrat două nopţi la planul acela, l-a tras în tuş, a colorat păşunile în verde, oamenii s-au strîns în faţa primăriei, veneau pe rînd, ori în grupuri mici, s-au uitat, au tăcut, s-au dus fără o vorbă. A doua seară au venit mai mulţi. Au început să bodogăne, de la bodogăneli au trecut la sudălmi, marţi printre buze, miercuri mai tărişor, joi au suduit in lege şi noaptea satul s-a umplut de behăitul oilor coborîte de prin păşunile închiriate pe bani grei ori pe-a treia parte din lînă, din caş şi din brînză, au fost cîteva zile de foială, de umblete şi de nelinişte. Ziua stăteau tupilaţi pe la sălaş, pe la stîne.

Noaptea începeau să se mişte, să coboare în sat şi să-i suduie „pră ăia". Era o desprindere dintr-o spaimă socială veche, înrădăcinată adînc. Era un început de regăsire în tăria colectivităţii, stătea în primărie cu Pătru, cu Piţu, lăsau ferestrele deschise şi ascultau ramătul din ce în ce mai explicit al oamenilor coborîţi de la sălaşe şi de la stîne. O aude pe Mădălina, nevasta lui Pătru, tînguindu-se cu glas pierit :

— Petre, brăduţu meu, să nu te bagi mă în foc, că-i ştiu pră Tăureşti şi-mi sîngeră inima de frică, Petre ! Şi pră Gugulești îi ştiu, stai între oameni, nu te-mpieptoşa singur, ţîne-te cu don' ofiţîr cum te-ai ţînut în bătaia a mare şi pră lîngă Amăriuţii şi vezi mă cum ne pasc ăia mioarele, că atîta avem pră sufletu'nost ? !

Radu Vornicu ascultă şi tace. Totul ţine de el, ca şi cînd ar sta între turme dintotdeauna. Calul de oaste fornăie şi bate cu potcoava în drum. Radu Belcotă este la Timişoara să-şi cumpere culori, pensule, de fapt s-a dus cu Maria, cu fosta lui colegă, s-o ajute la bagaje. Nu ştie nimic, Belcotă nu i-a spus nimic, pe doctoriţă n-a văzut-o decît de cîteva ori ; se pare că este vorba de ceva esenţial, Belcotă a slăbit, umblă halucinat, are privirea grea, opacă, n-a venit încă vremea mărturisirilor. Din vale se aud tropote şi glasul primarului, al chinezului, răguşit de somn, dînd bună dimineaţa. I-a spus lui Pătru să ia comanda, cunoaşte munţii, cunoaşte oamenii, el vine ca stat-major ist ca topometru, cînd o fi să măsoare păşunile şi să le ţăruşască.

— Bine, Mădălină, spune Pătru. Nu mă-mpieptoşez, să fii tu împăcată... Şi acu du-te că îndăluim... Ai grijă de ăi mici...

— Doamne-ajută ! se aude glasul bubuitor al popii Barbă Neagră care-şi desprinde silueta mătăhăloasă din întuneric.

Caii se urnesc sub pologul verde-albăstriu al preceasului de ziuă. Intră în Ramna doldora de stele mărunte, călcîndu-le în copite. Se mişcă turmele. Măgarii. Cîinii. Caii fornăie. Îşi scutură coamele. Cînd şi le scutură se aud clinchetind lănţugele căpestrelor. Miroase a turmă de oi. A lînă umedă. Vornicu îşi descoperă simţurile. Sînt vii şi lacome de toate semnele universului, receptîndu-le proaspăt, nealterate şi neviciate de nimic intermediar. Aude caii jucîndu-se cu buzele prin apa rîului pe care-l simte

rece și vesel. Oamenii sting făcliile în Ramna. Făcliile sfîrîie, scot scîntei și fum alb cu gust de rășină. Pe deasupra turmelor, deasupra oamenilor, legănat în cerul prin care trec apele verzi ale zorilor, se înalță tremurător și pătimaș un glas involt de fată :

Fă-mă Doamne ce mi-i face :
Fă-mă roata stelelor
La poalele munților,
În calea păcurarilor,
Că-i și badea păcurar
Și nu l-am văzut de-un an...

Caii ies din Ramna. Pătru vine scară la scară.

— Urcăm satul la munte, acolo unde-au înghețat din vechi spaimele, puterile, Dumnezeii și Vrăjile Prislopului, îi șoptește și-l vede descoperindu-se pentru că cerul s-a deschis pînă dincolo de cer și-n verdele lui palid, adînc, un verde subțire și nefiresc, se arată solemn și aspru Sglivărul.

2

Radu Vornicu își regăsește capacitatea de a exista în planuri simultane. Capacitatea de a asimila pînă la amănunt lumea care-l înconjoară și de a readuce în conștiință „tema lui fundamentală de astăzi", volumul la care lucrase cu Mefisto, văzut din perspectiva prezentului, perspectivă care asimilase straniu discuțiile cu Grigore Cenușă în legătură cu viciile istoriografiei în general, apoi afirmația lui Cenușă, tip de o francheță jignitoare : „văz eu că pe tine ofițerule nu faptele, nu revoluția te interesează, pe tine te interesează cum s-a ajuns aici și pe ce temei, ca să te convingi pe ocolite, rațional, cu documente"... Nu știe cînd au trecut 28 de zile de la despărțirea de Valentina. Două scrisori de la ea, exuberante, „am ieșit la peisaj", și-au dat întîlnire la 10 august la Timișoara, el o va aștepta la rapid, mama l-a somat să i-o prezinte pe „noua lui soție și să-ți precizezi statutul dragul mamei, cine ești, ce ești și ce faci, că oricînd găsim o bucată de pîine

pentru tine şi de ce nu vrei să intri în învăţămînt dacă ţi-ai luat licenţa ?... S-a întîmplat un lucru groaznic cu Marian, aşa că Sanda a rămas văduvă cu un copil mic."

Marian, pilot de bombardament în picaj, băiatul celor mai săraci oameni din sat, eminent la cursuri, mereu bîntuit de idei stranii... Vornicu lipseşte de cîţiva ani de-acasă şi iată, sora lui, Sanda, a şi rămas văduvă...

— Că de ce să-mi bată mie în şolocat noapte de noapte, morşolit cu funingine, întreabă tare Ochişor, care-i călăreşte în stînga... Nu-i casa mea ? Nu-i averea mea ? N-am muncit-o cu mîinile mele ? Atunci, de ce să-mi bată ? Nu mi-s io slobod să gîndesc cum vreau şi cum îmi cade mie bine ? Adică să-mi schimb gîndurile ? Am contract cu statu' ? Am ! Adică cum să nu-mi samăn io pămîntele ? Că nu le place lor ? Şi-atunci îmi bate mie în şolocat cu pistolu-metraleră ? Să n-am pace şi hodină noaptea ?

— Nici mie nu-mi place să-mi arate boata, Ochişorule !

— Are direpţ, Ochişor. Şi Pătru Bujor are direpţ !

— Nisăm oameni pră picioarele noastre.

— La ce să ne arate ei boata ? Asta nu-i politică, mă !

— Ne-am cam săturat noi de aşa politică.

— Doar cu ochii noştri am văz't actele.

— Şi de la Maria Terezia...

— Le-o rînduit don' ofiţîr.

— Dacă merem cu oile, nu ajungem decît mîine sară, Petre.

— Să margă comizia şi să măsoare.

— Să tragă cu lanţu !

— Ce să tragă mă, cu lanţu, cînd tot muntele-i al obştii ?

— Uitaţi oameni cum îl bate soarele, mă !

— Parcă-i de mătase !

— Păi ce păşune-i aia...

— N-o vedzi cum străluce şi se dezmiardă în soare ?

— Parcă-i fată mare !

O dată cu lumina dimineţii, parcă s-au înmulţit. Merg călări, au umplut drumul, îşi ţin boatele de lupi cruciş în şei, muierile călăresc voinicеşte în urmă, le vede pulpele armii, au la oblînc dăsagii albi, vîrstaţi cu negru, vin şi turmele, măgarii cu tuciurile, cu saricile, cîini, prăfăraie, behăit de oi, miei din fătările tîrzii ţopăie pe picioarele ţapene, valea este plină de albastrul strălucitor al dimineţii,

albastru proaspăt și fraged, uite că, slavă Domnului, Valentina are peisaj cît pofteşte. L-a nemulţumit vag exuberanţa scrisorilor de la ea, pagini întregi despre nimicuri, apoi o pagină scrisă cu tuş negru cu extrase dintr-un manual de estetică, extrase comentate de Valentina destul de stîngaci, prin care-i demonstra ataşamentul ei la o artă „realistă, revoluţionară, care să exprime năzuinţele adînci ale poporului", parcă l-a auzit pe Andi, pe Pictorul cu cap leonin, Pictorul guturăiat, cînd Augusta l-a privit cu satisfacţie rea, ca şi cînd s-ar fi bucurat că el s-a însurat cu Valentina. Îl supără că Valentina „iese la peisaj" acolo. De ce naiba nu i-a trecut prin cap să vină aici ? Ştia de Belcotă, ştia că Belcotă pictează, el a văzut ce tevatură este cînd Belcotă „iese la peisaj", cu tot tacîmul încărcat pe cal, cum naiba îşi cară Valentina ustensilele şi unde se duce să picteze? În Cişmigiu?... La Herăstrău? Nu se poate da în spectacol. Cu cine iese Valentina, că n-o vede urcîndu-se singură în trenurile supraaglomerate care s-o lase undeva prin preajma Bucureştilor?!... Este o trecere stranie de la rolul jucat în profesie, de la existenţa în prim-plan, la rolul pe care l-a acceptat aici, cu toate că s-a asimilat fără greutate şi oricînd şi-ar putea clădi o casă, oricînd şi-ar putea sădi o livadă, singurătatea muntelui nu i-ar face decît bine, desigur, Valentina nu s-ar acomoda, nu este făcută pentru viaţa de-aici ; cît despre istorie ? Ce este altceva istoria decît o retrăire în esenţă a marilor înţelesuri umane, o definire a instituţiilor, o reconstituire a specificului dezvoltării comunităţilor umane, dezvoltare în care — aici Grigore Cenuşă avea dreptate, confirmîndu-l pe Profesor — un rol preponderent îl au factorii economici şi sociali... El a încercat să definească una din instituţiile fundamentale ale românilor : oştirea de după perioada fanariotă, neglijînd, îşi dă seama, ansamblul vieţii economice, sociale, politice, intelectuale a timpului. Va trebui să revină. I-ar plăcea să poată lucra cîteva luni în arhive, restul timpului să-l trăiască aici. Fără complicaţii. Simplu. Să fi îmbătrînit înainte de vreme ? Dacă este vorba de specificul dezvoltării comunităţilor umane, nu asta face aici, cercetare vie aplicată uneia din comunităţile şi ea fundamentală, a românilor ? Păstoritul ! Atunci ? În ce constă sentimentul de provizorat ?

— Un' vă duceţi prăpădiţilor şi lotromanilor şi cioclendărilor voi ? Tot tu, mă a lu' Nică ? Nu-ţi ajunse că te-o

lăsat Pavil în viaţă ? Şi tu, ofiţîrule ? Şi tu mă, şefule de post ? Tu ce cauţi cu ei, Ochişorule ? Va-s' că şi tu ?! Mă!... Pră unu să nu vă mai prind la moară! În Topla vă ţîp sacii! Buiţi în păşuni ?.... În moară la ce nu buiţi, mă ? Uite, mă, săcurea ! Care vrea, mă ? Pătru Bujor ? Şi tu erai ?... Şi Ion Groza ?... Şi Ion Cătănuţă ?... Tu-ţi lumînarea mîni-ta, Ion Groza !

— Ia mai leagă-ţi căţaua, morăriţo, că acu...

— Pfui, neam de venitură, tu plotonerule !... În faţa averii mele să nu vorbeşti...

Persida Lala sprijinită într-o secure cu coada lungă stă în gura ogaşului care duce la moară. E înaltă, voinică, cu obrazul gălbui tăiat în toate părţile, semnele vremii. Are buzele subţiri, bărbia ascuţită şi în ochii verzi, mari, Radu Vornicu nu reuşeşte să citească nimic. Teritoriul intim, inviolabil, cu adevărat inviolabil al Persidei Lala. După descinderea de la moară, Pătru îi povestise cum a atacat Persida Lala, prin '46 ori '47, a atacat pătulul primăriei, noaptea, venită cu neamurile. Au lovit paznicii cu boatele, tovarăşi din celula de partid, era şi ciobănaşul Ianoşel Sabin, au furat cucuruzul adus prin economat, l-au snopit pe Piţu şi au vrut să dea foc la primărie. N-au putut-o dovedi, cu toate că şi-a pierdut năframa. Acum Persida Lala se uită undeva în cerul gol, lepădînd vorbele din vîrful limbii, ca şi cînd ar probozi în pustiu. Amăriuţii îşi împinge calul în faţa femeii.

— Cînd cobor, să-l scoţi la inspecţie pe morarul ăl bătrîn, vrăjitoareo ! Cu unghiile tăiate, bărbierit, nu cum mi-l arătaşi rîndul trecut. Şi-acu, marş de-aici !

Caii deapănă drumul la pas. Radu Vornicu ascultă atent blestemele Persidei Lala :

— Să vă crape ochii în patru şi-n patrusprezece, în marginea drumului să muriţi, fără lumină şi fără lacrimă, cum intraţi voi în averea omului şi pînă la a noua spiţă să vă blesteme copiii şi nepoţii, că...

— Nu-ţi mai veni drăguţu ? Talpa iadului ! spune o muiere... Ce tot meliţi şi dărăceşti ?

— Du-te şi trage-l pe morar de ceva.

— Pe asta n-o satură nici reproducătoriu ăla, de-l aduse Mărtin... Nu rîde nimeni.

— Nu huli, Persido, bubuie glasul popii Barbă Neagră... Voia poporului, voia lui Dumnezeu ! Adevăr zic ţie, destul desfrîu al lotrilor pe capul nostru şi adevărul

iese deasupra ca untdelemnul, Persido ! Căieşte-te şi pocăieşte-te.

— Pocăieşte-te tu, cel ce te-ai dat cu cioclendării, popă hameş de buric muieresc ce eşti, strigă Persida Lala.

Moara rămîne în urmă. Neagră. Radu Vornicu se gîndeşte la secretul morii, jgheabul, la morarul otrăvit cu zeamă de omag, „secretul proprietăţii" îşi spune „secretul teritoriului inviolabil", la aventura averilor din Prislop şi asta ţinînd de teza fundamentală asupra comunităţii arhaice a oierilor din Prislop, organizată grănicereşte de imperiul austro-ungar şi-l vede pe Sergiu Bloch, fratele fostului proprietar de joagăr, Erwin Bloch, „domnul Bimbi ăl mare", zîmbindu-i chinuit. Probabil nu este învăţat să călărească şi mai ales nu suportă şaua din lemn. Sergiu Bloch se gîndeşte la carnetul acela nenorocit pe care-l obligă să-l ţină tovarăşul Ardelean, carnet care-i priveşte pe cei de aici, pe Pătru, Piţu, Amăriuţii şi mai ales pe căpitanul de aviaţie care-i rîde încurajator şi-i spune să pună sub pulpe pătura. Caietul blestemat şi frica asta blestemată.

*

— Aştia-s don' colonel... Îi luăm cu două mitraliere.

— Ţi-am spus că te-ai tîmpit. De cînd cu percheziţia, te-ai tîmpit. Nu-ţi mai arde decît de moară, cretinule.

— Da' don' colonel !

— Pavele !

— Ordonaţi !

— De ce fac eu politică, mă, cu tine ? De ce te instruiesc, Pavele ?

— Să ajung deputat, după ce-om da lovitura de stat, ca să apăr interesele grănicerimii şi...

— Şi ?...

— Îîîî...

— Şi să demonstrezi în parlament tragedia poporului român, popor de ţărani, jecmănit de comunişti mai rău decît de fanarioţi, Pavele.

— Să demonstrez în parlament tragedia poporului român, popor de ţărani, jecmăniţi de comunişti mai rău decît de fanarioţi, don' colonel.

— Perfect... Ţi-i iau pe ăştia cu două mitraliere. Şi ce-am rezolvat, Pavele ? Am adus toată securitatea şi miliţia aici. Urlă toată presa. Barbariile săvîrşite de contrarevoluţionari. Omoară femei şi copii. Familii întregi distruse... De asta am nevoie ?

— Nu aveţi, don' colonel !

— Mi-ai raportat că lichidează păşunile.

— Da, don' colonel.

— Ai păşuni ?

— N-am !

— Lasă, mă, să-i arate ăştia lui Stîngu care drum duce la Roma.

Vărzaru fumează o ţigară de foi. Este în halat şi papuci. Victor i-a făcut o legătură serioasă. Totul este mai mult decît serios. Nu se poate amesteca în mărunţişuri. Tăureştii l-au prădat pe popa Barbă Neagră. Popa a dat fuga la stareţul Eftimie să se plîngă. E deştept popa. Bănuieşte că stareţul este în legătură cu el. Ce credea ? Că scoate oamenii să-i someze pe Tăureşti ? Altădată ? Altădată îi invita la prefectură, ori venea el aici, se dădea o masă, discutau, se împăcau... Şi dobitocul ăsta care-şi teme moara... De-o lună încearcă să-l facă să gîndească la scară naţională şi mondială... Imposibil. Se-ntoarce mereu la moara lui. La sistemul lui, ingenios pînă i l-au descoperit, de a lua uium. Pe ta-su îl ţine într-o cocină, dincolo, pe insuliţa din mijlocul apei... Comuniştii au scos satul, turmele, să asedieze o păşune. E pitoresc aspectul ăsta şi inedit. Turmele trec într-un nor de praf, trec femei, poate frumoase, cu mirosul acela aţîţător de subsuori umede, de lapte, astea miros mereu a lapte, a busuioc, focoase. Trec măgarii, cîinii, toate zgomotele se amestecă — simfonie pastorală, dom-le — cine dracu a spus-o şi pe asta? — cînd o lua ministerul trebuie să se ducă la o operă, pe la teatru, să mai citească, într-un fel este nevoie, este reprezentativ. Chestiunea care se pune este a momentului. A momentului politic mondial şi intern, cînd se va da semnalul. Pretutindeni sînt focare de război, ruşii au şi ei bomba, s-a constituit un stat hibrid, Republica Democrată Germană, nemţii n-au mişcat, asta este de neînchipuit, îl surpă ideile despre nemţi, de altfel au trăit mereu neuniţi, chiar Kaizerul, chiar Hitler nu i-a unit... Ex-colonelul îşi pileşte unghiile şi le rotunjeşte, şi-a impus un

mod de viaţă spartan, dar civilizat ; nimeni nu ştie clipa cînd trebuie să se arate în lume şi-atunci ?... Se pun problemele comenzilor viitoare de armament şi furnituri pentru armată, de aici interesul pentru el, toţi ştiu că în cazul „loviturii" va lua ministerul, îl linguşesc, inginerii vin la schit, s-au pocăit, îl caută... Din cînd în cînd se uită la coloana şerpuitoare, leneşă, de oi, de femei cu tulpane colorate, călărind bărbăteşte, îşi trage bărbia în piept, e proaspăt ras, Maria îl tratează draga de ea, se simte mult mai bine, înviorat, are să-i deschidă o clinică în plin centrul Capitalei, ori la Sinaia, îşi aruncă ochii pe ferăstruica-crenel şi mormăie :

— Pitoresc, dom'le, pitoresc...

Cum coloana nu se mai sfîrşeşte, îşi bombează pieptul şi-i spune lui Pavel Lala, pe care-l consideră una din creaturile lui în viitorul stat :

— Ia treci la hartă, deputatule, să refacem situaţia internaţională la zi !

3

Radu Vornicu se lasă absorbit în atmosfera, dacă nu de transhumanţă, nu poate fi vorba de transhumanţă, este ceva ce ţine de transhumanţă şi în acelaşi timp de o urcare tradiţională la munte ; dublată de sentimentul viu al luptei (nu poate evita realitatea), al luptei sociale, în ultimă instanţă al luptei de clasă. Grigore Cenuşă îl seminarizase straşnic în spaţiul materialismului istoric şi dialectic, toată lumea în toate şedinţele invoca materialismul, pînă şi cretinoidul de Magra, cheia problemei se află dincolo de principiile generoase pentru înţelegerea profundă a socialului, se află în posibilitatea cercetătorului de a transforma principiile în materia vie a propriei lui gîndiri. Pe măsură ce se sincronizează ritmului lent al urcării la munte, dezbărîndu-se de solitudinea zeiască a carlingii în urcare, acolo urca o mie de metri pe minut scăldat în singurătate, stăpîn pe forţa uriaşă a motorului, însumînd herghelii de cai putere, era conştient pînă în

străfundul fiinţei de această forţă mecanică, de forţa lui interioară care stăpînea logic şi implacabil propriile-i reacţii ca şi reacţiile maşinii, deci : pe măsură ce urcă, se reîntîlneşte pe sine lacom de realitatea brută din jur şi la fel lacom de sugestiile acestei realităţi în universul lui interior aflat aici, la Prislop, într-un permanent exerciţiu de echilibru.

Este totuşi ceva cumplit în pasul legănat al cailor, în forfota lacomă a turmelor, în modul care urcă bărbaţii şi muierile, părticica asta de umanitate răscolită de revelarea adevărului unui drept sacru, venit din memoria obştei, drept redescoperit de această conjunctură, drept scos la lumină din uitarea arhivelor şi din uitarea obişnuinţei sau, mai corect, din obişnuinţa nedreptăţii. Vornicu îşi mărturiseşte că este curios nu atît de înfruntarea dintre obşte şi posedanţii actuali, descalificaţi moral prin adevărul actelor, cît este curios de consecinţa gestului colectiv, de valoarea morală a urmărilor lui. A recupera avutul obştesc i se pare un act normal. O revenire la esenţă. La firesc. La matrice. La ceea ce a dat personalitate, viaţă, viabilitate obştei de munte grănicereşti. În ce măsură obştea se va regăsi dinamic în confruntarea ei cu timpul actual, în ce măsură se va reorganiza ca să-i supravieţuiască, să-l încorporeze, asta este de fapt problema pe care i-o pune aventura străveche a sesiilor, aventura existenţială a acestei comunităţi umane cu atîtea rezonanţe în devenirea instituţiei de care este legat prin întreaga lui existenţă : oştirea. În planul realităţii directe, nemediate, observă de cîtva timp străduinţa lui Bimbi ăl mic, Sergiu Bloch, să-i călărească în preajmă. Ştie foarte puţine lucruri despre Sergiu Bloch, pe la şedinţele la care a asistat sau a participat. Sergiu Bloch era neîndemînatic, nu-şi găsea „glasul" cu care să se sincronizeze, era vizibil, făcea eforturi disperate să-l găsească, se inhiba, şi atunci trecea la principii. Oamenii îl ascultau respectuoşi, apoi săreau peste el, adică reveneau la ale lor şi Sergiu Bloch rămînea într-o tăcere grea, rozîndu-şi unghiile. Vornicu îi face semn cu mîna şi-i spune să-şi bage sub fund o pocroviţă, cum naiba călăreşte pe şaua de lemn neacoperită ? Oile behăie. Este peste tot un zăduf abia treierat de briza care urcă din vale (se gîndeşte la capitolul „vîntului termice", din manualul pentru piloţii tineri pe care l-a abandonat la

jumătate), tăunii înţeapă caii care bat cu cozile, cîinii au scos limba, jujăile le atîrnă între picioare şi din pricina asta cîinii merg nefiresc. Unii au la gît ragile late pline de cuie ascuţite să-i ferească de muşcătura lupului. „Cînd te gîndeşti că am confundat ani de zile universul cu perimetrul aerodromului sau al carlingii." Îl cuprinde o bucurie profundă, reală, tonică, amintindu-şi de felul generos în care destinul l-a scos mereu din acel univers pe care el se încăpăţîna să-l considere total şi unic, el a înţeles prea puţin acele semne de bunăvoinţă ale destinului şi acum, poftim, tot Mefisto i-a jucat renghiul, pentru că dacă nu se ducea la Mefisto şi cu Mefisto la Profesor... Ce rost şi ce rol să joace întîmplarea în destinul lui ? Să aibă întîmplarea forţa de a i-l schimba ? În ce sens ?

...Pe Sergiu Bloch ziua îl apasă şi-l striveşte în şaua nenorocită de lemn care i-a ros pulpele. Gloaba pe care călăreşte se bate mereu cu copita sub burtă, atunci se descumpăneşte şi scapă piciorul din scăriţa de lemn. Cînd nu se bate cu copita, gloaba îl şfichiuie cu coada şi nu înţelege ce rost are să călărească aici, abia se ţine în şa, ce legătură are cu peisajul ăsta care l-a inhibat şi terorizat de cînd era mic şi ce chestiune de viaţă şi de moarte se pune între păşuni şi el ? Nu are nici un rost, aici. Între păşuni şi el nu există nici o legătură, aşa cum afectează că ar fi descoperit o legătură fostul ofiţer, care-i tot face semne să vină aproape ; dar el nu ştie cum să silească gloaba să grăbească pasul. În ce fel vrea fostul ofiţer să-şi rezolve viaţa aici ? Pătru, da. O face cu fălcile încleştate. Ori merge pe drumul pe care-a apucat, ori se întoarce de unde-a plecat, adică în nefiinţă, în ratare, pentru că Pătru este conştient, nu trăieşte halucinat, şi-a pus toată viaţa aici, pe cartea asta. Dar el ? A lucrat în arhivele grănicereşti aproape o lună, ca mai apoi să vină ofiţerul şi să-i finalizeze munca. Îl pasionase într-un timp, era ceva nou, scăpase de cooperativă, muncă fără orizont, luptă inegală cu unii de la fisc şi de la Sfaturile populare puşi pe căpătuială... Sarcină de partid. Ce-i aceea sarcină de partid ? Nu poate fi un scop în sine. Este un mijloc... Se uită la fostul ofiţer care vorbeşte cu Pătru, aude cînd Pătru spune : „Mă gîndesc că n-ar fi bine să ne despărţim de turme şi de oameni. Mîine ni-s în Vîrfu Dobrii şi facem atunci recunoaşterea de luptă", la care fostul ofiţer rîde şi cineva preia ce-a spus Pătru :

— Așa zîc și io, Petre ! Nisăm laolaltă și-avem mai multă putere.

— Merem cu oile, Petre.

Nu înțelege obiceiul ăsta al prislopenilor de a prelua vorbele parcă aruncate într-o doară, ca să le răsucească pe toate părțile ca și cînd cine știe ce forțe magice ar rezida în acele vorbe, ca pe urmă să le dea drumul peste umăr la vale, le trec femeilor, păcurarilor și vorbele se-ntorc la cei din capul turmelor parcă rotunjite, cu alte înțelesuri care lui îi scapă și asta-l înstrăinează, îl inhibă, aproape îl paralizează. Se înșală că participă, după cum îi înșală și pe ceilalți care-l iubesc în felul lor aspru, poate nu-l iubesc, îl acceptă din obișnuință ; nici el nu-i poate iubi, nu poate iubi pe nimeni, lumea lui este alta, a ideilor, a conflictului lor, lumea lui este sfîșietor alta, lumea aceea imponderabilă a culturii, fără nici o delimitare, grandioasă, neagresivă, lume în care un pro sau contra, o opțiune, o negație sau o afirmație nu aduc după sine o bîtă la scăfîrlie sau o rafală în piept, lume în care poți migra de la minus infinit la plus infinit. A întîlnit în redacția ziarului timișorean — trimite săptămînal pentru pagina de duminică o corespondență cu tentă de eseu, ziarul este schematic, butucănos, aspru, plin de invective —, a întîlnit un fost coleg de facultate venit de la un ziar central. Elegant, jovial, l-a bătut amical și protector pe umăr — era fiul unui anticar de pe cheiul Dîmboviței, n-a prea strălucit, s-a eclipsat în timpul dictaturii și i-a spus : „Mă Sergiu, vino la București. În trei luni te-am lansat. E luptă, mă, pentru tine, inteligentă..." I-a fost frică de necunoscut. După cum îi este frică de realitatea care-l înconjoară. Singura lui fericire este singurătatea lecturii. Ideea... „Ce caut aici ?", se-ntreabă Sergiu Bloch izbit brutal de mirosul grețos al turmelor și cailor. Munții stau încremeniți de jur-împrejur, peisaj dezolant și terifiant. De acolo, din munte se prăvăleau spaimele copilăriei : furtunile cu trăsnete și tunete, cețurile groase, puhoaiele și lavinele de bolovani, bandiții mascați care l-au prădat pe bunicul Bloch și l-au spînzurat în cîrligul lămpii din crîșma veche. Pe urmă adunările populare, greoaie, crîncene și încrîncenate. Într-o noapte, lucra, își scria eseul de duminică : „Libertate și necesitate", încerca să subordoneze sensul libertății noțiunii de necesitate, cînd i-a bătut cineva în oblon. A făcut o criză. Cei din munți aveau obiceiul ăsta cumplit.

Pe urmă trăgeau cu pistoalele-mitralieră... Cînd şi-a revenit a recunoscut parola. Era Ardelean de la raion... S-a uitat la el cu privirea aceea grea, l-a înspăimîntat cu neregulile, cu încălcarea grosolană a normelor vieţii interne de partid, i-a demonstrat că secretarul celulei de partid este o creaţie a lui Matei Pava, primul-secretar de la raion. Un act antipartinic pentru că Pătru C. Dragalina este un fost subofiţer antonescian, spaima soldaţilor, a luptat în războiul nedrept împotriva Uniunii Sovietice, în consecinţă el, Sergiu Bloch, victimă a uneltelor antonesciene, are sarcină să ţină o evidenţă a tuturor faptelor „mîrşave, banditeşti" ale fasciştilor travestiţi în secretar de partid şi preşedinte de sfat popular şi ale celor doi antonescieni notorii, ofiţerii deblocaţi, care au făcut joncţiunea cu vînduţii din celula de partid. Este evident că se naşte, chiar sub nasul comuniştilor cinstiţi, o grupare contrarevoluţionară care are drept scop să acopere teroriştii banditului Vărzaru. Pe Sergiu Bloch îl înspăimîntară toate astea. Pe şeful legionarilor, profesorul Simu Belcotă, îl întîlnise într-o zi şi discutaseră în apropiere de joagăre despre fatalitatea istorică şi fatalitatea biologică care marcau atît de adînc destinele oamenilor, ba chiar profesorul îl avertizase să nu doarmă în camerele din faţă, să aibă undeva un refugiu cu ieşire spre curtea vecinului...

Poate se gîndeşte prea intens la Ardelean şi la Pătru, pentru că Pătru întoarce capul, îi zîmbeşte, are privirea aceea hotărîtă care pe el îl derutează şi-i spune fostului ofiţer :

— Ia vedeţi, tovarăşe Vornicu, o ieşit toată Poiana-Lungă în calea noastră.

Dinspre culme, de sub cei trei mesteceni pletoşi se aud chiuituri sălbatice. Sergiu Bloch se chirceşte în şa. În faţa coloanei vin la trap bătut cîţiva munteni negri, bărboşi, la oblînc cu aceleaşi ciomege oribile, bătute-n cuie.

Alţi călăreţi coboară de pe coaste.

— Măăă a lu' Nică, măăăă !

— Uiuiuuuu !

— Uiuiuuu, măă !

De Sub Pogara, pe drumul priporos se lasă cîteva ciopoare de oi. Muieri tinere, fete cu flori la ureche, îmbrăcate de sărbătoare, aşteaptă în marginea cătunului. Oile vin domol, umplu tot şleahul şi poalele livezilor, păcurarii strigă, feciorii trag măgarii pe sub nuci şi descarcă tuciu-

rile. Toată coasta este plină de behăit, de nechezatul cailor, de gura muierilor.

Radu Vornicu descalecă lîngă Pătru. Este acolo chinezu, Piţu, care se uită-n cer cu mîna streaşină.

— Ia uitaţi mă oameni, ăsta-i întîiul cocostîrc pe care-l văz io în vara asta...

Cocostîrcul se roteşte între munţi cu aripile larg deschise, Vornicu simte aerul lunecîndu-i mîngîietor pe trup, are senzaţia că el însuşi poate deschide braţele şi plonja în albăstrimile subţiri care încheagă valea, cocostîrcul taie cerul în cercuri largi, maiestuoase, apoi vine Ochişor şi-i spune :

— Să trăiţi, don'căpitan, Ruja vă pofteşte să mîncaţi cu noi, că-i venită cu oile din păşune şi se-ntoarce acasă prăstră culme.

4

— Vă rugăm, comisia ! Poftiţi.

— Noi care nu ni-s în comizie ce facem ?

Chinezu, Piţu, şopteşte :

— Să fie secretă, Petre.

— De ce ?

— Să n-afle Taurii.

— Crezi că nu ştiu ?

— Ştiu !

— Lasă-i, mă. Să fie sfat de obşte. Ce zîceţi, tovarăşe Vornicu ? Dacă iau şi ei parte se cheamă că-şi iau şi sarcini. Au şi alt moral. Ce secret să fie aici ?

— Punem pază ?

— Nici nu se poate altfel !

— Bine Petre ! Niciodată n-or fost lîngă noi ca acum.

— Mergeţi în rond, tovarăşe Vornicu ?

Vornicu îi recunoaşte lui Pătru, pentru a cîta oară ?, măsura şi tactul. Îi spune „tovarăşe Vornicu", foarte rar „don căpitan", se sfătuieşte cu el firesc, a adoptat un fel de relaţii familiale, ca faţă de un frate mai mare, silindu-l să renunţe la scorţoşenia lui militară şi la tonul aspru, de comandă, care nu admite replică, într-un fel umanizîn-

du-l, scoţîndu-l din schematismul regulamentar, care, fără voia lui, îi devenise nu o a doua natură, ci natura lui obişnuită.

— Vă întoarceţi ? întreabă Sergiu Bloch şi lui Vornicu i se pare că omul trece printr-o criză. Glasul este timid, ca şi cînd Bimbi ăl mic ar fi bolnav.

— Duceţi-vă şi apăraţi turma de lăcomia lupilor, fiii mei, tună glasul popii Barbă Neagră de lîngă unul din focurile aprinse în coastă. Lumina flăcărilor îi aruncă umbra uriaşă pînă în mijlocul poienii. Vornicu urcă cu Pătru dincolo de lumina învîlvorată. Îi împresoară întunericul. Lin. Rece. Negru-albăstrui. Urcă amîndoi prin păşunea cotropită de somn. Din rădăcinile ierburilor adie răsufletul cald al pămîntului dospit la soare, răsufletul lui înmirezmat. Dinspre creastă vine boarea rece a codrului de molid. Se vede cerul, polog ţintat cu stele, constelaţiile sînt nefiresc de aproape, mai aproape ca într-un zbor de noapte, se văd coamele negre ale munţilor, piscurile golaşe învăluite într-un abur părelnic de lumină argintie, totul într-o solemnitate măreaţă, chemînd parcă veşnicia şi detaşarea. *Megale Syntaxis tes astronomias* a lui Ptolomeu cu cele 13 cărţi, de la astronomia sferică la primul model matematic al lumii, şi asta cînd ? Prin anul 150, la o jumătate de veac după tragedia lui Decebal, cînd oierii daci de aici învăţau să se numească *pecurari* şi latinizau numele uneltelor de oierit numindu-le *lopariu* şi *sărcineri* şi *dul ;* unde o fi Aldebaran, *alfa* din constelaţia Taurus, căreia cei vechi, străbătînd pustiurile, îi hărăziseră harul înţelepciunii ? Munţii stau solemni de jur-împrejur, au vîrsta veşniciei, deasupra măreţia infinită a spaţiilor celeste, acolo unde el a încercat să se definească, aici obştea în migraţia spre cîtimea ei de adevăr şi înţelepciunea firescului. A echilibrului. Are senzaţia stranie că şi-a lăsat departe, o depărtare nu în spaţiu, ci una în timp, o depărtare care reduce la proporţii fireşti, care estompează, care amortizează violenţele de orice fel ; deci, că a lăsat foarte departe tot ce-a ţinut de el, nu în uitare, ci într-un spaţiu-timp ponderator şi obiectiv, atît de obiectiv încît, privind în noaptea senină de vară, din cerul căreia, iată, cad stele cu lungi şi fastuoase trene luminiscente, cu licurici semnalizîndu-şi fosforescent trecerea, se vede ca într-un binoclu ţinut invers, adică îşi vede cealaltă ipostază fără ca asta să-l tulbure, ca şi cînd spaţiu-timpul acela ar fi

devenit o istorisire cinematografică la care el participă ca spectator, privindu-l cu o ironie binevoitoare și îngăduitoare pe actorul care a fost.

— Aici mi-s, uico Petre.

— Săbine ? !

— Io !

— Ți-ai găsît ?

— Cincisprezece feciori.

— Mă, să n-adormiți, că ne iau ăia prin surprindere.

— N-adormim.

— Să faceți cu schimbu'.

— Facem.

— Țineți potecile. Și mărginile. De-aici, cam la două sute de pași. Dacă sîmțiți mișcare, nu faceți larmă. Tupilați-vă. Să vină unu să mă scoale. Dorm la focu ăsta din marginea de sus și-mi împlînt o boată la căpătîi, să mă găsîți. Mă scoală fără vorbă. Îi lăsați să treacă de voi. Îi prindem la mijloc. Să nu dați la cap. Mă, tu auzi ? Ai de plătit niște boate. Nu le plăti la cap. Ne apărăm, nu atacăm.

Vornicu ascultă dădăceala făcută de fostul luptător unui viitor luptător, îl știe pe Ianoșul Sabin, fecioraș 'nălțuț și sprinten la minte, i-a trecut vremea școlii, a fost slugă la oi, a luat școala de la-nceput și directorul școlar zice că nu mai are ce aritmetică să-l învețe, dacă vrea el să-i facă ore de geometrie, de trigonometrie și de algebră. Este în dădăceala după regulamentul de luptă al infanteriei, adaptat pe loc situației de către Pătru C. Dragalina, altceva decît o nevoie de moment. Este o atitudine. O tradiție. Uluitor ce simplu se explică atîtea din „enigmele", aparentele enigme ale obștii... El, căpitanul aviator, s-a supărat pe tradiție din pricina unui incident penibil și nu și-a terminat dădăceala adresată piloților tineri, cartea lui scrisă pe jumătate zace în sertarul numărul doi al biroașului stil Sheraton și ce-a reușit să transmită din întreaga lui experiență de război ? Nimic ! Și-a anulat șansa de a fi esențial. De a transmite. De a se continua prin acest act esențial care crease generație de generație în procesul căruia el îi spune : istorie. Ce-a reușit să facă cu interpelările lui umoristice, cu „înconjurarea dușmănescilor aripi", propusă în locul „dublei învăluiri de flanc"; cu portul ostentativ al mănușilor, cînd mănușile se considerau simbol al ofițerimii burghezo-moșierești, cu toate

fleacurile fanfarone prin care credea că-şi păstrează „teritoriul inviolabil" ? ! Mai nimic. Dacă renunţa, dacă se stăpînea, dacă disimula, putea servi esenţialului. Obligaţiei generaţiei lui faţă de generaţiile care-o urmau. Obligaţiei de a transmite adevărul. Nemăsluit. Mefisto spusese cîndva : din spirit dinastic. El n-a înţeles. Pătru o ştie din instinct. Din nevoia ca obştea să supravieţuiască în ceea ce ea însăşi a cîştigat ca experienţă milenară de viaţă. Ce şi cine i-a alterat această înţelegere elementară ? Nu-l forfecase Mefisto ? Nu-i ceruse să judece matur ? Să arunce peste bord teribilismele, donquijotismele ieftine, să înţeleagă vremea şi, înţelegînd-o, nu pe el să se ducă mai departe, ci legătura dintre generaţii pe care-o reprezenta în acel moment.

— De-o viaţă n-am mai urcat în munte cu oile, şopteşte Pătru şi Vornicu îl simte ca pe el însuşi... Să fiu singur. Cu stelele.

Pătru vorbeşte şoptit, s-ar putea să i se pară lui că vorbeşte, are acolo în turme treizeci de oi, le-a înmulţit Mădălina, Vornicu a aflat povestea, întors de pe front şi-a găsit iubita, pe Voica, împărătiţa aceea de la priveghi, măritată cu un baci, a scăpat-o pe Mădălina de sîmceaua Guguleştilor, ăia ar fi vrut s-o ucidă lîngă bărbată-su, unul Gruiţă, din neamul Tăureştilor, scutit de mobilizare pe bani, o răzbunare, ceva aspru ce ţinea de obiceiurile muntelui, a scăpat-o şi de Tăureşti, de Stîngu-Tauru, ceva care ţinea mai mult de legendă, Mădălina nu l-a mai lăsat. Pătru îi spune, tot şoptit, că Mădălina are lapte, cu toate c-o sug hameşii ăia doi, gemenii, i-a văzut doar, au burţi ca popa Barbă Neagră, i-a învăţat cu laptele de oaie, îi îngrijeşte după carte, cum zîce doamna doctor Maria, care e fiica fostului prefect, Vărzaru, şi nu mai este nevasta maiorului de la securitate, a lui Ceauşu. Doctoriţa o cheamă pe Mădălina la „dispenzar", tot la două săptămîni, îi cîntăreşte pe gemeni, le scrie greutatea într-un caiet, nu s-a mai pomenit la Prislop. Alea se miră, se iau după Mădălina, se duc cu plozii la dispenzar, toată ziua e orăcăit de plozi la dispenzar şi el urmăreşte cum scade rata mortalităţii infantile. Mădălina este un fel de agitatoare pentru sănătatea infantilă, asta-i altă problemă, care se leagă de problema leagănului, a păşunilor, adică este o problemă nouă, revoluţionară, că înainte problema noilor născuţi stătea în grija babelor şi de aceea natalitatea, ori-

cît de puioase sînt muntencele, era puţin peste mortalitate, are chinezu nişte tabele. S-a voinicit Mădălina de cînd are gemenii cu el, că i-a venit cu fata mortului, o ştie, cu Simina, s-a înfipt în casă şi în voreţ ca o stăpînă şi-a cam început să-i simtă mîna.

— Poate că nici nu e prea rău să simtă omul mîna muierii, şopteşte Pătru.

Jos, pe coastă, ard zeci de focuri. Ard pe la marginea codrului, roşii. Oile s-au culcat, se văd valurile de miţe albe şi negre, se văd dulăii tolăniţi prin preajma focurilor, cade roua, Vornicu o aude cum cade, apoi aude pasul opintit al unui cal şi-l simte pe luptătorul de-alături, pe alter-ego-ul lui rămas aici în munte, cum se strînge-n el, cum se chirceşte în el şi un glas de jos care spune :

— Bună sara, Voico !...

— Ne-am strîns la sfat — spune Piţu, chinezu — din mai multe puncte. Unele puncte sînt, să zicem aşa, agrotehnice.

— Aţi reţinut, îi şopteşte Bimbi ăl mic, care nu poate răspunde la numele ăsta în spaţiul întrebării pe care i-a pus-o şoptit... Am discutat cu cineva despre fatalitatea istorică şi fatalitatea biologică. Un om instruit, dar tributar unei doctrine mistice şi misticizante, care acordă fatalităţii un credit imens, ca şi cînd totul, absolut totul ar fi dominat de fatalitate, care ar reduce aproape la zero construcţia conştientă, indiferent în ce domeniu... Ce părere aveţi ?... Studiaţi istoria. Este istoria teritoriul fatalităţii ? Al forţelor primare ? Oarbe ?... Şi materialismul ?

O pală de flacără, rubinie, trece peste obrazul slăbit şi neras al lui Sergiu Bloch. Radu Vornicu stă culcuşit în miţa de oaie, îşi ţine mîinile încrucişate sub cap, ar vrea să audă „punctele" fostului vînător de care, chiar şi cele agrotehnice şi pînă acum nu s-a gîndit foarte exact la „punctele" fatalitate istorică şi fatalitate biologică. Carul Mare îl obligă să găsească Carul Mic şi Steaua polară, dragostea lui secretă. Nu numai pentru frumuseţea ei. Pentru statornicia cu care se încăpăţînează să fie ea însăşi. Pentru statornicia cu care-l obligă să gîndească la o direcţie fundamentală. Pentru că-l obligă la statornicie şi fidelitate faţă de el însuşi.

— Ce-i aia agrotehnică, chinezule ?

— Îi cam ia cu tactica, spune Amăriuții, milițianul, lungit lîngă foc... Auzi, Petre, nu-nțelesăi de ce ziseși tu să nu patrulez terenul cu milițienii.

— Rezervă mobilă de foc. De-aia. Dacă vă prinde singuri, vă dezarmează... Amăriuții spune ceva de pricеasnă. Șoptește, să nu-l audă popa care stă mătăhălos la focul lui și care spune tare, de se aude în toată poiana.

— Agrotehnică, fiilor, adică lucrarea pămîntului după știință, să dea tot ce poate în folosul truditorului. Dacă vă purtați ca lumea, vă meșteresc niște vălaie în trepte, unde să fie apă proaspătă și prea plinul să irige pășunile slabe, de pe coastele mai uscate.

— Adică ne învață domnii de la oraș cum să pășunăm noi oile ?

— Mai știi ? !... Muntele-i al obștii...

— Pînă acu al Tăureștilor, spune cineva.

Vornicu urmărește cum se leagă vorba de la foc la foc. De fapt aventura vorbii. Ieșirea ei din anonimatul întunericului dens, spălat ici, colo de lumina flăcărilor, nu vede clar nici un chip dintre cele participante la aventura vorbei, privește cerul spuzit de stele, aude rumegatul oilor, mîrîitul cîinilor prin somn, fornăitul ușor al cailor, schimbarea de peisaj între aerodrom și munte nu i-a produs nici o traumă și în acest univers catifelat vorbele joacă o piesă ciudată, una aproape suprarealistă :

— Muntele este al obștii. Adică e administrat de comizie. De primărie. Îl paștem pră tarlale. Îl împărțîm pră tarlale. Greblăm pășunea. Tot ni-s în munte. O plivim.

— Mă, ăsta-i nărod.

— Ia tăceți și-nvățați, spune popa Barbă Neagră.

— Alte ponturi mai ai ?

— Am !

— Fatalitatea mea istorică este că aparțin unui popor victimă, aruncat de colo, colo, silit de disprețul general să-și găsească în ban zeul care să-l salveze. Acestei fatalități îi datorez lagărul de exterminare, pentru că, în ordinea firească a cauzalității, lagărul de exterminare este o aberație monstruoasă fără nici o tangență cu biografia mea. Vedeți ? Fatalitatea biologică este boala asta nenorocită de plămîni, care mă obligă să rămîn aici, în afara lumii pe care-o înțeleg. Mă gîndesc că, de fapt, omul este ceea ce ascunde fatalitatea istorică și biologică o nenorocită de traistă cu secrete.

— Poate şi ceea ce făptuieşte ! Sau, mai exact, ceea ce nu făptuieşte.

— Asta în planul vizibil, social, istoric.

— Poate exista viaţă în afara acestora ?

— Desigur. O ştiţi la fel de bine ca şi mine. Puteţi nega pirosfera numai pentru faptul că n-o vedeţi ? Că nu participă la spectacolul lucrurilor şi fenomenelor exterioare ?

— Taurii şi-au adus neamurile din Borlova şi dă prăstă munte, şi din Globurău şi din Topla. Or buit călări, ieri şi alaltăieri şi-or adus şi-o metraleră, c-am văzut-o şi-o zîs Scordilă că-i metraleră, o ducea Stîngu, aşa că să ştiţi un' vă duceţi şi vă mulţam că m-aţi ales în comizie...

Vorbele femeii vin de undeva de dincolo de focuri. Vornicu simte vorbele astea aparent reci, cum se ridică pe deasupra păşunilor, cum caută pe cineva, cum se lasă neliniştite în iarbă, ori pe lîngă focuri.

— Asta ce pont mai e ?

— Ce-aţi tăcut mă, voinicilor ?

— Lasă-i, soro ! Îs făloşi cînd au de vîrît sîmceaua în cîte unul, la horă.

— Ai dracului harmigi !

— Acu şi-or înghiţît limba.

— Ce-i mă, Iorgovanilor ? !... Aţi auzît de Tauri şi v-o pierit graiu ?

— Voi ăia din comizie ? !

— Sfătoşilor !

— Ia tăceţi, gaiţelor !

— Lasă-i tu, c-or fost la război, săracii. Acu-s tăbărîţi !

— Cin' le-aduse în munte, chinezule ?

— Tu-i democraţia mă-si că ni le sculă în cap pe astea !

— Ce rînjeşti, chinezule ? Asta ţi-e şădinţa de comizie ?

— Dragele mele, nu zîc că n-a fost bună luarea voastă de cuvînt, care dovedeşte spirit combativ.

— Du-te, mă, dracului !

Vorbele primarului sînt ele stridente, nu sînt încă obişnuite cu muntele, dar nu sînt străine nici de realităţi, nici de munte ; este un fel al vieţii, unul din felurile vieţii de a pătrunde, de a se infiltra, de a se echilibra pe

întregul spațiu, iată o direcție de cercetare. Mijloacele prin care relațiile de producție noi pătrund în mediul tradițional și modificările acestuia ca urmare a proceselor multiple declanșate. Teritoriul cercetării ar merge de la lexic și interacțiunea lexic-gîndire pînă la agrotehnică și viața pastorală.

Peste focuri, peste coastă, trece o undă de neliniște. Vornicu îl simte pe Pătru recepționînd neliniștea oamenilor. Ce-i poate răspunde lui Sergiu Bloch ? ! Că fatalitatea lui istorică se numește această patrie, cu marile și tragicele ei amintiri colective, cu sensul și obligația continuității, că pentru el patria este un sentiment absolut, poate l-ar jigni ; după cum l-ar jigni și spunîndu-i că fatalitatea lui biologică i-a permis să se pună în slujba acestui sentiment absolut fără nici un menajament pentru sine ; dar la ce bun să i-o spună ?

— Dumneata ești comunist, deci marxist, deci dialectician, deci crezi în forța acțiunii de a schimba fața lumii. Cu atît mai mult acțiunea poate modifica sensul unui destin individual. Acționează și modifică-ți fatalitățile. Îngrădește-le, dacă nu le poți anula.

— Este ceea ce faci dumneata, fără să fii comunist ?

— Exact !

— Nu există decît un singur teritoriu în care pot acționa. Ideile. Și poate... arta. M-ai auzit cîntînd la vioară !

— Da !

Vornicu își spune că este ciudat modul în care ajunge el la sugestie, mai întotdeauna pornind de la o imagine. Acum de la obrazul nebărbierit, slab, fantomatic al lui Sergiu Bloch, jumătate umbrit, jumătate bătut de lumina sîngerie a focului, la atelierul Pictorului și la sugestiile dizertației lui Andi asupra realismului socialist ca formă complexă de manifestare a internaționalismului ; de aici, din poienile de sub Staracinu, ascultînd rumegatul oilor, trosnetul țăpligilor de brad în flăcări ; din acest „spațiu mioritic", înțelege exact sensul fatalității istorice la care se referise Sergiu Bloch. Apoi se gîndește lucid, de ce afirmă Bloch că nu poate acționa decît în teritoriul ideilor și, eventual, în cel al artei... ?

— Auziți, ori îi supunem pră Tăurești și atunci schimbăm puterea înspre noi, ca pe front, ori coborîm cu coada între picioare, don' căpitan, și-atunci tot ce mustește în găzdoni și-n ăia de lucră cu lejionarii, cu reacțiunea, cu

ăi din munți, iese la lumină și-atunci îi pră viață și pră moarte, se sparge satul, tovarășe Vornicu. Se cheamă că n-am fost vrednici să punem dreptatea obștii la locul ei, îi șoptește Pătru.

— Moralul, Petre... Ascultă...

— Ce, don' căpitan ?

— Oamenii, Petre.

— Vremea, tovarășe Vornicu.

— Azi ne bat în șolocat.

— Mîne ne împroașcă din metraleră.

— Ce nisăm noi, mă ?

— Dîrzele lor ?

— Zic să urcăm mîne pînă sub stînile lor. Lăsăm oile mai jos, cu pază bună. Givănim.

— Dacă deschide Stîngu foc ?

— Problema asta fu de competența jandarmeriei și este de competența miliției populare. Voi trageți aici concluzia asupra pășunatului legal în Vîrfu Dobrii. Eu cu milițienii fac percheziție la stînă. Statu' democratic și popular are legi. Cine le calcă... Nu ne jucăm. Primăria, comisia să rezolve problemele legale. Pe cele ilegale, portul ilegal de armă, le rezolvă miliția populară...

— Nisăm aproape cincizeci de combatanți.

— Ca la patruzeci de feciori neinstruiți.

— Cu arma. Da' cu boata ?

— Ia lăsați chestia cu ghioagele ! Aici nu fu vorba de forță. Mie să nu-mi produceți tulburări în teritoriu.

— Da tu mă, Petre, la ce taci ?

— Pră la adunări vorbește ca profesării !

— O-ți adusăși aminte că-ți plăti Stîngu molifta doua?

Radu Vornicu vede cum se adună focul în vatră, pe deasupra jărăgaiului, ochi de balaur, roșu. Vede dincolo de foc cum se ridică o femeie. Dreaptă. Înaltă. Lumina jărăgaiului îi urcă pînă la bărbie. Jumătatea de sus a obrazului plutește într-o pîlpîire sîngerie, în umbre dese și mișcătoare. Femeia are trăsăturile aspre, o frumusețe aprigă, semeață, privește undeva peste foc, vin și alte femei care-o înconjoară, li se văd bondițele, opregele, se gîndește la moațele Pelaghiei Roșu, care-au luptat la Mărișel, în Munții Apuseni, apărîndu-i de invazia ungurilor în timpul revoluției de la 1848—1849 : de ce să-i zică femeii Voica și să nu-i zică Sarmis, de fapt ce înseamnă în sine timpul istoric ?

— Tu n-auzi, Petre ? întreabă femeia.

Femeia care i-a fost iubită alter-ego-ului său, lui Pătru. Pe care au mistificat-o martori mincinoşi, plătiţi de Scordilă, baciul, bărbatul ei, spunînd că Pătru a murit la Oarba de Mureş ; alţii că l-au îngropat ei în pusta ungurească.

— Aud, spune Pătru şi Vornicu îi prinde privirea dintr-odată limpede, nu se neliniştește pentru fratele lui mai mic, se răsuceşte pe tohoarcă şi îşi leagă şireturile la bocanci, atît de bine a-nvăţat să fie Pătru.

— Muntele-i al obştii, am văzut-o cu toţii, ne-am limpezit din minciunile vechi. Dumneavoastră, oameni, vă culcaţi şi vă hodiniţi. Legea-i o noastră. Nu-i dirept să ne păfugă cu oile prin păşuni arendate, la hotaru' altora din Oltenia, o prin văi cu iarbă slabă. Aşa că mîne luăm muntele. E bine să-mpărţim loturile. Să alegeţi păcurarii, să ne tocmim ce le dăm, după omenie şi munca lor. Io vă prepun pră Ianoşel Săbin, că nu mai vrea să lucre la Ilie Jura şi pră Gligor. Baci alegeţi din cei ştiuţi.

Oamenii ascultă. Trece o aripă de vînt peste molizii negri. Dintr-odată izbucneşte o chiuitură prelungă. Se scurge la vale dinspre creste. Alta... Şi alta. Tot muntele este plin de chiuituri.

— Taurii !

— La vîrfuri, mă !

În Vîrfu Dobrii ridicat negru dincolo de coamele întunecate ale codrului, se înalţă spre cer un brîu de focuri. Focuri zvelte, învăpăiate, cu limbi prelungi şi fîlfîitoare care smulg întunericului petice de păşune, înroşind poalele brazilor de prin poieni. Oamenii se întorc spre munte. Rămîn nemişcaţi. Tăcuţi. Nici oile nu mai behăie.

— Mînia Domnului asupra nelegiuiţilor, bubuie Barbă Neagră.

— Puneţi foc, mă, spune chinezul, fostul sergent vînător de care... Să ştieăia că ni-s aici. Şi că nu mai plecăm !

Aventura vorbei s-a sfîrşit. Nu se aud decît săcurile hăcuind molizii mai apropiaţi. Timpul se împietreşte în totdeauna. Poate exista un prezent perpetuu ? Iată-l. În roiurile de scîntei ţîşnite din vetrele aţîţate. Cetinile ard albăstriu. Flăcările se înmulţesc pe sub uscături. Răbufneşte mireasma aspră de răşină. Poienile se umplu

de focuri vii, vesele, fîlfîitoare, de trosnetul crengilor care ard, de mănunchiurile scînteilor care se ridică în văzduh. Din munte, dintre focurile celelalte, mai înalte şi mai învîlvorate, răsună limpede, sacadat, o rafală de puşcă-mitralieră. Cîteva trasoare taie trena stelelor căzătoare cu dîre subţiri, roşii, fulgerate scurt.

5

— Nu se poate să nu se fi aciuit prin ei măcar o urmă de frică. Şi dacă nu de frică, măcar o îndoială. Măcar o-ntrebare. Măcar o nelinişte. Nu se poate să nu-i fi tulburat tot ce s-a-ntîmplat în anii ăştia de după război.

Pătru contează pe factorul psihologic, rezultat al răsturnărilor din social şi din politic, care au schimbat raportul claselor cu puterea, vrea să facă o recunoaştere de luptă în chiar stînele Taurilor şi i-a şoptit că are un gînd cu armamentul lui Stîngu. Dacă don' căpitan vrea ca ei doi să facă recunoaşterea de luptă, atunci îi musai să-şi schimbe ţinuta, cu opincile, cioarecii şi sumanul lui Piţu, chinezu, care le face acoperirea. Pătru îşi asumă răspunderea actului pe care l-a iniţiat, act de dreptate socială, are ceva din tăria vizionară a unui Horea, ceva din neînduplecarea acestuia, ori poate că împrejurările din social l-au silit să-şi pună în valoare calităţile de luptător, de mic conducător militar, asta fiind în legile continuităţii într-o infinitate de ipostaze, începînd cu mult înainte de Bobîlna, în toate împrejurările în care ţăranii şi-au căutat singuri dreptatea, în orînduiri sociale care aveau de partea lor puterea zdrobitoare a întregului edificiu statal. Este evident că „aventura sesiilor" se complică la infinit şi că, oricum, depăşeşte teritoriul istoriei tradiţionale, al studiului limitat la datele de arhivă, atingînd zona totalităţii, deci, într-un fel, a artei. Bloch să fi înţeles arta în acest sens ?

Caii urcă în fir indian, la pas îndesat. Pătru în faţă, Vornicu la mijloc, chinezu — primarul — încheie coloana. Amăriuţii ar fi vrut să vină şi el. Pătru l-a fixat cu grosul, nu i-a spus că i-ar fi încurcat, i-a atras doar atenţia că lasă

obştea fără apărătorul ei legal. Vornicu l-a văzut pe chinez dosind doi dăsagi sub ţundră, i-a dosit de miliţian şi cînd au ieşit dintre focurile obştii i-a dat un pistol-mitralieră. „Fără", i-a spus, pentru el „duşmanul de clasă" nefiind decît o categorie socială abstractă, incompatibilă cu concreteţea unei arme.

— Petre, mai cunoşti drumu' ?

— Mai, Piţule.

— Ocolim pră sub Oşlea ?

— Pe-acolo !

— Binee, mă, Petre !

Carul Mic pîlpîie spre Ţarcu. La verticală, drept deasupra capului, liniştitoare şi prietenoasă, orientînd spaţiile celeste, scapără Steaua Polară. De jur-împrejur cade moale şi catifelat întunericul palid prin care trec unde reci de aer scăpate pe la gura văilor. Focurile din Vîrfu Dobrii ascunse sub streaşina codrului nu-şi mai arată decît vîrfurile agăţate de cer. S-a schimbat şi sensul dintotdeauna al acestor focuri, care din timpuri imemoriale vesteau fie invazia, fie răzmeriţa. Ce reprezintă în noaptea dumnezeiască, plină pînă la saţiu de măreţia serenă a Carpaţilor, focurile din Vîrful Dobrii.

— Mi-s lacom să-i văz acolo, în puterea lor şi-a muntelui, unde-or stăpînit de-o sută de vieţi, spune Pătru şi Vornicu lasă cuvintele să cadă în el şi să facă ecou.

Coasta muntelui se arcuieşte sub un piept de gresie pe care cade lumina puţină a stelelor, făcîndu-l să licăre. Pătru îşi aduce aminte cu limpezime că de aici poteca apucă firul unui pîrîu, îl şi aude şopotind, şi că pîrîul îl scoate oblu în partea dinspre Oşlea, într-o şa împădurită, unde pot lăsa caii.

Noaptea este dulce, cade larg peste văi, peste crestele zimţate ale munţilor, focurile din vale nu se mai văd, nu se mai văd nici celelalte, Vornicu ar fi predispus să spună „ţara nimănui" ; dar îl copleşeşte sentimentul de măreţie al nopţii încărcată de miresmele fîneţelor, „uite Sergiu Bloch şi asta ţine de fatalitatea mea istorică", măreţia nopţii de vară sub pologul cerului, umbra înşelătoare a codrului peste păşunea argintată ca-n vis, urma ca de fum a calului din faţa lui, silueta călăreţului în ţundră, munţii cercuind orizontul în semeţia de gresie şi linişte profundă, ca şi toate amintirile pe care i le trezesc pînă la civilizaţia teraselor.

— Care eşti mă, acolo ?... Stai, n-auzi ?

— Io mi-s !... Voica !

Din negura fumegoasă a molizilor iese Voica. Călare. Vine la pas. Vornicu îl vede pe Pătru uitîndu-se în cer.

— Ce cauţi aici, Voico ?

— Mărg cu voi, Petre.

— Voico.

— Taci şi mînă ! Vă ţin caii. Ştiu o potecă de mistreţi.

Femeia întoarce calul în loc. Se mistuie în codru. Săcurea de la oblînc luceşte rece. Femeia lasă în urmă o adiere de izmă. De busuioc. Vornicu se gîndeşte la Valentina. La felul cum iese ea la peisaj. Soţia lui, ce straniu sună cuvîntul, se află la o distanţă astronomică de el, într-o lume atît de străină, i se pare falsă, făcută, încît se întreabă cum de-a putut vieţui acolo fără să se piardă pe sine... Ar vrea să fie Pătru la întîlnirea asta cu dragostea, fără să ştie că lui Pătru i se pare că Voica i-a legat la oblînc toată tinereţea. Junia lor. Copilăria. Şi altceva, dureros şi dulce care-l pătrunde ca un cîntec îndepărtat, care-i zvîcneşte inima în piept şi sîngele în tîmple, o nelinişte şi-o uşurare, pentru că aşa-i Voica în viaţa lui de astăzi, durere şi bucurie.

Caii coboară, urcă, iau coastele pe dungă, trec prin rarişti, prin poieni luminate rece, văzduhul curge devale, ape de cleştar gheţoase, ajung la marginea codrului, acolo de unde încep golurile, jnepenii, lumina smigurată din stele şi răsufletul puternic al crestelor. Voica taie pe sub Oşlea, ocoleşte printr-o surpătură vîrîtă între stînci uriaşe, care-şi aruncă umbrele peste ei, îşi îmboldeşte calul pe nişte lespezi albe, licăritoare, semănate într-o jnepeniştе. Carul Mare s-a răsucit pe cer, arătînd vremea căzută dincolo de miezul nopţii. Este frig tăios, aspru şi dintr-odată Vornicu simte miros iute de stînă. Voica descalecă sub coama unei stînci aşchiate în muchii. Vornicu înţelege că resorbţia în timpul istoric al muntelui, drumul de noapte călare, aidoma prin toate veacurile, s-a încheiat.

— Am înţeles ce vreţi voi să faceţi, spune femeia.

Scoate din desagă un ţăruş cu belciug la capăt. I se văd mîinile albe şi sînii plini ţinîndu-i ciupagul pe sfîrcuri. Îngenunche. Pipăie pămîntul. Bate ţăruşul din două lovituri îndesate, date cu muchia săcurii.

— Daţi caii.

Leagă frîiele de belciug.

— Hai !

Ocoleşte clina. Nu reprezintă Voica una din verigile cele mai tari ale continuităţii ?, se-ntreabă Vornicu, urmînd-o pe clina de miazănoapte a Vîrfului Dobrii, pe care-l recunoaşte vag. Se văd munţii spre Ţarcu. Negri. Şi întunecimile de pe văi. Perspectiva s-a eliberat. Măreţia înălţimii se sprijină aici pe cuprinderea largă a clinelor. Vîrfurile devin ameţitoare prin comparaţia cu dantela mai joasă a păşunilor de la plaiuri.

— De cînd n-ai fost pe-aici, or schimbat stînile, spune Voica, Vornicu constatînd cu oarecare gelozie că femeia îl ignoră şi că i se adresează exclusiv lui Pătru. Voica îşi ridică poalele în brîu, îşi leagă cîrpa neagră la ceafă, atunci îi cad mînecile ciupagului şi i se văd braţele rotunde, arcuite graţios, spune rece, stăpînit, cu o asprime tăioasă :

— Ia-le, Petre, metralera, să nu curgă mîne sînge nevinovat... Şi călcaţi cu grijă, să nu vă simţă cîinii.

Asta i se adresează probabil lui.

— Scoate-ne pră coamă. Să văz io stîna, glasul alter-ego-ului este răguşit, slab, parcă n-ar fi al lui Pătru, jocul dintre cei doi i se pare lui Vornicu de-o frumuseţe inumană, dincolo de baladesc... Tu, Piţule, acoperă-ne din aproape şi fii atent să nu te înşelui.

— Intru în stînă ?

— Ba ! Stai prin preajmă să ai spatele slobod. Mărg cu don' căpitan.

— Bine, mă !

Voica urcă, parcă ar dezmierda priporul. Urcă tot mai sus în lumina stinsă a cerului. I se aude răsufletul pripit, foşnetul ciupagului şi al catrinţei ridicată-n brîu, Vornicu se abţine să se uite la ea, să-i vadă pulpele, simte fluxul de senzualitate puternică care-l biciuie şi-l vede pe Pătru cum, cu o mişcare sigură, familiară, îşi trage tocul pistolului pe şold.

Cînd Voica îngenunche la creastă sprijinindu-se în coada săcurii, Pătru numără încet pînă la zece, să-şi găsească limpezimea şi să alunge pîcla duioasă a amintirilor şi dorinţa aprigă care l-a tulburat cînd şi-a legat ea cîrpa la ceafă, aşa cum o lega cînd era fată, de parcă-l îmbia şi el îi cuprindea mijlocul subţirel, o strîngea lacom şi-i săruta ochii, genele şi buzele.

— Taurii, şopteşte Voica.

Umbre lungi, călări, cu cojoacele în spate, cu boatele în curmezişul şeilor, tivind poalele păşunilor. Altele, sub streaşina codrului. Altele, jos, pe lîngă focuri. O arcuitură a crestei, o surpătură adîncă cu marginile luminate de flăcări, între nişte stînci ascuţite, parcă de jar. Stîna sprijinită cu un perete de stîncă şi în spatele ei, la adăpost de vînt, sub creastă, ţarcurile. În faţa stînei, pe clina dinspre Reca, veghează un foc mocnit. Pe lîngă foc, cîţiva în şube şi alături, la conoveţe, caii. Prin preajma cailor, alţii, dormind în iarbă, înveliţi în cojoace. Cîţiva dulăi flocoşi cu ochii sticlind verzui, tolăniţi mai departe de foc. Alţi dulăi pe lîngă stînă. Se aude un glas gros, puternic, ieşit parcă din munte :

— Mă ! Să n-adormiţi acolo-n şei !

Bărbaţii din şei se foiesc. Formează un lanţ de pază şi între ei se întinde sub stele, lin, cu unduiri uşoare, înmiresmat şi argintat, plaiul. Plaiul cu fineţele obştii celei vechi, plaiul Taurilor prin judecăţi cumpărate şi cotropiri şi moşteniri. O lume, îşi spune Vornicu, culcîndu-se în stînga lui Pătru, ca s-o lase pe Voica între cei doi bărbaţi din lumea asta la care-i venit ca la o mîntuire. Vede ţeava brunată a pistolului-mitralieră scos de sub ţundră de chinez. Ascultă noaptea. Se vede lumina focurilor căzînd pîlpîitoare prin păşuni şi puterea Taurilor legată din foc în foc, din călăreţ în călăreţ, ceva ce ţine de epoci străvechi cînd încă nu se definiseră legile proprietăţii, cînd braniştile, ori munţii intrau în stăpînirea primului venit, sau erau cucerite de cei mai tari de la cei mai slabi. Simte fiorul care-l trece pe Pătru. Toate stau încremenite într-o tărie veche, au ceva sălbatic şi parcă ţinînd de veşnicie. Vornicu este convins că ei, cei patru, tupilaţi la creastă, au sentimentul acesta al veşniciei celor din plai, este, desigur, un ecou puternic al obişnuinţei, o spaimă a obişnuinţei scoasă din inerţie, o imagine falsă creată de obişnuinţa cu uzurparea. Să fie aici şi acum clipa de cumpănă, una din clipele de cumpănă ale aventurii proprietăţii funciare, o revenire la statutul obştesc verificat economiceşte de timpurile de înflorire ale Ţărilor Româneşti, desigur la alte valori şi sub alte semne politice ?

— Du-te, Petre, şuieră Voica.

— Sînt deasupra, la stîncă, colo-n muchie, şuşoteşte Piţu... Pe unde o luaţi ?

— Pe la cai, şopteşte Pătru.

Bună instrucţie de luptă, bună experienţă de război, apreciază Vornicu planul celor doi şi îşi explică abia aici misterul prin care sergenţii rămaşi fără nici un ofiţer sau subofiţer şi-au condus în foc subunităţile, nu rareori de tăria unei companii... Tresare şi se tîrăşte înainte pentru că Pătru alunecă neauzit dincolo de creastă...

...Deasupra — opincile primarului culcat printre stînci. În faţă — cîteva steiuri. Dincolo — caii. Unii ronţăie dormitînd. Alţii stau culcaţi. Cîteva pete de lumină de la foc. Umbrele stîncilor. Vornicu reface planul lui Pătru cu obiectiv principal stînca unde presupune că ţin arma automată. Un fel de joacă de-a incursiunea, poate tot atît de mortală. Pătru ocoleşte stînca. Dă peste opincile unuia. Se culcă lîngă picioarele învelite în obiele roşii, cum poartă borlovenii. Omul horăie voinicește înfăşurat în cojoc. Lui Vornicu îi vine să rîdă. Se tîrăşte lîngă Pătru.

— Fuseşi afară, Niculae ? întreabă cineva, tuşeşte şi se trage spre ei.

— Fusei, răspunde Pătru, Vornicu tace, accentul lui „literar" l-ar da de gol. Pătru cască, se întinde şi se răsuceşte spre cel cu obielele roşii. Vornicu cască şi el. Îşi trage cojocul peste cap, lăsîndu-şi un loc prin care-l urmăreşte pe Pătru. N-a umblat niciodată în opinci din cauciuc. Se împiedică în gurguie. Parcă ar umbla cu picioarele altuia. Aventura l-a prins. Dincolo de adevărul abstract al fişelor.

— Gîndesc că poimîine să mă sloboadă moşu' cătă casă. Naşte a mea, spune omul din neamul Taurilor, cu firescul obişnuit.

— Te sloboade !

— Ce-ai mă în gît ? întreabă omul.

— Un c... am !

— Bată-te, Niculae !

Linişte. Omul se trage mai aproape. Vornicu îi simte cojocul. Piele argăsită bine, moale, cu blana caldă, mirosind a oaie.

— Niculae !

— Ha ?

— Auzi mă, ce-i cu cotele, mă că ăia ne cam strîng. Io stau bine cu colectorii, anu' s-arată bun de răchie şi dacă a mea... Ziceam un fecior, acolo...

Un cal nechează neliniştit. Altul bate din picioare.

— Ia vezi careva, ce-i cu caii ? s-aude glasul acela izvorît din munte, bubuitor.

— Mă duc, că mă omoară moşu... Scoal' Gligore şi hai...

Vornicu mormăie, se ridică, îşi trage ţundra pe umeri şi trec amîndoi printre crupele umezite de rouă. Un armăsar negru, cu păr scurt, muşcă şi bate calul de-alături. Pătru strigă la el, Vornicu îi strînge cositura sub bot. Armăsarul sforăie, ciuleşte, dă să-l muşte şi-atunci Pătru îi dă un pumn sub pîntec.

— Ce-i, mă ?

Din şube ies cîteva capete pletoase.

— Nimic. Caii.

— Armigu lu' Costa, tu-i armigu mamii lui...

O iapă roşcată, pintenoagă, nechează alintat. Vornicu intră la ea. O scarpină între urechi. Iapa îi vîră botul catifelat, umed, la subsuoară.

— Dă-o, mă, dracului ! Parcă-i muiere...

Omul vine de la capătul conovăţului. Şchioapătă uşor.

— Tu nu vii la fîn ? Am fîn potop. Nu-l răzbesc cu ai mei. S-aude că nu-l mai putem da în parte. O în arendă...

— Aşa s-aude, spune Pătru, şi vine lîngă cel şchiop.

— Tu ce zîci ? Urcă ?

— N-ai văz't ? Îs pră vale !

— Stîngu zice că nu urcă.

— Ar fi bine.

— M-am cam săturat. Am lucru.

Omul scuipă scîrbit. Trage iapa de urechi cu un gest cald, părintesc.

— Tu dăzghinato şi hameşo, tu... Mai rămîneţi ?

— Rămînem, spune Vornicu.

— Atunci staţi voi, pînă vă schimbă Ştefan.

— Stăm, că nu se lipeşte somnu.

— Ăia ?

— Poate.

Omul şchioapătă uşor spre celălalt capăt al conovăţului. Intrarea stînii e bătută de lumina roşiatică a focului. În lumina galben-roşiatică, Pătru vede cum se culcă Taurii. Or fi venit din rond. Strînge mîna căpitanului, ciudat om, a venit aici ca la el acasă, descurcă judecăţile,

„grunbucu", planurile cadastrale, stă într-o singurătate, a făcut ordine la cooperativă, la magazie, tabele la gram, parcă asta ar fi făcut dintotdeauna, în şedinţe spune ce are de spus despre treburile lui şi atît, răspunde la chemări şi aici a venit cu mîinile goale, nu cum a condus acţiunea din pustă, cînd s-a mascat în şvăboanie şi a tras cu pistolu; ori ca la alegeri, ce om o fi fiind de-l simte ca pe un frate ?... Îi strînge mîna şi-i arată pe Tauri. Stîngu îşi aşterne cojocul. Tauru ăl bătrîn îşi întinde opincile la foc. Cristea Tauru se întoarce pe partea dreaptă. Pătru îl vede cînd îşi trage la piept boata fiorcasă, cu măciulia bătută în caiele, ferecată cu inele groase de fier. Îşi aduce aminte de priveghiul la Gruiţă, cînd i-au pus demobilizaţii cu botul pe labe după ce-au jucat gipul, şi-acum !

Timpul curge în picuri. Vornicu are senzaţia că picurii de timp cad din stele. Cad în boabe licăritoare de lumină pe deasupra stînii şi-n păşunile cuprinse între bîtele Tăureştilor. Ridicol. Uite că a venit să înţeleagă evenimentele trăindu-le şi va trebui să găsească puterea să se ridice deasupra lor, să se desprindă de vraja lor efemeră, pentru a le putea contempla cu toată rigoarea obiectivităţii... Stîngu-Tauru îşi trage cojocul peste cap. Cineva trece din om în om.

— Hai, mă, să-i schimbăm.

Vornicu se vede înconjurat de Tăureşti din spiţa a doua şi a treia şi a patra, pe unii i se pare că i-a mai văzut, au venit la chemarea obştii lor, obştea Taurilor, la chemarea moşului, stăpînul necontestat, abia aici îşi dă seama că au răspuns la chemare ca întotdeauna în viaţa seculară a obştii, nealterată de nici o forţă din afară, că sînt legaţi printr-o ţesătură deasă de interese : turme, păşuni, vite, livezi, holde în vale, ţesătură pe care în parte a desluşit-o din documente, pentru că nu se vede, este acoperită cu vălul înşelător al cununiilor şi naşterilor şi moştenirilor şi cumpărăturilor de pămînte, de fînaţuri şi acum iată-i aici, călări, străjuind Vîrful Dobrii, muntele, vîrful acestui munte aspru, care ţine în poale păşunile grase şi plaiurile dezmierdate, Vîrful Dobrii, probabil simbolul semeţ al puterii lor absolute. Vîrful Dobrii străjuind tăcerea imemorială a spaţiului mioritic, născător de legende şi mituri în care fatalitatea şi fatalismul nu se conjugă foarte fidel cu realitatea, pentru că, iată, joacă şi el într-un act al aceleiaşi piese, intitulată „Mioriţa",

piesă arhaică, mai veche decît „Irozii", mai veche decît „Misterele", o dramă adevărată născută o dată cu păstoritul, cu mult înainte ca grecii antici să-l fi dat pe Eschil, dramă în care, se pare, nouă este numai concepţia eroilor principali reprezentînd varianta contemporană o obştii pastorale, neresemnaţi în fatalitate. În rest, decorul acelaşi ca în toate veacurile de la Facere. Costumele aceleaşi cu ale zamolxienilor. Pînă şi recuzita, aceeaşi : cai, şei de lemn, ghioage, sîmceaua dacică, opinca, ţundra. Singura noutate, puşca-mitralieră adusă de Stîngu-Tauru şi pistolul-mitralieră purtat de reprezentantul obştii, pentru că pistolul lui Pătru este un eufemism, aici, între Tauri. Multimilenare brizele de munte şi multimilenar vîntul de izobare care intră în alchimia climatului alpin, multimilenară influenţa spaţiilor muntoase în conştiinţa şi obiceiurile oamenilor de-aici, sute de raporturi interdependente şi ele multimilenare, care-au configurat şi determinat o tipologie umană, raporturi şi relaţii specifice şi atunci în ce chip şi din ce perspectivă vede Pătru o schimbare, dincolo de momentul trecător al puterii ?

Tăureştii vin la cai, ducîndu-şi şeile de lemn pe braţe.

— Fie !

— Primeşte, Suru !

— Voi ce vă-nvîrtiţi, mă, pe-aici ! Treceţi şi vă hodiniţi, dară !

Nu-i recunosc, nu-i identifică, sînt prea mulţi şi făloşi, prea încrezători în ei şi-n ale lor cu gîndul c-ar cuteza careva dincolo de supunerea de-o veşnicie. Pătru se înviorează de cum îl înconjoară Taurii. Abia se ţine să nu rîdă. Sînt şi aici foşti combatanţi, însă puterea şi avuţia i-au moleşit.

— Primeşte, Olga !

Oamenii scot caii în păşune. Îi încăpăstrează. Este forfotă, Vornicu se sincronizează cu Pătru — o celulă în vînătoare liberă, trec amîndoi printre Tauri şi intră în stînă unde miroase puternic a zăr, a miţă, a fum şi a sudoare.

— Care eşti ?

— Io.

— Ce cauţi ?

— M-o răzbit frigu'.

— Pră mumă-ta !

— Lasă-i, Ştefane !

— Dă-i mă'n fras pră ăştia tineri ! Niciodată n-ascultă !

— Culcaţi-vă în prag, dacă n-aţi învăţat să dormiţi în cojoace.

Sînt pe priciuri. Prin colţuri. Pe lîngă pereţii de bîrnă. Vornicu se culcă pe jos ; lîngă Pătru. Farsa îl înveseleşte trist. O veselie tristă, de ce este nevoie de ea ? Un glas :

— Cum e afară ?

— Senin ! mormăie Vornicu, trebuie să mormăie şi numai atunci cînd poate rosti cuvinte nesupuse legilor fonetice locale.

— Ia să nu mai aud vorbă !... Mîne ni-s la treabă !

— Tu-i lumina mumă-sa de măsauă !

— Mai bine s-o-nfunde cu niscai ceară de albine, frămîntată cu miere.

— De ce, mă ?

— Viermuşu ăla de ţi-o ros-o dă de miere. Îi place. Se vîră-n ceară. Cînd o scuipi, scuipi viermuşu.

— De unde ceară, aici ?

— Pune mălai cald, cum ţi-am zîs !

Tăureştii se frămîntă pe priciuri. În cojoace. N-au somn. Vornicu le simte neliniştea. „I-am împresurat şi n-au somn", îşi spune Pătru. Altădată horăiau prin munte. Opreau la stîni muierile care umblau după afine. O noapte. Două. Pînă-şi făceau poftele. Le dădeau caş. Sau nu le dădeau... Mijlocul stînii e gol. Ghiceşte golul în întuneric şi ştie că acolo se află arma automată. O simte. O miroase. Miroase vaselina. Mirosul ăsta de oţel şi vaselină, de ulei de armă a intrat în el pentru totdeauna. Vornicu face exerciţii de aclimatizare. Închide ochii, strînge pleoapele pînă vede stele verzi, apoi le deschide brusc şi caută să identifice tot ceea ce-l înconjoară. N-a pătruns niciodată într-o stînă, dinăuntru. De cîte ori a fost la stînă cu Radu Belcotă, a intrat între ciobani ca „ofiţîr", un străin căruia i se arăta numai ce se cuvenea să vadă un străin.

— Tu-le buricu mumă-sa de bolşovici ! După ce le bem sîngele, umblăm, mă, slobozi prin munte. Io unu umblu, îi zîc cu fluiera, bat munţii şi poienile, mă-mbăt la fiecare horă şi mă dezbăt şi răsuflu, mă !... Auziţi voi ? Răsuflu !

Pătru îl crede. Îl crede că vrea să răsufle, după cum îl crede şi Vornicu simţind o simpatie spontană pentru omul care se vrea eliberat din nişte constrîngeri pe care

el nu le ştie şi nu le bănuieşte atît de aspre, încît să încarcereze muntele. Simte mîna lui Pătru prelingîndu-se spre golul din mijlocul stînii. Mîna lui Pătru întîlneşte o palmă aspră. Butucănoasă.

— Nu-ţi ajunge locu', mă ?

Cînd Pătru cască şi se întinde, împingîndu-se cu picioarele, Vornicu se răsuceşte în cojoc oftînd, ca să-i mascheze înaintarea.

— Mă ăsta ! Dormi şi nu te-ntinde !

— Gligore, dacă te doare măsaua, ieşi afară şi lasă-ne... Ni-s tăbărîţi.

— Şi mîne zi...

— Nu pot, mă, să dorm.

— Nici io.

— Ne-or adunat aici ca pră lupi.

— Tu-le născătoarea...

— Şi lumina...

Reversul medaliei, îşi spune Vornicu. Nevoia de echilibru a istoriei. Călăreţii trec prin faţa stînii. Unii se duc. Alţii vin. Lui Vornicu i se pare că aude vremea scîrţîind în bulvanii de brad ai stînii. Este o trecere a lui în vreme, o trecere ciudată prin care se conţine deopotrivă în Tauri şi în obşte. Pătru se lasă atras de golul negru care i se cască la creştet. Golul dintre mîinile, picioarele, obrazurile ăstora, golul care împresoară metalul rece, oţelul binecunoscut al armei. Trebuie că au o puşcă — mitralieră Z.B. Îi cunoaşte glasul din o sută de arme care trag deodată. Întinde mîna din nou. Întîlneşte un picior. Îl cutremură o bucurie rea, sălbatică : piciorul este rece, de metal, luciu, picior telescopic. Urcă mîna pe el pînă la ţeava aceea inelată. Oftează, se răsuceşte şi se-mpinge pînă cînd atinge aruncătorul de flăcări cu buzele şi cu obrazul. Cineva scapără un chibrit. Pătru îşi culcă ceafa în cojoc. Trece pe deasupra lui lumina pîlpîită între degetele străvezii ale omului. Ţeava subţire a puştii-mitraliere tremură, zugrăvită fugar pe un perete şi lîngă ea, cu gura neagră aşezată pieziş, ţeava unui aruncător uşor şi, alături, lada cu muniţie. Era de aşteptat... Vornicu a văzut limpede umbra celor două ţevi. Şi totuşi, baladele mor... Omul trece peste cei culcaţi pe jos. Acoperă cu umerii intrarea stînii. Pătru trage puşca-mitralieră în cojoc. Scurt.

— Mai un ceas şi se-nvederează, spune cel din prag.

Pătru scoate încărcătorul.

— M-o mînat moşu pră vale, spune.

Oamenii se foiesc în cojoace. Pătru scoate şi ţeava.

— Şi ?

— Ce-ai văz't, mă, pră vale ?

— Potop ! tot satu... Cătunele toate.

Pătru se gîndeşte că ar putea lua ţeava. Acum ştie ce trebuie să facă. Stîngu a avut o armă fără greş. Frica. Frica asta pe care e musai s-o întoarcă asupra lui. Şi, o dată cu ea, rîsul. Armele astea-s năroade, ţăcăne din toate încheieturile.

— Pînă ieri umblau cu clăbăţu în mînă, spune Pătru să acopere ţăcăniturile. Am un om acolo. (Scoate închizătorul.) Unu care-mi povesti de comizia aia interimară. (Scoate sania şi i-o trece tovarăşului Vornicu a cărui mînă pipăie ţeava).

— Ianoşelu, mîrîie cineva...

Va să zică, Ianoşelu. N-a greşit. Fratele lu' Ianoşel Săbin... Sluga oropsită. Ianoşel Ion. Ăla care cere să se consemneze în procesele-verbale cum îl critică el pră secretarul celulei, care se poartă ca un plutonier de-al lui Antonescu, iar tovarăşul Bimbi înseamnă, ridică din umeri şi-i spune, parcă i-ar cere iertare :

— Democraţie internă, Petre...

Degetele îi aleargă pe tija de armare. Ştiu degetele, n-au uitat de cîte ori au încleştat-o în luptă, de cîte ori au îngrijit-o. „Şi-acum ai să arăţi ştirbă şi nevinovată, draga mea", îi spune armei, aşază închizătorul la locul lui, fără sanie, îi montează ţeava şi spune tare, foindu-se şi ridicîndu-se în cojoc :

— Nu-i vorba de Ianoşel, o de altu, de Pătru ăla, fără numa că au acte din vechi, de la comăndămentul grănicerесc, de la conziliu aulic, cu stample şi pecete, au şi dosare dinaintea primului război şi ne trag în judecată... (Aşază puşca-mitralieră la locul ei).

— Care-ai tot umblat la puşca-metraleră, mă ?

— Io !

— Las-o dracului, că abia am scos-o din unsoare. C-or uns-o-n năroziе, ca proştii.

— Să-i pun încărcătoru' ?

— Pune-i-l.

— Mi-era dor.

— Dacă vrei, ia-o tu, mîne.

— O iau.

— Să tragi prin ricoşet.

— Trag !... Da nu-mi place mie cum stă brandu, spune Pătru şi se ridică. Scoate placa de bază. Se moşmondeşte. Îl simte lîngă el pe tovarăşul Vornicu, uite că tovarăşul Vornicu nu este membru de partid da' preia placa de bază, în vreme ce tovarăşul Ianoşel Ion preia secretele de partid şi le aduce aici, între Tauri. Pătru aşază ţeava deasupra lăzii cu muniţie.

— Praf le fac oile, spune cel de pe prici, care are glas tăios de gradat şi se pricepe la armament. Bat în oi fără milă. Şi cînd bat io în oi şi le scot maţele şi tragi tu ricoşete să le zbîrnîie pe la urechi, le piere lor pofta de păşuni pe-o viaţă.

Vornicu ştie că s-a pus punct. Iese din torpoarea grea mirosind a zăr şi a timp ancestral, închegat în grinzi. Alegerea lui a fost făcută mai mult sentimental decît deliberat. Mai mult din instinct. Iese în uşa stînii. Se întinde. Cască. Ţine placa de bază sub cojoacă. Ce rost ar fi avut masacrul oilor cu proiectilele de brandt ? Poate ăsta este aruncătorul care a tras cînd cu alegerile ? N-ar fi avut nici un rost masacrarea oilor. Asta nu rezolva dreptul de posesiune asupra păşunilor şi nici problema „dictaturii proletariatului", care nu se ştie încă în ce raport se află cu „Mioriţa" ! În toate sensurile şi în toate dimensiunile...

— Ne judecăm pentru păşuni, zece ani.

— Să vedem dacă-i ţine cureaua...

Vornicu depistase şi acest mod de a intra în posesie. Silnicia urmată de judecăţi interminabile care-i sărăceau pe păgubaşi. Judecăţi ţinute în localităţi îndepărtate, multe la Vîrşeţ. Ăştia şi le sincronizau cu vînzările pe la tîrguri, cînd aduceau şi plocoanele pentru notabilităţi. Îi făcuse o schemă popa Barbă Neagră, plătindu-le Tăureştilor nu se ştie ce poliţă. În cer se răsfiră pe tăcute pete subţiri, străvezii... În faţa stînii stau pe coadă doi dulăi albi. Se uită la el. Se uită la foc. Caii aduşi la conoveţe ronţăie otava, lacom. Vornicu trece leneş spre conoveţe. Intră între cai. Muntele se spală în apele de gheaţă ale preceasului de ziuă. Iese dintre cai şi, agale, se-ndreaptă spre steiul deasupra căruia îl ştie veghind pe chinez. Aude foarte limpede cum cineva spune :

— Du-te mă şi te pişă, alipuie-te o dată, că parcă ai viermi...

Apoi glasul lui Pătru :

— Auzi, uico ! Spune-i lu' Stîngu că-i mulţam de molifdă şi că negreşit vin duminică la biserică să aprind o lumină.

Şi replica răguşită a omului sculat din somn :

— Du-te în mumă-ta de nărod ! Şi să nu te mai rîzi, că acu te mirui !

Cerul pare limpezit, nesfîrşit şi-n vioriul dinspre Ţarcu licăre luminos Steaua Ciobanului.

6

Dinspre Reca, pe un fir de pîrîu se caţără brădiş des. O înfurcătură. Brazi bătrîni, molizi bărboşi, dedesubt blană moale de cetină, aromă de răşină care limpezeşte simţurile, întuneric prin cetinişuri şi deasupra, dincolo de vîrfurile tremurătoare, fremătătoare, petice de cer smălţate şi învăluitoare. De jos, din vale, susurul izvoarelor. Unde subţiri, tăioase, de aer rece, cîteodată jilav, miresmele muntelui, fire de pîclă moi, unduitoare, albe, agăţate de crengi, plutind diafan deasupra văilor. Vornicu înregistrează părţile peisajului grandios, amănuntele lui, este incapabil să-l asimileze în întregime şi din nou se loveşte de simplitatea necontrafăcută a oamenilor locului, de gesturile lor fireşti, pentru că Piţu, chinezu, conform planului, coboară la obşte, Voica descalecă, scoate poneava de sub şa, o întinde la rădăcina unui molid şi-i spune lui Pătru :

— Te hodină !... ca şi cînd el nici n-ar exista, sau există sub forma unui accident indiferent. Femeia ia caii şi calul lui, bate priponul, îi leagă, cu acelaşi gest graţios îşi strînge cîrpa la ceafă şi îşi sufulcă poalele în brîu !

— Dormiţi, spune... Ies în calea lor ; dar nu se duce, îşi desprinde securea de la oblînc şi-i cercetează tăişul cu degetele albe. Vornicu constată că nu-i este somn şi că în situaţia dată trebuie să uite toată încărcătura de maniere din cealaltă lume din care venise aici. Pentru a se simţi bine, trebuie să ia totul aşa cum i se oferă. Pătru se în-

tinde pe poneavă. Se înveleşte în cojoc. Primeşte veghea femeii ca pe ceva în firea lucrurilor. Vornicu îndepărtează tentaţia de a glosa pe tema femeii muntence, oricum de o tipologie aparte, bărbată, prezentă, într-un fel stăpînindu-şi casa şi poate satul ; îi spune lui Pătru că n-are somn, îşi saltă cojoaca între umeri şi urcă opintit pe muchea priporoasă care duce la vîrful steiului sub care-au poposit. De aici vede pîrtia făcută în codru (poate de ţăpinari, poate de-o furtună) pierzîndu-se în pîclele lăptoase, vede văluriile aceleiaşi pîcle aninate de vîrfurile molizilor, deasupra cerul şi poate auzi limpede cum se scurge noaptea la vale, printre brazi şi printre molizi. O aude cum vine de pe creste, cum se-ncurcă-n brădiş, în codru, cum se prelinge la vale, neagră, rece şi jilavă. În pofida obişnuinţei — este ceasul somnului dulce de dimineaţă — stă de veghe cealaltă obişnuinţă, obişnuinţa misiunilor din zori, cînd după cîteva mişcări de gimnastică era lucid, cu reflexele la pîndă, proaspăt şi firesc... O veveriţă chiţăie speriat. Aude cum trece o vulpe, pe undeva, pe la poalele stîncii, cu paşi deşi şi liniştiţi. Regretă ? Plecarea din Bucureşti sub nici un motiv. Bucureştiul — despre care Augusta îi vorbise cîndva ca despre cel mai important obiectiv pe care el, locotenentul de-atunci, l-ar fi avut de cucerit, singurul obiectiv demn de cucerit pentru un bărbat adevărat — îl lasă indiferent. Constată aici, sub cerul alburiu, asaltat de miresmele aţîţătoare emanate cu voluptate senzuală de codri şi fineţe, constată rece şi lucid că niciodată n-a avut nici un fel de veleitate „socială". N-a făcut nimic pentru a obţine ceva în schimb. Nu şi-a calculat nici un gest, nici o frază, nici o atitudine pentru a se comercializa. Aviaţia, carlinga şi acordul cu sine au fost singurele lui veleităţi. S-a trăit în plenitudine, fără angoase, fără probleme false, s-a construit lucid în afara jocului conjuncturilor, a intrat în armonie cu societatea şi universul datorită zborului, şi-a însuşit refuzul socratic al multiplicităţii false alegînd unitatea reală. Şcolăreşte, a fişat datele autonomiei socratice şi s-a controlat sever, nu din vanitatea unui individualism ireconciliabil, ci din demnitatea de a fi el însuşi, din bărbăţia austeră de a se raporta la o lume de valori spirituale care să-l rupă de tentaţia efemerului, tranzitoriului şi a conjuncturalului. Lumea aceea de valori spirituale se numeşte patria. Desigur, privită de undeva din spaţiul galactic s-ar părea îngustă, li-

mitată şi limitativă, cum de altfel, văzută de acolo, din perspectiva megacosmosului, îngustă, limitată şi limitativă ar fi şi patria umanităţii : Terra. A survenit un accident grav în ordinea aparentă a lucrurilor : ruperea formală de aviaţie. Cu ce poate acest accident să-i anuleze biografia ?... Vornicu percepe culorile reci, lăptoase din care se naşte ziua... Prezenţa lui aici, sub Vîrful Dobrii, nu este un accident. Este răspunsul la o chemare încă vagă, încă ceţoasă, o chemare a intuiţiei mai mult decît a raţiunii, o chemare care de fapt, cufundîndu-l în frumuseţea serenă a muntelui, îl conduce cu exactitate în istorie, deschizîndu-i larg şi înţelept una din uşile prin care poate intra în contemporaneitatea acesteia. Trăieşte o clipă sublimă în detaşare, de desprindere din servituţile şi lanţurile simţurilor, există într-o simbioză perfectă cu tot ce-l înconjoară, o stare lăuntrică îi sugerează fericirea, starea departe de a fi extaz este una de comunicare activă pentru că Vornicu eliberat de tirania simţurilor este lucid în planul raţiunii, care-i semnalează prezenţa Taurilor, a lui Vărzaru, a legionarilor, accidente ale istoriei, mici puncte negre pe harta zorilor magnifici, conjuncturi cu sfere de influenţă minime raportate la mileniile gresiilor ; sau la vîrsta fără vîrstă a răsăriturilor, starea asta de comunicare cu universul îl umple de o fericire virilă care-i dă sentimentul puternic, triumfal, al propriei lui existenţe, racordată la existenţa echilibrată a naturii. Se eliberează de dubiu şi disimulare. Trăieşte o desprindere lentă care-l conectează la o lume existentă în el, întruchipîndu-se ciudat, dincolo de simţuri, cu toate că o recepţionează cu toate amănuntele ei materiale ; de la piciorul pintenog al roibului călărit de Tettius Julianus la firele albe din barba lui Vezina.

Atunci cum poate fi expulzat din miezul lucrurilor şi cum se poate simţi străin de ele, cînd, iată-l în carlingă, zboară în rase-motte peste Nova Uliče, plouă, moto-mitralierele cu blindajul şiroind de apă, parcul de la Olomouc sau Olmütz cum îl botezaseră coloniştii nemţi şi, nebunie, cineva flutură o batistă albă, viraj, parcul, femeia, Domul, apoi viraj spre nord, spre izvoarele Moravei şi-n căşti glasul acela : — *Achtung ! Achtung !... Sie haben ein Jagdflugtzeug im Rüchen !... Achtung !... Achtung !...* De fapt era acolo în cerul Moraviei mesagerul victoriei, al eliberării, era unul din combatanţii cobeligeranţilor, co-

beligeranţă care n-a fost acordată României, cu toate că România s-a constituit ca a patra putere militară a Aliaţilor. Neacordarea „post festum" a cobeligeranţei înseamnă că România n-a fost în victorie ? ! Absurd. Cine să videze memoria celui de-al doilea război mondial de România ? După cum cine să videze memoria aviaţiei de ei. Magra ? Atunci revine la simţuri. Îşi regăseşte simţurile. Aude paşii cailor, gîfîitul lor opintit, cerul se umple treptat de o lumină vişinie, în vreme ce un balaur uriaş cu zeci de capete, care-şi schimbă forma într-o mie de mii de metamorfoze se repede din văi asupra lui, învăluind vîrfurile brazilor, înghiţind universul, încolăcindu-l cu zecile de cozi fumegoase. Imagine de apocalips plină de un vineţiu funebru. Este dintr-odată o tăcere străveche, o tăcere milenară şi-n tăcerea aceasta în care se dizolvă lumina opalescentă, balaurul uriaş cu trup de fum învălătucit născîndu-se şi renăscîndu-se la infinit din el însuşi într-o infinitate de forme tentaculare, se prelinge spre steiul singuratic, învăluindu-l perfid cu inelele lui rostogolite fără nici un sunet, într-o linişte cîlţoasă. „Umbra munţilor", îşi spune, unul din meteorii caracteristici munţilor, pe lîngă „cercul lui Ulloa", încearcă să braveze, apărîndu-se cu capitolul de meteorologie alpină studiat şi fişat nu demult pentru cartea destinată piloţilor tineri ; apoi vîrtejurile de pîclă se încolăcesc în jurul lui şi o umezeală rece îi agaţă stropi de apă în ţepii bărbii nerase de două zile. Este un raţional, dar are senzaţia extrapolării lui într-o lume fantastică, dincolo de raţiune. Apoi, în tăcerea umedă şi iraţională se aud vag glasuri venite parcă de pe alt tărîm :

— Nisăm douăzeci.

— Mai încet, că doarme.

Femeia îşi psalmodiază vorbele cu glas dulce-aspru, este Voica, logodnica necredincioasă, dincolo de vorbe, sau în inima vorbelor îşi închide inima, Voica îl iubeşte pe Pătru, alter ego-ul lui, el simte dragostea sălbatică a femeii mîndre şi aprige ; simte dureros dragostea lui Pătru, disperată, războiul a însemnat şi asta, cicatricele lui nu sînt numai cele lăsate de dispăruţi, cine poate măsura pustiul din sufletul femeii de jos care apără somnul bărbatului ?

— Ce facem că acu' se-nvederează ?

Apoi glasul lui Pătru :

— Am dormit ca-n junie, o ca-n pruncie... Care eşti ?
— Io. Ianoşel Săbin.

Colacii de pîclă umedă se fac sidefii. Vornicu coboară. Găseşte caii care fornăie, feciorii mirosind a zăr şi a poneavă umedă, îl găseşte pe Pătru în aceeaşi ipostază agresiv-pacifistă, după o formulă ciudată a „luptei de clasă", un Pătru care aplică lupta de clasă cu toată străşnicia în economic, în politic ; dar care evită să vatăme oamenii, ca şi cînd miile de gloanţe trase în carne vie pe front şi-ar cere acum, în compensaţie, grija faţă de consătenii lui categorisiţi drept „duşmani de clasă". Sau poate este altceva, o înţelepciune mai adîncă şi mai cuprinzătoare care se referă la viitor, mai ales ?

— Uite ce vă zîc şi n-aş vrea să mă ruşinaţi. Nu vreau oase zobite.

— Dar ei ! mîrîie careva.

— Mă, tu n-auzi ? Sprijiniţi, dac-o fi să fie şi daţi la ţurloaie... Săbine...

Vornicu ştie planul de asalt al păşunilor, i l-au expus la primărie, este întocmit de Pătru şi de Piţu cu o bună ştiinţă de stat-major ; dar mai ales cu experienţa cîmpului de luptă ; ştie că prislopenii sînt împărţiţi pe grupări de asalt în spatele cărora urcă trupele de ocupaţie: ciopoarele de oi, totul este ca o istorisire din vechi pe care-o retrăieşte aievea. Voica strînge poneava pe care-a dormit Pătru. Strînge chingile cailor.

— Vi-s numa feciori ? întreabă Pătru.

— Numa !

— Urechea la mine. Ochiul la ăia. Priceput ?

Feciorii mormăie. Trag caii de sub brazi în cracul rîpos al pîrîului care urcă în şaua de sub Vîrful Dobrii. Deasupra, cerul se despică în valuri largi de lumină. Ca la un semn magic, tot muntele se umple de behăituri, de glasuri, de tropote, de lătratul gros al cîinilor. Vraja zorilor încremenită în linişti este înlocuită de altă vrajă, sonoră, vie, de dincolo, din spatele crestei tivită cu licăre scăpărătoare, aurii, vesele şi proaspete se aude un glas mugit, izbit în stînci, rostogolit bolovănos la vale, un glas pe care caii îl ascultă cu urechile ciulite, încordaţi :

— Scoateţi oile-n plai !... Voi, ăştia, rămîneţi cu Stîngu !... *Laufşrit !*

Toate umbrele vîrfurilor, toate umbrele munţilor cad prelungi spre apus. Răsare soarele. Poienile se umplu de

lumină fragedă, roua străluceşte în miile de curcubee risipite prin fînul din care se ridică aburi uşori şi diafani, este acolo o stîncă plecată ca într-o închinare pe care soarele o îmbracă într-o mantie de mătase sîngerie şi dincolo de ea plaiul curge domol spre Oşlea. Vornicu se lasă pătruns de măreţia solemnă a răsăritului. De ceremonia marţială a întrupării luminii. Poate s-ar fi dorit aici alături de ea. Constată surprins că această „ea" nu este Valentina, femeia fascinantă, carnala divă blondă, soţia lui voluptuoasă, mai puţin Augusta, aproape nici nu şi-o mai aminteşte. „Ea" este o umbră incertă care poartă marama Voicăi, ciupag, poale şi opreg ; totul ca un abur, doar o dorinţă nelămurită, închide ochii şi cînd îi deschide ştie că a venit la aterizare perfect, pe toate trei punctele. Plaiul curge domol spre Oşlea, spre Boldoveanu, spre Obîrşia Camănii, curge uşor, vălurit în păşuni tinere înfiorate de lumina bogată, străvezie a zorilor, în care se răsfaţă fragede florile albe de merişor, garofiţele de munte stacojii şi florile-de-oiţă albe, nevinovate, legănîndu-se dulce, şi, printre ele, vişiniu-aprins, sîngele-voinicului. Totul este în afara lui şi totul intră în el ; ori poate el se destramă ca un abur în acest tot fermecat, îl încearcă o foame cumplită de clipă, de această clipă, de viaţă, o dorinţă aprigă de voluptate carnală, totul este voluptuos în jurul lui şi în acelaşi timp gingaş, apoi Pătru le spune feciorilor să rămînă sub dunga crestei plină cu tufe de afine şi, ca un brav ostaş ce se află, stabileşte codul de semnale :

— Cînd ridic clăbăţu, veniţi lîngă mine, Săbine !

— Venim !

— Sîngele-voinicului, îi spune Pătru femeii care-i călăreşte în stînga.

— De ce nu te uiţi la mine, dacă-i sîngele-voinicului ?

Glasul tăios al femeii şi mereu povestea lor la care, într-un fel neobişnuit, îl iau martor, fără să dea de înţeles că el, Vornicu, se află lîngă ei.

— Mi-am adus aminte de ceva, Voico.

— De sîngele tău, lăsat în alte poiene... Departe...

— Poate !

Îşi trag caii sub stînca de azi-noapte. Vornicu ştie ce înseamnă acest „poate" al lui Pătru. Viaţa lui din groapă individuală în groapă individuală, acoperind cu salturi şi marşuri mii de kilometri de Europă şi viaţa ei în patul

baciului ; ori în îndoielile dinainte şi, ca să rupă tăcerea grea de după „poate", îl arată lui Pătru pe Amăriuţii flancat de doi miliţieni urcînd la pas legănat de sub clina plaiului. Ei stau aici într-un observator care domină plaiul şi stîna, pentru Vornicu capitolul „Păşunile" este într-un fel încheiat pentru că realitatea documentelor, a arhivelor este sancţionată de autoritatea de stat, de conţinutul programatic al revoluţiei ; nu există nici o contradicţie între voinţa şi realitatea obştii şi realitatea revoluţiei, care elimină din joc un interpus arbitrar şi silnic, minoritatea abuzivă a Taurilor. Actul social la care participă este conform cu propriile lui principii. De fapt, se joacă în reluare piesa jucată în premieră cu o sută de ani în urmă de Tăureşti, însă cu rolurile schimbate. Atunci cei din Vîrful Dobrii, stăpînii, erau obştenii, asaltatorii : Taurii. Acum stăpînii de-atunci revin să reintre în posesia avutului obştesc. Necesitatea de echilibru a istoriei s-a împlinit. Veacul este o unitate de măsură acceptabilă, atunci cînd se raportează la fondul problemelor sociale şi la generaţii.

Destins, Vornicu urmăreşte prologul. Îl distinge clar pe Stîngu-Tauru mascat în spatele stînei, uriaş, dominînd coasta şi zece miţoşi (îi numără) cu caii înghesuiţi printre stînci. Stîngu-Tauru ţine pe umăr puşca-mitralieră. Înseamnă că nimeni n-a demontat-o şi că incursiunea lor de azi-noapte nu s-a deconspirat dacă n-au descoperit încă lipsa plăcii de bază de la aruncător. Incursiunea este politică aparţinînd lui Pătru, probabil în aceeaşi idee de a nu se vărsa sînge, sînge care ar despărţi încă un veac oamenii satului, mai aprig decît posesiunea averilor. Bănuieşte că ăsta este raţionamentul lui Pătru şi, chiar dacă nu este, se bucură că el însuşi gîndeşte aşa... În faţa stînei, în cămeşoi, cu un cojocel pe umeri, Tauru ăl bătrîn, cel pe care profesorul Simu Belcotă îl identificase unui zef dacic, adică memoriei istorice şi poate imemoriei acestor munţi. Lîngă el, Cristea Tauru. Cîţiva bărbaţi aduc ciuberele cu lapte muls proaspăt. Pe tot plaiul — oile. Albe. Negre. Pîlcuri, pîlcuri. Tauri călări. Alţii pe jos. Îl urmăreşte pe Amăriuţii cum trece călare printre oi, uniforma albastră pune o pată de culoare pe fondul de verde vegetal, miliţienii îl flanchează şi între caii înalţi, cu limba scoasă şi urechile ciulite merge cîinele-lup, dispreţuind lătrăturile dulăilor ciobăneşti. Deci autoritatea statului proletar.

Deocamdată piesa este mută. Cristea-Tauru vine lîngă calul miliţianului. Arată spre stînă. Amăriuţii sare din şa.

— Rău face, don'căpitan, spune Pătru.

— Parcă nu i-ar cunoaşte, spune Voica.

Miliţianul îşi ia pistolul-mitralieră în cumpănire. Un altul, apucă frîiele. Amăriuţii intră voinicește în stînă, cu cîinele-lup la picior. Tauru ăl bătrîn îşi îndreaptă şalele. Se răsuceşte lent. Parcă ar scîrţîi. Într-o clipă, doi bărbaţi purtînd obiele roşii, deci nu sînt din Prislop, tabără pe miliţieni. Îi smulg din şei. Îi înghiontesc şi-i împing în stînă. Cristea-Tauru le smulge pistoalele-mitralieră. Unul din miliţieni scapă. Repede cizma în boaşele unuia. Îl berbeceşte pe al doilea cu fruntea la lingurică.

— Harnic fecior, Petre !

— Harnic, Voico !

Cristea Tauru îşi săgetează boata. Miliţianul se înmoaie. Îl ia unul de subţiori. Îl aruncă în stînă. Din stînă răsună sec rafalele de pistol-mitralieră. Cei doi se tupilează. Trag uşa. Pun nişte drugi pe dinafară. Cristea-Tauru reazemă pistoalele-mitralieră de stînă. Cei doi iau caii miliţienilor şi-i leagă la conovăţ. Le dau otavă. Îi bat pe gît şi-i trag părinteşte de urechi.

— Au scos autoritatea din joc, Petre !

— Ca să rămînă numai ei şi obştea, don' căpitan ! S-ar vrea ca munţii.

— Şi nu se poate ca munţii, Petre ? întreabă Voica.

— Rareori, Voico !

De sub plai, ca dintr-un loc fermecat, răsar cîţiva călăreţi.

— Ăla de pră calu'nalt de oaste îi Ion Cătănuţă, Petre !

— Pră bălan Gheoarghe Belcotă, pră şarg Hurezan Gheoarghe...

— Comizia. Mă duc şi io !

— Şezi, Voico... N-a venit vremea ta !

Caii urcă de sîrg. Ion Cătănuţă-Vornicu îl recunoaşte pe cel care doar îi deschidea lui Pătru porţile zăvorîte, fără să se angajeze el cu nimic în „munca de lămurire asupra ariilor" — se leagănă în şa, voinic, înalt, în cămaşă ca spuma, albă. Ceilalţi îşi îndeasă caii pe-aproape. Protocolul este păstrat cu sfinţenie. După autoritatea de stat, reprezentanţii obştii. Urcînd, călăreţilor încep să li se

vadă brăcirele, mînecile largi ale cămăşilor, se disting culorile ponevelor de sub şei şi se văd picioarele cailor. Unul este pintenog ca al roibului călărit de Tettius Iulianus în marşul spre Tapae şi i se pare că Tauru ăl bătrîn este aidoma Vezina, marele preot al lui Decebal. Cîţiva călăreţi în cojoace ies dintr-o clină. Taie calea comisiei. Alţi călăreţi vin din stînga, de pe la oi. Ion Cătănuţă face semne. Încep să se audă replicile.

— Moşuleee !

— Ha ! strigă Tauru ăl bătrîn şi se aude limpede cum strigă.

— O viiint comiziaaa !

— Boata !

Taurii din spiţa a doua şi a treia buie cu boatele. Ceilalţi, care vin la pas, se îndeasă la trap bătut. Învîrt boatele pe deasupra capului. Chiuie :

— Uiuiuuuuu !

— Uiuiuuuu !

Chiuitura are în spate zece mii de ani de viaţă pastorală.

Învălmăşeală de cai. Comisia o tuleşte iepureşte. Unuia din comisie, poate lui Hurezan, îi zboară clăbăţul. Pătru bufneşte în rîs. Rămîne Cătănuţă. Nu se mişcă. Cîţiva îi dau tîrcoale. Învîrt boatele. Cătănuţă stă cu mîinile proptite în arcul şeii. Reprezintă el ceva, că nu-l atinge nimeni. Una din feţele permanenţei. Care ? Chiuiturile se pierd sub umărul plaiului. Comisia se şterge ca suflată. Urmăritorii nu exploatează succesul. Şarja lor se împiedică în lanţurile propriei lor proprietăţi.

— Te scoatem, Taureee ! strigă Ion Cătănuţă.

— Poftеşte, Cătănuţăăă ! răspunde Tauru ăl bătrîn.

Ecoul răspunde între munţi. Ion Cătănuţă întoarce calul. O ia spre vale la trap uşor, leneş... Preliminariile s-au încheiat, păstrîndu-se obiceiul străvechi al locului : trimiterea de parlamentari, înainte de a se deschide ostilităţile, obicei plin de înţelepciune şi realism, care poate preîntîmpina vărsarea de sînge, coborînd la sfat raţiunea.

Este o pauză între prolog şi actul următor în care Vornicu simte neliniştea trecînd prin păşuni. Dulăii bat sălbatic spre poalele plaiului. Taurii din toate spiţele se ridică în şei. Lumina este albastră, străvezie, aproape rece şi impersonală, scoţînd în evidenţă volumele, formele se

desenează cu exactitate într-un spaţiu fără umbre, plin de sonorităţi confuze. Pătru ar vrea să-i spună căpitanului că tot ce se întîmplă acolo jos se întîmplă undeva departe, în altă lume, străină lui, străină de soarele strălucitor ridicat peste munţi în cerul străveziu, plin de ceva nespus de larg, de cuprinzător pe care el nu-l poate tălmăci, de aceea şi tace întrebîndu-se cine şi cum a rupt oamenii de soarele şi lumina bogată a zilei, cine i-a învrăjbit şi ce înseamnă păşunile şi oile şi munţii fără înţelegerea oamenilor ?

Prislopenii intră-n păşuni pîlcuri-pîlcuri, bărbaţii în faţa oilor, muierile pe lîngă oi, o invazie paşnică, rapidă, cam cum vor fi migrat din păşune în păşune triburile de păstori, măgarii clăpăugi cu samarele încărcate, cîinii, caii, ici-colo copii mici în legănuşele împletite în curmei de tei purtate pe spatele mamelor, ori cocoţaţi între tuciuri şi cojoace pe spatele măgarilor, larmă şi acelaşi glas mugit, glas care face caii să tremure şi cîinii să chelălăie :

— Boata !...

Taurii se frîng în două. Puţini din ei îşi mînă oile spre culme. Le fugăresc cu caii, să se rupă de invadatori, lăsînd loc pentru şarjă. Vornicu vede un dulău mare, galben şi-nvăţat care ia fruntea oilor, mînînd-o la deal. Altul, negru, le încolţeşte din urmă. Alţii pe margini. Ascultă de stăpîni şi lucrează straşnic, parcă ar fi făcut şcoală. Prislopenii sînt pedestruiţi, după cum au fost instruiţi de Pătru. Taurii năvălesc la galop mic, vîjîindu-şi boatele. Privindu-l cu coada ochiului, Vornicu surprinde trecerea lui Pătru de la starea de beatitudine la starea care premerge lupta. Îi simte ura ieşindu-i prin pori. Probabil, o ură veche, zăcută, de om umilit în omenia lui... Cîmpul se animă. Stîngu se frămîntă în dosul stînei. Taurul ăl bătrîn lapădă cojocul de pe umeri. Cei doi, cu obiele roşii, îşi iau boatele.

— Aştia nu pricep neam la vreme, spune Pătru, auzi Voico, că gîndirea lor şi puterea lor şi simţirea lor nu se-ntind decît pînă colo, în marginea plaiului.

Gîndul lui Pătru este cumva sincron cu propria lui constatare, cu adaosul că, totuşi, mai sînt şi cei zece mii de ani de păstorit, care nu înseamnă numai o mişcare pendulară pe verticală, de la poale la plaiuri şi invers, mişcare legată de ciclul anotimpurilor, dar mai înseamnă şi transhumanţă, ei fiind elementele de legătură dintre stabilii

neamului : agricultorii ; adică o etnie virilă, nealterată, poate un ciment puternic şi-atunci ?

Se aud boatele sprijinite, lovite. Taurii trec la galop, lovesc, ceilalţi sprijină, se aud chiote şi strigătele ascuţite ale muierilor :

— Nu vă lăsaţi, măă !

— Ardeţi-i, măă !

— Daţi-le măăă, să aibă !...

Taurii descalecă. Dulăii lor se înfig în turme. Se încaieră cu dulăii prislopenilor. Tăvăleală. Chelălăituri... Ca la toate bătăile în bîte, nu cade nimeni. Luptătorii îşi feresc capetele. Prislopenii împing cu nădejde. În fiecare pas de păşune recucerit, muierile mînă oile cu ţipete şi sudălmi. Apare la creastă popa Barbă Neagră. Cu stînga ridică o cruce metalică, poate de argint, pe care se reflectă lumina făcînd-o să prindă viaţă, în dreapta ţine ceva nedesluşit, poartă un fel de potcap negru, i se vede brîul roşu, poalele rantiei îi flutură şi-l urmează cîţiva ghiogari, porcarii bătuţi cu bicele de Tauri, cînd i-au furat porcii. Vornicu îl vede pe Ochişor învăluind flancul drept al Taurilor. Ochişor vine la galop mic, are mînecile suflecate, sare din şa între Tauri, se roteşte sfîrleză cu boata — uite ce sprinten a rămas cercetaşul Ochişor, bărbatul Rujei !, nu pe Ruja o văzuse el în poale şi ciupag, nu Ruja era misterioasa „Ea", dar ceva din Ruja da, ceva din dulcea asprime a Rujei, din iscusinţa ei grijulie şi dominatoare, ceva din senzualitatea ei adîncă şi firească. Ce noroc pe Ochişor ! Taurii se feresc de ghioaga lui Ochişor şi atunci îi încolţesc alţi doi, poate fraţi, scunzi, crăcănaţi, care ţopăie pe loc şi mînuie boatele într-un vîrtej ameţitor. La flancul stîng încearcă să învăluie Cătănuţă. Nu poate : nu are luptători buni. Vornicu este curios pe ce tabel sînt trecuţi luptătorii lui Cătănuţă : la Mijlocaşi ori la Săraci, la Muncitori agricoli ori la Ţapinari, n-ar crede, cu ţapinarii nu se joacă nimeni. Este comic cum Hurezan, probabil lovit peste mîini (la şedinţa cu păşunile vorbise în aşa fel încît nimeni n-a înţeles nimic), scapă boata şi o ia pe cojoc şi peste picioare, cum sare să se ferească de loviturile care, probabil, au darul să-i limpezească şi gîndurile şi vorbirea. Hurezan fuge. Intră în luptă altă grupare, un fel de rezervă, Pătru Bujor cu zece combatanţi, Pătru spune că au luptat toţi la vînătorii de munte. Se înfig ca un ic în centru. Îi rup pe Tauri în

două. Le cosesc spinările. Este un fel de revanşă pentru ce-au pătimit ai lor de la fostul primar Stîngu-Tauru cît au fost ei pe front. Ştie povestea. Apare Gheoarghe Belcotă cu obştea lui. Îi place dintotdeauna cea Gheoarghe. Înţelept. De neclintit din ale lui. Acum îşi scuipă în palme şi trage boatele cu socoteală, acolo unde i se pare lui că Tăureştii sînt prea agresivi. Nu se aud decît chiuituri rare, oile, dulăii, un vacarm confuz din care răzbesc strigăte gîfîite :

— Ţine, mă !...

— La mir, mă !

— Uiuiuuu !

Dintr-odată peisajul luptei se însufleţeşte. Cîteva muieri intră în învălmăşeală cu boatele. Pătru apucă dîrlogii Voicăi. Femeia stă în şa mlădie, nu are nici o armă în afară de un negeac apărut nu se ştie de unde.

— Dă-mi drumu, Petre !

— Ba.

Cîinii se sfîşie fără milă. Este o clipă de hărmălaie, popa Barbă Neagră iese dintre luptători, vine la trap spre stînă ţinînd crucea ridicată şi atunci Tauru ăl bătrîn o ia la vale, între cei doi cu obiele roşii. Vornicu îi vede sprîncenele albe, pletele albe prelinse pe umeri de sub clăbăţ. Coboară încet, cu paşi rari, cumpătaţi. Prislopenii îl văd. Este un ramăt la prislopenii care se rup de Tauri şi încearcă o regrupare, ca şi cînd numai aşa s-ar putea apăra de Tauru ăl bătrîn. Li se simte frica, nu frica obişnuită, bărbaţii de-acolo, majoritatea trecuţi prin foc n-o cunosc, altă frică, una probabil superstiţioasă, izvorîtă din cele zece milenii, cînd unul ca Taurul ăl bătrîn oficia sacrificiile şi implora zeii, ori îi trimitea mesageri lui Zamolxis feciori neprihăniţi, aruncaţi în suliţe.

— Nici n-a intrat în horă şi ăştia i se-nchină, spune Voica.

Vornicu admiră stăpînirea de sine cu care Pătru se constituie în rezervă generală, supraveghindu-l pe Stîngu-Tauru care se uită mereu pe după stînă, probabil căutîndu-l pe Pătru şi nevăzîndu-l rămîne acolo, ca să-l aştepte ; doar i-a plătit molifda a doua, o ştie tot satul, chestiunea s-a transformat în legendă şi în legămînt pe viaţă şi pe moarte.

— *Visacoz !* tună Tauru ăl bătrîn, care apucă dîrlogii popii Barbă Neagră şi calul acestuia vrea să cabreze, se

smucește, popa strigă ceva, dar nu se aude. Taurii de toate spițele se rup de prislopeni. Tauru ăl bătrîn arată în stînga. Pe urmă în dreapta. Nepoții și strănepoții înconjoară grupa lui Cătănuță. Pe foștii vînători de munte. Pe Ochișor cu ai lui. Muierile chiraie. Fug pe lîngă turme. Tauru stăpînește calul popii. Stă înfipt în pășune ca și cînd i-ar fi crescut rădăcini.

— *Vorwärts !... Laufșrit !*

A făcut armată țapănă sub flamura vulturului bicefal, asta s-a altoit pe o istorie de viață războinică și liberă, Tauru are ceva din măreția muntelui, apare Pătru Bujor, singur, face un salt prelung și se-nfige în fața Taurului pe care, i se pare, îl aude gemînd. Tauru ăl bătrîn dă drumul calului, răsucește boata, Vornicu aude vîjîitul cumplit. Pătru Bujor sprijină fandîndu-se înainte și ridicînd boata deasupra capului sprijinită pe podul palmelor, se aude lovitura și boata lui Pătrù Bujor se frînge. Omul cade în genunchi. Tauru îl atinge din mers. Îl întoarce pe spate. Cei doi cu obiele roșii îi apără flancurile. Cu fiecare răsucire de ghioagă, Tauru face un pas înainte.

— Pe ei, măăă !

— Afară din pășune, măăă !

Obștea se clatină. Șovăie. Taurii și-au revenit. Taurul ăl bătrîn domină vacarmul. Popa Barbă Neagră descalecă, atunci se vede limpede că în dreapta ținea un țăruș, un semn de hotar, de posesiune și grăbit, după ce-a făcut să dispară crucea în buzunarul anteriului, îl bate cu muchea unei săcurici scoase din straiță.

— Petre !

— Uită-te spre Oșlea. Voico ! Și stai în pace !

De peste coamă țîșnește Pițu, chinezu, cu cei douăzeci de combatanți de prin cătune. Regia este perfectă. Foștii luptători acționează la secunda dictată de situație. Călăresc chiuind, rotindu-și boatele cu mișcări largi și line. Cîțiva rămîn la turmele Taurilor. Îi învăluiesc și-i iau în ghioage pe cei de-acolo. Mînă oile spre gura văii, la trap. Oile behăie speriate. Se umple tot muntele de behăitul lor jalnic. Mișcarea s-a sincronizat exact, fostul vînător de care a intuit clipa intervenției, răsturnînd raportul de forțe în favoarea prislopenilor. Tot ce se întîmplă aici este, pe viu, o excelentă școală, dacă nu de batalion, de companie în mod sigur. Tauru ăl bătrîn se întoarce scurt spre cei care-i cad în spate. Ridică boata deasupra capului. Un semnal.

Îşi vede de treabă ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Piţu ajunge în mijlocul plaiului. Atunci ţîşneşte rezerva Taurilor Stîngu. Călare, cu puşca-mitralieră în curmezişul oblîncului — lucrurile devin grave — urmat de ai lui. Cele două pîlcuri de călăreţi deapănă păşunea în copitele cailor. Din pîlcul lui Piţu ies cîţiva înaintea Stîngului. Ceilalţi se lasă la vale. Îi iau pe Tauri din flanc.

— Staţi, mă ! strigă Ochişor, are faţa plină de sînge, Vornicu îl vede, lupta i-a adus aproape.

— Te scoatem, Taure ! strigă Ion Cătănuţă.

— Boata, muge Tauru ăl bătrîn.

Vornicu ştie că se apropie epilogul. Unul previzibil, rezultat al ecuaţiei în care-au lucrat factori imponderabili aparent, în nici un fel de subordonare cu ghioagele lor şi cu raportul de forţe prezent în păşuni ; nevoia de echilibru a istoriei şi simbioza dintre dreptatea obştii şi acţiunea programatică a comuniştilor. Restul nu este decît pitoresc arhaic şi confirmare în epic, confirmare imaginată de Pătru în spiritul tradiţiei, în spiritul munţilor, la chemările atavice care-l sălăşluiesc.

Stîngu îşi duce oamenii în coasta lui Piţu. Sar cu toţii de pe cai şi caii o iau la trap spre dreapta, conduşi de calul Stîngului, fug din învălmăşală, nechează, se liniştesc şi încep să pască. Un instantaneu cu cai nevăzut în nici una din schiţele cu cai sau în aquarelele lui Mefisto — ce va fi făcînd generalul acolo la herghelie, poate nu trebuia să-l lase singur. Mefisto este un bărbat ; nici în multele tablouri din apartamentul domnului colonel Vitéz Scarkany, acolo la Budapesta, la Cina cea de taină a infanteriştilor, unde văzuse cai pictaţi de Gericault şi de Michalowsky. Caii de aici au şei din lemn, poneve galbene, albastre, roşii, sînt mici şi flocoşi, parcă de cînd lumea învăţaţi cu lupta. Muierile scapă cu oile la larg. Se precizează invazia obştii în păşunile ei străvechi. Oile Prislopului năpădesc păşunea, binecuvîntate cu gesturi largi de popa Barbă Neagră. Turmele se răsfiră. Nu mai ascultă de muieri, de ciobănaşi, dulăii nu mai sînt prin preajmă şi ai lui Piţu, cei din gura văii, scot oile Taurilor din păşune.

— Oile, Stîngule, n-auzi ?

Glasul muntelui de pînă astăzi. Tot răzbit. Tot clocotitor. Stîngu se rupe din luptă. Aleargă la oi, urmat de ai lui. În sfîrşit. Clipa lui Pătru. Alter-ego-ul lui a aşteptat-o

lacom, stăpînit, cu ceva din implacabilul adevărului definitiv. Pătru îşi flutură clăbăţul. Din cracul viiturei se aud tropotele feciorilor. Ultima rezervă.

— Parcă te-ai duce la nuntă, Petre !

— Poate, Voico !

Răzbate strigătul Stîngului :

— Stai, că vă suflu-n lumină, la toţi !

Vornicu îi lasă întîietate lui Pătru. E cartea lui. Călăreşte la o lungime de cal mai în urmă, alături de Voica, pentru că şi femeia, cu intuiţia ei ascuţită, a înţeles. Dincolo de creastă îi izbeşte un vînticel răcoros şi lumina albăstruie de prînzişor.

— Tu erai, Petre ?

— Io, Stîngule.

Stau faţă-n faţă.

— Ai fost azi-noapte, mă ?

— Am fost !

— Bine !... Uite, mă, că atunci nu mai ai lipsă de molifda a treia.

Stîngu ridică puşca-mitralieră. Vornicu îi simte şi-i vede pe feciori cum sar de pe cai şi se tupilează. Vede pîlnia neagră a ascunzătorului de flăcări şi, cu toate că sania armei este la el în dăsagă, îl scutură un fior rece, stupid. Pătru rîde. Rîd şi cei de la oi, ştiau, probabil le spusese primarul. Stîngu dezasigură. Ridică ţeava, pentru o rafală de întimidare, protocolul se păstrează, trage şi... Stîngu scoate încărcătorul. Îl pune la loc cu mişcări pripite. Îi tremură colţul buzelor. Mustaţa, şi i se bate des pleoapa dreaptă.

— Nu te pricepi, Stîngule, n-ai de unde, spune Pătru.

În acest „n-ai de unde" Vornicu ghiceşte un întreg act de acuzare. După cum în ochii oţelii, reci, tăioşi ai lui Stîngu deslueşte o urmă de veselie, ca şi cînd Stîngu ar fi bucuros că arma a rămas mută, că nu l-a silit la actul definitiv pe care i-l cerea obştea lui şi mugetul lui taică-su. Al zefului.

— Fără pistol, Stîngule, al meu trage mai bine, spune Pătru şi scoate Parabellum-ul. Din păşuni se aude un oftat, ca şi cînd toţi oamenii încăieraţi acolo ar fi oftat dintr-odată. Pe urmă ţîşnesc glasurile aţîţate ale muierilor.

— Prindeţi-i, mă !

— Aţin-te, Ioane.

— Nu-i lăsareţi, mă !

— Ţiba, oaie !

Feciorii se scutură de frică. Năvălesc în plai. Se văd cîţiva Tauri fugind. Feciorii le ies în cale şi-i otînjesc la picioare. Pătru descalecă.

— Haide, Stîngule ! Lăsaţi plaiu, mă !

Stîngu se uită în crucea cerului. Ţîşneşte din el. Se schimonoseşte, urlă, apucă puşca-mitralieră de ţeavă şi din cîteva salturi este între feciori. Răsuceşte puşca-mitralieră pe deasupra capului. Feciorii lapădă boatele, tulind-o iepureşte.

— Neinstruiţi, mîrîie Pătru... Adunarea mă, aici, la mine !

— De ce nu tragi, Stîngule ?

Glasul muntelui. Fără nici un semiton mai jos. Mineralizat. Dur. Bolovănos. Glasul zefului de pînă astăzi. De pînă acum. Al Stăpînului de pînă acum. Stîngu se trage lîngă oi. Lîngă ceilalţi doi. Bătrînul şi Cristea. Vin şi alţi Tauri. Din toate părţile năpădesc prislopenii. Unii fără căciulă, însîngeraţi, rupţi, şchiopătînd. Năpădesc muierile, cu cîrpele căzute pe umeri, cu ciupagurile ieşite din braciri, asudate, cu ţîţele jucîndu-le impudic, cu pulpele goale, pentru că şi-au sumes poalele să poată lupta, răspîndesc un miros aţîţător de sudoare, li s-au desfăcut cozile, aleargă după oi, după măgarii cu tarniţele încărcate şi de la stînă se ridică pricesnele plutonierului major de miliţie.

— Opreşte-i, Petre, strigă Stîngu.

Învîrte puşca-mitralieră pe deasupra capului, arma vîjîie, apoi o zvîrle peste coamă în prăpastie. Vornicu vede cum se cască picioarele telescopice. Gata. S-a dus. Oile Taurilor se bulucesc în gura văii. Taurii flenduriţi, adunaţi pe coamă, în jurul celor trei. De jur-împrejur se strînge obştea. Vornicu are senzaţia că abia acum toate simţurile lui ies din amorţire. Îl izbeşte mirosul de oi, de sudoare, i se destupă urechile înfundate de vaierele acelea confuze şi aude limpede răsufletul pripit al muierilor, şoaptele, sudălmile, scrîşnetele, tăcerea de rocă a Taurilor, vîntul scărpinîndu-se de streaşina stînei.

Pe urmă Piţu îşi face loc printre săteni. Are o lovitură roşie-vineţie în umărul obrazului şi spune foarte rar, apăsînd ciudat pe fiecare cuvînt :

— Vă somez să părăsîţi păşunea ! Şi să vă prezentaţi cu actele de posesie la sfatul popular în termen de trei zîle.

Apare și Amăriuții, roșu, asudat, rușinat, își tot trage poalele vestonului, își pipăie nasturii, se uită pe deasupra oamenilor, vine cu milițienii după el și se înfige în fața celor trei Tauri, care privesc undeva spre Oșlea de parcă ar fi singuri în tot muntele.

— Locuitorul Stîngu-Tauru, să te prezinți la postul de miliție, mîine la orele treisprezece.

— Hai, tată ! spune Stîngu.

Satul tace. Vine cîte un Taur zdrențuit. Vine locuitorul Hurezan tîrșîindu-și un picior. Tac muierile. Taurii iau oile la mijloc. Dulăii-flocăiți, însîngerați, osteniți — se strîng pe lîngă stăpîni. Vornicu caută din priviri dulăul mare, gălbui. E acolo. În fruntea turmelor. Tăureștii își aduc caii. Încarcă tuciurile, ciuberele, cojoacele, varsă pe jos laptele, pîraie de lapte se scurg în pămîntul călcat de oi, încarcă bărbînțele cu brînză, sacii cu caș, miroase a zăr, a fum, a coajă de brad afumată, satul stă în priveală, nici un gest, nici o mișcare, laptele, brînza, munca și avutul ălora, Vornicu înțelege exact care a fost obiectul disputei, pășunile și atît. Tauru ăl bătrîn încalecă greoi. Geme. O ia la pas printre oameni. Oamenii îi fac loc. Este ceva care moare. Vornicu nu știe exact ce moare în Vîrful Dobrii, poate frica, poate neînțelegerea, oile behăie moale și încep să coboare. Rînduri dese după rînduri dese, lung puhoi de spinări, ici-colo coarnele răsucite ale berbecilor, dulăii, tăunii bîzîind ascuțit, mușteie mari, verzi, de munte.

Stîngu-Tauru se oprește în fața lui Pătru.

— Petre ?

— Io !

— Tu ai luat-o ?

— Io !

— Te-au sîmțît ăștia ?

— Ba !

— Păcat de tine, Petre... Noi doi...

Tace. Dă călcîie. O ia la vale, pe urma oilor. Sus, în coamă, rămîne Tauru ăl bătrîn. Cu boata în curmezișul șeii. În cămașă. În spatele lui cerul albastru, lumina îmbelșugată, strălucitoare a zilei și ce altceva se întreabă Radu Vornicu, lăsînd vînticelul care urcă dinspre codrii negri să-i spele obrazul și să-l limpezească.

Treierişul

1

— Hocus, pocus, preparatus ! Fii atent, neamule ! Una, două, trei ! A fost şi nu mai este. Poftiţi şi vedeţi. Nici în palmă, nici sub haină. Vă rog, o clipă de atenţie... Tovarăşe preşedinte, fii bun şi restituie-mi cartea... Şeptaru, domnilor, în brîul preşedintelui ! Cine mai vrea, cine mai doreşte, cine mai pofteşte ? ! Nu costă parale, nu cere de mîncare. Se face prin nebăgare de seamă şi iuţeală de mînă... Hocus, pocus, preparatus...

Agentul fiscal, subţirel, cu mustaţa scurtă, are cămaşă în carouri roşii, scoate şeptarul din brîul lui Piţu, din urechea delegatului Camerei de agricultură, de sub gulerul slinos al delegatului de la raion, de sub poalele cămăşii lui moş Numianu, a încercat şi la Pătru, Pătru i-a prins mîna la încheietură, n-a zis nimic, dar agentul l-a ocolit, după cum, din instinct, l-a ocolit şi pe el. Vornicu îi urmăreşte degetele lungi, subţiri, cu unghiile manichiurate şi se întreabă la ce naiba este nevoie de atîţia delegaţi străini pe lîngă comisia de treieriş, ce este cu toată încîlceala asta de delegaţi şi para-delegaţi care-au invadat satul şi-l invadează din ce în ce mai des şi dacă nu cumva birocraţia şi fiscalitatea excesive nu conduc la rezultate opuse celor scontate, adică de atragerea ţărănimii între simpatizanţi şi conjugarea eforturilor ei la edificarea statului nou, eliberat de toate viciile birocratice şi fiscale ale statului vechi, burghezo-moşieresc. Este o căldură zăcută, munţii stau neclintiţi într-o lumină difuză, vag albăstrie, turmele obştii sînt în păşunile de sub Vîrful Dobrii şi situaţia lui aici devine din ce în ce mai evident paradoxală şi mai neverosimilă, cu toate că, în adînc, dincolo de superficialitatea uzanţelor, a stabilit contactul cu lumea primordială a Prislopului. Lume al cărei destin i se pare şi exemplar şi definitoriu pentru ceea ce se întîmplă la hotarul dintre ceea ce a fost — adică o societate autohtonă

dependentă de capitalismul mondial, din punctul de vedere al căruia România reprezenta probabil doar o componentă din multitudinea surselor de venituri suculente — şi ceea ce comuniştii proiectează să fie, adică un stat industrializat stăpîn pe toate resursele naţionale, încercînd prin efortul întregului popor să micşoreze rămînerea în urmă, chestiunea este şi pasionantă şi profund patriotică, înscriindu-se în termenii prin care el defineşte patria. Patria, adică sentimentul absolut în alchimia căruia intră veneraţia pentru marile amintiri colective, sensul progresist al continuităţii prin care se împlinesc marile idealuri naţionale, modul în care se individualizează pentru el civilizaţia şi cultura populară — este nevoie să fie mai atent la amănuntele rituale ale vieţii de fiecare zi, aici, la Prislop, unde sînt foarte evidente toate straturile de civilizaţie aşternute de la comuna primitivă pînă astăzi.

— Loc, mă !... Loc ! strigă Lungulescu, stăpîn de căruţă şi cai, cocoţat pe snopi, snopi aurii, mirosind a soare şi a vară.

Se simte o bucurie profundă în fiecare gest al oamenilor, o mîndrie aspră şi semeaţă, mîndria conştientă a celui care adună recolta. Vornicu îi cunoaşte pe majoritatea prislopenilor de la arie. Gîrbin, tip ros de sifilis străvechi, viclean, iese de sub batoză, vorbeşte păsăreşte, adică desparte cuvintele în silabe punînd în faţa fiecărei silabe un pi :

— Pigapita, pipepitre-gata petre...

Gîrbin e mînjit de ulei, joacă rol de mecanic de locomobilă şi-o îndeasă cu paie, mînuind un furcoi de fier cu doi dinţi chiombi.

— Putem începe, tovarăşi, spune delegatul Camerei de agricultură, care a venit azi-dimineaţă peste munte cu o raniţă şi un aparat de fotografiat atîrnat de gît. S-a prezentat, inginer Titus Modrea, cerînd să vadă tabelele cu împrumuturile de sămînţă făcute de prislopeni, spre a le confrunta cu listele de la Camera agricolă, lucru menit să-i spulbere definitiv lui Vornicu imaginea romantic idilică pe care-o mai păstra despre sat şi să-i dezvăluie plasa de interese în care fusese ţesut.

— Domnule Albinaru, subsemnatul cînd este vorba de hărnicia exemplară, ordinea exemplară, organizarea social-politică exemplară a unui stup sistematic — aşa cum observă stuparul eminent Const. L. Cristea în trata-

tul său „Stupăritul" — subsemnatul sînt în stare de sacrificii material-morale, pentru că albinele ne dau exemple, domnule Albinaru ; iar numele dumitale este pentru mine confirmarea unui vis, aș putea spune, vechi de două decenii, și anume : o vizită în zona subalpină a apiculturii naționale, cu scopuri de studii de specialitate.

Delegatul raionului, înalt, osos, aduce cu un cal bătrîn de la manutanță, ori de la trenul regimentar și de cînd a venit nu vorbește decît despre albine. Vornicu nu înțelege de ce este nevoie de comisia de treier ; oricum, comisia este numeric foarte aproape de numărul țăranilor care nădușesc la arie, plutonierul de miliție se învîrte pe lîngă batoză și se aude glasul pițigăiat al lui moș Argintariu, proprietarul batozei, suduind în spatele girezilor de grîu și de orz. Căruțele încărcate cu snopi trec zuruind prin lumina dulce de august. Girezile sînt aliniate militărește. Exigența primarului. Trei dintre ele cît șura, a lui moș Argintariu, a popii Barbă Neagră, a cîrciumarului Ilie Jura. Alta, foarte lungă : a Belcoteștilor care și-au tras grîul în devălmășie. Apoi altele, mici, firave, ale împroprietăriților, mici dar vesele, strălucitoare și pe lîngă ele copii și muieri legate peste obraz cu cîrpele să se apere de pleavă. Lîngă batoză un frunzar, sub frunzar masa negeluită cu registrele, băncile pentru onor comisia, pe la colțurile ariei butoaiele cu apă pentru stins incendiul și legate cu sîrmă de picioarele frunzarului un steag tricolor și unul roșu, cu secera și ciocanul.

— Îi dai drumu', chinezule ? strigă moș Argintariu... Că mai am și la Globurău o săptămînă de treier.

Inginerul agronom, în cămașă, vine lîngă Vornicu. Pătru stă alături, pare străin și absent, ca și cînd ar fi rămas în plaiul obștii recucerit de la Tăurești. De atunci a căzut într-un fel de muțenie aspră.

— Să nu facă ăsta de la fisc hocus, pocus, spune inginerul și se strîmbă de parcă îl dor dinții.

— Locuitorul Ion Cătănuță ! strigă chinezu.

— Prezent !

— Începem cu dumneata.

— Să fie cu noroc, spune Ion Cătănuță, așază sacii la gura batozei și face semn omului din vîrful girezii, care aruncă cel dintîi snop prin lumina străvezie, ușoară, a dimineții. Gîrbin, mecanicul, trage de sfoara sirenei. Lo-

comobila scoate trei fluierături răguşite şi trei gulerașe albe de aburi...

...Soarele urcă alb şi luciu peste coamele munţilor. Deasupra ariei plutește un strat subţire de praf amestecat cu pleavă. Cînd înghite snopii, batoza bufnește, parcă rîgîie satisfăcută. Radu Vornicu se simte inutil. În afara muncii este absolut inutil. Inutil şi ratat. Nu se poate ascunde în spatele nici unui argument. Este limpede, trebuie să ia viaţa de la capăt într-o profesie nouă, în care să se regăsească. De fapt, fuga lui la Prislop este o dezertare. Argument pentru sofisme ieftine. Belcotă a revenit la sine, pictînd. Dar Vornicu ? Nu poate exista mîzgălind registrele cooperativei sau ale primăriei. Cît a dezlegat iţele proprietăţii funciare, cît a retrăit aventura istorică a păşunilor, s-a justificat. Acum ? Acum idila lui cu muntele este exterioară şi neesenţială. Îl ucide dorul de aerodrom. De avioane. De zbor. Noapte de noapte visează acelaşi lucru. Un nor cumulus castelatus poleit de lumina zodiacală, văzut din carlingă şi undeva în cerul translucid licărind o stea. Senzaţia dumnezeiască a zborului. El tot resorbit în uruitul motorului, în vibraţiile fuselajului, se întîmplă acolo o osmoză perfectă cînd el încorporează avionul ca pe o prelungire a trupului şi cînd virînd în urcare simte fileurile de aer glacial spălîndu-i trupul, ca apoi o durere adîncă să-l răscolească trezindu-l şi brusc să simtă mirosul uşor de mucegai şi umezeală al camerei, mirosul de ţoale spălate la rîu, de busuioc şi iasomie şi să-şi dea seama lucid că viaţa lui a fost ruptă brutal şi ilogic tocmai atunci cînd se pregătea să distileze experienţa de război şi profesia lui să-i confirme vocaţia sau invers, vocaţia lui să se confirme prin profesie. Se trezea într-un gol straniu, chinuitor şi atunci îi era dor de Valentina, de trupul ei plin şi voluptuos ; îi înţelegea singurătatea şi disperarea care i-au adus-o şi abia aştepta dimineaţa ca să-şi strîngă boarfele şi să ia primul tren spre Bucureşti, la urmă venea Pătru, aducea cu el o mie de gînduri, un hăţiş administrativ care de fapt constituia cadrul organizatoric al satului aceluia pe jumătate utopic în care credea Pătru şi rămînea fără să-şi aducă nici un argument.

— Bate sus ! Bate sus ! strigă de la cîntar agentul delegat al fiscului.

Vornicu nu înţelege, dar prinde semnul pe care-l face chinezu — primarul ori, cum îi spun oficialii — preşedintele sfatului, semnul făcut lui Pătru, aşa că-l urmează pe acesta la frunzar unde vine şi Amăriuţii şi unde don'-Paraschiv scrie cu o peniţă Redis ţinîndu-şi vîrful limbii scos şi îngroşînd fiecare cifră din cantitatea de 3 200 kg trecută în dreptul lui Ion Cătănuţă. Pătru, Piţu şi Amăriuţii se duc la cîntar, acolo de unde agentul fiscal cu hocus, pocus, preparatus strigă „bate sus". Vornicu îl vede pe don' Paraschiv parcă ascuns sub cocoaşă, lăţit deasupra registrului, îl vede pe fostul notar, actualul secretar al sfatului, făcîndu-şi vînt cu „Scînteia" şi aude cu o limpezime supărătoare şoaptele acestora, şoapte lipsite de orice interes, un fel de bîzîit supărător :

— Pe Sfînta Fecioară, dom'le notar ! gîfîie Paraschiv. Agentul e genial.

— Văd !

— Vampirii ăştia trebuie lichefiaţi.

— Cum ?

— Nu ştiu !... Poate domnul profesor... Aici cade greu, greu de tot dacă n-ar fi vampirii.

— Ia scrie acolo pră chitanţă. Numărul unu, strigă chinezu de la cîntar, don'Paraschiv înjură, se întoarce, îl vede şi-i face cu ochiul un semn complice. Vornicu rumegă greu dialogul Paraschiv-fostul notar. Are o senzaţie scîrboasă de greaţă. L-a văzut pe Ion Cătănuţă luptînd cu boata acolo în plaiul însorit, este un bărbat frumos la 35 de ani, înalt, cu ochi verzi, mustaţa pe oală şi-l imaginează în uniformă de infanterist, poate a fost port-drapelul regimentului, l-a văzut la rugi jucînd fetele pe sub mînă, l-a văzut la holdă, secerînd, l-a văzut la stînă, într-o seară, împărat de plai cum ar fi zis Ochişor, bărbat căruia îi creşte grîul şi-i calcă mioarele în urme, şi-i duc dorul mîndrele, unde pune mîna răsare iarbă, unde-i pică sudoarea creşte floarea şi-aici ăsta tupilat după cocoaşă, cu unghii lungi şi verzi de mandarin, care toată viaţa n-a făcut decît să scribălească prin hîrţoage ca să înece adevărul în cerneală, lucrurile sînt brusc atît de limpezi, împărţirea pe categorii sociale atît de violentă, încît lecţia de dialectică istorică îi impune concluziile fără nici un fel de opoziţie interioară. Să fie oare un blestem al istoriei ca Ion Cătănuţă să ţină pe veci în spinare categoria de don'Paraschivi diferenţiată la infinit, într-o infinitate de

forme reptiline, într-o infinitate de indivizi prevăzuți cu ventuze lacome de sîngele și truda lui Ion Cătănuță ?

— Bestia, nici un bob nu ne lasă, scrîșnește don'Paraschiv, asudă galben și un strop de sudoare cade pe cifra 3 200 transformînd-o într-o mîzgă violet.

— Cît face 15% din 3 200, don'Paraschive ?

— Imediat, tovarășe președinte. Calculăm precis, la bob !... Imediat !...

— Nu înțeleg de ce să nu bată sus, strigă subțirel agentul fiscal. Sînt pierderi la transport. La manipulare. Cine le înlocuiește ? Ne jucăm cu statul ? Protejăm producătorul în defavoarea statului ?

Vornicu se detașează de clipă. Viciul lui, istoria, îl ia în stăpînire. Își spune că multe guvernăminte, care au pătruns direcția corectă a dezvoltării, care au vrut să consolideze statul, să-i asigure înflorirea în toate planurile — economic, politic și spiritual — au acționat pentru emanciparea țărănimii, asta cu deosebire atunci cînd țărănimea alcătuia și clasa cea mai numeroasă, cea mai trainică, depozitara specificității naționale. Cînd în imperiul chezaro-crăiesc raporturile urbariale au trecut din competența dreptului privat în competența dreptului public, administrația a făcut un mare act de guvernămînt cu implicații progresiste. Statul democrat afirmă că alianța dintre țărănime și muncitorime este temelia socială a dezvoltării lui. Chestiunea pusă așa legitimează revoluția ; dar nu-l mai legitimează pe Paraschiv, nu pe scribul cocoșat, ci categoria lui socială mizeră și rapace, plină de complexe și ură față de categoria productivilor... Cît naiba face 15% din 3 200, pentru că don'Paraschiv calculează asudînd și Pătru îi spune agentului fiscal, delegatul raionului :

— De pierderile alea nu te îngriji dumneata... Calculează-ți impozitele și pregătește-te să-i plătești cota...

— Cinci sute și cincisprezece kilograme grîu curat datorează statului popular democrat domnul Ion Cătănuță, cîrîie don' Paraschiv. Calculat după regula de trei simplă.

— Dacă-i 15 la sută după lege, datorez 480...

Chinezu își șterge obrazul cu mîneca largă a cămeșoiului.

— Tu-ți lumina mîni-ta de Paraschiv ! se-nfurie fostul vînător de care... Ia pleacă de-acolo, don'notarăș Lepădatu ! Îl înveți cum l-ai învățat mereu ?

Don'Paraschiv se lăţeşte deasupra registrelor.

— Să nu începeţi aşa, că nu ajungeţi departe, spune Pătru.

Ion Cătănuţă ajută unui păcurar de-al lui să urce sacii în căruţe.

— Cîntăreşte aici 480, spune primarul.

Are glasul răguşit şi Vornicu vede cum în jurul cîntarului se strîng toţi oamenii de la arie. Este o mişcare concentrică, liniştită, un fel egal, fără asperităţi, fără curiozităţi manifeste, de a lua contact, de a cunoaşte această arie nouă, cînd multe din văduvele de război au fost împroprietărite, ca şi invalizii şi foştii combatanţi fără pămînt, operă grea în munte ; dar dusă la capăt inteligent, folosindu-se rezervele statului şi loturile rezultate din falsurile comise în acte : iugărele mari înscrise în iugăre mici. Pătru i-a spus că cei mai mulţi, printre care şi el şi Piţu, n-au treierat niciodată pînă astăzi din gireada lor. Poate de aici liniştea solemnă, reculeasă, feţele oamenilor împietrite într-o aşteptare lacomă, ochii scînteietori ai femeilor pentru că numai ochii li se văd de sub năframele cu care s-au legat peste obraz.

— Greutate hectolitrică 75. Corpuri străine 2 la sută, spune inginerul agronom. Nu are datorii la Camera agricolă.

— N-are rate la împroprietărire, spune sufocat don'Paraschiv.

Agentul fiscal calculează ceva pe-o foaie de hîrtie. Inginerul vine lîngă primar. Îi şopteşte :

— Lasă-l să spună ce-l doare. Trebuie să-i plătească 17 280 000 — socotind legal 36 000 lei per kilogram.

— Hocus, pocus, preparatus ! Bravo, neiculiţă ! Ai împuşcat dintr-un foc 10 280 000. Plăţile le fac la primărie, că nu pot umbla cu miliardele după mine. Aduci chitanţa de la cooperativă că ai predat cota. Să meargă un miliţian cu cetăţeanul la cooperativă.

Ion Cătănuţă se uită la agent din spinarea dolofană a sacilor încărcaţi în căruţă. Vornicu îi vede ochii verzi, tăioşi. A calculat şi el, mental, suma datorată pentru cotă, va trebui să-i taie chitanţă, l-a lăsat la cooperativă pe Mărtin Bălaci şi, ca să nu se subtilizeze nimic, l-a dublat cu feciorul Ianoşel Sabin, cap de matematician înnăscut.

— Statu' are să-mi plătească 17 280 000, că intru la categoria întîi după greutatea hectolitrică şi corpurile străine 2 la sută, spune Ion Cătănuţă.

Mustăcioara agentului se zbîrleşte.

— Ce-i, mă, aici la voi ?... Sînteţi toţi matematicieni ? ...Mă-nvăţaţi pe mine ? E-te-al dracului...

— Pră mine să nu mă sudui păntru munca şi direptu meu, că te tai, spune liniştit Ion Cătănuţă.

— Ce-i aici, chinezule ? strigă o muiere.

Echipele de la pleavă şi de la paie lasă tărgile. Oamenii se strîng mai aproape. Vornicu îl vede acolo pe Vasile Ambrozie. Omul cu care a avut de-a face la alegeri. Îl vede pe morarul tînăr, pe Pavel Lala. Are girezile pe rîndul trei. Cald. Zăpuşitor. Peste luncă tremură aburi străvezii. Vornicu interceptează privirea lui Pătru. Se duce lîngă el.

— Îi musai să ţînem legea cu dinţii, don'căpitan, şopteşte Pătru, are glasul zăcut şi pare halucinat.

— De ce să nu-i plătească omului direptu lui ?

— Dacă-i a-ntîia, să-i plătească a-ntîia !

— Aici nu s-aplică indicaţiile ? scrîşneşte agentul fiscal. N-aţi primit dispoziţii ?... De la caz la caz, după avere ! Eu nu văd ce are ăsta în registru ? Avere cîtă n-au o sută de sărîntoci ! Şi mai zici că eşti secretarul celulei...

— Ia vezi-ţi de socoată şi nu mă politiza, spune Pătru.

— Ori este lege ori este „de la caz la caz" şi atunci dăm drumul abuzului, spune Vornicu ca să aducă în discuţie argumente ; ştie că nu trebuia să intervină, nu era autorizat să intervină, la urma urmei de ce să nu fie autorizat, cine să-l autorizeze şi de ce să nu fie lîngă Pătru şi lîngă Cătănuţă, cel căruia îi creşte grîul din urme, cel care a îmbogăţit istoria, care a făcut-o şi a păstrat-o, păstrîndu-se, nu poate fi laş, nu poate fi neutru acum, cînd cu puţini ani în urmă a făcut parte dintre cei care le-a cerut (prin camarazii lui de la armele terestre) să-i urmeze în foc, să moară la nevoie, pentru a înveşnici patria. Este elementar.

— Tu cine mai eşti ? se zbîrleşte reprezentantul raionului.

— Ce vă tot spoviediţi acolo ?

— Ia spuneţi tare !

— Mă Petre ! ?

— Chinezule !

— Unde-i mă, omenia ?

— Şi legea ?

— Don'căpitan ! Alegerile, cînd cu maiestatea !

— Aha ! mîrîie agentul şi abia atunci Vornicu descoperă că agentul fiscal are pupila galbenă, de pisică.

— Şeptesprezece milioane, două sute optzeci de mii... Te rog, scrie suma, spune inginerul agronom.

Agentul fiscal se răsuceşte ca muşcat.

— Nu mai asist la nici o cîntărire, pînă nu dau telefon la raion...

Îşi ia geanta şi pleacă.

— Prost o-ncepurăm ! spune Piţu.

— De ce tace Ambrozie, tovarăşi ? se întreabă Amăriuţii. De ce tace Pavel Lala ? De ce tace moş Argintariu ? De ce tac ăştia suspecţii care aprinseră petarde pe la adunările populare ? Uite că trecu termenul legal şi profesorul nu veni să predea armamentu' şi registrele cu membrii organizaţiei, după cum sună legea. Nu se prezentă Vărzaru. Şi mie nu-mi place că e prea multă linişte la aria asta. E prea multă ordine... Aşa că propun să stăm grupaţi... Ia nu mai fuma, bă, la arie. Care eşti ăla ? Niculae de pe vale. Ia pas alergător de lîngă stoguri... Dinainte de război vrui s-ajung şi eu să citesc „Pe aripile vîntului"...

Vornicu îl cercetează mirat pe fostul jandarm al satului, l-a văzut numai în treacăt, omul fusese întotdeauna regulamentar, îi mersese buhul de cinstit şi de aspru, se ştie că descoperise afacerile mari cu lemne, cu lînă, pierduse întotdeauna partida ; adică el întocmea actele de dare în judecată, îi şi aresta pe cei surprinşi în flagrant delict, apoi lucrurile se treceau tribunalelor, forurilor şi după o vreme inculpaţii se întorceau veseli, făceau un chef de pomină la care-l invitau în batjocură, omul avea chemare, îşi cinstea profesia, probabil văzuse în revoluţie posibilitatea să şi-o exercite cu toată rigoarea... Tot setea de dreptate socială îl adusese aici pe Pătru, pe fostul vînător de care, acest Piţu ager, viclean, reflexiv, care-şi face slujba oficiind parcă un serviciu divin închinat satului, convins pînă în străfunduri de dreptatea actelor sociale pe care le adaptează „condiţiilor locale", cum spune de cîte ori „studiază" ei legile şi hotărîrile primite de la raion. Oamenii i-au vorbit de Matei Pava ca de un părinte spiritual. Se pare că Matei Pava a lucrat cu ei. Matei

Pava și fostul învățător Ion Catalina. După plecarea agentului fiscal se întîmplă ceva la arie. Ceva nedefinit, cu toate că în ordinea aparentă a lucrurilor totul a rămas neschimbat. Ion Groza, cel care se îndoia mereu pînă și de propria lui existență, în casa căruia a găsit-o pe Natalia aceea ochioasă și sprîncenată, așteaptă în vîrful girezii ca oamenii să împingă batoza lîngă grîul lui, își face o cruce largă, își scuipă în palme și își înfige furca în cel dintîi snop pe care-l aruncă în gura batozei.

Pătru se uită în cerul arzător de vară, fără nori, străveziu. Se gîndește la tovarășul Ardelean care răspunde de campania agricolă, de treier, de colectări ; altfel înțelesese el alianța cu clasa muncitoare, ceva era strîmb în alianță și ceea ce-l roade pînă la sînge este faptul că nu știe de unde pornește strîmbătatea asta. De la Ardelean și-atunci îi musai să se îndrepte ; ori altfel, de mai de sus, și atunci îi musai să se lumineze. Lasă privirea din cerul gol, învîlvorat și se uită la oameni. Unii se țes pe la batoză, alții stau pe lîngă girezi ; dar cei mai mulți sînt aici, tăcuți, răbdători și ziua de vară i se pare nespus de grea, grea de să-i rupă inima.

— Lăsați tovarăși, spune inginerul agronom. Am fost utecist vechi, sînt membru de partid din '43, o scoatem noi la capăt cu pezevenghii ăștia, că nu le mai ajunge, miros ei că se pot îmbogăți peste noapte, băga-i-aș... Ai grîu frumos, neică !... Las-o mai domol cu aruncatul, că nu prididesc ăștia și să n-avem vreun accident, doamne ferește !

Vornicu urmărește să surprindă acel ceva nedefinit care se naște în tăcere din mișcarea domoală a oamenilor spre locul unde stă Pătru și ceilalți din comisia de treier, comisie care i se pare o excrescență nedorită a firescului, o malformație a firescului.

— Dacă ții legea, ni-s cu tine pînă la capăt, Petre. Legea și omenia, că astea ar fi musai să stea între oameni, nu șelaina și răutatea și minciuna, spune moș Numianu pe care Vornicu îl cunoaște de ani, de la Belcotești, bărbat vechi semănînd cu un Dumnezeu local, foarte bătrîn și foarte frumos, cu obrazul bărbierit avînd pielița roșie, sănătoasă, purtînd plete și mustăți albe-argintii. Știe că moș Numianu face parte din comisie ca mic producător. Este plin de demnitate și de o blîndețe nici resemnată, nici supusă ; o blîndețe înțeleaptă, care judecă viața din

perspectiva anilor lui mulţi. Muierile îl ascultă cu mîinile la gură. Din vale urcă scîrţîind alte căruţe încărcate cu snopi şi o dată cu ele cîntecul gugulanilor, cîntat de glasul dulce al unei muieri şi de tenorul plăcut al unui bărbat :

...Eu vînd mere, eu vînd pere,
Dar nu vînd a mea muiere !...

Cîntecul spală lin vorbele lui moş Numianu. Vorbele care de fapt consemnează o experienţă istorică, îşi spune Vornicu, invidiindu-l pe bătrîn pentru forţa lui de sinteză. Pentru forţa lui de a comunica în cîteva cuvinte o experienţă de veacuri şi un crez moral de veacuri : legea şi omenia. Legea şi omenia, dezideratele de care au fost privaţi mereu ţăranii, pe care comuniştii le afirmă programatic şi ei, ţăranii, mîncaţi de veacuri întregi de minciuni şi înşelătorii, luptînd aici de cîteva sute de ani să transforme în realitate includerea clasei lor în spaţiul social, eliberaţi de *„gratuitus labor"*, retraşi în interiorul sesiei ca într-o cetate pe care economia rurală a încercat s-o facă independentă ca s-o apere de agresiunea fiscalităţii ori a vremurilor tulburi, ei, ţăranii, doresc legea şi omenia, dar sînt sceptici şi temători pentru că de prea multe ori au fost înşelaţi ; de prea multe ori au fost excluşi din viaţa politică, fiind chemaţi la ea numai atunci cînd trebuiau să facă jertfa de sînge spre a consolida un stat care, pînă astăzi, le-a fost indiferent. Vornicu îşi spune că întîmplarea care l-a adus în Prislop îl pune faţă-n faţă cu una din constantele esenţiale ale istoriei românilor : ţărănimea...

...Amiazi. Zăpuşeală stătută, dogorîtoare. Aria este în marginea satului, spre Globurău, în imaşul comunal. Într-o parte coastele Broschinului. În dreapta — şoseaua, lunca şi Bela Reca. Dincolo de linia girezilor, sub poala Broschinului, o vînă de apă mărginită cu răchite roşii şi sălcii. Vornicu se scaldă într-un zătoni împreună cu cîţiva bărbaţi. Muierile se scaldă goale, ceva mai la deal, într-un zătoni, au trupurile albe şi pline, la vale se scaldă copiii făcînd larmă.

— Am ajuns ca-n vremea turcilor, domn'ofiţîr...

— Mai rău ! Ca-n vremea vertwalterilor...

— Ceasul al unsprezecelea...

— De ce nu le învăţaţi pră vădane, don'ofiţîr, numa intraţi în moara mea, la ce nu le învăţaţi că nu-i direpţ după ce le-o proprietărit, uite că le-am lăsat pămîntele, n-am intrat în pămîntele noastre, nu-i direpţ să le ia ăştia pita de la gura copiilor.

— Să le ia, spune o muiere dolofană, care-şi ţine ţîţele în palme... Să le ia că n-ascultă de ce le zîc cînd spălăm la zătoni. Se-nfoaie şi mă bajocoresc... Să le ia...

— Nu-i bine cum fac ei... Nu-i bine o dată-n lume.

— Trag la cîntar !

— Fură la socoată !

— Altfel de unde-ar avea Mărtin Bălaci chimeşa nouă ?

Vorbele fug pe apă la vale. Pavel Lala îl priveşte posomorît. Se săpuneşte cu o coajă de săpun de rufe şi abia şopteşte :

— În cine să mai creadă omu'dacă...

După-amiază. Zăduf. Muşte verzi. Aer cleios. Greu.

— Unde-ai mîncat de amiaz, don'agent fiscal ?

— Trebuie să-ţi raportez, dom'le primar ?

— Musai !

— Zău ?

— Ziceai că eşti membru de partid, tovarăşe !

— Sînt, dom'le inginer ! Tovarăşul Ardelean mă are în evidenţă. Şi dacă sînt, n-am voie să mănînc unde vreau?

— N-ai voie, spune Piţu. Aşa scrie în dispoziţiile de funcţionare ale comisiilor de treier. Dumneata ai mîncat la locuitorul Argintariu, proprietarul batozei. Nu-i just. Şi cam ce-ai vorbit la raion, dacă nu-i secret ?

— Tocmai asta e, că-i secret.

Agentul îşi scoate cămaşa şi pantalonii. Rămîne în chiloţi albi, de pînză.

— Pînă începeţi, fac o baie. Apropo ! A dat dispoziţie tovarăşul Ardelean să-l luaţi în comisie pe Ianoşel Ion. Şi să-l dublaţi pe secretar.

Iese de sub frunzar. O ia spre luncă încălţat cu pantofii pe piciorul gol.

— Aţi auzit, tovarăşi ? întreabă moale Pătru.

Seară. Piața primăriei. Întuneric vătuit, căptușit cu stele. Lume. Multă. Ici-colo, jarul țigărilor.

— Cît luași mă, Ion Groza ?

— Opt milioane.

— Și ce faci cu ele ?

Opt milioane pe cîteva sute de kilograme de grîu. Valorînd ce ? Vornicu stă pe banca din fața primăriei. Azi a avut poștă. O scrisoare de la Valentina, cîteva rînduri ori poate un singur rînd, care începe cu : „Mi-e dor și sîmbătă la acceleratul de seară cobor în Herculane. A fost Augusta la mine în inspecție. E nebună...", pe urmă cîteva cuvinte despre „băieți" și cam atît. Belcotă este plecat de peste două săptămîni. Ochișor cu Ruja în munte, la stînă.

— Cît luași, uico Hurezan ?

— Șase milioane.

— Și ce faci cu ele ?

— Da tu ăla deșteptu', Pătru Bujor, ce faci cu ale zece milioane cît îți dădură pră cotă ?

— Ia zî mă, Pătru Bujor, ce faci cu milioanele ?

Pătru Bujor, care-a venit în fînețele obștii cu foștii vînători de munte. Îl vede pe Pătru ieșind din primărie și aude glasul agentului fiscal care spune :

— Am dat pînă acum 150 de milioane. Trebuie să mai cer bani de la raion. Nu-mi ajung... Mulțumit, domnule Ion Cătănuță ?

Iese Ion Cățănuță cu doi dăsagi doldora.

— Ia să veniți, mă, cu mine, la Ilie Jura ! Astă-sară plătește Ion Cătănuță la preteni și la dușmani...

Omul saltă dăsagii pe umăr. Își dă pălăria pe ceafă și pleacă cîntînd cu glas plăcut, bărbătesc :

„Gugulan cu car cu mere
Și c-o mîndră de muiere.
Gugulanu-i om cuminte,
El ți-o spune dinainte :
Eu vînd mere, eu vînd pere,
Da' nu vînd a mea muiere..."

Cîntecul stăpînește liniștea înserării. La cooperativă fac de pază cîțiva producători mijlocii, dintre cei care-au predat cotele. Un milițian. Se duc toți care-au luat milioane pe cote. Pătru i se așază alături. Vornicu îl simte posac și îngrijorat. S-a obișnuit să-l intuiască și intuindu-l să-l înțeleagă, gîndindu-l ca pe expresia tipică a ță-

rănimii sărace care vede în comuniști nu numai eliberarea din condiția pauperă, aceea de proletariat agricol, dar și redresarea generală a economiei rurale și o dată cu ea includerea în viața politică fără nici o discriminare. Ajunge greu la lumea lăuntrică a acestui alter-ego, o lume de simetrii aproape geometrice, organizată pe coordonate foarte exacte : răsturnarea raportului de forțe tradițional în favoarea celor pe care-i reprezintă. Gîndit așa, Pătru pare o abstracțiune socială. Dacă n-ar fi Mădălina, fiica unuia dintre posedanți, dacă n-ar fi Mama, nu cea bună, alta, găsită acasă după ce s-a întors din război, dacă n-ar fi crima oribilă și încă nedezlegată care i-a ucis tatăl, pregătindu-i mormîntul sub ruinele fumegînde ale casei incendiate de aceeași mînă care-a ucis ; dacă n-ar fi Simina, fiica Mădălinei din căsătoria cu Gruiță Tauru ucis de Gugulești ; dacă n-ar fi cei doi gemeni ai lui Pătru : Radu și Miu ; dacă n-ar fi dragostea secretă a lui Pătru pentru Voica, băcița, pe care Vornicu o simte tăioasă și pustiitoare, cu atît mai pustiitoare cu cît nu are nici o dezlegare ; dacă satul tradițional apărîndu-se nu l-ar fi pustiit pe Pătru, nu l-ar fi uscat ; dacă n-ar încerca să-l scoată la marginea vieții sau să-l extermine fizic și atunci nu-și mai poate permite să-l reducă pe cel de alături la o schemă, la o abstracțiune socială. Ceea ce îl mîhnește este incapacitatea lui de a prelua ceva din destinul lui Pătru, ușurîndu-i-l. Incapacitatea de a-i prelua ceva din suferință, ori măcar de a-l putea ușura de ea, nu prin vorbe, constată din nou sărăcia și lipsa de eficiență reală a vorbelor, constituirea lor într-un imperiu limitat cu prea puține șanse, ori cu foarte rare șanse să ajungă în interferență cu lumea interioară ; incapacitatea identificării. Pătru a venit alături, tace, oamenii din fața Sfatului popular se răresc și din întunericul subțire, străveziu, vine o muiere.

— Bună sara, Petre !

— Bună sara !

Femeia întinde o năframă. Vornicu simte miros de pîine caldă, aromind a coajă rumenită în cuptor.

— Am rîșnit după-amiază un ciur de grîu, mă. Asta-i pita dintîi. Am frămîntat-o păntru tine, mă. Dac-ar învia din morți Ion Birău al meu și ar vedea Petre pită pră masa pruncuților, că ei n-au văzut-o de cînd s-o dus el la concentrare, Petre, auzi tu ?... Mă, Petre, să vă dea Dum-

nezeu sănătate și s-aveți, mă, parte de prunci și de viață și de ce-i drag omului, mă, că io și altele ca mine, Petre...

Se duce gîrbovită, cu pași repezi și o înghite întunericul subțire și străveziu, mirosind a pită caldă și a mort. Vornicu se gîndește la soldații căpitanului aceluia care luaseră în răspăr Transilvania și pusta și fortificațiile Budapestei și dintr-un batalion rămăseseră nici un pluton și cei morți n-aveau cum să simtă aroma de pită caldă, rumenită în cuptor ; dar, într-un fel, poate încă sărman și meschin, cei rămași de pe urma lor se regăseau, îl aude pe Pătru întrebîndu-l dacă nu vrea să treacă pe la arie și pe Pițu care spune înăbușit : „Asta fuse soarta noastră", calcă drumul alb, pietros sub lumina argintie smigurată din stele, pe vale începe să fie frig, Pătru și Pițu l-au luat la mijloc și Pițu șoptește :

— Și-acu să uităm ce-o fost și să ne-adăpostim noi aici, că văd io bine, o nu văd... Culcat !

Se culcă toți trei, fulgerător, în șanțul șoselii cu iarba udă, neatinsă de coasă. Vornicu îl vede pe Pătru trăgîndu-și pita pe antebrațul stîng, acolo unde altădată sprijinea țeava armei. La cotul drumului, spre arie, un pîlc de aluni, trei duzi și niște curpen care leagă aluniștea. Un bărbat împinge o căruță sub curpen și sub aluni. O împinge dinspre imaș. O muiere aduce caii. Îl simte pe Pătru cum se zbîrlește.

— Don'căpitan...

— Liber, Petre. Acționați. Vă acopăr.

— Cu ce ?

— Cu pita, spune și fără nici un motiv îi tremură glasul.

— Mă duc la arie și-i cad pră flanc, cu miliția nul. Tu, Petre ?

— Io, aici. Du-te !

Vornicu are un moment gustul violent al acțiunii. Apoi se destinde. Și se întristează. Nu-i plac urmăririle, capcanele. Chiar atunci cînd sînt îndreptățite. Îl urmează pe Pătru care i-a trecut pita cu coaja păstrînd ceva din căldura cuptorului. Taie amîndoi imașul lăsînd o urmă de fum în fînațul plin de rouă, trec apa încălțați și țin din salcie în salcie pînă la arie. Se aud niște glasuri. Ajung în umbra girezilor. Paza stă la frunzar, cîteva zeci de metri spre capătul ariei. Se vede licărul roșu al unei țigări, cu toate că fumatul la arie este interzis. Cineva se

opinteşte în spatele girezii. De ce s-a obişnuit el să considere noaptea sub specie romantică nu se ştie. Pătru îi strînge braţul. Îi arată spre batoza încremenită pe arie, de sub care iese ceva alb. Îl urmează pe fostul luptător care se prelinge spre capătul girezii de unde se vede mai bine. Obiectul alb îşi precizează identitatea. Un sac. Un sac care se tîrăşte singur prin imaşul plin de paie. Se vede miliţianul şi se aude un glas molcom :

— Am două pogoane, fata cu care-s în vorbă are trei, aşa că...

Pătru se retrage. Ocolesc gireada în pas viu. Dincolo de gireadă se vede un tip scund, cum se opinteşte şi trage de funie. Trage, i se aude răsufletul icnit, îşi scuipă în palme, înjură de priceasnă şi iarăşi trage oticnit, cu zăduf... Cînd are să înţeleagă infinita diversitate a unităţii ? Pătru se dezlipeşte. Păşeşte lupeşte şi-i sareăluia în spate. Vornicu rămîne în umbră, să nu mai fie vreunul şi-l recunoaşte pe scundac : moş Argintariu, proprietarul batozei. Pătru i-a acoperit gura cu palma, exact ca la regulament, îl tîrăşte în spatele girezii, moşul bate din picioare, apoi se lasă moale, Pătru îl culcă la pămînt şi-l leagă cu capătul funiei. Se pleacă peste el.

— Dacă scoţi o vorbă, aici putrezeşti.

Moş Argintariu, fruntaş în sat, dă ochii peste cap... Pătru apucă funia. Trage sacul în dosul girezii. În diversitatea aceea a unităţii intră şi ceea ce ascunde aparenţa de fruntaş, de notabil...

— Mă, Petre, şopteşte moş Argintariu, l-a recunoscut deci pe Pătru şi Vornicu devine foarte atent, pentru că începe să înveţe şi lecţia este condusă cu mîna de maestru a întîmplării.

— Vorba, că...

Funia se descolăceşte şi alunecă uşor spre batoză.

— Mama voastră de sabotori... Asta-i organizare, nu glumă.

— Mă, Petre !

Funia alunecă repede. Se opreşte.

— Petre !

— Taci moşule !

— Petre, eşti singur ?

— Ni-s doi, moş Argintariule !

Să nu-l fi văzut moşul ? Sau, după regula jocului de aici, din munte, să-l considere absent, ori un intrus care nu intră în joc, jocul acesta privindu-i numai pe ei, cei ai locului. Pătru se lasă în genunchi. Îşi înfige degetele în umerii moşului.

— Doi ni-s, auzi ? Douăzeci ! Două sute de mii. Patru sute. Opt sute de mii. Toţi ni-s !

— Doamne, apără-mă ! horcăie moş Argintariu... Apără-mă Doamne şi mă mîntuie !

Funia se scutură de cîteva ori. Pătru o apucă în duşmănie. Vornicu îl ajută s-o tragă. Sacul alunecă — are cel puţin şaizeci de kilograme ; din grîul cui fură moş Argintariu care încearcă să se ridice şi căruia Pătru îi dă un picior în coaste, moşul se lasă jos gemînd, cum naiba a putut trage sacul singur, este ceva nelămurit aici, simte cum se coclеşte şi se ofileşte noaptea, cum devine amară şi goală. Jocul de-a lăcomia începe să-l obosească. Este şi prostesc şi nelalocul lui. La poala girezii este încă un sac, deci ei trag al treilea sac şi cînd sacul ajunge după gireadă, de sub batoză iese pe brînci un bărbat îmbrăcat în cojoc de oaie. Vine în patru labe drept în braţele lui Pătru.

— Pigapita ! Piun pisapic, şopteşte omul — gata un sac ; nici nu termină bine cu păsăreasca şi Pătru îl ia în pumni. Îl doboară. Gîrbin, mecanicul, scoate sîmceaua. Vornicu urmăreşte cu detaşare acţiunea lui Pătru rapidă şi expertă. Fostul luptător răsuceşte mîna individului, Gîrbin urlă, îşi înfige dinţii în umărul lui Pătru, Vornicu culege sîmceaua de jos, din paie, îl supraveghează pe moş Argintariu şi constată că la infanteria din timpul războiului s-a făcut instrucţie nu glumă, Pătru lichidîndu-l pe Gîrbin cu un genunchi în burtă şi o directă la falcă. Se aud tropote, chinezu strigă : — Stăăi ! Stăăăi că trag ! şi miliţianul apare de după colţul girezii neştiind ce să facă...

...Cînd Pătru îi leagă de roata batozei, Vornicu se vede inutil. Este implicat doar sentimental sau poate este implicat prin solidaritatea cu Pătru, prin bun simţ şi printr-o nevoie interioară de echitate, poate de echilibru. Piţu aduce căruţa dosită în alunişte şi în căruţă nevasta lui Gîrbin şi încă o slugă a lui moş Argintariu. Miliţianul fiert că se furau sacii de sub nasul lui, împreună cu paza, Iancu Vichente şi unul din Cozia, cară sacii lîngă roata

unde sînt legaţi moş Argintariu şi Gîrbin. Piţu îi leagă alături pe ceilalţi doi. Muierea ocărăşte scîrnav. Bleastămă şi suduie. După acelaşi ritual, ca şi cînd n-ar fi de faţă decît moş Argintariu şi Pătru, neţinînd samă de ceilalţi, moş Argintariu parcă se confesează plin de bunăvoinţă.

— Mult te-ai mai jucat tu, Petre, cu focu' !... Plăteşti, Petre, cît de curînd, mă ! Cu sînge plăteşti. Că aşa batjocură n-o făcut nima cu mine, de cînd mă ştiu.

Crucea nopţii. Luna de crai nou, de aur, stă deasupra munţilor pierduţi într-o zare transparentă, albăstruie. Liliecii trec în zbor ameţit, foşnindu-şi aripile. Cade roua, rece, abur răcoros şi proaspăt aşternînd imaşul cu diamanticale. Vornicu stă alături de Pătru, sprijinit de gireada „lor", adică a lui Piţu, Mărtin Bălaci şi Pătru, ei trei lucrîndu-şi loturile de la împroprietărire împreună, că nu şi-au luat loturi în luncă, şi-au luat sub coastă, în nişte mărăcini, pămînt clasa a patra, să nu zică oamenii nimic, să nu dea rînd „duşmanului de clasă" să-i compromită şi, cum spusese Pătru într-o seară, „din nevoia pră care-o sîmt io în inima mea, să fie altfel şi puterea să nu însemne decît zdroaba în folosul obştii, că altfel totu-i numa minciună şi şelaină şi oamenii văd, se închid în ei şi se depărtează de la puterea populară, care se cheamă că nu-i putere populară, numa o schimbare de domni şi schimbarea domnilor — bucuria nebunilor"... Tocmai pentru dîrzenia şi puterea lui Pătru de a converti un ideal abstract la viaţa concretă, de fiecare zi, de a ridica la valoarea idealului această viaţă de fiecare zi rămîne el la Prislop să descifreze sensurile noului.

Vornicu se lasă pătruns de aroma grîului şi a pîinii pe care o frînge Pătru pe genunchi. La răstimpuri, cîte-o stea taie noaptea cu o fulgerare prelungă şi fosforescentă. Este o linişte măreaţă în care se aud ţîrîitul cosaşilor şi scrîşnetul dinţilor lui Pătru cronţăind coaja rumenită. Vornicu se întreabă de ce-a căutat-o Augusta pe Valentina, ce-a căutat Augusta la ei acasă, spune în gînd „acasă" şi cuvîntul nu are nici un ecou, nu se întruchipează decît într-o imagine confuză, Valentina şi Augusta rămîn doar nume, apoi simte somnul, se vîră cu spatele în gireadă, mirosul de paie, de spic, de iarbă îl învăluie în ape dense şi adoarme fără nici un gînd.

2

— Asta-i metoda chiaburilor, duşmanii voştri înrăiţi. Să vă fure pita, să vă sugă vlaga, că sînt bestii şi-n alte comune au ascuns grîul în gropi, mai ales în pustă. Prieteni ţărani muncitori ! Să-i demascăm fără milă ! Să simtă mîna necruţătoare a dreptăţii poporului ! Să plivim holda sănătoasă de neghina chiaburească !

Vorbele îi zbîrnîie pe la urechi, îndîrjite. Omul ras în cap stă cocoţat în picioare pe şiţul căruţei. Îşi ţine şapca în stînga şi cu dreapta face gesturi largi, de parcă ar vorbi unei mari mulţimi, se ridică pe vîrfuri, atunci îşi pierde echilibrul, revine pe toată talpa şi Vornicu se întreabă cu cine seamănă omul pe care l-a întîlnit în sediul raional, atunci cînd a venit de la Bucureşti şi după-amiaza a venit Maria Pava la Timiş şi s-a scăldat goală ? ! Omul vorbeşte cu accent, stîlceşte unele cuvinte, poartă bocanci grei şi pare că imită sau copiază pe cineva, pentru că din cînd în cînd, vizibil, îşi rectifică gestica. Auditoriul ascultă impasibil. Sînt oamenii de la paie, de la pleavă şi cei de rînd la treieriş. Trebuie să fie aici, să asiste la cîntăritul grîului datorat pentru cote şi i se pare că noua fiscalitate este cu totul drastică. Ştie că ţara are de plătit datorii de război grele, că industria este slabă, în bună măsură distrusă de război şi că datoriile acestei ţări se plătesc din roadele pămîntului, din truda ţăranului şi din răbdarea înţeleaptă a poporului.

— Ia-i, tovarăşe miliţian, i-ai pe toţi şi plimbă-i prin comună să-i vadă toată lumea. Să-i scuipe. Să-i bată cu pietre. Cu pietre să-i ucidă, bestiile.

Vornicu ştie că satul este pustiu, oamenii sînt la stîne, la sălaşe, pe ăştia de aici îi frige să isprăvească treaba la arie, grîul este un accident, vîna satului este sus, în munte, se pare că omul cocoţat pe şiţul căruţei a uitat asta, apelînd la pedeapsa publică... A înţeles de cînd a urcat în munte, la plaiuri, că se întîmplă ceva în viaţa „publică", Pătru nu i-a spus niciodată nimic, el n-a întrebat nimic ; dar acolo sus, în stîna Taurilor, a aflat că unul dintre comunişti, slugă la Stîngu-Tauru, îi spune acestuia ce se hotărăşte de către „oficiali" şi ceea ce probabil ar trebui să constituie un secret. A reţinut numele omului. Ianoşel Ion, fratele matematicianului, a lui Ianoşel Sabin cu care

face el noţiuni elementare de algebră şi de geometrie sferică. Acest Ianoşel Ion a apărut azi-dimineaţă la arie, a inspectat-o ca şi cînd ar fi avut de gînd s-o ia în posesie şi acum îi face semn tovarăşului Ardelean, aşa-i zice toată lumea, acesta coboară de pe şiţ, se pleacă peste loitră şi Ianoşel Ion îi şopteşte ceva, la care tovarăşul Ardelean îşi şterge cu şapca boţită căpăţîna rasă, lucind în soarele crud, se urcă la loc pe şiţ şi cu acelaşi gest larg cere ascultare.

— Ţărani muncitori ! Prieteni ! Un tovarăş de nădejde (subliniază „de nădejde", îl caută din ochi pe Pătru şi atunci Vornicu simte privirea verzuie trecînd rece peste el) îmi spune că ceilalţi trei sînt slugi. Oameni săraci, ameţiţi de chiaburoiul Argintariu. Oameni care n-au avut parte de lumină. Ţinuţi în întuneric, ca să fie exploataţi la sînge. Să le dăm drumul, prieteni ! Să-şi vadă greşeala. Banditul Argintariu i-a indus în eroare, prieteni.

Omul sare din căruţă. Scoate un cuţit vînătoresc cu prăsele din corn şi taie funiile cu care hoţii sînt legaţi de roata batozei. Deci este învestit cu puteri depline şi într-un fel foarte direct reprezintă deopotrivă justiţia şi puterea executivă, adică explică pe viu ceea ce înţelegea Virgil Belcotă prin „dictatura proletariatului"... Nu se ştie ce înţelege Gîrbin din acest act justiţiar de clasă, dar femeia lui îl înţelege foarte bine, pentru că îşi ridică poalele, îşi arată dosul şi strigă piţigăiat :

— Na, Petre ! Ţucă-mă ! Na !

— Pifupigi-fugi — se smîrcăie Gîrbin, luînd-o la picior după girezi.

Ardelean vine spre ei, spre comisia de treier, calcă îndesat cu bocancii de munte prăfuiţi, este crăcănat, poartă pantalon din doc gălbui şi bluză în carouri roşii. Îi face un semn aspru lui Pătru şi-i spune fără nici un menajament :

— Puşcăria o meriţi !... Mi-a raportat delegatul nostru... Faci pe Iisus Hristos cu cotele ?... Un'te trezeşti, mă, şi cine te-nvaţă pe tine ?

Zice „cine te-nvaţă pe tine" şi îşi opreşte privirea verde pe Vornicu.

— Tovarăşe Ardelean !

— Nici un tovarăş Ardelean ! Eu răspund, mă, pentru Rusca, pentru Prislop, pentru satele din munte. Ia să vii

cu mine. Să oprească ăia batoza. La ce chiaburoi treieră fără comisie ?

— La nici un chiabur, spune Pătru liniştit... E gireada Belcoteştilor, tovarăşe Ardelean.

Ardelean se înveneşte.

— Bine, mă ! O să vedem noi de ce n-ai tu ţinere de minte.

Vornicu aproape că-l uitase pe Bihordea, aproape că uitase întîlnirea de la Comandamentul aviaţiei, aerul tare, pur al muntelui îi spălase duhoarea de tinetă vîrîtă în pori şi acum, brusc, toate astea redevin actuale, tăios şi nemilos actuale.

— Comisia de treieriş ! strigă Ardelean. Comisia de treieriş să poftească la o şedinţă fulger ! Să se oprească batoza !... Opriţi batoza !... Echipele de la pleavă şi de la paie să stea gata ! Nu părăseşte nimeni aria... Hai, tovarăşe miliţian. Ia banditul şi să mi-l duci prin toate cătunele, cu toba după el...

— Auzi, mă Petre, întreabă tare Pătru Bujor, cel care condusese aripa dreaptă a prislopenilor, cînd cu păşunile... Cine-i nodu ăsta care porunceşte aici prăstă capu oamenilor, mă ?

Tovarăşul Ardelean rămîne o clipă locului. Îşi şterge fruntea cu şapca.

— Haida, tovarăşule Dragalina, mîrîie şi se duce repede sub frunzar. Vornicu şovăie. N-are ce să caute acolo. Pătru se uită la el. Se îndreaptă spre frunzar. Vornicu îl urmează... Minutele picură grele din frunzarul uscat. Ziua i se pare grea, cleioasă, cu toate că a dormit somn odihnitor în gireadă, de dimineaţă a făcut baie în pîrîu, a făcut gimnastică şi a dat soarelui salutul, reluînd cîteva din „asanele" practicate în toţi anii lui de zbor. A constatat în timpul scurtului examen autocritic pe care şi l-a făcut că a abandonat normele de igienă, exerciţiile pe care şi le-a impus încă din clasa a şasea a liceului, cînd constatase că este prea slăbuţ fizic să poată concura cu rigorile impuse de examenul pentru admitere în aviaţia militară. Întîmplările din ultimele luni îl scoseseră din ritmul pe care şi-l stabilise şi ăsta este un semn de slăbiciune şi de abandon. Revenise, exerciţiile îi remlădiaseră coloana, respiraţia controlată îl calmase, îl eliberase de tensiunea latentă care-l obosise pînă acum, lăsîndu-i la dispoziţie un surplus de bunăvoinţă cu care-l ascultă pe tovarăşul

Ardelean care vorbeşte exact de 37 de minute şi 22 secunde, după cronograful „Universal-Génève", susţinînd că el are de predat o cotă de cereale globală, pe întregul raion, după o raţiune cel puţin ciudată.

— În alte sate de munte nu s-a făcut mai nimic. Duşmanul de clasă a sabotat însămînţările. Aici în Prislop lupta de clasă nu e atît de ascuţită ca-n alte locuri... Aria e bine pusă la punct. Se pot aplica mai bine dispoziţiile guvernului. Spre exemplu, tovarăşul secretar, care are prea multă tragere de inimă spre cei avuţi — de altfel este şi explicabil din punct de vedere dialectic : are socru chiabur, nu este nici un secret, în partid li se spun lucrurilor pe nume ; tovarăşul secretar şi preşedintele Sfatului popular au judecat neprincipial în cazul Belcoteştilor, şi anume : au hotărît să treiere întreaga gireadă, dar la cote să socotească numai cantitatea care ar reveni fiecărui proprietar în parte ; lucru greşit şi dăunător, care favorizează gospodăria producătoare de capital.

Ardelean spune că în calitatea pe care o are ia altă măsură. Socoteşte cantitatea totală a Belcoteştilor, trage cota de-acolo şi ce rămîne să împartă Belcoteştii între ei.

— Mă opun, spune inginerul agronom în liniştea grea care se lasă după discursul opintit al tovarăşului Ardelean... Nu este drept cum vrei dumneata. Nu este legal.

— Ştim noi cum stăm cu intelectualii, taie Ardelean.

— Şi io mă opun, spune Pătru.

— Nu se poate, tovarăşe Ardelean.

— Dacă nu-i legal, nu se poate, spune Amăriuţii, şeful postului de miliţie.

Vornicu este în comisie din partea cooperativei, desigur ar trebui să tacă, este un fel de tolerat, un fel de acceptat, Matei Pava i-a oferit o şansă ; dar chestiunea nu se pune aşa din o mie şi unul de motive, începînd cu demnitatea. Spune că nu este politic să se îndepărteze Belcoteştii, care-i reprezintă pe mijlocaşi, care-au participat la expulzarea Tăureştilor din păşunile obştii şi vînd prin cooperativă o parte din produse (Ardelean se învineţeşte, asudă, îl priveşte fără să-l vadă, probabil nu ştie de unde să-l ia ?), că dacă în celelalte comune şi sate nu se face cota, vina nu este a Prislopului care o face exact după planificarea raionului, chestiunea trebuie reanalizată (se uimeşte singur de felul cum şi-a însuşit terminologia de şedinţă, pînă acum perfect indiferentă, dar care, surprin-

zător, exprimă perfect realitatea) ; după cum modul de organizare şi capacitatea de convingere de care dă dovadă tovarăşul Pătru C. Dragalina sînt de toată lauda. Astea le spune în calitate de responsabil al cooperativei „Belşugul", în urma cantităţilor de cereale contabilizate pînă acum... Putea să tacă. Sau putea să se oprească în clipa cînd a simţit ura lui Ardelean, ţîşnindu-i prin toţi porii. Îl vede rînjind pe tovarăşul Ianoşel Ion.

— Asta-i, tovarăşe Ardelean... Aşa-i şi-n organizaţie. Chinezu-i una cu secretariu şi cu don'tovarăş major... Secretariu nu mai poate fără don'ofiţîr deblocat. Asta-i armata antonesciană, aici, în sat la noi. Care va să zîcă, dacă-i principial, că-i luptă de clasă, adică la ce să nu se poată tovarăşe secretar Drăgălina, dacă îţi zîce chiar tovarăşu' Ardelean să se poată ?

Aparenţa şi esenţa, îşi spune Vornicu şi se întreabă de ce nu-l scoate Pătru de urechi pe Ianoşel, de ce nu-l extrage din plasa în care s-a ţesut cu Taurii, n-o fi avînd dovezi, ce interese se ascund în spatele vorbelor, Ardelean trebuie să predea cota raionului, poate şi ceva pe deasupra, atunci abuzează acolo unde poate abuza şi îşi cîştigă un calificativ de revoluţionar intransigent. Simplu.

— Mă ăia, daţi drumul la batoză, o ce fras ne ţîneţi aici în zăduf ?

— Acu te-apucă şădinţa, Petre ?

— Hai, chinezule, că-i amînat !

— Popularitate ieftină, scrîşneşte Ardelean... Ascultaţi aici la mine. V-aţi jucat destul cu politica de cadre. Cu „foştii". Cu politica partidului. Noi n-avem vreme de şovăielile voastre...

— Care noi ? întrebă Pătru, plecîndu-se peste cele două scînduri negeluite care ţin loc de masă.

— Ascultă mă, spune Ardelean. Aici e disciplină de partid şi dacă organul superior...

— O iei prea repede, tovarăşe. Sînt delegatul unui for superior, ce vrei dumneata este ilegal, aşa că am să fac un raport în consecinţă...

— Am mai văzut eu de-alde voi în viaţa mea... Aici în raion eu răspund, nu „forul superior". Daţi-i drumul la maşină. Cîntărirea şi calculul le fac eu... Hei, tovarăşe Sergiu !... Tovarăşe Sergiu !

Spre surprinderea lui Vornicu, Sergiu Bloch apare de după batoză, ducînd sub braţ o servietă ponosită.

— Haide, tovarăşe Bloch ! Scoate registrul. Secretarul comisiei să treacă ce dictez eu.

Ardelean iese de sub frunzar. Îl ia de braţ pe Sergiu Bloch. Toţi cei din comisie aud spunîndu-i :

— Tovarăşe Sergiu, acum un articol tare cu chiaburul sabotor. Sosirea organelor raionale, fără nume, nu-mi place vedetismul. Demascarea lui în faţa ţăranilor muncitori. Vezi să nu uiţi cum i-a indus în eroare pe sărăcani. Cum au luat cuvîntul ţăranii muncitori să le arate slugilor greşeala făcută. Parcă unul din cei eliberaţi la cererea maselor şi-a făcut într-un fel autocritica. Vezi dumneata. Dă nume exacte. Îmi dai articolul diseară. Îl expediez eu.

Se îndepărtează amîndoi spre batoză. Lucrurile sînt atît de dure încît Radu Vornicu simte din nou, ameţitor, senzaţia de om suspendat deasupra golului, senzaţie care, aici la Prislop a început să-l încerce din ce în ce mai rar.

— Mă Petre, spune Moş Numianu, tuşeşte şi se ridică în picioare, descoperindu-se. Mă Petre, să am iertare de la comizia de treier, da vă mulţam de cinste şi abzîc. Io nu pot, mă, să fac batjocură cu Belcotă, că mă bate Dumnezeu. Am doi feciori morţi în război şi nu pot. Am trăit în pace şi omenie. În pace şi omenie vreau să mor. Aşa că găsîţi pră altu în comizie.

— Nu te grăbi, moş Numianule, spune Piţu, chinezu.

Vornicu asistă la un monolog rostit jos, aproape în şoaptă de Pătru şi se gîndeşte în ce raport esenţial stă Ardelean cu specificul Prislopului, cu modul lui de a reacţiona la impulsurile vieţii şi dacă nu cumva se foloseşte de Prislop pentru sine, pe cînd Pătru se foloseşte pe sine pentru Prislop...

— Va să zîcă, în alte comune lupta de clasă este ascuţită, monologhează Pătru privind munţii. Unii n-au însămînţat. Alţii au îmblătit. Au ascuns grîul. Şi pentru ăia e musai să completăm noi ce lipseşte la raion, c-am muncit,.i-am pus pe ăştia să samene a doua oară, ne-am rupt oasele din cătun în cătun şi din casă-n casă. Noi îl prindem pe Argintariu şi tovarăşul Ardelean se dă la ziar, îşi face cota pră raion cu şelaina şi nu-i pasă nici de Belcotă, că-i în frunte, progresist şi-i scriu ăia din munte ţăduli că-l puşcă ; nu-i pasă nici că l-or îngropat Belcoteştii pră profesăr...

— Ce-i Petre, vorbeşti sîngur ?

— Vorbesc ! Ce zîceai dumneata, moş Numianule ?

Pătru se ridică, ştie că tremură, vede chipurile celor din jur ca printr-o sită deasă, îşi încleştează mîinile pe tăbliile negeluite şi îşi porunceşte să se stăpînească, să-şi dobîndească tăria de cuget, că altfel iese cu moarte de om. Aude vag cum tovarăşul Vornicu îi spune : „pe loc repaus", nu înţelege, cum adică" „pe loc repaus", pe urmă înţelege, rîde prosteşte şi spune cu glas stins :

— Apă, Piţule !

Piţu îi toarnă din cîrceag. În cap. Pe ceafă. Apa îi şiruie pe obraz. Pe piept. Îi udă cămaşa. Îi spală cleiul care i s-a lipit de piele.

— De ce zîceai dumneata moş Numianule că n-ai mai vrea să fii în comizia de treier ?

Bătrînul se descoperă. Îşi face cruce.

— Doamne apără-mă... Arzi mă şi politica asta o te-n-groapă, o te face om.

— I-adevărat, taică Numiene. Aşa mi-s io şi o mă-n-grop, o mă dezgrop — Vornicu ştie că Pătru îşi continuă monologul, că se limpezeşte faţă de sine însuşi ca şi faţă de colectivitatea din care face parte — colectivitate faţă de care şi-a asumat responsabilităţi atît de grele, încît doarme cu pistolul-mitralieră sub căpătîi şi riscă 24 de ore din 24 să primească un glonţ în spate. Se pare că una din problemele cheie ale timpului este tocmai asumarea unei responsabilităţi grave (aşa cum de altfel o făcuse şi el în aviaţie) ; o mă-ngrop, o mă dezgrop şi atunci stau io cu ochii să văz lumina. Piţule, unde-ai pus mă, foile de posesie ? Ia poftiţi toţi să vedem cum punem noi cotele la Belcoteşti şi careva, tu, mă, Petre Bujor, că te văz mereu pe-aici, du-te şi vezi cît au treierat Belcoteştii şi vină să ne spui. Noi, comizia, stăm aici, ni-s legali şi, dacă cineva se teme, să se ducă... Hai, Ianoşelule, fugi la stăpîn-tu, că tu slugă eşti şi slugă ai să mori, mă, ăsta eşti tu, mă Ianoşel Ion.

— Petre !

— Asta-i Piţule. Ce părere ai tu ?

— Ni-s comizie şi aplicăm legea.

— Dumneata, tovarăşe Amăriuţii ?

Miliţianul îşi descheie copca de la gît. Îşi scoate cascheta. Vornicu îi intuieşte ezitarea în gestul cu care-şi şterge obrazul cu batista cazonă, albă, scrobită, cu tiv tricolor.

— Tovarăşu' ăsta, Ardelean, poate să-mi facă una nefăcută. Dacă sînteţi de părere, îl invit la post şi-l ţin pînă după treier. Ori îl urc pe cal şi-l scot din hotaru' comunei. Aşa că sîntem constituiţi legal şi aplicăm legile după cum spune tovarăşul prim de la raion. Rămîn.

— Setuaţia lu' tovarăşu Vornicu putea să-l abzîcă de la cuvînt, da' tovarăşul Vornicu a ţînut cu dreptatea încă de la alegeri, aşa că io nu vreau să-l îngreunez mai mult, că şi-a spus părerea...

— Rămîn, spune Vornicu, situaţia i se pare absurdă şi gravă în acelaşi timp, punîndu-se în discuţie un principiu de bază al disciplinei, subordonarea ierarhică, ceva ce seamănă cu insubordonarea la armată şi totuşi diametral opus, aici acţionînd determinant motivele insubordonării, motive care se desprind cu necesitate dintr-o stare de fapt, dintr-o finalitate politică mult mai largă : accesul liber consimţit al revoluţiei în Prislop.

— Să nu zăuiţi ce spusăşi, Petre, rînjeşte Ianoşel Ion şi se duce grăbit la batoză, lăsîndu-i lui Vornicu sentimentul că ei toţi de acolo au fost mult mai puţin inteligenţi decît Ianoşel Ion ăsta, mult mai puţin vicleni şi că şi-au lăsat descoperite, cu bună ştiinţă, ambele flancuri. Oamenii se împietresc în ei. Pătru este lacom de tăcerea în care oamenii se împietresc în ei. O cunoaşte.

— Tovarăşul Ardelean nu cunoaşte muntele, îi spune lui Vornicu. Dacă l-ar cunoaşte, ar vorbi altfel. De ce-o fi venind el la noi plin de ură, de ce zbiară şi ameninţă, de ce nu s-apropie el de oameni ? De ce-l preţăluieşte el pră Ianoşel Ion ? Şi ce-are cu Bimbi ăl mic, cu tovarăşul Bloch, să-l rupă de noi, că s-a rupt, nu mi se mai uită în ochi, la cercul de citit nu mai vine, stă toată zîua închis şi studiază pînă i se umflă pleoapele. Altfel am pornit-o noi, aici în Prislop, şi-acum s-alege.

Stau amîndoi în soarele arzător şi-l văd pe Ardelean asudat, cu fişcalul după el, cu Ianoşel, cum vine peste arie ca un bic, dă din mîini şi strigă :

— Va să zică pactizăm, secretarule ? Ne ridicăm împotriva liniei partidului ? Sîntem mai principiali decît organele de conducere ?... Ai auzit, mă, de menşevici ? De poporanişti ? N-ai auzit ?... Comisia din Prislop se desfiinţează pe loc, ca fiind un organ al duşmanului de clasă... Se

formează altă comisie. Sănătoasă. Să-mi găsiți doi proletari agricoli. Vă învăț eu principialitate !

Vornicu aude cuvintele lui Ardelean căzînd în gol. Într-un gol absolut, fără nici un ecou. Nu răspunde nimeni. Muntenii îl privesc rece, de parcă n-ar exista. Ardelean joacă pe loc, stînjenit. Inginerul agronom se ținuse tare, iese de sub frunzar. Vornicu aude o albină. Ciripitul unei rîndunele. Urmărește ceremonia cu care se-nvăluie plutonierul-major de miliție, care-și încheie copca și ia poziția de drepți.

— Datorită condițiilor specifice ale comunei Prislop și conform cu dispozițiile organelor Ministerului de Interne, vă somez să vă legitimați, îi spune solemn lui Ardelean. Sînt șeful postului de miliție din comuna Prislop, plutonierul-major Amăriuții.

Ardelean se face vînăt. Bîlbîie ceva. I se umflă venele gîtului.

— Ce-ai zis, mă ? Pe mine ? Să mă legitimezi ?

— Urmați-mă la post !... Nici o vorbă, tovarășe Dragalina... Ne-am obișnuit să ne cam jucăm cu autoritatea de stat.

— Mama mă-ti de antonescian ! spune Ardelean. Ești deștept ? Sînteți deștepți ? Hai, mă, la post ! Trap, că am treabă aici. De abia de acum încolo am treabă.

Le întoarce spatele. Amăriuții (ce simplu și ferm și-a asumat o răspundere mortală) se duce după Ardelean care taie aria spre șosea, aproape în fugă. Ardelean putea să ia o căruță. Acum este prea tîrziu să mai ceară o căruță. Îl supără pînă la ură împotrivirea ăstora din Prislop. Cum l-a supărat împotrivirea celor din Rusca. Tocmai acum cînd a venit momentul loviturii principale, adică acum cînd relațiile dintre Matei Pava și Alexandru Belcotă au ajuns la punctul de explozie. Cînd totul se poate răsturna în favoarea lui. În ilegalitate a lucrat la Tîrgu Mureș și la Cluj. L-a arestat Gestapoul și n-a rezistat, nu la torturi, nu se ajunsese la torturi, n-a rezistat psihologic la detenție. I-a dat lui Szabo un fir. Ion Dragoș și Kerekes Gyula. Probabil lucrurile s-au oprit la cei doi. A auzit că au fost împușcați. Mai sigur, au murit în timpul torturilor. După Eliberare, cazul lui a rămas incert. Probabil Matei Pava știe ceva. Ce anume ? Din tinerețe a avut o pasiune : Napoleon. Pe lîngă el, Frederic al II-lea. Doarme pe un pat tare, de scînduri (asta la sediu), citește strategie și se consideră

în continuă stare de război, neacceptînd unitatea contradicțiilor și afirmînd cu patimă doar lupta contrariilor. În războiul lui, cel dintîi obiectiv de cîștigat este raionul. Cotele sînt primele batalioane pe care le aruncă în luptă. Perfid, Matei Pava i-a dat satele de munte, păstrîndu-și satele din cîmpie ; el a reușit să fie numit responsabil cu cotele pe raion, așa că manevra lui Matei Pava se întoarce asupra lui Matei Pava însuși, cîmpia completînd deficitul satelor de munte. L-a trimis aici să-l arunce în gloanțele bandiților din munți... Matei Pava s-a înșelat. Nu cunoaște subtilitățile oprimării. Pînă acum el, Ardelean, a trimis în judecată și la pușcărie doisprezece sabotori. Cu cel de aici, treisprezece... Aleargă, aproape, pe drumul alb, văros... Prislopul poate să completeze cîteva din golurile pe care le are în cantitatea de grîne. Dacă reușește, își demonstrează eficiența în zona cea mai dificilă a Banatului. Pe urmă vine grosul, artileria, cu care îl va zdrobi pe Matei Pava : carnea și lîna...

Ajunge la post. Își scoate din pantaloni cămașa transpirată și se tolănește pe scaunul șefului de post. Tipul ori este imbecil, ori lucrează la ordinele lui Vărzaru. Organizația de partid de aici este opera lui Matei Pava. Și unul din „meritele" lui Matei Pava de prin anii 1945—1946, cînd, se lăuda acela, nici un activist de partid nu îndrăznise să intre în Prislop, necum să organizeze o celulă de partid. Numai compoziția socială a organizației din Prislop și origina socială a vîrfurilor, la o analiză temeinică și principială, îi poate aduce lui Matei Pava dizgrațierea. Ardelean bate darabana pe tăblia biroului și se gîndește la tactica pe care trebuie s-o adopte, ca să împingă lucrurile spre ceea ce dorește, astfel încît să-și poată asigura toate atu-urile dintr-o singură lovitură.

Își scoate legitimația, o pune pe birou și îi ordonă milițianului să ceară Inspectoratul regional al Ministerului de Interne, urmărind cu satisfacție reacția șovăielnică a subofițerului.

— La telefon Emil Ardelean de la raionul „pecere" Teregova. Dă-mi-l pe tovarășul maior Klinger, spune în receptor, apoi îl acoperă cu palma... Ai auzit, șefule, de ma-

iorul Klinger ? Ai auzit !... S-a făcut curățenie acolo, ofițerii voștri antonescieni : *kaput !*... Da ! Otto, tu ești ?... Servus, Otto ! Sînt în Prislop cu cotele. Prislop !... Ăsta, al vostru, șeful, cam fascist, m-a luat pe sus de la arie... Voia să mă legitimeze... Mda, energic, nu zic ; dar roagă-l tu să mă ajute... Da ! Să mă ajute... Atît ! Altceva ? Da... Poate duminică... Servus !

Întinde receptorul plutonierului, care spune :

— Plutonierul-major...

— Maiorul Klinger, se aude limpede în receptor... Fără prostii. Stai la ordinul tovarășului Ardelean. Să nu miște nimeni. Politică de stat. Executarea !...

Sunetul sec al receptorului trîntit în furcă la celălalt capăt al firului.

— Alo ! Aici centrala ! Ați terminat don'șef Amăriuții?

Ardelean își aprinde o țigară. Se lasă pe spătarul scaunului. Îl privește pe milițian printre pleoapele subțiate.

A fost o pauză stînjenitoare pînă s-a întors Ardelean de la telefon, cînd Amăriuții le-a spus că a primit ordin să-i stea la dispoziție, el personal nu poate, că are plan de patrulare de la ora 18.30; are să lase un milițian. Pavel Lala, morarul, a spus că ar fi bine să se treiere gireada întovărășiților, adică a comuniștilor, să dea ei exemplu de predarea cotelor și Vornicu constată că între principiu și traducerea lui în viață se interpun mereu oamenii, care ajustează principiul după propriile lor interese, scîlciindu-l, înăbușindu-i forța de convingere, vidîndu-l de atracție și de influență. Ardelean s-a întors de la postul de miliție calm și zîmbitor, cu pofta pentru discurs sporită. „Măcar dacă am fi luat o hotărîre, dacă am fi stabilit o linie, spusese inginerul agronom, după plecarea lui Ardelean. Ne facem de rîs. Încălcăm și legalitatea. Compromitem și disciplina de partid"... Vornicu e neliniștit. Firesc era, gîndește el urmărind mișcarea studiată cu care Ardelean se urcă pe cîntar — omul are mereu nevoie să urce pe ceva spre a-și depăși statura — firesc era ca reprezentantul raionului să aprecieze situația obiectiv, să mulțumească ce-

lor care au organizat aria și să corecteze cu tact neajunsurile pe care le-ar fi constatat, totul din perspectiva și în perspectiva revoluției. Dar mai ales îl neliniștește posibilitatea acestui ins de a răsturna propriile valori ale partidului său, partid de guvernămînt, și de a le înlocui cu cine vrea, fără nici un respect pentru ceea ce reprezintă cei înlocuiți.

— Prieteni, țărani muncitori ! Prieteni... strigă Ardelean cocoțat pe cîntar... Sperăm să urmați exemplul comuniștilor din sat. Oameni săraci, care-au luptat cu arma în mînă împotriva hidrei hitleriste și acum dau din puținul lor, dau cu dragă inimă pentru muncitorii de la orașe. Trageți batoza la...

— Unde-i, mă, cureaua de la batoză ? întreabă Vasile Albinariu, prislopeanul intrat în dezbateri pe tema stupăritului cu delegatul raionului, cabalinul la care Ardelean nici măcar nu s-a uitat cu toate că omul bătuse temenele și rînjise slugarnic toată dimineața.

Ardelean albește. Rămîne cu mîna ridicată la jumătatea gestului poruncitor, contrastînd vizibil cu tonul dulce și insinuant, convingător, folosit după întoarcerea de la telefon.

— Cum, cureaua ? întreabă răgușit.

— Care furară cureaua, Petre ?... Petre, n-auzi,, un'te duci, mă ? Că furară cureaua și nu mai pot să treier, mă !

Ardelean sare de pe cîntar. Îl ajunge din urmă pe Pătru. Se-nfige-n el. Îl apucă de piepții cămășii.

— Unde fugi, trădătorule ? Unde-i cureaua, că în fundul ocnei ajungi, pentru toată viața.

— Ia mîna, spune liniștit Pătru — atît de liniștit că Ardelean se dă înapoi, tușește, zîmbește și-l bate pe umăr.

— N-o lua așa, secretarule ! Ia zi-i ce facem că-i musai să scoatem cota. E sarcină de stat. Sarcină de partid pentru noi. Unde te duci ?

— La telefon.

— Lasă-l pe tovarășul prim. Are destule pe cap... M-au înnebunit ăștia în munte. Unde-i cureaua ? Hai să-i dăm drumul, că peste trei zile avem termen de predare.

Tipul este tare, are la dispoziţie resurse de calm afectat, de bonomie, de viclenie şi stăpînire de sine

— Nu ştiu cine-a luat cureaua, tovarăşe Ardelean... O găsîm noi, nu te mai mînia, că-şi rîde satul de dumneata. Gîndeşte-te de trei ori înainte de-a vorbi o dată. Nu ne batjocori, că aşa cum ni-s noi, ni-s comunişti şi oamenii ne judecă paşii şi răsufletul şi gîndurile. De treierat, treierăm legal... Nici de la noi nu iei cu hapca, nici de la alţii. Asta s-o ştii de la mine.

Pătru se pleacă spre Ardelean:

— Şi să nu mai pui mîinile pră mine, auzi, cît ai să munceşti pe-aici să nu mai pui mîinile...

Ardelean face stînga-mprejur. Se izbeşte de tăcerea mulţimii. S-a adunat tot satul. Au venit babele. Moşii. Un semn tainic pe care Vornicu nu l-a sesizat, a adunat tot satul la arie, ceea ce-l agită este faptul că prislopenii au trecut peste răfuielile lor cu Pătru, cu comuniştii, solidarizîndu-se cu ei în faţa abuzului, a nedreptăţii, asta implicit confirmă adeziunea lor faţă de felul cum Pătru şi primarul au organizat aria, cum naiba nu-şi dă seama Ardelean că acesta este lucrul cel mai important aici şi acum ? Tăcerea mulţimii — pentru că, pe negîndite s-a strîns o mulţime — îl intrigă, pe urmă aude vag nişte tropote, pe urmă aude tropotele foarte limpede şi îşi dă seama că tropotele strîng aria din două părţi. Un murmur, albastrul decolorat al amiazului, tropotele foarte aproape, Vornicu intuieşte ce înseamnă tropotele, este pus din nou în faţa unei alegeri dure, poate definitive, poate absurde şi din cîţiva paşi este lîngă Pătru.

— Don' coloniel, tata grănicerilor !

Un şir de călăreţi închide flancul stîng, din drum în luncă. Altul închide flancul drept. În luncă fulgeră ţevile pistoalelor-mitralieră. Ex-colonelul Vărzaru călăreşte un cal alb, cu şa ofiţerească. Poartă bluză kaki, fără nici un însemn, cu gulerul răsfrînt, centură cu diagonală şi pistol, deci a ieşit din mister, din taina echivocă în care se retrăsese, de unde lansase zvonul că a trecut graniţa, zvon care ţinuse în aşteptare securitatea, Virgil Belcotă nu făcuse decît să se informeze discret. Caii au adus cu ei cîţiva tăuni

care bîziie îndîrjiți și se aude un glas care ordonă milităreşte :

— Descăleca-reaaa !

Ex-colonelul Vărzaru vine la pas pînă în fața oamenilor. Lui Vornicu nu-i vine să creadă văzîndu-l că poartă mănuși din piele de căprioară și ochelari fumurii, de soare.

— Bună ziua, grăniceri ! tună Vărzaru din șa, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat în acești ani, ca și cînd monarhia n-ar fi fost abolită, ca și cînd nu s-ar fi instaurat republica și aceasta nu l-ar fi exclus pe colonel din toate drepturile civice pe care i le acordase monarhia. Vărzaru și-a păstrat nealterate glasul aspru, tonul de comandă care nu admite replica, ținuta marțială.

— Să trăiți, don' colonel !

— Don' colonel tata nost', se bucură Vasile Ambrozie, omul negricios care imită glasul animalelor și ciripitul păsărilor și care i-a făcut lui Vornicu destule necazuri la alegeri. Vornicu aude pași apăsați venindu-i din spate. Cineva îi răsuflă în ceafă. Vede cu coada ochiului un tip atletic, bărbos, plantat în spatele lui Pătru. Îl simte pe Pătru sub presiune. Îi apucă brațul. Pătru nu ține cont de avertisment. Face un pas înainte.

— Aici îi treieriș, avem lipsă de liniște și dumneata, don' colonel Vărzaru...

Vărzaru ridică leneș mîna înmănușată. Vornicu aude vîjîitul loviturii. Icnetul lui Pătru și bufnitura trupului cînd Pătru se prăbușește. Ochelarii fumurii ai lui Vărzaru îl fascinează. Urmărește cu o satisfacție acră expresia de mirare de pe chipul lui Vărzaru, atunci cînd acesta îl recunoaște.

— L-or omorîîît ! țipă o femeie.

— Petreee !

Vornicu este foarte lucid și foarte calm. În planul percepției directe, al filmului, înregistrează fără nici o emoție felul cum Pițu-primarul îngenunchează lîngă Pătru, tonul sumbru cu care acesta spune :

— Dacă l-or omorît lotrii, audzi don' coloniel...

Felul brutal cum doi bărbați îl smucesc de jos, felul cum Amăriuții vrea să-și smulgă pistolul-mitralieră, cum

unul bărbos, înalt, îl otînjește după ceafă cu patul carabinei și cum Amăriuții cade în genunchi și cum i se rostogolește cascheta gri-albăstrui prin paie. Amăriuții cade în genunchi și bărbosul îl izbește cu bocancul în fălci, la care Amăriuții se răstoarnă pe spate. Vornicu înregistrează în acest plan filmic sîngele negru care îi curge lui Amăriuții din nas, își mută privirea pe lentilele fumurii și dintr-o dată i se deschide celălalt plan al sintezelor, al acumulărilor, al întrebărilor, care de fapt nu este decît un nod de contradicții și șovăieli generat de spectacolul la care asistă de cîțiva ani, fără să se implice, proces stupid, departe de propria lui structură ; iată, Vărzaru acționează revendicîndu-și locul din societate abolit de comuniști ; lui, aceiași comuniști i-au abolit profesia, l-au lipsit de profesia-vocație, într-un fel limitată și limitativă în același timp, oferindu-i perspectiva largă a istoriei, aducîndu-l în situația să judece din această perspectivă a istoriei proprietății și implicit obligîndu-l să aleagă. Știe că a sosit clipa supremă a opțiunii. Pătru, care a materializat politica statului făcută în afara posibilității lui de a se implica în ea, zace la pămînt, doborît de cel care, de-o viață, l-a determinat social, moral, politic și economic. Vornicu știe că toate vălurile care-l separă de realitate se destramă brutal în această clipă esențială.

— Nu ne mai jucăm de-a politica, spune Vărzaru, fixîndu-l cu lentilele fumurii care-i dau un aer de craniu cu găvanele ochilor goale. Vă ordon să scoateți oile din pășunile jefuite. De astăzi nu se mai recunoaște nici un act de guvernămînt bolșevic pe întregul teritoriu grăniceresc. Se abolesc cotele, împroprietărirea, sigilarea daracelor, a morilor, a joagărelor... Proprietarii să intre în drepturile lor din veci.

— Absurd ! spune Vornicu foarte clar.

Aude liniștea. Aude răsufletul oamenilor. Al cailor. Zbîrnîitul înfuriat al unui tăun. Vărzaru își ridică lent ochelarii fumurii.

— Voiam să te cruț de dezonoare publică, nerecunoscîndu-te, spune...

— Absurd... Nu este vorba de onoare sau dezonoare. Este vorba de istorie, realitate și aberație.

— Adică ?

— Tot ce faceţi este o imensă şi ridicolă absurditate... Istoria nu se rezolvă cu patul armei.

— În cazul trădătorilor nenorociţi ca tine, da !

Vărzaru ridică lent mîna înmănuşată în care ţine ochelarii fumurii. Vornicu aude vîjîitul patului de armă, se fereşte instinctiv, mai exact se destinde într-un salt, vrea să-l smulgă pe Vărzaru din şa, să-l ia ostatec, se regăseşte instantaneu în acţiune, patul de armă îl ajunge în clipa detentei şi lovitura surdă îi răspunde în tot trupul, smulgîndu-i un strigăt interior de revoltă şi umilinţă, un strigăt cumplit, pe care, în fulgerarea dinaintea prăbuşirii îl ştie eliberator. Vede calul alb trecîndu-i pe deasupra. Oamenii se rotesc rapid cu picioarele-n sus, el face o vrie plată pe spate, din ce în ce mai accelerată, girezile se dau peste cap, se roteşte într-un spaţiu cîlţos, întinde mîinile să-şi poată dirija zborul, apoi se prăbuşeşte într-un întuneric leşios de un roşu gros, care-i umple pupilele.

Simu Belcotă îşi face loc printre oameni. Poartă cămaşă românească, praşchie, pantalon de doc şi bocanci roşii, cu talpă de gumă.

— Don' profesăr !

— Don' profesăr Belcotă !

Gheorghe Belcotă, cel care acceptase să-l înmormînteze simbolic, iese din mulţime. După el — Belcoteştii.

— Moroniu, spune Gheorghe Belcotă... Haideţi, mă !

— Doamne apără-ne !

— Doamne fii cu noi ! se vaicără muierile.

— S-o-nvrăjbit lumea !

Belcoteştii se urcă în căruţe, fără ca Simu Belcotă să-i oprească. Profesorul se uită după ai lui, aude zornăitul bucşelor, tropotul des al copitelor, îl încearcă o leşuială amară, ţeava pistolului-mitralieră frige, după cum ziua toridă îl frige. Colonelul face pe marele senior. Pe dictatorul cu puteri absolute. Pe conducătorul de stat. Raidul de astăzi este unul demonstrativ, colonelul crede că grănicerimea se va autoguverna ştiindu-l în munte cu „cătanele" ; adică ar vrea ca prin intervenţia de astăzi în clipa ridicării cotelor,

dintr-o singură lovitură, să anuleze toate actele de guvernămînt ale comuniştilor ; dar cum ? Prin simpla lui prezenţă, pe care-o crede miraculoasă ! Cine să înlocuiască autorităţile instalate de comunişti ? Şi cu ce program ? Şi de pe ce platformă politică ? Îl recunoaşte pe fostul aviator, imbecilul, dacă ar fi acceptat propunerea lui de acum cîţiva ani, astăzi n-ar zace aici lovit în ceafă de cretinul de Codarcea şi nici el, Belcotă, n-ar face pe ordonanţa lui Vărzaru...

— Luaţi-i ! ordonă...

Cîţiva legionari îi iau pe braţe pe cei doborîţi. Alţii îl împing pe Piţu... Cald.

— Îi puşcăăă !... Doamne apără ! Îi puşcăăă !

De lîngă batoză sare văduva caporalului Ion Birău, văduvă care participase la înhumarea hainelor caporalului căzut în război şi copsese cea dintîi pîine pentru Pătru, grîul fiind de pe lotul minuscul dat la împroprietărire. Femeia are ochii halucinaţi, cîrpa căzută pe ceafă, apucă o furcă de lîngă gireadă şi cînd se repede la cei care-l tîrăsc pe Pătru, unul crăcănat îi pune piedică şi văduva Birău cade cu faţa în pleavă. Crăcănatul îi smulge furca, aruncîndu-i-o pe gireadă.

— N-aveţi după ce să-i puşcaţi, spune Pătru Bujor, fostul vînător de munte.

— Să nu-i puşcaţi, că-s oameni în omenia lor ! strigă Hurezan Gheorghe.

Vornicu aude vag, nu ştie de unde cunoaşte atît de bine glasul lui Hurezan Gheorghe, este ridicol să se lase tîrît prin zăduful amărui, cu gust de sînge, este foarte lucid, dar absolut incapabil să mişte un deget, este lucid şi ridicol, îi vine să vomite, îl doare capul, desigur aici este buba, capul i s-a umflat ca o baniţă, i s-a umflat şi limba, abia respiră şi nu se regăseşte cu toată luciditatea. Ce naiba este cu ăştia că mereu se urcă pe cîntar, uite-l acum pe Hurezan Gheorghe că urcă pe cîntar în locul tovarăşului Ardelean, unde este tovarăşul Ardelean că nu l-a auzit „luînd cuvîntul" împotriva lui Vărzaru ?

— Mă ! Să nu-l mîniem pră Dumnezeu, că Pătru ăsta şi chinezu şi domn'ofiţîr...

Vornicu își dă seama exact de situația lui ridicolă, ridicolă pînă la tragic, de situația tragică în care se află Pătru, situația lui este ridicolă fiind implicat doar teoretic în procesul sesiei țărănești, poate nu numai al sesiei, poate al posesiunii în general, un datum istoric care este contestat violent de revoluție ; dar Pătru ! ?... Face un efort, își strînge picioarele încălțate cu bilgherele făcute din pielea iepii negre, Nanci, pe care i-o trimisese don' Costache în epoca de mare criză de după război, și se pune pe picioare, ajutat de cei doi bărbați care-l tîrau și care se opresc, auzind glasul lui Simu Belcotă care strigă :

— Grăniceri ! N-ați ascultat sfaturile și povețele noastre ! Ați muncit ca vitele !

— Munca aia-i sfîntă, răspunde Gheorghe Hurezan de pe cîntar.

Vornicu și-l amintește cum l-au luat Taurii în boate, acolo sus în plai și omul și-a pierdut căciula.

— Munca-i pită, don'profesăr.

Absurd. Adică profesorul vrea să întrerupă un proces de milenii, ce vrea profesorul să facă plugarii și oierii, lumina îi arde ochii, Pătru geme și își ridică obrazul spre cer, își revine și Amăriuții și Simu Belcotă se pierde în absurd :

— Ați muncit ca să vă ia comuniștii grîul de la gura copiilor... V-am lăsat să vă convingeți singuri. N-am intervenit decît în ceasul al unsprezecelea. Ați auzit-o. *Noi* nu recunoaștem nici un act al guvernului de acum.

Pe măsură ce vorbește, Simu Belcotă se lasă copleșit de o senzație stranie de gol și singurătate. Neamurile lui au lăsat totul la arie, izolîndu-l, rupîndu-l de autoritatea și protecția clanului, iar ăștia, pe care-i socotea coborînd direct din Burebista, pe care-i vedea aureolați de o lumină magică, în numele cărora a zidit o întreagă teorie mitico-idilică, arhaizînd romanțios înapoierea cea mai cruntă, în care incestul era curent, tatăl de obicei siluindu-și fiicele la stîne și sălașe ori în nopțile nesfîrșite de iarnă ; ăștia îl ascultă impasibili, cu figurile împietrite în măști impenetrabile, glaciali. Știe că rezistența lor la tot ce nu le convine, de la stat la autoritatea acestuia, de la orînduire socială la agresiunea tehnicii și civilizației, se manifestă violent cînd agresiunea este violentă, dar mai ales se manifestă și învinge prin pasivitate, prin alianța lor cu muntele și cu timpul, cu spațiul-timp gîndit în unitatea lui indes-

tructibilă. Simte cum cuvintele pe care le-ar vrea incandescente se izbesc de tăcerea lor, parcă mineralizată, golindu-se de conținut, fleșcăindu-se și căzîndu-le la picioare, inutile. Și ce este mai îngrozitor, ceea ce-l sleiește pînă la epuizare și lacrimi este stereotipia frazelor. „M-am cretinizat", își spune. „M-am cretinizat total, nu găsesc nimic nou, nimic inteligent, are dreptate popa Barbă Neagră. Am căzut cu toții într-un gol de idei înfiorător."

— Grăniceri ! Un detașament va împărți ceea ce au jupuit bestiile de pe spinarea voastră ! Treierați în pace. Duceți-vă rodul muncii acasă. Ascundeți-l. Împotriviți-vă. Nu dați nici ascultare, nici crezare. Va bate curînd ceasul dreptății noastre sfinte. Trăiască patria !

Tăcere. Soare torid. Vornicu a ascultat discursul profesorului mereu cu senzația de vomă și leșin, capul îi vuiește, își simte sîngele zvîcnindu-i în tîmple și se luptă crunt să-și păstreze luciditatea și demnitatea. Probabil Vărzaru a rostit un ordin-sentință, el nu l-a auzit, dar simte că se află în pragul unor lucruri definitive, amînate de intervenția profesorului care este stingherit și nesigur. Vede coamele Broschinului deformate de aburii tremurători, străvezii. Se-ntreabă care patrie să trăiască ? Sau ce înțelege Simu Belcotă prin patrie. Patria căruia el și Pătru și Pițu...

— Dacă vi-s așa de făloși, la ce nu luați puterea, don'profesăr ?

— Vă trageți în munte, ăștia vin cu cătanele și cine plătește ?

— Dacă vi-s tari, stați în sat.

— De ce nu te pui chinez, don'profesăr ?

Întrebările îi biciuie obrajii. Simu Belcotă le aude tîșnind din gloată, șfichiuindu-l din toate părțile, împingîndu-l spre ridicol. Satul lui mitico-idilic colcăie de întrebări uluitoare : de ce nu iau puterea dacă pe-a bolșevicilor n-o vor, unde-au fost cei din munte cînd cu foametea, de ce să iasă obștea din fînețele cotropite de Tauri, că obștea are acte, foi de posesie ; de ce s-a pus foc la codrul grăniceresc — întrebările vin din toate părțile, amenințătoare... Profesorul Simu Belcotă surprinde privirea întrebătoare a fostului aviator, a idiotului care, atunci, stăpîn pe avionul lui, a refuzat să execute zborul vieții lui, al vieții lor, zbor după care n-ar mai fi existat situația de astăzi. Întrebarea din privirea fostului aviator se suprapune satisfacției cu

care-l privește celălalt, Pătru C. Dragalina, satisfacția unei realități cunoscute, care se manifestă în relație cu ideile lor, ale comuniștilor. Imbecilul de colonel a fost sigur că numai simpla lui apariție va ridica osanalele ăstora. Era sigur că Pavel Lala va răsturna totul și uite-l pe Pavel Lala înlemnit între oameni și pe Vasile Ambrozie, ca și cînd le-ar fi frică de ceva, stau acolo și nu spun nimic, probabil din motive conspirative. Totul atinge limita de jos a idioteniei. Aștia nu înțeleg nimic dincolo de intestinul gros. Patria, libertatea, tradiția la ei se circumscriu în cei cîțiva ari de livadă, de luncă, ori în pășunile obștii.

— Destul ! strigă Simu Belcotă și se ridică pe vîrfurile bocancilor roșii. Declar teritoriul grăniceresc în afara autorității guvernului de la București. (Radu Vornicu închide ochii și își imaginează harta „teritoriul grăniceresc" căruia profesorul îi revendică o autonomie asemănătoare „republicii de la Ploiești", profesorul uitînd probabil că acest teritoriu, chiar protejat de munți de la Dunăre în valea Mureșului, este mărginit de centrele muncitorești de la Petroșani și Oțelul Roșu)... De astăzi vor funcționa organele împuternicite de noi... (o companie de proscriși împotriva unui guvern care dispune de toate instrumentele puterii, de la armată la securitate și miliție, comentează Vornicu în timp ce Amăriuții vomită fiere)... Treierați ori punem foc la stoguri ?

Simu Belcotă are certitudinea că a ajuns, în sfîrșit, la pîrghia care pune gloata în mișcare.

— Cum să puneți foc la pită, Doamne apără-ne ? întreabă o bătrînă.

— Cum să puneți foc, don'profesăr ?

— Dacă nu vreți să treierați și să trageți grîul acasă, îi dau foc, să n-ajungă în mîinile ăstora.

— Parcă zîceați că de astăzi luați puterea...

Radu Vornicu se duce și își vîră capul în unul din butoaiele cu apă, așezat aici în dispozitivul de luptă împotriva incendiului. Cei care-l păzesc îl însoțesc, ținîndu-și pistoalele-mitralieră la piept.

...Ardelean asudă în stogul de lîngă care vorbește Simu Belcotă. A văzut călăreții în momentul în care, trecînd coama Broschinului, au coborît în luncă. A ocolit rapid căruța Belcoteștilor, găsindu-l acolo pe Sergiu Bloch, paralizat de spaimă.

— La Bela Reca, a bîlbîit Bloch.

Fulgerător, Ardelean şi-a dat seama că „albii" au înconjurat aria. Stogul din dreapta, ieşit din aliniere, acoperea vederea din toate părţile. Şi-a făcut loc cu mîinile sub snopi, lucrînd cu disperare. Nu ştie cînd a ajuns în adîncimea girezii. Şi-a făcut loc cu umerii. Cu capul. E o căldură de iad. Sergiu Bloch are un acces de tuse. Ardelean îi astupă gura cu mîna păroasă şi umedă.

— Mă ucizi, bestie ! scrîşneşte... Stăpîneşte-te !

Sergiu îşi lipeşte buzele de pămînt. Ardelean trece peste el, tîrîndu-se spre gura tunelului săpat între snopi. Potriveşte snopii să acopere intrarea. Trage paiele de jur-împrejur. Îşi lasă un loc prin care să poată supraveghea aria. Vede cînd este doborît Pătru. Îl încearcă o ură zăcută. Cu o lovitură la ceafă, legionarul i-a ratat, cel puţin deocamdată, posibilitatea să-l compromită şi să-l schimbe. Acelaşi lucru cu primarul, cu şeful de post şi ofiţerul pe care încă nu l-a detectat. Dacă-i spînzură sau împuşcă Vărzaru, lucrurile se schimbă... De aici l-ar putea împuşca pe Vărzaru. Idiot. Nu este atît de imbecil să se martirizeze, împuşcîndu-l pe colonel. Ăştia i-ar da foc de viu. Îşi pipăie pistolul. Trebuie să-l convingă pe Otto că viitorul lor stă aici, în afacerea asta, cu Vărzaru... Ăsta-i profesorul ?... Ardelean îl priveşte lacom. Altă carte de jucat... Sub grîu s-a făcut zăpuşitor. Brusc îi este frică de moarte. Se întoarce de-a-ndăratelea. Tovarăşul Sergiu Bloch are un acces de spaimă. Face convulsii.

— Linişteşte-te, tovarăşe Bloch, şopteşte Ardelean, lac de apă, cu mustăţile de grîu vîrîte pe după gulerul cămăşii rozîndu-i pielea şi dintr-odată bîntuit de o bucurie sfîşietoare cînd aude : „Cum să puneţi foc, don'profesăr ?", „Grîu muncit din greu." „Pita !..."

Au nivel politic. Au nivel politic. Le vede doar picioarele, picioare multe, încălţate în opinci ; pulpe puternice de muntence strînse în obiele, poale albe, nădragi, oamenii sînt undeva deasupra, nu le aude decît glasurile. „Nu se poate să pună foc. Masele au nivel. Doar s-a muncit la sat. Cîţiva ani de muncă politică la sat şi aici secretarul... Nu se poate să pună foc, aria e organizată şi..." Împinge snopul care maschează intrarea. Cerul... Vede cerul. Este albastru şi strălucitor.

— Uite, mă, Vasîle Albinariu, cureaua.

— Cin'spunea, mă, că nu-i cureaua ?

Ardelean înjură. Îi place să înjure mustos. Tot bestiile astea au ascuns-o. Au ascuns-o să-l scape pe mijlocașul ăla, care bate spre chiaburi. Cine a găsit cureaua ? Ar vrea să-l vadă. Să-l știe. Să-l demaște. Îl simte pe Bloch tîrîndu-se spre ieșire.

— Să nu puneți foc, don'profesăr.

— Dacă puneți, nu vă iertăm nici în mormînt.

Se aud comenzi. Un țipăt sfîșietor de femeie.

— Îl spînzurăăă, Doamneee, îl spînzurăăă !

Ardelean răsuflă ușurat. Picioarele în opinci trec repede pe lîngă stog. O învălmășeală de opinci și obiele. Aria rămîne pustie. Peste tot paie și aici, aproape, dincolo de snopul care maschează intrarea, cerul.

— Ia să vedeți voi cam ce-au făcut ăștia cu noi ! rîde bărbătește unul din Gugulești urcat în dudul din marginea drumului. Care fuseră-ți de-ați pus foc la mine ? Nu se îmbie nima ? Tu, Hurezane, că te văz bolșovic și nu mai asculți.

— Ce vreți voi să faceți, mă ?

— Unde-i domn'profesăr, mă ?

Absurdul ia forme grotești. Radu Vornicu urmărește detașat, cu o curiozitate rece, pregătirile pe care le fac cîțiva codreni conduși de Niculae Guga, pregătiri pentru o execuție prin spînzurătoare, ceva anacronic, cu totul în afara felului de a fi al locului. Cîndva, țeapa și spînzurătoarea au fost instrumentele de execuție curente, prin care stăpînirea marii nobilimi își exercita puterea. Atribute ale puterii. Ar fi interesant să urmărească Puterea și sub acest aspect. Al instrumentelor de presiune morală și fizică folosite, instrumente care-o califică și o determină moral.

— Nu vă este rușine ? îi întreabă pe cei doi care-l păzesc. Cum credeți că o s-o sfîrșiți ? Hei, profesore !... Nu știam că joci rol de călău ! Dacă aș fi bănuit-o, te împușcam la mir încă de atunci.

Simu Belcotă îl cheamă pe Grigore Onescu-Borzești sub luncă. Glasul fostului aviator este foarte limpede și fără echivoc. Omul a devenit patetic.

— Voi ce stați și vă uitați ?... Ochișorule, ești aici ? Sergentul Ochișor este aici ?

— E la stînă, don'locotenent.

— Sînt căpitan... Nu vă ordon să intraţi în ăştia, au arme, dar să fiţi bărbaţi şi oameni, asta vă aduc aminte să fiţi.

— Cine e mă Simule cocoşul ăsta ! Acum îi trimit o sărutare de la mama-mare, mîrîie Onescu-Borzeşti care îşi poartă puşca-mitralieră la umăr, agăţată cu o curea. Este o clipă de confuzie în care Radu Vornicu înţelege că poate pătrunde adînc dacă va redescoperi harul cuvîntului. Forţa de convingere a cuvîntului. El care în situaţii limită a folosit doar rafala trasă cu 600 kilometri pe oră, tranşant şi fără comentarii. Simu Belcotă i se pare şovăitor, Vărzaru a plecat în sat, cei veniţi din munte indiferenţi, agresivi fiind numai Guguleştii fugiţi din sat, care au răfuieli cu autoritatea locală.

— Tocmai la treieriş, profesore, strigă să fie auzit sub luncă...

— Nu pot, Grigore, să-l spînzur pe Dragalina. Nu sînt călău.

— Dacă aude colonelul, faci o sută de culcări.

— N-avem ecou, Grigore. Aviatorul are dreptate. Tocmai la treieriş. Călcăm legile nescrise...

— Aici e nevoie de bici, nu de ecou şi legile alea se fac tot cu biciul. Rezolv eu chestia cu „represiunea". Vezi-ţi de treabă, doar douăzeci şi cinci la spate... Aviatorul ? Chestie selectă, am înţeles... Chestia cu cotele ar fi fost interesantă dacă colonelul ar fi schimbat conducerea tuturor satelor... Mîine au să umple muntele cu miliţie şi nu mai rămîne nimic din toată afacerea.

Simu Belcotă nu vrea să dea ochi cu aviatorul. Cînd haidamacii din garda colonelului l-au doborît, a avut certitudinea că Vărzaru a declarat război tuturor celor care sînt în afara unităţii lui (era să zică „bandei") şi că este cea mai grosolană greşeală politică pe care a făcut-o aici şi nu numai aici. Îl urmăreşte pe Onescu Grigore-Borzeşti care-şi potriveşte legătura neagră, încalecă şi pleacă la trap bătut, ţinîndu-şi la spate puşca-mitralieră de care nu se desparte nici în somn. Simu Belcotă îşi mărturiseşte că îi este frică. O frică confuză, gelatinoasă, fără obiect precis... Dumnezeule, dacă aviatorul...

...Radu Vornicu face o sinteză a situaţiei tactice. Pichetul de terorişti din josul drumului patrulează călare. Alt pichet patrulează marginea satului. Tovarăşul Ardelean a dispărut fără urme. Ianoşel este undeva între oa-

meni, alb, stă aproape pe vine, inginerul agronom și el livid este tot acolo, agentul fiscal și-a schimbat cămașa cadrilată cu un cămeșoi țărănesc, cînd naiba a făcut-o, îi vine să rîdă, nenorocitul nu mai strigă „bate sus", „bate sus", stă umil între prislopenii pe care voia să-i înșele și să-i stoarcă, ăștia veniții cu liota sînt pieriți, erau mari și tari știind că au miliția alături, cam atît este puterea idealului lor, cît pot striga „bate sus", niște fripturiști, inginerul nu, iese dintre oameni și-i spune celui călare, venit din luncă :

— Cotele nu sînt invenția comuniștilor din sat... Cel care reprezintă autoritatea sînt eu, așa că...

— Vrei să fii martir alături de ei, răspunde leneș omul cu pușca-mitralieră și legătură neagră pe ochi... Sictir ! M-am săturat de martiri. Treci în front dacă nu vrei să-ți tragă băieții douăzeci și cinci la cur... Domnul căpitan aviator. Binevoiți să ne mai țineți o cuvîntare ?

— Ți-aș ține o cuvîntare să nu mă uiți o viață, dar din păcate n-am argumentele la mine, spune Radu Vornicu... Deocamdată.

— Apreciați vă rog că folosesc persoana a treia plural și că vă las să sperați că, dincolo de „deocamdată", pentru dumneavoastră mai poate exista un mîine... Mulțumit de politeți ?...

Vornicu înțelege că nu este nimic de făcut. Pentru întîia oară în experiența lui militară nu este nimic de făcut. Onescu-Borzești este lucid. Dacă nu pot trece granița, sînt pierduți. Colonelul a făcut o inspecție în postul de miliție întărit al unui mic centru industrial (culmea, purta uniforma monarhiei), șeful postului i-a dat raportul, colonelul a asistat la instrucția de luptă împotriva „bandelor de teroriști" ; de-acolo a trecut la o companie depozit, totul a fost calculat la secundă, de unde-a ordonat să i se predea lui Simu, travestit în căpitan de infanterie (purtînd uniforma nouă), zece lăzi cu muniție. În prealabil comandantul depozitului primise un ordin telefonic în acest sens, prin telefonul intercalat în circuitul public la Poarta. Fleacuri.

— Grăniceri, ascultă comanda la mine, spune din șa și-l urmărește cu atenție pe ofițer care, se pare, dă ordine unor prislopeni mai vîrstnici... Deocamdată, ăștia au vrut să urce picioarele în locul capului. Noi o să le arătăm că nu se poate așa ceva. Nimeni n-a pomenit pe lume om purtînd

curul în locul capului... Priviți cu luare-aminte și învățați. Ce-ați văzut, spuneți și la alții.

Spectacolul este primitiv și degradant. Unul din Gugulești smulge cămașa de pe Pătru. Pătru C. Dragalina rămîne gol pînă la brîu, tors puternic tăiat curmeziș de urma vineție a unei răni adînci, Vornicu o bănuie de baionetă. Un bărbos se căsnește cu Pițu. Vrea să-i scoată cămașa și chinezu îi dă un picior în boașe. Sar trei vlăjgani, îl pisează pe primar, îi trag bocanci în fluierul picioarelor și-l doboară. Bărbosul geme.

— Legea tăcerii, camarade Codarcea, mîrîie omul cu pușca-mitralieră. Ăstuia să-i dați cu zece trăgători mai mult, să țină minte zece ani peste termen.

— Dacă i-o mai apuca, rîde Niculae Guga din dud și dă drumul la trei capete de funie.

Vornicu interceptează privirea lui Pătru. Cicatricea fostului luptător îi produce o stare confuză de revoltă, ură și mîndrie ultragiată. Are și el o cicatrice, dar nu atît de profundă și nu de baionetă.

Colonelul Vărzaru își trage calul după colțul cooperativei. Ridică mîna. Cei trei călăreți care-l urmează și-i fac escorta se apropie. Se aude răpăitul tobei. Biserica stă posacă sub zăduf. Popa Barbă Neagră a ieșit din joc. Are proiecte inginerești, și-a montat o turbină, și-a electrificat daracul, a adus un război mecanic ; a contractat cu comuniștii cantități industriale de fructe de pădure, a înnebunit popa, îi merg afacerile strună, l-a pus pe listă să fie caterisit public imediat după preluarea puterii. Pînă și popii... Stîngu-Tauru s-a retras în munte, jocul lui dublu și triplu s-a încheiat, urzește singur, i-a predat o parte din armament, ceilalți fruntași sînt parte arestați, parte nu mai mișcă, ăștia erau tari și mari cînd îl știau la prefectură ori la Divizie ; acum stau pe ce-au agonisit și așteaptă să scoată castanele din foc cu mîna lui.

— Întîi, strigă răgușit toboșarul. L-o prins Pătru a lu' Nică, secretariu și chinezu pră moș Argintariu că fura de la batoză, derept care-i sabotori și șpeculant, că m-o mînat unu' păros cu iel pră sate, că nu se cade să fure din pita poporului... La o adică io știam de mult că fura cu batoza, că tălianu vine cu baineta, da-i mai lotru Argintariu ca onvițu, ăla pușcărea din șanț, numai Argintariu...

Colonelul îşi împinge calul în piaţă. Piaţa goală, plină de lumina albă a soarelui. Toboşarul flenduros, bătrîn, decrepit, stă pe banca din faţa cooperativei. Un miliţian cu cascheta dată pe ceafă, asudat, îl priveşte speriat, ia poziţia şi strigă din bojoci :

— Să trăiţi... ăăă... tovarăşe... ăăă...

— Colonel, băiatule. Colonel...

— Să trăiţi, tovarăşe colonel... Ordonaţi.

Vărzaru este foarte mulţumit, nu şi-a pierdut prestanţa, nu poartă nici un însemn de grad şi totuşi miliţianul recunoaşte în el o autoritate. Asta este. Exerciţiul îndelungat al autorităţii care l-a modelat şi l-a recreat pentru autoritate. Moş Argintariu voia numai export pe dolari, acum este legat cu o funie, poartă un carton agăţat de gît şi tocmai îl înjura pe unul negru, osos aşezat pe treptele cooperativei. Negriciosul sare în picioare şi dispare în cooperativă. Colonelul aude cheia răsucindu-se în broască. Cei trei din escortă trec la trap bătut în faţa cooperativei. Moş Argintariu are o clipă de buimăceală. Se repede la scăriţa şeii. De sub o poartă ţîşneşte Domniţa, fiica tîrzie a bătrînului.

— Don'coloniel, hohoteşte bătrînul... Don'coloniel !... Atîta bajocură cîtă... Don' coloniel !... Don' coloniel !...

E scăldat în sudoare, palid, miroase a urină şi începe să plîngă.

— Nu ţi-e ruşine, miliţian ? spune Vărzaru din şa... Ţi-ar putea fi tată... Ce-i mă, v-aţi pierdut omenia cu toţii ?

Îl moralizează pe miliţian, miliţianul nu ştie ce să facă, surpriza îşi spune colonelul, cu toate că cei trei îl ţin sub bătaia pistoalelor-mitralieră şi miliţianul trebuie să se fi trezit la realitate.

— Să trăiţi, tovarăşe colonel, sînt miliţianul Milostivu C. Nicolae...

— Cum eşti, mă, Milostivu, cînd...

— Nu eu, tovarăşe colonel... Ordinu...

Pe Vărzaru îl amuză modul de adresare al miliţianului care-i spune „tovarăşe colonel"... Se pare că fac şi ăştia instrucţie, ţinuta soldatului este în rînduială, curată, băiatul pare isteţ.

— Îţi ordon eu, colonelul Vărzaru (miliţianul cască ochii) să-l dezlegi... Haida. Fuga marş... Şi trap la post ! Lasă arma aici... Te pedepsesc cu trei zile de consemn la

post (firele telefonice tăiate, postul ocupat de grupa de şoc numărul unu). Executarea !

Miliţianul nu vrea să dea pistolul-mitralieră, se codeşte, intervine Puşchiţă brutal şi i-l smulge. Moş Argintariu îşi culcă obrazul pe cizma colonelului. Icneşte în sughiţuri :

— De cînd v-aşteptam, don'coloniel ! De cînd v-aşteptam !

— Că tălianu vine cu baineta, da onvieţu-i lotru, fluieră cuvintele din gît Moş Aflat, toboşarul.

Domniţa Argintariu apucă mîna colonelului. I-o sărută. Vărzaru se înfioară. Buzele fetii sînt fierbinţi. Îi simte sînii tari apăsîndu-i pulpa. Îşi aduce aminte de zilele acelea fabuloase, cînd el, fiul grănicerimii, era prefect şi venea la Prislop la nedeie, convoiul de feciori călări îl aştepta la marginea satului cu prapori şi steaguri tricolore, cu trompeţii care sunau onorul la general, el lăsa maşina în capul satului, încăleca şi intra aşa călare, trecea printre poporenii îmbrăcaţi de sărbătoare şi descăleca pe bina acoperită cu pocroviţe înflorate, pe urmă deschidea jocul cu cea mai frumoasă fată ieşită în anul acela la horă, fată căreia, printr-un acord tacit, îi devenea naş. „Este un moment înduioşător" îşi spune. Regretă că piaţa este pustie şi nimeni nu este martor la recunoştinţa poporului. S-a gîndit la toate, afară de un fotograf. Nu are nici un fotograf în unităţile lui şi memoriile la care lucrează ar avea valoare dublă dacă ar fi ilustrate cu fotografii, cu instantanee ca acesta : „Comandantul Mişcării de Rezistenţă primind recunoştinţa poporului". Ce poate fi mai înduioşător, mai convingător decît un bătrîn albit de greutăţi şi o ţărancă tînără, atîrnaţi de scăriţa celui care-i eliberează de tirania comunistă.

— Să trăiţi, don' colonel Vărzaru, spune negriciosul din fereastra cooperativei. Sînt grăniceru' Mărtin Bălaci şi vă raportez că vă pusc. Am trei încărcătoare. Vă somez să nu vă apropiaţi de cooperativă... Pră banditu' Argintariu nu strîc un cartuş. Ăştia trei, călări, staţi pră loc !... Mă, Săbine ! Mă, Gligore !... Lungulescule !... Scoate puşca-metraleră la uşa din spate ! Săbine, marş cu pistolu-metraleră la fereastra numărul trei ! Toată lumea ascultă comanda la mine.

Vărzaru vede ţeava retezată a pistolului-mitralieră sprijinită pe una din gratiile ferestrei. Are dreptate imbecilul care comandă de parcă ar avea sub ordine un batalion. Îl poate ciurui la discreţie. Tocmai acum, cînd el a hotărît

să iasă în arenă, să deschidă aici un cap de pod, din imprudență se oferă drept țintă unui terchea-berchea. De o săptămînă execută acest raid demonstrativ în grănicerime. La Mehadia a scos un așa-zis conferențiar comunist din clasă și l-a împușcat în drum, în fața mulțimii. Se uită la gura neagră a țevii pistolului-mitralieră. Imbecilul ăsta... Își trage în piept bărbia rasă la sînge.

— Grănicer ești tu, măgarule ?... Jos pistolul-mitralieră, că...

— Să trăiți, don'colonel, respect gradu', da ni-s în luptă de clasă...

Piața este goală, plină de lumină albă, toridă. Toboșarul își răsucește o țigară dintr-o bucată de jurnal. Fata i se agață de pulpă. Moș Argintariu se ascunde după cal. Unul dintre călăreți, fost mare negustor de blănuri, își trage calul aproape.

— Lăsați-l, don'colonel, șoptește. Ăsta ne curăță pe toți.

Rafala scurtă le piuie pe deasupra capetelor. Vărzaru se crispează. Îl amenință pe trăgător cu pumnul.

— Cum ziceai mă, măgarule, că te cheamă ?

— Să trăiți, don'colonel, sînt grăniceru' Mărtin Bălaci... Ăăăă... Care va să zică... Ia să nu mișcați !

Un glonț îi fluieră lui Vărzaru pe la o ureche. Altul pe la cealaltă.

— Don' colonel, mîn un om la arie. Dacă se-ntîmplă ceva cu tovarășii mei, cu Pătru, vă raportez cu respect că aici vă pușc. În mijlocul piațului.

Vărzaru are conștiința ridicolului. Se pleacă în șa. Își înfige dinții în gîtul calului. Calul speriat, cabrează. Domniță se agață de frîu.

— Mama ta de mîrlan ! mîrîie negustorul de blănuri.

— Sloboziți un călăreț cu omu' meu, don' colonel, să se ducă la arie. Dați ordinu care-l știți dumneavoastră...

Din curtea cooperativei iese un țăran călare pe deșălate. „S-a întîmplat ceva", își spune Vărzaru nu numai nedumerit și îngrijorat, dar avînd dintr-odată senzația că stă gol în piața Prislopului, s-a întîmplat ceva de neînchipuit, iată că numele și renumele lui, legendele care circulă despre el nu-i mai sînt pavăză chiar aici în grănicerime, în teritoriul lui natal, în grănicerimea unde doar dacă i se auzea clinchetul pintenilor se deschideau toate porțile, unde se știa venerat și așteptat ca omul providenței. Nu

ştie de unde să-l ia pe grănicer şi, ceea ce este mai grav, nu ştie de unde să se ia pe sine însuşi.

— În ce divizie ai făcut războiul, grănicer ? întreabă, pentru că golul de cuvinte i se pare înspăimîntător.

— În divizia lu' don'colonel Vărzaru !

— Bine, grănicer !... Puşchiţă !

— Ordonaţi !

— Du-te cu ăsta la arie... Comunică-i profesorului că i-am iertat.

— Am înţeles... Hai, mă !

— Don' colonel. Vă raportez să lase pistolu-metraleră la moş Aflat.

— Dă-te-n măta de dobitoc !

Altă rafală scurtă. Cel chemat Puşchiţă îşi scoate pistolul-mitralieră. Moş Aflat îl ia. Îl aşază lîngă tobă.

— C-o bolunzît lumea, Mărtine, afară-i vară, soare şi voi vă puşcaţi ca nărozii.

Ţăranul pleacă la galop urmat de călăreţul îmbrăcat în bluză cazonă, pantalon de cioarec şi pe cap purtînd căciulă albă, cu blana flocăită. Vărzaru rămîne sub soarele torid. Calul neliniştit de tăuni, speriat de muşcătură, joacă pe loc. Vărzaru se bucură că piaţa este goală şi în garda lui nu există nici un fotograf.

— Să nu te mai temi de nimic, dom'le Argintariu, spune tare, ca şi cînd ar avea auditoriu... Dacă se mai atinge cineva de-un fir de păr, plăteşte cu viaţa... Grănicerule !

— Ordonaţi, don'colonel !

— Vreau să stau la umbră.

— Poftiţi, don' colonel !

Vărzaru îşi conduce calul sub dudul prăfuit din faţa cooperativei. Nu este singurul comandant de oşti care a trecut pe sub furcile caudine.

— Eşti comunist, grănicer ?

— Sînt, don' colonel !

— Cînd o fi să te pună la zid, spune-le că ţi-am dat parola asta : „Am făcut-o pentru patrie".

Mărtin Bălaci îşi scoate capul printre gratii. Se uită atent în piaţă. Spune conspirativ, abia şoptit :

— Mulţam, don' colonel... Dacă vreţi, e voie de fumat.

Vărzaru izbucneşte în rîs. Descalecă. Zvîrle frîul negustorului de blănuri. Începe să se plimbe pe sub fereastra cooperativei, cu mîinile la spate şi bărbia trasă în piept. A

găsit cîteva baze de paraşutare, chiar o pistă de aterizare sus la plaiuri, chestiunea este ca N.A.T.O. să devină operativ, secretul este ca ruşii să nu fie lăsaţi să-şi consolideze poziţiile în Europa şi Asia, este evident că din coaliţia aliaţilor n-a mai rămas nimic, sau mai exact că N.A.T.O. încearcă să apere occidentul, asta va fi pieirea occidentului, strategia tergiversării şi China. În loc să lucreze la hartă, în loc să definitiveze varianta „Vultur" a planului general „Eliberarea" şi să discute situaţia ultracompromisă a monarhiei, iată-l patrulînd ridicol sub ţeava pistolului-mitralieră care-l urmăreşte atent. Dacă dobitocul ăsta n-ar fi avut umor ?...

...Lui Vornicu i se leagănă pămîntul în creştetul capului. Încearcă să se concentreze pe tufa înaltă de măcriş care-i trece la intervale regulate prin faţa ochilor. Distinge limpede pe una din frunze buburuza roşie, cu puncte negre, buburuza doarme desigur şi sub tufa de măcriş este alta mai mică de volbură, tufa de măcriş are dudăul copt, aţos, frunza lunguiaţă groasă, este o tufă vulgară, plină de sevă, robustă în jurul căreia s-au încolăcit delicat firele lungi ale volburei, o îmbrăţişare gîtuitoare şi sugrumătoare, măcrişul vulgar îi serveşte de suport ; cînd capul îi depăşeşte tufa de măcriş vede picioarele oamenilor, opincile negre din anvelopă cu gurguiele lor enorme, obielele, pămîntul se leagănă şi legănatul lent îl ameţeşte, îi dă o stare de greaţă, de mizerie fizică, face eforturi să-şi revină, sîngele îi vine în cap, totul este confuz, încearcă să se ridice şi atunci întîlneşte ochii holbaţi şi gura plină de sînge a miliţianului, se răsuceşte şi-l întîlneşte pe Pătru. Vede că Pătru este spînzurat de picioare, că el însuşi este spînzurat de picioare şi deasupra lui sînt crengile groase ale dudului şi cerul. Îşi reaminteşte cu o precizie dureroasă de privirea lui Pătru cînd Guguleştii i-au smuls cămaşa şi a rămas cu torsul gol şi i-a văzut cicatricea profundă, urmă de baionetă, atunci şi-a rememorat episodul budapestan, Cina cea de taină a infanteriştilor, şi-a reamintit războiul tot, adică tot ce-au făcut ei, luptătorii, în vreme ce ăştia făceau politică, nu şi-a găsit cuvintele de revoltă, ce se-ntîmplă, comuniştii îi bagă la închisoare, ăştia îi lovesc cu patul armelor şi-i despoaie ca să-i umilească bătîndu-i, ce este Dumnezeule cu Patria căreia i-au slujit ei cu

sînge, ce se-ntîmplă în Patria asta, l-a apucat turbarea, i-a frînt mîna ăluia care-l despuiase pe Pătru şi a răcnit : „pe ei, grăniceri", pe urmă lovitura crîncenă la ceafă s-a repetat şi acum ?... „Ce imbecilitate", gîndeşte, şi nu se include, se extrapolează, priveşte totul dintr-o perspectivă uluitor de largă, este vorba de perspectiva proprietăţii, de aventura ei sîngeroasă, de silniciile îngrozitoare cărora le-a dat naştere, „vede" într-un amalgam haotic filmul acestor silnicii făcute fie de deposedaţi împotriva posedanţilor, fie de posedanţi împotriva deposedaţilor : ruguri, trageri în ţeapă, mutilări inumane, schingiuiri scabroase ; nu se poate spune că destinul lui n-are umor ; că nu l-a coborît din cea mai perfectă abstracţiune, în cel mai concludent concret, fără să fie implicat direct în aventura contemporană a posesiunii ; totul i se pare de un imens absurd, se răsuceşte sprijinindu-şi mîinile pe pămînt şi în vria asta completă îl vede din nou pe Pătru, pe Amăriuţii, pe Piţu, sînt toţi spînzuraţi de picioare şi din dud se aude un glas care spune didactic :

— Ia să vedzi, don'major, cam cum vorbeşte adevăru' din centură...

Alt glas :

— Îţi mai aduci aminte, Petre, de plumbu' ăla ?

Alt glas, aspru, pe care-l recunoaşte a fi al călăreţului cu legătură de pirat pe ochi :

— Începeţi !

— Doamneee !... Doamne !... ţipă o femeie şi ţipătul i se înfige în creier, aude vîjîitul centurilor, pe el nu-l loveşte nimic, dar îl aude icnind greu pe Pătru, lovitura îl scutură din temelii pe el, pe Radu Nanu Vornicu, icnetul acela stăpînit îl dărîmă, îl spulberă, îl anihilează, îl reduce la zero pe Radu Nanu Vornicu, l-a şi uitat pe Radu Nanu Vornicu, a uitat tot, este un nou născut, ne naşte ridicol, atîrnînd de picioare, funia un imens ombilic venit din placenta proprietăţii, a luptei de clasă, din placenta unei istorii pe care a ignorat-o, pe care a considerat-o ca pe un tot lipsit de antagonisme, ca pe întruchiparea ideală a comunităţii naţionale, ca pe o esenţializare a spiritualităţii naţionale ; se naşte uitîndu-se pe sine, tufa de măcriş cu buburuza adormită pe-o frunză, cerul printre crengile legănătoare ale dudului, opincile, obielele care se leagănă şi ele, obrazuri schimonosite, cînd lungite, cînd lăţite, guri strîmbe amestecate în poale, în cotrînţe, vîjîitul din ce în ce mai întărîtat al centurilor ori al funiilor.

— Mă, Niculae Guga, omoară-mă acum, dacă vrei să scapi de plumb, spune Amăriuții, și Vornicu îl vede pe Niculae Guga cum îl otînjește pe Amăriuții, gol pînă-n brîu, cu mîinile atîrnînd pe lîngă cap, cu pieptul păros, negru, tăiat de urmele loviturilor, se cutremură de scîrbă, se răsucește să-l vadă pe Pătru și-l vede cu sîngele prelingîndu-i-se pe la colțul ochilor.

— Te cunoscui, Ambrozie, și nu centura-i adevăru, că aici greșiți voi și asta vă costă viața, spune Pătru.

Cineva îl lovește pe fostul luptător cu opinca în gură și un căpăstru cu zăbală îi plesnește cicatricea aceea adîncă, făcută într-o luptă la baionetă. Vornicu își face vînt cu mîinile sprijinite de pămînt. Îl apucă pe agresor de picioare. Îl răstoarnă. Îl trage sub el. Aude galopul unor cai în clipa cînd caută să-i sfîșie beregata cu dinții. Lovitura surdă după ceafă îi chircește trupul. Vede într-o scînteiere roșie cerul rotindu-se repede, din ce în ce mai repede, se înfundă într-un întuneric greu, cleios, parcă eliberîndu-se de sine, iar în lumea absurdă care rămîne în afara conștiinței lui, pierdută într-o depărtare fără seamăn, se aude trecînd în ropot galopul nebun al unor cavalerii fantastice și nu se știe de unde i se înfige sub gene imaginea gravurei lui Dürer — „Cavalerii apocalipsei" — o imagine a furiei iraționale și a poftei iraționale de distrugere în care pe lîngă nebunia Războiului și a Morții, pe lîngă Ciumă și Foamete, monștri care au torturat omenirea dintotdeauna, galopează alți monștri nenumiți și neidentificați, învălmășindu-se pe copitele gigantice care-i răpăie în timpane și în creier, scoțînd vaiere nearticulate, o lume de forme cînd fumegoase și incerte, cînd de duritatea clară a gravurii pe lemn, apoi totul se amestecă într-un haos primordial, inconsistent și gelatinos, viu rămînînd numai răpăitul asurzitor al galopului pe timpanele lui însîngerate.

Grădiștea-pe-Argeș
noiembrie 1981 — septembrie 1982

SFÎRȘITUL VOLUMULUI III

...Acolo-n cerul străveziu — de ce gîndește despre cer ca despre altcineva, ori de ce gîndește cerul ca pe altceva decît pe sine însuși? — lunecă sub cer, pentru că cerul este deasupra, mult deasupra, acolo de unde încep să se bănuiască conturele continentelor ori curbura planetei ori viața constelațiilor, cerul este acolo de unde încerci să gîndești la viața altor sisteme, el a năzuit spre locul acela din cer în care condiția speciei întîlnește uluitoarea ei devenire cosmică, locul acela în care părăsești milioane de ani — ce gînd fabulos! — cad de pe tine milioanele de ani, cad fărîmițîndu-se într-un pumn de țărînă pe care admozeele îl pulverizează și tu rămîi pur, o idee luminiscentă...

Editura Eminescu